Biekorf. Jaargang 10

bron
Biekorf. Jaargang 10. L. De Plancke, Brugge 1899

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bie001189901_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. BIEKORF

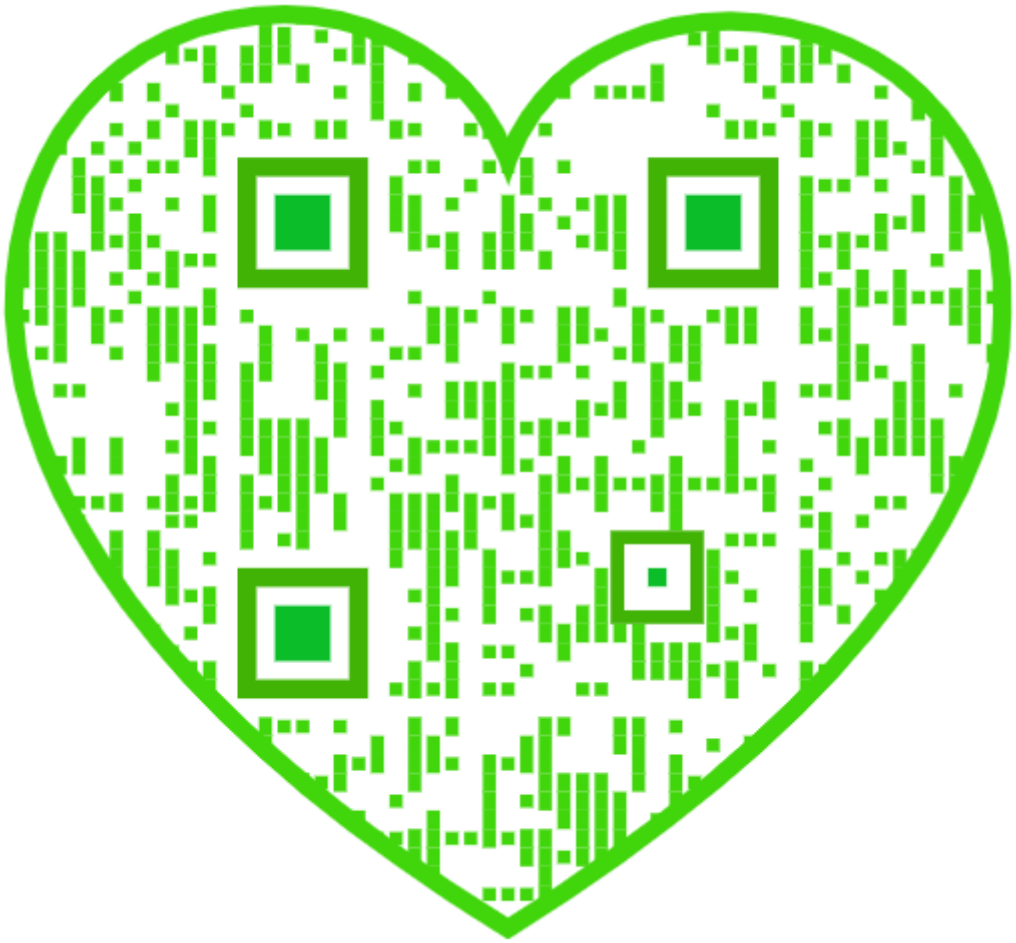

[Nummer 1]

[Mededeling]

Van verschillige kanten hebben wij vrage gehad naar den eersten jaargang van Biekorf. 't Spijt ons dit eerste jaar niet te kunnen bezorgen aan de jongere inschrijvers, die begeren eene volledige verzameling van ons tijdschrift te bekomen. Daarom vragen wij onze lezers eens bij afgevallene inschrijvers van Biekorf te gaan nazien, en, kunnen zij hem vinden, ons volledig den eersten jaargang op te zenden. Redelijke vergoeding zal er hun voor betaald worden.

***

Dit eerste Talmerk voor den 10*den jaargang van Biekorf zenden wij naar een groot getal welmeenende vlamingen, die vroeger hunnen steun en bijtredinge verleend hebben aan het* 'VLAAMSCHE VOLK.' *Bij het droevig verdwijnen van dit dagblad, verhopen wij dat alwie belang stelt in hetgene tot eere en verheerlijking van Vlanderen strekt, in het verleden en in het heden, het inschrijvingsbewijs, dat hierbij zit, degelijk ingevuld, zullen terugsturen naar onzen drukker.*

BIEKORF.

Van Vlaamsch Kunstvaatwerk

SEDERT eenigen tijd, en van langs om meer, ziet men in de winkels van onze groote steden en badplaatsen, als ook op toogdagen en uitstellingen allerhande wonder gerief ten toon gesteld. Dat eigenaardig sieraadgoed is uit gebakken aarde verveerdigd en heeft de bewondering van liefhebbers en kunstminnaars gaande gemaakt.

Kijkt liever, daar vóór u staat een geheel glasraam en een halve winkel opgepropt, van die kunstige grilligheden. De gaande man, die meer de nutschap als de kunstweerde van een zake inziet, blijft toch eene stonde staan, zijne oogen slaan verwonderd naar binnen, en vliegen varings over al dat nieuwaardig prondel- en prullewerk, dat hij voor den eersten keer aanschouwt. 't Zijn dingen die aan pottekens en pannekens, aan kannen en kroezen, aan pullen en pateelen, aan vaten en ventjes gelijken.

't Zijn aardige gedaanten met bulten en knulten, zou men zeggen, die ruw en oneffen al dooreen, onverzorgd en verwaarloosd, gelijk door malkander gegooid zijn.

Men ziet er groeve en fijne, groote en kleene, sommige zijn geel en groen, andere bruin en blauw van verwe oftewel zijn doortint en doorstriept van al die verwen dooreen. Men ontwaart eene scheeve tote alhier, eene kromme oore aldaar, en uit al dien mingelmangel en al die grilligheden en geraakt onze brave man niet wijs, en, hij gaat voort al zijn hoofd schudden, en mompelt binnensmonds: ‘Wat zal men nog al uitvinden en waartoe, in Gods naam, moet al die bucht toch dienen!’

Maar kenners en liefhebbers zijn intusschentijd ook bijgeschoven, en een kunstminnende engelschman komt met zijne slanke wederhelft statig aangestapt... 't En lijdt niet lang of het luidt er: ‘Hoe schoon! hoe prachtig! *splendid!*’ Zij trekken binnen; beschouwen en onderzoeken met een waar genoegen die kleene kleene asschenbakskens, die gepuipte blompottekens, die lieve broodberden en prachtvaten: al dat kunstwerk in een

woord dat met schoone vlaamsche landschappen opgemooid is, met vliegende blauwvoeten of rustende ooivaren beschilderd, met bolrozen en distelbotten versierd, dat met allerhande deugdelijke dietsche opschriften en spreuken opgesmukt staat.

Lange zullen die kunstminnaars dat bewonderen, en zij en zullen naar huis niet gaan, zonder het een of het ander van dat kunstvaatwerk aan te koopen, en weigerlijk mede te dragen!

Vlaamsch kunstvaatwerk! Gij zijt als een doode die na lange lange jaren den doodenslaap geslapen te hebben, stillekens aan wederom begint te herleven. Zijt gij in ons heerlijk Vlanderen, de langverwachte bode niet van het oud en kunstrijk verleden dat wederom een plaatsken komt vragen in den vlaamschen huisraad, rond den vlaamschen heerd, van waar vreemde bluf, en valsche blaai, zoolang getracht hebben, Christus en de kunst te verjagen?

Wij groeten en wij heeten u welgekomen!

***

Al den westkant van Torhout, op het uiteinde der stad, staat er in de Wyndaelestrate een gedoen, waar veel van dat vlaamsch vaatwerk verveerdigd wordt. Heer Leo Maes-Vereenooghe is er heer en baas van.

'Leo Maes,' zegt Otto Brandes van Londen in eenen opstel in den *Zeitgeist*, 'is een meester pottebakker, die een nieuwe Bernard Palissy moet zijn, in wiens verwantschap de kunst van vader tot zoon is overgegaan'[(1)].

En inderdaad, zoo het u lust met mij een bezoek bij dien vlaamschen pottebakker te doen, zullen wij onder vriendelijk gesprek vernemen, dat de vader van Leo Maes ook pottebakker was ter zelfder stede als zijn zoon, en dat hij de opvolger was van de heeren Willemyns, met wien hij verwant was, en van wiens volk er sedert omtrent twee honderd jaar pottebakkers waren te Torhout.

(1) Deze en de volgende aanhalingen zijn voor den zin, en niet geheel voor de taal, overgenomen uit '*Dietsche Warande*', 1898. blz. 355.

Het kunstvaatwerk en is aleventwel maar later opgekomen, al is het dat Leo Maes reeds van in 1877 vele van die werken verveerdigde, eerst voor vrienden en kennissen, en later voor alle man, ja tot voor Zijne Hoogweerdigheid Bisschop Faict van Brugge en Zijne Hoogmogendheid Leopold II, koning der Belgen.

In den winkel en in geheel het huis staat er te allen kante, kunstig vaatwerk dat onze aandacht en onze bewondering schijnt te vragen, maar wij zijn lijk gejaagd om de eigentlijke pottebakkerij te zien, die ons door den Heer Maes zelve welwillend en vriendelijk afgetoond wordt.

***

Geheel het gedoente heeft het uitzicht van eene landsche hofstede: rechts van den bezoeker staan de stallingen en allerhande bergplaatsen, slinks de groote droogzalen en recht vooruit, in een wijduitgestrekt gebouw, ziet men de ovens gloeien. Pannen, tichels en afval liggen hier en daar bij hoopen, als verstrooid over de hofplaatse tusschen de gebouwer.

Ginder in dien hoek, daar vóór u, ligt er in en bij dien put, een hoop aarde die moet dienen tot het verveerdigen van het kunstvaatwerk.

En daar het enkel het kunstwerk is dat nu onze aandacht bezig houdt zoo en zullen wij niet spreken van de deugdelijkheid der gewone dakpannen, tichels en pottebakkerswaren die hier bij de macht gebakken worden, maar alleenlijk van de schepping van het kunstvaatwerk.

Aan den aard en de samenstelling van de grondstoffe is er ongetwijfeld vele gelegen, immers die aarde moet de eigenschap hebben goed te kunnen gekneed en dooreengewrocht worden, zoodanig dat alle zandkorrels gesmeerd geraken, en geen beletsel meer en stellen om goede en sterke ware te verveerdigen. De grond dien men daartoe gebruikt wordt gewoonlijk klijt- of pijpaarde genoemd. Zij en is niet overal even gemakkelijk te vinden in Vlanderen, en daarom is het dat deze van Torhout uit Duitschland getrokken wordt.

Deze duitsche pijpaarde moet nog eerst fel bewrocht

en gelijk eenen deeg goed doorkneed worden. Naar voorvaderlijk gebruik, geschiedde dit kneden langen tijd met de voeten, tot dat men over twee, drie jaar op een gedacht gekomen is om dit werk rapper vooruit te helpen.

Daarom ziet gij aan uwe rechtere hand den steert van een kneedgetouwe uit den grond steken. Dat getuig is gelijk een oud rossekot, waarin de jonge pottebakkers zelve peerd spelen, en alzoo een slag van molen in werking brengen, die de aarde dooreenmengelt en weg en weder doorkneedt, tot dat zij vaste en kleverig genoeg is, om alle gedaanten aan te nemen, zonder bersten of breken.

De heer Maes kent het kunstgeheim om onder dit kneden, eene stoffe met de aarde te vermengelen die kleur en verwe naar wil en wensch zal doen verschijnen onder het branden.

De aarde alzoo bereid zijnde, wordt nu in kleene of groote klompen verdeeld, naar gelang zij bestemd is om in meerder of minder kunstgerief verbakken te worden. Deze klompen worden binnen en naar de schijve gebracht.

In het groot gebouw waar de ovens zijn, staan er verschillige draaischijven. Dat getuig gelijkt op eene ruw houten tafel waarop de meester pottebakker te werken zit. Klompen van gereedgemaakte aarde liggen al den eenen, en gevormde voorwerpen staan al den anderen kant, daarbij nog een vat met water en een houten schreepmes. Door het midden van dit werkberd, steekt een asse die met een wiel, dat onder de tafel ligt, in betrek staat.

Een jongen van dertien, veertien jaar brengt met een slag van leêgaard, die de krukke of krikke genoemd wordt, dat wiel in beweging, iedermaal, en zoolang als de meester pottebakker zulks begeert. Het draaien van het wiel doet den asse rondschijveren en met een de draaischijve die omtrent twee voet boven de tafel aan den top van den asse vaste is. Die schijve, die nog al wel aan het houten deksel van eenen ijzeren pot gelijkt, is in hout en heeft van boven eenen platten kop waarop de klompen aarde op tijd en stond nedergelegd worden.

Alles is veerdig!

De meester pottebakker zit boven op het werkberd met de schijve half tusschen zijn beenen, en al zijn gereedschap bij hem; hij neemt eenen klomp aarde en plakt hem op den kop van de schijve. De jongen begint aan de krukke te steken en te trekken, eerst traag, en dan dapperder en dapperder zooveel en zoo zeer als zijne krachten het hem maar toe en laten, terwijl de schijve aan het draaien gaat en aan het schijveren dat ze ronkt!

Wat wilt gij dat de meester pottebakker van dien klomp aarde make?

Begeert gij een bierkroes, eene melkkan, een blompot of gelijk welk vaatwerk?

- Een tabakpot!

Goed! let op!

Behoedzaam maar vast dringt de duim van den kunstenaar door 't midden van den klomp, die door 't danig schijveren van het draaiberd, en het duwen van den duim, regelmatig opengaat, wijder, altijd wijder, bij zoo ver dat de geheele linkere hand er welhaast ingeraakt, terwijl de rechtere al buiten alsan te zelver tijde op en neder gaat om de wanden overal op gelijke dikte en rond te bewaren. Al de aarde die er te vele is wordt, volgens dat het noodig is, met de hand of met het schreepmes weggeweerd.

Nu plonst de eene hand, dan de andere in het water, dat te elken stonde dan nog gebruikt wordt om het aarden vat, al buiten en al binnen, nat en sleerig te houden, opdat de aarde nesch blijve en niet en stroppe aan zijne handen in 't draaien, en om alzoo te beletten dat alles samenkleve en dooreenmengele.

Intusschentijd draait de schijve altijd draaien, en welhaast komen de wanden te voorschijn, verdunnen, verhoogen gestadig, en beginnen meer en meer op een vat te gelijken. Duim en vinger, hand en ooge van den kunstenaar, 't is al aan 't werk; het vat krijgt alhier nog eene nepe of eenen duw, aldaar nog eenen stoot of eene reve, de schijve valt stil, en de meester pottebakker laat u eenen tabakpot bewonderen, die nog wel ongebakken, maar toch lief is van leest en van gedaante.

Deze bewerking, waarin Leo Maes altijd uitgeschenen heeft, vereischt eene behendige hand en eenen kunstrijken geest, en zij is voor 't kunstvaatwerk van 't grootste belang.

('*t Slot volgt*)

C.D.L. en F.D.

Bruiloft

DE wereld is een zee
vol wilde en woeste baren,
daarop eenieder zal
te schepe gaan en varen.

Daar zijnder die alleen
die zee bevaren moeten;
daar zijnder die de vaart
door meêgezelschap zoeten.

Gij lieden zijt getweên
in 't *Sacrament* gebonden;
zij heeft den bruidegom
en gij de bruid gevonden.

Ons Heere wilde't zoo,
gelukkig zijt gij, beiden:
en die u heeft gescheept,
zal zelve uw schip geleiden.

Voorspoedig zij de reis
het weder en de winden;
en moge uw vrouwe, en gij,
de goede haven vinden!

Dat wensche ik u, van herte
en ziele toegenegen,
daarbij een volle vrecht
van zoeten kinderzegen.

En, als gij oud en strem
eens zijt, van lang te leven,
dan zij, voor eeuwig, u
Gods zaligheid gegeven!

Gods zaligheid zij u,
zij al uw kinders mede;
en - in een enkel woord
is 't al gezeid: - Gods vrede!

Kortrijk, 19/10/97
GUIDO GEZELLE

Bezweerspreuken

DAAR menschen, dieren of gewassen zijn, daar zijn ziekten en krankheden, en daar ziekten en krankheden zijn, daar zijn...

Hoe zal ik ze nu gaan heeten, op zijn vlaamsch?

Docteurs? Maar dat zijn de latijnsche *doctores*, *in arte medicinae.*

Artsen? Maar dat zijn, zoo geen *artisten*, toch grieksche *archi-iatroi*, *archiaters*, *arsaters*, *ersaters*, zoo men vroeger zei.

Serzijns? Maar dat zijn wêerom al de grieksche *cheirourgoi*, de latijnsche *chirurgi*; in ons vlaamsch gezeid, zouden 't *handhavers* zijn: ge weet er immers zoo vele als ik, die wel of kwalijk *gehandhaafd* van onder *serzijns handen* gekomen zijn, doet gij niet?

Meesters? genees-, *heel*-, *medicijnmeesters?* Maar *meesters*, 't zij welke ook, zijn altemaal latijnsche *magistri.*

Geneesheeren? Ja, dat is mij nu eigentlijk een echt, vlaamsch woord, dat hedendaags nog in zwang is en dat eenen *heere* bediedt die *geneest* of die helpt *genezen.*

En wat is eigentlijk *genezen*, of, met het voorvoegselken *ge* daarafgedaan, wat is *nezen?*

Die 't nauwste daarvan weten zeggen dat *nezen*, *nas*, *genezen* terugkeeren, wêerom thuisgeraken, bediedt.

Is 't alzoo, het woord moet ievers een oud vechtersvolk toebehooren, of zulke lieden toch, bij wien men schier wekelijks hoorde van wijgen en strijden spreken en zeggen, bij voorbeeld: ‘Alverd is gebleven en Koenraad is genezen.’ Dat ware in, nieuwer vlaamsch gezeid: ‘Alverd is op het veld dood gebleven en Koenraad is er geheelshuids en levende van af en thuis gekomen.’

Van moeder, die *naar 't Houtland* geweest heeft of op den Kemmelberg, *naar den kinderpit* en die vandaar *terugkomt*, met eenen frisschen zeune, zegt men dus, met volle recht, dat ze blijde moeder bedegen, anders gezeid, dat ze van ne frisschen zeune *genezen* is.

Die van een ziekte *genezen* is *reversus est*: hij is ervan *thuisgekomen.*

Geizer? Dat is nu wêer een ander echt vlaamsch woord, dat, wie weet, nog wel ievers, of en ware 't maar als geboortename (De Gheysere?) is blijven bestaan.

En wat is een *geizer*?

Een *geizer* is een die *geist*, gelijk een *reizer* een is die *reist.*

Het woord *geizen* ondertusschen heeft nog twee andere gedaanten, te weten: *genzen* en *ganzen.*

Ganzen, *genzen*, *geizen* bediedt hetgene *ongansch* is weêr *gansch*, 't gene *ongeheel* is weêr *geheel* maken, *geheelen*, *heelen.*

Van dat woord *ganzen*, *genzen*, *geizen*, *ganzer*, *genzer*, *geizer*, *ganzinge*, *genzinge*, *geizinge* kan men een heele zwicht voorbeelden, benevens voldoenden uitleg en oorkondschap, vinden bij Verdam, in zijn *Middeleeuwsch woordenboek.*

En de geboortename *Ganser*, die bestaat, wat bediedt hij? Is het *ganzewachter* of is het *geneesheer?*

Heeler? Heeler bestaat in *wondheeler*, waarom en zou men *heeler*, op zijn eigen, niet mogen gebruiken, om hier en daar den vreemden *serzijn* buiten te steken?

Helper! Men zegt: ‘Die man is gescheurd, gebroken, gesleten’ (niet *ver*sleten): ‘hij zal moeten geholpen zijn.’

Wat is dat of 't en zij gehandhaafd of ‘*g'openeerd*’ zoo 't looze volk zegt; onder 's *helpers* of onder 's *geizers* handen verzorgd en met eenen band voorzien?

Beteraar of *boeter?* Die twee woorden zouden ook deugen, geviele 't zoo dat ze gebezigd wierden. Men zegt immers, met volle recht, eene vischnette *boeten*, die gatte is; en de *ketelbuisschers*, de *ketelboeters*, de *ketellappers* zijn overal bekend.

Lake, leke, lieke? In 't hedendaagsch en in 't middeleeuwsch vlaamsch beteekenen die drie woorden eigentlijk *genezer* en worden ze, met dien zin ook, als name gegeven aan de *lake*, de *bloelake* of de *lijkelake (hirudo)*, daar De Bo van roert, in zijn *Idioticon.*

't Is waar, de menschen zeggen *bloelakens*, *lijkelakens*, alsof er van wulleweverslaken sprake ware, maar daarin dolen zij.

Eene *lijkelake* is eigentlijk eene *lake*, bij Kiliaen ook eene *locke*, die het *lijk* (*haam*) of anders gespeld het *lichaam laakt, lokt* of zuigt, om er, bij voorbeeld het bloed, het vergif, den etter, den brand, het kwaad, de ziekte, uit te halen, uit te *laken* of uit te zuigen.

Misschien was dat *laken* of zuigen van wonden en zeeren vroeger meer in zwang als nu en hebben er de genezers eenen name van gehouden.

Wie en heeft er niet gelezen van die twee vrienden, daarvan een den anderen, bij vergissinge eenen kogel door zijne borst schoot? En wat deed die onvrijwillige moordenaar, bij gebrek aan andere hulpe? Hij viel zijnen gekwetsten vriend over de borst en hij *laakte* of hij zoog hem het bloed uit de wonde, opdat hij, door inwendige bloedstortinge, niet en zou versmacht hebben.

In 't oud Engelsch is *leech* (lake, lieke) een genezer, *leechdom* (laakdom, liekdom) geneeskunde, geneesmiddel; in 't IJslandsch is *loeknir*, in 't Deensch *laege*, in 't Zweedsch *läkare*, in 't Gothisch *leikeis* geneesheer.

Zalver? 't Waren gewis eer echte en goede *zalvers* als dat er onechte en kwade *kwakzalvers* waren!

Nijpers, *wrijvers*, *strijkers*, *trappelaars*, *palampers*, *pampelaars*? Zulke genezers zijnder van in de oudste tijden geweest, al lange eer het woord *masseeren* uitgevonden was. Het vermaard Drieske, onder andere, was een van die gilde: 't hadde, in zijne jongde, van den dunder geslegen geweest, zegt men.

Leest verder over palampen, *Loquela*, VIe jaar, 70; over pampelen en overpampelen, *Loquela*, IXe jaar, 30; over trappelen, *Loquela*, IXe jaar, 54.

Bezweerders, maanders, belezers, aflezers, vezelaars? Zoo

zijnder overal genezers, die, met goede meenste of anderszins, de ziekten te keere gaan, onder het *ruiten*, het *muiten*, het *muiken*, het *murpelen*, het *murtelen*, het *murketen*, het *ruinen*, het *reunen*, het *ronsen*, het *ronken*, het *rullen*, het *prevelen*, het *preemelen*, het *vezelen* van gewisse woorden of spreuken.

Hier en zijn wij niet verre meer van de tooveringen en van de tooveraars verwijderd, immers

> Vezelaars
> zijn tooveraars,

zegt het volk,

> en horkers
> zijn dieven.

Als moeders *keppe* of *kuk* (dat is *kiekske*) kriept van 't zeer, zoo zal ze 't lid dat zeer doet, strijken en toeven met heure hand en daarbij zeggen of zingen:

> Geneze, geneze, geneze!

't Is de onschuldigste bezweerspreuke die ik ooit gehoord hebbe.

Heeft er iemand den snik, hij moet dit of dat doen en daarbij zeggen of zingen:

> Ik en de snik
> gingen over de zee:
> ik kwame weêre
> en 'k en had'n nie' mee!

Die den snik heeft moet entwat *doen* en entwat *zeggen.* 't Gene hij *doen* moet kan batelijk zijn, bij voorbeeld, zeven keers zwelgen, zonder verasemen; met den top van zijn rechter duim op den top van zijn kornuitje, dat is zijn kleen vingerke duwen. Maar de wangeloovige lieden plegen het batelijk *doen*, in zulk een aanbehoor, te vergeten of achter te laten, terwijlen zij kracht en hulpe van den doorgaans voegenden en rijmslaanden zeg verwachtende zijn.

Nu en is 't *bezweren* van den snik maar eene kindervoere meer, insgelijks van veel ander zulke oude wangeloovigheden.

Loquela XIVe jaar, 36 staat het liedtje, *carmen, le charme, incantatio, l'enchantement*, die de hagebinder

of de hageleeder te zingen of te rullen heeft, wanneer hij de nieuwe mane ziet:
Alzoo is 't:

'k Hé de nieuwe mane gezien:
'k bidde God, dat ze mag doen vliên
de waters uit mijn' tanden,
de doorens uit mijn' handen.
In Gods name, mochte 't zoo geschiên!
Amen.

Loquela IVe jaar, 94, staander nog twee andere lezen of gedaanten van dat niemaneliedtje, ze zijn als volgt:
De eerste:

Willekomme, nieuwe mane,
gij schingt zoo schoone,
gij komt uit 's hemels kroone,
weert de tandpijne en 't flussijn,
willekomme, nieuwe mane.

De andere:

Nieuwe mane,
komt van Sente Millane,
ze bringt de vier Mysteries mêe,
tandpijn, hoofdpijn, cholike en flussijn:
'k aanbidde God om dervan bevrijd te zijn.

Sente Millane is Onze Lieve Vrouwe van *Millane*, kwalijk gezeid van *Milanen*, die vereerd wordt in het *Midlane*- of *Millanecapelleke*, te Sweveghem, ten halfsten de *lane* van 't oud casteel naar 't dorp.

De heilige Andoënus zegt, in 't leven van Sint Eloy, II hoofdstuk 15, dat die geloofsbode der Vlamingen, die stierf in 't jaar 659, te zijnen tijde al, ijverde tegen degenen die, *sicut stulti, à lunâ pati arbitrantur*: die, gelijk dwazen, denken dat de mane hen kwelt.

Te Leupeghem is Sint Amand de beschermheilige van 't dorp, en hij wordt er gediend tegen die groote landwormen, die 't koorn uiteten, en die, beweren sommigen, van tooveraars en toovermeten in 't land ‘gezaaid’ worden.

Wilt ge uw bezaaite toover- en wormvrij houden, gaat er, 's morgens vroeg, eer de zunne opstaat, kruiswijs over en ruint of vezelt de volgende bezweerspreuke:

Lieven Heere en Sente Amand
gingen tsamen achter 't land,
zonder stok noch roe in hu'lder hand.
‘Heere,’ zeid hij, Sente Amand,
‘Daar zijn wormen in dat land.’
En Oes Heere zei tegen Sent Amand:
‘Wel, steekt uit uw rechter hand,
en, 't zij zwart, wit, geelf of rood,
binst drij dagen zijn ze allemaal dood.’

('*t Vervolgt*)
GUIDO GEZELLE

Mingelmaren

Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde

Letterkundige Wedstrijden voor 1900.

I.

Middelnederlandsche Taal- en Letterkunde.
Men vraagt eene vergelijkende klank- en vormleer der verschillende Middelvlaamsche dialecten, zooals die uit oorkonden kan opgemaakt worden.
Prijs: 600 frank of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

II.

Nieuwere Taal- en Letterkunde.
Geschiedenis der Nederlandsche taalkunde in de Zuidelijke Nederlanden, van de XVIe eeuw tot 1886.
Prijs: 800 frank, of een gouden gedenkpenning van dezelfde waarde.

III.

Vak- en Kunstwoorden.
Eene volledige Nederlandsch-Fransch en Fransch-Nederlandsche Vakwoordenlijst over het ‘Notariaat’.
Prijs: 500 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

IV.

Eene volledige Nederlandsch-Fransche en Fransch-Nederlandsche Woordenlijst over de '*Veeartsenijkunde*'.

Met bijvoeging van de gewestelijke *woorden en uitdrukkingen*, *en teekeningen waar het past.*

In het antwoord zullen de Mededingers ook zooveel mogelijk de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche benamingen mededeelen.

Prijs: 600 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Wedstrijden voor 1901.

V.

Zuidnederlandsche Folklore.

Eene zoo volledig mogelijke verzameling en nauwkeurige beschrijving van de oude en hedendaagsche 'kinderspelen' *in Vlaamsch-België*, *met aanteekening der daarbij gezongen liederen* (*woorden*, *en in zoo ver het mogelijk is*, *de muziek*).

1e prijs: 800 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

2e prijs: 400 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

VI.

Eene volledige Kunst- en Vakwoordenlijst over het ambacht van den '*Loodgieter en Zinkbewerker*' (*met het oog op de bouwkunde*), *zooveel mogelijk met bijvoeging xan de afbeelding der opgegeven voorwerpen en van Fransche*, *Hoogduitsche en Engelsche benamingen.*

Prijs: 500 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Buitengewone Wedstrijd.

Gewesttaal.

Een zoo volledig mogelijk Idioticon *over het* '*Meetjesland*'.

1e prijs: 400 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

2e prijs: 200 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Wedstrijden voor 1902.

Taalkunde.

Geschiedenis (*Bibliographie en Critiek*) *der Nederlandsche lexicographie in de 15*e, *16*e *en 17*e *eeuw.*

Prijs: 600 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Kunstgeschiedenis.

Geschiedenis der Brugsche Schilderschool.

Prijs: 600 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Wedstrijden voor 1903.

Vak- en Kunstwoorden.

Eene volledige Nederlandsche Vakwoordenlijst over de 'Zeevisscherij', met afbeelding van de vermelde voorwerpen en met opgave van de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche benamingen.

Prijs: 600 frank, of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Wedstrijden voor 1904.

Geschiedenis van den Werkmansstand in Nederlandsche gewesten van België.

A.

Geschiedenis van onzen Werkmansstand in de 13e en 14e eeuw.

Prijs: 600 frank, of een gouden gedenkpenning.

B.

Geschiedenis van onzen Werkmansstand in de 15e en 16e eeuw.

Prijs: 600 frank, of een gouden gedenkpenning.

C.

Geschiedenis van onzen Werkmansstand in de 17e en 18e eeuw

Prijs: 600 frank, of een gouden gedenkpenning.

N.B. Den schrijver, die in één werk de drie gestelde prijsvragen op bekronenswaardige wijze beantwoordt, wordt een prijs van 2,000 frank toegekend.

Voorwaarden.

Voor de wedstrijden worden enkel handschriften en niet te voren uitgegeven stukken aanvaard. De werken moeten leesbaar in het Nederlandsch geschreven zijn.

De schrijver stelt zijnen naam op zijn opstel niet; hij voorziet dit slechts van eene kenspreuk, welke hij, met opgave van zijnen naam en woonplaats, in een gesloten briefje, dat dezelfde spreuk tot opschrift heeft, herhaalt. Voldoet hij aan de laatste bepaling niet, dan kan de prijs hem geweigerd worden.

De mededingende handschriften voor de wedstrijden moeten *vrachtvrij* ten huize van den bestendigen Secretaris (den heer Fr. de Potter, Godshuizendreef, 29), ingezonden zijn vóór den 1^{n} Januari van het jaar des wedstrijds. *De antwoorden op den wedstrijd over de Geschiedenis van den Werkmansstand moeten ingezonden worden vóór 1^{n} December 1902.*

De stukken, na den voorgeschreven dag ontvangen, of zulke,

welker, opstellers zich op eenige manier zullen doen kennen, worden uit den wedstrijd gesloten.

Den mededingers wordt aanbevolen een volledig afschrift van hun werk te bewaren, om dit te kunnen benuttigen in geval de keurraad het bekronenswaardig zou oordeelen, maar wijzigingen of bijvoegingen zou vorderen aleer het te laten drukken. In geen geval wordt het bekroonde handschrift aan den Inzender teruggegeven.

Zijn er aan eenig bekronenswaardig gekeurd werk wijzigingen toe te brengen, dan zal het bedrag van den prijs niet eerder gegeven worden dan nadat de keurraad het drukvaardig zal verklaard hebben.

De Academie eischt voor de werken de grootste nauwkeurigheid in de aanhalingen en vraagt uit dien hoofde dat de Mededingers de uitgaven, alsook de bladzijde der door hen aangehaalde boeken, aanduiden. - Zij meent den Mededingeren te moeten berichten dat al de handschriften, aan haar oordeel onderworpen, als haar eigendom in hare archieven bewaard blijven, en zij zich het recht voorbehoudt deze, geheel of gedeeltelijk, in druk te geven.

Van de niet ter uitgave aangenomen stukken, zullen de Mededingers, op hunne kosten, een afschrift kunnen bekomen, mits overeenkomst met den bestendigen Secretaris.

De Bestuurder,
P. ALBERDINGK THIJM.
De bestendige Secretaris,
FR. DE POTTER.

† **T**ER zaliger gedachtenis van Mijnheer PROSPER DEPUYDT, kandidaat notaris, zoon van Mijnheer Lodewijk en Mevrouw Loetitia Wielmaecker, geboren te Nieuport den 9 Oogst 1870, en aldaar godvruchtig in den Heer ontslapen, op Allerzielendag 2 November 1898.

Op het stil en eenzaam kerkhof,
dáár, te midden van de graven,
wacht ik hoopvol naar 't gebed, dat
troostend mijne ziel zal laven.

Op mijn graf zal 't blomke bloeien,
zal het gers zijn zaadjen telen,
zal de geluwe loover vallen,
zal de winter sneeuw doen spelen.

Jaren, jaren, zullen omgaan!...
later uit Gods hemelzalen,
zal mijn ziele op 't heilig kerkhof,
weêr heur glanzend kleed gaan halen.

[Nummer 2]

Kunstvaatwerk
(*Slot*)

DE nessche en wakke vaten worden, naarmate er eenige geraed en van de schijve komen, voorzichtig naar de droogzalen gedregen, die merkweerdig groot zijn. Daar blijven zij weken, ja misschien maanden lang staan droogen, volgens dat het zomer of winter, droog of nat weder is; ook nog volgens dat zij tot gewoon of prachtkunstwerk bestemd zijn. Immers, vele van die vaten en krijgen geene verdere bewerkinge meer en mogen alzoo in de droogzalen blijven, tot dat zij veerdig zijn om gebakken te worden.

De vaten, integendeel, die tot prachtkunstwerk moeten opgemooid worden, komen, wanneer ze wat gedroogd maar toch nog nesch zijn, in de handen van de versierders of van de jonge kunstenaars.

Zij zijn vijftien tot achttien in getal, meest ouderlooze kinders uit de weezenschole van Torhout, en zij hebben

hier het geluk hen te oefenen in de kunst, en gemakkelijk hun brood te kunnen winnen.

Zij werken naar ruw uitgewrochte teekeningen, die zij voor hen liggen hebben. Met een slag van mesken of drijfstoksken kerven en krabbelen zij, met eene wondere behendigheid, in de wakke aarde van een vat, een pot of een kom, allerhande schreven, groeven en geulen, zoo dat de voorgeteekende beeltenisse er naar behooren kunne ingewrocht worden. Nevens hen ligt er vele en van beste pijpaarde, die opzettelijk, volgens verschillige wijzen en door den pottebakkerbaas voorbereid is. Daarvan maken de jonge kunstenaars met hunne handen kleidraad en klompkes, die zij met eene gepaste behendigheid, volgens stoffe en verwe, weten in de uitgeheulde reven en openingen vast te zetten, derwijze dat zij, allerhande uitspringende landschappen, vogels en vee, blommen en bladen, spreuken en opschriften, met eene wondere kunstveerdigheid namaken.

Niet dat wij willen beweren, dat deze verbeeldingen zoo fijn en zoo nauwgeteekend zijn, als de oude boekschilderingen die wij in onze kunstige vlaamsche handschriften bewonderen, neen! Maar toch, al wie dat vaatwerk van dichtebij aanschouwd heeft, zal moeten getuigen dat er daar ware kunstzin in zit, al is 't dat de verbeeldingen en wijze van ze uit te werken, in evenredigheid blijven met de ruwaardige grondstoffe daar zij uit gemaakt zijn.

De tijdruimte die de kinders noodig hebben om dit werk te verrichten, volgt de grootte van het vat, de fijnheid van de beeltenisse, alsook de behendigheid van den kunstenaar en zoo is het, dat sommige werken voltooid zijn na twee drie uren, dat andere eenen geheelen dag en soms twee dagen arbeid vereischen.

Het kunstwerk, alzoo bereid zijnde, moet met veel voorzichtigheid verhandeld worden, opdat er schade noch brake aan de versieringen en kome. Alles moet nu weder naar de droogzalen om daar te blijven tot dat het genoeg gedroogd en bekwame is het vier te onderstaan. Maar eerst nog overgiet men al die pottekens en die pannekens met een vochtig glimsel, dat op eene kunstmatige wijze

samengesteld is, en dat bovendien onder 't branden zal in smelten, zoodanig dat het al de versiersels vast en onbewegelijk in het werk zal doen bakken, en over al de vaten eenen glimmenden glans, een blinkend verlootsel zal leggen.

De oven trekt gewis op geenen broodbakkers oven, maar zoude eerder, als is het dat hij binnen staat en afgesloten is, met eenen kleenen holden steenoven mogen vergeleken worden. Immers de bakstuken staan erin opeengestapeld, manhoogde en meer, bijna gelijk de steenen als ze gebrand worden.

Het vaatwerk wordt in dien eigenaardigen oven opeengetast, het vier ontsteken, en na eenigen tijd staat geheel het gevaarte van onder tot boven in lichtenden gloei. Het vier gaat her ende weder, door alles dat binnen geborgen zit, en doorbrandt en doorbakt het tot dat het zoo hard wordt als steen.

't Is in het branden dat de zaken, die bij het kneden in de aarde gemengeld wierden, hunne verwe schieten. Van de verwen in het Torhoutsch kunstvaatwerk zegt de bovenvermelde Engelschman omtrent hetgeen hier volgt: ‘De pottebakkerswaren van Torhout doen denken op het oud, Vlaamsch, bijna geheel verlorengegaan kunstpottemakerschap, doch 't zijn meer de eenvoudige versieringen als de verwpracht die ons daar aan doet denken. De oude kunst is verjongd en verfraaid. Bij de oude geel-, groen-, bruinverwen is er een keurig en toch bescheiden blauw gekomen, dat aan al deze zaken eene eigenaardige bekoorlijkheid verleent’.

Men beweert mij, dat de kunste om de verwen in het branden te doen uitkomen een geheim is, dat Leo Maes alleen kent.

Dat er liefhebbers en pottebakkers zijn, die deze kunste zouden willen achterhalen en ook aanleeren en, is niet te verwonderen.

Zoo had de Heer Maes, over een jaar acht of negen, eenen knecht, die hem liet aanlokken door eenen vreemden pottebakker om aldaar deze kunst te gaan overzetten.

De jongen meende het weg te hebben, maar, te zijner

bestemming gekomen zijnde, en lukte hij in zijne pogingen niet; de heer Maes die dit pogen gewaar wierd, en heeft sedert dien nooit aan niemand, zelfs aan zijne beste vrienden uiteengedaan waarin zijne kunstgrepe bestond, en hij houdt weiger- en wijzelijk zijn geheim verborgen.

Als de tijd van het branden nu ten einde is, laat men het vier uitgaan, geheel den oven stille en langzaam verkoelen, acht dagen lang. 't Is prachtig om zien hoe, al dat werk dat half vuil, half vochtig, ruw en aardverwig in den oven gesteken wierd, nu netjes doorbakken, glanzende van 't verlootsel en schitterend van allerhande verwen, te voorschijn komt. Alles wat vòòr 't branden duister en donker was, glanst vol levende helderdeid en spelende verwen! Soms gebeurt het toch ook, zoo de eerde niet goed gekneed en is, of, dat men met onvoorzichtigheid te werke gaat, dat het een of het ander voorwerp gebroken of geschonden uit den oven komt; maar dat is bij uitzonderinge, en gemeenelijk komt hetgeen geheel en recht in den oven gaat, er geheel en rechte weêr uit.

Dat kunstwerk wordt nu algauw naar zijne bestemming verzonden, of in winkels en toogzalen koopziende uitgesteld. Men vindt het, dank aan overeenkomsten die de pottebakker aangegaan heeft met sommige huizen, in vele steden, en ja, men zoude haast mogen zeggen, in al de werelddeelen, en het verwerft overal eenen welverdienden bijval.

Door die wijdverspreide ruchtbaarheid heeft het vlaamsch vaatwerk meer beginnen in den smaak vallen, bij zoo verre dat alle liefhebbers en kunstenaars, 't en zij misschien de vlaamsche, er hunne eer in stellen zulke kunstwaren te koopen en ermede hunne huizen op te tooien.

De kunstwaren van Torhout zijn van alle slag: men ziet er drinkkroezen, bierkannen, asschenvaatjes en tabakpotten, schotels, pateelen, bloemstaans en suikervaten; keersepannen, broodschalen, tooiberden zoowel als allerhande prachtvazen; zij zijn van alle grootte, van de kleenste asschenbakskens, die maar eenen dubbelen

vingerhoed groot en zijn, tot de reusachtige pullen en vaten, die meer als eene halve biertonne kunnen inhouden.

Van alle gedaanten, van de geheel regelmatige potten en pannen, teelen en tichels tot de wonderbaarste eigenaardigheden en tot de spokende en spottende grilligheden die alom lente en lachlust verwekken!

Allerhande teekeningen worden hier uitgewrocht. Men bewondert vlaamsche landschappen en zeegezichten, daar vlaamsche gewassen in groeien, daar vlaamsche dieren in loopen, of vlaamsche vogels in rondvliegen. Alle leuzen en spreuken, stede- en dorpsnamen, straat- en dagmerken, alles dat gij kunt begeren, en dat maar vlaamsch of vlaamsche kunst en is wordt in de kunstwaren geschilderd en gebakken.

Op deze twee vaten lees ik:

Vliegt de blauwvoet - Storm op zee!

Op dien tabakpot:

De vlaamsche kunste
biedt U haar junste.

Op dat broodberd:

Geeft ons heden ons dagelijksch brood!

of

God zegent het brood en al die ervan eten.

Op een prachtvat:

Eigen heerd is goud weerd.
Oost west - thuis best.

Op een bierkanne:

De Vlaming verblijdt hem altijd.

Of te wel nog:

Bier te vieren - verkloekt de spieren.

Op vele vaten staat het woord ‘Droomerij,’ op eene drillige en kunstaardige wijze uitgeteekend.

Nu, het ware te lang om alles aan te teekenen, 't zij genoeg te zeggen, dat er op al het vaatwerk als een merk geslegen is van echt vlaamsche kunst, en 't zij wat men aangewend heeft om hem dat af te leeren, zoo wilt onze vlaamsche pottebakker niets anders als vlaamsch, op zijn

vlaamsch kunstwerk. En wie zoude er hem ongelijk geven? Immers, Vlaamsch in de vlaamsche kunst, vlaamsch in Vlanderen!

Men moet ook niet denken dat de Heer Leo Maes geen ander slag van kunstvaatwerk en kan verveerdigen, neen, hij doet want alles dat gij in 't een of 't ander vak niet en ziet, en zoudet begeren, kunt gij bekomen. Laat de grootte van het vaatwerk kennen, met de gedaante, de beeltenisse, het opschrift, enz. die gij verlangt, en dat zal u gemaakt en gebakken worden, naar wil en naar wensch, volgens regel en kunst, en, zoo men mij gezeid heeft tegen genadige prijzen.

En nu om op mijn gedacht alleen niet te steunen, haal ik, vooraleer ik deze bijdrage eindige, de woorden aan, van den zelfsten Otto Brandes, daar hooger sprake van was.

‘Wat bij het eerste gezicht (van die kunstwaren) in de oogen slaat, 't is dat iedere van die waren in gedaante en in verwe een eigen stempel draagt, die elk stuk als een eigenaardig kunstwerk verwaarborgt... De prijs dezer kunstzaken en loopt niet te hoog... Geen van de kunstwaren van Torhout en is alledaagsch goed. In de kleinste, in de onaanzienlijkste, een asch- of een bierpot, is de hand van den kunstenaar te herkennen’.

Die kunst, is de oude vlaamsche pottebakkerskunst die wederom herleeft, en die, laat het ons verhopen, wederom zal herbloeien, en Vlanderen tot roem strekken binnen en buiten den lande! En daarom ook zouden alle vlaamsche liefhebbers en kunstminnaars, nevens en boven Japansch of Sineesch vaatwerk, ook het Vlaamsch kunstvaatwerk moeten in eere brengen, want ook in dit vak, is de oude herbloeiende kunstroem van Vlanderen onze achting wel weerd.

Uit Nieuwpoort, den 10sten in Wintermaand 1898.

C.D.L. en F.D.

Albsfelde

ALBSFELDE ligt in 't gebied van Lübeck en 't volk is er Nederduitsch van tonge en oorsprong.

De Nederduitsche stam bestaat uit Friesen, Nederfranken en Sassen en bewoont vlaamsch Belgenland, Nederland en 't Noorden van Duitschland.

Tot Albsfelde en omstreken zijn 't Sassen en die Sassen die deels alhier gebleven, deels naar elders, wellicht ook naar den westhoek van West-Vlanderen verland zijn, komen voort van oude Germaansche volksstammen; ze willen hebben dat bij 't *crystalliseeren* of 't verijskertelen der Germaansche volkeren, de Sassen van Ptolemoeus in 't jaar 150 bekend, dooreensloegen met Cherusken en Fosen, Angriwaren en Chauken en dat er ook Berukten en Tubanten bij versmolten, om tot op den dag van heden den gezamentlijken name en de gedachtenis van den volkerenbond der Sassen te bewaren.

Dat gebeurde bij den val van 't Roomsch keizerrijk, bij de landverlatinge der Germaansche volkeren, die met den name van inval der barbaren bestempeld wordt.

***

Albsfelde is 't veld van Albo en Albo is een voornaam, wiens bedied nog duister is.

Ze willen den oorsprong vastknopen aan Alp, als gold het een bergbewoner; anderen willen hem als maagschap van de elven aanzien, als waren er hier geesten van overoude volkszeiselen in 't spel.

***

Eene merkweerdigheid van Albsfelde is, dat er nog acht oude sassensche boerenwoningen te vinden zijn.

Dat is 't onderzoeken weerd, omdat de aanleg van die hoeven zoo oud is als 't volk zelve en een kenmerk van den Sassenschen stam.

Waar er Sassen wonen staan er eigensassensche huizen; waar men sporen van dien aanleg aantreft, zullen zij ook van de Sassen voortkomen.

Op het gebied der heden zoo gegeerde volkkunde, is de oude boerenwoninge, die door den uitheemschen, stedelijken zwier nog niet bedorven en is, van groot bedied.

Dat is sedert lang hier in Duitschland bekend en allen wedijveren om al de gedenkenissen van den voorvaderlijken, landelijken bouwtrant op te sporen.

***

Mogen wij u eens eene Sassensche boerenwoninge binnenleiden?

Gaan wij binnen, zoogenomen bij baas Knickrehm te Albsfelde.

Verbeeldt u een gebouw dat tamelijk breed en nog veel langer is als breed; de gevel komt langs de straat en ge treedt binnen langs eene breede, hooge deure, zoo breed en zoo hoog als eene schuurdeure, zoo groot dat er een wagen vol schooven in den oest met gemak kan binnenrijden.

Ge staat nu in de zoogenaamde *diele;* 't gelijkt een slag van derschvloer en 't is de voornaamste ruimte eener Sassensche woonste. De diele is van dicht- en hardgestampte leemeerde en wordt met den *dehlensläger* toegeslegen.

't Is daar dat het werk der hoeve gedaan wordt; 't is daar dat de huiselijke bezigheden verricht worden; 't is

daar dat de blijde dagen van 't huiselijk leven gevierd worden.

Kijkt rechts; 't is de peerdstal; is de wand gesloten, 't zijn deuren in, daar de dieren door gevoederd worden; is de wand nog open, ge ziet de koppen van de peerden.

Kijkt slinks; daar is de koeistal; de koeien staan ook doorgaans met den kop naar de middenruimte gekeerd.

Kijkt boven; op zware balken liggen schooven getast; de andere vrome zoo als vlas, erweten, hooi, klaver, ligt boven de stallingen verborgen.

Kijkt tenden deze ruime halle; daar is in 't midden de heerd en aanzijds den heerd staat het groot eetberd voor de eetmalen.

Bachten den heerd is er een scheidwand en daarachter slinks is de slaapkamer van den boer en rechts de beste *stube.*

De wanden van het huis waren vroeger veel van eeken twijgen gevlochten, met leemeerde bekleed, en met kalk en lekmoes geverwd; nu worden ze meest van baksteen gebouwd; een enkel, groot, hoogverheven strooien dak overdekt de gansche woninge, die, zooals ge ziet, uit drie binnenbeuken bestaat: de diele in 't midden en de stallingen van weêrkanten.

***

Om u een nauwkeurig denkbeeld van de Sassensche woning te laten opvatten, zullen wij hier eene kleene grondteekening, met uitleg, mededeelen:

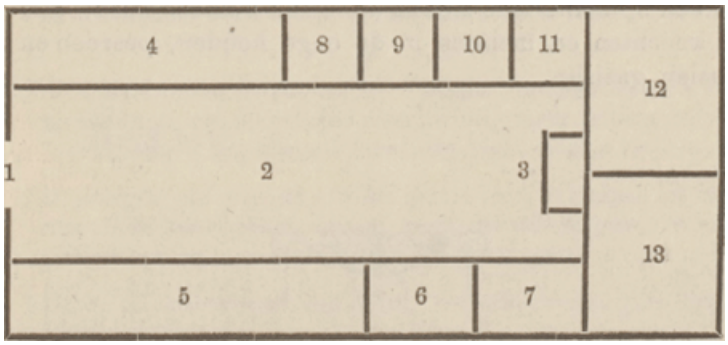

1 is de ingangdeur; 2 is de diele; 3 is de heerd; 4 is de peerdstal, die soms rechts, soms links is; 5 is de koeistal; 6 is het eetbuis; 7 is het waschhuis; 8 is voor 't peerdallaam; 9 voor de knechten; 10 voor de melk en 11 voor de meisens; 12 is de slaapstee van den boer en 13 is de beste zale.

***

Zijn er zulke hoeven in Vlanderen, 't is een vast teeken dat ze van de Sassen komen; zijn er geene, ander spoor van de Sassen zal moeten gevonden worden.

En zegt niet: ze kunnen verdwenen zijn.

Wij antwoorden:

Ze kunnen gewijzigd zijn, maar gansch hun aard en kan niet verdwijnen.

De aanleg van de Frankische hofsteden is wel geenszins verdwenen in Vlanderen: op ieder dorp is hij nog verneembaar.

't Is ook vast en gewis dat er overal bij de Platduitsche Sassen eigensassensche woningen gevonden worden.

't Is eigenaardig: zult ge zeggen; maar 't is nog al treffend ook.

De heerd is de ziele van de woninge en 't zinnebeeld van 't huiselijk leven: hier bekleedt hij het midden van het huis.

De huismoeder is bij den heerd gezeten; zij kan hem oppassen zonder heur spinnewiel te verlaten.

Van op heure zate ziet ze de lieden binnenkomen, kan ze knechten en meisens in de ooge houden, peerden en koeien gaslaan.

JAN STEEN.

Nog vlaamsche woorden en spreuken

‘Brugge en Gent en zijn op geenen dag gebouwd:’ dat en kan al zoo zeere niet gaan.

‘'t Groeien voor mij taarten genoeg op een wulge:’ 'k en ben er geen beetje liefhebber van.

Limpoogen - Noesch kijken, zoodat men alles ziet zonder te gebaren.

‘*Hij heeft dat in de gaten, in de mot*’. - Hij heeft het vaste.

Pruimen - pronken fr. *bouder.*
Doodgaan en is niet, en ware 't niet van de achtersmake.
‘Hij zit op zijn' ooren.’ - Hij en wilt niet horken.
't En nijpt nooit maar als 't vel afgaat.
‘Werken is zalig’, zei de vent, ‘maar leêg zijn is heilig’.

‘Hâ 'k (hadde ik) en zou 'k zijn gebroers,’ hadde hij en zoude hij zijn van ééne oudij.

De zale *propte van 't volk* - ze was *proppensvul* - ze was *vloeiende vul.*

‘Als ze Wartje Wet begroeven, 't was fransche mesdag’ - niemand en wrocht dien dag, al is 't dat het in de weke was.

‘Men heeft niet alle scheute nen haze.’ - Men kan niet altijd lukken.

‘Hij wilt alles op zijnen duim doen draaien.’ - Hij wilt het al te zeggen hebben.

Van een die daar staat te tateren, dat men er niets van en verstaat: ‘'t Is ne wêewale’.

't Is *kruis-abeele* of *twintig-om*, in 't jasspel, wanneer men, na den eersten deel, van elken kant maar twintig meer tellen en moet, 't is te zeggen, dat men elk tachentig heeft, en *in 't kruis is.*

Niet geweven, *niet gespoeld*; wordt gezeid in 't kaartspel, als men van elken kant geenen *wijs* en heeft, dat wilt zeggen, dat men geenen derden noch vierden enz. en kan toogen.

‘Hij en zal maar zijnen tijd doen.’ - 't En zal alzoo niet lange blijven duren.

‘Op zijn boeken zitten.’ - Neerstig leeren.

Zijnen kop voeren of *uitvoeren.* - Zijn gedacht stijfhoofdig ten uitvoer brengen.

‘De mane schijnt:’ hij is klets.

‘Naar moeders ze pappot gaan’, naar moeder achter drinkgeld gaan.

‘'t Is een kruis op uwen rugge.’ - Ge zijt nen ezele.

‘Hij en is van geen hazepootjes gemaakt.’ - 't Is nen tragerik.

‘Hij slacht van Smetje-duivels, hij zit overal op zijn schootvel.’ - Overal waar dat hij toevalt, is hij seffens thuis en maakt hem meester.

‘'t Zijn twee handen op éénen buik.’ - Twee zielen in ne zak.

Hoe weet-je gij dat? ‘Ja! waar halen de kraaien hulder noten?’

‘'t Zal ten oordeele geld doen:’ 't is alsdan dat ge zult moeten uwe schuld betalen.

‘Dat zal in 't zeggen blijven:’ 't en zal daar niets van komen.

‘Iets seffens met den gapenden mond gaan voortvertellen:’ niet kunnen zwijgen.

‘Voetje met zijn peerd.’ - Iemand die overal bij is.

‘Bijhalen met vier simpele en eenen corporaal:’ - robben, stelen.

‘Hij spreekt lijk als dat Blendetjes en den Bijtere het zijne zouden zijn:’ zeggen ze te Brugge van ne grootsprekere.

‘Veel noten op zijnen zang hebben,’ is te Brugge *van zijn smerde maken*, van zijn neuze maken.

‘De Potterie is nog vol was,’ zeggen de Bruggelingen, als er nog is van hetgene men vraagt.

Hij is zoo dom dat hij zijn oogen niet en vindt om er door te kijken.

‘Iets wat geven en wat beloven:’ - Iets maar half en half doen.

Van ne lomperik: ‘Hij is opgebracht in 't pensionnaat van de houten kloefen daar dat de zwijns schoolmeester zijn’. Of ook: ‘Hij is opgebracht aan den kant van ne gracht.’

Als de moor aan 't ruischen gaat: ‘De nonnen gaan in den choor, ze beginnen te zingen.’

Als men in iemands lucht staat, vraagt men: ‘Is uw vader glazenmaker dan?’ En die haar op zijn tanden heeft, antwoordt: ‘Ja-hij, en hij heeft mij een hoofd (of ne rugge) van ruiten gegeven.’

‘Als gij van gisteren niet en zijt, dan zijt gij zeker van eergisteren.’ - ‘'k Geloove dat gij van Caneghem komt.’

‘De koetsiers peerd had ook gelot,’ zegt men als men heeft moeten uitgaan met gasten die maar trage en kosten gaan.

Gaat gij een halveken drinken? - ‘Ja 'k, een halveken al rechte staan (met zeven haasten) lijk de Israëliten.’

‘Lisch van de laatste processie:’ - Slechte cigaren.
Fazelen: weinig werken.
Bekken: wel eten.
Carote-zwart: roste.

Van iemand die vijsgezind zijnde snakt en snauwt:
‘De wind zit in 't snakkerstraatje.’ Geh. Brugge, waar de Snaggaartstrate genoeg gekend is. Men zegt ook: ‘De wind zit scheef.’

't Ware wonder dat er daar nooit geen sporten gebroken en waren.

Van nen blaaier: ‘Men zou zeggen dat de karre met geld achter komt’.

Zoldermeubel: oude jonge-dochter.

‘Dat is toch ne moef:’ een waaruit men al niet vele en krijgt.

Kannegeluk is mannegeluk. Bij Debo is't: Kannegeluk is vrouwegeluk.

Familie hebben, is geplaagd zijn met zeker slag van beestjes.
Muggen zijn liedtjezangers.

G.V.D.P.

Mingelmaren

OP het einde van een werk, dat voor opschrift draagt: ‘Leenrechters naer costume ende ordenanche slands van Vlandren ende sonderlinghe van den Casteele te Ghendt,’ volgens Gilliodts-van Severen vóór de jaren 1300 gemaakt, staan de volgende rijmreken te lezen.

Vander seven blomme daer Maria, die moeder godts, bij ghelijken wort.

Waerde fonteyne, gloriose
Moeder ende maeght ghebenedyt.
Maria, scoen bloeyende rose.
Boven al ghy vrauwe syt!
Ghi droecht den heere, die in 't cryt
Voor ons campte ter rechter noene.
Dat was ons allen een profyt,
Als wy ons wachten van sonden te doene.
Conighinne, uwen prijs,
Zou die geren dichten int herten mijn.
O Maria! scoen bloeyende rys,
Ghy en mocht niet volpresen syn.
Duer den hemel scynt u anschiin
Ende verlicht al aerderycke,
Alsic aansie u beilde fyn.

Een oud gebedenboek

ONDER de menigvuldige middelnederlandsche handschriften die in 1896 door de HH. De Flou en Gaillard van Brugge, op last van het Belgisch Landsbestuur, in het British Museum van Londen onderzocht en opgeteekend wierden, treffen wij een oud gebedenboek aan van de tweede helft der XVe eeuw.

Daarin staat er o.a. *eyn mynlike bedijnge* te lezen *tot alle den heiligen lede Jesu*, *geheiten Jhesus croen*, waarvan hier een uittreksel volgt.

Fol. 9 r°. Gebenedijt moeten daer om sijn, o alre suetste Jhesus, alle dijn heilige leden, die tot alre tijt soe swaerlic gedruct ende gepijnt waren om mi armen verloren mensche. Want du was inden iersten gepijnt in dijnen voeten, niet alleyn overmits den nagelen aenden cruce, mer oec met voel vermoeitheit vanden wege inden nederloep dijns lijdeliken gecruysten levens met voel arbayts in den gaen: in dynen schenen, indien dat si dat lichaem droegen; in dijnen knyen met neder vallen ende met knyebuyginge; inden beynen metdien dat alle dat lichaem op hem

stoenden. Ende in alle der vergaderinge dijnre leden soe du teder waerstu dicwijl met voel arbeyts vermoyt, soe du teder ende van edelre complexien waers onderworpen alsoe haerden arbeyt als roepen, waken, predickende ende bedende op haerde steden liggende ende dicwijl op die bloete erde vernachtende, ende wesende inder woestijn xl. dage ende xl. nacht, ende dicwijl waerstu met dynen armen ende versmaden discipulen te voel steden onwerdelic ende haerdelic tractiert ende bewilen verworpen ende versmaet.

O, rechter voet der heiliger gangen mijns heren Jhesu Criste, die overmits den ganc der mynnende naercomelinge gelaten hebt die voetstappen alre doechden ende alle die werelt gedragen hebt met uwer cracht ende ten lesten aenden cruce wredelic genagelt worden. Ic aenbede u werdelic ende cusse u ernstelic ende bid dat mi vergeven moet werden soe wat ic staende of gaende gesundicht heb.

O, scoen beyn ende oetmoedige knyen mijns heren Jhesu Criste, die dic inden gebede op die bloete erde gestrecket ende gebuyckt gelegen hebben ende in die uterste passien met swaren prekelingen vermoeit waren. Ic aenbede u oetmoedelic ende cusse u ynnichlic ende bid dat mi genadelic vergeven werde dat ic dicwijl inden godliken dienst traech ende ondevoet geweest heb. Amen.

Andere en dergelijke gebeden volgen elkander op tot: ‘dijn leden die dat leven ende ademtocht geven,’ - ‘die alre heilichste borst,’ - ‘die alre verduldichste rugge,’ - heilige scholderen,’ - ‘suete mont, (die) was seer gepijnt beyde van Judas des verraders stinckende cussen, ende des edics,’ - ‘edel aensicht,’ - ‘salige oren,’ ‘alre claerste ogen,’ die ‘in die perse des doets verdonkert’ wierden, - ‘dat godlike hoeft.’

In een gebed dat de H. Vader Franciscus dagelijks plag te lezen komen de volgende uitdrukkingen: mishoepen (wanhopen); - o godlike schathuys; - roselaer bloet; roeseliken dauw; - waelruykende albaster; - mit roeseliker verwen; - ‘dat, overmits die inwerkinge des Heiligen Geist, in my luchten moet een aenbeeldinghe dijnre afgrondige oetmoedicheyt.

Uit het Rosengertken zijnde eenige overwegingen op het lijden des Heeren, wierden de volgende zeggenissen aangestipt: Levende wtscolpende fonteyn der godliker ontfermherticheit; - het gelieve dy mitter roeden dijns heiligen lijdens soe crachtelic te slaen op die keye mijnre versteynder herten; - als een onnoesel lam voer Judas den verstormden leuwe; - als verveerde kuyckxkens onder der moeder vloegelen; - o, onverscheplike fonteyn der levendiger wateren.

O welk een wasem van godsvrucht stijgt er uit die oude, eenvoudige gebeden op! Voorwaar onze vaderen baden in schoone en verhevene tale. In hun innigste zielsgesprek met den Heer vonden ze woorden, wendingen en uitdrukkingen die de tolk waren

van hun eenvoudig geloove, van hunne allervierigste liefde tot God en nu nog de ziel roeren van alwie ze uit het stof der boekzalen opdelft.

Wie zal er eens heel dit gebedenboek uitschrijven en het in het licht geven ten oorbore van allen die eens zouden willen bidden zooals onze vaderen baden?

Biekorf ontving over eenigen tijd, uit Kortrijk, de gemoedelijke verzekens die hier volgen:

IS in uwen breeden korf,
Is er nog een plaatsken open?
'k Kwame er, zoo ik binnenmocht
Soms een stondeke ingekropen.
'k Ben geen van die noeste bie'n,
Die in kanten, die in hoeken
Zwerven steeds van blom tot blom
Om het zoete er uit te zoeken
En met buiken zwaar belaân
Weder naar den korf te gaan!

'k Ben maar eene leêge bie!
Want, wat gonzen en wat ronken,
Somtijds goed en dikwijls slecht,
Is al waar ik meê kan pronken.
Toch, indien mijn biegegons
De andre bie'n soms kon behagen,
'k Zou vol vreugde in uwen korf
Wel een plaatsken willen vragen:
't Zijn niet enkel honingbie'n
Die wij in de korven zien.

FR. H. van 't H.H. Ong. Carm.

Gons en ronk maar! De andere bie'n zullen er zooveel te blijmoediger om zijn aan het werk.

BETER nen brom
als een bieze.

***

Een nagel houdt meer
als honderdduist woorden.

***

Daar de uilen aan de keersen fretten
moet de koster op zijn zaken letten.

[Nummer 3]

Broederliefde

DAAR was eens een zeer rijke en machtige heer, en hij hadde twaalf kinders, en 't waren twaalf zoons, sterk en schoon van lijve, maar slecht en bedorven van herte. Vaders strengheid noch moeders smeeken en baatten. Zij lachten, kachaaiden, spotten, lieten vader strijden en moeder weenen.

God jonde die ongelukkige ouders een dertienste kind, nog een zoontje, en 't wierd Benjamintje geheeten.

Dit kindje groeide op en was zoo fraai en gehoorzaam, als zijne broeders boos en wederspannig waren. 't Was daarom ook vaders lieveling en moeders troetelkind. Dat kittelde geweldig de twaalf schurken. Op zekeren dag, dat hunne ouders afwezig waren, hadden zij Benjamintje erg mishandeld en in een donker kot, tenden den hof, opgesloten. Als vader en moeder thuis kwamen, en dat ze Benjamintje nievers en zagen, gingen zij vol angst en verlegentheid op zoek en vonden hun arm kind in deerlijken staat, buiten zwee en kennisse, geheel

gekneusd en gekwetst in eenen hoek van dat kot.

De geneesheer had al zijne kunsten noodig om het te doen bekomen. Eindelinge kwam het, na lange en zware koortsen, tot zijn zelven, en 't vertelde aan vader, hoe zijne twaalf broeders hem uit nijd en afgunstigheid geslegen hadden, tot dat zij geen leven meer aan hem en zagen.

Vader wierd razend van gramschap en besloot die twaalf boeven uit zijne oogen te jagen; maar op 't danig smeeken zijner vrouwe en van Benjamintje zelve, die genade vroegen en vergiffenisse voor die schurken, bezinde hij hem en sprak:

‘Welnu, ik zal hun nog dezen keer genade schenken, is 't dat ze hun schelmstuk bekennen en beternisse beloven.’

Zoo, hij deed ze alle twaalve voor hem verschijnen en hij zei: ‘Twaalf goddelooze boeven, die gij zijt, sedert jaren miskent en bespot gij al mijne vermaningen en berispingen, gij lacht met de tranen uwer moeder, gij zult nog de nagels onzer doodkiste worden. Sedert de geboorte van Benjamintje zijn uwe boosheden nog vermenigvuldigd, uwe herten branden van haat en nijd, en geene gelegentheid en laat gij voorbij gaan, zonder uwen broeder te verachten en te verstooten. Heden is de mate vol; mijn geduld is uit en tenden; gij hebt uwen broeder, die u nooit iets en misdeed, noch een strooi in uwen weg en heeft geleid, als moordenaar mishandeld; en liegt het niet af, ik weet alles, hij is tot sprake en kennisse gekomen en heeft mij uwe euveldaad vermond. Doch, op 't smeeken van uwe moeder en van Benjamin zelve, wil ik u nog dezen keer vergiffenisse schenken, op voorwaarde nochtans dat gij allen hier, op uwe knie'n, voor mij vergiffenisse vraagt en beter leven belooft. Op uwe knie'n, schurken!’

Geen een die roerde, maar allen bezagen met spottende oogen hunnen te recht vergramden vader. ‘Op uwe knie'n!’ riep de vader en zijne bevende stemme klonk schrikkelijk door de zalen, zoo dat moeder en Benjamintje er bij sidderden, van de klare vreeze.

Nog geen een die verroerde, en stouter en onbeschofter bezagen zij hunnen vader.

‘Op uwe knie'n!’ klonk het een derde maal, zoo naar en zoo schrikkelijk, dat de moeder en Benjamintje in hunne kamer weenden en schruwelden.

Geen een die sprak, maar allen even gelijk, draaiden hunnen rug naar hunnen vader en zagen spottend door de venster.

‘De mate loopt over!’ riep de vader, ‘ik vervloek u alle twaalf: dat Satan en al de duivels der helle met u handelen naar begeerte!’ Nauwlijks was deze schrikkelijke verwenschinge uit des vaders mond, of de ruiten van de vensters vlogen in scherven en twaalf afgrijselijke gedrochten vlogen binnen en verdwenen als de bliksem met de twaalf versteende hellebrakken.

De vader, van razernij overdaan en overmand, viel achterover in zijnen zetel en was buiten zijn zelven.

De moeder en Benjamintje zaten aan malkaâr geklist en baden nog lange en vele. De lange benauwdelijke stilte, die op dat groot gedruisch volgde, verschrikte hen nog meer. Zij meenden dat de schurken hunnen vader vermoord en door de venster in den wal geworpen hadden, die rond het huis lag. Zij en durfden niet roeren, bevolen hunne zielen aan God en wachtten hunne dood af.

Twee, drie uren, gelijk eeuwen zoo lang, verliepen en nog altijd diezelfde benauwdelijke stilte.

Eindelijk, door het gebed verstout en versterkt, staan zij recht en gaan zoo zachtjes mogelijk tot aan de deure der zale: alles is er stille en de deure dichte toe. Benjamintje loert door 't slotergat, ‘de zale is ledig’, zei het, ‘ik en zie niemand en de vloer is bedekt met glasscherven.’

‘Och God, wat mag er gebeurd zijn!’ zuchtte de moeder.

‘In Gods name, laat ons binnen gaan.’

De deure gaat stillekens, stillekens open en twee bleeke angstvolle wezens kijken verschrikt door de splete. Twee hertverscheurende, scherpe schruwels schonderen door het huis en moeder en zoon liggen op den vader.

‘Hij is dood! mijn lieve vader! .... zij hebben hem vermoord!’ weende Benjamin en zijne tranen vloeiden op zijns vaders bleeke kaken.

‘Die ongelukkigen!’ zuchtte de moeder, ‘God, wil het hun vergeven...’ meer en kan zij niet. En alle twee omarmen het gewaande lijk!

Al met eens, een korte zucht, gevolgd van eenen langen, komt uit des vaders kele en moeder en zoon springen verschrikt achteruit! ‘hij leeft!... vader leeft!’ roepen zij alle twee.

De vader inderdaad bekomt, zijne oogen gaan wijd en wild open; maar die wildheid gaat weg, daar komt geest en verstand in zijn wezen en daar komen krachten in zijne lidmaten.

Zijne armen bewegen en, terwijl groote tranen langs zijne wangen vloeien, sluit hij zijne vrouwe en zijn zoontje met de meeste teederheid op zijne borst.

‘Gij zijt mijn eenigste schat...’, zuchtte hij, ‘'t en blijft mij niets meer over 't en zij gij... zij zijn verdwenen... zij hebben ze gehaald...’

‘Wie is er verdwenen, man?’ vroeg de arme vrouwe.

‘Ja, vader, en wie heeft ze gehaald?’ voegde Benjamintje erbij.

‘Onze onweerdige kinders... uwe broeders alle twaalve, de duivel was meester van hun herte, zij hebben mijne woorden veracht, hunnen vader bespot... Ik was razend... ik heb ze vervloekt... verwenscht; twaalf afgrijzelijke gedrochten verbrijzelden ruiten en venster... ik viel in onmacht... zij zijn verdwenen en zuchten nu ievers in Satan's macht...’

Moeder en Benjamin sloegen hunne oogen ten hemel en baden in 't diepste van hun herte.. maar geen woord en kwam over hunne lippen...

Eindelijk zuchtte de moeder: ‘God aller bermhertigheden, wees hun genadig! O, Maria, aanzie mijne moedersmert, ondersteunt toch mijne bede...’

‘Amen,’ zei Benjamintje.

***

Dagen en weken en jaren verliepen langzaam en droevig. Vader ging met gebogen hoofd al mompelen bij zijn zelven. Niemand en dorst hem aanspreken; moeder treurde en weende stille en in 't geheim, en zij smolt weg gelijk de sneeuw voor de zonne. Benjamintje groeide en wierd sterk, een kloeke, struische jongeling, deugdzaam en brave. Hij zag de wanhoop zijns vaders en de diepe droefheid zijner moeder en zijn herte bloedde ervan en hij en dorst het niet gebaren.

Doch op zekeren dag, terwijl zijne moeder alleene thuis was, ging hij bij haar en sprak:

'Moeder, gij lijdt, gij hebt verdriet, ik zie het, al uw vleesch teert weg, gij en eet noch en drinkt bijna, en 's nachts zucht en weent gij! En duikt het mij niet, uw moederherte is doodelijk gewond om het rampzalig lot mijner broeders. Luistert, moeder, ik ben besloten de wereld door te reizen, ik wil, ik zal ze opzoeken, ik zal ze verlossen uit 's duivels klauwen, 't mag mij kosten wat het wilt, ik ben tot alles bereid. Geef mij uwen zegen en als vader thuis komt, zeg hem dat ik vertrokken ben, op zoek achter mijne broeders. Misschien zijn zij tot berouw en inkeer gekomen. Oh! wij zullen wederom gelukkig zijn, en vader zal blijde en welgezind zijn; want hij ook, hij betreurt zijne al te haastige grammoedigheid; maar hij is te groot van herte, hij en zal dat nooit bekennen. Gauw, moeder, uwen zegen en bid voor mij, opdat God mijne pogingen beloone'.

'Lief kind,' zei de moeder, en hare oogen schoten vol tranen, 'gij wilt mij nu ook verlaten, gij, mijn eenige troost?'

'Och, moeder, 't is voor mijne broeders, 't is voor uw geluk, weiger niet, 't en zal niet lange duren. God, die mijn herte kent en uwe tranen heeft gewogen en gemeten zal hun bermhertig zijn, en mijne pogingen zegenen. Mijne broeders, als zij zullen vernemen dat ik hun alles vergeve en dat gij, moeder, hier bidt voor hen en ze nog zegent, niettegenstaande hunne groote misdaden, zullen tot inkeer komen. Ik zal ze medebrengen, zij die als duivels vertrokken zijn, zullen als engelen terugkeeren.'

‘Ga dan, mijn lief kind, mijn schat, ga, o gouden herte, schoone ziele, en mochte God u bijstaan van uit den hemel. Doch zie wel toe, dat gij deugdzaam en brave blijft, anders zoudt gij nog erger kunnen varen als uwe broeders. Hier is een roozenhoedje van moeder zaliger, bid het dagelijks en terwijl gij verre van uwe moeder zijt, zal Maria, die goede moeder, over u waken. Draag ook nog de twaalf hemdekens mede van uwe broeders, ik heb ze wel duizendmaal met mijne tranen besproeid, zij kunnen u te passe komen. Ga en doet alles wijden door den heiligen abt van 't klooster, tegen alle heische machten. Ik zal vader verwittigen, hij zal inwendig te vreden zijn, dat gij uwe broeders zijt gaan opzoeken, al is 't dat hij uitwendig er niets van en zal gebaren; want dag en nacht is hij door wroeging gefolterd, en zit te zuchten terwijl zijne oogen geenen slaap en vinden. God zegene u dus en God beware u.’

Benjamintje vertrok en ging recht naar het klooster, belde en vroeg om den eerbiedweerdigen abt te spreken. De oude grijze meunik kwam en Benjamintje vertelde hem geheel de treurige geschiedenisse en het doel zijner reize.

‘Mijn kind,’ sprak hij, diep bewogen, ‘gij draagt eene schoone ziele, uwe pogingen zijn edel en kostbaar in de oogen van den Heere, maar onthoudt het wel, gij zult vele tegenkomen, gij zult vele te verduren en uit te staan hebben: zult gij standvastig blijven? zult gij kunnen volherden?’

‘Eerweerde vader, al moest het mijn bloed, mijn leven kosten, ik ben bereid, ik wil mijne ouders gelukkig maken, ik wil mijne broeders verlossen. Zij hebben mij veel doen lijden, maar 't is gelijk, 't zijn mijne broeders, ik heb hun reeds lang alles vergeven. Ik wil hun kwaad met goed beloonen en ze alzoo met God en mijne ouders verzoenen. Wat ik niet en vermag, daartoe ik niet bekwaam en ben, dat kan de almachtige God, die voor zijne beulen bad, en stierf voor de rampzalige zondaars. Wil dus, eerweerde vader, mijn roozenhoedje en deze twaalf hemden wijden, opdat ik daarmêe alle helsche machten kunne overwinnen en verjagen.’

En de goede vader wijdde al die zaken en voegde er eene reliquie bij van den heiligen Antonius, den schrik der duivels.

‘Luistert, mijn kind,’ sprak hij, ‘als gij iemand ontmoet in de wildernisse, vooraleer gij met hem in betrekkinge wilt komen, leg hem deze reliquie op zijne borst; beeft hij of schrikt hij niet, spreek en handel met hem. Integendeel, ziet gij hem verbleeken, zwicht er u van, 't is de duivel, onder menschengedaante, of een zijner slaven. Wilt gij iets bekomen, gij kunt hem dwingen, want met die reliquie zijt gij almachtig over 't helsch gespuis. Ga nu, mijn kind, ik zal voor u bidden.’

Zoo vertrok de goede jongeling en verdween weldra in 't diepe van het woud. 't Wierd donker en nacht, en Benjamintje, moede en afgemat, kroop op eenen hoogen boom, en daar, in de takken boos weggedoken, bad hij zijn roozenhoedje en sliep al gauw in, gelijk een gelukzalige. 't Wierd middernacht en de wilde dieren, beren, tijgers en leeuwen kwamen al huilen en brieschen te voorschijn. Benjamintje schiet wakker en ziet verschrikt door de takken.

‘Oh! moesten zij mij hier gerieken, 't ware gedaan met mij, o Maria, mijne moeder, en gij heilige Antonius, waakt over mij, beschermt mij’.

Daar komt een tijger: zijne twee oogen stralen gelijk twee keersen en zijn gehuil doet Benjamintjes herte kloppen om te breken. Het dier nadert den boom, snoffelt er rond, eerst leege, dan hooger en hooger, totdat het op zijne achterste pooten rechte staat en naar omhooge loert. De boom siddert onder zijne machtige klauwen, het woud dreunt van zijn ijzelijk gebrul en Benjamintje bidt zijn rozenhoedje, dat hij in zijne bevende hand houdt. God heeft zijn gebed verhoord, een scherp geschreeuw weêrklinkt, en de tijger stormt weg.

Benjamintje ademt vrij. ‘God zij gedankt’, murmelt het, ‘maar wat mag dat geweest zijn? misschien een zijner jongen in gevaar, wie weet? 'k meende dat 't mijn laatste was... wat afgrijzelijk gedrocht!... maar zwijg... wat zie ik daar?... 't wordt klaar, daar onder dien boom op vijftig stappen van mij...’

Inderdaad, onder een grooten boom gaat een viertje aan 't branden en 't laaien, en 't verlicht al de boomen en de planten, wel twintig stappen verre...

‘Wat mag dat zijn?’ peist de jongen en hij loert en lonkt door de takken heen. En wat ziet hij?... een, twee, drie, zes, tien, twaalf leelijke zwarte oude wijven, met slordige kleêren en vernestelde hangende grijze haren; zij ravelen en scharten loovers bijeen en werpen ze op het viertje... 't laait en 't vlamt al meer en 't wordt klaarder... wat afgrijzelijke gezichten! Ziet hoe zij grinzen met hunne tandenlooze monden... Zij nemen malkaâr bij de hand en springen, in eene ronde, eenen wilden dans... Nu hukken zij neêr en jagen van 't danig springen... Dan staan zij wederom recht, steken hunne magere beenderige handen als twee klauwen omhooge en hunne heesche stemmen weêrgalmen door het woud...

‘'t Zijn heksen,’ zei Benjamin, ‘hoor... zij zingen’

Twaalf mannen wennen, zuchten
En Satan jokt en lacht.
Tira-lora-lierelouw!

Geen een en kan er ontvluchten;
Zij zijn in Satans macht.
Tira-lora-lierelouw!

‘Och God! die twaalf ongelukkigen, waarvan zij zingen, 't zijn mijne broeders... ja, ja, geen twijfel, 't zijn mijne schamele broeders... zij weten waar zij nu zitten te zuchten en te weenen... kon ik eene dier heksen overmeesteren, 'k zou ze dwingen mij de plaatse te wijzen, daar ik ze kan gaan vinden en verlossen... ik heb hier mijne reliquie; daarmeê ben ik machtig op dat duivelsvolk. Ja ja... geen tijd verloren...’

En Benjamintje kwam stillekens van zijnen boom en kroop zoo wel en zoo behendig over handen en voeten, dat hij onopgemerkt tot op drie stappen van die tooveressen gerocht.

Geen een van die twaalf leelijke wijven en had iets gezien, en binst dat zij onder de aardigste en de wildste gebaren hun liedje voor de derde maal aan 't herhalen waren, sprong Benjamintje op, en rapper als de bliksem

had hij eene bij heur haar, terwijl hij zijne heilige reliquie op hare borst douw. De elf andere vlogen al huilen door de boomen heen, en bleven daar zweven en vliegen, onder de gedaante van elf zwarte raven.

('t Vervolgt)

J. LEROY.

Oude Damsche Graanmaten

OP het stadhuis te Damme bewaart men - of dat bewaren mag heeten? de bedoelde koperen maten liggen ergens, met anderen rommel, boven op een kast - vier oude graanmaten, waarvan mijn vriend K. Dezuttere mij indertijd de volgende beschrijving stuurde:

I. Cylindervormig vat in geel koper met eenen band bovenwaarts, eene vlaklatte en stut van binnen, een ring op de eene buitenzijde, en op de andere zijde 't wapen van Damme, waaronder het jaartal 1665.
Doorsnede: 44.8 cm.
Diepte: 27.5 cm.
INHOUD: 43.349 liters.
II. Beschrijving als hierboven.
Doorsnede: 47.1 cm.
Diepte: 28.4 cm.
INHOUD: 49,482 liters.
III. Beschrijving als hierboven.
Doorsnede: 36.3 cm.
Diepte: 21 cm.
INHOUD: 21.733 liters.
IV. Beschrijving als hooger. Doch geen vlaklatte noch stut.
Doorsnede: 23.8 cm.
Diepte: 12.2 cm.
INHOUD: 5.427 liters.

De inhoud van elke dezer graanmaten werd *berekend*, - niet *gemeten.* 't Is dan ook best mogelijk, ja, 't is bijna

zeker, dat er wel tusschen de berekende inhoudsgetallen en de gemeten, 't is te zeggen, de *ware* inhoudsgetallen een klein verschil zal bestaan.

Wat er ook van zij, de inhoudsopgaven, zooals ze ons medegedeeld werden, stemmen goed overeen met de herleiding der oude koornmaten van Brugge en 't gewezen Vrije, zooals die voorkomen in de ‘Tafels van vergelijking der Nieuwe Nederlandsche Maten en Gewigten met de Oude Maten en Gewigten der provincie West-Vlaanderen, en omgekeerd. Door F.J. Van Heerswynghels, Brugge, Bogaert-Dumortier.’ Z. jaar, in-8°.

Op bl. 73 vinden we daar dat 4 *maten* één *hoed* uitmaakten; dat 1 maat gelijk stond met 43 liters; en dat bijgevolg één hoed zooveel deed als 172 liters.

Een hoed, leest men in Adriaen vander Gucht's cijferbouck(1), f° 4, was te Brugge verdeeld in 4 maten of viertalen: *ééne mate*, in 4 vierendeelen; en *één vierendeel* in 8 ekkens.

De hierboven beschreven graanmaat n° I heeft, op weinig na den inhoud van ééne maat of *viertale* (43 l.). Er is slechts 0,349 l. verschil, en wij hebben doen opmerken dat de gemeten inhoud misschien van den berekenden inhoud wel wat afwijkt.

De graanmaat n° II meet daaromtrent 1/3 meer dan eene volle maat of viertale; haar inhoud is iets grooter dan eene maat of viertale + een half vierendeel of twee ekkens (48, 4 l.).

De graanmaat n° III heeft daaromtrent den inhoud van eene halve maat of twee vierendeelen (21, 50 l.). Het verschil is enkel 0,233 l.; en misschien ware dit verschil nog geringer, zoo wij de *gemeten* inhoudsopgave kenden.

(1) Cijfer-bouck / inhoudende vele nieuwe / fraye / ende gherienighe Practijcken van Arithmetica / ... vergadert ende ghemaect bij Adriaen vander Gucht in-gheboren Poorter der stede van Brugghe / ende schoolmeester aldaer inde Rudderstraete / daer men de zelue vijnd te coopen. - Gheprent te Brugghe inde Peerde straete bij mij Pieter de Clerck / Ghezwooren drucker der Co. Ma. wonende inde Synagoghe. Int jaer Ons Heeren 1569.

De kleinste der vier Damsche graanmaten komt bijna juist overeen met het achtste deel van eene maat of viertale, 't is te zeggen, een half vierendeel, ofwel nog, 4 ekkens. (5. 4 l.)

't Ware te wenschen dat de oude Damsche graanmaten van boven de oude stadhuiskast eindelijk wegkwamen, en ergens, b.v. in 't Museum van Oudheden te Brugge, een waardiger en zekerder bergplaats vonden. En wenschelijk ware het insgelijks vooral op te sporen, wat er rechts en links van oude maten en gewichten nog bestaat. Met den dag worden die eerbiedwaardige overblijfsels uit den bloeitijd eener zeer ingewikkelde cijferkunst zeldzamer en zeldzamer. Om de aanzienlijke rol, die ze gespeeld hebben in 't leven van zoo talrijke geslachten, verdienden ze, in onze Oudhedenverzamelingen, vast en zeker wel eene eereplaats.

Uit Leuven.

L.S.

Het Weven

VLANDERENS weefnijverheid was van over ouds wijd vermaard. Alle vreemde volken waren in betrek met de Vlamingen om hunne waren met de vlaamsche weefstoffen te verwisselen; 't waren Vlamingen die dit ambacht in Engelland gingen overzetten. Doch wat zien wij nu? In geheel 't Noorden van Vlanderen zijn de getouwen verdwenen; 't Zuiden alleene is nog aan 't weven.

De nieuwe uitvindingen van 't stoomspinnen en 't stoomweven, 't oprichten van groote weefhuizen hebben langzamerhand de kleene en weeldige nijverheid van 't handweven verdrongen en bijna geheel vervangen. Ten einde deze oude nijverheid niet geheel te kwiste te laten gaan, en zal 't niet kwalijk zijn van te boeke te stellen wat 't weven en vooral 't getouwe aangaat. *Biekorf* bewaart zoo vele oude dingen, hij beware dus ook wat aangaat 't scheren van de keten, het boomen van de

keten en al 't bijzonder getuig van 't vlaamsche weefgetouwe.

De Scheermolen

In den tijde zag men den wever met zijnen garenpak afkomen; die pak, 't was de keten en de inslag.

De keten, dat zijn die draden die van ends en te ends in 't weefsel loopen; de inslag, 't zijn die draden die tusschen de draden van de keten, in de breedte, door de schietspoele gedreven worden.

De keten moet eerst gebobijnd worden, en dan geschoren.

De scheermolen is eene groote winde waarop men het garen van de bobijnen afwindt om de scheerte of de keten te scheren, die dan van den scheermolen op den garenboom moet geboomd worden.

Het Boomen

Om nu de keten van den scheermolen af te boomen, legt men den boom van 't getouwe bachten twee staken en daar moet de boom kunnen ronddraaien om de keten er op te winden. Eerst gaat de keten van den scheermolen door een slag van leere, dan door den effenaar. De effenaar is een getuig, ook lijk eene leere, waar er zoovele sporten of tanden in zitten of dat er pezen in de keten zijn. Eene peze is eene verzamelinge van ketendraden. Twee mannen draaien aan den garenboom en alzoo wordt de keten, schuivende in pezen door de leere en den effenaar, op den garenboom gewonden.

De boom wordt dan in zijne plekke op 't getouwe geleid, en de draden worden een voor een aangedraaid of aangeknoopt of aangevriffeld of aangevreven, en dan mag men zeggen: 't stuk staat op.

't Getouwe en zijne deelen

De dokken zijn twee platte kantstukken, die de steun van geheel 't getouwe zijn.

Schee'n. (Aan 't oud getouwe zijn er drie, maar aan de groote nieuwe getouwen zijn er vier, omdat die getouwen vele vaster moeten staan.)

Dit zijn platte of vierkante dweershouten, dienende om de twee dokken te verbinden en rechte te houden. 't Is dan mis, als men den name van schee'n geeft aan de stukken, die dokken geheeten worden. (Ziet Debo in w. *Schee*).

Bovenschee, *onderschee*, *achterschee*; in streken worden die drie of vier schee'n, staken geheeten; hoe die dweershouten staken heeten, is onverstaanbaar; eene stake staat, en al die schee'n liggen en verbinden de zijkanten of dokken.

Veurstbalke of veurstboom: dweersbalke die met beide uitenden rust boven op de dokken van 't getouwe, en dient om de katrollen op te houden waaraan de weefkam hangt.

Katrollen: lange rollen waar de koorden, die de weefkammen ophouden, over schuiven.

Tuimelaars zijn wuppen, die de kammen ophouden en die niet gebruikt en worden, als men lijnwaad weeft. Het kunnen tot acht tuimelaars gebruikt worden in een getouwe.

Leere (ladder) boven de dokken, om de tuimelaars aan vast te maken, als er gebruikt worden.

Garenboom, de houten welle, waar de keten om gewonden ligt.

Latten, lange en korte, als er gekruiste stoffen geweven worden.

Onderlooper, boom waar 't geweefsel op loopt, naarmate dat het geweven wordt.

Zitbank, zitberd of zitplank, waar de wever op zit om te weven.

Sleerboom, vastzittende boom, waar het weefsel over sleert, eer het op den onderlooper geraakt.

Geterten, waar de wevers voeten op staan (schamelen, bij Kiliaan geheeten), en die dienen om in de keten de openinge te maken, waar de schietspoele door glijdt.

Geterteblok, de houten blok met diepe groeven waarin de uitenden van de geterten vaste zitten op eene spille, als zij aan de onderschee niet vaste en zijn.

Getertespille, waar de uitenden van de geterten vaste zitten.

Geterteput, kuil waarin de geterten hangen en door de voeten op en neêr bewogen worden.

Kam of *kammen*, hangt in zwinkels onder en boven, voor 't lijnwaad weven. Dit getuig bestaat vooral uit twee deelen: het riet en den rok. Deze twee deelen zijn gemeenlijk aan elkander verbonden door den drom; zonder den drom en houden zij aan malkander niet. De keten wordt in den kam geschoren.

Zwinkels hangen aan de veurstbalke al boven met snoeren. De onderzwinkels zijn vaste aan de kam of kammen al boven en al onder aan de peerden, en die peerden zijn vaste aan de geterten. Die zwinkels worden soms sprenkels geheeten.

Tempel, een spantuig bestaande uit twee platte riggels met pezen aaneengevoegd, en aan de uitenden met scherpe pinnen bezet, dienende om het lijnwaad op het getouwe, naarmate dat het geweven wordt, open gespannen te houden in de breedte; van daar *vertempelen*, dat is den tempel uit en in zetten.

Tempelmate, de hoeveelheid lijnwaad, die men weeft, eer men vertempelt.

Tempelscheure, eene scheure in 't lijnwaad veroorzaakt door den tempel.

Tempelstekke, 't nagelaten spoor van de tempeltanden in de neggen van 't lijnwaad.

Vijstempel, wordt nu meer gebruikt als de oude tempel; hij draagt op de twee uitenden eene vijze die de stekkerneuze in de neggen vaste zet.

Lâ of *lade*, een raam, dat van boven met de twee uitenden op de dokken rust.

Lâbalke, bovenste dweershout, waarvan de twee uitenden voorzichtig op de dokken weg en wêere bewegen in 't weven.

Bouten, de twee bouten, verbinden al de dweershouten van de lâ.

De dweersschee is met de twee uitenden vaste aan de bouten, en 't is aan da dweersschee dat de boge vaste gemaakt is, die de lâ altijd van den wever wegtrekt, als hij aan de lâ gesnakt heeft.

Opperlâ, dweershout waar de handvaste aan is, en die

ook met de twee uitenden aan de bouten vaste is.

Lâblok, het onderste dweershout, waar de bane op is om er de schietspoele te doen oprollen.

Lâbak, die twee bakskes aan beide enden van den lâblok, en waarin de schietspoele blijft haperen tot dat ze wêere gejogen wordt.

De kaken, de zijkanten van den lâbak, waarin de jagers tegen gehouden worden.

Jagers, twee jagers, in leer, waarin de schietspoele blijft zitten, en die vaste zijn aan de koorden van den snokker; snokt de wever aan den snokker rechts, de jager van slinks jaagt de schietspoele rechts, en snokt hij slinks, de jager van rechts jaagt de schietspoele slinks.

't Riet, ouds was 't van riet gemaakt, nu meest van stalen lemmerkes; en dat riet zit of staat tusschen de opperlâ en den lâblok, 't is door dat riet, dat de keten laatst van al schuift om dan den inslag seffens te vangen.

Schenen van 't weefriet, die houten riggels waartusschen die smalle lemmerkes riet of staal vastegebonden en gepekt worden; een weefriet heeft vier schenen, twee aan den eenen kant en twee aan den anderen kant.

Snokker of *snokpijpe*, vaste aan de kruiskoorde en die dient om de schietspoele slinks en rechts te jagen; snokpijpe omdat er gemeenlijk voor handvast eene halve houtene bobijne aan is, voor grepe.

Mes of *schare*, weefmes of weefschare, dienende om af te knippen en te kuischen.

Pijpe of *spoelpijpe*, zonder garen op.

Spoelen als die pijpe of spoelpijpen bespoeld of bewonden zijn.

Schietspoele, dat wonder getuig dat weg en weêre op de bane van den lâblok rolt en van den eenen jager naar den anderen vliegt, latende een draadje van den inslag achter hem, om seffens, nadat de lâ dat draadje in de keten geslegen heeft, een ander draadje gereed te leggen. 't Is 't melden weerd welke de verschillige deelen van de schietspoele zijn.

Priem, lange ijzere spille, die kan op en neêre gaan en waar de spoele op zit.

Asse, den asse van 't priem, waar op dat 't priem draait

en op en neêre kan bewegen, als de spoele af is en er eene andere moet opgesteken worden.

Vlere of *vere*, dient om het priem schoone loodrechte te houden.

Wielen, de twee wielen waar de schietspoele op rolt om ze te gemakkelijker te doen jagen en ze niet te doen verslijten.

De pijpe of *buize*, gatje waar den inslag uit de schietspoele komt.

Trekhaak, een ijzeren haakske, waaronder de inslag schuift als hij uit de pijpe of buize komt, om de neggen te schooner te maken.

Bekken, zijn lijk twee veugelbekken op de twee uitenden van de schietspoele; zij stekken keer voor keer, slag op slag, in den jager, als ze tenden de lâ komen; die bekken zijn gemeenlijk in ijzer of staal.

Het weven

De wever neemt dan, zittende op 't zitberd, den zitbank of de zitplanke, eene spoele; steekt ze op 't priem van de schietspoele, en schuift de schietspoele in den lâbak. Hij neemt den snokker of snukker of de snokpijpe in de rechterhand en zet de voeten op de geterten van 't getouwe.

Iederen keer dat hij gesnokt heeft, en alzoo de schietspoele van 't eene ende van de lâ naar 't andere gejogen heeft, trekt hij met de slinker hand de lâ toe, en slaat alzoo den inslag effen in de keten.

Die keten en inslag maken zoo de weefstoffe uit, die door de werkinge van 't getouwe op den onderlooper gewonden wordt.

Als 't stuk nu afgeweven is, wordt het afgesneden en van den onderlooper gewonden. Dan kuischt men de weefstoffe met de schare of 't mes, dat is, de knoopen en uitpuilende draden afweren. Eindelijk legt men het in gelijke vouden, men rolt het toe en men bindt het met twee koorden op de uitenden.

En alzoo wordt het stuk geleverd aan den weversbaas, voor wien men geweven heeft.

F.D.

[Nummer 4]

Broederliefde
(*Vervolg van blz.* 41)

DEZE die Benjamintje vastgestekt hadde, spertelde en klauwierde om uit zijne handen te geraken; maar 't was al verloren moeite. Benjamintje hield wat hij hadde en de hekse was onmachtig tegen hem, om de reliquie, die op hare borst brandde gelijk vier, en doow en woeg dat zij onder 't gewicht bijna bezweek. Hare oogen puilden uit haar hoofd, haar mond bleef wagenwijd open en hare asem schuifelde, alsof er in haar lijf een geheel muziek aan 't spelen ware van binnen, het zweet leekte van haar aangezicht in groote druppels op den grond.

‘Rampzalige vrouwe,’ riep Benjamintje, ‘verkochte aan den duivel, wiens vuile deerne gij nu zijt, bekent dat gij machteloos zijt en niets en vermoogt, door de heilige Maagd Maria en den heiligen Antonius, die mij beschermen. Gij zijt in mijne macht en 'k en zal u niet

loslaten vooraleer gij mij zegt waar mijne broeders zijn; gij weet het, 't is van hen dat gij daar zoo even hebt gezongen. Spreekt!'

Geen woord, maar sterker en sterker floot hare asem en wilder en wilder glarieden hare uitgepuilde oogen.

'Gij en wilt niet spreken, welaan 't zij zoo, ik zal deze reliquie aan uwen hals binden en daar en is in Satans rijk niemand die er u zal kunnen van verlossen. Gij zult afgrijzelijke pijnen doorstaan en gij zult gestopen en gebogen gaan met uw hoofd beneden uwe knie'n en gij zult mij alzoo volgen overal waar ik ga, gelijk een hond zijnen meester. Gaat gij spreken?'

Een doof gegrol als van eenen beer kwam uit hare jagende borst; hare oogen schoten vier en vlamme en 't zweet liep feller en feller.

'Waar zijn mijne broeders?' vroeg Benjamintje.

'Ik en wete het niet,' zuchtte zij bijna onhoorbaar.

'Gij liegt gelijk uw meester, maar 't is nutteloos, ellendige, ik zal u wel dwingen.'

'Ik zal alles zeggen, maar doet dat gewicht van mijne borst, ik kan niet asemen, 'k late varen van spreken.'

Benjamintje schoof de reliquie op haren slinker schouder en bond ze daar stevig vaste.

'Daar zi',' sprak hij, 'nu kunt gij spreken, ziet dat gij de waarheid zegt of...'

'Ik zal de waarheid zeggen: uwe twaalf broeders zitten in een machtig slot diep onder de aarde. Daar is een gang die er naartoe leidt. Die gang is verdeeld in drie deelen, tenden het eerste deel, is er eene deure met zeven sloten, bewaakt door eenen duivel in leeuwengedaante. Gij moet hem kunnen over winnen eer gij die deure binnenkunt; want de sloters zitten gedoken onder zijn dik maanhaar. Die eerste deure open, daar zult gij eenen trap vinden; gij daalt dien trap af en komt nog eens op zulk eenen gang, maar wat breeder als de eerste. Gij zult wederom tenden dien gang, eene deure vinden gesloten met tien sloten en bewaakt door eenen duivel onder de gedaante van eenen éénhoorn, kunt gij hem overwinnen en dooden, 't is goed, slaat hem zijnen hooren

af, de tien sloters om de deure te openen zitten erin. Dan zult gij nog eens eenen trap nêere moeten en nu zijt gij gekomen in het laatste gedeelte van den gang die ook uitkomt op eene deure; maar eene groote dikke deure gesloten met twaalf sloten en bewaakt door twaalf van Satans sterkste duivels, onder de gedaante van eene drake met twaalf tijgerkoppen. Kunt gij die drake ook overwinnen en dooden, dan zijt gij in Satans slot. Aan den hals van ieder der twaalf tijgerkoppen zult gij eenen sloter vinden waarmêde gij de deure kunt openen. 't Is in Satans slot dat uwe twaalf broeders alle dagen door twaalf duivels gefolterd en gepijnigd zijn, meer en weet ik niet, het overige zult gij ter plaatse wel te wete komen.'

'Goed; maar hoe het hol, het begin van dien gang gevonden? Alwaar moet ik er naartoe?'

'De boomen zullen het u zeggen; telt wel de boomen, van slag en aard, hoogte en dikte als de deze: als gij er tiene zult geteld hebben, stampt tegen den tiensten en hij zal u wijzen slinks of rechts, volgens dat de weg naar den hellegang loopt en kronkelt.'

'Jamaar, jamaar,' zei Benjamintje, ''t zuiverste en 't gewiste van al ware, dat gij met mij mede gingt tot daar, 't zal een bewijs zijn dat gij mij niet en bedriegt. Gauw maar vooruit...'

'Dat en kan noch en mag niet zijn,' zuchtte de hekse, 'ten andere ik en wete zelve den weg niet, maar ik heb dat hooren vertellen van andere die, met bijzondere boodschap voor Satan, nog geweest hadden tot aan de poorte. Laat mij nu toch gaan of ik bezwijke, louter van lijden.'

Benjamintje wist wat hij moest weten en hij trok zijne reliquie weg. Nauwelijks was de hekse verlost of zij vloog de takken in, al kermen en weenen, dat haar tranen gelijk eene regenvlage op Benjamintje nedervielen. 't Was gelijk kokende water en de brave jongeling was deerlijk verbrand en leed afgrijzelijke pijnen.

'Ach God!' riep hij, 'aanzie mijn lijden, ik biede het u ter verlossinge mijner broeders.'

Die brandende tranenregen hield op en een schrikkelijke donderslag kletterde. Al de boomen rondom hem vlogen in spaanders en de grond daverde en borst open.

Benjamintje, bedwelmd door den slag, viel ten gronde en toen hij bekwam, 't was helder dag, maar wat stond hij ontsteld en verschrikt, als hij op twee stappen van hem, het verminkt lijk der hekse daar zag uitgestrekt liggen; haar nekke was gekraakt en haar gezicht, achterwaards gedraaid, was afschuwelijk, met die tonge die een voet lang uit haren mond hing.

‘'t Is die hekse,’ zei Benjamintje, ‘de duivels hebben haren nekke gebroken, haren hals vervrongen en hare tonge uitgetrokken, wat schrikkelijke wrake van Satan! Maar, 't is een bewijs dat zij mij de waarheid gesproken heeft.’

Elke andere mensch zou verschrikt op zijne stappen teruggekeerd zijn; maar Benjamintje, dat gouden herte, stelde zijn betrouwen op zijne hemelsche beschermers en, gedreven door de broederliefde, zoo was hij zonder vare of vreeze en zette zijnen weg voort. Zijn herte stroomde over van geluk; hij zou zijne broeders vinden en verlossen, niets en was te moeilijk, niets te lastig, als hij maar tot zijn doel gerochte. Wat zou zijne moeder en zijn vader toch gelukkig zijn! Wat blijdschap in huis bij hun wederzien, allen bekeerd en welgesteld; moeder zou herleven en vader zou wederom geestig zijn. Die en nog vele andere gedachten kwamen hem te binnen en gaven hem krachten en moed om alles te trotsen. Ja, maar, daar was eene eerste moeilijkheid. Daar er zoovele boomen vernield en in splenters lagen, hoe dien tiensten boom geteld en gevonden? Benjamintje en verzinde al niet lange, hij zou tegen allen stampen die hij tegenkwam.

Zoo, hij deed het en iederen keer dat hij gestampt had tegen zulk eenen boom, riep hij: ‘Langs waar naar Satans verblijf?’ En inderdaad, 't gelukte. Hij had reeds bateloos tegen zeven of acht boomen gestampt en als hij tegen den negenden stampte, begonnen al de takken benauwdelijk in 't ronde te slaan en daar kwam eene zware kinderstemme uit die sprak: ‘Recht vooruit, westwaards op!’

Dat Benjamentje blijde was en moet niet gezeid zijn; de hekse en had hem niet bedrogen, dat was een nieuw bewijs. Zijn herte zwol van blijdschap en hij liep vooruit, zonder ooit de bramen te voelen die zijn gezichte en zijne handen schrabten dat er het bloed uitliep. Hij telde nauwkeurig en de tienste boom antwoordde:

'Rechts op!' En Benjamin sloeg rechts op en kwam op eene breede dreve, daar bijna geen een zulke boom meer en stond en 't leed zoo lange eer hij nog eens aan den tiensten boom kwam, dat hij, door vermoeidheid overwonnen, eronder nederviel. Hij en kon niet meer, zijne krachten waren uitgeput, zijne voeten in stukken en 't bloed stond in zijne schoen.

'Ach God!' zuchtte Benjamintje, 'helpt mij toch, dat ik hier niet om en kome, geeft mij kracht en moed, en, moet ik lijden, enwel, ik zal geern lijden, als ik daarmeê bermhertigheid kan verwerven over mijne ongelukkige broeders'.

In dezer voege bad hij nog eenigen tijd voort, tot dat hij eindelijk, door de moedheid overmand, in slape viel.

Dan verschenen hem Maria, de Moeder Gods en de heilige Antonius, in zijnen droom; ze spraken hem moed en betrouwen in 't herte, en zetten voedsel bij hem en zalve voor zijne gekwetste voeten. En als hij wakker schoot, vond hij inderdaad nevens hem brood en melk en een fleschelken met zalve. Hij dankte wel duizendmaal den goeden God, zijne Moeder en den heiligen Antonius, at en dronk en gebruikte die zalve, en, o wonder, daar stond hij, kloeker en sterker als ooit en zijne voeten waren teenemaal genezen.

'Dat moet hier de tienste boom zijn', dacht Benjamintje, hij stampte en vroeg: 'Al waar naar Satans verblijf?'

'Altijd maar vooruit, nog drie dagen reizens'.

En Benjamintje, trok blij te moede, voort. Nog drie dagen, en hij ging aan het hol zijn van den hellegang; zijn herte poppelde van vreugde!

Als hij nu al lange gegaan hadde, nu en dan hem spijzende met het overschot van die wonderbroodtjes, zoo

kwam hij wederom aan den tiensten boom. Hij zag hem al staan en was er te wege naartoe, als er daar al met eens van uit de lucht een doodskop voor zijne voeten valt en bontert gelijk eene katsebolle, en al bonteren altijd grooter en grooter wierd. Eindelijk, als hij stille bleef, was hij wel de grootte van een huis; in de oogkuilen laaide er een vier gelijk eene smisse en dat ijzelijk bekkeneel ging altijd open en toe, alsof het Benjamintje hadde willen inslokken.

Maar Benjamintje nam zijn roozenhoedtje in de eene hand en in de andere de heilige reliquie en stapte onbevreesd vooruit naar den boom.

Een afgrijzelijk gehuil kwam uit den doodskop, die in wilde vaart vooruitrolde, de dreve op, en die eindelijk te midden rook en vier verdween.

‘Ah Satan! gij meent mij de vreeze op het lijf te jagen, gij zijt er nevens!’ riep Benjamin, en, met den zelfden gang, stampte hij de schurse van den boom: ‘Alwaar naar Satans verblijf?’ klonk het.

‘Slinks om, nog eenen dag reizens’, riep de boom en zijne takken sloegen op en neêr, dat ze kraakten.

‘Goed’, zei Benjamintje, en met verdubbelden stap spoedde hij hem voort.

('*t Vervolgt*)

J. LEROY

‘Vader overleden[(1)]’

o **A**L te kwade boodschapper,
die, bitsig als een horselbie;
die, stekende als een degenstoot;
die, snel gelijk den bliksemslag;
die, stom en doof, noodzakelijk,

(1) Achtbare Heer Romaan Gezelle, broeder van E.H. Guido Gezelle, is met nieuwjaar van 1899, te Brugge, overleden. R.I.P.

te mijwaard op de snaren komt
gevlogen van den teekendraad!
Te gauwe, och armen, vindt ge mij
en biedt gij, in uw bitsigheid,
de boodschap, - en geen troost daartoe! -
dat '*vader overleden*' is!
Ge'n zegt niet hoe hij, vroomgezind,
zijn kruise en zijne ellenden droeg;
ge'n zegt niet, echt en recht, hoe hij
onwankelbaar geloovig en
betrouwende in Gods goedheid was;
ge'n zegt niet hoe, beneên den bast
van buitenwaardsche onteederheid,
hij teêrheid in zijn herte borg;
ge'n zegt niet hoe, van 's morgens vroeg
tot 's avonds, hij was werkzaam; hoe
't gevaar hij niet en minde, niet
en vreesde, daar 't de plicht beval;
ge'n zegt niet hoe nauwkeuriglijk
hij omzag, daar te zorgen viel
voor kinderlijke onschuldigheid;
ge'n zegt niet hoe noch wat hij was
vóór God en vóór de menschen: gij
en steekt me... en gij en stoot me maar
dóór 't herte, dat hij henen is,
mijn broeder! Van geen zielenruste
en rept gij! - Och, hoe herteloos
doorslaat mij nu die bliksemslag
en biedt hij me, in zijn bitsigheid,
de boodschap, - en geen troost daartoe! -
dat '*vader overleden*' is! -
Zijn ziele God genadig zij!
o Al te kwade boodschapper!

GUIDO GEZELLE

Kortrijk, 1/1/'99.

Requiescat in pace!

ZE hebben hier hem nêergeleid,
in de aarde der gestorvenen,
den kunstvierwerker. Aan en bij
zijn grafstêe is[1] het oefenperk,
daar dagelijks men schieten hoort
en poffen van geweerschot.
Wij stonden en wij horkten, in
de stilte van den morgenstond,
naar 't halfgezwegen lijkgebed,
dat iedereens begroetinge is,
die komt alhier. In 't oefenperk,
daar schoten en daar poften ze
zoo dapper, dat het, spotsgewijs,
den doode scheen te gelden. Hem,
die menigmaal tienduizenden
deed roepen: ‘Och, hoe wonderschoon
het schittert!’ als hij bommen schoot
in 't luchtgewelf, bij nachte. Neen,
nu ligt hij daar en zien en kan
noch hooren hij 't geweergeschot,
dat henenberst, omtrent hem. Nu
en weet hij van geen duizenden,
die, opwaards ziende, roepen hoe 't
al hemel vier en vonken is.
Geen volk en ziet hij vluchten en
geen kinders, op den arm getorscht,
die schrikkend schreeuwen. Poppen nu
en raderwerk en ziet hij meer,
die breken, braken, branden, schier
alsof de lucht vol sterren en
vol bliksemende zonnen zat.
Het vier, dat in zijn herte leefde,
is uitgedoofd: hier slaapt hij nu!
Wij stonden daar... tienduizenden?

(1) Te Brugge.

Neen, twintig stille vrienden, die,
omleege ziende en sprakeloos,
hem volgden, daar hij henenvoer
voor eeuwig; die beminden hem,
ten grave toe en verder nog!
o Waker, die de dooden hier
bewaakt, in uw gebeden hem
indachtig zijt: des morgens, als
de nooit vermoeide zonne uitgaat
en leven strooit in 't doodenveld.
Des avonds, als 't al slapen gaat
en, moegeleefd, te sterven zoekt
een stonde of twee; indachtig hem
dan weest, aleer gij slapen gaat.
Des nachts, als heel uw kudde ligt
omtrent u, hunnen herder, dien
alleen de lieve zonne zal
ontwekken, als het morgen is:
indachtig weest den doode dan,
als 't leven u de ruste ontzegt.

GUIDO GEZELLE
Kortrijk, 8/1/'99.

Rijmsnoer om en om het jaar

TOEN ik dit voorjaar uit Brugge den straatweg langs dat rechte kanaal naar Damme ging om er het standbeeld van Maerlant te zien, was dat niet langer voor mij het onverschillige aandenken aan den vertegenwoordiger van een doode letterkunde, ter eere van onze oudheidkundige genegenheid in dien uithoek van Vlaanderen neergezet. Dienzelfden morgen toch had ik in een kleinen katholieken boekwinkel de werken van Guido Gezelle gekocht. Tusschen zeer veel theologische geschriften en een groot aantal exemplaren van de Encycliek *De Conditione Opificum* stonden zij daar als de eenige hier gedulde van een dichter. En dat zij in West-Vlaanderen niet alleen geduld maar heel graag gezien zijn zag ik daaraan, dat er bundels in tweede, derde, ja zesde uitgave waren en dat zij den prijs hadden van volksliteratuur.

Wat was daar de reden van? In een aanteekening voor zijn eersten bundel, die veertig jaar geleden voor het eerst verscheen, toont Gezelle zich als vriend en leerling van schrijvers, die toentertijd en vroeger de middel-nederlansche literatuur hier weer in zwang brachten: Hoffmann von Fallersleben, Alberdingk Thijm, Dr. Snellaert en anderen. Archaïstische gedichten te schrijven, zooals Hoffmann had voorgedaan, prees hij in Dautzenberg, en beproefde het zelf. Maar tegelijk: tegelijk werd het hem, den West-Vlaamschen priester, duidelijk, dat zulk een gedicht geschreven in de taal van Maerlant niet archaïstisch was. ‘Van Maerlant is voor ons geen oud boek, noch Kiliaens *Etymologicon* ook niet, vele woorden die daar als Vetus flandricum, d.i. oud vl. geboekt staan, hooren wij dagelijks, en 't valt ons aardig op, als wij, bij door-end-door geleerde uitleggers van oude gedichten, lange en verkeerde noten vinden, op een woord, daar wij, van kindsbeen af, meê gespeeld hebben.’ En elders: ‘Bij het werken aan deze gedichten heb ik liefst naar oude vlaamsche Dichters opgezien, en zooveel mogelijk die tale gebruikt die bij Maerlant en andere te boeke staat, en die, Godlof, alhier nog levende gehoord en gesproken wordt.’ De oudheidkundige, de westvlaamsche priester, en de moderne kunstenaar, deze drie hebben in een arbeid van veertig jaar (want eerder kan men dien arbeid niet geslaagd noemen) een taalkunst geschapen, die hedendaagsch en natuurlijk naar het hart van den boer van Vlaanderen, toch archaïstisch is naar den smaak van den geleerdsten kenner van de middeleeuwsche letteren en kunstvol naar de liefde van alle kunstenaars van het levende woord. Was een deel van deze reden (zijn vlaamschheid in verband met zijn priesterschap) reden genoeg voor Gezelle's gelezenheid, het geheel was de reden waarom ik Maerlant weer zag met belangstelling.

Het hart van den modernen mensch is wel heel wonderlijk. Oude en nieuwe tijden ontmoeten er zich. De natuur ontdekkend brengt het nieuwe kunst voort en oude kunst liefhebbend openbaren het zich verborgen schuilhoeken van de natuur. Het meest verscheidene werkt saam tot de mogelijkheid van een nieuw synthese. Met deze gedachten zag ik Gezelle, en nu ook Maerlant aan. Maerlant had in de 13de eeuw uit tal van dialekten de taal gemaakt, die het nederlandsch was van de Middeleeuwen, hij op zijn wijs doende wat met algemeener geldenden uitslag Dante deed. Gezelle vond de taal die Maerlant weer verbond met de streek van zijn werkzaamheid en die streek zelf toch ook weer met het heele overige Nederland. De verloren eeuw en de verborgen uithoek vinden zich terug in het ééne huidige geboorteland. Deze onverwoestbare kracht die in den dichter woont tot vereeniging van het verscheidene, tot één-schepping van het tegenstrijdige, huldigde ik dien namiddag vóór het standbeeld van

Maerlant. Meer dan iemand heeft *hij* tot het leven een zegenrijke houding gevonden, die elkaar bestrijdende elementen van dat leven tot een gelukkige saamwerking beheerscht.

Guido Gezelle is altijd een dichter van vollen lenigen toon geweest en die er lust in had wat hij zag en dacht krachtig te zingen. En al is het waar dat elk dichter bewust of onbewust bij zijn schrijven met gesproken èn geschreven taal te rade gaat, hij moest dat wel bewuster dan ieder ander doen die tusschen het oude vlaamsch van Maerlant en het tegenwoordige westvlaamsche dialekt levend bovendien het nieuwere Nederlandsch, zoo ook het gesprokene dan toch het geschrevene niet uitsluiten kon. Die groote bewustheid die hem voortdurend al die verschillende elementen, en daarmee de opwellingen van zijn eigen wezen moest doen beheerschen, is van den beginne af een waardevol bestanddeel in zijn werk. Oefening van heerschappij over die faktoren (terwijl ze op zichzelf niet aan de oppervlakte zichtbaar werd) vertoonde zich in oefening van heerschappij over maat en rijm. Wanneer zijn stof (als bij wien niet!) in de eerste plaats zijn klank was, in de bearbeiding van dien klank openbaarde zich zijn dichterschap. Maar vast van zijn jeugd tot zijn grijsheid aan één ambt - leeraar aan een seminarie, - aan één plaats en streek - Roesselare in West-Vlaanderen, - levende onder éénzelfde bevolking van burgerlijke gezinnen, geestelijken, leerlingen en boeren, werd dat beheerschende hoofd langzamerhand de nederig-schijnende koning in dat rijk dat in waarheid door hem alleen bezeten werd, omdat hij het alleen kende, omdat hij alleen er van dag tot dag zonder dat het mindere hem stoorde, leefde naar de ingeving van zijn aan tucht gewende brein en in de oefening van zijn genietende hand. De jaren gingen hem voorbij en wat veelmalen voorkwam wist hij te ordenen in de seizoenen, in de maanden. Eén jaarring werd de Tijdkrans waarin menige zich herhalende verschijning door hem vervlochten werd. Die bundel de *Tijdkrans* gaf de idee aan die veel beter nog in zijn laatste boek is uitgewerkt. *Rijmsnoer om en om het jaar* heet het. Dag aan dag ziet men den dichter in de streek die hij lief heeft, in het gebouw van zijn bediening, in zijn kerk, in zijn kamer, tusschen landvolk en wandelaars. Zijn hart schijnt nooit droog, zijn geest nooit dof, zijn hand nooit ledig van het vangen van rijmen. Vast en stil midden door de bedrijvigheid van zijn dagelijksch leven gaat onvermoeid de dichtende geest.

De gedichten zoo ontstaan gedurende drie jaar misschien schikt hij saam onder de maandnamen. Om en om het jaar slingert hij zijn rijmsnoer en daarmee, geloof ik, blijkt hij de kunstenaar die hij veertig jaar begeerd heeft te zullen zijn.

Aandoenlijker kon hij dat kunstenaarschap, en den aard er van, en den ernst van zijn veeljarig streven niet uitdrukken, dan door vlak achter elkander dien aanhang van losse regels

en onvoltooide gedichtjes, en die vellenlange lijst van geleerde woordverklaringen met er boven de aanhaling: Oude woorden zijn meer weerd als oude gesteenten. Zoozeer, schijnt het dat hij zeggen wil, zóózeer ben ik een kunstenaar dat ik ook het enkele alleengebleven vers liefheb en niet missen wil. Maar zóózeer, schijnt het of hij voort wil gaan, zoozeer een kunstenaar van déze soort, zóózeer een liefhebber van mijn oude, hier levend gebleven woorden, dat ik u die gevoel hebt voor de eerwaardig- en zinrijkheid van mos-overgroeide muurbrokken verzoek *mij* niet te minachten nu ik deze meer-dan-muurbrokken katalogiseer.

Spijt het mij, vraagt hij in een klein gedichtje, als ik een vers, verkeerd aangevat, niet te voorschijn bracht? Toch niet, want gehéél verloren is het niet.

> Hij leeft entwaar entwat dervan
> dat visschende ik nog vangen kan,
> wellicht; en eens in 't net, wie is 't,
> genaan! die mij den visch ontvischt,
> en 't garen?

Gedachte èn rijm, bedoelt hij, zullen, zoo ze het lezen waard zijn, zich nog wel aanmelden. Dit is de overtuiging van den in eigen gesponnen wereld voortdurend dwalenden dichter die zeker weet dat de geheimzinnige geest waaruit hij leeft op zijn tijd àlle beelden volweeft. Niet zoozeer kunstenaar als natuur is die geest toch: er wordt minder geweven dan dat er groeit.

> Ten halven afgewrocht,
> ontvangen, niet geboren;
> gevonden algeheel,
> noch algeheel verloren,
> zoo ligt er menig rijm
> onvast in mij, en beidt
> den aangenamen tijd
> van volle uitspreekbaarheid.
>
> Zoo slaapt de botte in 't hout,
> verdonkerd en verdoken;
> geen blomme en is er ooit,
> geen blad er uit gebroken;
> maar blad en blomme en al,
> het ligt erin, en beidt
> den dag, den dageraad...
> de barensveerdigheid.

Vandaar ook zijn zorg in het verzamelen van die losse verzen en onvoltooide gedichten. Hij voelt dat het levende wezens zijn. En er zijn er zeer schoone onder. Zoo dit op Jezus:

Wie was zoo goed,
dat hij zijn bloed
geven ons wilde?
Wie was zoo milde,
Wie was 't, die boette?
Jesus, de zoete:
schamel en bloot,
stierf Hij de dood!

Of dit *Mater!*

Den ganschen dag en doet
gij niet als immer weenen:
o moeder, viel op u
zoo erg een ongeval,
dat niemand daar en is
- nog murwer zijn de steenen! -
die met u lijden en
uw tranen troosten zal?

Dan dit klokkenspel:

Waar wierd die wondere konst gevonden
der diepgekeelde kopermonden,
die, wagende, alle dage, gaan
den ouden gang; die, luide en lang,
die op en neer, die weg en weer,
alhier, aldaar, gedrien te gaar,
op tijd en tel, hun tongen slaan?

Deze zonsondergang:

Heel 't westen zit gekibbelkappeld,
gewaggelwolkt, al hil en dal;
't zit blauw en groen en geluw geappeld;
te morgen nog volstormde 't al,
en stille is 't nu! De zonne, aan 't zinken,
doet hier en daar een splete blinken,
en kijkt erdeure, nu en dan.
Heel 't westen bleust en klinkt ervan...!
Zoo heerlijk is 't, alsof er zoude
een reuzenpenning, rood van goude,
den reuzenspaarpot vallen in
der slapengaande zeevorstin.

Ook dit *Ars Artium.* Wat is dat sober, sterk en oorspronkelijk.

Hoe vroeger hoe beter in band
gebonden het boomke, in
bevelmacht;
hoe vroeger hoe beter getand
den telg, en getucht, die
den telg acht.

Hoe menigmaal hebt gij gemist,
die ganzen of schapen
in 't veld wacht?
maar, kinderenwachters, wie is 't,
van al die ze wacht, die
ze wel wacht?

Enkele van de losse regels eindelijk:

De daverende zonne danst
en dingelt op de daken.

Weert den wulf: 't zijn kwade dagen,
weert den wulf ten schaapstalle uit!

Hoe wonderlijk bewegen al die hooge hemelperken...

Midmorgens, als de zonne zit
en bakelt, in de boomen...

Moeder Aarde, milde en menig...

'Goên avond!' klinkt mij zoete in de ooren...

Juist van deze kleinigheden heb ik veel willen aanhalen omdat men daaruit het best ziet hoezeer Gezelle een kunstenaar is. Dat hij als geacht geestelijke in volksuitgaaf kon verkocht worden, dat is niet het belangrijke. Maar dat die geachte geestelijke die zijn versjes op doodprentjes zeskeer gedrukt zag, oudgeworden nog eens recht toenam in dichterkracht, dat is een voortreffelijkheid die wij graag in een evengeacht Noord-Nederlandsch geestelijke hadden gezien.

Een kleine bloemlezing volge nu uit de eigenlijke gedichten. In Noord-Nederland ziet men de boeken van Gezelle zelden en het is best dat de lezer uit de voornaamste van zijn eigen werken zichzelf de fyzionomie van den dichter samenstelt.

dat God ons gaf is altijd mooi
en 't alderminste blomgestrooi
is altijd lief, is altijd leven.

Uit: *Nieuwjaarsnacht.*

In die kleine bloemlezing worden aangehaald:

Winterstilte, uit Rijmsnoer	bladz. 29
Tusschen de twee	36
Het Borelingske	62
Den ouden Brevier	94
Meidag	124
De Ramen	134
De Avondtrompe	153

Meer mag ik niet aanhalen. Wie deze schoone verzen aandachtig gelezen heeft kan zeggen dat hij den dichter heeft gezien. Hij kent hem dan nog niet in den vollen omvang van de rijke natuur die hij in zich draagt en die een beeld is van de rijke natuur om hem heen. Een lijst van gedichten zou ik nog kunnen geven, waarbij heele schilderijen zijn van huis- en buiten-leven, andere die als door loover heen stralende groeisels of wazige horizonten zien of raden doen. Een dichter die het op dien leeftijd werkelijk is, is de bezitter van een heelal dat uit hemzelf gegroeid, door hem alleen geheel begrepen maar tevens voor ons allen genietbaar is. *Hij* heeft de sleutels van een Paradijs dat midden op aarde, onzichtbaar voor de oningewijden, maar ter kennis en vreugde van de begenadigden bestaat.

Wat ik erbij denk alleen voor ons Nederlanders? Dichters als deze doen de daden waardoor de grenzen verdwijnen tusschen de twee deelen van Leeuwendaal en de tijd wordt nabijgebracht dat het standbeeld van Maerlant staan zal op Nederlandschen grond.

Deze beoordeeling is getrokken uit '*Tweemaandelijksch Tijdschrift voor letteren*, *kunst*, *wetenschap en politiek*, uitgegeven te Amsterdam, MDCCCXCIX' en staat onderteekend ALBERT VERWEY.

Mingelmare

VERLEDEN jaar verscheen, bij drukker L. De Plancke te Brugge, een boekwerk van door de twee honderd bladzijden, in 8°, voor hoofdinge dragende: *Poperinghe en omstreken tijdens de godsdienstige beroerten der XVI*^{e} *eeuw*, *of den Geuzentijd*, bewrocht door den Eerw. Heer OPDEDRINCK, onderpastor te Poperinghe.

Schoon en deugdelijk werk heeft de eerweerde onderpastor verricht, met in vlaamsche tale ons Vlamingen eenige bladzijden te doen kennen der Vaderlandsche geschiedenisse, die voor die eeuwe, bij velen, of ongekend, of ten minste duister gebleven is en blijft. Die dus een helder en echt gedacht wilt hebben van de akeligste tijden, die onze voorvaderen wel eens beleefden, die late voor eenige stonden de ongegronde verdichtsels en vertellingen varen, en leze het ernstig boekwerk van Eerw. Heer Opdedrinck. Hij zal er geware worden hoe de valsche leeringe van Luther en vooral die van Calvin, evenals vergiftigend onkruidzaad, in het Poperingsche, en geheel het Westland door, rond gestrooid wierd, wortel vatte en kiemen schoot; hoe die valsche

stelsels, van in het tweede vierde der zestienste eeuwe reeds, bij middel van schriften en drukwerk rondgedregen en bij de eenvoudige menschen aanveerd wierden; hoe latertijds, in geheime vergaderingen en bijeenkomsten van kettersgezinden, de middels beraamd zijn geworden ter verspreidinge der kwade gedachten, tot dat eindelinge de eerste openbare geuzenpreek gedaan wierd, op het kerkhof van Boeschepe, den 12sten in Hooimaand, ten jare 1562. Van dan af gingen de geuzen hunnen weg, ongedoken en onbeschaamd, zooniet ongedeerd. Het strafrecht, door onze landvoogden ingevoerd, en was niet heel en al het strafrecht van Spanjen. Men was toegevende en lijdzaam voor de ketters, die van eenig berouw getuigden, en het grootste deel van die gehalsrecht of gebannen wierden, hadden hun vonnis te wijten aan omstandigheden, die met het verspreiden hunner nieuwe gedachten te gare gingen. Immers die luthersche geloofsboden en hunne volgelingen waren verre van vreedzame en gezetene lieden te zijn. Het waren meest al rustestoorders, die gewapend naar hunne vergaderingen togen, of in de omstreken rondzwierden, niettegenstaande de wet en alle verdere verbod. Wij vinden ze welhaast, schuilende in de bosschen, om de straffen van 't gerecht te ontgaan, en het zijn die zoogezeide boschgeuzen, die, bij dage of bij nachte, als echte baanstroopers, hunne uitstapkens deden, de kerken aanvielen en schonden, de beelden bestormden en vergruisden; die, als ware beulen, de roomschgezinde priesters aanhielden, martelden en op onmenschelijke wijze aan hunne dood hielpen.

Vandaar, het vervallen van handel en nijverheid door en door onze vlaamsche gewesten, de landverlatingen, het ophouden van alle gewin, benevens de hooge krijgslasten, die loodzwaar op het uitgebuite volk wogen, en dienden om op de streke spaansch legervolk en vreemde huurlingen te onderhouden.

Dat alles staat te boeke in het schoone werk van Eerw. Heer Opdedrinck; en 't staat er vaste, gesteund dat het is, heel en al, op de oorkonden en oude handvesten. Geen sprake hier van verziersels, van stoute gissingen en waarschijnelijkheden; geen kaf, neen, 't is koorn dat de geschiedeniskundige op zijnen molen heeft; 't is echt terwebrood, dat hij zijne lezers te nutten biedt!

Wat al moeite, wat al snuisteren en zoeken, wat al opdelven en achterhalen zulk een werk gekost heeft, dat kan de schrijver best getuigen.

Willekom weze het boekwerk bij de Vlamingen; moge het wel verkocht, en bijzonderlijk vele gelezen worden.

BIEKORF

[Nummer 5]

Broederliefde
(*Vervolg van blz.* 54)

ALS hij nog eens eenen tijd lang gegaan hadde, kwam hij daar een oud wijveken tegen, dat hem zeer beleefd groette en hem bij zijnen name noemde. ‘Goeden dag, Benjamintje,’ zei het en het loech zoo minzaam, dat de brave jongeling geheel verwonderd stond en vroeg:

‘Vrouwtje, gij zegt mijnen naam en beziet mij alsof wij oude kennissen waren. Wie zijt gij? En wat doolt gij hier zoo alleene in deze benauwdelijke bosschen?’

‘Ik ben eene ongelukkige vrouw, eene oude slavinne van den duivel aan wien ik alles verpand en verkocht hebbe. Langen tijd reeds leefde ik op 't slot van Satan zelve en leerde daar uwe twaalf broeders kennen. Honderd keeren heb ik ze zien folteren en pijnigen door twaalf wreede duivels, die alle slag van gedaanten aannamen, om ze zoo wreed mogelijk te kunnen martelen. Hunne

klachten verscheurden mijn herte, en ten langen laatsten, hoe wreed ik ook ben, kreeg ik medelijden met hun lot en ik besloot, naar mijne macht en kracht, mede te werken aan hunne verlossinge. In 't geheim ging ik ze troosten en ik vernam uit hunnen mond geheel hunne droevige geschiedenisse. Nu bekennen zij hunne boosheid en sedert lang beweenen zij hun slecht gedrag. Honderden keeren hebben zij bij mij geweend en mij gesmeekt hunne verlossinge te bewerken. Och, zij zouden hunnen vader te voete vallen en vergiffenisse vragen! zij zouden voortaan hunnen broeder zoo hertelijk beminnen. Ik beloofde het hun; maar wat kon ik doen? Toen wierd op gewissen dag Satan de mare gedaan dat gij op weg waart om uwe broeders te verlossen. Satan loech en schertste met uwe stoutmoedigheid, doch hield scherper ooge en vermaande de drie wachten, den leeuw, den eenhoorn en de drake goed te waken. Daar ik het vertrouwen van Satan geheel en al bezat, ging ik alles wat ik vernomen hadde, uwe broeders vertellen: “Wat!” riepen zij, “Benjamintje, dien wij zoo wreed behandeld hebben, waagt zijn leven om ons te redden! Och 't is te veel goedheid!” En zij weenden overvloedige tranen. Ik hebbe die kostelijke tranen in eenen beker gevangen en hier heb ik ze mede in deze flessche. Sedert vele dagen kwam ik hier, iederen keer dat Satan uit was om te zien of gij nog niet op en kwaamt. Ik wil u helpen en als gij al doet, dat ik zegge, zult gij gelukken. Gij hebt eene hekse aangehouden en gedwongen geheel de doeninge van den geheimen gang te vertellen; ik wete het uit den mond der duivels zelve. Dat arme schepsel wierd daarom hals en nekke verwrongen en gebroken.

Nu luistert wel; gij zult de twee eerste wachten, den leeuw en den eenhoorn, die ik eenen slaapdrank zal ingeven, met dit zweerd hier den kop klieven; gij neemt de sloters en ge ontsluit de twee eerste deuren. Als gij dat gedaan hebt en dat gij in het laatste deel van den hellegang zijt, neemt dan deze flessche, daar de tranen uwer broeders in zijn, giet ze uit op uw hoofd, zoodanig dat ze langs alle zijden van u stroomen; dat zal u

onkwetselijk maken in den strijd tegen de drake met de twaalf tijgerkoppen. Op die drake en vermag ik niets; die late ik aan uwe dapperheid over. Kunt gij ze overwinnen, 't is al. U kwetsen en kan zij niet; maar zij kan u vastnemen, u versmachten of bij uwe broeders gevangen zetten. Het zweerd dat ik mede genomen hebbe is 't beste van geheel satans wapenzale. Weest dapper en onbevreesd en gij zult overwinnaar zijn: daar en is geen twijfel aan. Ik zal den uitslag van den strijd afwachten al de andere zijde van de deure, en mij gereed houden om u te helpen, als gij zult binnen zijn; want zonder hulpe en zoudt gij nooit bij uwe broeders geraken, vermits er in Satans slot wel millioenen kuilen en kerkers zijn daar ongelukkigen de afgrijzelijkste kwellingen uitstaan. Hier is nu dat zweerd en die flessche, let op dat gij alles wel onderhoudt dat ik u voorgeschreven hebbe, en ik wensch u kloeken moed. Mogen uwe heldhaftige pogingen gelukken, 't is mijn innigste wensch.'

Na deze woorden vertrok dat oud wijveken en het verdween welhaast uit Benjamintje's oogen.

Het kind viel op zijne knie'n om God te bedanken; zijne broeders waren door hun rampzalig lot tot inkeer gekomen.

Och, wat een geluk! was hij van te vooren gedreven en gejaagd om die ongelukkigen te verlossen, nu was hij het nog meer. Al moest het zijn leven kosten, hij en zou niet dibberen noch niet aarzelen.

'Daar en is maar de drake meer te vreezen,' dacht hij, 'en deze ook zal bezwijken, want Maria, Gods heilige Moeder, beschermt mij en de heilige Antonius en zal mij ook niet verlaten. God is met mij, wat vermag dan de duivel nog? De drake zal sterven onder mijn zweerd, ja, sterven, indien dat sterven heeten mag. Ik zal die heilige reliquie aan de grepe van mijn zweerd binden en mijn roozenhoedtje rond mijnen hals en laat ze dan maar komen. Och, troost u, mijne ongelukkige broeders! Het einde uwer pijnen en ellenden is nakend, en nu, in Gods name, vooruit!'

't En leed al niet lange of hij zag dat zijn weg recht

naar eene rotse liep, daar hij van verre een groot rond hol in bemerkte.

‘Dat zal gewis wel dat duivelshol zijn,’ peisde hij. ‘'t Is goed. Onbevreesd zal ik er maar in trekken.’

Inderdaad, 't was de ingang naar Satans verblijf; de laatste boom, daar hij tegen stampte, zei het. Zoo, Benjamintje trok erin, met getogen zweerde; 't was een gang van ruim twee stappen breed en wel drie hooge. Alle twintig stappen hong er aan 't gewelf een doodskop, daar een roodachtig licht in brandde. Als hij in dien langen gang en al die afgrijzelijke doodskoppen zag, met hunne oogen vol vier en hunnen grinzenden mond, zoo verschoot hij; een ander zou verschrikt achteruit gegaan zijn. Dat verschot en hield maar eenen oogenblik aan, en hij stapte stout en bout vooruit.

Als hij nu al lange gegaan hadde, hoorde hij in de verte het gesnor van den leeuw die sliep.

‘Hij slaapt inderdaad,’ zei Benjamintje, ‘'t wijveken's slaapdrank is goed; maar 'k zal ik hem eenen plaaster leggen tusschen zijne twee ooren waarvan hij voor goed zal slapen. Heilige Maria en heilige Antonius, staat mij bij.’

En Benjamintje nam zijn zweerd met zijne twee handen en 't ging voorzichtjes vooruit.

Wat een afgrijzelijke beeste! Drie maal zoo groot en zoo sterk als de gewone leeuwen. Zijn benauwdelijke kop lag op zijne gekruiste voorpooten, en hij sliep en grolde dat de gang ervan daverde.

‘Hij en kan niet beter liggen,’ zei Benjamintje, en zijn zweerd sloeg met zulke kracht, dat 's leeuwen kop van boven tot van onder glad in tweên gespleten was! Geen stuiptrekkinge! niets!

‘De eerste is een,’ zei Benjamintje, en hij zochte in de lange haren der leeuwenmane achter de zeven sloters. Hij vond ze, en in een- twee- drie, was de eerste deure open. Nu moeste Benjamintje eenen diepen trap neêre, eenen trap wel van duizend treden. Als hij beneden kwam, was hij wederom in eenen gang, die wat breeder als de eerste, maar op dezelfste wijze verlicht was. Hij zette hem

wederom aan 't gaan al wat hij gaan kon; hij was waarlijk gejaagd en zijne voeten en geraakten bijna den grond niet, louter van 't zeere gaan. Hij hoorde al gauw het benauwdelijk gegrol van den eenhoorn, den bewaker van de tweede deure.

‘Goed, hij slaapt ook,’ zei Benjamintje, ‘'k zal hem ook eene pille geven, gelijk den eersten.’ En wederom zijn zweerd met zijne twee handen nemende, stapte hij voorzichtjes op zijne teenen voort.

Eindelijk, daar lag de eenhoorn zoo lang als hij was uitgestrekt, met zijnen rugge tegen den eenen wand en zijne groote plompe pooten tegen den anderen: zijn kop met zijnen schrikkelijken hoorn, lag tegen de deure.

‘Onmogelijk ginder in dien hoek, zoo dichte de deure, mijn zweerd te zwaaien,’ peisde Benjamintje, ‘'k zal 't moeten anders aan boord leggen.’

Hij stapte voorzichtig over de twee achterste pooten en plofte zijn zweerd met zulk geweld achter het schouderblad in 't lijf van het wangedrocht, dat het er tot aan de grepe in zat. De beeste gaf zulk een afgrijzelijk gebrul dat al de doodskoppen van geheel den gang ervan over end weêr slingerden en dat het benauwdelijk was om zien.

Maar Benjamintje en kende noch vare noch vreeze en hij zei: ‘Gode zij dank! Ik heb het herte getroffen: is twee! Nu de sloters, ze zitten in den hoorn.’ Met eenen slag van 't zweerd was de hoorn af en de drie sloters rolden eruit. In een haai en een draai was de tweede deure ontsloten en Benjamintje stormde den tweeden trap neêre. 't Zweet liep langs zijn aangezichte, maar hij en gevoelde 't niet, louter van gejaagdheid om zijne broeders te verlossen.

Als hij eindelijk beneden kwam, vond hij den derden gang, vele breeder en hooger nog als de twee eerste, maar die ook met vierige doodskoppen verlicht was.

Nauwelijks had hij twee stappen in dien benauwdelijken gang gedaan, of al die grinzende koppen gaan aan 't knerseltanden, 't was om in den grond te zinken van schrik, en te zelver tijd hoorde hij in de verte het schrik-

kelijk gebriesch van de drake. Benjamintje snakte zeere zijne flessche, goot de broedertranen op zijn hoofd, viel op zijne knie'n en bad om hulpe en bijstand. 't Was de laatste maar 't was ook de vreezelijkste bewaker, de afschuwelijke drake, met twaalf tijgerkoppen: de deze en sliep niet.

De doodskoppen hadden teeken gegeven en zij kwam aangestormd. Hij hoorde reeds hare wreede sprongen en hoe meer zij naderde hoe afgrijzelijker de doodskoppen knerseltandden. Benjamintje, door het gebed versterkt, stond gereed met zijn bebloed zweerd. De drake was daar, of beter zij stormde vooruit op vierentwintig schrikkelijke pooten en daarboven zag Benjamintje twee reken van zes benauwdelijke tijgermuilen met bloedroode oogen en afgrijzelijke tanden. Maar Benjamintje was onbevreesd en zijn zweerd zwaaiende, vloog hij het gedrocht te keere. Slag voor slag splette hij eenen kop en, eer de drake ooit den tijd hadde Benjamintje te bereiken, waren de zes bovenste koppen gespleten en 't bloed stroomde bij groote gulpen op de onderste, zoo dat de oogen ervan belemmerd wierden. De drake huilde en brieschte van de pijne en, half blind van al dat bloed, sprong zij toe zonder hem te treffen; maar Benjamintje zag duidelijk, zijn ooge brandde van heiligen ijver en zijn zweerd sloeg voort en trof slag voor slag eenen kop, zoodat 't gedrocht ten lange laatsten met elf gespleten koppen achteruit deinsde en vluchtte al tieren en schreeuwen van schrik en wee. Geheel de gang was van boven tot beneden bespat met het bloed der drake. Benjamintje, alsof hij vlerken hadde, zat de vluchtende drake op de hielen en sloeg en kapte en korf zoo deerlijk op haar afschuwelijk lijf, dat zij welhaast, bij gebrek aan pooten, en bijna uitgebloed, bleef liggen: nog een wreed en een laatste gebrul, en de laatste kop ontvong den genadeklop. De drake lag overwonnen en dood voor Benjamintjes voeten.

‘Gauw de sloters van de twaalf halzen gesnakt en de laatste deure ontsloten,’ sprak hij.

Als hij de laatste dikke deure op hare hangsels hadde

doen draaien, vond hij daar het eigenste oud wijveken. 't Was over van blijdschap om de dood der drake, en 't wenschte Benjamintje wel honderd keeren geluk.

(*'t Vervolgt*)
J. LEROY

Evangeline van Longfellow op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch
Voorwoord

EVANGELINE en HIAWATHA zijn twee puikwerken van Longfellow, den grooten americaanschen *Vinder* of dichter, die de engelsche tale als moedersprake gebruikte, en er zoo ervaren wist meê te spelen.

Hiawatha, is eigentlijk gemaakt van bestaande en aanéengenaaide zeisels en vertellingen, die Longfellow gevonden heeft met hunne wilde oorspronkelijke schoonheid, op den geheimzinnigen grond der Indianen. Hij heeft ze uitgebreid en keurig opgediend, vol zwier en vol leven, met tintelende waarheid en glanzende taalpracht.

Evangeline overtreft omzeggens Hiawatha, immers Longfellow, uit *eigen vindinge*, heeft daar meer zijn eigen zelven in uitgegoten, met het hedendaagsche leven, met al den gloed van zijn vernuft, met al zijn teeder en edel gevoelen. Dáár schildert hij het huislijk landleven af, zooals *wij* het kennen, met welopgevatten aard en doeninge van al deze die in 't begin, in 't midden, of op 't einde van 't werk, van verre of van bij voor onze oogen verschijnen. Longfellow dringt dáár, tot in 't diepste van hert en van ziele.

De beelden van hemel, van land, en van zee, zijn machtig en grootsch. Geheimvolle stilte, vreedzaam geluk, liefde, lijden en vreugde, ijslijke schriktooneelen, weedom, hope en verlangen, roerende jacht en kommervol streven, godsdienstige gelatentheid, dat al is kunstig deuréengeweven, en onovertrefbaar omraamd en versierd, met 't gene hij uit Gods scheppinge met volle waarheid weet te vatten en te benuttigen.

Evangeline is e liefdeverhaal dat eerlijk en treflijk afsteekt met zooveel hedendaagsche fransche *romans*, die gezwollen zijn van godloosheid, en zweeten van ontucht.

Longfellow is e zeegbaar herte, en e□n godsdienstige ziele.

Hij spreekt van *wettige* en *deftige* liefde, die den mensch ondersteunt, en die twee herten aanéénsnoert, om door het *huwelijk*, en *onder de ooge van God*, te samen de vreugde en den last van het leven te dragen; liefde die 't vrouwenherte veredelt, die niet broos 'n is en ongestadig, maar die, zelfs in den tegenspoed, standvastig blijft, en 't welzijn betracht van 't herte dat zij gewonnen heeft.

En nu, eerzame lezers, verneemt het gedacht van CARDINAAL WISEMAN, over Longfellow: (ik vertale):

'Ons werelddeel', zoo zegt hij, ''n heeft de eere niet hem te mogen rekenen als zijn eigen kind, maar toch behoort hij ons toe, want zijne boeken zijn huisvrienden geworden overal waar men engelsch spreekt. Zijne lieflijke beelden, zijne zingende tale, zijne zedelijke leering die ons boven ons eigen zelven verheft, Evangeline die wij in al heur zoeken en dolen met e meêdoogend en minnend herte moeten volgen, dat al is genoeg, opdat deze die mij aanhooren, verdienden lof en eere zoûn geven aan de scheppende vindingskracht van Longfellow.'

Luistert naar 't gene de beroemde GODFRIED KURTH, de katholijken Hoogleeraar van Luik, getuigt: 'Evangeline est la fleur la plus exquise du jardin poétique de Longfellow; c'est de toutes ses créations, celle qui attirera les sympathies les plus nombreuses et les plus durables. Dans cette ravissante Idylle chrétienne où l'amour est si chaste, la douleur si résignée, le dévouement si pur, où il semble que toutes les voix de la nature prennent des accents humains, pour applaudir à nos joies, ou pour pleurer sur nos malheurs, où l'histoire la plus simple du monde, est renfermée dans un cadre d'une magnificence sans égale, Longfellow a montré jusqu'à

quelles hauteurs peut s'élever le talent fécondé par l'inspiration chrétienne.'

Heer J.H. Schmick, opperleeraar in de Realschole van Keulen, zegt ook dat '*Evangeline*, van den noordamericaanschen vinder Longfellow, bij al de beschaafde volkeren aanzien wordt voor e puikwerk van *eerste sneê*.'

Hier geve ik nu in weinige woorden, den inhoud van 't verhaal.

Eerst e reeksken of twee uit de Geschiedenisse:

Acadie was ĕn fransche volkszate van Canada, en bewoond door afstammelingen van Normandsche uitwijkelingen; later wierd het Nieuw-Schotland, gelegen in 't Noord-Oosten van America.

Die volkszate was aangeleid in den beginne van de jaren 1600.

Lodewijk XV, die met zijn ontuchtig bestier, Vrankrijk zoo leelijk bevlekt heeft, liet, lam en weêrloos, zijne uitheemsche landen, reekwijs overweldigen van England.

Acadie wierd aan England afgestaan na den vrede van Utrecht ten jare 1713, maar de streke 'n wierd niet onmiddelijk ingelijfd, om reden dat het volk van Acadie daar hardnekkig tegen opkwam, uit voorliefde voor Vrankrijk hun gewezen vaderland, en ook uit vreeze van hun Roomsch katholijk geloove te moeten verwisselen voor 't Protestantismus, de valsche belijdenisse van England, dat gestadig zijn '*Dominés*' of geestelijken afzond.

Van daar twist en oorlogen.

Acadie 'n had nog geen trouwe gezworen aan England, toen in 1755, 't volk met geweld wierd geroofd en weggevoerd.

> *Te dien tijde dus, dáár in Acadie ligt het vreedzame dorp van Grand-Pré. De Landman Benedict Bellefontaine heeft èn zorgvuldige en deugdzame dochter,* EVANGELINE *bij name. Zij wordt verloofd met* GABRIEL, *werkzamen en moedigen jongen, zoon van Baselis den hoefsmid. Zij gaan trouwen, en alles is gereed. De Engelschmans komen af met eenige schepen, doen al de boeren van Acadie vergaren, elk in hunne dorpkerke, nemen ze gevangen, en stieren ze naar zee.*

Dáár worden zij op de schepen gelaad, met hun huisgoed, hunne vrouwen en kinders, al deuréén en verscheên.
De Engelschmans steken Grand-Pré en de andere dorpen van Acadie in brande, 't volk wordt meêgevoerd en in verafgelegen streken van America, waar hier waar daar, aan land gezet, in vreemde gouwen waar het zijn eigen bestaan moest zoeken.
Vele stierven van verdriet of vergingen van gebrek en ellende, andere met zwoegen en zorgen, kwamen mettertijd tot nen behoorlijken welstand.
Evangeline ondertusschen, zoo wreed gescheiden van heuren verloofden, ging ginder op zoek achter Gabriel die ook zochte naar heur. Jaren en jaren was 't zoeken, hopen, lijden en dolen, maar al te vergeefs. Evangeline op èn einde, staakt die zwoegende tochten, draagt alles op aan God, en wilt nu die edele en vrome liefde van heur herte laten werken voor 't welzijn van den evenmensch. Zij wordt Zuster van Liefde, in 't Gasthuis van Philadelphie.
Dáár, binst èn smetlijke ziekte, worden er daaglijks veel vreemdelingen levende ingebrocht en dood uitgedregen.
Evangeline vindt daar Gabriel weder, die er ook als doolaard en vreemdeling toekwam en die zieltogend nu, van op zijn bedde van smerten, de Zuster, Evangeline, verkent, en sprakeloos, schijnt hij zijnen laatsten vaarwel te zeggen, vooraleer te sterven.

EERW. HEER H. ALLAEYS, van *Woesten*, en zendeling of geloofsbode in Noord-America, vertelt in één zijner brieven. - (Ziet *Gazette van Brugge*, van 15sten in Wintermaand - December 1890), dat hij onder zijn volk van Canada nog afstammelingen telt van die vroegere Acadische boeren, die dáár eens landden. Hij ook verhaalt de geschiedenisse van 't engelsch wanbedrijf, en voegt erbij:

‘Zie daar stoffe voor vele romans. Daaruit heeft Longfellow de stoffe van zijne Evangeline gekozen.’

Eerw. Heer Allaeys, verhaalt dan verder eenige bijzonderheden, gehoord en opgenomen uit den mond van *Eloy Cyr*, afstammeling van die ongelukkige landliên.

‘Te Grand-Pré ontsnapten er vijf familiên, met name:

Cyr, *Terriault*, *Thibodeau*, *Hebert* en *Violette*; zij kwamen samen uit op de Madouaskas rivier, (nu Sint Jansrivier).'

Dan wordt er verhaald hoe zij het daar stelden. Zij zaagden hout, leîn huizen en hofsteden aan, vrochten gelijk leeuwen, en wierden welhebbend. Welhaast telden zij een groot getal afstammelingen, en Eerw. Heer Allaeys voegt erbij:

'Om dien wonderen aangroei te verstaan, weet dat de Canadianen door den band eene dozijne kinders hebben. Nevenst elken heerd ronkte het spinnewiel, en tikketakte een weefgetouw, alleenlijk zuchtten zij: Ach! hadden wij hier onze kerken die wij zagen opbranden, en onze herders, waar zijn ze nu? Maar herders kwamen algauwe de verloren schapen opzoeken en troosten.'

En verder wordt er door M. Allaeys nog 't volgende vermeld:

'Zij trouwen jong, werken fel, hebben van zes tot zeven maanden sneeuw, en zijn bovenal deugdzaam.

Zij vieren de bruiloft vier of vijf dagen lang. Bijna al de parochianen zijn verwant, en op de bruiloft genoodigd. Ook hun Pastor, tot over eenige jaren, kwam als vader van allen, den eersten dag de feeste bijwonen.

Alhoewel dikwijls ongeletterd, tellen al die familiên muzicanten.

Vroolijk was het, (zoo vertelt Eloy Cyr) als 's zondags de parochianen van boven en beneden de rivier, naar de messe kwamen, frisch en welgezind, met eenen violonist op elke schuite. Het kerkmuziek, bij gebrek aan orgel, wierd met violen begeleid, na de messe zag men 50 schuiten vol blijde wezens over 't water glijden, terwijl het snaargespel den roeiers de mate gaf, en langzaam in de verte wegstierf.'

Uit 't gene Eerw. Heer Allaeys hier heeft aangehaald, zal de lezer van Evangeline genoeg kunnen bemerken, dat Longfellow gansch het leven van dat volk, met werk, met gebruiken en zeden, getrouw en volledig heeft wedergegeven: Longfellow is ne waren BEELDHOUWER.

In *Hiawatha* gebruikt Longfellow de kleine reke van *vier voeten.*

In *Evangeline* zijn 't lange blanke *zesvoeters*, dus zonder rijmen, bestaande ofwel uit volle trippels, zoo als, bij v.:

thīs ĭs thĕ / fōrĕst prĭ / mēvăl
thĕ / mūrmŭrĭng / pīnes ănd thĕ / hemlocks.

ofwel gemengeld met voeten van *twee* boekstaafgrepen (sterk en zwak) bij voorbeeld:

wēst an□d / soūth thĕre wĕre /
fiēlds ŏf / flāx ănd / ōrchărds ănd / cornfields.

't is in den zin van de grieksche en latijnsche *Hexametrons* of *zesvoeters*.

De Latijners gaven aan de boekstaafgrepen wetenschappelijke weerde, die in 't scheiden van de voeten niet altijd overeen 'n kwam, met de *stemzate* der vrije uitsprake.

In de engelsche en vlaamsche tale volgt men enkel de uitsprake. 't Is de *stemzate* die de zoogezeide *korte* en *lange*, of liever de *sterke* en *zwakke* boekstaafgrepen doet kennen.

Die lange reken, bestaande uit gelijke of ongelijke voeten, zijn soms moeilijk om lezen *van den eersten keer*, omdat de tonge kan verrast worden door 't verschil der voeten, maar men geraakt dat allichte gewend, en 't is den bouw van de reke die de ooge moet leiden.

Bemerkt wel dat ieder reke begint men èn vaste of sterke boekstaafgrepe, en eindigt met nen voet van *twee.* De voorlaatste voet is altijd *trippel.* In mijne vertalinge, heb ik de vlaamsche stemzate zuiver en ongeschonden trachten te bewaren. Bij voorbeeld:

Volle trippel: stāan dăar lĭjk / Drūdĕn dĕr / Oūdheĭd dĭe / roūwvŏllĕ / mārĕn vŏor / spellen.

Gemengelde voeten { 1° stāan dăar lĭjk / grījsdĕ / zāngĕrs mĕt / baārd dĭe / rūst ŏp hŭn / boezem.

Gemengelde voeten { 2° zwaār văn / 't hōoi dăt gĕ / brījnd ăl / ōm zĭjnĕn / gēūr in□ dĕ / lucht zond.

Ik heb mijn beste gedaan, om èn goede en deugdlijke vertalinge te geven, streng en getrouw, reke voor reke, voor zoo vele de leest en de mate, alsook de geest van de tale het mij toelieten. Soms zijn er voor 't gemak van de

vlaamsche wendinge, engelsche woorden versmeten, reken of deelen van reken gescheiden of inéengeschoven, 't gene, voor iemand die engelsch kan, gemakkelijk zal onder de ooge vallen.

Deze die nog op mate vertaald hebben, kunnen weten met wat al moeilijkheden men somtijds te worstelen heeft, *rechte zin*, *echte bewoordinge*, *geest der tale*, *voet en mate*, *gemak van wendinge*, *enz.*, dat al moet men inzien, wilt men deugdelijk werk verrichten, en Evangeline 'n is niet gemakkelijk om vertalen.

Heden ten dage, kijken wij te vele naar 't *Zuiden*, en niet genoeg naar 't *Noorden*, alwaar er voor ons nog zoo vele onbekende schatten gedolven liggen.

Een puikwerk vertalen, dat is *diamant slijpen.* Den edelsteen, die menigéén bij gebrek aan vreemde taalkennisse als onnuttig of weinig gebruikbaar moest laten liggen, die steen met de vertalinge wordt glanzend voor aller oogen, en iedereen kan hem genieten.

Eerw. Heer G. GEZELLE, met HIAWATHA, en Eerw. Heer EUG. DE LEPELEER, met het overzetten van *Weber's Dreizehnlinden*, hebben getoond dat ons vlaamsch, voor kracht en zwier, voor plooibare omvattendheid, en afwisselende verruwpracht, noch voor 't *Engelsch* noch voor 't *Duitsch* 'n moet onderdoen.

Voor de tale, houde ik mij *zooveel mogelijk* aan 't ECHT GERMAANSCH. (Ziet inleidinge van mijnen '*Gusten*', 2de uitgave, gedrukt bij Pollet-Dooms, te Thielt.)

Deze vertalinge, die sedert lange reeds afgewrocht is, zende ik nu de wereld in, uit mijn vreedzaam verblijf van

Aertrycke (Thorhout), den 2^{n} in Lentemaand 1899.

A. MERVILLIE

Mingelmaren

TUSSCHEN de Vlaamsche kunste en de Mexikaansche, of de Asteeksche, zoo ze pleegt geheeten te worden, bestaat er vele verwantschap. 't Zijn de Spanjaards die aan de Mexicanen de

beeldende kunsten leerden; 't is genoeg geweten dan de Spanjaards in die kunsten doordrongen waren van de gedachten, en de strekkinge volgden der Vlaamsche school.

Luiz Moralès, een der eerste, was volgeling der schilders Van Eyck, Vander Goes en Vander Weyden. Luiz Juarez, Baltasar de Echave, die later leefden, geven in hunne gewrochten duidelijk den stempel weer van Rubens'school; zoo komt het dat een der roemrijkste Mexicaansche schilders, een inboorling van Oaxaca, bij name Miguel Cabrera, die in de zeventiende eeuw leefde, zou mogen leerling genoemd worden van den grooten Rubens. Sedert dien tijd, ongelukkig genoeg, is de gedachte en de richtinge der Vlaamsche school, in Mexico verloren gegaan.

Alzoo omtrent spreekt een Mexicaansch dagblad, ‘The Evening Telegram’. Dan voegt het erbij: ‘Mochte de Mexicaansche kunst tot de gedachten van Rubens weerkeeren; 't ware een groote stap vooruit van bekroonde leerlingen naar de twee Vlaamsche scholen van Antwerpen te zenden, om hunne studiën te volledigen. Die scholen zijn, beter als 't is gelijk welke, geschikt voor de Mexicanen, als men hunne hoedanigheden en hunne gebreken nagaat, in zake van kunsten. Romen en dient geenszins voor de Asteêken, Parijs evenmin, Berlijn en is niet beter. Weenen komt meer overeen met de kunstbegrippen der Mexicanen.... Maar te Antwerpen zullen onze jongelingen de ware gedachten vinden, best dienstig voor hun land, en voordeeligst voor hunne opleiding.’

De houtbeeldhouwkunste, waarin de Mexicanen bijzonderlijk uitschijnen, schijnt de leidinge en den aanleg gevolgd te hebben van 't kunstsnijwerk van Verbruggen en van Arthur Quellin.

IN ‘*Het Vaderland*, *'s Gravenhaghe*, *8 Februari 1899*’, en in het ‘*Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhaghe*, *8 Februari 1899*’, wordt verslag gegeven over eene voordracht, die *Pol de Mont* hield, te 's Gravenhage, voor de leden van 't gezelschap: *Oefening kweekt kennis.* Pol de Mont sprak over den schrijver van *Rijmsnoer om en om het jaar*, en las verscheidene stukken uit dit en andere werken van Guido Gezelle.

Op den 10sten van Schrikkelmaand 1899 ontving *Pol de Mont* eene *briefkaart uit 's Gravenhage*, met de volgende niemare:

Amice,

Van mijn boekverkooper heb ik vernomen dat alle voorhanden exemplaren van Guido Gezelle, na uw voordracht, zijn uitverkocht. Dit te weten zal u genoegen doen.

Na vriendsch. handdruk, uw

F.L.

IN het maandblad: *Archives Belges*: *Revue critique d'Historiographie nationale*, is eene beoordeelinge verschenen over het boekwerk, *Poperinghe en omstreken*, van Eerw. Heer OPDEDRINCK.

Die beoordeelinge, geschreven door hoogleeraar G. Kurth, komt ten volle de beoordeelinge staven, die laatst in *Biekorf* verscheen.

De geleerde en alomgekende geschiedeniskundige leeraar, uit de hoogschole van Luik, schrijft, onder andere, 't gene ik voor onze lezers hier verdietsche:

> ‘De bronnen, daar de heer Opdedrinck voornamentlijk aan geput heeft, zijn de boeken van drie schrijvers uit dien tijd, en de handvesten der stad Poperinghe, ten deele nog bewaard voor 't gene de XVI^{de} eeuw betreft. Hij heeft ze weten te nutte te brengen, en er gebruik van te maken, om de geschiedenisse der veertig laatste jaren der XVI^{de} eeuwe, te Poperinghe, te boeken, geschiedenisse, die wel levendiger zou kunnen geschreven zijn, maar toch *niet nauwkeuriger.*’

En verder besluit de hoogleeraar: ‘Ten slotte zullen wij zeggen, dat dit kleen boekwerk, liefelijk gedrukt, met zijne schoone lijste van eigennamen, vele zal bijdragen tot de kennisse van de geschiedenisse der XVIde eeuwe. Moge de schrijver menigen navolger vinden onder de vlaamsche geestelijkheid.’

Na zulk eene beoordeelinge, uit de penne van zulk eenen man, mag Eerw. Heer Opdedrinck gerust wezen; zijn werk heeft burgerrecht verkregen onder de geschiedenisboeken onzer tijden.

Vrage - Roozenhoed

IN 't West-Vlaamsch Idioticon van deken De Bo zaliger leest men:

‘Vontekroon, v. vklw. vontekroontje. Een kransken van gemaakte bloemen, dat, in sommige plaatsen door de zorg van den koster, op het hoofd gesteld wierd van 't kindje, hetwelk eerstens na de vontewijding is gedoopt geweest. Zulke vontekroontjes worden in eenige huisgezinnen als eene duurbare gedenkenis bewaard eene eeuwe lang.’

Zeer eerweerde Heer grootvicaris Ern. Rembry zegt in zijn werk: ‘*St-Gilles*, *sa vie*, *ses reliques*, *son culte en Belgique et dans le Nord de la France*’, op blz. 109 en 110, dat men in vele plaatsen van Vlaanderen, en voornamelijk te lande, op de processiedagen, koorden spant waaraan men roozenhoeden hangt.

Zeer Eerweerde kan. Ad. Duclos, getuigt ook dat eertijds dit gebruik in Vlanderen veel in zwang was en dat het ten huidigen dage (1879) nog in vele plaatsen en namentlijk te Brugge, te Veurne en te Poperinghe, te vinden is. Zijne getuigenisse kunt

gij vinden op blz. 351 van den boek die voor hoofdinge draagt: '*Annales de la Société d'Émulation; quatrième série*, *tome 3me.*'

Te Nieuwpoort zag ik op de laatstgeleden lotinge (1899), jongelingen die met gemaakte bloemen en wel meest met roozen gepint, ten stadhuize kwamen; een onder hen had zijnen hoed opgetooid met eenen krans van roode en geluwe roozen, andere droegen een roozensnoer, dat van de rechtere schouder over borst en rugge onder den slinkeren arm toegeknoopt hing.

Men beweerde mij dat dit gebruik in Veurnambacht nog vele in zwang was, en dat destijds het kleur van de bloemen of linten de gezindheid van de lotelingen te kennen gaf.

Wie van de geachte lezers van *Biekorf*, of van andere liefhebbers weet er daar nader en beter bescheed over?

Alle inlichtingen die men over die *roozenhoeden*, *vontekroontjes* of *bloemtooisels*, enz. enz., kan inwinnen, 't zij ze geboekt zijn of nog voortleven onder het vlaamsche volk, gelieve men te verzamelen, en ze welwillend in te zenden naar C. Delaere, onderpastor te Nieuwpoort.

Men gelieve zoo nauwkeurig mogelijk, het gebruik en zijnen oorsprong te beschrijven; de plaatse, de streke of het geweste aan te stippen waar het nog in zwang is, en de boeken en geschriften aan te teekenen waarin eenige bijzonderheden diesaangaande vermeld staan.

C.D.L.

OP een doodbeeldeken van 't jaar 1829 staat er al den eenen kant:

Sondagh van Sexagesima.
Van den Zaeder.

Daaronder eene print, eenen zaaier verbeeldende en vogels die 't graan komen opeten.

Onder de printe staan de volgende verzen:

GHEBEDT

Godt, 'k wensch dat u saeykens vielen
In goey aerde van myn ziele,
En ick bid, dat gy belet
Dat 't gevogelt 't saet niet et.
Geeft, dat sy daer wortel schieten
Ende vruchten magh genieten,
Vruchten seg ick hondert faut,
Dat is 't dat myn ziel betrouwt.
Amen.

25

J. HUBERTI, excud.

[Nummer 6]

Broederliefde
(*Vervolg van blz.* 71)

‘**N**U zal ik u bij uwe broeders geleiden, haasten moeten wij ons, dat zij hier uit en weg zijn, eer Satan thuis komt.’

En zij hinkelde vooren zoo rap als zij kon en Benjamintje liep achter. Daar waren wel duizend gangen en in die gangen waren het langs wederzijden al deuren en daarachter hoorde hij huilen en kermen en wanhopig schreeuwen en tieren, dat het tot in 't merg van Benjamintjes beenen ging.

Als hij nu al lange alzoo den eenen gang uit- en den anderen ingeloopen hadde, en koste hij het niet meer gebokken.

‘Vrouwtje,’ riep hij, ‘waar geleidt gij mij? Waar zijn mijne broeders dan?’

‘Nog een weinig geduld en wij zijn er,’ sprak het vrouwtje, en 't joeg van louter zeere loopen.

Inderdaad, 't en leed al niet lange of zij bleef voor eene deure staan en sprak: ‘Hier, vriend, is de kerker, daar uwe broeders in zuchten en weenen en alle slag van martelingen moeten onderstaan. Een oogenblik nog en 'k ben hier weder, 'k ga de sloters gaan stelen.’

Als Benjamintje zag, dat 't wijveken weg was, stootte hij tegen de deure: maar nauwelijks hadde hij gestuikt of hij hoorde een lang en benauwdelijk gegil en daar achter verstond hij schoone en duidelijk: ‘Broeders, zij zijn daar weder om ons te martelen.’

‘Wij hebben het verdiend, wij hebben onzen broeder, Benjamintje wreed genoeg mishandeld,’ antwoordde eene stemme, ‘ja, wij hebben het verdiend,’ zuchtten eenige anderen. ‘O ja,’ peisde Benjamintje, ‘'t zijn wel mijne broeders, ik heb duidelijk mijnen name verstaan, en zij zijn, God zij gedankt, tot beter gevoelens gekomen. Och mocht ik spreken; maar neen, 't is voorzichtiger hier geen gedruisch te maken.’

Hij en kost het algelijk niet laten en hij lei zijnen mond op 't slotergat en sprak: ‘Broeders, hebt kloeken moed; nog eenige oogenblikken en gij zijt verlost. Benjamintje, uw broeder, staat hier aan de deure - nog een oogenblik en 'k zal de deure openen, maar stille, - geen geschreeuw.’

Niemand en antwoordde en 't bleef stille in den kerker: zeker waren zij door 't onverwacht goede nieuws met stomheid geslagen, maar 't en liep niet lange of hij hoorde ze stille en gedwongen juichen; hij hoorde ze op hunne knie'n vallen en God bedanken, zoo schoone en zoo hertroerend, dat Benjamintje overvloedig weende en geen woord meer en kon spreken door 't slotergat.

Eindelijk is 't oud wijveke daar weder, de sloter grinst, 't slot springt los, de deure vliegt open en Benjamintje staat te midden zijner broeders. Zij rijden op hunne knie'n en omhelzen zijne voeten en weenen dat 't eendelijk was, en roepen gedurig ‘vergiffenis! vergiffenis!’ En Benjamintje en weent niet min, geen woord en komt uit zijnen mond, zijne kele is van ontroering toegenepen; hij trekt den eenen na den anderen rechte en

valt in hunne armen. Ten lange laatsten kwam 't wijveke er nu tusschen en zei:

‘Gauw, nu spoed gemaakt, als gij hier uit zijt, geeft dan uwe vreugde lucht, zooveel als gij wilt; maar nu geenen tijd verloren; Satan kan allen oogenblik thuis komen en 't zou er schuw gaan.’ ‘Ik en vreeze Satan niet,’ riep Benjamintje, ‘niet te min en moeten zij geene moeilijkheden zoeken, wij zullen uwen raad volgen, maar vooreerst, broeders, trekt hier elk een hemde aan, moeder gaf ze meê, zij heeft ze met hare tranen besproeid en de heilige abt van het klooster heeft ze gewijd; als gij dat aanhebt, daar en is geen duivel, hoe machtig hij ook weze, die iets tegen u vermag.’

Zoo gezeid, zoo gedaan, de pak wierd open geleid en iedereen zocht zijn hemde: ‘Moeder’, zuchtten zij, ‘die goede moeder, zij weende over ons en wij verdienden haren vloek, rampzaligen, die wij waren.’

Benjamintje bekeek nu zijne ongelukkige broeders en zag hoe uitgemergeld en mager zij toch waren, 't waren ware geraamten. Hij zag ook hoe hun haar sneeuwwit was geworden. ‘Och, wat moeten zij hier geleden hebben, die ongelukkigen,’ zuchtte het.

Maar wonder! nauwelijks hadden zij dat hemde aangedaan, of zij kregen hunne vorige frischheid weder en zij stonden daar allen welgezind, jong en streusch en schenen nu wel veertig jaren verjongd. ‘En nu vooruit en volgt mij!’ zei 't oud wijveken, en het begost zoo zeere te loopen, dat Benjamintje en zijne broeders moeite hadden om het te volgen.

Zij kwamen al gauwe aan den langen gang, waar zij de drake vonden, maar 't en viel hier niet te haperen, noch te klappen. Ze moesten voort, 't oud wijveken gebood het en zij en wilden haar niet wederspannig zijn, zooveel te meer, omdat zij zagen hoe benauwd en angstig het eruit zag.

‘Spoedt u, vrienden,’ riep de vrouwe aanhoudend, ‘spoedt u, of de gang zal gesloten zijn, geheel Satans rijk is te beene; men heeft uwe vlucht ontdekt, ik hoor het en ik zie het aan de doodskoppen, gauw! Als wij ons haasten

zullen wij ontsnappen. Benjamintje sluit gij al de deuren acbter u en houdt de sloters.’

De eerste deure vloog toe en de twaalf sloten sprongen in 't slot. De doodskoppen trokken afgrijzelijke gezichten en, hadde Benjamintje bij hen niet geweest, zouden zijne broeders van schrik in bezwijminge gevallen zijn.

Zij en loopen en loopen maar voort, den eersten gang tenden den trap op, de tweede deure toegesloten met tien sloten; de eenhoorn ligt daar nog, een schruwel ontsnapt zijne broeders; maar Benjamintje lacht en schertst, duwt ze vooruit en allen wuppen over zijn leelijk lijf en stormen voort. 't Vrouwtje is verre vooren, zij hooren het jagen van angste en benauwdheid. Zij klimmen den tweeden trap op, de derde deure vliegt toe en zeven sloten klinken, het eene achter het ander. Daar zien zij den leeuw liggen, met gespleten kop; maar zij moesten vooruit en zij en stormen maar altijd voort. Nog eenige oogenblikken en zij zijn eruit; want zij zijn in den laatsten gang. Wat een gedruisch! Wat een gedruisch! 't Was alsof het donderde in den grond, de gang beefde, de doodskoppen spogen vier, de wanden borsten open en de grond daar zij over liepen, was in beweginge. 't En was nu geen loopen meer, 't was vliegen; de gruw gaf hunne beenen vlerken; hunne borsten joegen en hunne herten klopten om te breken.

Waar was 't oud wijveken? 't Was vooren, dat is zeker; maar zoo verre vooren, dat ze 't niet meer en zagen. Al met eens hooren zij hare schrale schetterende stemme: ‘zeere zeere of 't is te late.’

Eindelijk bemerkten zij 't daglicht, de doodskoppen spogen meer en meer, maar zij en stormen maar altijd voort, Benjamintje vooren op, met zijn roozenhoedtje en zijne reliquie in den vuist. Nog een stond en daar: zij stonden alle dertien in 't helder licht der zonne, die door de boomen scheen.

(*'t Vervolgt*)

J. LEROY

Blijde Geheugenisse

der eerste Heilige Communie van Jules-Karel-Maria Vandeputte, *zoon van Emile en Louise Florin*, *die*, *geboren te Kortrijk*, *op den* 14*den van Mariamaand* 1887, *voor den eersten keer zijns levens zijnen Heere en zijnen God ontving*, *in Sint Eloys*, *te Kortrijk*, *op den* 21*sten van Sint Josephsmaand*, *wezende Sint Benedictusdag*, *'t jaar ons Heeren* 1899.

KAN er iets op aarde wezen,
dat den hemel meer behaagt
als een kind, dat, uitgelezen,
Jesus in zijn herte draagt?
Ei, dat kind, dat uitgelezen,
zijt gij zelve, omdat, nadezen,
op des Heeren Vleesch en Bloed,
gij onsterflijk leven moet.

Kander iemand nader komen
in de gunsten van den Heer,
als die God in hem genomen
heeft, den allereersten keer?
Dat zijt gij, die mochtet komen,
vóór zoo velen uitgenomen,
en genaken 't Heilig Lam,
dat ons al ontzonden kwam.

Wie is schoon genoeg van herten,
wie is rein genoeg van zin,
om, ééns 's jaars, te mogen terten
't Heilig Tabernakel in?
Bij den lieveling uws herten
moogt gij daaglijks binnenterten
en genieten uw genot,
in het hert van uwen God.

G.G.

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.

(*) **H**IER is het oorwoud[1] nog.
De zuchtende denne[2] en de scheerling,[3]
dikke van 't mos, met groene gewaden,
en scheemrend in 't dumster[4],
staan daar lijk Druden[5] der oudheid,
die rouwvolle maren voorspellen,
staan daar lijk grijsde zangers[6]
met baard die rust op hun boezem.
Luide en diepe, uit heur steenen holten,
de zee die daar bij ligt
spreekt, en antwoordt met troostlooze
galmen, op 't klagen van 't woud ook.
Hier is het oorwoud nog. Maar
waar is het volk dat er onder
sprong lijk de ree[7], die in 't woudland
de stem van den jager verneemt? en
waar is het dorp met zijn stroodak,
den heerd der Acadische landliên,
menschen, wier leven daar vloeide
lijk water, dat lavend deur 't woud loopt,
duister met schauwte van de aarde,
maar gevend èn beeld van den hemel?
Woest liggen de aangename hoven,
de boeren zijn weg, en voor goed! lijk
stof en lijk loovers[8] deuréén,
als ze 't machtige waaien van zaaimaand[9]
grijpt, en ze wervelend[10] opjaagt,
en strooit tot verre op de zee. Niets
anders als zeisel[11] 'n blijft er meer over
van 't lachende Grand-Pré.
Gij die gelooft aan liefde
die hopend kan lijden en dulden,
gij die aanveerdt nog
hoe edel en sterk de verkleefdheid der vrouwe is,
luistert naar 't treurig verhaal
dat de dennen nog zingen in 't woud hier,
horkt naar e liefdeverhaal uit Acadie,
dien heerd van 't geluk eens.

(*) De *zesvoeter* is hier verdeeld in *twee reken*, en begint aan 't woord dat telkens vooruit komt.

Eerste deel.

In Acadiënland, op de boorden
der bochte[12] van Minas,
verre, op zijn eigen, en stille,
lag het dorpke van Grand-Pré
midden zijn weeldige leegte.
't Wijdstrekkend meerschland van 't oosten
gaf dien name aan het dorp[13],
en voedde er ook tallooze kudden.
Dijken[14] geleid eens, deur 't aanhoudend
zwoegen der boerenhand, weerden
't woelig getij[15], maar op vaste stonden
ging 't vloedgat[16] weêr open
dat met nen ‘wilkom’ de zee
naar behagen liet wandlen op 't meerschland.
West en zuid, waren 't vlaschaards
en bogaards, en velden vol kooren,
loopende tuinloos[17] en ver deur de vlakte.
Wat dieper, en noordwaard
rees de Blomidon[18] met de oude wouden,
en hooge op de bergen
spande de zeedamp zijn zeildoek;
de mist van den breeden Atla□ntic[19]
keek naar 't gelukkige dal[20],
maar 'n kwam uit zijn stand naar beneên nooit.
Daar te midden zijn hofsteên,
lag vreedzaam dat dorp van Acadie.
Kloekgebouwd was het huis,
en getimmerd[21] van eeke en castanjehout,
zoo 't de Normandsche landlieden bouwden
ten tijde der Hendrik's[22].
't Dak lag in stroo[23], en had koekoeks[24],
en de gevel die uitsprong
boven de grondvest, bevrijdde
en beschaduwde omleege den ingang.
Daar, in den rustigen zomeravond,
als glanzend, de zon ging
slapen, den dorpweg vol gloed goot,
en 't vaantje[25] verguldde op de kaven[26],
zaten er vrouwen, de meiskes,
met sneeuwwitten hoofdtooi[27] en rok, in
't rood, in 't blauw en in 't groene.
Zij sponnen met spinrokken[28] 't gulden
vlas[29] voor het bablend getouwe,
wiens ruischende spoele in den huize
luide kwam meêdoen, in 't snorren
der wielen, en 't lied van de meiskes.

Deftig kwam nu den Herder van
't dorp daar, de bane af; de kinders
staakten hun spelen, en kusten
zijne hand, die hij heilgevend uitstak.
Weerdig dan ging hij er deure,
en de vrouwen en meiskes al rechtstaan,
boôn hem in 't traagzame naadren,
hun woorden van hertlijken wilkom.
Dan keerde 't werkvolk huiswaard van 't veld,
en de zonne zonk zoetjes
neêr in heur bedde, en het dumster kwam op.
Welhaast uit den toren(30)
klopte zachtjes den Angelus,
en op de daken van Grand-Pré,
zuilen van bleekblauwen smook,(31)
lijk wolken van stijgenden wierook(32),
reezen uit honderden heerdsteên,
waar vrede en geluk hunnen thuis hân.
Zóó, leefden samen in liefde,
de eenvoudige Acadische landliên,
leefden in liefde met God en de menschen,
vrij te gelijk, van
vreeze, die heerscht met den dwingland
en afjunst, die kwale der volksmacht.
Slot(33) 'n hân ze aan hun deuren,
noch stave(34) aan hun ramen, maar thuis was
open lijk 't daglicht, open lijk
't herte der woonlieden; dáár, de
meestbegoede was arm,
en de armste leefden in weelde(35).

('*t Vervolgt*)

Eenige woorden uit Evangeline met zin en uitleg.

Voor verderen uitleg en zin der woorden, ziet CHAMBERS: *Etymological english dictionary.* WALKER-SMART, en MEADOWS; VERCOULLIE(*), die steunt op *Skeat*, *Kluge*, *Franck*, *Brachet* en

(*) *Beknopt etymologisch woordenboek der nederlandsche taal*, *door* J. VERCOULLIE, *professor in de nederlandsche philologie te Gent*, *tweede verbeterde en zeer vermeerderde uitgave*, 1898.
Dat verdienstvolle werk, onlangs verschenen met het nieuw en zoo welgeschikt bijvoegsel der tweede uitgave, is het nuttigste van dien aard, dat de taalleerende jeugd van Vlaanderen in handen kan krijgen. Ook, moeten al de taalliefhebbers dat werk bezitten. Daar kunnen zij den zuiveren *oorsprong*, den *uitleg*, 't *verwantschap* en 't echt *germaansch* wezen der woorden, zoeken en vinden.

Scheler; KRAMERS en BONTE; WEILAND; DE BO; SAMUEL PITISCO: *Lexicon Latino-Belgicum*, (1704), en de aanteekeningen van SCHMICK.

Ook: grooten *Cruydt-boeck* van DODOENS, en *Kruidwoordenboek* van DE BO, bewrocht en uitgegeven door J. SAMYN.

Eindnoten:

(1) OORWOUD, engelsch: *forest primeval*; fransch: *forêt vierge;* duitsch: *urwald*, van *oor* of *or*, met beteekenisse van *eerste begin*, *ontstaan*, *aanvang.*
Vergelijkt *oorbeeld*, *oorsprong*, *oordeel*, *oorkonde.* Hier is *oor* e geheel ander woord dus als *oor*, fr. *oreille*, dat verwant is met latijn *auris.*

(2) DENNE of DEN: *denneboom*, *pijnboom*, *sperreboom*, *vuurboom*, heeft den eersten algemeenen zin van *woudboom;* wellicht van 't middelnederlandsch *dan: wouddal*, oudhoogduitsch, en middelhoogd. *tan = woud.*
PIJNBOOM, eng.: *pine;* fr.: *pin* en *sapin* (wij hebben ook nog *pynappel*), komt van 't latijn *pinus* (voor picnus, pix = pek) dus pynboom eigentlijk *pekboom*, *terreboom*, omdat de terre (teer, *goudron*) die ervan komt, gesmolten pek is. Volgens Dodoens, vloeit het pek uit den denneboom, die ook staat voor *pine;* van daar *pitch pine* (engelsch: *pitch = pek*) = pekpijnboom, 't is te zeggen den rooden denneboom, gevende roôn (bruin) *deel* of *deil* (eng. *deal*), dat eigentlijk beteekent de *planke*, 't *berd*, of gezaagde stukken van den boom.
SPERRE, sparre, spar, heeft als grondzin de beteekenisse van *balk.* Vergel. *sperren*, *versperren* (fr. *barrer*).
VUURBOOM (eng. *firtree*, en niet *fire-tree*) bevat het woord *vuur*, *vure*, *voren;* 't duitsch, *fohr* = denneboom. 't Woord *vur*, *voren*, vinden wij in *forelle* (fr. *truite*) visch die leeft in de vlieten en beken der vuurboom- of pynboomwouden. 't Woord *vuur*, is dus niet te nemen in den zin van fr. *feu*, eng. *fire.* Dodoens raakt dien zin aan, in 't voorbijgaan, omdat de denneboomen of pijnboomen als uitnemend goed brandhout gebruikt wierden. Die zin 'n is dus taalkundig niet aan te nemen.
TERRE, *teer* (fr. *goudron*), vinden wij met het verzetten der *r*, in *trie*, *tre*, eng. *tree*: boom. Terre, teer, dus 't *vocht* van den *tree.*
Ter, *teer*, is bij ons nog bewaard in den zin ook van *boom: Appelteer*, (appelboom) name van èn dorp in Oost-Vlaanderen. Ook in Heester, waaruit fr. *hêtre*, gemaakt uit oudhoogd. *heise*, angelsassensch *hese*, noordnederl. *hees*, *heis* (in plaatsnamen) = woud van kreupelhout, en ter (tre, teer), vergelijkt nog *hesselter.*

(3) SCHEERLING: (eng. Hemlock) = dolle kervel, slag van groote wilde kervel; fr. *ciguë*, latijn *cicuta.*
G. Gezelle, in *Hiawatha*, vertaalt *hemlock* met *pijploof. Dodoens*, geeft *scheerling*, *dulle kervel*, *pypcruydt*, *winterling. Scheerling* staat zonder twijfel tot *schaar*, *scheer*, omdat de blaren *geschaard* zijn. In de woudstreken van America groeit dat gewas zeer hooge; 't heeft onaangename reuke, en 't is vergift.
't Engelsch HEMLOCK, bevat als tweede deel ons woord *look*, in algemeenen zin van *gewas*, *kruid.* Chambers zegt dat het eerste deel *hem*, in *Hemlock* van onbekenden oorsprong is; 'n zoude 't *hem* niet zijn, dat in 't engelsch, *zoom*, *boord*, beteekent? Dus Hemlock, ware de *look*, (eng. leek), 't *gewas*, het *kruid* dat geern groeit langs den *zoom* (hem) van waters, beken, grachten, velden en hagen, en dat is het geval met den *Hemlock.* Wie kan 't nader achterhalen?
't Woord KERVEL, lijk fr. *cerfeuil*, uit latijn *coerifolium*, grieksch *chaire-phullon* = verblijdend blad, waarschijnlijk zoo genoemd uit zijn verkoelende werkinge op sommige ontstekingen (uitwendig gebruik). Dodoens raadt het gebruik ervan af als gevaarlijk, om reden van 't vergift dat de scheerling bevat. *Socrate*, die bij de grieken van Athenen ter dood veroordeeld was, moest *scheerling drinken* (*boire la ciguë*).

In Vlaanderen beteekent *scheerling* ook nog de afgeschoren takskes der hagen. Dat is dus geheel iets anders.

(4) DUMSTER, ook *deemster*, *dimster*, *dumsterheid* enz. verwant met *duister*, is 't halfdonker bij 't vallen van den *avond* of bij 't opkomen van den *dag.* (fr. *crépuscule*) ook de verduistering bij opkomend ongeweêrte (werkwoord 't *dumstert*, 't *deemstert*); verwant met engelsch *dim* = donker, duitsch *dämmerung* = *crépuscule.*

(5) DRUDEN: priesters en propheten, *wymans* en *zienders* bij de oude Kelten, (Britten, Galliërs) en Germanen, en die in de wouden, onder het boomloof der heilige eeken, hunne plechtigheden verrichtten of hunne godssprake deden, in 't gaëlisch: *druidh*, in 't welsch: *derwydd*, volgens Littré van keltisch *derw* = eik, eeke.

(6) GRIJSDE ZANGERS (harpers hoar), eigentlijk oorlog-, rouw- of minnezangers die, al hun lied zingen, op de harpe speelden: 't engelsch *hoar* beteekent grijs, eerweerdig, gezaghebbend en is verwant met ons woord *heer*, (*heerlijk*, *heerschen*). Germaansche wortel *hai* = branden, glanzen (*hei*, in *heet*), grieksch *kaiein.*

(7) REE: engelsch *roe* (fr. *chevreuil*), *reegeit*, en *reebok* voor 't mannelijk. Hier geeft Longfellow den zin van 't mannelijk (when *he* hears), maar 't beeld draagt in 't algemeene op *ree'en* die vluchten.

(8) LOOVER: gedaante van meervoud in den zin van 't enkelvoud, van *loof*, duitsch *laub*, eng. *leave;* vergelijkt *blaar* voor *blad*, *spaander* voor *spaan.* 't Woord *loof* in Vlaanderen beteekent ook de *groeze* of groente der gewassen, en bijzonderlijk van de rapen; zelfs gebezigd voor de *rapen zelve met hun groeze:* bijv. loof zaaien, 't loof braken, loof trekken.

(9) ZAAIMAAND: October.

(10) WERVELEN: versterking van werven: draaien; (werf: draai, keer: eerste werf, tweede werf, dikwerf); eng. *to whirl:* van daar ook wervelwind, draaiwind. Te *Wonterghem* en elders beteekent *werveling* het stuksken hout of ijzer dat op nen nagel draait, en waarmede men iets sluit of toedoet, bijv.: 't *werveling* van de deure.

(11) ZEISEL: 't gene er bij overlevering *gezeid* of *vermond* wordt.

(12) BOCHTE: duitsch: *bucht*, van *buigen*; hier inham, inbeet van Minas, insprong, bochte, die de zee maakt op het strand van Nieuw-Schotland: 't engelsch geeft *basin of Minas* met denzelfsten zin van *inbeet*, *kom*, *bekken.*

(13) GAF DIEN NAME AAN HET DORP: Grand-Pré immers is *groote weide*, *groot meerschland.*

(14) DIJK: engelsch.: *dike*; ('t fransche *digue*, komt uit het germaansch). Dijk is van den zelfsten wortel als *dygen*, *dyen*, *deeg*, *dik*, *dicht*, en beteekent hier aarde- of eerdehoop dienende als schutsel tegen 't zeewater. In Vlaanderen heeft dijk ook den zin van *diepte*, *gracht*, eng.: *ditch.*

Zoo ook vinden wij den zin van *hoogte* en *leegte* in *wal;* (van *wallen*: draaiën, kringsomloopen), schutselmuur, (eng. wall.), 't is ook de *leegte* die lag aan den voet van 't verheven schutwerk: (waterwal).
Wij zeggen ook nog meulewal (molenwal): de eerdhoogte waarop de molen staat.

(15) GETIJ: getijde, (eng. tide) het *opkomen* en *afgaan* der zee: *vloed*, en *ebbe.*

(16) VLOEDGAT: het gat, de opening, om 't vloedwater deure te laten: sas, sluize, speie.

(17) TUINLOOS: zonder tuin. Tuin: omheining, van daar ook de *ruimte binnen* de omheining: hof, bloemtuin, moestuin. Wij hebben *tuin* ook in 't engelsch *town*, stad, eertijds omheind.

(18) BLOMIDON: eigen name: hoogte niet verre van de zee.

(19) ATLA□NTIC: geve ik hier met de engelsche *stemzate*, de franschman zegt *Atlanti□que.*

(20) DAL: eigentlijk *groeve*, *leegte*, *diepte*, zelfste wortel als *dalen*, (*descendre*), 't engelsch *dale* bestaat ook; Longfellow geeft *valley.*

(21) GETIMMERD: vertaalt het engelsch *with frames. Frame* is het *getimmerte* van thuis (fr. *charpente*) *balk* is *beam* (ons woord *boom*), *keper* is *rafter* (fr. *chevron*), *dak* is *roof.* Dat woord *roef* hebben wij ook nog (ziet Kramers).

(22) HENDRIKS: hier is sprake van die engelsche koningen, de Hendriks, die na Willem den veroveraar, (*Guillaume le Conquérant*), macht hadden of wilden hebben op Normandiën. (Ziet algemeene Geschiedenisse).

(23) 'T DAK LAG IN STROO: engelsch: *thatched were the roofs*, eigentlijk: de daken waren *getaatst*, gedaakt (met stroo). Volgens Chambers zou *taatsen*, *tatsen* verwant zijn met 't angelsassensch *theccan*: dekken, latijn *tego*, grieksch, *stêgo*, Volgens Vercoullie zoud 't berusten (lijk 't fransch *tache*, *attache*), op 't keltisch *tae*, *tach*: nagel, en in dien zin hebben wij nog in Vlaanderen het *taatsen* der schoen: de schoen al onder met e slag van *nagels* beslaan; die *nagels* ook heeten *taatsen* of tatsen.

(24) KOEKOEK: engelsch: *dormer-window* (oudeng. *dormer*: slaapkamer) dakvenster met vooruitspringend geveltje, zoo als wij dat heden ten dage nog zien in sommige oudewetsche huizen. *Koekoek* verwant met *kijken*: in onze streke van *Wonterghem* wordt het spel *cache-cache* genoemd, piepkeduik (piepen: kijken, uitpiepen, eng. to peep), en ook *koekskeduik* (koeken: kijken, uitkijken van dezen die hem wegduikt).
't Woord *koekoek* (vogel) volgens *Vercoullie* uit fr. *coucou*, (latijn *cuculus*), zou ik eerder aanzien als klanknabotsend woord, gemaakt uit het geroep van den vogel. (Vergelijkt: *kwakken*, *miauwen*, *bleeten*, *snorken*, enz).

(25) VAANTJE, *vaan* of *vane*, engelsch *vane*, duitsch *fahne*, zweedsch *fana*, verwant met latijn *pannus*: lap (fr. *pan*), grieksch *penon* (pennoen), uit 't germaansch komt 't fransch *fannon.*
Hier dient het vaantje voor wind*wyzer* (hedendaagsch nog). Voor weêr*haantje* geeft Longfellow elders: *weathercocq.*

(26) KAVE: (ziet de woordenlijste van mijnen 'Gusten' bij Pollet-Dooms, te Thielt).

(27) HOOFDTOOI, *tooi*, hier genomen in den grondzin van *gereed maken*, *uitrusten*, *opschikken*, van daar *voltooien.* Hoofdtooi, hier voor *mutse*, (*hoofddeksel*), dat komt uit latijn *amutia. Naderhand* kreeg *tooi* den zin van *sieraad*, *versier.*

(28) *Spinrok*, ook *spinrokken*, de stok met kop waar het vlas op zit, dat gesponnen wordt; het engelsch *distaff*, van *dis*, leegduitsch *diesse*, hier de bonke vlas aan den stok, en *staff*: staf, stave, duitsch *stab.* 't Woord *dis* en *diesse*, met algemeene zin van *bonke*, *kop*, *dikte*, is zonder twijfel ons westvl. *dyse*, *dise*, (lokke)dyze (fokke, zuigdotje).

(29) VLAS, eng, *flax*, van den zelfst. wortel als *vlechten.* Voor de verwisselinge van *x* en *s*, vergelijkt nog: *wax*: *was*, *ox*: *os*, *fox*: *vos.*

(30) 't Engelsch geeft *belfry* (bergvrij) waaruit fr. *beffroy.* 't Engelsch belfry 'n beteekent niet alleen *beffroi*, maar ook *dat deel* van den *toren* waar 't geluid hangt.

(31) *Smook*, engelsch *smoke*: rook; hoogduitsch schmauch, (grieksch smuchein: rooken).

(32) WIEROOK (wi, wig, wie, wy). *Wyden*, elders *uygen*: heiligen, aan God toewijden.
Nevens wie - of wyrook - vergelijkt *wywater* (ook wygwater), wijman (priester), wijsteen (autaar).

(33) SLOT, van sluiten, noordhoogd. *schliessen*, verwant met latijn *claudere* (uit *sclaudere*, dat naar vermoeden eertijds bestond). 't Engelsch geeft *lock*, dat ook bij ons bestaat in *luik*, *beluik*, *luiken.* Uit 't germaansch komt fransch *loquet.*

(34) STAVE, staf, staaf, vertaalt hier 't engelsch *bar* (fr. *barre*), en beteekent hier de houten stave waarmede men de luiken van ramen of vensters vaste maakt.

(35) WEELDE (weeldig), eng. *wealth*, voorspoed, overvloed; *wealthy*: weeldig, voorspoedig, begoed, afgeleid van *wel* (goed): men zegt nog bij voorbeeld: die *mensch is wel* - is begoed - hij kan treflijk voortdoen.

Aan den eerweerden Heer Emile Van Ackere

onderpastor van Sint-Niklaais, *te Veurne*, *Beleeder van de Germana*, *aldaar*, *met zijne beeltenisse*, *uit dankbaarheid opgedragen*, *op den* 19*sten in Schrikkelmaand* 1899.

DIT beeld zegt hoe gij zijt,
van buiten; hoe, geknezen
en, eer men tiene telt,
gevangen op het glas,
gij laat, een jaar of twee,
uw aanschijn zichtbaar wezen,
zooals 't, één oogenblik
uws levens, zichtbaar was.

Ge zijt al meer als dat,
Mijnheer; ge zijt, al jaren,
nu hier, nu daar, getrouw
aan 't heilig Priesterdom;
de vader en 't geluk
van die uw' kinders waren;
uw' goede vrienden, nu
en altijd, willekom.

Ge zijt al meer als dat:
ge zijt, voor de arme lieden,
als een voorzienigheid,
die immer werkt en slaaft;
ge'n klaagt maar van hetgeen,
om de armen aan te bieden,
gij zelf niet hebbende,
met droefheid niet en gaaft.

Ge zijt al meer als dat:
de meiskes onzer stede,
Germana's meiskes, al
die brave zijn en goed,
getuigen 't om ter meest,
hunne ouders zeggen 't mede:
zij weten wie gij zijt
en wat gij voor hun doet.

Ge zijt al meer als dat:
laat ons de waarheid spreken,
   die de eere dragen u
   te helpen, nu en dan:
gij zijt hetgeen geen een
van ons, in twintig reken,
   gezeggen, wie gij zijt
   of wat gij zijt, en kan.

Ge zijt al meer als dat:
en 't geen wij u vereeren
   is weinig meer als niets,
   een U-verbeeldend blad,
dat weg zal waaien, maar,
o evenbeeld des Heeren,
   o ware menschenvriend,
   ge zijt al meer als dat!

GUIDO GEZELLE

Eenige woorden uit de Goddelijke Beschouwingen (161-192) van Guido Gezelle.
(*Vervolg van Biekorf* 1898, *bladz.* 366).

AANHANGDIENST - *Studium partium* (168).
ALGEMEENGELOOVIGEN - *Catholici* (167).
ANDERLIEDEN - Anderen (185).
ANDERSWEEGS - *Ex alterâ parte* (171).
BAARVEERDIGHEID - *Fecunditas* (168).
BEKLIJFBAAR - *Fecundus* (168).
BELEEDEN (De Bo) - Beleiden, *gubernare* (169).
BESLUITBEGINSEL - *Praemissa* (184).
BESLUITINGE - *Conclusio* (184).
BESLUITREDEHANDEL - *Ratiocinium* (184).
BEWEGENISSE - *Motio* (182).
BEWIJSSPREUKEN - *Argumenta* (167).
DIET - Volk (175).
EERSTWEEGS - *Ex unâ parte* (171).

GEGAADHEID - Zameninge, verbindinge (188).
GELOOVER - Die gelooft (188).
GEMAATSCHAP - Genootschap, *societas* (163).
GESCHIEDENISBRON - Handveste, oorkonde (166).
GESCHIEDENISVAST - *Historice certum* (164)
GESCHIEDENISVOERDER - *Testis* (185).
GODVAST - *Firmissimum*, *certissimum* (173).
HEILBOODSCHAP - *Evangelium* (166).
HEMELBRUGGE - Brugge om ten Hemel over te gaan (174)
HERVERMANEN - *Iterum monere* (179).
HOEGEDAAN - Hoegenaamd (161).
HOEWEZENDHEID - *Objectum formale* (187).
HOEWEZENTLIJK - *Formale* (192).
HOEWORDINGE - Wijze van ontstaan (173).
HOOGSTWELVOEGELIJKHEID - *Summa convenientia* (163).
KERKDAG - Kerkvergaderinge, *concilium* (168).
KERST - *Christus* (164).
KERSTENMENSCH - *Christianus* (177).
KERSTGENOOTSCHAP - *Ecclesia Christi* (162).
KERSTGEZIN - *Ecclesia Christi* (162).
KIESVEERDIG - *Electivum* (182).
KINDERBARIG - *Fecundus* (162).
LEZE - Lezinge, *lectio* (167).
MENSCHENTIJDEN (VAN) - *A saeculo* (161).
MISBOEKSTAAFD - Misschreven (167).
NAGAANDELIJK - *Postea* (185).
OORDEELVELLEN (HET) - *Judicium* (180).
OORDEELVELLINGE - *Judicium* (180).
ONDOOLBAARHEID - *Infallibilitus* (191).
ONGEDEERD (De Bo) - Ongeschonden (167).
ONVOORKOMEN - Onvooringenomen, *Immunis à praejudiciis* (162).
ONTVORST - Van zijnen vorst beroofd (175).
OORKONDSCHAPPER - *Testis* (185).
OORZAKEN - Veroorzaken (183).
OPDURVEN - Durven stijgen (172.
OPKUNNEN - Kunnen opgaan (174).
OPPERBEWELD - *Suprema potestas* (163).
RECHTSNOERS - *Directè* (171).

REDEHANDEL - *Arguendi modus* (167).
STAP AAN STEDE - *Statim* (169).
SPEURBANE - *Via investigandi* (166).
STEEGHEID - Moeielijkheid (170).
TIJDBOGE - Tijdkring, tijdstip (174).
TOEDRACHTELIJK - *Concretus* (166).
UITMEERDEREN - *Propagari* (170).
UITWERKZAAM - *Efficax* (169).
UITWIJZENS (De Bo) - Volgens uitwijzing of aantooning van (183).
VERAANZICHTEN - Van aanzicht veranderen (167).
VERSTANDENISSE - Zienisse van 't verstand, *intellectio* (182).
VOLGREDEN - *Ordo dicendi* (192).
VOORTVERMEERDERINGE - *Propagatio* (168).
VOORWAARDSKUNNEN - Kunnen vooruitgaan (174).
WAARDOEN - Goeddoen, bewijzen (161).
WAARKEUREN - Als waar erkennen, *admittere* (185).
WAARWEZENDHEID - Waarheid (181).
WATHEID - *Materia*, *objectum materiale* (164).
WATWEZENDHEID - *Objectum materiale* (187).
WEDERBETREKKELIJK - *Correlativum* (172).
WELBESTAAKT - *Determinatum* (186).
WELOMTEEKEND - *Determinatum* (186).
WIEWEZENDHEID - *Subjectum* (180).
WOORDKAVELINGE - Woordschikkinge (167).
WOORDSTELLER - Boekstaver, *scriptor* (167).
ZALIGWORDEN (HET) - *Salvari* (163).
ZELFBLIJKBAAR - *Evidens* (183).
ZELFVERRICHTEN - *Directe ac per se facere* (161).

G.V.D.P.

[Nummer 7]

Broederliefde
(*Vervolg van blz.* 84)

LEKENDE nat van 'tzweet, zoo jagen ze gelijk jachthonden, maar zij zijn er toch uit, uit dat duivelshol, verlost uit Satans klauwen. In eenen oogenblik liggen zij allen aan Benjamintje vastgeklist en 't is wederom bedanken en weenen van blijdschap. Al met eens zijn zij allen onder te boven gesmeten door eenen afgrijzelijken donderslag. Benjamintje springt de eerste rechte, beurt zijne verschrikte broeders op. Niemand en hadde eenig letsel; maar rondom hen liggen er wel honderd boomen in spaanders en 't is al solfer dat ze rieken.

‘Waar zou nu dat oud wijveken zijn,’ vroeg Benjamintje, rondziende, ‘zij heeft u helpen verlossen; 't is eene hekse, 't is waar, maar daar zit nog goed in, ik zal ze uit 's duivels klauwen verlossen, en wederom vrij bij de menschen brengen; ik zal Satan dwingen haar los te laten, waar mag zij geblonden zijn? Laat ons zoeken.’

Zij gingen aan 't zoeken en vonden ze algauw onder eenen hoop spaanders en takken van de verbrijzelde boomen, geheel verminkt, beenen en armen gebroken en verwrongen. Zij was zoo afgrijzelijk om zien dat de twaalf broeders verschrikt achteruit sprongen. Benjamintje, aan Satans werken reeds gewoon zijnde, en verschrikte niet; maar zijn herte kromp ineen van verdriet.

'Ongelukkige schepsels,' zuchtte hij, 'zij verlaten God, den besten der vaders, om in den dienst te treden van den wreedsten en boosaardigsten der dwingelanden. Zij heeft haren helschen meester bedrogen om mij te helpen, en daar is hare straffe. Laat ons voortgaan van hier, deze plaatse is vervloekt. Gauw, broeders, volgt mij, ik verlange om thuis te zijn. Wat zullen vader en moeder toch blijde zijn om uwe wederkomste; maar bijzonderlijk om uwe bekeeringe!'

En zij sloegen alle dertiene de groote dreve in. Benjamintje herkende den weg en, na lange gaan, kwamen zij aan den boom daar hij onder geslapen hadde en op eene wonderbare wijze gespezen wierd. Zij waren moede en uitgeput, en Benjamintje zei:

'Laat ons hier onder dezen boom rusten, deze plaatse is gezegend door een wonder,' en hij vertelde hetgene met hem gebeurd was. 'Laat ons hopen dat de goede Moeder Maria ons nog zal helpen.'

Nadat zij elk een vierig gebed ten hemel gestierd hadden, strekten zij hen neder op 't zachte mos en sliepen zij weldra in.

Als zij ontwaakten, vonden zij brood in overvloed. De Heilige Maria was hun wederom ter hulpe gekomen; hunne blijdschap en hunne dankbaarheid en was niet te beschrijven. Als zij nu hertelijk g'eten hadden, namen zij het overschot zorgvuldig mede en stonden zij allen frisch, uitgerust en kloek te beene.

Zoo, 't was wederom gaan; want zij verlangden allen om ter meest om uit die dikke bosschen verlost, en weder thuis bij vader en moeder te zijn. Nu en dan zagen zij geheele benden zwarte raven, die rond hen vlogen al benauwdelijk schreeuwen; maar wat kon het hun schillen;

zij hadden wreedere stonden beleefd, zij en letten er aleens niet op.

‘Nog eenen dag reizens,’ zei Benjamintje, ‘en wij zijn op de plaatse daar de eerste hekse zoo wreed door Satan den nekke verwrongen wierd, en dan nog eenen dag en wij zijn thuis; kloeken moed dan, lieve broeders.’

Een afgrijzelijke schaterlach weêrklonk van uit de dichte kroonen der boomen, en 't begon al met eens zoodanig te waaien en te stormen, dat de dertien gebroeders malkaâr moesten vastnemen om niet weg te vliegen. Honderden en honderden boomen vlogen om, gebroken takken en loovers stoven schuifelend over hunne hoofden. Zij waren allen verschrikt en beefden over geheel hun lijf, uitgenomen Benjamintje die in hun midden stond en zijn roozenhoedtje en zijn heilige reliquie boven hunne hoofden hield.

Satan was woedend en razend om zijne machteloosheid; want daar en was noch boom noch 't minste takske dat hen hadde kunnen rampen of kwetsten. De wind viel en de storm hield op en 't was wederom 't schoonste weder van de wereld.

Zij stapten moedig vooruit en kwamen, eer de nacht viel, op de plaatste daar de hekse door de duivels geradbraakt wierd: haar lijk was weg en verdwenen; maar zij zagen nog schoone de plaatse waar 't viertje gebrand hadde, en zij vonden ook nog al die spaanders en splenters van da boomen.

‘Wij moeten hier al te male op eenen boom om den nacht over te brengen,’ zei Benjamintje, ‘want, 'k heb het ondervonden, 't krioelt hier 's nachts van wilde dieren en van deze ben ik meer bevreesd als van Satan en zijn volk.’

Zoo, zij kozen daar een grooten dikken boom uit, met felle kroonen, en zij klommen er allen op. Elk zocht eene gemakkelijke plaatse hier of daar op eenen sprietelenden kloeken tak, en na wat biddens vielen zij in eenen diepen slaap: want ze waren dood moede van gaan.

Terwijl zij in de zoetste droomen lagen, viel de nacht en 't wierd zoo donker, dat het niet donkerder en kon

zijn. De wilde dieren zelve waren gelijk benauwd en zij bleven huilen en brieschen op den rand van hun hol. Benjamintje wierd wakker en als hij zag hoe benauwdelijk donker het was, en was hij op zijn gemak niet. Hij vreesde een afgrijzelijk ongeweerte en hij bleef waken. Al met eens hoort hij gelijk een geritsel in de bladeren en hij kijkt omleege. En wat ziet hij? De grond was gelijk bezaaid met viervonken, die aanhoudend in beweginge waren: maar die vonken waren allen lijk gepaard; zij waren twee en twee, altijd even verre van malkaâr, bewogen gelijk en bleven in alle bewegingen altijd even verre verschee'n. ‘Dat zijn voorgewis al oogen van wilde dieren die ons geroken hebben en verlekkerd zijn op ons vleesch,’ peisde Benjamintje, ‘maar laat ze maar komen: daar en kan maar een teenegader den boom op en mijn zweerd is er goed voor.’ Dit zeggende zakte hij stille tot in den spriet van den boom en hield hem gereed. Hij zag ze wemelen en draaien dooreen en al wemelen en draaien den boom naderen. Hij hoorde schartelinge aan den boom en zag twee groote vierige oogen langs den stam.

‘Daar is een die het gaat wagen, geloof ik,’ peisde Benjamintje.

Inderdaad, de oogen naderden en hij hoorde de klauwe in de schurse van den boom. Zij naderden meer en meer en hij kon reeds den asem hooren van 't bloeddorstige dier. Al met eens weerklinkt een doffe slag en het dier stort levenloos van boven neder, te midden al die viervonken. Een afgrijzelijk gehuil volgt op dien val, zoodat de twaalf broeders ervan wakkerschooten en verschrikt overende zaten op hunnen tak.

‘Stille, broeders,’ sprak Benjamintje, ‘daar staan wel vijftig wilde dieren, rond den boom, te lekkebaarden op ons lijf: maar, zijt gerust, ik zal wel weten met mijn zweerd hunnen eetlust wat te koelen. Daar is al een die nooit geen honger meer en zal hebben.’

't Moet zijn dat de dood van een de dieren verschrikt hadde; want, na daar nog wat gesnuffeld en gegrold te hebben, verdwenen ze en 't was wederom al gerust en

stille, donker en zwart. Zoo vervloog eene ure of meer misschien en de twaalf broeders, van hunnen schrik hersteld, waren nog eens in slape gevallen; ze waren toch zoo moede. Benjamintje bleef voort waken, hij hoort een nieuw geritsel, eerst verwijderd, dan nader en nader en alles viel stille onder den boom. Hij kijkt en loert dat zijne oogen tranen; maar te vergeefs, hij en ziet niets. Al met eens hoort hij iets dat klinkt gelijk metaal. ‘Wat mag dat nu zijn?’ peisde hij, ‘dat en zijn nu geen dieren, het zijn menschen of duivels of heksen. Dat zij eens begosten den boom te vellen...’

Daar vlamt iets bij den boom, een licht, het groeit en 't en groeit maar altijd groeien, 't is een vier, en 't wordt helder rond den boom. Benjamintje ziet nu duidelijk elf oude leelijke wijven bezig met het vier met drooge loovers en takken aan te azen.

‘'t Zijn die heksen van over eenige dagen,’ zei Benjamintje, ‘ik herken ze; laat ze maar doen, voor duivelsch gespuis en ben ik niet benauwd.’

Twee van de bende verdwijnen in den donkere en komen weldra weder te voorschijn met eene groote kerfzage. Al de andere loopen er naartoe, grijpen de zage, brengen ze tot tegen den boom en beginnen maar helderop te zagen en met hunne heesche, oorverscheurende stemme gaan zij aan 't zingen:

Ze ontvluchtten Satans klauwen
en Satan jokt en lacht
van tira-lora-liere-lauw,
maar 't zal hun wel berouwen,
zij sterven dezen nacht
van tira-lora-liere-lauw.

('*t Vervolgt*)

J. LEROY

Winterlandschap

LANGS de lieve krekelbeke,
kijkt! hoe geheel de weilandstreke
zooals zij daar gaat en staat
in het zelveren water baadt.

Tot in 't verre ver verschiet
is 't al water dat men ziet;
al verwandeld om ende om
in een wijden waterkom!

't Winterlandschap komt hem speeglen;
vooglen weg en weder weeglen,
spelevarend ongestoord
aan den stillen waterboord.

Langs der weiden lieve zoomen,
ach! hoe schoon staan nu de boomen,
met hun groenbemosten voet,
in den witten wintervloed.

Ai! de kleene wilgentronken
zijn in 't water gansch verzonken.
Hier en daar steekt nog een kop
uit het dansend water op.

't Deert mij dat de mindre struiken
top en teil in 't water duiken,
dat het vedervolk nu al
op de boomen huizen zal.

'k Zie het hier en daar nog wagen,
op de hooger elzenhagen;
maar de wind, die schudt te fel
hun verwilderd takkenspel.

Weg en wegel afgesneden,
staat de boer, den dijk beneden,
schielijk, met zijn hof en land,
langs een breeden stroom geplant.

Min gerust, de pijp te monde,
wandelt hij zijn uchtendronde;
roept zijn knapen, bij hun naam:
jongens zijn tot al bekwaam.

Al verloren! ziet ze buiten
varend op hun brooze schuiten!
- Beste man, wat is een zee
zonder schepen? Staakt uw wee!

Hoort ze juichen, schaatren, tieren,
ziet ze schomlen, glijden, slieren,
met een' trog, een' kuip, een' vloot,
op der weiden waterschoot!

Leven komt op 't stille water,
leven langs de boorden; later
hoor en zie ik overal
leven in het waterdal.

HORAND

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow *op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.* (1ste vervolg.)

(*) **Z**OO wat buiten het dorp,
en nader de Bochte van Minas,
woonde op zijne heerlijke gronden
Benedict Bellefontaine, als
weeldigste pachter van Grand-Pré;
met hem, en gelast met den huishoud,
leefde ook Evangeline, zijn kind,
en de blomme van 't dorp daar.
Kloek, en hoog van gestalt
was die man van 'tzeventig(36) winters,
frisch en gezond daarbij,

(*) Misdrukt in 't voorgaande talmerk:

in stede van: zaten er vrouwen, *de* meiskes,
leest: zaten er vrouwen *en* meiskes,

nen eeke wiens toploof besneeuwd is;
Wit ook lijk sneeuw was zijn haar,
en zijn wange[37] zoo bruin als het eekloof.
Schoon om zien was die dochter
van zeventien zomers; heur oogen
waren zoo zwart als de beze[38]
die groeit op de brame[39] aan den wegzoom,
zwart, maar hoe glimmend en zoet,
in de donkere schauwte van 't hoofdhaar!
Stil was heur asem[40]
lijk 't aasmen der koeien die wee'n[41] in de weide.
Schoone was 't meiske inderdaad,
als het 's middags in de hitte van koornmaand[42]
kruiken[43] vol bier droeg naar 't werkvolk,
bier dat ten huize gebrouwd[44] was.
Schoonder nog 's zondags morgens,
terwijl het geluid uit zijn luchtsteê
zalige klankgalmen strooide in het ruim,
lijk den herder die met zijn
wijwater 't volk besprenkelt,
en over de hoofden Gods heil strooit.
Dan ook, kwam ze den langen weg af,
met beêsnoer[45] en zangboek,
met heuren normandschen hoofdtooi aan,
blauwen rok, en de slingers[46],
vroeger uit Vrankrijk hier meêgebrocht,
en die sedert als erfdeel
overgingen deur vele geslachten
van moeder tot dochter.
Maar, nen hemelsche glans,
meer lichte en onvatbare schoonheid
schong[47] op heur wezen, omstraalde heur gestalte,
als zij achter de biechte
vroolijk te moede naar huis trok,
met Gods heil in heur ziele.
Als ze voorbij was, scheen het e
zoetluidend klankspel dat ophield.
't Huis van den landman,
deugdlijk gebouwd, en met eeken gebinte[48],
lag op de zij van nen hille[49]
die keek op de zee, en vol schauwte
groeide er ne moerbezieboom aan de deure
met tuinlink[50] er om. Den
ingang[51] was ruwe gekapt,
met zaten[52] beneên, en e voetpad[53]
liep deur den machtigen bogaard,
en verder verdween in het meerschland.

Onder den boom stonden biebuiken[54]
schoone beschut met èn afdak,
lijk het de reisman, in verre gewesten
kan zien langs den wegzoom,
boven den blok[55] voor den armen,
of 't zalige beeld van Maria.
Leeger, op de helling des heuvels,
de welle[56] en den eemer[57] begroeid met
mos, en vaste aan zijn keten;
daarnevens nen trog[58] ook voor de orsen[59].
Noordwaard, weerden de schuren en stallen
de storrems van 't huis af.
Dáár de breedwielde wagens,
de ploegen van eertijds, en de eegden[60],
dáár de schaaptuinen[61]; dáár, in zijn
hof van gevederde vrouwen[62]
pronkte den trotschen turk[63],
en kraaide den haan met dezelfste
stem die in vroegere tijden eens,
Petrus vermaand en bekeerd had.
Al de schuren, èn dorp haast aleene,
ze borsten van 't hooi, en
hadden e stroodak dat over
den gevelwand uitsprong, en onder
't schutsel der euzie[64] liep er nen trap
naar den geurenden koorntas[65].
Daar ook was 't duivekot[66],
waar dat, zoete en onschuldig, het huisvolk
altijd zuchtte van liefde,
wijl boven, in wislenden windtocht,
tallooze weêrhaantjes, luidraatlend zongen
van lucht die verandert[67].

('*t vervolgt.*)

Eindnoten:

(36) TZEVENTIG: vergelijkt *tzestig*, *tachtig* (tachentig), *tnegentig.*
De *t* is hier bewaard uit 't oudsassensch *ant* (angelsassensch *hund*), die *tiental* beteekent, en door samensmelting den uitgang *tig* komt versterken. 't Zeventig is dus: *ant* (a't, 't) - *sibung-tig.* *Tig* beteekent ook tiental, en is verwant met *tien.*
TWINTIG: van *twee* met *n*, die wij nog ontmoeten in 't oudhoogd. *zwêne* (benevens *zwo* en *zwei*), en in 't oudfriesch twêne (benevens twa).

(37) WANGE, wang, fr. *joue*, nog *kaak*, *kake* dat ook bestaat in 't engelsch *cheek.*
De *zoogezeide bijgevoegde* WESTVLAAMSCHE (?) *slepende e* komen wij tegen in 't middelnederl. *wanghe*, oudsass. *wanga*, oudhoogd. *wanga*, mid- en noordhoogd. *wonge*, oudnoordsch *vangi*, en 't is 't geval ook met zoo menige andere woorden, waarvan de *e* (slepende *e*!) in bijna al de aanwerwante zustertalen verschijnt, en eigentlijk van 't woord *deelmaakt;* vergelijkt:
Duive, *stove* (stoof), *zeepe*, *vrouwe*, *tale*, *herte*, enz., wie zoude 't vermoeden, dat het *Westvlaamsch!!* zulke diepe wortels heeft, en *zoo verre* verspreid is!!

(38) BEZE: bes, bees, bezie, beier, engelsch: *berry.*

(39) BRAME: braam, bramel, engelsch *bramble*, verwant met *brem*, *brom*, engelsch *broom*, fr. *genêt*, dat komt uit latijn *genista* waaruit ons woord *genst* of *ginst.* Te *Denterghem* heeft men nog den *ginstehoek.*
Longfellow geeft: *thorn*, dat in 't engelsch benevens *doorn*, ook alle gewas beteekent dat *doorns* of *stekkers* heeft.

(40) ASEM: middelnederl. *aessem* = *adem*, dat verwant is met grieksch *atmos*:
Asem geeft 't werkwoord *asemen*, gelijk adem, ADEMEN.

(41) WEÊN: weden, weiden, grazen, fr. *paître.*

(42) KOORNMAAND: oegst-, oogst- of oestmaand.

(43) KRUIK, kruike, uit het germaansch komt fr. *cruche.*

(44) BROUWEN, eng. *to brew*, heeft voor grondzin de beteekenisse van *mengen*: wellicht verwant met *brij* en *brui.*

(45) BEÊSNOER: roozenkrans, roozenhoedje, *paternoster*: snoer om op te bidden.

(46) SLINGER: groote lange *oorringen* of *oorbellen* die *slingeren*: diamanten slingers, gouden slingers, zijn nu nog in gebruik bij de oude menschen.

(47) SCHINGEN, schong, geschongen, schijnen, fr. *luire*: de *zonne schingt*; 't *maansching* of *manegesching* = clair de lune.

(48) GEBINTE: de schuinsche schoorbalken die van afstand tot afstand het dak van 't gebouw onderstennen, en van onder op dweersbalken rusten, waarmede zij nen driehoek maken; in 't engelsch *rafter;* dat ook genomen wordt voor *keper*, maar de kepers zijn eigentlijk die kleine balken of ribben langs het dak waarop de pannelatten genageld worden; keper wordt in 't engelsch nader en beter beteekend door *joist;* (ziet Chambers).

(49) HILLE, hil = aardhoogte, *heuvel*, eng. *hill* verwant met latijn *collis.* 't Woord is in Vlaanderen nog bewaard; vergelijkt ook de eigennamen: *witten hille*, *hoogen hille* (duinehoogten bij de zee), en den *Hille* van *Swevezeele.*

(50) TUINLINK, (volgens Fuchs; ziet kruidwoordenboek van De Bo-Samyn), engelsch *woodbine*, *honeysuckle;* latijn *caprifolium*, fr. *chèvrefeuille* = geitenblad.

(51) INGANG: engelsch *porch*: hier dien *overdekten ingang* voor de deure, nu nog bewaard in sommige oude huizen.

(52) ZATE, ZAAT: eng. *seat*; verwant met *zetten* (eng. to seat), *zetel* (eng. setle), en *zadel* (eng. sadle); hier 1° *zitsel*, *zitbank*: zate beteekent ook nog 2° *zittinge* (*sessio*) bijv. èn *zate doen*: 't gebouw dat *zijn zate neemt*, 3° het zitdeel van den stoel, bijv. *zate met gevlochten biezen*, 4° 't *zitsel* in den choor der kerke, ofwel langs of in de beuken voor kerkmeesters, overheden, enz. (ziet De Bo).

(53) VOETPAD: engelsch *footpath*, voetwegel; *pad* verwant met *baan*, en grieksch *patos* = weg, *patein* = gaan, wandelen.

(54) BIEBUIK: biekorf, het eng. *hive* is ons woord *huif*, dat verwant is met angels. *hiw* = huis. 't Engelsch *hive* beteekent eerst het *huisgezin*, 't *nest der bietjes*, en kreeg van daar de beteekenisse van *weuninge*, woonstede, *biekorf*, *biebuik.* 't Woord *buik* waarschijnlijk verwant met *buigen.* Hier is sprake van de oude *strooien* korven: heden ten dage gaan de *biemelkers* ook over tot de nieuwerwetsche *biebakken*, met *losse ramen*, waarin de waskoeken zitten, en waaruit den honing geslingerd wordt met den *centrifuge*, *cylinder* of *zeemkerne.*

(55) BLOK: hier *busse*, fr. *tronc.* Vergelijkt: *offerblok*, *vastenblok.*

(56) WELLE, wel, engelsch *well* = bronne: van *wellen*, *wallen* = opkomen, borlen, koken, enz.

(57) EEMER, emmer, fr. *seau*, eng. *bucket. Eemer* in 't oudsassensch *embar*, oudhoogd. *einbar*; van *één*, en *beren* (baren) = dragen. Vergelijkt *draagberrie* of *draagbare.*
Eemer dus: vat met *één draag*hengsel.
TOBBE of TUBBE, eng. *tub*, is e vat met *twee draag*ooren, kuipe, waschkuipe, stande, enz. en is gemaakt, met afkappinge, uit *twee* en *beren*; oudhoogd. *zu-bar*, middelhoogd. *zu-ber*; 't *engelsch* EMBERS is e geheel ander woord, en beteekent: gloeiende aschkolen.

(58) TROG: hier watertrog, waterbak, drinkbak, eng. *trough*; afgeleid van *trie*, *tree*, *teer* = *boom.*

(59) ORS, hors, of ros; eng. *horse* = PEERD; 't woord *peerd* is gemaakt uit 't latijn *para-veredus* = *extra postpeerd* bij de Romeinen: *veredus* is *ingespannen* peerd, uit 't gaëllisch *ve* = onder, en *reda* = wagen; *reda* is verwant met *rijden.*
Ons zoo schoon en echt germaansch woord *ors* of *ros*, dat in de zustertalen overal voorkomt en dat wij in de *gewone* tale verloren hebben, is bij 't volk nog bewaard in *roskam*, *rossekot*; en blijft in hoogere tale *edel ros*, *ridderros*; uit het germaansch komt fransch *rosse*, *rossinante.*

(60) EEGDE: *eg*, *egge*; fransch *herse*, eng. *harrow.* Onze *d* vinden wij in 't middelnederlandsch *eghede*, oudhoogduitsch *egida*, angelsassensch *egeda.* ('t Engelsch *edge* gelijk ons *egge*, beteekent nog den scherpen kant van e mes.) De *eegde* is dus het werktuig dat langs den ondersten kant *scherp* is, *scherpe* tanden heeft, om het land te breken - wortel *ak*, en verwant met latijn *acutus*, en *acies.*

(61) SCHAAPTUIN: *beluik*, *park*, voor de schapen; *tuin* is hier genomen in den zin van *ruimte met omheining.* Ziet *tuinloos* ([17]).

(62) HOF VAN GEVEDERDE VROUWEN (eng. *feathered Seraglio*). Longfellow, bij 't zien van den *Turk* of *Kallekoen*, zinspeelt hier op 't hof van den *Sultan* of andere *turksche* vorsten, wier vrouwen in den *Seraglio* zijn, 't is te zeggen die eigene woonstede, die hun in 't hof voorbehouden is = 't vrouwenverblijf. Fr. *Serail*, italiaansch *Serraglio*, dat komt van 't latijn *sera*: *slot*, en verwant is met 't persisch *serai:* paleis, vorstenhuis (ziet Chambers).
Benevens *serail* hebben wij nog HAREM. (Volgens Trousset, 't araabsch *el harim*: heiligdom; volgens Chambers, van 't araabsch *haram*: 't *verbodene*, *harama = verbieden*; nu, 't is dezelfste grondzin.)
't Gebruik van den *Harem* vindt men bij al de weeldige Mohamedanen; den toegang is aan alle vreemde volwassen en huwbare manskerels *verboden* of *ontzeid*, en de vrouwen zijn den eigendom van den baas van 't huis. *Harem* beteekent ook nog de gansche *verzameling* van de vrouwen, die in die woonstede verblijven.

(63) TURK, eng. *Turkey*: turk, turkhane (ook turkhenne) = kallekoen. Fr. *dindon*, *cocq* of *poule d'Inde*, herkomstig uit AMERICA, eertijds West-*Indiën* genoemd.
Die vogel (hoendervogel), wierd ook TURK, turkhane, turkhenne geheeten, bij misse van deze die meenden dat hij uit *Turkenland* kwam.
KALLEKOEN, *kalkoen*, van *Calicoet* (stad *Calicot*, *Kolikod* in Malabar-Hindoustan), omdat men eertijds ook meende dat die vogel van dáár was overgebracht.

(64) EUZIE, eng. *eave*: het onderste deel van 't dak dat over den wand of muur hangt: huisdrup; men zegt ook *euziedrup*, als 't water er van leekt. (Ziet GUSTEN, en aanteekeningen op Hiawatha van Guido Gezelle, blz. 189).

(65) KOORNTAS: de opéénegestapelde koornschooven, die binnen de schure bewaard liggen om gedorschen te worden.
Uit het germaansch komt 't fr. *tas:* hoop.
't Engelsch hier geeft *corn-loft*: loft is ons *locht*, *lucht* in den zin van bovenste verdiep: nog bewaard bijv.: in opper- ipper- of upper*lucht* van de deure.

(66) DUIVEKOT, eng. *dove-cot.* Hier waarschijnlijk een van die duivekoten met stroodak, die op en dikke stake staan, binnen 't hof, en die wij nog op sommige hofsteden ontmoeten.
Van 't germaansch *kot*, komt 't fr. *cotage.*

(67) ZONGEN VAN LUCHT DIE VERANDERT: *sang of mutation.* Longfellow verbeeldt hier waarschijnlijk ook de *ongestadigheid* van 's menschen geluk. Welhaast moet rampe en ellende Grand-Pré komen treffen.

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Als iemand verliest in de kaarte, zegt hij:

'k Ligge aan 't randuitje;
'k ligge op mijn reeuwstroo;
'k ligge in 't onderste schof;
ik ben solda' (Kortrijk).

Nen *duivepier* - een duivebeete. Zie Debo.
Den tjonker steken - schreemen.
Kweekt jongens, kweekt zwijns.

Een *pruime-mondtje*, tootje, smoeltje - een profijtig mondtje. Die mensch en is zoo droef niet: 't is al *verleedschap* en *opmakerije.*

Wat doet uwe man, Doca?
Steenen terten, zei Doca: 't is ne *steeneterter* (Hij en doet niemendalle: 't is ne leegloopere).

Aangezeild (zeere, haastig) *komen.*

Als zij iets vertellen dat in eene verafgelegene streke gebeurd is, en dat men er geen geloof aan en geeft: ‘Ja, 't is verre van hier’ zeggen ze; ofwel: ‘Ik en ga niet gaan kijken.

‘Ze zijn gaan vliegen’ = 'k en herhaal het niet, ge'n moestet maar beter horken. Of ook: ‘ze zijn er al meê weg (of door)’.

Over de schreve terten = mispekkelen.

't En is maar als men in nood is dat men zijne vrienden kent.

Iemand doen gaan = met iemand den zot houden met hem te doen klappen, vertellen enz.

Als iemand iets vraagt dat hem niet aan en gaat: ‘'t Zijn curieusneuzen met vraagsteertjes’.

‘Een kan beter zwijgen als twee’: 'k en ga 't u niet zeggen.

‘De dood vindt altijd heur oorzaken’ = men weet eens altijd te verontschuldigen.

Van iemand die geen schaamte in en heeft: ‘Als Ons Heere schaamte deelde, hij was erbij met een mande zonder gat’.

'*t En zit geen poer*, geen negge, geen fut *in dien mensch.*

Ge moet stijf leêg zijn om, als gij wel ge'eten hebt, geen beetje te kunnen noenstonden.

‘Ge'n kunt niet weten hoe dat een koe nen haze vangt: ze bijt zoo naar van 't gers’.

‘Dat 't niet en ware van de pilaren, de kerke zou ommevallen’ = dat 't niet en ware van dit of dat, dat en zou niet zijn of gebeuren.

Hij is *zoppenat*, *meerschnat* = tweerschdoor nat.

‘Zotten doen slagen’ = Wie weet of het niet en zou lukken.

‘'t Is familie al vader Adams e kant’ = geen familie.
Familie zijn aan iemand = schulden hebben.

‘De stukken (of brokken) zijn geheel’ = 't is gebroken.

‘Die vent heeft land te pachte’ = Hij gaat met zijne handen bachten zijnen rugge.
‘'t Vier gaat in den asse komen’ = 't En kan niet blijven duren.

‘Den dilte valt in’ = ‘de kelder valt in’. Hij puft.

Van dikke boterhammen: ‘Ge zoudt er nen boer meê van zijn peerd smijten (of slaan)’ = ‘Gij zoudt er een peerd mede beslaan.

Als er geen beuter op en is: ‘De beuter is erin gebakken’.

Van blende soupe, waar dat er geen oogske vet op en is: ‘Souptje zie ik u, gij en ziet mij niet’.
‘Iemand in het net voeren’: bij de neuze leiden, foppen, den *aap van 't spel* maken.
Ko heeft op Jans teen getorten, hij heeft hem te bij gekomen, een woord te vele gezeid.

Ne *Jesus-dief* = ne schijnheiligaard.
‘Men zou er luizen bij kweeken’ = 't verveelt.

G.V.D.P.

Mingelmaren

Vlaamsch geluk.

EEN Vlaming getroost hem altijd in alle ongelukken. Hij bedenkt een omstandigheid in het voorgevallen ongeluk, die het ongeluk, in zijn oogen ten minsten, min akelijk maakt.
De veronderstelde omstandigheid noemt hij een Vlaamsch geluk.
‘Pier is van 't dak gevallen en hij was stokkedood; 't is nog e Vlaamsch geluk, dat hij stokkedood was, hij en heeft toch alsdan niet veel moeten lijden. Jan is van boven af den trap gevallen, en heeft z'n arm gebroken, 't is e Vlaamsch geluk, hij had kunnen stokkedood zijn, de man. Djoos heeft van d'jare twee van z'n kinders verloren; nu, nu, 't is e vlaamsch geluk: Djoos en is maar en schartelare, je ga nu z'n twee andere kinders gemakkelijker kunnen kweeken.’
Geh. Brugge, Iper, Gent, Kortrijk en ommelands.

‘*Ils* (*les Flamands*) *se consolent sans peine de tous les malheurs qui leur arrivent en songeant qu'ils en pourraient avoir encore de de plus grands à essuyer*’

Dictionnaire universel, *géographique et historique etc.*, *par M*r (*Thomas*) *Corneille* (broeder van den grooten Pieter Corneille) *de l'Académie française. A Paris*, *chez Jean-Baptiste Coignard*, MDCCVIII, t. II, p. 101, *art. Flamand.*

Wetensweerdigheid

'**L**A GAZETTE' aangehaald door de 'Bien Public' van den 26 October 1898, nopens den Kortrijkschen toogdag van den Boerenkrijg, na met veel lof van dien toogdag gesproken te hebben, eindigt als volgt, sprekende van de afdruksels van den tijd des Boerenkrijgs, die ten toon gesteld waren:

'*Presque toutes les pièces officielles donnent à côté du texte français le texte flamand et les lois sont précédées du double titre qui nous fait rire*: Loi - Wet. *On peut même admirer un Bulletin de la Grande Armée qui date de 1806 et qui est bilingue*'.

O Antiflaminganten! wat zegt gij daarvan?

Oude beeldekens

I.

VERBEELDINGE: De heilige Franciscus, nedergeknield aan den voet van eenen boom; hij houdt een kruis in zijne handen dat hij vooruitsteekt, en hij rust met zijne voeten op eenen kleenen aardbol waarop een kruisken steekt dat eene slange met opengesperde muil komt aanranden. Voor hem ligt een groot water, en in de verte daagt een landschap met boomen en bergen. In de wolken verschijnt de naam Christi, omgeven van lichtstralen en aanbeden door de engelen.

Ghebedt.

Al wat Francisce ghij oyt dacht
Het sy bij daeghe 't sij bij nacht
Gij wenschtet altijt meer en meer
Te syn verslonden in den Heer
Gij treedt de aerde met den voet
Veracht den rijkdom, gelt en goet
Om soo aen uwen Godt heel recht
Te wesen hier seer vast gehecht
Maeckt dat mijn ziel uyt alle cracht
Hier altijd Jesum, als gij acht.
Amen.

II.

Verbeeldinge: De ingang van den tempel; Onze Lieve Vrouwe met nog eenige vrouwen rechts; slinks de ouderling Simeon, die het Kind Jesus in zijne armen heeft, en hemelwaards ziet. Op den voorgrond een dienaar van den tempel met eenen fakkel.

Ghebedt.

Wat groot geluck, wat groote vreugd
Wat grooten loon voor waere deugt
Daer Simeon nu Jesus ziet
En hem omhelst met groot eerbiet,
Sijn vreugt en blydschap is zoo groot
Dat hij niet wenscht als naer de doodt
Sijn ziel heeft rust en is voldaen
En soekt naer 't eeuwig in te gaen.
O! Jesus geeft ons oock dit lot
Geen rust voortan tenzij in Godt.
Amen.

A.J. HEIJNDREIX

III.

Verbeeldinge: Eene onderaardsche plaatse met zware zuilen. Christus nedergezeten te midden van vier beulen, waarvan de eene, de doornen kroon hem op zijn hoofd nederduwt, de andere met eenen stok erop drukt; de derde een riet in zijne handen geeft, en de vierde hem bespot.

Ghebedt.

O Jesu, mynen Heer en Godt,
Voor mij beschimpt, belacht, bespot,
En met een doornen kroon op 't hooft
Van eer soo schandigh sijt berooft
Mijn eersucht en hooveerdicheyt
Heeft u tot smert dees croon bereyt
Geeft dat ick nu de sonde staeck
En namaels tot de croon geraeck
'k En wil van nu af niet meer sijn
De minste oorsaeck van uw pijn
Maer leven in oodtmoedigheyt
Tot uwe eer, en mijne saligheijt.
Amen.

S. VERBRUGGHEN

[Nummer 8]

Broederliefde
(*Vervolg van blz.* 101)

DE broeders schieten wederom uit hunnen slaap en vragen aan Benjamintje, vol angst en benauwdheid, wat er gaande is. ‘Niets, mijne broeders, en vreest niet,’ antwoordt hij, ‘'t zijn de heksen, oude kennissen nog die mij wederom meenen den schrik op 't lijf te jagen met hunnen Satan. Blijft gij hier maar stille, ik ga ze verjagen voordat zij den boom afgezaagd hebben, anders zouden wij hier eenen gevaarlijken tuimel maken.’

En Benjamintje daalde neder, zoo stillekens al den donkeren kant dat de heksen hem niet en bemerkten noch en hoorden, zoodanig waren ze bezig met zingen en zagen.

Al met eens stekt hij hunne zage en met zijne reliquie dwingt hij eene te blijven staan terwijl al de andere wegspouterden gelijk hazen.

‘Gij leelijke hekse,’ riep hij, ‘welke bedreigingen van wege uwen vuilen meester Satan hebt gij ons te

doen? Wat beteekent dat gezang? Waarom komt gij onze ruste stooren? En wat waart gij daar te wege te doen met die zage? Spreekt!.... of liever, neen, gij en moet niet spreken, 't zou uw leven kosten, gelijk aan de twee andere ongelukkigen. Maar, wat ik wille en wat ik u gebiede, 't is met die zage daar zoo rap mogelijk van hier te vertrekken, verstaat gij? Is 't dat gij nog wederkeert, ik zal u houden en tot alle slag van getuigenissen dwingen en, eer de zonne rijst, ligt gij ook met gebroken nekke en uitgetrokken tonge. Zoo spoedt u rap van hier, met uwe zage en doet wel mijne groetenissen aan Satan, zegt dat ik hem noch geheel zijn helle en vreeze, en dat bij naasten keer hij beter moet zorgen of anders in een jaar is geheel zijn helle geruimd.'

Hij liet de hekse los en ze liep met hare zage, zoo zeere als ze loopen kon, blijde van zoo goedkoop er van af gekomen te zijn.

't Overige van den nacht liep rustig voorbij, 't wierd wederom dag en helder en onze dertien mannen stelden hen nog eens op gang. 't Was de laatste dag, te avond gingen zij thuis zijn; ze waren blijde en welgezind en 't was lachen en klappen zonder ende. 't Wierd noene en de laatste stukskes brood wierden smakelijk opg'eten, altijd al gaan, zonder eens te rusten. Zij gingen thuis genoeg kunnen rusten.

Zij beslisten en besloten eerst en vooral naar 't klooster te gaan en den zegen te vragen aan vader abt; want, 't was door de wijdinge der zaken en door de reliquie die Benjamintje van hem gehad hadde, dat hij zijne broeders uit Satans klauwen hadde kunnen verlossen.

Nog eene ure gaans en zij gingen uit den bosch zijn; zij waren aan de groote dreve gekomen en Benjamintje herkende ze wel. Zoo ze stapten helder aan, met vernieuwden moed: de dreve liep keerserechte en ze kosten al ginder verre verre den uitgang zien, 't was een kleen helder rondeken en 't blonk gelijk eene sterre.

Als ze nu al een geheel einde van de dreve afgestapt hadden, daar springt al met eens, op twee honderd schreden van hen, een leelijk wangedrocht van tusschen de boomen en 't blijft te midden den weg staan.

Wat afgrijselijk spook! Daar stond, op twee geetepooten, een berenlijf met stierenkop, daarop twee lange scherpe hoorns, twee machtige armen gelijk tijgerpooten met wreede klauwen, en van achter twee groote groote vlindermuisvlerken, wijd opengespannen en een leeuwensteert; voegt daarbij twee brandende oogen in zijnen kop, en gij hebt een gedacht van het gedrocht, dat voor Benjamintje en zijne twaalf verschrikte broeders in den weg kwam gesprongen. Daar stond het, boomstille en bijna boomhooge, te glariën met zijne oogen van vier.

Benjamintje liet zijne broeders zonder vreeze achter komen en hij ging stoutmoedig vooruit.

'Uit den weg! leelijk gedrocht!' riep hij.

Maar het en verroerde niet en 't bleef onbeweeglijk staan.

'Al waart gij Satan in lijve, ik beveel u te vertrekken en ons rustig te laten onzen weg voortzetten!'

En, met eene stemme gelijk den donder, antwoordde 't spook: 'Ik ben Satan zelve, de koning der duivels, en ik gebied u, mij uwe twaalf broeders weder te geven, zij behooren mij toe.'

'Alles wat geschapen is behoort God toe, lasteraar. Zijn mijne broeders in uwe macht geweest, 't was dat God het alzoo wilde, nu zijn zij eruit, omdat Hij het alzoo geschikt heeft: daarom ook waart gij en al uwe aanhangers machteloos tegenover mij, die nochtans maar een krank schepsel en ben. God is met mij, gij en vermoogt niets tegen mij. Maria de onbevlekte maagd en Moeder Gods, die uwen kop verplette, beschermt mij. Uit mijnen weg, Satan, en vlucht diepe diepe in uwe helle en verkropt daar uwen spijt.'

Bij deze woorden sloegen Benjamintje en zijne broeders elk een kruis over hunne borst en stapten maar altijd voort. Satan, razend om zijne machteloosheid, verdween, maar hij liet zoo een afgrijselijken stank achter hem dat zij altegader bijna versmacht in bezwijming te gronde vielen.

Zij herstelden nochtans algauw, en eene ure later zaten zij allen op hunne knie'n buiten het woud den goeden God,

en zijne heilige Moeder, en den heiligen Antonius te bedanken.

Daarna trokken zij rechte naar het klooster en belden aan de groote poorte. Als Vader Abt vernam dat Benjamintje daar was en dat zijne twaalf broeders met hem waren, moesten ze allen naar de groote zale komen en dat was mij daar een dingen.

Allen op hunne knie'n met de tranen in hunne oogen bedankten den Abt en vroegen zijnen zegen. De brave heilige man, weenende van aandoeninge deed Benjamintje bij hem komen, omhelsde hem en vroeg of hij hadde willen geheel zijne reize met al de gevaarnissen vertellen, in de tegenwoordigheid van al de meuniken. Benjamintje stond toe, 't klokske wierd geluid en weldra was geheel de zale opgepropt van meuniken die allen uit hunne cellen kwamen, nieuwsgierig men kan niet meer. Dan begost Benjaminte geheel de geschiedenisse te vertellen van zijne broeders, van hunne verwenschingen en eindelijk hoe hij besloten hadde, kost wat kost, ze te gaan verlossen. Dan vertelde hij al die gevaarnissen die wij allen kennen en die de kloosterlingen met de meeste aandachtigheid aanhoorden.

Als hij alles verteld had, stond Vader Abt rechte en sprak: ‘Broeder poortier, spoedt u naar het huis dier brave kinders en verwittigt hunne ouders over de blijde wederkomste hunner zonen. Wij, intusschen, gaan allen naar de capelle en ik zal het lof doen om God te bedanken voor dien zoo schoonen zegepraal over Satan.’

Eindelijk, na eenige zalige vermaningen en nog vele gelukwenschingen, verlieten Benjamintje en zijne broeders het klooster en trokken naar huis.

Hier breek ik mijne penne, omdat ik onbekwaam ben het tooneel te beschrijven dat plaatse had bij hun thuiskomen en ik eindige met te zeggen dat, eene maand nadien, Benjamintje met zijne twaalf broeders, in het klooster traden en onder het vaderlijk bestier van den heiligen Abt in de grootste boetveerdigheid een heilig kloosterleven leidden, zoodanig dat, na de dood van den Abt, Benjamintje verheven wierd tot die groote bedieninge,

en hij nam voor wapen eene drake met twaalf gespletene tijgerkoppen en daarboven een zweerd en de spreuke: ‘Voor Gods macht moet alles wijken.’

J. LEROY

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow *op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.* (2de vervolg.)

Zóó, op zijn zonnig geboerte(68),
en in vrede met God en de wereld,
leefde de landman van Grand-Pré;
de dochter beging(69) er den huishoud.
Menige jonkheid(70) die knielde in Gods huis,
en bij 't openen des zangboeks
vestte(71) zijne oogen op heur,
als op 't beeld dat hij 't meest daar vereerde.
Blijde was hij, die heure hand
of den zoom van heur kleed mocht genaken(72).
Menige jongeling kwam aan haar deure,
kwam vrij in den avond,
en als hij klopte en wachtte
om van verre heuren stap te verstaan, 'n
wist hij niet wat er dan luidst sloeg,
zijn herte of den ijzeren klopper(73).
Maar als men vroolijk in 't dorp
den blijdag(74) des Heiligen hield, dan
wierd hij stouter, hij duwde op heure hand
bij het walzen(75), en fluisde heur
haastig het woord zijner liefde,
en 't was lijk èn deel van het snaarspel.
Maar van al die er togen(76)
was Gabriël aleene daar wilkom(77).
Gabriël La Jeunesse, de zoon
van Baselis den hoefsmid,
die ne gewichtige man was in 't dorp,
en van elkeen gezien(78), want
sedert den oorsprong der tijden,
deur alle geslachten en eeuwen,
bleef het vak van den smid
in eere op den buiten. Baselis

was goê vriend met den landman,
hun kinders ook groeiden hier op, van
kindsgebeente af, lijk broeder en zuster,
en Felicianus
herder en *leeraar* van 't Grand-Pré,
had ze hun staven[79] geleerd, op
't eigenste boeksken, en richtte ze in
geestlijke liedren en Godszang[80].
Maar als 't uit was met zingen,
als 't daaglijks leerwerk voleind was,
haastten ze hun zeere, en
spoeterden[81] weg naar Baselis zijn smisse.
Dáár, aan de deure, bleeven zij
gapend hun oogskes uitkijken
als hij den hoef[82] van het ors,
lijk e speeldingen nam op zijn schootvel[83],
nagelend 't ijzer waar 't zijn moest,
wijl dicht daar, den hoepel[84] van 't wiel ook,
lijk en vierige snake[85]
in den kring van zijn zinders[86] gekruld lag-
Dikmaals, des avonds in 't najaar,
als buiten, in 't toenemend duister,
deur de garren[87] en spleten[88]
de smisse van gloed scheen te bersten,
stonden ze warm bij 't vier
het werk van den blaasbalg te volgen,
en, als hij ophield van jagen,
met sperken[89] die stierven in de asschen,
loechen ze en zeîn dat het zusterkes[90] waren
op weg naar hun bidsteê[91].
Dikwijls des winters op de ijssleê[92],
zoo vlug als de stek[93] van den arend[94],
schooten zij de heuvelzijde af
en gleeden[95] dan weg over 't meerschland.
Menigmaal klommen ze in 't dakwerk
der schuren, naar volkvolle nesten,
zoekend met gierige[96] blikken
den wonderen steen, dien de zwaluw
mêebrengt van 't strange der zee,
om de oogen der jongskes te ontluiken[97].
Blijde was hij, die hem vond, dien steen,
in den nest van de zwaluw.
Zóó, vloogen weinige jaren voorbij,
en 't was uit met de kindscheid.
Hij, was ne moedige jonkman,
zijn wezen, lijk 't gloeien van 't dagrood,
streelde de aarde met licht,
en rijpte[98] zijn zinnen tot werken.

Zij, was èn vrouwe thans,
met 't herte en met de hope der vrouwe;
'*Zonne van Sinte Eulalie*,'
zoo wierd ze genoemd, want die zonne
moest naar 't gedacht van de boeren
den bogaard met ooftkoppen(99) laden,
zij ook moest vreugde en overvloed brengen
in 't huis van heur man eens,
al het vullen met liefde
en met bleuzende kopkes van kinders(100).

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(68) GEBOERTE: boerenhof (landhoeve, hofstede), hier beschouwd met de akkers die 't omringen.
(69) BEGAAN: hier *bestieren* (*ziet* De Bo).
(70) *Jonkheid*, voor *jonkman* of *jongeling.* Vergelijkt *gezelschap* voor *gezel*, *vriendschap* voor *vriend* ('t laatste wordt gebruikt in 't aanspreken van 'nen *onbekenden*).
(71) VESTEN: vestigen, van *vast* en *vastig*, *vastigen* = vastmaken, vastzetten, fr. *fixer.*
(72) *Den zoom van heur kleed genaken*, 't is te zeggen *met den voet*, *en bij 't uitgaan.* Longfellow, die geern zijn beelden zoekt in de heilige Boeken, zal hier gedacht hebben op 't Joodsche volk, dat zocht om vol eerbied en hope, den zoom van Jesus' kleed te mogen aanraken. '*Vel ut fimbriam vestimenti ejus tangerent* (Matth. 9, 20 - Marc. 6, 56).
GENAKEN, naken, aanraken, fr. *toucher.*
(73) IJZEREN KLOPPER: heden ten dage nog, hier en daar in gebruik, in stede van de *belle.* De klopper, die vastgemaakt is, wordt opgeheven, en valt op het hout der deure, oftewel op èn ijzeren schijve; die val maakt bin' den huize redelijk veel geruchte.
(74) BLIJDAG: feestdag.
(75) WALZEN: van den zelfsten wortel als *wallen* = draaien; walzen: dansen, van daar 't fransch *valse*, *valser.*
(76) *Togen* van TIEGEN (toog, getogen): *optrekken*, *gaan*, van daar *leiden.* Vergelijkt *heirtog* (heir en tiegen) = die 't leger leidt (*fr. duc*, van *ducere*). 't Duitsch geeft *ziehen*, germaansche wortel TEUH, latijn *ducere.*
't Woord TIJGEN (met ij) is eigentlijk *toogen*, toonen. (Kramers geeft *tijgen* als veranderde gedaante van *tiegen* (corruption de tiegen?!)
TIJGEN, duitsch *verzeihen*, van germaanschen wortel *tih*, verwant met sanscritschen wortel *dic* = toonen, grieksch *deiknunai* = toonen, latijn *dicere* = zeggen (toonen door woorden, *indicare*, *indiquer*).
Voor den grondzin kan *tiegen* (leiden) met *tijgen* (toogen, toonen) eenigzins verbonden worden, immers die *opleidt* (tiegt), gaat vooren op, en *toogt* (tijgt) den weg, den vijand.
(77) WILKOM, willekom, welkom, middelnederlandsch = *wellecome*, *willecomen*, midd. hoogd. *willekumen*, nieuwhoogd. *willkommen*, angelsass. *wilcumen*, eng. *welcome. Wil*, *wel*, is hier in den zin van: *naar* WIL, *naar wensch.*
(78) GEZIEN: geëerd, geacht.
(79) STAVEN, hier *boekstaven = letters* (letter uit 't latijn *littera*), 't duitsch *buchstaben.* Ziet GUSTEN, onder (7) BEUK of BOEK; en *Weber's* DREIZEHNLINDEN, vertaald door EUG. DE LEPELEER, (aanteekeningen, bl. 363, 1ste *uitgave*, van 1889, - ook 2de *uitgave*, van 1893, bl. 365.)
(80) GODSZANG, hemelzang, Gregoriaansche kerkzang: fr. *plain-chant*, eng., *plain-song.*
(81) SPOETEREN, spoederen: versterking van *spoeden*: vergelijkt speiten, *speiteren*; zwabben, *zwabberen;* enz.

(82) HOEF, enz., *hoef*, is eigentlijk het *hoornachtig* gedeelte van den voet, en waarop het ijzer genageld wordt, (fr. *sabot*); vandaar *hoefsmid*, *hoefijzer*, (eigenname, *hoevenaeghel*).

(83) SCHOOTVEL, eng. *leathern lap*: lederen schootlap, (schorte), lederen *voorschoot. Schootvel*, is eigenlijk het *vel*, '*t leêr*, dat dient als *voorschoot*, (tablier).

(84) HOEPEL, 't engelsch geeft *tire*, (tie=samenbinden), 't engelsch *hoop*, bestaat ook, dat lijk ons *hoep*, *hoepel*, nen *band* beteekent; hier *band* die *wielen* of *vaten* omvat en vaste maakt. In Vlaanderen is *hoepelen* ook dat spel waarin de kinders nen *ijzeren* of *houten* band (hoepel), met nen *stok* of met de *hand vooruitdrijven.* (Fr. *cerceau*).

(85) SNAKE: (slag van slange), 't engelsch *snake*, verwant met angelsass. *snican* = kruipen(*wegfimpelen*). Ons woord *snaak*, rappe, slimme, doende jongen (fr. *espiègle*), volgens VERCOULLIE, staat tot *snakken*, snappen = zwetsen. 'n Ware 't niet *snake* genomen in beeldzin? èn *snake* van nen jongen, gelijk *slange*, *slangevel*, ook gezeid is van menschen?

(86) ZINDER of *zender* (eigenname *De Sender* te Aertrycke), *Sintel* in de woordenboeken; eng. *sinder*, *cinder*; nieuwhoogd. *sinder*; oudnoordsch *sindr; niet* verwant met 't fransch *cendre*, dat komt uit 't latijn *cinis*, *cineris.*

(87) GARRE of *gerre*, van *geer*, *wig-* of *wegachtig* schuinsloopend voorwerp. *Garre*: lange en nauwe openinge.

(88) SPLEET, *splete*, *splette* (splijten, splitten, spletten, splitsen). Verwant met *spalten* (splaten) en *splinter.*

(89) SPERKE, *sperk*, *spark* (sperken, sparken), eng. *spark;* behoort tot *sprank*, *sprankel.*

(90) ZUSTERKES: kloosterzusters, nonnekes; 't woord *zuster* dat meest overal in gebruik is, blijft het echte schoon woord voor *maseur. Waar gaat ge ter schole? Naar de maseurs!!* In England, benevens *nuns*, hebben ze en gebruiken ze ook *sisters*.

(91) BIDSTEÊ: bidstede, bid*plaatse*, *capelle.*

(92) IJSSLEÊ: slede (eng. *sledge*), van slijden. Wij hebben ook *slieren*, *sleeren*, *slijderen* (fr. *glisser*).

(93) STEK, eng. *swoop.* Stekken wordt hier gezeid van 't plotselijk en vlug nederschieten van den roofvogel, die zijn aas wilt grijpen. 't Engelsch *swoop*, is ons *zweep*, *zwepen*, verwant met *zweven*, en eng. *swift.* In Vlaanderen zeggen wij nog *stek*veugel = sperwer, *épervier;* ook kleine roofvogel in 't algemeen. Men hoort insgelijks bijv. hij *stekte* (hij *schoot* omleege), met zijn hoofd voorewaard. Andere beteekenissen van *stekken*, ziet DE BO.

(94) AREND, middelnederl. *arent*, oudhoogd. *aren*, angelsass. *earn*, oudnoordsch *örn;* de *d* in ons aren*d* is versterkinge, gelijk in *iemand* (*ie-man* = ievers een man).
Benevens *aren* (zonder *d*) hebben wij nog *aar*, bewaard in adel*aar* = (edele vogel); *aar*, *aren* is verwant met 't grieksch *ornis* = vogel. 't Fransch *aigle*, komt uit 't latijn *aquila.*

(95) GLIJDEN: eng. *to glide*, nieuwhd. *gleiten*, deensch *glide*, zweedsch *glida*, verwant met *glad*, *glans*, *glas*, *glimmen.*

(96) GIERIGE BLIKKEN: *gierig*, hier in zijnen echten zin van *begerig.* (Zoo beteekent *gierigaard*, iemand die de onredelijke *begeerte* heeft naar 't geld.)
Begeren, van den zelfsten wortel als *geern*, *gaarn*, *graag.* Verwant met grieksch *chairis* = *gunste*, *dank*, en in geestelijken zin, *genade*, *gratie*; *chairein* = gunstig zijn.

(97) ONTLUIKEN, hier BEDRIJVEND genomen, gelijk *luiken.* Iemands oogen *luiken*, iemands oogen *toedoen*; *ontluiken = opendoen.* Die *wondersteen* had volgens 't avergeloove van 't volk daar, de kracht ook om de blindheid te genezen. G. GEZELLE gebruikt ONTLUIKEN ook als *bedrijvend*, bijv.: *wanneer Ons Heere den zin van de Heilige Godsgezanten* ONTLOOK *en opendeed.* Ziet: GODDELIJKE BESCHOUWINGEN, die prachtige vertalinge der MEDITATIONES THEOLOGICAE, van Z.D. Hoogweerdigheid G.J. WAFFELAERT, Bisschop van Brugge (blz. 141, 27ste reke).

(98) RIJPEN, gelijk 't engelsch *to ripe*, hier insgelijks BEDRIJVEND genomen. Zóó zegt ook K. Lescail: '*'k Verwachte dat de tijd de vrucht eens rijpen zou.*' (Ziet Weiland).

(99) OOFTKOPPEN = appels; fruit of ooft dat bij uitnemendheid de *kopgedaante* heeft. Vergelijkt *slaapkoppen*, *maankoppen* (*têtes de pavots*).
't Woord *appel* komt van 't latijn *malum Abellanum*; 't is te zeggen: appelvrucht van *Abella* in Campanie (Italiën). - Veel *namen* van ooftvoortbrengsels komen ons van den vreemden, om reden dat die voortbrengsels zelve ons uit den vreemden zijn overgezet.

(100) KOPKES VAN KINDERS. Longfellow geeft *ruddy faces of children:* eigentlijk *wezens*, *gezichten*; maar bleuzende *kopkes* draagt beter op het beeld van den *bogaard*, en *bleuzende kopke*, is kopke met *bleuzend wezen*, met *bleuzende kaken*, effen gelijk nen *bleuzende jongen*, nen *bleuzende mensch*, èn *bleuzend kind.*

Om- en weerwevende Wandelweg

WIJ gaan al kijken, klappen en vragen slinks en rechts, berg op, berg neder.

Langs de pandstrate ligt een akker die de *Montsaert* heet. Bediedt dat zoovele als, bij voorbeeld, het veld van Nijske *Mon's*, anders *Dumont*, een waalschen *Vanden Berghe*, of komt *Montsaert* rechtstreeks van *mons*, *-tis*, daar wij aan 't hangen van den *heuvel* ons nu bevinden en misschien ter plekke die, eerst van busch[1] in land verkeerd, den name van *bergakker* verdiende?

Geen duidelijk bescheed te krijgen van heere noch van boer.

De *pandstrate* leedt van over den berg dweers door wijk Brugge, bezijden Berchem, al Kerkhove voort. Ze was dus in andere tijden de gemeenschapweg tusschen beide oevers van de Schelde. Sinds hoe vele eeuwen en zal waarschijnelijk niemand zeggen. De ponte lag te *Grijkoord*, *grijveke*-oord, *ripetta?* Wij hebben trouwens ook de *gryve*, *rîpa.* Vergelijkt Aut*ryve.*

Met den ouden stedelijken name van *de gryve* en in 't fransch *la rive*, staat de nieuwopgerichte melkerij vereerd, alhoewel de stroom daar niet meer en spoelt. De krinkel wierd in verledene eeuwe doorgedolven. Nu is dat stille water, dat nog de *oude Schelde* noemt, bijna verdwenen. Op de *gryve* hakten die Françoizen zekeren Tone Huyghe in stukken en wierpen zijn lijk in de oude Schelde.

Grykaard, het mindere deel, zou wel met veerman, schipper en visscher, het andere deel van de gemeente kunnen uitmaken.

Boven op de bergketen ten Zuiden, zit *Quaremont* (uitgesproken *Kaermont*), lijk een arendnest. Maar zijn wijdloopig gebied is zoo wat eene golvende zee van hoog en leege gelegen gronden, daar de wakkere boever met zijn ploeggespan degelijk reuzenwerk in schijnt te verrichten. En om u dienst te doen, nare en verre landschap-

(1) In Oostvlanderen altijd *bosch.*

beelden en oneindig verschiet zijn te aanschouwen daâr te allen kante.

Geleerden beweren dat *quare*, *kaer*, *car*, *ker* in vroegere tale *steen* bediedt en dat het woord in latere talen opgenomen bleef. Wij moeten 't gewillig gelooven. Immers in ons Dietsch hebben wij alsan *kern* (*noyau*) en *kernen*, te klonter slaan. Bovendien en kan te Quaremont die uitleg er niet om liegen. Wordt het land wat diepe omgereden, graaft men eenen gracht of eene enkele scheedvore, men valt rechtuit op zandsteenen, op keien of ijzersteenen.

Maar indien *Quaremont* de beteekenisse heeft van *Steenberg*, hoe en wanneer mag zulke oord- of stedename in wezen gekomen zijn?

Er is op te merken dat het grondgebied van *Quaremont* tegen dit van Ronse paalt, en omtrent Ronse leefde eerstmaals eene bevolkinge die messen, priemen en happen uit vierkei sleep. Dies ook vermoedelijk op onzen berg. Later legerden en verbleven de Romelingen wel ievers in deze streke. In de VIIde eeuwe verscheen er de geloofsbode Amandus, die een klooster te Ronse stichtte.

Quaremont stond gewis van toen reeds bekend?

De volgelingen van Amandus zullen zijne boodschap voortgezet hebben. Quaremont en Kerkhove eeren beide dien heiligen als hunnen Beschermer. Te weten hoe het eertijds hier was?

Onze parochie staat onder de bescherminge van Onze Lieve Vrouwe van Carmel en prijkt met den name van Berchem-O.-L.-Vrouw. Te oordeelen naar trant en werkschikkingen, is hare kerke hernieuwd en vergroot geweest in den loop van de XIII^{de} eeuwe. De oude vierkantte torre wierd in gothisch verhoog opgetrokken en eene benedenkerke van drie beuken met arduinen pilaren en haakcapiteelen tegen den torre gezet. De middenbeuk heeft bovenlichten. 't Gewelf is in hout met bewerkte dweersbalken, steenplate en een ribbinge. Uit welke oorzake de choor van lateren middeneeuwschen bouwtrant is en kan men niet gissen. Maar zonder twijfel zal de inhuldinge van de nieuwe kerke aanleidinge gegeven

hebben om ze aan O.-L.-Vrouwe van Carmel toe te wijden. Denkt trouwens welke geestdriftige ontroeringe het verschijnen aan H. Simon Stock, ten jare 1251, overal in de christene wereld te wege moet gebracht hebben.

Nochtans, hoe wonder het ook schijne, neemt het volk goedsmoeds den H. Antonius, abt, voor beschermer en des te meer omdat de ‘Aanbiddingstijd’ op zijnen feestdag valt. Velen zelfs en weten van niet beter. Men mag daaruit stout en boud besluiten dat vroeger en eerstmaals de beschermheilige van Berchem inderdaad Antonius was, dien de prochianen, van vader te zone, door alle tijden zijn blijven dienen en op wiens dag de ‘aanbiddinge’ gebleven is.

Van de drie genoemde gemeenten zal Quaremont den prijs van 't langst leven behalen. Berchem, het *hem* beneden den berg, langs den heereweg en de Schelde gebouwd, was eene bloeiende plekke alreeds in de XIIIde eeuwe. Kerkhove kan wel ouder zijn als Berchem. Een deel van zijn gebied heet *Ten hove*, waarvan elkendeen *den oven* maakt. Zou de benoeminge van *Kerkhove* misschien *kerke ten hove* beduiden, of wat?

Al de oosterzijde van Quaremont heeft eene bevolkte wijk hare tenten geslegen op eene andere bergkruine en dat oord heet *Laemont.*

Welken zin zal die name bevatten? Wij en zijn 't niet wijs maar weten eene zake. Tot weinige jaren geleden, stond daar de verre en bij bekende *groote boeker*, in 't midden van een openen, vlakken, woesten gemeentegrond, eene rechte *lare.*

Zou *Laemont*, door de verdwijning van de *r*, soms geen bederf zijn van *Laermont*?

Wij wenden ons naar den westkant en zien *Pense*- of meer gewonelijk en beter *Pansemont* gezeid, op 't gebied van Ruyen. Deze velden, eertijds al busch, en zijn doorgaans van den besten meester niet, maar van *winteraren* (onderaardsche kille wateraders) doortrokken en armtierig. Heeft *Pensemont* verband met den eerename van den vrijen jager, die in zijn droef ambacht min als schaarscheid opdoet? Niet te denken. 't Is trouwens waar dat die

landouwe wat leeger en meer effen ligt als 't hoogste van den heuvel en aldus aanschouwd zijnde, moet men door *Pansemont* inderdaad buik-berg, minderen berg of enkelen *buik* verstaan.

In de topvlakte en tegen aan de busschen, wierden, van ettelijke jaren her, twee casteelen gebouwd. Hunne bewoners, zeggen en schrijven: *château de Calmont.* Waarom? Geene antwoorde, immers te voren en had de gebuurte nooit of nimmer van dat *Calmont* gehoord. 't Staat nochtans alreede op de landkaarte van 't krijgswezen aangeteekend, zoo 't schijnt.

Is die oordname of eeretitel ievers bekend en wat voert hij in zijnen schild?

En nu, mogen wij te onzen dietschen geweste rijke aan *mont's* wezen, 't zal te peizen, oorzake hier in vinden, dat er eens een, het eerste van al, *Quaremont* zelve, op den bodem kwam te ontluiken in eigene gedaante, ten tijde van de Romelingen of in vroege kerketijden.

Eene weide op die gemeente wordt de *moenipré* geheeten, dat helder de vertolkinge van *muinkwee* is, vertolkinge allichte ingebracht door waalsche maaiers en hooiers, van den meester weleer ter plekke gezonden.

't En is geene reden om *Quaremont*, lijk velen willen doen, in *Quatremont* te verkeeren, want zulk bescheed, al en ware er zelfs geen andere, op geene hoegenaamde wezentlijkheid gesteund, geenen zin en kan hebben.

Al de overige hoogten dragen dietsche benamingen, lijk *paterberg*, *waaienberg*, *stookte*, (de berg *steckt*, heeft *gestoken*), en *kalkoven.*

Wierd er hier altemets kalk gebrand?

't Kan misschien wel gebeurd zijn, wanneer men 't middeneeuwsche casteel ging metsen, waarvan de geheugenisse nog in de overleveringe blijft. Ze wilt zelfs lijk halvelinge weten dat de meesters van die burcht wel niet in gestadige vriendelijke gebuurzaamheid en leefden met de heeren van *Ter donckt* te Berchem. Wat er ook van zij of niet, alsan zeker zult ge nabij den *kalkoven*, in 't midden van het hout, overblijf van grondslagen herkennen. 't Gebouw en bestaat niet meer, maar

voor den oogenblik wandelen wij in den zoo - tot heden - genaamden *casteelbosch.*

Kijkt!... Eene *slinder*, eene slange, een boschpaling vlucht daar onder 't varentgers. Horkt! slag van gevleugelde dierkens gonzen in de lucht en door de zonnepinken; boven om in 't loover, zingen de nachtegale en de meerlare en de goudvogel, wiens volle stemme galmt lijk een orgel door en door het woud. Waar tijd, dood en vernieling voorbij kwamen is 't leven nog overal, of ware 't beschimpinge.

In het bergland zijn vele lieden genoodzaakt water te gaan putten buiten hun eigen beluik, met de *drage* of den *leêgaard* op hunne schouders, en de wellen overigens en ontbreken er niet.

De bronne die in den hooggestamden *kruinbosch*, winter en zomer, kostelijk krystalinen water verschaft, heet de *Belsbeke*, gemakkelijk om verstaan.

Eene andere welle noemt de *Gheynstenfonteine*, uit de nabijheid van 't oud hof der Vander Gheynste'n.

Maar wat mag de *Perrebolle* wel in den zin hebben? Al konnen wij met of zonder reden in *bolle* een bederf van *borne* veronderstellen, het hoofdwoord *perre* is hier teenemale buiten gebruik, onbekend en onbegrepen. Daar zijn algelijk zeldzame benamingen in de streke.

Beneden de heuvellagen, wandelen wij langs henen eenen couter, die in heel zijne vlakte vruchtbare landen beslaat en anderszins geene bijzonderheid en biedt. Hij heet den *kiever* en 't is al. Wie legt er dat raadsel uit?

Maar wij zijn al wederom te berge geslegen. De laatste top van de keten is de *Kluisberg* in 't grondgebied van Orroir, aan den rechter oever van de Ronne. De Walen zeggen '*l mont de l'inclus.* Zoo de benaminge is van 's zelfs 't bewijs dat op deze hoogte, eens of anders, een kluizenaar verbleven heeft, lijk 't geschiedde op haar evenbeeld, de *mont S*^{t} *Aubert* in Henegouwe, of eigentlijk *mont de la Trinité*, alhier *berg te Ternité* vermeld.

Het rond gebouwke dat op onzen heuvel staat, wordt de *kluiscapelle* geheeten, hoewel het maar een enkele

kijktorre en zij, die mogelijks eene verlatene en vervallene kapelle verving.

Van op zijn platte dak kunnen de liefhebbers van streekzichten hunnen lust voldoen. Daar, voor hunne voeten, ontrolt Vlanderenland, zoo verre als de oogen dragen, met de krinkelende Schelde in de dellinge, met dorpen en kerkespitsen alomendom verspreid, met Audenaarde en de torren van Gent duidelijk schijnbaar op den gezichteinder, en ja ook, naar men beweert, die van Brugge, bij zeer helder weder, in de verste grijsde noordwester kimme gedoezeld. Gewis behelst deze lijfelijke landkaarte weinig schilderachtige eigenschap en grootheid. En toch zal men die zee van bewoonde vlanden en oorden niet aanschouwen zonder getrokken te zijn door de tooverkracht in de onmeetbaarheid verscholen, noch zonder te herinneren welke wonderen van werk, vernuft, nijverheid en strijd, van vroomheid en trouwheid, zijn dierbaar en roemrijk Vlanderen aan den kleenen Vlaming door de eeuwen gekost heeft.

Al door den burg vertrekkende te Quaremontwaard, vallen wij op den weg van Ruyen naar Amougies die den onzen kruiswijsde dweerst. Is 't daarom dat deze ruimte als *de vierschare* bekend blijft? Wat zou't? De *vierschare*, bij de Walen: *'l banc des échevins.* was dus de vergaderinge van de schepenen. Een nevel van gerechtsoverleveringe is bovendien nog aan de plekke vast. Maar welke schepenen kwamen hier te berde of te vierschare?

Het volgende staat eigenhandig geschreven op eenen ouden boek van de *costumen van den lande van Aalst*:

'Desen boeck behoort toe aen Joannes Franciscus Styns, saevelmeester, landtmeter, pryser en deelsman tot Quaremont die hij heeft gekocht van Pieter Frans Eeckhout den 24 augustus 1780.'

'Heden desen 28 November 1786 ben ick onderschreven op myne becommen commissie van den graeve de Marode &^{a} &^{a} &^{a} voor wethouderen van Sulsicque, Quaremont ende Ruyen in ord^{re} vierschare tot het voornoemde Sulsicque in Eede gestelt als procureur omme te postuleren voor hun Lieden heeren tribunael in des selfs

qualiteyt als procureur d'officij in judicio my toorconden. J.F. Styns P.'

Bijgevolg en was er maar eene *wet* voor die drie gemeenten. Van een anderen kant, vele nu opene wegen liepen eertijds door de meerdere uitgestrektheid van de toen bestaande busschen en, de ligginge van't grondgebied ingezien, was de besprokene plekke zeer wel gekozen om er te vierschare te komen, bijzonderlijk voor de ingezetenen van Ruyen. Ongetwijfeld dus zullen't de heeren wethouders van Sulsicque, Quaremont en Ruyen geweest hebben, die daar bij tijden, misschien buitengewone vierschare hielden om recht te doen, onder de groene woudgewelven, lijk de H. Lodewijk, koning van Vrankrijk, onder den eeke van Vincennes, naar aloud gebruik. Wie weet hoe diepe men in 't verleden zou moeten zien om er den oorsprong van te vinden?

V.D.M.

Mingelmare

HOE het dorp Waeromme van eertijds het huidige Waerdamme wierd, dat meldt ons de volgende volkszeise:

Eens kwam een reizende man het dorp Waeromme in West-Vlanderen voorbijgegaan, en, 't zij uit nieuwsgierigheid 't zij om andere redens, zoo sprak hij een jongentje aan, dat daar te naargange kwam. 'Mijn vriendtje,' vroeg hij, 'wat dorp, welke torre is dat?'

'Waeromme,' zei 't manneke.

De man was gestoord, en bitsiger sprak hij: ''k vrage u den name van 't dorp.' En 't kind, geheel bedeesd, zei wêere: 'Waeromme.'

Over van gramschap om de antwoorde van het kind, nam de vreemdeling zijn geschut, en hij schoot het jongentje ter plekke dood.

Om reden van die wandaad, en om verders alle misverstaan te vermijden, veranderde 't volk van Waeromme den name van zijn dorp, en noemden het Waerdamme.

Zoo vertelde 't aan zijne kleenkinders, over dertig jaar, grootvader De Vos zaliger, van Harelbeke.

[Nummer 9]

Gewoonworden

ALS er in dagbladen, in volksvergaderingen, in vriendenkringen geklaagd wordt, - en zulks en gebeurt tegenwoordig maar al te veel - over het groot verschil dat er bestaat tusschen de onderscheidene standen der samenleving, dan wordt daarmee bedoeld, dat er een groot verschil is, wat het *geluk* betreft, tusschen die onderscheidene standen.

Dat verschil en is nochtans op verre na zoo groot niet in de wezenlijkheid als in den schijn. De gerustheid van geweten en de gezondheid, die ongetwijfeld het meest bijdragen tot geluk en genot op de wereld, kan men in alle standen vinden. Geldmacht en eerebedieningen, dat, en dat alleen, maakt inderdaad het verschil uit tusschen de hoogere en de leegere standen der samenleving. Maar geldmacht en eerebedieningen en zijn toch ook zonder last en zonder zorg niet. Spreekwoorden als: *geld baart onrust*, *hoe meerder eer hoe meerder zeer*, bestaan bij alle

volkeren, en zullen immer bestaan, omdat ze immer zullen waar blijven. Doch er is meer.

Eene wondere wet is er, daar alle menschen aan onderworpen zijn, eene wet die de ware gelijkheid, - de gelijkheid van genot - verbazenderwijze bevordert; eene wet die maakt, dat een geldkoning dikwijls min vreugde haalt uit zijne hoopen gouds als een boerenwerkman uit zijn handvol gespaarde stuivers: *de onvermijdelijke wet van het gewoonworden.*

Wat in den grond het gewoonworden is, zou ik moeilijk kunnen zeggen. Het bestaat niettemin voor het gezicht, voor het gehoor, voor den reuk, voor den smaak, voor alle gevoel.

De Bruggelingen, bij voorbeeld, bewonderen veel min als de vreemdelingen, de kunstige en prachtige gebouwen hunner stad. Ze zien ze wel, maar ze zijn er weinig van aangedaan; ze zijn eraan gewoon geworden.

Wanneer ge iemand boomstil ziet staan voor de schouw van 't Vrije, de oogen wijd open met een stalen onbeweeglijkheid tot het meesterstuk gericht, zegt zonder aarzelen: het is de eerste maal dat die mensch dat gewrocht ziet. Ik zal er bijvoegen: die mensch en ziet het meesterstuk nog maar sedert eenige stonden. De diepe ontroering, het onmeetbaar genot dat men verrukking noemt, is van korten duur. Door die geweldige aandoening heeft het zenuwgestel eene blijvende verandering ondergaan, bij zooverre dat weldra hetzelfde meesterstuk veel min indruk op hem zal maken. Dat kunstgewrocht teekent zijn beeld in de hersenen van den bewonderaar. Welhaast stilt de diepe ontroering; de verrukking houdt op. Ook begint de toeschouwer te bewegen. Hij leeft niet alleenlijk meer door zijne oogen: de andere zintuigen ook worden wederom wakker. Hij begint het gerucht te hooren om hem heen, hij wordt gevoelig aan het gedrom, aan den geur die hem omringt.

Nu zal hij het meesterstuk in al zijn deelen onderzoeken. Toen alle deeltjes en hoedanigheden in hem zullen afgebeeld zijn, dan zal hij daar niets meer vinden dat op hem nog indruk maakt. Niets weerhoudt hem

nog op die zelfde plaats, waar hij eene halve uur te voren als versteend stond en aan den grond genageld van bewondering! Hij vertrekt. Welke verandering!!

Maar, zult ge zeggen, wat kan het den rijken man wel schillen dat één meesterstuk op hem geen indruk meer en maakt? Zijn er geen andere genoeg om hem alle dagen meer als eene verrukking te verschaffen? En waren er geen kunstgewrochten meer, andere vermaken bestaan in overvloed, en voor geld is alles te bekomen!

Ik moet u antwoorden, goede lezer, dat het ontroerd en verrukt zijn, voor iedereen maar in zekere maat mogelijk is. Het zenuwgestel, zoowel als elk ander deel van het lichaam, verbruikt stoffen door zijne werking. Eens dat deze stoffen uitgebezigd zijn, is het zenuwgestel machteloos geworden, het is om zoo te zeggen verlamd.

Die ontroering op ontroering wil stapelen, treedt met rasse schreden naar de gevoelloosheid; en eenmaal zoover gekomen, zal zulk een mensch, zelfs voor een nieuw en prachtig schouwspel, onverschillig blijven. Al het goud van den aardbol is onbekwaam om hem wat genot te verschaffen, al zoo min als het bekwaam is om eenen doode te verwekken. Geen wonder of maken die mannen, wel te verstaan indien ze van godsdienst beroofd zijn, zoo gereedelijk een einde aan hun leven. Onlangs nog heeft heeft een duizendmillioenbezitter van America zijn eigen van 't leven geholpen. Weinig tijd te voren gebeurde een dergelijk schelmstuk ook te Parijs.

Alle geluk op aarde en was hun nochtans niet ontzeid.

De noodige werkstoffen voor de zenuwen, recht gelijk het gebeurt voor de andere geweefsels van het lichaam, worden gestadig geboren zoolang het leven duurt. De uitgedoofde gevoeligheid zou stillekens aan weergekeerd zijn en met wat geduld hadden die rijkaards wederom kunnen genieten; zelfs reeds genoten vermaken hadden hun wederom kunnen aangenaam worden.

Geen enkel afbeeldsel immers, blijft in onze hersenen een oogenblik ongewijzigd. Nauwelijks is het volworden, of het begint al te slijten. 's Anderendaags zal een prachtvertoon dat men wederziet, meer indruk maken als

een uur na het eerste aanschouwen. Nog later is eene grootere aandoening mogelijk; maar nooit meer en zal er middel zijn om de eerste ontroering te verwekken.

Ja, het gewoonworden is eene wondere wet van den Schepper!

Ik ken eene werkmansgilde van alhier, die alle jaren een speelreisje naar Oostende doet. Wat die menschen daar verzet in vinden, en is niet zeggelijk. Op den spoorweg reeds spreken ze aanhoudend van de leute die hen ginder te wachten staat. Ze zullen mogen duikelen, plasschen, tuimelboomen maken in 't water en malkander poetsen bakken; ze zullen daarna een goed druppeltje drinken, versche geernaarts en versche mossels eten; ze zullen ook eens omzwieren in stad en in de duinen en lachen en grappen vertellen dat het uitneemt. En doen ze dat al? - 'k Geloof het wel. - Het heeft hun zooveel deugd gedaan, dat zij er verscheidene maanden lang weten van te spreken.

Wat verschil bij degenen die reeds sedert weken aan zee verblijven! Die menschen en zien er daar niet gelukkiger uit als in hun huis. Een bad nemen, wat is dat voor hun! Zij zijn meestal blijde als het gedaan is. Die sterke en zuivere lucht schijnt hun zoo verkwikkend niet meer; de breede en machtige golven, de prachtige gezichteinder ontroert ze nog weinig of niet. Hun eten is lekker, hunne dranken fijn, hunne kleeding en spelen uitgezocht, en nog en zien zij er maar weinig te vreden uit. Al de verstrooiingen van het strand zijn om zoo te zeggen dagelijksch brood voor hun: ze zijn er welhaast onverschillig aan geworden. Die onverschilligheid, die zweem van verveling is zelfs een kenmerk van dat slag van menschen. Moest iemand in hun gezelschap groote teekens geven van blijdschap en verwondering, dat zou aanzien worden als kinderachtig.

Bestaat die wet ook voor de onaangename gewaarwordingen?

Goddank, ja.

De Bruggelingen die bij den Hallentorre vernachten, slapen zoowel als 't is gelijk wie van ons, alhoewel alle

quartier hunne slaapsteê dreunt van het luidruchtig wekkeren van den beiaard. Noch ik, noch gij, goede lezer, zouden daar goed kunnen rusten: tien, twintig keeren zouden wij uit onzen slaap getrokken worden. Het is gekend dat de beste krijgslieden dezulke zijn die meermaals aan gevechten deel genomen hebben. De dood maakt al min en min indruk. Stillekens aan groeit de onverschrokkenheid; ze stijgt eindelijk zoohoog dat zulke mannen, zelfs te midden het grootste gevaar, hunne koelbloedigheid behouden.

Iedereen heeft ondervonden, dat het in zulk of zulk huis niet houdelijk en is, om reden van het kijven van de vrouw of het rullen van den man. Men staat er verbaasd, over, als men bemerkt hoe de vrouw verdraagzaam hoe de man koelbloedig blijft onder die vlagen verwijtingen. Die menschen zijn dat gewoon, en gelukkiglijk voor hen, de gewoonte verhardt.

Oversten en ouders, wilt ge dat uwe berispingen baten, maakt er zoo weinig mogelijk gebruik van. De moeders vooral dienden zulks te onthouden. Meestendeels hebben ze te weinig gezag op hunne kinders; en 't is hun eigen schuld; ze berispen tienmaal te veel, en hunne vermaningen maken geen indruk meer.

Men mag zeggen, dat rampen en tegenslagen den mensch voorbereiden tot meerder genot; niet alleenlijk omdat ze de afwezigheid zijnde van het genot, van 't genot ontwennen en het alzoo weder mogelijk maken, maar ook omdat ze, het tegendeel zijnde van 't genot, te inniger doen gevoelen.

Die nooit ziek geweest en is, kent maar half de weerde van de gezondheid: hij is er aangewoon. Maar die mensch wordt ziek en moet te bed blijven. Nu eerst acht hij de gezondheid naar behooren, en, komt hij eindelijk te genezen, welke vreugde! Hij zou het aan de boomen vertellen!

In sommige streken van Vlanderen eten boeren en werklieden 's wekedags roggebrood. Ons tarwebrood is voor hun zondagkost en smaakt hun zoo goed als aan ons het beste koekebrood.

Hoe dikwijls klagen wij niet over den winter, ik zoowel als een ander. Wij denken niet eens, dat rechts de winter ons een waar genot van den zomer mogelijk maakt. Ja, hoe harder de winter is hoe zoeter de zomer ons zal schijnen.

Deze waarheid geeft den sleuter van het geheim, voor welvarende menschen, om hun voorspoed nooit zoodanig gewend te worden, dat zij er geen genot meer in vinden. Wat moeten ze daarvoor doen? - Ongelukken zoeken? - Neen toch, dat en is niet menschelijk en ook niet noodig; maar ongelukkigen bezoeken, helpen en vertroosten.

Eene schatrijke hertogin van ons land ontvangt wekelijks op haar slot arme menschen die zeere armen of zeere beenen hebben. Met eigen handen onder het toezicht van eenen geneesheer, wascht en verbindt zij hun dikwijls zoo walgelijke wonden. Ongetwijfd doet die mevrouw dat uit christelijke liefde en voor den hemel; doch vast is het ook, dat ze daarvoor reeds op aarde overvloedig beloond wordt. Als wanneer ze van tusschen al die ellende komt, moet hare eigene gezondheid dierbaarder schijnen, haar slot rijker, haar hof en hare wandeldreven aangenamer.

Gij die door ongelukken overvallen zijt, wanhoopt niet. Moeten deze nog een tijd lang aanslepen, zoo zult gij er al min en min gevoelig aan worden en onderwijl allerbest bereid zijn om zelfs in klein geluk groot genot te vinden.

Twee goede middelen bestaan er, om den last van den tegenspoed te verlichten.

Zijn ongeluk vergelijken met dat van menschen die nog meer te lijden hebben, is een eerste middel. Zieken en ongelukkigen bezoeken is aanbevelensweerdig zoowel voor beproefde menschen als voor welvarende.

Het tweede middel is het werk.

Werken is een verzet dat weinig of niet en verveelt, het eenigste dat ik kenne met die hoedanigheid. Wel is waar het ontroert weinig of niet, maar het verschaft eene stille voldoening die een mensch noodig heeft om in zijnen haak te zijn. Die voldoening mag vergeleken worden met deze die men gevoelt bij het inademen van zuivere lucht.

Dat ook en is geen ontroerend verzet, maar die ervan beroofd is, en is toch niet wel.

Het werk dient eene groote plaats in het leven van den mensch te bekleeden. Gelukkigen en ongelukkigen zullen er veel voordeel uit trekken. Het doet niet alleenlijk ramp en smert vergeten, maar het maakt ook het genot mogelijk, dat de welvarende menschen verwachten van allerhande verstrooiïngen verzet.

In deze bijdrage en heb ik geenszins zoeken te bewijzen dat alleman even gelukkig is op de wereld. Zulks ware ten anderen ondoenlijk. Dit echter heb ik willen duidelijker maken: dat geld en goed niet altijd en niet uitsluitend samengaan met geluk en genot. Zooveel is vast en gewis, dat het gewoonworden wonderwel het groot verschil vereffent tusschen de hoogere en de leegere standen der samenleving. Het draagt meer bij tot de gelijkheid onder de menschen tot de goede, de ware gelijkheid, de gelijkheid van genot als al de wetten van de bewindmannen te zamen.

Uit Moscroen, den 11^{n} van Bloeimaand 1899.

D.A.S.

Herinnering

ZIJ stonden met ontdekten hoofde
in 't kunstenheiligdom
van Duitschlands opperstede,
en... staarden stil en stom.

Zij stonden met ontdekten hoofde
in 't kunstenheiligdom
voor Vlandrens oude schilders...
en... staarden stil en stom.

Zij stonden roerloos, hijgend,
van hoogre kunst doorwond
en vlaamsche, ons dierbre mannen
die kwamen op hun mond.

‘Van Eyck en Memling...; heden
bestaat nog 't vlaamsche volk?’
‘Is 't nog, zoo in 't verleden
der kunsten ware tolk?’

In 't hert van 't fiere Duitschland,
daar kwam, met roem belaân,
het beeld van 't oude Vlandren
een stonde voor ons staan.

Ontroerd, een traan in de oogen,
‘ach! dierbre broeders, toch,
het oude kunstrijk Vlandren
ja, heden leeft het nog.’

‘Lang sliep het zijnen doodslaap,
zijns zelven onbewust.’
‘Toen stormde op eens het vreeslijk,
op de oude vlaamsche kust.’

‘De skalden zongen machtig
voor eigen kunst en schoon,
voor eigen taal en zeden...
en weerden schand en hoon.’

‘Nu heeft het lieve Vlaandren
zijn dichters, schilders weer
en 't ziet met de oude fierheid
op vreemde kunsten neer.’

Zij drukten ons als vrienden
de dietsche broederhand:
‘gij hebt voorwaar een kleen, doch
een groot, groot vaderland.’

HORAND

(*) Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(3de vervolg.)

Nu kwam het jaargetij weêr
dat de nachten al kouder en langer
worden; de zonne in heur wijken
ging 't sterrebeeld van scorpioen in(101).
Trekveugels zeilden deur loodgrauwe lucht,
en verlieten het ijs der
gruwzame noordkreek(102), voor strange(103)
en voor eiland beneden den keerkring.
't Koorn was overal binnen,
en wild met de winden van de herfstmaand(104)
vocht nu de woudboom, lijk Jacob die vocht
met den hemelgeest vroeger.
Al de teekens voorspelden
nen langen en vreeslijken winter.
Bietjes, met voorgevoel van hunnen nood,
hadden zeem(105) opgedaan, ont(106)
't liep uit de korven;
de jagers, de wilde Indianen beweerden
dat de winter ging hard zijn,
want 't haar van de vossen stond dikke.
Zóó kwam het najaar; dan volgde nog
't heerlijk getij, dat de boeren
fraai(107) en godsdienstig daar,
''*t zomerken van Alderheiligen*' noemden.
't Luchtruim was vol met droomend
en tooverend licht, en de landstreek
lag lijk nieuwe geschapen
in al 't frissche der kindscheid.
De aarde scheen 't land van den vrede,
en 't rusteloos herte der zee ook
was bedaard voor èn stonde.
Al 't geluid smolt zingend in één: het
roepen der kinders in 't spel,
en 't kraaien der hanen op de hofsteên,
't zwieren van vlerken(108) in slapende lucht,
en 't koeren(109) der duiven,

(*) Misdrukt in 't voorgaande talmerk, bl. 118.
Herder en *leeraar* van 't Grand-Pré,
leest:
Herder en *leeraar* van Grand-Pré.

alles was stil en weêrhouden
lijk 't zuchten der liefde, en de groote
zonne, keek liefoogend ook,
deur de guldene dampen omtrent heur,
binst dat, getooid in zijn bruin,
en zijn rood, en zijn geluw gewaad, en
blinkend met dauwglans, het glinstrend
geboomte van 't woudgebied straalde
lijk de Plataan[110], dien de Persen
met schoûrkleed[111] en kleinood[112] versierden[113].

Thans herbegonnen en heerschten
de ruste, de liefde en de stilte.
Weg was den dag, met zijn last en zijn hitte,
en 't dalende dumster
brocht zijne avondster weêr in 't gewelf
en de koeien[114] ook stalwaards.
En zij kwamen al dreelvoeten[115],
leîn hunnen hals op malkander,
zetten hun neusgaten open,
en haalden[116] de koelte op des avonds.
Vooren op, met de belle aan,
ging 's meiskes prachtige veerze[117],
trotsch op heur sneeuwwit vel,
en op 't snoer dat wuifde[118] aan den halsband.
Vreedzaam stapte ze en trage,
als wist zij dat 't menschdom heur lief had.
Dan kwam de schaapherder weêr
met zijn bletende[119] kudden van 't zeeland,
waar zij 't liefst gingen weiden.
De schaaphond kwam achter, en volgde
vol geduld en vol aanzien,
en eêl in zijn heerlijk vernuft, zoo
wandelde hij over end weêr[120]
met grootsche doeninge, en zwaaide
trotsch zijnen waaisteert, en joeg maar al vooren
het schaap dat te leeg viel.
Hij bestierde de kudde, als de
schaper nen tuk[121] deed, en hield ze
vrij van den wolf, die bij nachte
in de sterrelucht huilde uit het woudland.
Late, en met 't rijzen der mane,
kwamen de wagens uit 't meerschland,
zwaar van 't hooi, dat, gebrijnd[122],
alom zijnen geur in de lucht zond.
Vreugdevol neigden[123] nu de orsen,
met dauw op hun mane en hun vitlok[124],

binst dat hooge op hun schouders,
hun houten en lijvige zadels(125),
mooi in hun blinkende verwe,
en met bloeroode kwispels(126) behangen,
knikten(127) in 't glanzend getooi,
lijk stookroozen(128) zwaar van den bloezem.
Duldzaam intusschen, stonden de koeien,
en gaven hunne uiers(129)
over in de handen der melkmeid,
wijl nu, luide en gemeten,
in den zingenden eemer
de melkstriemen schooten dat 't schuimde.
't Loeien van 't vee, en 't schetrend(130) gelach,
dat men hoorde over 't hof nog,
sloeg en weêrklonk op de schuren,
maar haast zonk het weg in de stilte.
Zwaar, en met knarzend geruchte,
gingen de schuurdeuren toe, al
de houten staven doen rutlen,
en alles dan zweeg voor nen tijd(131) daar.

('*t Vervolgt*).

Eindnoten:

(101) Op 21 in Herfstmaand (September).
(102) KREEK: *bochte* eener beke, ook kleinen *insprong* van de zee. Eng. *bay* en *creek.* Uit het germaansch komt 't fransch *crique.*
(103) STRANGE: strand, zeestrand.
(104) HERFSTMAAND: September.
(105) ZEEM: honing, honig. Middelnederl. *seem*, ondhoogd. *seim*, middelhoogd. en nieuwhoogd. *seim*, oudnoordsch *seimr* = honingraat.
In *zeem*vel, *zeem*leêr, is *zeem* èn ander woord, dat overgenomen wierd uit 't fransch *chamois* (peau de chamois)-
(106) ONT: *tot*, *tot dat*; vergelijkt van *ends ont ends* = d'un bout à l'autre. Bijv.: *gij moet hem meten van ends ont ends* (van 't een einde tot het ander). Te Wonterghem en elders wordt het verwrongen tot van *ends ent ends*, van *ens-en-tens.*
Het engelsch *unto* (*tot*, *tot aan*), en met stemzate op u□nt(o) is zonder twijfel de weêrsplete van ons *ont.*
(107) FRAAI: hier in den zin van *goed*, *brave.* Vergelijkt *fraai kind. Fraai en godsdienstig* vertaalt in zijnen *vollen* zin het engelsch *pious.*
(108) VLERK (vleugel), vleer, vlere, *vlederik*, *vlerik*, afgeleid van *vlederen*, *fladderen* (vledermuis, vleremuis).
(109) KOEREN: *korren* (der duiven). Van denzelfsten wortel als *kieren*, *kerren*, en verwant met 't grieksch *ge□ru□*, en 't latijn *garrire.*
(110) PLATAAN: plataanboom; eng. *plane-tree*: is ne grooten boom, met lange wijduitgespreide takken en breedgeschaarde blaren (lijk groote druivelaarblaren). Herkomstig uit Asia, wierd overgebracht in de warme landen van Europa, en groeit geern in wakken grond, langs water en woudland. (Ziet DODOEN'S CRUYDTBOECK.)
(111) SCHOÛRKLEED, schouderkleed, mantel.
(112) KLEINOOD: juweel. KLEIN in eersten zin van *rein*, *zuiver* (eng. *clean*), sierlijk, bevallig, dun, en OOD = schat. (Ooievaar = schatbrenger, schatdrager, voor *oode-baar* van *ood*, en *baren*:

dragen). KLEINOOD dus: bevallige, sierlijke kostbaarheid, *juweel* (dat komt uit 't oudfransch *joel*, nu *joyau (joie)* = iets dat verheugt).

(113) PERSEN ..... VERSIERDEN: Longfellow zinspeelt hier op 't gene *Herodote* verhaalt van CYRUS, die nen schoonen Plataanboom prachtig versierde en vereerde.

(114) KOEIEN: Longfellow geeft HERD, 't gene KUDDE, bijzonderlijk *vee-kudde* beteekent. (Ziet WALKER-SMART.) Wij hebben ook 't vlaamsch woord *herder* in den zin van *koei-* of *schaapherder.*
't Engelsch *flock*, dat lijk *herd* ook in eersten zin èn verzamelinge van dieren bediedt, wordt eerder gezeid van *schapen*, en verschijnt eenige reken verder (*with his bleating flocks*).

(115) DREELVOETEN: *dreelen*, *streelen* met den voet, lijk het de koeien doen, die vermoeid zijnde, het bovenste van den schoe maar weinig op 'n heffen, en alzoo 't zand of den grond in 't verterten lijk lichtjes strijken. (Vergelijkt *sleepvoeten*, *stampvoeten.*)

(116) OPHALEN, hier *optrekken*, *opsnuiven.* 't Engelsch *to hale*, ook *to haul.* Men zegt nog: *zijnen asem halen* of *ophalen*, *nen diepen asem halen*, *zijn herte ophalen*, *e snuifken ophalen.* 't Engelsch heeft *to fetch* voor *halen*, in den zin van fr. *chercher.*
Halen bediedt eigentlijk: *roepen*, *ontbieden*, van indogermaanschen wortel *kal* en germaansche wortel *hal*, en is verwant met grieksch *kalein* = roepen, en latijn *calare.*
Uit den eersten zin van *roepen*, *ontbieden*, hebben wij verder den zin van *uitlokken*, *trekken*, *optrekken.* Uit het germaansch komt fransch *haler* in de zeevaart; bij voorbeeld: *haler un cordage* = èn touwe ophalen; in de jacht: *haler les chiens* = de honden ophitsen (door geroep); voor andere zinnen van *haler*, ziet Kramers.

(117) VEERZE, *vaars*, (fr. *génisse*), eng. *hifer*, *var* = kalf, *varkoe* = kalfkoe; ons woord *veer* of *vaar* is ook nog in 't *tweede* deel van 't engelsch hei*fer. Hei*, in den zin van *high*, hoog, groot, en *fer* = kalf, dus *heifer* = volgroeid kalf = veerze.

(118) WUIVEN: licht waaiend of rimplend bewegen; van den zelfsten stam als *wippen*; eng. to *wave*; 't engelsch *wave* = ook lichte rimplende waterbaar, duitsch *woge*, dat uitkomt op den stam van *wegen*, *bewegen*, *wiegen* en *wagen.*

(119) BLETEN, blaten, eng. *to bleat*, fr. *bêler*, klankweêrgevend.

(120) OVER END WEÊR: over *ende* weêr: *ende* voor *en*, is nog bewaard in elk*en*deen, om *end* om, eerst *ende* vooral, heer *ende* meester, enz. 't Middelnederlandsch benevens *en*, *enne*, had ook *ende*; de *d* of *t* vinden wij in al de germaansche zustertalen. Ondsassensch *endi*, oudhoogd. *enti*, *unti*, angelsassensch *and*, engelsch *and*, oudfriesch *ande*, middelhoogd. *unde*, nieuwhoogd. *und.*
Waarom *ende*, zelfs *aleene* genomen, verwijzen daar waar het beter draagt en meer kracht heeft als *en?* 't is eigen goed, 't is weelde in de tale.

(121) TUK (tikken, tokken, tukken), *tuk*, *tik*, is eigentlijk: *slag*, *bewegenisse*; tukkebollen (uit *tuk*, en *bol = hoofd*) is het slaande bewegen van t hoofd, bij iemand die zit te slapen. - Vergelijkt *schuddebollen.* Van daar, in algemeene bediedenisse, *nen tuk doen = voor èn tijdeken slapen.* (Vergelijkt noen*tuk*, elders noen*stond*).

(122) BRIJNEN. Eng. *to brine*, zouten met *pekel*, *brijne* of gesmolten zout. Hier is brijne 't zoutachtig vocht van 't zeewater, dat in 't gers zit. *Gebrijnd*, dus: deurtrokken van dat zoutvocht.
'n Zou 't woord niet staan tot *barnen* (branden), *brennen*, oudsass. *brinnan*, gotisch *brinnan*, eng. *to burn?*

(123) NEIGEN: neien, henniken, grunniken, grinniken fr. hennir.
Eng. *to neigh*, angels. *hnoegan*, ondnoordsch *hneggja*, zweedsch *gnägga*, deensch *gnegge*, is klankweêrgevend.

(124) VITLOK of vetlok, eng. *fetlock* = de *haar*lok, op het achterste bovendeel van den ors- of peerdsvoet. *Vet* of *vit* verwant met *voet. Vitlok* ware dus de *voetlok. Vit*, *voet* verwant met grieksch *pous-podos*, en latijn *pes-pedis.*

(125) ZADEL: eng. *saddle*, noordhoogd. *sattel*, latijn *sella* (*sedla*, *sedere*) verwant met zitten, zate, zetel, enz.
Hier is er eigentlijk sprake van 't *gareel* met *gansch zijnen toestel*, die eertijds den rugge bedekte, en als *zadel*, *zate* kon genomen worden.

(126) KWISPEL: tros, truizel, truisch dat komt uit fr. *trousse*, *trousser.* De bloedroode kwispels hier zijn de slingerende truizels in bloeroode wolle.

(127) KNIKKEN = versterkinge van *knijgen*; *knijgen* staat tot *nijgen*, (met het hoofd buigen) gelijk *knijpen* tot *nijpen.*

(128) STOKROOZE of TAKROOZE, eng. *hollyhock*, behoort tot de *mulluwen* (latijn *malva*, fr: *mauve*), of *pappels*, die verdeeld worden in *wilde* malluwen en *temme* (tamme).

Voor HOLLYHOCK geeft *Dodoens* ook *winterrooze* en *herfstrooze*; *stokrooze* is in 't fransch *rose tremière*, *rose d'outremer.* (Ziet *Kramers*, en *De Bo-Samyn*). De pappels staan bij 't volk ook bekend onder den name van pappotten; van daar *pappelblaren*, in de geneeskunde van 't volk, en *pappotwortels.*

De latijnsche en wetenschappelijke name van *stokrooze* is ALTHOEA ROSEA: de witte *malluwe*, *hemst* of *heemst*, heet ALTHOEA OFFICINALIS, vandaar ook nog onder 't volk: *atheawortels* (van 't latijn *althoea*), en *heemst-* of *hemstwortels.*

(129) UIER, of *uider*, westvl. *eur*, en *elder*, middelnederl. *uder*, eng. *udder*, verwant met grieksch *outhar*, en latijn *uber.*

(130) SCHETREN, *schetteren*, staat tot SCHAATREN, schateren, gelijk kletteren tot klateren.

(131) VOOR NEN TIJD: Longfellow geeft *for a season*: dat in 't engelsch niet aleen jaargetijde, maar gelijk welk nen *tijd* beteekent, hier waarschijnlijk voor den *nachttijd*, om reden dat er 's winters ook geruchte is en werkzaamheid, in hof- en schuurgebouwen.

Mingelmaren

DOCHTER, Moeder van den kinde,
daer ghi u kint saget hangen te winde,
wat rouwe dogedi ende wat leet!
En es geen herte diet bevinde,
noch tonge so heilich diet ontbinde;
want die menscheit niet en weet!

(Uit Jakob van Maerlant's *Van ons Heren wonden.*)

Vlaamsch in Fransch-Vlaanderen.

IN Fransch-Vlaanderen bestaat er een tweetalige Catechismus: '*Catéchisme de Cambrai. Seul texte Français-Flamand autorisé dans le diocèse.* - Lille. Lefort, éditeur, 1891.

Dit boekje bevat, benevens de morgen- en avondgebeden, en 'Een kort begrijp der Heilige Geschiedenisse,' Catechismuslessen, die in drie deelen verdeeld zijn: '1° Hetgeene wij moeten gelooven; 2° Hetgeene wij moeten doen en vlugten; 3° Hetgeene wij moeten ontfangen en vraegen.'

Het is geschreven in oud vlaamsch of beter in oude spelling, en is opgesteld volgens de sprake van het volk, die somtijds geheel schoone is.

De tien geboden Gods en de vijf geboden der H. Kerk zijn ook in versjes gezet gelijk bij ons; maar geheel verschillig van deze die wij opzeggen. Zij zijn wat bij 't haar getrokken.

De geboden Gods.

Eenen God zult gij aenbidden,
En minnen volmaektelijk.
God niet ydelyk zult zweiren,
Onder zaek gelykelyk.
De zondagen zult gy vieren,
Dienen God devotelyk.
Vader, moeder zult gij eeren,
Dat gij leev'langdueriglyk.
Nog met wille, nog met werken,
Zult gij doodslaen uws gelyk.
De onkuyscheyd zult niet plegen,
Met wil nog lichaemelyk.
Anders goed zult gij niet stelen,
Nog houden vrywilliglyk.
Valsch getuigenis' zult niet geven,
Nog liegen bedagtelyk.
Anders vrouw zult niet begeiren,
Om 't hebben onwettelyk.
Anders goed zult gy niet wenschen,
Om 't hebben ouregtelyk.

***

De geboden der H. Kerke.

D'heylig' dagen zult gy vieren,
U geboden wettelyk.
De zondagen en feestdagen,
Hoort de miss' godvruchtiglijk.
Uwe zonden zult gy biegten,
Voor 't minst eens 'sjaers geheellyk.
Uwen Schepper zult g'ontfangen,
T'minst te Paesschen heyliglyk.
Vast vier tyden en vigilien,
Ook den vasten vieriglyk.
Op den vrydag vleesch zult derven,
's Zaterdags gelykelyk.

In de scholen leert men geen vlaamsch; maar de kinderen leeren hunnen Catechismus thuis en worden ondervraagd in de kerke. De sermoenen worden ook in 't vlaamsch gepredikt op meest al de parochiën. De tale zet voort, zonder de scholen, van ouder tot kind.

Oude Beeldekens

I.

VERBEELDINGE: Christus ten hemel varende en de Apostelen Hem in verrukking aanschouwende.

Ghebedt:

Ick sien u Heer naer 't hemelryck
Opclimmen triomphantelyck
Op dat gy, soo g'ons hebt voorseyt
Voor ons daer eene plaets bereyt.
Ick volg u dickmaels met 't gedacht
Van achter naer, en ick verwacht
Dat ick self volg; maer wat is dit
Soo lanck als ick u niet besit,
Treck my dan Jesu achter u,
Ik ben dit droef leven mueu,
Treck my eens uyt dit aersche dal
Tot u, o mijnen Godt en Al.
Amen.

A.J. HEYCLREIX

II.

Verbeeldinge: De zielen in 't vagevier de handen uitstrekkende naar eenen kelk met de H. Hostie.

Ghebedt.

O Godt ick sien de sieltjens hier
Gesuyvert worden door het vier
Van vlecken die noch open staen
Waervoor op d'aerd' niet was voldaen
Geeft Heer dat hun behulpsaem is
Het Sacrifici van de Mis
Het vasten, aelmoes en gebedt
Tot dien eynde inghesedt
Geeft dat hun straf hier door verdwynt
En hun het eeuwigh licht verschynt
En dat se in des hemels kust
By u genieten eeuwigh rust.
Amen.

JO. VAN SANDE

[Nummer 10]

Hoogeerweerde Heer Lodewijk Schram,
groot-vicaris van Zijne Hoogeerweerdigheid Edward J. O'Dea, bisschop van Nesqually, in America.

IN 't begin van Zaaimaand 1898 ontving men, te Brugge, uit het verre Westen van America, eene draadmare die het afsterven vermeldde, van Hoogeerweerden Heer Lodewijk Schram, groot-vicaris van Zijne Doorluchtige Hoogweerdigheid Edward J. O'Dea, bisschop van Nesqually.

De dierbare overledene was een moedige telg van ons vlaamsche volk, die, in den vreemde, de werkzaamheid en de edele gevoelens van onzen stam hebben doen bewonderen, en wiens geheugen bij zijne vlaamsche broeders niet en mag verloren gaan.

Daarom stippen wij hier in onzen *Biekorf*, eenige dagen en daden aan, die wij, uit de berichten, die in de dagbladen en elders ter gelegentheid van zijn afsterven verschenen zijn, hebben kunnen te zamen lezen.

Lodewijk Schram wierd, den tweeden in Hooimaand,

1847 te Brugge geboren, van door en door christelijke en deugdzame ouders, die den stempel van hun oud en vast geloove wisten te prenten op al de gevoelens van hun hert, op al de gedachten van hunnen geest, op al de werkzaamheden van hunnen wil, maar nog eerst en meest in de vrome ziele van hunne vijf kinderen, waarvan er drie hen aan den Heere hebben toegewijd. De eerbiedweerdige moeder van onzen zendeling, die met hare 85 jaren te Brugge nog wakende en werkende is, blijft daar een levend voorbeeld van.

't En valt dus niet te verwonderen dat Lodewijk, van jongs af, door zijnen vader tot een sterken inborst verstaald, en door zijne moeder tot een diep godvruchtig kind opgeleid wierd.

Hij leerde latijn in 's heiligen Lodewijks, te zijner geboorte stede, en van daar ging hij later naar 't kleen seminarie van Rousselare den leergang van wijsheid volgen.

Maar God had zijne hand op den schouder van dezen jongeling geleid, zijn vinger had hem naar de verten gewezen, en zijne stem, aan wie niets en weêrstaat, had in zijn herte weêrklonken: ‘Gaat uit uw land en uit uw maagschap, en uit het huis uws vaders en komt in het land dat ik u toonen zal. En ik zal uw naam groot maken en gij zult gezegend wezen!’ (Boek der scheppinge XII-1-2).

En Lodewijk, onderdanig zijnde aan het bevel des Heeren, ging, den 1sten in Zaaimaand 1868, in 't Americaansch seminarie te Leuven, om hem tot het grootsch en lastig zendelingswerk te bereiden.

Al wie hem daar gekend heeft weet nog te spreken van zijnen vroolijken inborst, en van al de andere hoedanigheden waardoor hij hem wist te onderscheiden en te doen beminnen. 't Is een zijner vrienden, die hem aldaar van dicht bij aan het werk gezien heeft, die op zijn doodbeeldeken liet drukken: ‘Van zijne jonge jaren af was hij beminnelijk voor dezen die met hem leefden (Spreuken, XVIII-24).

In den omgang met hem en was geen bitterheid noch

vervelinge in zijn gezelschap, maar blijdschap en vreugde. (Wijsheid VIII-16).

De heilige priesterwijding wierd hem toegediend te Leuven, op den 6^{n} in Koornmaand 1871, door zijne uitmuntendheid Hoogsteerweerden Heer Jacob Cattani, afgezant van den heiligen Stoel te Brussel. Deze weerdigheid deed hem, nog meer dan te vooren, branden van verlangen om deze woorden van den Zaligmaker te volbrengen: ‘Gij zult mijne getuigen wezen tot het uiteinde der aarde.’ (Handelingen I-8), hij hoorde de stem der ongeloovigen die hem bad en zeide: ‘Komt over... en helpt ons,’ en hij zocht aanstonds te vertrekken, overtuigd zijnde dat God hem geroepen had om hun de heilboodschap te verkondigen. (Handelingen XVI-8-10.) Den 17 in Schrikkelmaand 1872 verliet hij Europa, en ging hij drie duizend vijf honderd uren van zijn volk, langs San Francisco, naar van Couver, in het bisdom van Nesqually.

Te dien tijde en was de overvaart nog zoo wel en zoo rap niet ingericht als hedendaags, en 't was dan ook Mei alvorens de jonge zendeling te zijner bestemming aanlandde.

Alsdan was zijne Hoogweerdigheid Blanchet bisschop van Nesqually, en hij schatte onzen vlaming zoo hoog, dat hij hem zijn leven lang bij hem hield. Eerweerde Heer Schram was te zelver tijd de bijzondere hulp van den bisschop, eerst leeraar en later overste van het leerhuis der heilige Engelen, en belast met het zendelingswerk in de kerken omtrent de bisschoppelijke stad.

Van Couver was in die jaren eene stad van 5 tot 6000 zielen, gelegen op den rechteren oever van den breeden stroom Columbia, rechtover de stad Portland, in het Zuid-Westen van den staat Washington.

Geheel het bisdom dat bijna zoo groot was als Vrankrijk, wierd bestierd door 18 priesters en 8 kloosterlingen van het gezelschap Jesu.

De bevolking dier streken is daar uit alle gewesten der wereld te zamen gestroomd. Men vindt er afstammelingen van Vlamingen, Duitschers, Franschmans nevens Sinezen en Americanen.

De oude bevolkinge bestaat uit wilde Indianen, die dieper en dieper het land en bijzonderlijk de rotsbergen ingeweken zijn. Dit volk, dat aan de begrijpen der huidige beschaving vreemd gebleven is, leeft daar nog in die voorvaderlijke stammen, die gelijk de Plathoofden en de Chenoux met dierenvellen gekleed zijn, en die onvermoeibaar en onverschrokken, met boog en net ter jacht of ter vischvangst uitgaan, om aan al de noodwendigheden van hunne huisgezinnen te voldoen.

Bij de katholijken, zooveel als bij de protestanten en de wilden, genoot Eerweerde Heer Schram, van eersten af, groot gezag en oprechte toegenegentheid. Van met dat onze zendeling te Van Couver aankwam, onstond er tusschen hem en Eerweerden Vader Junger, die alsdan herder der hoofdkerke was, eene innige en nauwe vriendschap, die ongebroken tusschen deze twee hardwerkers is blijven bestaan, tot aan de dood van dezen laatsten.

In 1879, na de zalvinge van Hoogeerweerde Heer Junger als tweeden bisschop van Nesqually, wierd Eerweerde HeerSchram als herder der hoofdkerke aangesteld, en dit kwam nog zijn aanzien en zijne werkzaamheid verdubbelen.

't Was te dien tijde, zoo Hoogweerde Heer het aan zijne vrienden vertelde, dat zijn bisschop hem op gewissen dag het volgende kwam melden.

Een bericht is toegekomen, dat er, verre verre in den Westen, een man op sterven ligt, die een katholijken priester vraagt.

Weg, naam, afstand, alles was hem onbekend.

Maar niets als zijnen moed en zijnen ijver voor de zielen raadplegende, springt Schram te peerde, en op Gods genade rijdt hij, altijd rijden, den Westen in.

't Wordt avond en 't wordt morgen, en nergens geen spoor van zijnen zieke te vinden. Hij wordt gedwongen, onder den blooten hemel, in een uitgestrekt woud, te vernachten. Eindeling, na twee volle dagen gereden en gedoold, gevraagd en gezocht te hebben, komt hij, uitgeput van krachten, bij het huis van den stervende aan.

‘De katholijke priester is daar!’ wierd er aan den zieke gemeld, en deze hem overeind op zijn bedde rechtende, liet eenen blijden verzucht en zei:

‘Ik wist het wel, dat ik zonder priester niet en zoude sterven, want ik hebbe alle dagen voor Onze Lieve Vrouwe gebeden, en die goede Moeder en verlaat hare trouwe kinders niet!’

De heilige Sacramenten of heilwerkteekenen wierden hem toegediend en zijn laatste wensch was vervuld.

Een ander maal wierd hij geroepen om eene berechtinge te doen. Maar, door afstand en weg misleid, gerocht hij op den doolstap. De avond overviel hem, en 't donker woud sloot hem rechts en slinks in, toen hij in de verte tusschen takken en boomen, een lichtje ontwaarde. Gedwongen door den nood en gepraamd door den honger, reed hij daar naartoe en stond welhaast in een arm hutte ken, dat door eene oude halfwilde vrouwe bewoond was. Brood of eenige eetware en was er in gansch het huizeken te vinden 't en zij kijte van zalme, die in de zonne gedroogd was. Deze slechte spijze en een slok water was alles dat de zendeling kreeg om zijnen brandenden eeten drinklust te blusschen. 's Anderendags, voor hen en hane, reed de priester heen, naar het doel zijner reize te wege, toen hij eensklaps voor een breed water stond. De stroom was wijd en geweldig, en voor eenige brugge lagen er twee stammen van boomen over, waarop er eenige ruwlokte planken wikkelvaste lagen. 't Peerd schoot nu en dan door de brugge, en de zendeling meende allen oogenblik in den vloed te tuimelen, toch, met zijne vastberaden koelbloedigheid en onder de bescherming van den koning van hierboven, gerocht hij behouden al de overzijde en kon den stervenden de vertroostingen van onzen heiligen Godsdienst toedienen.

(*'t Vervolgt*)

C. DELAERE

Van een Houtraperken

DAAR was, in het jaar drie schellingen, als de boter zes weken gold, een jongen, die altijd moest hout gaan rapen voor zijne moeder.

Als hij geen hout genoeg vergaard en had, wierd hij van zijne moeder duchtig afgeranseld, met eenen dikken stok, die bachten de deur altijd gereed stond.

Op eenen keer had de jongen elf marbelkens. Hij moest wederom naar het bosch hout gaan rapen, maar in plaats van hout te rapen speelde hij om marbels tegen eenen koeiwachter.

Hij verloor al zijne marbels en hij en had geen hout om naar huis te gaan.

Hij zette hem op den kant eener breede strate te schreeuwen, toen er daar al met eens een heer in een schoon gerid voorbij kwam gereden.

‘Jongen,’ vroeg de heer, ‘waarom weent gij zoo?’

‘Omdat ik geen hout en hebbe, en benauwd ben vele slagen te krijgen van mijne moeder.’

‘Dat en is niets. Wilt gij met mij medegaan, ik zal u zooveel hout geven als gij maar dragen en kunt?’

‘Ik wille wel,’ sprak de jongen en hij stapte in het rijtuig.

Als zij lange lange gereden hadden, kwamen zij aan eene openinge in het woud, daar 't gerid stilhield. Daar lag een groote steen.

‘Jongen,’ vroeg de heer, ‘wilt gij doen wat ik u zeg, dan moogt gij veel hout hebben.’

‘Ja-'k,’ antwoordde de jongen, en hij stond al te horken naar het bevel van den heer.

‘Ik zal dezen steen opheffen en gij moet in dezen kelder dalen. Gij zult daar door drie kamerkens gaan. In het eerste zult gij een wonderschoon gezang hooren, maar gij en zult niemand zien. In het tweede zult gij twaalf roô mannekens zien dansen; zij zullen u vragen of gij wilt mededoen, maar gij en moogt niet spreken. Eindelijk zult gij in het derde kamerken komen, daar er, op eene tafel, twee lanten staan, eene schoone en eene vuile. 't Is die vuile lante die gij moet medebrengen.’

Onze jongen daalde den trap af, en zag en hoorde gelijk de heer het gezeid had.

Maar in steê van de vuile lante mede te nemen, nam hij de schoone, al denkende: Ik en ga mijne handen niet vuil maken aan die vuile lante, als er daar zulk eene schoone staat.

Aan de deure gekomen verzinde hij al met eens: Ik ga toch die vuile ook medenemen, dacht hij; wie weet wat er al gebeuren kan?

Als hij weder aan den steen kwam, hief de heer den steen op.

‘Geeft mij de vuile lante,’ sprak de heer.

‘Laat mij eerst hieruit.’

‘Als gij uwe lanten aan mij niet en geeft, zal ik den steen nederleggen.’

‘Als gij mij er niet uit en laat, en geef ik de lante niet!’

De heer liet den steen neder en de jongen hoorde het gerid wegrijden.

Nu zat de jongen daar gevangen.

Hij dacht: het ware wel wonderlijk, en kon deze lante zoo schoon niet blinken als de andere. Daarop nam hij een weinig zand, dat op den trap lag en wreef ermede op de lante.

‘Wat verzoekt gij?’ sprak er daar eene stem.

De jongen en had het niet al te wel verstaan en 'n wreef maar voort.

‘Wat verzoekt gij?’ sprak die stemme nogmaals.

‘Dat ik hier uit gerake,’ antwoordde de jongen.

Hij was er gelijk uitgezet.

Hij nam nog wat aarde en wreef nog eens op zijne lante.

‘Wat verzoekt gij?’ vroeg de geheimzinnige stem.

‘Dat ik op den rechten weg zij om naar huis te keeren.’

Hij was er nogmaals, lijk gezet.

De jongen trok nu naar huis. Maar, als hij bijna thuis was, zoo dacht hij: Moeder zal mij wederom veel slagen geven.

Hij wreef op zijne lante.

‘Wat verzoekt gij?’

‘Dat ik hier eene groote beurze geld vinde.’

Zijne woorden en waren nog niet koud, of er lag daar eene beurze vol goudstukken.

Als zijne moeder hem zag afkomen zonder brandhout, begon zij te dreegen en naar den stok te zoeken. Maar de jongen toonde zijne beurze met geld en was wederom de vriend.

‘Moeder, dat is voor u,’ sprak hij.

Onze jongen verdook altijd zorgvuldig zijne lante, bachten de deur van zijne slaapkamer.

Moe van dat gerust leven, zeide onze jongen, op gewissen dag tegen zijn moeder:

‘Moeder, ik ga reizen.’

Zonder vele te aarzelen nam hij zijne lante en vertrok.

Hij kwam in eene groote groote stad daar uitgeplakt hing: Die de koningsdochter kan doen bij hem komen en hare hand kussen mag ermede trouwen.

Hij trok naar het gasthof, daar zij verbleef.

‘Kom 'ne keer hier bij mij,’ zeide de jongen.

Doch de koningsdochter en keek maar leelijk naar onzen jongen: hadde zij gekunnen, zij at hem op.

Hij wreef nog eens op zijne lante.

‘Wat verzoekt gij?’ sprak de stemme.

‘Dat de koningsdochter bij mij kome.’

Deze woorden en waren nog niet tenden gesproken of zi'! de koningsdochter stond bij hem.

De koning, wilde hij rechtveerdig zijn, moest toch zijn woord houden en hij hield het.

Eer acht dagen verloopen waren, wierd het huwelijk van den houtraper met de koningsdochter ingezegend.

Zijn schoonvader sprak:

‘Jongen, daar wij uwen naam niet en weten, zoo zullen wij u Lodewijk noemen. Wij gaan voor u en voor uwe vrouw een prachtslot bouwen.’

‘Vader,’ antwoordde Lodewijk, ‘morgen vroeg zal er daar een casteel staan voor mij.

‘Wat meent gij nu?’ sprak de koning. ‘'k En zie noch hout, noch kalk noch steen en morgen zou uw casteel daar al staan!’

‘Ja, ja, vader; en het zal een wonderschoon zijn.’

Te middernacht stond Lodewijk op, nam een snuifken zand en wreef op zijne lante.

‘Wat verzoekt gij?’ sprak de stemme.

‘Dat er daar een schoon prachtslot sta, dat op vier diamanten pilaren rust en met gouden ketens in de lucht hangt, met een zilveren trap om erop te gaan.

Hij en had niet gedaan met spreken of het casteel stond er.

Lodewijk trok nu weder naar zijn bedde. Als hij 's morgens opstond, zeide hij al lachende:

‘Vader, gaat gij niet eens mede naar mijn casteel gaan zien?’

‘Seffens,’ zei de vader, en zij vertrokken samen.

En ja! Daar stond het prachtig slot op zijne vier diamanten pilaren, met zijne gouden ketens, die in de lucht hongen te blinken.

Niemand en dorst op den trap gaan, uit vreeze van hem vuil te maken.

Lodewijk en zijne vrouwe gingen op het casteel wonen.

Eens dat Lodewijk met zijnen wagen uitgereden was, moest de meid eene boodschap doen.

Aan den draai eener strate hoorde zij roepen: ‘Nieuwe lanten voor oude! Nieuwe lanten voor oude!’

De meid liep aanstonds naar huis.

‘Mevrouwe,’ sprak zij, ‘er komt daar een heer al roepende: Nieuwe lanten voor oude! Er hangt daar boven zoo eene vuile lante. Willen wij ze vermangelen voor eene nieuwe?’

‘Neemt ze maar rap, want die man zou kunnen weg zijn.’

Als de meid bij den heer kwam, erkende deze aanstonds de lante, want 't was hij die den jongen in den kelder gezonden had om ze te halen.

‘Ik wensch,’ sprak de heer, ‘dat deze die u gebezigd heeft, dubbel toe krulle van de pijne!’

Lodewijk, die in zijnen wagen zat, viel van zijnen zitbank en krulde dobbel toe van de pijne.

De wagenaar zag het en deed zijne peerden nog rapper loopen. Als hij aan het prachtslot kwam, opende hij aanstonds de deure, maar Lodewijk en kon hem niet rechten.

Zijne vrouwe kwam seffens toegeloopen, doch Lodewijk en kon niets anders zeggen als: ‘Waar is mijne lante? Waar hebt gij mijne lante gedaan?’

Al met eens komt daar eene katte van onder den wagen geloopen.

‘Wil ik uwe lante wederhalen?’ vroeg zij, ‘zij staat op de duinen van de zee.’

Terstond liep de katte weg en eenige oogenblikken later was zij daar weder met de lante.

Lodewijk had nog de macht om wat zand te nemen en op zijne lante te wrijven.

‘Wat verzoekt gij?’ wierd er hem gevraagd.

‘Dat ik wederom gezond zij,’ sprak Lodewijk.

Aanstonds was hij genezen.

Te dier gelegentheid wierd er in geheel de stad eene kermisse opgericht. Op al de hoeken van de stad, wierd er:

Eene ton bier afgesneden,
Een schel hespe afgetapt,
En de klokken schoten,
En de canonnen luidden.

En ik liep noesch toe om mijn deel te hebben. Maar ik kreeg 'nen schup dat ik hier op dezen stoel vloog.

(Uit den mond van het volk opgezant te Pitthem door *** en ingezonden door C.C.

Sinaï

WE zitten soms een stond op Sinaï
gebogen onder goddelijke glansen,
een stond daarna, zoo zien we, om 't gouden kalf
in dolle drift, pygmeeën menschen dansen.

We hooren soms de groote stem van God,
die in de dichtkunst dondert aan onze ooren,
maar in den roes van stoffelijke vreugd,
gaat de echo zelf van Godes stem verloren.

Dan zouden wij, met eenen wilden ruk,
het kalf van goud ten gronde moeten slingren,
en 't wriemlend volk, gelijk een muggendrom,
verdrijven met een knip van onze vingren.

En weer dan gaan, bij God ten hoogen berg,
wat Hij ons zegt in steenen taaflen drijven,
en, spijts 't gevoel dat in de diepten raast,
bij Hem, met 't voorhoofd in het zonlicht, blijven.

LOHENGRIN

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow *op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.* (4de vervolg.)

BINNEN, en warm, bij 't wijdgapend heerdvier,
zat Benedict rustig
in zijnen zetel, en keek hoe de laaie[132]
en 't krullende rooksnoer
samen daar vochten, lijk vijanden
midden èn steê die in vier staat.
Bachten[133] hem op den wand[134],
schoot het reusachtig beeld van zijn schauwte,
knikte en spotte er vol toovergebaar,
en verging in den donkren.
Eeken gezichten, grof gesneên
in den rug van den leunstoel,
loechen bij 't flikkerend licht,
en het tinnewerk[135] van de schapraaie[136]
vong en weêrstraalde den gloed,
lijk heirschilden[137] 't laaien der zonne.
Nu zong de grijzaard[138] stukken van zangen,
zong kerstliedjes, zoo ze
t' huis in vroegere tijden,
zijn vaders gezongen hân, vóór hem,
midden hun Normandsche bogaards,
en druiven, van 't zonnig Burgondjen.
Dichte aan heur vaders zij
zat de minzame Evangeline, en
spon er vlas voor 't getouwe
dat stond in den hoek bachten heur; zijn

wachtend geterdte zweeg,
en zijn neerstige schietspoele rustte,
wijl 't vervelende dreunen van 't wiel,
lijk de grondzang van rietspel[139],
't lied van den ouderling volgde
en *al* de brokken aanéén hing.
Lijk in Gods huis, als de stemme der zangers
bij stonden er staakt, men
voetgeruchte hoort in de beuken[140],
of 's Herders gebed aan den wijsteen[141],
zóó, en telkens dat 't lied zweeg,
tikte gemeten het tijdwijs[142].

Lijk ze daar zaten, hoorden ze voetstappen;
schielijk, al opgaan,
kletste nu de houtene klinke,
en 't deureblad zwaaide op zijn hengels.
Benedict kende den smid
aan zijn zwaarbenagelde schoen, en
't meiske verstond aan het kloppen heurs herten
wie dat er bij hem was.
‘Wilkom!’ zoo riep hun de landman,
van als op de zulle hunne voet zweeg,
‘Wilkom! Baselis mijn vriend,
komt neemt uwe plekke op de zate hier,
dichte en nevens den heerd hier,
die zonder Baselis zoo leêg blijft.
Neemt daar omhooge uwen rookstaf van 't boord
en de doze met smoorkruid[143],
nooit 'n zijt gij uw zelven zoo wel,
als waneer, in den krulrook
van uwen staf of uw smisse,
uw minzaam en luimig gelaat glimt,
ringsch en rood, lijk de koornmaan[144]
midden de dampen van 't moerland.’
Dan, met nen smaaklijken grimlach[145]
weêrtaalde hem Baselis den hoefsmid,
wijl hij, wel op 't gemak,
zijn geweune zate aan den heerd nam:
‘Benedict Bellefontaine,
ghebt altijd uw kluchte en uw lied gij,
steeds ook vindt men u vroolijkst te moede
als èn ander, vol donker
uitzicht op euvel[146] niet el[147] voor zijn oogen
'n ziet hier als rampe.
Blijde zijt gij, als raaptet ge daaglijks
èn hoefijzer op man![148].

Zwijgend èn stonde om den rookstaf te aanveerden
dien 't meisken hem brocht, zoo
nam hij èn kole uit den aschgloed,
ontstak[149] en trage sprak voort dan:
‘'t Is nu vier dagen, dat de Engelsche schepen
hier op hunnen zandhaak
wiegen, ten monde der Gaspereau,
met hun geschut dat naar ons wijst.
Niemand 'n kan 't achterhalen ook
wat ze in den zin hebben; 't volk moet
morgen vergaren ten huize des Heeren
waar 's konings bevel als
wet in ons land verkondigd zal worden!
Wacharm!... en intusschen
wat al vermoeden van rampe
'n ontstelt er het herte van 't volk niet!’
Dan gaf de landman voor antwoord:
‘misschien ligt die vlote aan ons strand, met
vriendlijker inzicht; misschien dat het koorn
in England mislukt is
deur den ontijdigen regen,
ofwel deur ontijdiger hitte, en
uit onze berstende schuren
komen ze om voedsel voor vee, en
kinders!’ - ‘O, dat 'n is 't oordeel van 't volk niet,’
sprak heftig den hoefsmid,
en hij schudde als in twijfel zijn hoofd,
verzuchtte, en zei verder:
‘*Louisbourg*[150] nog niet vergeten,
en *Beauséjour*, *Port-royal* ook niet!
Vele reeds vluchtten naar 't woudland,
blijven op loer langs den zoom, en
wachten met angstvol gemoed
hun twijfelbaar lot af voor morgen.
Wapens, en al ander slag ook van weertuig,
dat wierd ons ontnomen,
niets 'n lieten ze ons over,
behalve den smishamer, ende
't zeisen der maaiers.’
Dan zei hem al monklen[151] de luimige landman:
‘veiliger zijn wij weêrloos,
te midden ons kudden en akkers,
veiliger binnen ons vreedzame dijken,
belegerd deur 't zeenat,
als onze vaders in vesten
omzet met 't geschut van den vijand.

Vriend, nu geen vreeze voor onraad,
geen schauwte van wee, dezen nacht, 'n
dale er op dak en op heerd;
't is den avond van 't huwlijksverdrag; het
huis en de schure ze staander;
de lustige jongens van Grand-Pré
bouwden ze deugdlijk en wel,
en braakten[152] het land er alomme,
vulden de schure met hooi,
en het huis voor e jaar ook met leefte.[153]
Deelman[154] Le Blanc zal hier evens gaan zijn
met zijn blad en met inkte; 'n
moeten wij dus niet gezind[155] zijn,
en meêdoen in 't blijzijn der kinders?'
Wat ter zijden, bij 't raam, met heure hand
in heur minnaars, zoo stond daar
Evangeline, en ze bloosde bij 't zeggen
van vader; het woord 'n
was maar rechts[156] van zijn lippen,
als, weerdig, den Deelman in huis tort[157].

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(132) LAAIE, laai: (werkw. laaien) van denz, wortel als *licht*; 't woord *laai*, of *laaie*, voor 't ongermaansch *vlamme*, dat komt van 't latijn *flamma*.

(133) BACHTEN, samengetrokken uit *be-achter-en*; vergelijkt *binnen* (be-in-en); *buiten* (be-uit-en); *beneden* (be-neder-en); *boven* (be-over-en), enz., 't engelsch *but* is ons *buiten* in den zin van *uitgenomen*, *maar*.

(134) WAND: voor 't ongermaansch *muur* (latijn murus). *Wand* 'n bestaat maar in 't germaansch van 't vasteland: 't eng. geeft *wall*, (ons woord *wal*). Ons ander woord WEEG, beteekent eerder wand, schutsel, in *berd* of *plakwerk*, van daar *berdele weeg*, *plakweeg*, *en windweeg*.

(135) TINNEWERK, eng. *pewter plates; tinnewerk*, (op de schapraaie), hier *borden* of *pateelen*, vermits zij lijk *schilden* den heerdgloed vatten en weêrgeven; *tinnewerk* dat eigentlijk ook andere stukken kan bevatten, vertaalt hier genoeg *pewter plates*: ten anderen op de schapraaien 'n worden er maar meest borden of pateelen gezet. 't Engelsch heeft ook het woord *tin*; maar *pewter* is e mengsel van *tin*, *lood* en *koper* of *ertz*; pewter is 't oudfransch *peutre*, italiaansch *peltro* = étain raffiné.

(136) SCHAPRAAIE; eertijds *schapreie*, oudsassensch *scapreida*, oudhoogd. *scafareita*, middenhoogd. *schafreite* = rek, kasse, (kas, kast), van SCHAP, dat ook *rek*, *kas*, beteekent (verwant met *scheppen*, = *schaffen*),
en REIDE (rei, gerei) (reed, gereed).
SCHAPRAAIE dus: *kasse* voor allerhande *gereedschap*; in naderen zin beteekent meest *broodkasse* = *schaprâ*, zoo als ik het menigmaal uit den mond van èn oude mooie gehoord hebbe.

(137) HEIRSCHILDEN: *leger*schilden: van *heir*, *heer*, = leger. (Nog bewaard onder ander: in *hertog; heir-* of *heerschaar*; *herre-* of *heireweg*, (romeinsche legerweg, soldatebane). 't Laatste woord *herreweg* dat te *Aertrycke* (Brugschen of Diksmuidschen *herreweg*) door velen zeer duidelijk wordt uitgesproken, wierd door anderen verwrongen tot Brugschen of Diksmuidschen *erdeweg* (eerde, aardeweg) bij misse van verstaan. Zoo heb ik elders nog gehoord: '*t heiliggraf*, voor *télégraphe*: 't volk immers zoekt dikwijls in 't woord iets dat het beseft. Vergelijkt den

herbergname: *in de rotse van Gaëta*, verwrongen tot: *in de roste geete* (geit); Vergelijkt nog: *chambre obscure*: Slambrouckssschure; *à l'aigle d'or*: in de *eidorre*; rue *Charles Quint*: de *Arlequinstrate*; *vélocipède*: *vlocepeerd*; *bieloge* (biehalle): biehorloge, enz.

(138) GRIJZAARD; uit 't germaansch *grijs*, komt het fransch *gris*, en 't italiaansch *griso.*

(139) RIETSPEL: voor *muizelspel*, *doedelspel*; eng. *bag-pipe.* In muizel- en doedelzak waren 't, eertijds, schalmeien, rietpijpen. *Schalmei* komt van 't oudfransch *chalemie* (nu chalumeau), dat afgeleid is van 't latijn *calamus* = riet.
't Woord *calamus* is verwant met ons germaansch woord, *halm.*
't Engelsch *drone* beteekent het ronken, 't gonzen der bie; gezeid van *drone*: mannebie; vl. *daarne* of *darre*, van daar, de *leegste klank*, de *grondklank* van den muizelzak; verder, muizelspel in 't algemeen.

(140) BEUK (schip eener kerk): het zelfste woord als *buik*, verwant met *buigen.*

(141) WIJSTEEN: heilige steen, offersteen, autaar, vergelijkt *wie* of *wijrook*, *wij* of *wigwater*, *wijden* of *wijgen*, aan God *toeheiligen*, of in Godsname *heiligen*, *zegenen.* Ziet talmerk (32).

(142) TIJDWIJS = horloge, uurwerk, uurwijs; *tijdwijs* is dus iets dat den tijd wijst, toont, aanwijst. 't Woord *wijzer* in naderen zin, beteekent fr. l'aiguille (du cadran), van daar *groote wijzer*, *kleine wijzer.*
Vergelijkt *aanwijs* of *handwijs*: stake met arms, of met geschilderde hand, die den weg, de bane toogt of wijst.

(143) SMOORKRUID = kruid, gewas om te smooren, te rooken: tabac, toebak of tubak.

(144) KOORNMAAN of koornmane; *oogst-oegst-* of *oestmane.* Vergelijkt *koornmaand* voor *oegstmaand.*

(145) GRIMLACH, fr. sourire, eng. *smile*, van *grimmen*: het *gezicht trekken*; uit *grimlach* hebben ze *glimlach* gemaakt; *grimlachen*, in Vlaanderen ook *monkelen*, *grammeelen*, *grimmen.*

(146) EUVEL: *kwaad*, *onraad*, enz., engelsch *evil*, nieuwhoogduitsch *übel*, deensch *ilde*, dat uitkomt op engelsch *ill.*
Den uitleg van *duivel* (diable) als ware 't *de euvel*, 'n is niet aan te nemen; duivel is schuimwoord, en komt van 't latijn *diabolus*, italiaansch *diavolo*, uit 't grieksch *diabolos.*
In 't echt germaansch kan men het gemakkelijk vervangen deur *kwâgeest*, *hellegeest*, en *engel* (latijn Angelus) deur *hemelgeest.*

(147) NIET EL: niet anders, EL: *anders* of *elders*, nog daaglijks gehoord: *iemand el* = iemand anders; *niemand el*, *entwien el*, *entwaar el* (entwaar *elders*) nievers el (nievers elders).
Dus EL beteekent 1°/ ANDERS als 't komt achter e woord dat op *menschen* of *zaken* wijst; 2°/ ELDERS als 't draagt op *ligginge*, *stand* of *plekke.*
't Woord EL vinden wij reeds als *eerste* deel in *el*ders, dat met *s* de bijwoordgedaante geeft aan *elder*; *d* is versterkinge, eertijds *elre*, dat gemaakt is van *el* = ander. Oudsass. *eli*; gotisch *aljis*; oudfriesch *ili;* latijn *alius*; grieksch *allos.*
't Engelsch heeft *else*: ander, anders; en *elsewhere*: elders. Voor *ander* geeft het ook *other.*
El vinden wij nog in *ellendig*: el-landig, anderlandig; 't is te zeggen in ballingschap, ongelukkig: *ellende*: el-land, ballingschap. Vergelijkt ook *Elzas.* Oudhoogd. *Elisâzzo:* andere zate.

(148) 't VINDEN van èn HOEFIJZER voorspelde geluk.

(149) ONTSTEKEN: doen branden; de stove *ontsteken*, zijn pijpe *ontsteken.* Ook in dien *laatsten zin*, op zijn eigen en aleene gebruikt; bijv. *ik ga ne keer* ONTSTEKEN (allumer ma pipe); *gebuur* ONTSTEEKT *ne keer.* Longfellow zegt ook: *had lighted.*

(150) LOUISBOURG, BEAUSÉJOUR en PORTROYAL zijn namen die vroegere oorlogen en nederlagen herinnerden.

(151) MONKELEN: *grimlachen*, *grammeelen*, grimmen, meesmuilen.

(152) BRAKEN, eng. *break*; = *breken*, hier gezeid van 't *ommewerken*, 't *ommeploegen*, van den akker; van daar, *brake liggen*, omgeploegd maar nog niet bezaaid: (fr. terre en jachère).
Braken wordt nog gezeid in den zin van *braak liggen*: met *rustende* werking van breken bijv: *het land braakt goed in droog weêre.*
Braken beteekent nog 't breken van den grond met èn houweeltje, of ander werktuig, om het groeien en 't wassen te vergemakkelijken; bijv.: *loof*, *wortels* braken.
Braken: wordt verder gezeid voor 't *breken*, 't *beuken* van vlas en hennip (kemp) (macquer le lin, le chanvre).
Braken: in den alom gekenden zin van *overgeven*, fr. vomir, wordt ook gebrocht tot *breken*, uit*breken*, in 't duitsch *ausbrechen.*

(153) LEEFTE ook LIFTE: *Voorraad* om van te leven; *leeftocht* of *lijftocht*, *levensmiddelen.*

(154) DEELMAN = *notaris*: man die aangesteld is om volgens wet de erfenisse onder de erfgenamen te kavelen, te *deelen*, te *verdeelen.*

(155) GEZIND, voor *welgezind*, vroolijk, te vreden, nog dikwijls gehoord: bijv. *hij is gezind lijk èn katte; en gezind dat hij was! hij trok gezind naar zijn huis.*

(156) MAAR RECHTS: dikwijls in de uitsprake verwrongen tot *maarres*, *maarreks*, *maarrest*, *maarreis*, *maarrenks:* heeft de beteekenisse van *maar juist*, *maar evens*, *maar nauwelijks*; ook *slechts*, *aleenlijk*: in sommige boeken vindt men *recht* voor *rechts:* bijv. *recht voor zijn doot ghinc hij zijn broeders besoecken.* (M. LAMBRECHT).

(157) TORT van *terten* met 't verschuiven der *r*, *treten;* terden =*treden*: onze *t* bestaat ook in 't oudhoogd. *tretan*, in 't mid. hoogd. en nieuwh. duitsch *treten.* Uit het germaansch komt fr. *trotter.*

[Nummer 11]

Hoogeerweerde Heer Lodewijk Schram,
groot-vicaris van Zijne Hoogeerweerdigheid Edward J. O'Dea, bisschop van Nesqually, in America.
(*Vervolg van blz.* 149)

TEN jare 1884 wierd Eerweerde Heer Schram tot groot-vicaris van het bisdom benoemd, en 't was als dusdanig dat hij, in Koornmaand 1886, in name van zijnen bisschop, de reize naar Roomen ondernam, om ter gelegentheid van 's Pauzen jubeldag, de teedere genegentheid, de rechtzinnige hulde en de milde giften van zijn volk, en inzonderheid van de ongetemde kinderen der onmeetbare weiden en berglanden, aan de voeten van den grooten Leo neder te leggen.

Te dier gelegentheid deed hij een bezoek bij zijn volk en in zijn geboortestad, daar hij niet anders als toegenegen vrienden en telde. Na menigvuldige schikkingen over de zendelingen genomen te hebben, scheepte hij te Antwerpen in, op Ons Heer Hemelvaartdag van het volgende jaar, en kwam welvarend bij zijn geliefd volk

terug, dat hem in vollen geestdrift wist te ontvangen.

Bij het afsterven van Hoogsteerweerden Bisschop Junger, in 1895, wierd onze vlaming belast met het bestier van het bisdom van Nesqually. 't En zoude niemand verwonderd hebben, hem tot de bisschoppelijke weerdigheid te zien opklimmen, hadde hij ze zelve, uit reden van zijne verzwakte gezondheid, niet weten van de hand te wijzen, en ze op andere schouders te schuiven.

Na de zalving van den nieuwen bisschop, wierd de Hoogeerweerde Heer Schram in zijne weerdigheid van groot-vicaris weder hersteld, en hij bleef dat ambt met alle wijsheid en werkzaamheid uitoefenen, tot dat de ziekte hem ommewierp en naar het graf sleepte.

Wat Hoogeerweerde heer Schram al gezwoegd en gewrocht, gepoogd en gepijnd, geleden en gebeden heeft voor het land dat hij als zijn tweede vaderland had aangenomen, wat overvloedige almoezen en wat zalige vertroostingen hij aan zijn volk geschonken heeft, dat is God alleen bekend. Maar hoe diep hij in de achting en de genegentheid van zijn volk was doorgedrongen, dat hebben de plechtigheden die den 5^{n}, den 6^{n} en den 7^{n} in Koornmaand 1896 gehouden wierden tijdens zijnen zilveren jubeldag, genoeg bewezen.

‘De geestdrift,’ zoo schrijft men uit America, ‘de geestdrift van het volk en kende geene perken.’ ‘Eerweerde Vader Schram, in de 26 jaar en half, die hij in het bisdom heeft doorgebracht, was een harde en onvermoeibare werker; kloek en sterk, als hij was, kon hij de lastigste taak met lichten stap voleinden, en de blijgeestigheid van zijn vroolijken inborst deed hem beminnen van zijn volk, bij zooverre dat een protestansch dagblad van hem schrijft: Vader Schram was zeer gezocht en bemind door de katholijken die onder zijn bestier stonden, en hij had een leger vrienden en bewonderaars, onder de protestanten van de streke en van den Staat van Washington.’

Heerlijke getuigenis, voorwaar, die de edelmoedige zelfsopoffering van onzen vlaamschen zendeling uit den mond van andersdenkenden wist te lokken.

***

Het ijzeren gestel van den Hoogeerweerden Heer Schram, moest toch ook begeven onder den last van het werk.

In Schrikkelmaand 1898 wierd hij door eene leverziekte overvallen, en gedwongen, in 's heiligen Vincents gasthuis te Portland, bedlegerig te blijven, tot op het einde van Bloeimaand, en binst al dien tijd was hij bijna gestadig in stervensgevaar. Omtrent den eersten in Zomermaand verbeterde hij toch wat, en herstelde zoo verre, dat hij bekwaam was naar zijne stad weder te keeren, tot half Herfstmaand eenige korte uitstapkens in de opene lucht te doen en wat rond te wandelen. Omtrent den 20sten in Herfstmaand herviel hij in zijne kwale, die met eene bloedspuiging gepaard was; en van dan af en bleef er maar weinig of geene hope meer van beternisse.

Den 29sten in Herfstmaand, schrijft Eerweerde Vader J. Verwilgen die den zieke bijstond, het volgende aan dezes broeder. ‘De ziekte van uwen Zeer Eerweerden broeder is nog merkelijk verergerd. Ik verblijf hier nu dag en nacht in het gasthuis. Dezen morgen is de geneesheer van Portland overgekomen, hij ook heeft het gestel van den Zeer Eerweerden zieke uiterst zwak gevonden, en heeft ons ongelukkiglijk maar zeer weinig hope kunnen geven.

Vader Schram is ten volle aan Gods wille overgegeven, hij blijft steeds vol moed, ten volle bij zijn verstand. Toen ik hem de laatste gerechten toediende, heeft hij zelf met heldere stemme op al de gebeden geantwoord, gestadig heeft hij zijn kruisbeeld en zijn rozenhoedtje in zijne hand en aan allen die hem komen bezoeken, vraagt hij om een gebed voor hem.

Hoe gelukkig toch, in zulke schoone gevoelens te wege om den Goddelijken rechter te ontmoeten!

Bijna onophoudelijk wordt er aan het gasthuis gebeld om nieuws over Vader Schram te vernemen. Iedereen, zoowel Protestanten als Katholijken, staan met de tranen in hun oogen, als wij hun moeten melden dat de ‘Vader’ van Van Couver zoo zeer bedenkelijk ziek is.

Mgr. O'Dea, onze Hoogweerdigste Bisschop, heeft heden reeds verscheidene malen zijnen Eerweerden vriend komen bezoeken...

Den vrijdag 30sten in Herfstmaand, vroeg de Hoogeerweerde zieke, om nogmaals onzen Heer te ontvangen; vrage die ik met groote vreugd voldaan heb. De Zusters die in de kamer van den zieke vergaderd waren, verlangden nogmaals den priesterlijken zegen te ontvangen, van den Vader die hun sedert twee en twintig jaren, den weg der heiligheid getoond had. Met weeke hand en bevende stem, gaf Vader Schram ons allen den zegen en eenige oogenblikken nadien verloor hij kennis, en zonder den minsten doodstrijd, vertrok zijne welbeminde ziele naar den schoonen hemel...

Veel wordt er gebeden in Van Couver voor den diep betreurden Vader, dien wij verloren hebben...

Het lijk ligt nu gebalsemd in de groote zale van het klooster. Dag en nacht is er overgroote toeloop van volk.'

'Wat al tranen,' schrijft eene andere hand uit dat verre geweste, 'en wierden er niet gestort, op de stoffelijke overblijfsels van Hoogeerweerden Heer Schram, die met recht en reden 'de vader der armen en de beschermer der ongelukkigen' genoemd wierd.

Den vrijdag 4den in Zaaimaand, zong Zijne Hoogweerdigheid Bisschop O'Dea, het plechtig uitvaart, onder eenen overgrooten toeloop van volk en van priesters. Eerweerde Heer K. Claessens sprak eene prachtige lofrede uit, en het lijk wierd te midden van het kerkhof ter aarde besteld, op eenige stappen van het groot kruis.

Daar ruste onze moedige Vlaming, onder de schaduwe van dat heilig beeld, totdat de Opperherder kome, om dezen te beloonen die de verloren schapen ging opzoeken, en die zijn leven voor hen ten besten gaf!

C. DELAERE

Uit Nieuwpoort.

De boer en het tooverboekske

OP de Blauwe Hoeve woonde er een Duitsche schaper. Dit wist de pachter en hij kwelde dikwijls zijnen schaper om eens in zijn tooverboekske te mogen lezen. Deze wederstond aan het aanhoudend vragen van zijnen meester en sloot zijn boekje zorgvuldig weg.

Nu, op eenen dag had de schaper zijne oude, vermolmde koffer vergeten te sluiten. Nauwelijks was hij met zijne kudde de hofpoorte uit en veldewaards in, of de pachter zat met het tooverboekske in den hoek van den heerd. Eerst zijn pijpe ontsteken en dan dapper gelezen.

Het waren al vreemde woorden, daar de boer niets van en verstond.

Ja maar, Jan, zoo hiet de boer, en had nog geene halve bladzijde gelezen, als zijn hof reeds vol zwarte kraaien vloog, die een helsch gerucht maakten. Huis, schuur en stallingen, alles wemelde van de kraaien. De peerden stonden te stampen in hunnen stal, de runders loeiden, de bandhond huilde. De boer versteef bijna van schrik.

De schaper wierd het gebeurde geware en stormde over haag en hek naar de hoeve.

‘Ongelukkige,’ riep hij, bleek van gramschap, tot den halfdooden pachter, ‘ongelukkige, weet gij wat gij gedaan hebt? Gij hebt al de duivels uit de helle ontboden. Nu staan zij u ten dienste; maar, als gij hun geen werk boven hunne krachten en kunt opleggen, zoo zullen zij u levende in de helle voeren.’

De verschrikte boer viel op de knie'n en poogde een gebed te storten; doch zijne zintuigen waren als verlamd en weigerden allen dienst.

Zonder dralen liep de schaper den zoldertrap op en stortte eenen zak koolzaad door de gevelvenster op de houtvumme.

‘Helsche geesten,’ gebood hij, ‘zoekt al die zaadtjes en brengt ze mij tot het laatste toe!’

Was mij dat een gefladder en een gewoel op, in en rond die vumme!

In eenen oogpink was het bevel volbracht. De kraaien brachten elk één zaadtje, zoo talrijk waren zij.

Geene enkele kraaie en vertrok; de schaper stond verslegen. Snel als de gedachte goot de schaper eenen schotel melk in den vijver en beval de kraaien die melk uit het water te scheiden en ze hem te brengen. Dit ging de krachten der duivels te boven. Razend vlogen zij in wijde kringen rond het hof en verdwenen dan plotselings, met zulke ijzelijke schreeuwen dat de hofgebouwen waggelden op hunne grondvesten en dreigden in te storten.

De lesse was hard geweest. De schaper mocht gerust zijne koffer openzetten; Jan noch iemand en sprak nog van tooverboekskes en zijn pachtgoed wierd door het volk het Zwarthof geheeten.

(Volksvertellinge uit Pitthem)

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(5de vervolg.)

III.

KROM lijk èn roeispa[158] die werkt en
zwoegt in de branding[159] van 't zeenat,
krom, maar toch niet gebroken deur de elde[160]
was 't lijf van den Deelman.
't Haar in geluwe lokken,
lijk zijden donshaar van mahiz[161],
hing op zijn schouders; zijn voorhoofd
was hooge, en twee glazen in hoornraam,
zaten hem scherlinge[162] op 't neusbeen,
en keeken vol diepzinde wijsheid.
Vader was hij, van tweemaal tien kinders,
en meer als èn honderd
kindskinders reên op zijn knie'n,
en hoorden 't getik van zijn tijdwijs.
Vier lange jaren, als 't oorloge was daar,
kwijnde hij, gevangen,
ende leed veel, in èn oud fransch slot,
als de landvriend van England.
Maar wat waakzamer nu,
doch zonder geveinsdheid of ontrouw,

was hij rijpe in zijn wijsdom,[163]
geduldig en fraai[164] als e kind. Hij
wierd van eenieder bemind,
maar eerst en meest van de kinders,
want hij zei hun vertelsels
van weerwolven[165] schuilend in 't woud, en
van den kabouter[166] die uitkwam bij nachte
om de orsen te waatren[167],
sprak van de witte wezel[168],
den geest van e kind dat onkersten[169]
stierf, en gedoemd[170] wierd om
heemlijk[171] te dolen ter slaapsteê der kinders.
En hij vermondde hun hoe de ossen
nog spraken op stal, met Kerstavond;
hoe men èn kobbe[172] in èn nootschulle sloot,
en de koortsen genas; wat
wondere krachten het vierblad der klaver
en 't hoefijzer hadden;
met al 't ander nog, dat in den dorpmond[173]
als Godsprake[174] aanveerd wierd.
Dan stond Baselis den hoefsmid
recht van zijn zate aan de vierstêe,
klopte met één uit zijn rookstaf den asschen,
stak trage zijne hand uit,
ende zei luide: ‘Gij vader Le Blanc,
gij vernaamt ook de dorpmaar?
Mogelijk deelt gij ons nieuws meê,
nieuws van die vlote[175] en heur boodschap?’
En met zedig gebaar nu,
gaf hem den Deelman voor antwoord:
‘Klaps genoeg hebbe ik g'hoord, inder waarheid,
en 'k blijve even wijs; wat
aangaat de boodschap der schepen,
'k en wete er niet meer van als de andre;
maar, 'k en ben van de die niet,
die meenen dat ze euvelgezind hier
landden, trouwens[176] 't is vrede, en waarom dan
zouden ze ons kwaad doen?’ -
‘Donders,’[177] riep luide de smid,
die schurde[178], en wat hitsig van aard was,
‘Moeten we in alles gaan peuren[179]
met *hoe*, en *waaruit*, en *waarom*?
't Onrecht, wij zien't alle dagen,
de macht is het recht van den sterksten.’
Zonder te letten op de haaste,
zoo sprak onzen Deelman nu verder:

‘'t Onrecht van menschen! maar God is rechtveerdig,
en 't recht op èn einde
wint toch! 'k heb ik e zeisel onthouden
dat dikwijls mij troost gaf,
toen ik vroeger, in 't oud fransch slot,
op *Port Royal* vast zat’.
Dit was 't liefste vertelsel des grijzaards,
die 't geren herhaalde,
als zijn gebuurs kwamen klagen
dat er hun onrecht gedaan wierd.
‘Eens, in èn oude stad,
maar 'k heb nu den name vergeten,
rees op èn zuile[180] in de lucht,
het brazen[181] beeld van het Recht; het
stond in èn open plekke,
en hield in den linkeren vuist, de
wage,[182] en e zweerd in den rechtren,
als wilde't bedieden dat 't Recht de
wet gaf in 't land, en de herten
en de huizen bestierde van 't volk daar.
Zelfs, de veugels hân nest gemaakt
in de schalen[183] der wage,
zonder vreeze voor 't zweerd
dat hooge in de zonne zijn vier schoot.
Maar mettertijd, de wetten van
't land ook, wierden verkracht, en
't Recht begaf voor 't geweld,
en de sterke al den zwakken verdrukken
heerschte met de ijzeren roede.
't Gebeurde in èn edelmans hof eens
dat er èn halssnoer van eêlgesteent weg was;
't vermoeden viel evens
op e meisken, - èn weeze, -
dat diende als meid in den huize.
't Wierd, met nen schijn van geding,
gedoemd om te sterven deur 't slagzweerd[184].
't Meiske, gelaten, aanhoorde zijn vonnis
beneên aan de rechtszuil,
en zijn schuldeloos herte
ging op, naar den Hemelschen Vader.
Ziet! boven stad nu, rees er èn onweêr
en 't straal van den donder[185]
trof het beeld,
en sloeg vol woede uit zijn linkere vuistgreep
diepe beneên op de steenen,
de kletrende schalen der wage,

en in de holte van binnen
vond men nen aksternest zitten,
in wiens kleiaarden[186] wanden
het halssnoer kunstig gewrocht lag.
Zwijgend, maar niet overtuigd,
als 't uit was en tenden, zoo stond de
smid daar lijk iemand die geern zou spreken
maar zoekt achter woorden;
al zijn gedachten op 't wezen
versteeven tot striepen, lijk damp, die
's winters, vol vreemde gedaanten,
vervriest[187] op de ruiten van 't glasraam.

(*'t Vervolgt*)

Eindnoten:

(158) ROEISPA: ook *roeispaan*, eng. *oar.* Spa of *spade* verwant met 't grieksch *spathe*□, waaruit latijn *spatha* en fr. *espade*, *espadon*, *épée. Spaan* van den zelfst. wortel als *spade*, 't engelsch *spoon = lepel*, *lepelspaan.*
Wij hebben nog *schuimspaan* (écumoir), *dekspaan* (excuse), *kleuter-klutter-* of *kloterspaan* (voor de kinders), *zwingelspaan*, (espade), enz.

(159) BRANDING: eng. *surf*: 't schuimend openspoelen der zee op het strand; 't schuimende woelen tegen de steenklippen, of 't roeren der oeverbaren in 't algemeen. 't Eng. *surf* is waarschijnlijk gemaakt onder invloed van latijn *sorbeo*, *sorbe*□*re* (fr. *absorber*). In Vlaanderen is *branding*, *brandinge*, ook nog: *al 't gene kan dienen om gebrand te worden*, brandhout enz. (fr. *combustible*).

(160) ELDE = oude: (fr. *âge*): *ouderdom* is meest genomen voor fr. *vieillesse*: 't woord *elde* vinden wij met den zelfsten zin in midhoogd. *elte*, angelsassensch *yldu*, eng. *eld.*
Elde voor *oude*, lijk *kelde* voor *koude.*

(161) MAHIZ, maïs. eng. *maize*, is 't haïtisch woord *mahiz = indiaansch koorn* (west Indiën), ook genoemd *turksche tarwe.*

(162) SCHERLINGE, *scherlings* of *scherreling*, eng. *astride = schrijdelings*, *schrijlings*, (fr. *à califourchon*). 't Engelsch benevens *astride*, heeft ook nog *astraddle.*

(163) WIJSDOM, eng. *wisdom*: voor *wijsheid;* vele woordenboeken 'n geven *wijsdom* niet, 't staat bij *Kiliaen* en *Weiland* en 't vindt zijn weêrsplete in *weedom*=wee, *vrijdom*=vrijheid, *ouderdom*=oude.

(164) FRAAI = hier goed, brave, eenvoudig. *Fraai*, in de woordenboeken beteekent *schoone*, 't gene in Vlaanderen voorkomt onder *vrij*, lief, schoon; e *vrij kind*, e *vrij kleed*, van daar ook 't woord *vrijen* = beminnen, liefhebben. *Vrij* in den zin van *lief*, *schoon*, *bemind*, ging over in den zin van *gespaard*, *gerust gelaten*, (fr. libre). Vrij vinden wij nog in *vrede* en *vriend* (vrij-end, beminnende), gelijk *vijand* (veetende, hatende), heiland=(heelende). *Vrij* ontmoeten wij ook in *Vrijdag* (dag van *Fria*), germaansche godinne der liefde, 't oudnoordsch *Frigg*, de latijnsche *Venus*, *Veneris*, van waar 't fransch *vendredi*; *Fria* of *Frigg* niet te verwarren met 't ondnoordsch *Freyja*, *Freyer*, dat komt nevens *vrouw.*

(165) WEERWOLF: eng. *werwolf*; Longfellow geeft het fransch *loupgarou*, gelijk verder *létiche*, waarschijnlijk omdat hij den eigen stempel van die twee namen wilt behouden, als gebruikt zijnde bij 't volk van Grand-Pré, dat van fransche oorije of oorsprong was.
WEERWOLF, midhoogd. en hooghoogd. *werwolf*, angelsassensch *werewulf* (effen lijk te Wonterghem *werewulf*, met de *u* anders uitgesproken), eng. *werwolf*, 't woord bestaat uit:

WER = *man*, en *wolf*; eertijds naar 't avergeloove van 't volk, was de *weerwolf* ne *man* die hem kon, als hij wilde, in *wolf* veranderen.
Wer is verwant met latijn *vir*, en komt ook in *weergeld* = mangeld, 't gene men bij de Germanen moest betalen voor *doodslag* of *eerherstel.*
't Fransch *garou* is gemaakt uit het germaansch *wer = man*: *loup garou* = manwulf, van daar ook *gars*, *garçon.* Vergelijkt den eigenname *Gerulf*, *Geerolf* (weerwolf, manwolf?).

(166) KABOUTER; *klabouter*, middelned. *coubout*, het zelfste woord als *kobold*, *kobolder.*
KOBOLD = huisgod; van *kob*, *kof* = huis, hut, woning, vergelijkt angelsass. Cofgodu = huisgod.

Uitgang OLD, van germ. *walda* = beschikbaar, (wald, old) van daar, 't *beschikbare* in zijne *macht hebben*, *bestieren* - oudsass. *waldan*, angels. *wealdan*, gotisch *waldan.* Wij hebben ook GEWELD - (macht) en *beweldigen*, *geweldig.* Uit 't germ. *kobold* komt fr. *goblin* = kabouter.
Voor uitgang *old* of *wald*, vergelijkt de eigennamen: *Harold*, *Oswald.* enz.

(167) WAATREN, wateren; eng. *to water*; hier *drenken*, te drinken geven, fr. *abreuver;* 't woord *wateren* beteekent onder ander ook nog met *water besproeien*, *in 't water steken.*
Het zelfstandig naamwoord WATER, oudsass. *watar*, oudhoogd. *wazzer*, nieuwdhoogd. *wasser*, angelsass. *woeter*, eng. *water*, oudfriesch *wetir*, gotisch *wato*, heeft voor germaanschen wortel *wet*, *wed*: nat zijn (engelsch *wet:* nat, vochtig). In de noordsche talen komt er eene *n* bij: oudnoord. *vatn*, zweedsch *vatten*, deensch *vand.* Die *n* ontmoet men in sanskritschen wortel *und* = nat maken, en indogerm. wortel *wend*, verwant met latijn *unda*; zelfste wortel in ons woord *winter:* watertijd, met de beteekenisse van 'tlatijn *hiems. Water* is nog verwant met grieksch *udor*□. Het werkwoord *drenken* in den zin van *wateren*, bestaat ook in 't engelsch *to drench.*

(168) WEZEL: Longfellow geeft 't fr. *létiche*; 't woord *wezel* allichte afgeleid van *weze* = weide (nieuwhoogd. *wiese*). 't Engelsch *woosy* beteekent *vochtig*, 't oudnoordsch *veisa* = poel.
Dus, WEZEL ware het dier dat geern in weiden en in vochtige gronden leeft.

(169) ONKERSTEN, eng. *unchristened*: geen kristen; *kerstenen* met verschuiving der *r* = kristenen, kristen maken, doopen. Van daer *Kerstdag* = Kristusdag, en *Kerstavond.* 't Engelsch heeft dus het zelfste woord *unchristened* = ongekerstend, onkersten, ongedoopt. Men zegt nog *kerstinne* - kristen vrouwmensch.

(170) GEDOEMD, eng. *doomed*; *doemen*, (*to doom*); = oordeelen, vonnissen, (ook *to deem* = denken, oordeelen), van *doem*, ondsass. *dôm*; gotisch *doms*: oordeel, vonnis, wet; verwant met grieksch *thémis* = wet, recht, gerecht. Wij hebben ook: *verdoemen*, *verdommen* = veroordeelen.

(171) HEEMLIJK, HEIMLIJK; in 't verborgen, ongezien, enz., (engelsch *unseen*); van *heim*, *heem*, bewaard in *geheim*, in *heimwee*, het *wee*, 't verlangen naar thuis (fr. *nostalgie*), *heim* = huis, woonstede, dorp, vaderland, - (*geheim.* besloten in thuis, verborgen; fr. *secret*); *heim* bestaat ook in 't eng. *home*, huis, verwant met grieksch *ko*□*me*□, dorp. In vele onzer *dorpnamen* vinden wij den uitgang GHEM: bijv. WONTERGHEM; (mijns dunkens het HEM of *heim* van GUNTHER). 's Lands taalmannen spellen *Wontergem*, *Dentergem*, enz., maar..... 't is mis: immers *gem*, alzoo verbeeld 'n heeft geen beteekenisse meer; de *h* van *heim* of *hem* 'n wordt bij ons niet meer uitgesproken, 't is waar, maar toch moet ze *behouden* en verbeeld blijven, anders is de zin van *heim* verloren, daarom komt *g* met zijn uitsprake de *h* versterken; elders blijft zij met de *g* van den uitgang *inga* bijv. *Alveringhem.* Uit 't germaansch *heim* (engelsch *home*) komt 't fransch *hameau.*

(172) KOBBE; engelsch *spider* (spinder); elders ook koppe, spinnekop, spinnekobbe; in 't middelnederl. *coppe*; angelss. *coppa*; deensch *koppe;* van *kop* = tête, om reden der gedaante van 't dier; 't engelsch geeft *spider* dat eigentlijk ons *spinder* is: maar 't heeft ook nog *cob* behouden en *cobweb*, (kobbewebbe, kobbenette).
Het ander woord *kobbe* = hen, (Kiliaen), en *kobbe*, kaap, zilvermeeuw, waarnevens *kobber*: doffer, duiver, vinden wij in 't friesch *kub*, en in 't hoogd. *kubbe*; mogelijk te brengen op ons woord *kobbe* = koof, kof, kuif, haarbosje op het hoofd; den eigenname Kobus, Kobe, Koben, Ko, komt van *Jacobus.*

(173) DORPMOND: the *lore* of the village; 't is te zeggen de *volksleer*, de *volkswijsheid*, 't *volksgeloove*, door mondelingsche overleveringe in 't dorp bewaard, van daar ook *folklore.* 't Woord *lore*=kennis, is 't zelfste voor oorsprong en beteekenisse, als ons *leer*, (leeren).

(174) GODSPRAKE = godswoord: Gods uit- en toegesproken waarheid; EVANGELIE. Wij zeggen nog: *dat 'n is geen evangelie! 't was al evangelie voor die menschen.*
Longfellow geeft *writ* in den zelfsten zin van *schrift*, *schriftuur*, Heilig *schrift*, Evangelie, (write = schrijven, written = geschreven, writ = schrift, schriftuur).

(175) VLOTE; vloot, van vlotten, vlieten; zelfst. wortel als in *vloeien.* Uit het Germaansch komt fr. *flotte*, *flotter* en *flot*, waaruit ons woord *vlote* wederom wierd overgenomen.

(176) TROUWENS = *want*, *immers*, *inder waarheid*; 't woord is nog alle dagen gehoord, en 't staat in *De Bo*, in *Weiland*, *Kramers*, *Van Dale*, enz. de grondzin moet zijn: van *trouwswege*, uit goede trouw, in der waarheid, engelsch *true* = trouw, waar; *truth = trouwe*, waarheid. Voor andere beteekenissen ziet DE BO, - nevens *trouwens*; vergelijkt, *krachtens*, *tijdens*, enz. Het duitsch *traun*, heeft de zelfste bediedenisse.

(177) DONDERS, tonnerre. Longfellow geeft, *Gods name*! dat de nauwe engelsche vertalinge is van 't fr. n.d.d... Wij moeten wel onthouden dat de menschen van Grand-Pré, Franschmans waren.

(178) SCHURDE: schurdig, druistig, geweldig, driest: eng. *sturdy*, fr. étourdi (estourdi), dat misschien verwant is met estourber = *turbare*, van waar ons *sturbantie*, strabantie.

(179) PEUREN: peuteren, nederduitsch *pötern*, mogelijk gemaakt van *poot;* iets zoeken met den *poot;* aan iets peuterwerk verrichten.
Hier is de zin: *zoeken al peuren*, gelijk visch peuren, enz.

(180) ZUILE, zuil; eng. *column*, kolomme: verwant met *zulle*, eng. *sill.* Uit het germaansch komt fr. *seuil.*

(181) BRAZEN BEELD, eng. *brazen* van *brass.* Ons woord *braas*, geluw mengsel van *ertz* (koper), en *zink*, (mengsel door 't vuur). Waarschijnlijk verwant met *braden.*
Longfellow al van 't zelfste standbeeld spreken, zegt verder: *bronzen* (of bronze); 't brons uit fr. *bronze*, kwam langs 't italiaansch *bronzo*, uit 't latijn *oes Brundisium* = kopermetaal van Brindisi, *Brons*, mengsel van *koper* met *tin* of *ander metaal*, en daaruit is 't dat Longfellow later ook zegt of *bronze*, vermits het *brons* 't zelfste kon bevatten als *brass.* Uit 't germaansch *brass* (ons *braas*), komt 't fransch *braise* = gloeiende houtkolen.

(182) WAGE: *waag*, mid. nederl. *waghe*, oudsass. *wâga*, eng. *the scales:* de schalen; 't eng. heeft ook *balance.* WAGE: van *wegen*, in *bewegen*, doen bewegen, in beweginge brengen, (fr. *peser*). Wij zeggen meest:
WEEGSCHALE, of enkel ook de SCHALE, (effen als in 't eng. *the scales*).
WAGE, gelijk wegen heeft den germ. wortel *weg*, indogerm. *wegh* = moveri. Zelfste wortel in *wiegen*, *wagen*, wiegewagen, waggelen; ook in *wagen*, fr. *chariot.*

(183) SCHAAL, *schale*, eng. *scale*, dop, drinkvat, kom eener wage, (weegschale); van schaal wordt *schelp* afgeleid; of *schulp*: men zegt ook *eierschale* voor eierschulpe, uit het germaansch komt fr. *écale*, met den zelfsten zin. 't Woord *schaal* of *schale*, gezeid van *teekeningen* of van *klankspel*, is e geheel ander woord, en is overgenomen van latijn *scala* (scandere klimmen), fr. échelle, = ladder.

(184) SLAGZWEERD: eertijds wierden de veroordeelden op 't schavot meest met het zweerd onthoofd. De *guillotine* die binst de fransche omwentelinge zoo vele te doen had, wierd in Frankrijk aanbevolen door den geneesheer *Guillotin.* Hij 'n was eigentlijk den uitvinder niet, ingezien dat getuig vroeger reeds bestond, en elders soms gebezigd wierd.
Schavot, dat gelijk 't engelsch *scaffold*, uitkomt op 't oudfransch *escafaut*, nu *échafaud*, is verbonden met italiaansch *catafalco*, waaruit ook 't fransch *catafalque* = lijkverhoog.

(185) 'T STRAAL VAN DEN DONDER: eng. *the bolts of the thunder*, (bolt = pijl, schicht, bliksem, bout, grendel). Ik behoude 't woord *donder*, alhoewel het maar 't geruchte 'n bediedt, omdat Longfellow ook als volksprake 't woord bewaart; al is 't, wetenschappelijk genomen, het *straal van den bliksem*, toch zeggen de menschen *den donder* valt, ik heb den *donder* zien vallen, den *donder* heeft dien boom gekloven, enz. De geleerde mannen zeggen ook bijv.: de zonne *rijst*, *gaat onder.*

(186) KLEI: *klei-aarde*, *klei-eerde*, *leem-eerde*, engelsch *clay*, verwant met grieksch *gloios* = plakachtig, kleverig, vocht, *glia* = lijm, latijn *glus* = lijm. 't Woord *lijm*, *klei* en *leem* (engelsch loam, lime), hebben den zelfsten algemeenen wortel, en zijn verwant ook met latijn *limus*, waaruit fransch *limon.*

(187) VERVRIEZEN: in sommige woordenboeken *bevriezen*; van VRIEZEN, *gevrozen*, (gevroren), engelsch *to freeze;* noordduitsch *frieren*; angelsass. *fréosan*; oudnoordsch *frjosa*; zweedsch *frysa*, deensch *fryse.* (Gotisch *frius* = vorst; indogermaansche wortel *preus* = branden, zengen (door de koude), vriezen.
Van den zelfsten stam is *vorst* (koude), angelsass. *forst*; in de andere germ. talen is de *r* voor de *o* geschoven: oudhoogd. *frost*; nieuwhoogd. *frost*; engelsch *frost;* oudnoordsch, zweedsch en deensch *frost.*
Vergelijkt *ors* (peerd) en *ros*; *vorsch* (puid, kikvorsch) duitsch *frosch;* en engelsch *froch*; *born*, (bornput, bornwater), en *bron*; *borst* en duitsch *brust*, engelsch *breast*, enz.

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Hij is in zijn *apejaren*, in zijn *zottejaren*: rond de twintig.

‘De zotte toeren komen altijd rond den Hoogdag’: ‘'t is rond den Hoogdag dat de zotten hunne toeren hebben’ = 't zotte rijst met den Hoogdag.

't En deugt niet als vrouwe- en manstoeren al op den zelfsten dag komen.

‘Hij en doet er niet vele aan dood.’ = Hij en bemoeit noch en vermoeit er hem maar letter mêe.

‘Geluk met de veerze.’ = Gij hebt u iets laten ophangen.

‘Zijn oogen staan waarlijks op zijnen rugge.’ = Hij ziet het al.

Als gij met den dien spreekt, moet gij altijd uwe handschoentjes aandoen: uwe woorden meten.

‘Iemand bij zijn woord pakken.’ Zijnen voorstel seffens aanveerden.

‘Iemand in zijn klauwen houden.’ Hem naar zijnen wil doen handelen.

‘Zwijgt, of ge zijt voorzeker gepakt.’ = Uwe leugens zijn te groot om van iemand geloofd te zijn.

Men moet vele vragen om weinig te krijgen.

‘Goen dag en goen avond, 't dient voor twee.’ = ‘Goen dag en goen avond, 'k en moete ton niets zeggen als ik voortga’.

Peerdelam = peerdedronke, stijf dronke.
Er *door gaan* = niet sparen.
‘Iets beet hebben’ = iets vasthebben, verstaan.
Die oolijker zijn als Jan, 't is dat ze ouder zijn.

Als iemand nen boek verkeerd houdt: ‘Hij heeft zij' vâre (elders: de vâre) bij de kop’.
Van een die haastig en gejaagd is: ‘Hij heeft het vier in zijn broek’.
Als men veel geweld moet doen, om ievers door te geraken:
‘Men moet lijk sloeberen deur de vitsen’.

't Zal gaan regenen!
God zal 't zegenen!
En 't gaat allichte overgaan.

Zoo zingen de jongens.

Een koster kloeg dat het altijd berechtingen waren, en nooit geen begravingen, en hij zei:

't Zijn al bellen,
nooit geen vellen.

Hoe is uwe name?
Kortwagtrame.
Wat is uwe wille?
Kortwagspille.

In den buiten zeggen ze van ne steêling: ‘Hij en heeft nooit niet anders gezien van den buiten als nen boer en zijn aalkuipe’ ofwel: ‘Hij en heeft nooit niet gezien, of 't en is nen boer op een aalstuk’, = op een aalkarteel.

Die met zijnen duim in zijn hand slaapt, slaapt twee uren voor eene.

Als er veel geruchte is op strate: ‘Houdt u stille, jongens, (zegt de moeder) de Franschen zijn daar.’

‘Wat zijt gij schoone!’ zegt de moeder aan haren zoon, die in het nieuwe staat: ‘gij zijt lijk van nevens een rijk huis’.

Hij zou ne cens in tweê'n bijten van gierigheid. - Hij zou hem een ure verre laten slepen voor nen halve cens.

Als er iemand zijn hand naar iets uitsteekt om het te grijpen, en dat een ander het vóór zijn neuze wegneemt, de eerste *verbrandt zijn vingers.*

‘Hij is in een kanne (in een dozje) opgekweekt.’ = Hij en heeft nooit niets gezien.

‘De passie preken over iets.’ = Geerne, lange, dikwijls over iets spreken.

Als er iemand te vele lacht, en men beteekenen wilt dat het nog zou kunnen veranderen: ‘Let maar op,’ zegt men, ‘'t zou nog kunnen tegen uwe schenen waaien’.

't En is hier niet *heerdelijk* van d'hitte.

Men mag nooit lachen met ne gebrekelijke mensch. Trouwens ‘hij en heeft dat niet gekocht!’

Een peerd dat stormt, en een vrouwmensch dat wilt trouwen: 't en is geenen duivel uit d'helle die ze zal houden.

‘Als een oude scheure (ofwel, een oud dak) in brande komt, 't en is daar geen blusschen aan.’ = Als een oude jonge-dochter wilt trouwen, 't en is daar geen doen aan.

't Is tegen zijn *veegheid*, tegen zijn dood, dat hij zoo gejaagd is om dat postje te bekomen.

Van nen slechten boer: ‘Als hij nog twee jaar boert, de pemen gaan deur zijn klakke groeien.’

't Vrouwvolk en de pemen uit 't land, en 't land is gezuiverd.

Van een die zijn jaren niet en toogt: ‘Hij draagt zijn jaren in zijnen zak’.

‘Daar zi,! mijne lijfrok is gevoerd’: ik heb mijn bekomste g'eten.

‘Iedereen ziet geerne zijnen eigenen rook deur de kave vliegen.’ Iedereen weunt geerne in zijn eigen huis: eigen heerd is goud weerd.

‘Dunne geweven en dikke gewreven.’ = Nen boterham dunne gesneên en dikke gebreed.

‘Moet het een zijn met één hand, of met twee handen?’ = Moet het nen dikken of nen dunnen boterham zijn, een dat gij met een hand kunt houden, of een waartoe dat gij twee handen noodig hebt.

‘De wereld is ne zwijnsbak; die meest sloebert, heeft meest.’ = ‘De wereld is nen hooischelf: die meest trekt, heeft meest’.

Van een die domme spreuken doet: ‘Den dien en heeft nog nooit doodgeschoten geweest’.

't Regende en 't donderde geweldig: ‘'t Is ne pijnlijken buiten vandage,’ zei er een vrouwtje.

Van een bijzonder schoon peerd: ‘Zulk een peerd is weerd dat ne zot begeert’; ‘dat het op zijnen man kwame, 't kan tien duist franks gelden.’

Oud zot, is dul (kwaad) zot.

‘Ah! gij man Gods,’ zei Boone tegen zijnen hond, ‘gij zijt gelukkig dat gij niet en moet biechten.’

‘Ouders vooren en kinders na,’ zei de jongen, en hij smeet zijn vader in 't water.

‘'k Ware liever duivel in Oostenrijk of dat ik zou...’ (dit of dat zeggen of doen).

‘Ach God!’ zei Spot, en hij zat met zijn kot vol jongens, en zijn wijf was zot.

‘Ieder huis heeft zijn kruis,’ zei de vent, ‘'t en zij t' onzent,’ en de muizen staken de moord in de schapraai.

Die 't lang heeft, laat het lang hangen, en die 't nog langer heeft, laat het slepen.

Sprekende van iets dat schabouwelijk is van coleuren, b.v. blauw of geluw: ‘'t Is Clemskerke tegen ongeweerte’.

Hoe ouder, hoe vroeder, slacht de wulvejongen.
Als de duivel oud wordt, hij wordt ermijt.
Als de vos de passie preêkt, boeren wacht uw ganzen.
Loopt daar achter en zet u barvoets.
Hoe meer volk, hoe meer neringe.
Hoe later in den avond, hoe schoonder volk.
Gelooft dat er vliegen in de helle zijn, die niet en branden.

Van 'nen dommerik: ‘Hij heeft te veel kalfvleesch bachten zijn ooren.’

Rondom daas (dwaas) met een tote lijk ne karbaas.
Dat is vernesteld lijk duivels hooidilte.
Bourgogne laten waaien.
Goen avond Tone, en 'n breekt geen ruiten!

God beware u van den grooten Turk, van comizen en Rousselaarnaars.

En roept geen mossels vóór dat de sloepen binnen zijn.

G.V.D.P.

[Nummer 12]

Maren uit Indenland

EERWEERDE Vader Edward Van Robays, die medestichter van ons tijdblad, en voor langen tijd een der ijverigste medewerkers ervan was, is nu, als zendeling van het gezelschap Jesu, *pastor* of herder van Rantsji, waar Vader Lievens zaliger over tien, veertien jaar werkzaam was.

Slaat uwe oogen op eene wereldafteekeninge en in 't Zuiden van Asia vindt gij het land, dat men Indostan heet. Een deel van dat land noemt men West-Bengalen, daarin de gouwe Lohardaga ligt. Te midden dezer gouwe, op omtrent 85 uren westwaards van Calcuta, staat de stad Rantsji, die wel 20.000 inwoners telt en die de hoofdstad van geheel dat geweste is.

't Volk dat deze streke bewoont, is een slag van zwartachtige lieden, die men de negers van Indenland heet. 't Is eene verzamelinge van oude inboorlingen, die maar altijd dieper en dieper het land ingedreven en wierden door de verschillige volkeren die opvolgentlijk

Indenland overwonnen. Deze menschen maken eigenaardige en afzonderlijke volksstammen uit, die men meest in twee hoopen verdeelt, te weten de Kolen, die de *Mundaris*, de Bhumy en de Larkas omvatten; en dan de Uraons, die als de rapste en de verstandigste van allen aanzien worden.

't Is over de wonderbare tale van die Mundaris, en over hare merkweerdigheden, dat Eerweerde Vader Edward Van Robays, eene handmare naar eenen zijner vrienden uit Vlanderen zendt. Op de vrage van dien vriend drukken wij die merkweerdige bijdrage over, gelijk zij uit de pen en het verstand van onzen ijverigen vlaamschen zendeling gevloeid is.

Uit Rantsji den 10^{n} in Bloeimaand 1899.

Beste Vriend,

IK hadde u van over lange willen eenige wetensweerdigheden mededeelen over de eerste oostersche tale, die ik hier moeten leeren hebbe, te weten het Mundari, of tale der *Munda's*.

De geleerden zijn nog bezig met uitzoeken tot welken stam van talen het Mundari behooren mag.

Tot hiertoe nochtans is de zake verre van beslist te zijn en al de uitspraken die gedaan wierden en zijn maar weinig meer als gissingen, trouwens de geleerden, die de zake beslissen kunnen, weten te weinig nopens Mundari, en bovendien is het Mundari mogelijks eene tale op haar eigen, die geenen uitstand en heeft met 't zij welke andere tale.

Wel heeft het Mundari zustertalen gelijk Santhali, Korowa, Biridjia, Kurki, die allen in eenen betrekkelijk nauwen omkring gesproken worden, maar het schijnt, voor alsnu, onmogelijk die talen tot eene breedere vertakkelinge met andere talen in verband te brengen: de Mundaritalen blijven op hun eigen bestaan en schijnen zonder verwantschap met alle andere talen.

Toch dient er gezeid te worden dat die talen tot hiertoe weinig gekend zijn in Europa. Een luthersche

zendeling heeft over rond de 20 jaren eene mundarische spraakkunste uitgegeven, voor dewelke eene duitsche hoogschole hem met den eerenaam van Doctor begroet heeft, doch die eervolle meldinge en doet geene eere noch aan den bekroonden noch aan de bekrooners. De schrijver en verstond zelve de tale niet en de eene bladzijde spreekt de andere tegen.

Een anglicaansche zendeling heeft dan eene spraakleer uitgegeven, die eenigszins beter is, maar wij mogen met edele fierheid zeggen, dat de spraakleer van onzen stamgenoot E.V. Jan Desmet S.J. van Rousselare, bij verre de beste is die tot hiertoe geschreven wierd. Ongelukkiglijk heeft de schrijver de spraakleer van europaansche talen als oorbeeld gekozen. Het Mundari en kan nochtans op geenen europaanschen leest geschoeid worden; het is eene tale op heur eigen en moet als dusdanig beschouwd worden. Nochtans Vader Desmet kan de tale door en door, hij heeft haren aard volkomen begrepen en al wat hij zegt is nauwkeurig. Hij heeft eene fijne oore en eene vatveerdigheid, die mij altijd op onzen vriend en meester Guido Gezelle doet denken. Hij spreekt Mundari gelijk een inboorling, en bovendien spreekt hij alle de verschillige tongvallen, die over geheel Tsjota Nagpur gesproken worden.

En nu zult gij gaan vragen: ‘Wat is de eigenaardigheid van het Mundari’? Enwel, die vrage is eenvoudig, maar de antwoorde en is zoo eenvoudig niet. Ik zou mogen zeggen dat alles daarin eigenaardig is.

De tale is weinig ontwikkeld: immers het volk dat ze spreekt zijn eenvoudige, onwetende, half wilde lieden, die noch lezen noch schrijven en kunnen; zij leven afgezonderd in hunne bergen en bosschen. Van geleerdheid en beschavinge en weten zij niets; hun geest strekt weinig verder als hunne oogen. Zij kennen al hunne blommen, kruiden, planten en boomen, met name en toename, veel beter als de Vlamingen en welk andere beschaafde volkeren.

Voor land, landwerk en allaam zijn er woorden in overvloed. Wij en hebben maar één woord om de werkinge

van ‘dragen’ uit te drukken, de Mandaris hebben ten minsten 7 verschillige woorden om de verschillige wijzen van dragen te verbeelden: op het hoofd, (*dupil*) op de schouders (*go*), in den mond (*gember*), in de armen (*siping*), op den rugge (*rud*), in een kleed of zonder (*habe*, *hatar*), en, als zij met verschilligen te zamen, eene balke of iets anders dragen, zullen zij u nog 2, 3 splinternieuwe woorden in het aanzichte werpen, die gij nooit en zoudet vermoed hebben: zoo hebben zij eigene woorden voor al de dingen van hunnen dagelijkschen handel en leven.

Wij kennen het woord ‘mande’ en wij spreken van peerdemande, marktmande, groote en kleene manden, maar het woord dat altijd wederkeert is ‘mande.’ De Mundaris hebben een gansch verschillig woord voor ieder slag van manden. *Kantsji* is eene gewone groote ronde mande; maar, vraagt achter een kleen *kantsji*, of een vierkant *kantsji*, die vrage en heeft geenen zin meer voor hen: eene zekere kleene mande is *tonka*, eene andere is *tupi*, en 't en zij gij dát woord uitspreekt, zij en kunnen niet vatten wat gij hebben wilt.

Hunne geestvermogens zijn weinig ontwikkeld: algemeene gedachten en hebben zij niet, en bijgevolg, ook geene woorden om ze uit te drukken. Zij hebben een woord voor boom, te weten *daru*, maar willen zij u vertellen, bij voorbeeld, dat iets onder eenen boom gebeurd is, gij en zult ze niet verstaan 't en zij gij den name van den boom kent, want 99 keeren op 100 zullen zij het woord *daru* van kante laten en den eigenname van den boom gebruiken, gelijk wij zouden zeggen: onder eenen eeke of pruimelare, alhoewel het er weinig op aankomt dat het zulk of zulke boom zij.

Niets in de wereld en is moeilijker als de Mundaris te verstaan, als zij van hunne bloedverwanten en maagschap spreken. In 't vlaamsch en bezigen wij maar: vader en moeder, broeder en zuster, oom en moeie, neef en nichte, en dan met 2, 3 voorvoegsels, kunnen wij alle verwantschap uitdrukken. In 't Mundari en is er eerst geen gemeen woord voor ouders; vader en moeder, zeggen zij en anders niet. De weersplete van ons broeder en kennen zij ook

niet: voor den oudsten broeder hebben zij éénen name en voor den jongeren eenen anderen name. Somwijlen nochtans bezigen zij het woord *haga*, maar dat woord bediedt ook vriend, maagschap in 't algemeene, mannen van het zelfste dorp, enz. Hun woord voor grootvader of -moeder en heeft geenen uitstand met het woord dat zij voor vader en moeder gebruikten; daarbij grootvader langs vaders kant is onderscheiden van grootvader langs moeders kant. 't Is het zelfste voor de verschillige ooms en moeien, neven en nichten; daarbij vaders of moeders oudste broeder of zuster en hunne kinderen of hunne schoonbroeders en schoonzusters hebben al hunnen eigenen, gansch verschilligen name en 't en zij gij dat eigentlijke woord kent, zult gij lange mogen vragen en talen om te weten wat zij willen.

En is het niet wonderlijk, dat een zoo ruw en nog zoo wild volk, zulken rijkdom van woorden heeft? Integendeel, zou ik zeggen, het is een noodzakelijk gevolg van hunnen leegen staat van beschavinge. Zij en hebben maar woorden voor dingen die dagelijks onder hunne oogen vallen; voor vreemde en afgetrokkene denkbeelden en hebben zij geene uitinge, en voor iedere zake hebben zij een bezonder eigen woord, omdat hun gedacht niet veel verder en gaat als hunne zinnen, en geene algemeene begrijpen en kan samenstellen.

(*'t Vervolgt*)

EDW. VAN ROBAYS

Het gravelijk Slot van Franchimont

DIE op reize gaat rond Belgenland en de schoonheden bewondert van de Samber- en Maasboorden en een kijkske doet in de Ardennenbosschen, heeft in zijn gaan en slenteren, in zijn draaien en keeren, misschien wel den weg afgeleid tusschen Pepinster en Spa. Waarschijnlijk zal hij op de boorden van een wild en woest waterloopken, de Hoëgne geheeten, de puinhopen gaan bezichtigen zijn van een oud vermaard slot: 't slot der

markgraven van Franchimont; immers, hij weet wat al merkweerdige herinneringen van uit oude tijden en onder en achter die puinen verdoken liggen.

Welnu, waar hij niets anders meer en vindt als reusachtige verbrokkelde muren en torens, overdekt en overgroeid met ijfte en most, daar stond, over omtrent duizend jaar, een sterk en prachtig slot. Dat slot wierd gebouwd door de machtige Hofmeiers van Oostenrijk. 't Is in dat slot dat Karel, bijgenaamd met den hamer, geboren is, en in den loop der tijden had het menige bestorminge te doorstaan, en zag rond zijne muren wreede gevechten en onmenschelijke moorderijen, die in bloedige letters in onze geschiedenisboeken te lezen staan. 't Was daar onder andere dat die zes honderd Franchimontezen, zes honderd helden, die Luik wilden redden uit de klauwen van den razenden Karel den Stoute, met 't zweerd in de vuist, tot den laatste toe bezweken, onder 't geweld van den vijand die honderdmaal sterker was. Eindelijk, viel dat machtig slot, met al het afhangende ommeland, na vele eeuwen onafhankelijkheid, in de handen der bisschoppen van Luik; maar hoe of te wat voor een gelegentheid, de geschiedenisse en meldt het niet.

Ja maar, hetgene de geschiedenisschrijvers niet en willen aanveerden, dat bewaart zorgvuldig de overleveringe, en bij 't volk dier streke is de volgende *legende* of zeisel nog levende en gezond. Ik zal ze u trachten zoo getrouwig mogelijk, weêre te geven gelijk ik ze gevonden hebbe bij Marc Lagarde.

Op het einde van de tienste eeuwe was Guido van Amblève, markgrave van Franchimont en bewoonde hij 't gravelijk slot. Maar dat was iemand; 't was waarlijk een halve wilde: vechten en moorden was blijdag voor hem; voor eenen niet verklaarde hij oorlog en trok hij te velde, blij te moede omdat hij mochte strijden en menschenbloed vergieten.

Ook was hij gevreesd uren en uren in 't ronde, als hij geene vijanden te bekampen en hadde, zat hij achter de wilde dieren in de uitgestrekte Ardennenbosschen. Hij en kende noch gevaar noch vreeze en was zelf groote

liefhebber van stouthalsschap. Daarbij was hij kleene van godvruchtigheid en bij 't minste dat hem tegenging vloekte hij gelijk een ketter. Zijn caplaan, Poppo, die later abt wierd van Stavelot, miek hem dikwijls en met de meeste voorzichtigheid daarover bemerkingen; maar 't was verloren moeite. Integendeel, 't gebeurde soms dat hij geheel oneerbiedig den caplaan uitloech en met zijne redens hemeltergend den spot dreef. ‘Moestet gij eens verongelukken of verscheurd zijn door wilde dieren, of verraderlijk door uwe vijanden vermoord zijn, denkt er aan, markgrave,’ zei Poppo, ‘wat zou er van uwe ziele geworden? Gij leeft gedurig in doodzonde en schijnt Gods bermhertigheid te willen.....’

‘Zwijgt? zwijgt!’ schreeuwde Guido hem in de reden, en houdt al uwe goede raadgevingen voor mijne vrouwe: zij heeft tijd en gadinge daartoe, ik niet!’ En 't was daarmede uit en tenden.

De caplaan zuchtte en bad dagen, weken en maanden lang, maar 't was al te vergeefs, Guido bleef wild, onbeschoft, en al zijne gedachten en bezwaarnissen waren voor de jacht, gevaarlijke tochten en vijanden verslaan.

's Avonds, als 't donker wierd, kwam hij thuis, zette zijnen boge van kante, ontgespte zijne wapenrustinge en strekte hem uit op eenen leêren zetel, nevens een groot houtvier, dat laaide in den breeden heerd. Dan was zijn grootste genot te spreken over strijdkunst, jacht of verre reizen, met den eenen of den anderen pelgrim die op 't slot gekomen was om te vernachten. Hij was ook uittermaten blijde als er een van die minnezangers op het slot aankwam; dan verlustigde hij hem bij het hooren van liederen, waarin die slimme zangers zijnen heldenmoed en groote daden bezongen, of ievers eenen zijner vijanden bespotten en duchtig over den hekel haalden. Hij hoorde ook bezonder geern vertellen van spoken en duivelsperten, die aan benauwde ridders, paters of nonnen gespeeld waren.

Nu, om spoed te maken, Guido van Amblève was een van die ruwe half barbaarsche ridders, gelijk er dan vele waren.

Op gewissen avond in Novembermaand, was Guido late thuis gekomen, moede gedoold en geloopen in de bosschen, achter herten of wilde zwijnen. Hij had zijn jachtgewaad afgespeeld en zat op zijn gemak in eenen grooten leêren zetel onder den breeden heerd bij een groot laaiend vier. Zijne vrouwe Odila, eene zachtmoedige en godvruchtige ziele, zat een weinig achterwaard, bij eene groote eeken tafel, 't eene of 't andere licht handwerk te verrichten, dichte onder eene groote koperen lampe, die met eenen keten aan 't gewelf hong. Al den anderen kant van den heerd zat Reginhard, een slanke, wel gebouwde jongeling, de eenige zoon van Guido. Even barsch en opschietend als zijn vader, en was hij niet min op strijd en jacht gezind en was preusch en prat met zijne wreedheid. Hij vertelde geerne zijnen vader hoe hij zulken eenen opgehangen, zulk eenen anderen doodgeveld hadde omdat hij, of 't docht hem ten minste, hadde durven te stout spreken over zijnen vader, of ievers op 't markgraafschap den jachthoorn hadde durven blazen; en vader en zag door geene andere oogen, omdat zijn zoon zijn herte en zijn lijf droeg en geheel zijne weêrsplete was. Hij hadde godsdienstige gevoelens, ja-hij, zijne moeder hadde daaraan van sedert zijne geboorte met onvermoeibaren ijver gewrocht, maar ze'n zaten niet diepe en niet vaste: want vader, door zijn slecht voorbeeld, hadde bijna al Odila's heilige pogingen verijdeld.

Bijkans aan Reginhards zijde zat Poppo, de caplaan van 't slot, bezig met een oud handschrift te doorloopen, en hier en daar, door de groote zale, zaten lijfknapen en dienstmeiden, stille onder malkâar te spreken over 't weder. 't Was een benauwdelijk weder, zoo donker en zoo onstuimig waaien en daarbij een aanhoudende hagel, die kletterde op de ruiten; en de jachthonden stonden buiten te janken, aan hunne keten.

Al met eens hoort men de valbrugge nedergaan, en, eenige stonden later, komt een knecht zijnen geduchten heere kond doen dat er een pelgrim op 't slot gekomen was en, daar hij door 't ontstuimig weder in de onmogelijkheid was zijnen weg voort te zetten, dat hij geheel beleefd vroeg om op 't slot te mogen vernachten.

‘Gij weet,’ sprak Guido, ‘dat alle reiziger op mijn slot hertelijke herbergzaamheid vindt. Leidt hem binnen, 't is een pelgrim, zijne reisgevaarnissen zullen een aangenaam verzet zijn voor dezen avond.’

De pelgrim wierd binnengeleid. Hij was jong, wel gebouwd, met tamelijk lief wezen; lang zwart haar, vol slutsche krullen, op zijne breede schouders en twee even zwarte oogen keken verstandig en minzaam onder dikke wenkbrauwen. Hij droeg eenen breeden bruinen mantel en op zijne borst hongen hechtsels of medalien en andere reliquiën van de heiligdommen die hij bezocht hadde.

Hij groette geheel hoofsch en op zijn gemak; zijne tale was beblomd, verstandig en verraadde ievers een klerk of minnestreel onder pelgrimsgewaad. Nauwelijks had hij den caplaan in de ooge of geheel zijn wezen veranderde, en hij en was gelijk op zijn gemak niet meer; maar dat en liep maar eenen stond en niemand en had het bemerkt.

‘Gij moet honger hebben, eerweerde pelgrim,’ zei Guido, half gedraaid in zijnen zetel om den vreemdeling zooveel te gemakkelijker te kunnen aanschouwen, ‘men zal u seffens een stuk wild en eene kruike wijn opdienen, komt hier intusschen en warmt u wat, hangt uwen mantel daar in den heerd, hij zal droogen.’

De deure ging open en de knecht was daar al met geheel het avondmaal van den pelgrim. Deze en moeste het geen tweemaal gezeid zijn, trouwens de lange reize hadde zijnen lust gescherpt, hij hadde eenen honger van de andere wereld. Hij sloeg zijne handen tweemaal door de laaiende vlammen van het vier, schudde het water van zijne lange zwarte krullen en zette hem aan tafel.

Guido, keek alsnu op den vreemdeling, alsnu op het vier, en scheen gelijk te overdenken waarover hij hem ging doen spreken; maar hij liet hem eerst gerust eten. Poppo las voort, in een oud handschrift. Reginhard bezag zijnen vader en Odila wrochte voort aan haar handwerk. Al de andere bekeken nieuwsgierig den pelgrim en zwegen stille, uit vreeze voor den markgrave, die in zulke omstandigheden streng was en wreed op dezen die dorst de beleefdheid te buiten gaan.

(*'t Vervolgt*)

J. LEROY

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(6de vervolg.)

Evangeline ontstak het
brazen wiekvat(188) op 't eetberd(189),
vulde, ont(190) 't overliep, 't tinnen kruikvat
met nootbruine bier, van
eigene brouwte, en gekend om zijn kracht
onder 't dorpvolk van Grand-Pré.
Nu trok den Deelman, uit zijne
kleedtasch, zijn blaren en inkthoorn,
staafde met kloekte van hand nog,
den dag, en de oude(191) van beiden,
noemde ook hoevele er als bruidgifte,
in schapen en rundvee(192) zou meêgaan.
Alles liep af naar behooren,
en 't stuk dat nu gansch in den haak was(193),
kreeg den grooten stempel der wet
lijk èn zonne op den zijrand.
Dan, uit nen lederen buidel(194)
wierp onze landman op 't bord, in
deugdlijke zilverstukken,
en driemaal, den grijzaard zijn loongeld(195).
En den Deelman stond recht,
met '*goed heil*' voor de bruid en den bruidgoom,
stak zijnen biernap(196) omhooge,
dronk op de welvaart van beiden,
vaagde 't schuim van zijn lippe,
boog vol weerde, en vertrok dan.
Wijl nu de andere in stilte daar
zaten en zinnen(197) bij 't heerdvier,
brocht hun Evangeline het speelberd(198)
van uit zijnen hoek, en
zaan(199) was het spel aan den gang.
De grijzaards, in vriendelijk streven,
loechen bij iederen lukstoot,
loechen bij iederen misval,
loechen als't 't schijfke gedekt wierd(200),
of als ze in de koningrij(201) braken.
Midlerwijl, en terzijden,
in 't halfdonker van 't glasraam,
zaten de minnaars te wisplen(202)
met acht op de mane, die rees daar
over de bleeke zee,
en den zilveren smoor van het meerschland.

Stille en bij één, in 't onmeetbare
weiland van 't luchtgewelf, bloeiden
lieflijk de sterren,
vergeet-mij-nietjes der hemelsche geesten.
Zoo verliep er den avond.
Met eens, 't geluid uit zijn luchtstêe[203]
sloeg; 't was negen, en tijd
van het dorpvuur te reken[204]; de gasten
reezen rechte□ge[205] en vertrokken;
nu, viel 't huishouden stille.
Menig vaarwelwoord, en zoete goenavond
gezeid op de zulle,
haperden lange in 't meiske zijn herte
en vulden 't met blijdschap.
Dan, wierden zorgzaam de
kolen gedekt, die gloeiden ten heerde, en
op den eekenen steeger[206]
weêrklonk den tert van den landman
haast, en met lijzige stappen,
volgde de voet van de dochter.
Boven het traphol[207] bewoog er
èn heldere plekke in den donkren,
komende min uit het licht,
als uit 't glanzende wezen van 't meisken:
zwijgende dweerschte zij de halle[208],
tot binnen de deur van heur slaapsteê,
timmer[209] zonder beslag[210],
met wit behangsel[211] en kleerschap[212],
groot en hoog, waar op breede banken
met zorge gevouwd lag
't garen- en 't wollegoed,
eigenhandig van 't meisken geweven,
dierbare schat, dien ze in 't huwelijk
aan heuren man wilde brengen,
beter als schapen en vee,
't bewijs van heur kennisse als huisvrouw.
Zaan, deed ze heur wieklicht dood,
want 't zoete en stralende maansching
stroomde deur 't raam, verlichtte de plekke[213],
ont 't herte van 't meisken
zwellend die macht onderging,
lijk 't roerend getij van het zeevlak.
Ah! zij was schoone, uitnemende
schoone om zien, als ze stond met
barren[214] sneeuwwitten voet,
op den glimmenden vloer van heur slaapsteê.
Luttel[215] droomde ze daar, dat beneên

in 't geboomt van den bogaard,
Gabriel wachtte en keek naar 't geblek(216)
van heur luchtje en heur schauwte.
Nog was ze bezig met hem,
en bij wijlen, e weevol gevoelen
schoof op heur ziele, als de
zeilende schauwte van wolken in 't maansching
varend den vloer kwam dweerschen,
en 't slaapruim(217) ne stond deed verdonkren.
Als ze dan keek deur de ruiten,
zag ze de mane, die zoet van
bachten èn wolkvouwte kroop,
met èn sterre, die volgde, gelijk de
jongen Ismaël, komende uit
Abrahams velddoek, met Hagar(218).

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(188) WIEKVAT: vat met *wieke*, *lemmet*, *lemelt* of *lament*, dat in de olie brandt; hier *lampe*, want te dien tijde 'n bestonden er nog geen kinkés (*quinquets*).
WIEK, wieke, eng. *wick*, duitsch *wieche*, zweedsch *veke*, deensch *voege*, waarschijnlijk van denzelfsten wortel als *wikkelen.*
Lemmet of *lament* komt uit 't latijn *linamentum*, dat afgeleid is van *linum* = *garen*, *vlas.*

(189) EETBERD, EETBORD of BORD: *tafelberd*, *tafel.* Bord beteekent nog *schotel*, *tafelvat*; 't woord *disch* heeft ook die tweevoudige bediedenisse.
BORD = *berd*, *bard;* waaruit fransch *bardeau. Berd* met verschuivinge der *r* in 't oudhoogduitsch *bret*, angelsassensch *bred.* Vergelijkt *terden*, *terten* met *treden*, eng. *to tread*, nieuwhoogd. *treten.*

(190) ONT. Ziet talmerk ([106]).

(191) OUDE = elde, ouderdom, fr. *âge.* Ziet talmerk ([160]).

(192) RUNDVEE, eng. *cattle*, van *rund*, *rind*, *rend* (runders, renders), en VEE, dat verwant is met grieksch *pôu*, latijn *pecus.* Uit latijn *pecus* komt *pecunia* = geld, omdat men eertijds, gelijk nu nog in sommige streken, waar 't geldstuk onbekend is, betaalde met *vee*, of ander goed, 't is iets dat zelfs in Vlaanderen nog zou gebeuren. Alzoo heb ik gehoord te Dudzeele, dat er in 't noorden van Brugge, *binst de goê jaren*, nen boer was die nen *kanarievogel* kochte voor e *zwijn*, en soms kaartten de boeren niet voor *geld*, maar voor e *kalf.* Vandaar heeft het engelsch *fee* den zin bewaard van *betalinge*, *loon*, enz. Longfellow geeft het vier reken verder: (the old man's *fee*, in solid pieces of silver).

(193) IN DEN HAAK ZIJN: volgens den *winkelhaak*, of *hoekhaak*, 't is te zeggen, *recht* (wel gebouwd), fr. être d'équerre; uit den haak zijn, ne pas être d'équerre, met den zelfsten zin zegt men nog: *in* of *buiten* zijn *zwee* (équerre) zijn. Die *spreuke*: IN DEN HAAK ZIJN, en als beeldsprake overgenomen uit het bouwwerk, komt men tegen 1°/ *voor 't rechte zijn van 't gebouw* ('t gebouw is in den haak) 2°/ om iets te beteekenen dat alleszins wel is, bijv.: *dat stuk is in den haak;* de *man 'n is in zijnen haak niet; uwe gedachten zijn in den haak* (sluiten goed).
Uit het bouwwerk ook, van 't PEGEL- of PEILLOOD, hebben wij nog de zegwijze: in zijn *lood* zijn, buiten of uit zijn *lood* zijn.

(194) BUIDEL: eng. pouch, (fr. poche) = benrze: geldbenrze. (KRAMERS zegt: bourse, petit sac, principalement destiné à contenir de l'argent). 't middelnederl. *budel*, oudhoogd, *bûtel*, middelhoogd. *biutel*, nieuwhoogd. *beutel.*

(195) LOONGELD, loon, eng. *fee*, ziet hooger onder rund*vee* (192).

(196) BIERNAP: *nap* = drinkvat; beker, middelnederl. *nap*, oudhoogd. middel- en nieuwhoogd. *napf*, angelsass. *hnaep*, waaruit fransch *hanap* = drinkkom.

(197) ZINNEN eng. *to muse*, hier denken; diep overwegen: fr *méditer.* Zinnen, 1° richtinge nemen, naar iets gaan; 2° denken, 't is te zeggen richtinge nemen met den geest, van daar ook ZIN = beteekenisse, fr. *sens*, de ware *richtinge; 't is de zin.* Zintuig = 't gene waarmede de ziele, de geest, de richtinge neemt. 't Engelsch to *muse*, gelijk ons werkwoord *muizen*, komt van 't oudfr. *muser*: avoir le *museau* en l'air = fr. *museau*, eng. *muggle.* 't Fransch *muser*, *museau*, naarvolgens *Chambers*, waarschijnlijk van latijn *morsus* (mordeo) bijten. Wij hebben ook het woord *muizen*, *echt germaansch*, maar met nen *anderen zin*, komende van muis: bijv. de *katte is gaan muizen* (muizen vangen).

(198) *Speelberd*, *speelbord*, hier *damberd*, *dambord*, enz., DRAUGHT-BOARD, (fr. *damier*, table sur laquelle on joue aux dames), niet te verwarren met SCHAAKSPEL, eng. *chess*, (*checkers*), van 't werkwoord *to checker*, of *to chequer*, dat beteekent in *ruitjes* of *vierkantjes trekken*, lijk op e schaakbord (*checker*) 't fr. *échiquier.* Cour de l'*échiquier*, in Normandiën, en later in England was 't *opperste Gerechtshof*, omdat de rechters zaten voor èn *tafelkleed*, gewrocht in *ruiten* of *vierkantjes*, gelijk e *schaakbord*: Heden nog in England is de *chancelier de l'échiquier*, de *landschepen* of minister van geldwezen.
't SCHAAKSPEL is van Oost-Indischen oorsprong, ging over in Persiën, Arabiën, en later in Europa.
Ons woord *schaak*, komt van 't Persisch *sjâch* = koning, (waaruit ook fr. *shah*, le *shah* de Perse). *Schaak* is dus de *koning* in dat *spel*; schaakspel = *koningspel*, omdat de koning er den aanzienlijksten is. Dat spel is moeilijk en lastig om spelen, en 't vraagt groote aandachtigheid; in England is 't nog vele in gang.
Sommige meenden dat ons werkwoord *schaken* (rooven, enlever), ook van dáár kwam; maar *schaken* in dien zin is *echt germaansch*, en daaruit hebben wij 't fransch *échec* = roof, dat ook overgebracht wierd tot het *schaakspel* (jeu des échecs).
LONGFELLOW geeft DRAUGHTBOARD, dat eigentlijk bediedt e *geteekend*, e *geschilderd* berd, en, dat ook in 't algemeene van 't *schaakbord* mag gezeid zijn; maar hier is 't *damberd*; het DAMBERD is eenvoudiger, en gemakkelijker om spelen, heeft ook witte en zwarte *vierkantjes*, en 't woord komt van Dame, *edele vrouwe*; die de *bijzonderste* is in 't spel; van daar: 't spel der *vrouwe*, der *dame*, *dam*berd; effen gelijk *schaak*spel komt van *koning* of *edelen Heere.* In 't kaartespel is 't oud ridderlijk gedacht, van *Heere* en *edelvrouwe*, van *koning* en *koninginne*, ook nog bewaard: bij voorbeeld *klavervrouwe*, *koeken-* of *ruitenheere = dame* de trèfles, *roi* de carreaux.

(199) ZAAN, eng. *soon*: haast, evens, spoedig, ondsass. *sona*, gotisch *suns*, (ziet Chambers). Dat schoon woord, hooren wij nog in sommige streken van Vlaanderen: bijv. *van zoo* ZAAN *dat hij kwam*, enz.; 't woord staat gedrukt in *Weiland* en DE BO, 't wierd gebruikt door de oude vlaamsche schrijvers of boekstavers zoo als *Anna Biins*, *Van Vaernewyck*, *Melis Stoke*, en andre, en 't is te verwonderen dat KRAMERS in de *tweede* uitgave van zijnen grooten woordenboek, *zaan* nog niet op 'n geeft.

(200) LOECHEN ALS 'T SCHIJFKE GEDEKT WIERD: eng. *when a man was crownd*, *man* is hier het speel*schijfke*: (ziet woordenboek van *Chambers*). *C*ROWND = gekroond, 't is te zeggen als men *twee schijfkes* mocht op malkander leggen; het tweede dekte, *kroonde*, het eerste, en dat was goed spel op de *vrouwe*, in 't fr. *dame damée.*

(201) KONINGRIJ, eng. *king-row = reke* of rij van waar men op de *vrouwe* of *dame* kon spelen.

(202) WISPELEN, eng. *to whisper;* lispelen, fluisteren, vezelen.

(203) 'T GELUID UIT ZIJN LUCHTSTEÊ, in 't engelsch *belfry*, beteekent ook die plekke in den toren waar 't geluid hangt.

(204) REKEN, rekenen, raken = de asschen van den heerd toeleggen, ophoopen, en waaronder 't vier bewaard wordt voor 's anderdags. G. GEZELLE zegt (in *Loquela* van 1882, bl. 38): *men bewaart alzoo 't vier*, *jaar uit jaar in*, *gelijk men deesem bewaart van elker bakte*, *om de volgende bakte er mede te verdeesemen.*
In 't fransch *couvre-feu*, waaruit het engelsch *curfew.*
Longfellow spreekt hier van *the village curfew* (le couvre-feu du village) = het dorpvuur reken. Eertijds, met *slag* van den *negenen*, moest den heerd in ieder huis gereekt worden, en 't was tijd van te gaan slapen. Heden ten dage, is er van dat oud gebruik nog iets overgebleven in 't *luiden* van de zoogezeide *politieklokke*, die over 't dorp het vermaan zendt dat de herbergen moeten sluiten.

(205) RECHTE□GE, ook rechte□gen, rechte□gens = *rechtuit*, *seffens*, eng. *straightway* (*straight* = recht, *way* = weg) dus in *rechten* of *korten weg* = rechtwegs.

(206) STEEGER, eng. *stairs* (ook *trap*), van *stijgen* = klimmen, fr. *monter*, van den zelfsten wortel is *steeg*, *stege* (straatje), *steigeren*, *steil.*

(207) TRAPHOL, eng. *staircase* = *trapkasse*, *traphol*, de *openinge* waarin de *steeger* of *trap* naar boven loopt.

(208) HALLE, eng. HALL, hier de groote ruimte boven. *Halle*, beteekent *gebouw* in 't algemeene, of e gebouw in 't bijzonder = *stadshalle*, *spoorhalle*, *biehalle*, enz. (in 't eng. ook *kasteel*). *Halle* is verwant met *helen*, *verhelen*, (cacher), *hullen*, *omhullen*, *hol*, *verholen*, latijn *celare*, van waar cella; fr. *cellule.*

(209) TIMMER: vrouwentimmer, kamer eertijds uit *hout* gebouwd, hoogduitsch *zimmer* = kamer in 't algemeen.
TIMMER, bediedt in eersten zin *hout* om te bouwen, van daar woninge in hout, eng. *timber* = timmerhout, oudsass. *timbar*, nieuwhoogd. zimmer = kamer, oudnoordsch *timbr*, zweedsch *timmer*, deensch *tömmer.*
Van daar *timmeren* = 't hout bewerken of verwerken, *timmerwerk*, *timmerman* enz. *Timmerhout* is 't hout dat goed, dat dienstig en geschikt is, om verwrocht te worden.

(210) ZONDER BESLAG, zonder blaai; *sans faux apparat*, ook *sans apparat*, *simple* = eenvoudig.

(211) BEHANGSEL: (hier mijns dunkens, 't *beddebehangsel*) *gordijne*, dat lijk 't eng. *curtains* komt door 't oudfransch *cortine* of *courtine*, uit het middellatijn *cortina.*

(212) KLEERSCHAP, *kleerkasse*: voor *schap*, ziet *schapraaie* (136).

(213) PLEKKE: hier *plaatse*; (dat komt van latijn *platea*), *kamer* (van camera), *ruimte* of *ruim.*
PLEKKE beteekent even als *plaatse* en fr. *place*, 1° den *locum* (bestaakte, beslegen, omsloten ruimte) en 2° *spatium*, de *ruimte in loco.* 3° plekke bediedt in Vlaanderen nog e *klein geboerte* zonder orsen of peerden; bijv.: èn *koeiplekke.* Daarbij 't heeft 4° den zin van *vlek*, *vlekke*, fr. *tâche*, bijv.: *er is èn vette plekke op uwen hoed*; doet de *plekken* uit, enz.

(214) BAR of BAAR, bloot: Longfellow geeft *naked*, ('t eng. heeft ook *bare*). Dat woord dat wij insgelijks in de andere zustertalen ontmoeten, hebben wij nog in BAR- of BAARVOETS (*blootvoets*), en in baargeld = *bloot geld* (geld dat men iemand bloot voor oogen legt).

(215) LUTTEL: lettel, (elders *letter*), eng. LITTLE = klein, weinig, van 't ongebruikte *let*, *lyt* waaruit ook *e letje*, *e lytje*, *e letse*, *e letske*, *e letseke*, *e weinig* fr. *un peu*, eng. *a little.*

(216) GEBLEK, van *blekken* (blekte, geblekt) *blikken*, hier schijnen, eenigzins blinken; *geblek*, hier de afteekeninge van halven lichtglans, en schaduwe. Voor de andere beteekenissen van *blekken*, ziet DE BO, en GUSTEN ([53]). *Blikken*, *blekken*, ook *bliksem* van denzelfsten wortel als *blaken.*

(217) SLAAPRUIM: slaapkamer; *ruim*, *ruimte*, eng. *room*; vergelijkt *luchtruim*, *achterruim*, *waterruim*, *wijnruim*, (van 't schip): in Holland bestaat het woord *vertrek* ook voor *kamer*, *appartement*, *salon*, maar in Vlaanderen heeft het dien *edelen* zin verloren, en *vertrek* bediedt die afgezonderde plekke, waar menschelijken nood iedereen naartoe dwingt. 't Fransch *retrait*, (thans *privé*, *cabinet*, *cour*), heeft denzelfsten zin, en op onze reize naar Roomen in 1898, stond in sommige wagens der Italiaansche stoomtochten, het woord RETIRATA, dat menigeen zoo aangenaam toeloech. In England is 't *W.C.* (water-closet) dat *somtijds* ook, als *W*ell *C*ome, kan in de oogen blinken.

(218) HAGAR of AGAR wierd met heuren zoon Ismaël van Abraham weggezonden, op vrage van Sara; Sara immers had bemerkt dat Ismaël met heuren Isaac gelachen had; later zorgde God ook voor Hagar en Ismaël. (*Ziet die geschiedenisse in* 21ste *hoofdstuk van den eersten Boek van Moyses*).

Mingelmaren

Avergeloove

OM worten kwijt te geraken, moet gij uwe worten tellen, en dan een snoer nemen en er zooveel knopen in maken als gij worten hebt. Dan moet gij dat snoer voor acht dagen zonder het aan iemand te zeggen, in den grond steken. Na acht dagen moet gij het uithalen en verbranden en al uwe worten zullen weg zijn en wegblijven.
(Gehoord te Lendelede).

WORME, worme vliedt,
't Is Jesus van Nazareth, die 't u gebiedt;
Eet eerde maar de vruchten niet.

Dat zegt het volk te Wytschaete, terwijl het eene handsvol aarde over het land strooit om van het kwaad gewormte verlost te zijn.

Van Martijntje en Jan den bakker

MARTIJNTJE en Jan den bakker gingen te gare
achter eene palingschare.
Zij trokken samen langs de beken,
om paling te steken.
Martijntje deed een zaksje mede
en droeg het langs zijn' lede,
Maar in dat zaksje kwam er eene scheure;
en al de paling viel der deure.

Gehoord te Pitthem.

[Nummer 13]

Maren uit Indenland
(*Vervolg van blz.* 181)

DOCH, iets dat wonderlijk is inderdaad, is de scherpe kunstmatigheid van woord- en zinbouw. Met eenen enkelen letter doen de Mundaris zoovele als wij met een geheel woord om de verschillige wendingen en neigingen van het gedacht uit te drukken. Daar gij meent eene geheele zinsnede te hooren en is er inderdaad maar één woord, en één letter meer of min verandert geheel den zin of maakt hem somwijlen onverstaanbaar. De Mundari tale is waarlijk op den top eener naalde gebouwd.

Wilt gij daar een staalke van? Leest eens deze twee woorden:

Ra'iredom dalgoemeale.

In 't vlaamsch zouden wij zeggen: maar indien dat gij hem roept, wij gaan u doodslaan.

Ra' - roepen; *i* - hem; *re* - in; *do* - maar; *m - am - me* - gij; *dal* - slaan; *goe* - dooden; (*dalgoe* -

doodslaan); *me* - u; *a* - is (een letter die in al de tijdgedaanten der werkwoorden te vinden is); *le* - wij.

Belet wel dat woord *re*: *ora-re* = in het huis, *binti-re* = in het bidden, al biddende, indien gij bidt. *Rairedom* = maar indien gij hem roept.

Als ik woorden hoore gelijk wijsdom, ouderdom, edeldom, ik zegge: daar is pak aan, maar het woord *rairedom* en is niet langer en daar en zitten niet min als vijf verschillige woorden in. Nu, zij zullen dat woord een weinig veranderen en zeggen: *raingredom*, *raleredom*, *rakingredom*, *rakoredom* en geheel de zin is veranderd en beteekent: indien gij... mij - ons - hen getween - hen - roept. En dan zult gij hooren: *rairedoing*, *rairedole*, *rairedobu*, *rairedoben*, *rairedope* enz. om te beteekenen: indien ik - ik en zij - ik en gijlieden - gij beiden - gijlieden - hem roept...

Gij kunt alzoo honderd verwisselingen doen en honderd verschillige zinnen hebben, daar het woord omtrent altijd hetzelfste blijft. Gij kunt hetzelfste doen met *dalgoemeale* en ik mag u zeggen, dat gij de eerste maanden waarlijk verbijsterd zijt als gij al met eens eenige dier zonderlinge koppelingen hoort. En zoo is het omzeggens voor iedere zinsnede, die van de lippen van eenen Munda vloeit. Bijna al de zuivere Mundariwoorden zijn éénlettergrepig en uit de aangehaalde staalkes kunt gij een weinig verstaan hoe vlugge zij ze te gare smijten om hunne gedachten uit te drukken.

En toch en is dit de bijzonderste eigenaardigheid hunner tale niet.

Daar onze talen verwrongen en vergroeid zijn, zoodat wij al de bestanddeelen van het werkwoord niet meer en kunnen nagaan, moet het Mundari dichte bij, wat het in den beginne was, gebleven zijn.

Wij zeggen: ik spreke, gij spreekt, hij spreekt, wij spreken, enz. Waarom zijn de uitgangen verschillig? Wat was de oorspronkelijke beteekenisse van die *t* en van die *en?* En zijn er geene andere letters uitgevallen of half uitversleten?...

In het Mundari ligt alles omzeggens nog bloot, niet

alleenlijk voor persoongedaanten, maar voor tijden en wijzen.

Lel of *nel* beteekent ‘zien’. Vandaar hebt gij:

Nel-a-ing - ik zie of ik zal zien.
Nel-a-m - gij ziet of gij zult zien.
Nel-a-e - hij ziet of hij zal zien.
Nel-a-le - wij zien of wij zullen zien.
Nel-a-pe - gij ziet of gij zult zien.
Nel-a-ko - zij zien of zij zullen zien.

Zoo, in het Mundari hebt gij altijd drie afzonderlijke deelen:

1º de stam, oftewel de stam met een achtervoegsel van tijd;
2º het onvermijdelijke en onveranderlijke *a*;
3º het persoonlijk voornaamwoord: *ing* - ik, *m* of *am* - gij, *e* - hij, enz.

Wat is nu de oorspronkelijke beteekenisse van dat woordeken *a?* Dat *a* komt weder onder vele gedaanten en alles schijnt te bewijzen dat het zoovele beteekent als: is, is iets, behoort tot. Zoo: *lel-a-ing* - zien is ik - zien is voor mij - zien is iets voor mij - zien behoort mij toe - ik zie.

Schuift nu bij den stam het achtervoegsel van tijd en wijze en gij hebt geheel de Mundari vervoeginge:

Leltan-a-ing - ik zie nu, ik ben ziende.
Leltantaikonaing - ik was ziende.
Lelked-a-ing - ik zag (eens op een weg).
Leltad-a-ing - ik keek er op.
Lelakad-a-ing - ik heb gezien en zie nog, ik kenne.
Leljad-a-ing - ik zie van tijd tot tijd, gewoonlijk.
Lelled-a-ing - ik zag eerst.
Lell(*a*)-*a-ing* - ik heb kortelinge gezien.

En zijt niet verwonderd, beste vriend, dat er zooveel tijden zijn in het Mundari. Ik heb het u reeds gezeid, de ruwe Mundaris hebben eene teergevoeligheid van uitdrukkinge, die wij niet vatten en kunnen, en 't en is maar na jaren en jaren, dat wij met vastigheid kunnen weten welken tijd wij dienen te gebruiken om nauwkeurig de wisselingen en wendingen van het gedacht uit te brengen.

Omtrent al die tijden hebben hunne weêrsplete in de lijdende gedaante en somwijlen met inlasschinge van eenen enkelen letter.

Alzoo: *lelaing* - ik zie, *leloaing* - ik ben gezien, *leltanaing* - ik zie nu, *lelotanaing* - ik ben nu gezien.

Of met eenen letter te veranderen, bij voorbeeld:

Lelkedaing - ik zag, *lelkenaing* - ik was gezien, *lelakadaing* - ik heb gezien, *lelakanaing* - ik ben nog gezien.

Het zonderlingste van al misschien is de noodzakelijke inschuiving van het persoonlijk voornaamwoord in het werkwoord, wanneer de rechtstreeksche beheerschinge een levend wezen is. Zoo zeggen wij: *diri lelkedaing* - ik zag den steen; maar wilt gij zeggen: ik zag de koeien, dan moet gij het werkwoord van vooren zetten en het overeenkomende persoonlijk voornaamwoord te midden het werkwoord inschuiven. Eene koe - *uri.* Ik zag de koe - *uri lelked*i*aing*, letterlijk: de koe ik zag ze. Ik zag de koeien - de koeien ik zag ze - *uriko lelkedkoaing.* Ik zag de twee koeien - *uriking lelkedkingaing.* Immers zij - *ko*; maar *zij* (getwee'n) - *king.* Ik zag u - *lelked*me*aing.* Ik zag hem - *lelked*i*aing* en, bij verkortinge, *lelk*i'*aing.*

Een ander teeken van de Mundaris hun taalgevoelen is het getal van persoonlijke voornaamwoorden. Wij en kennen maar 3 personen in 't vlaamsch en daarbij de 2de persoon enkelvoud en meervoud zijn de zelfste. De Mundaris hebben gevonden dat zulks niet genoeg en is om duidelijk te spreken: zij hebben in alles elf persoonlijke voornaamwoorden.

Ik = *aing.*

Wij. - Ik en gij = *alang*; ik en hij = *aling.*

Wij. - Ik en gijlieden = *abu*; ik en zij = *ale.*

Gij enkelvoud = *am.*

Gij getween = *aben*; gijlieden = *ape.*

Hij = *ae.*

Zij getwee'n = *aking*; zij (verschilligen) = *ako.*

Zoo, gij zit met twee'n te spreken tegen eenen derden: als gij of uwe maat spreekt, gij zult altijd zeggen: *aling*

= wij, en de derde u getwee'n aansprekende zal zeggen: *aben* = gij getwee'n, maar daar komen nog een of twee mannen al uwen kant, dan zult gij zeggen *ale* en de man die alleene is zal zeggen *ape*; maar gij spreekt met eenen man en zegt bijv.: *wij* zullen gaan, dan moet gij *alang* bezigen en zeggen *senalang.* Gij zegt het zelfste tot verschilligen, dan moet gij *abu* gebruiken en zeggen: *senabu* = wij zullen gaan.

Het vierde gebod van God is: Eert vader en moeder. Ziet nu hoe de Mundaris dat draaien: Eeren = *manating. Enga* = moeder, *engam* = uwe moeder; *apum* = uwe vader, *king* of *aking* = zij getwee'n, *engamapumteking* = uwe ouders, uw vader en moeder getwee'n.

De eenvoudigste gedaante van vervoeginge is de gebiedende wijze. In het Mundari hebt gij eenvoudiglijk den 2den persoon achter het werkwoord te voegen: Ra' = roepen; *ra-me* = roept (enkelvoud), *ra-ben* = roept (tweevoud) *ra-pe* = roept (meervoud). Maar ja, indien een levend wezen rechtstreeksche beheersching is, zoo moet het persoonlijk voornaamwoord in het werkwoord geschoven worden: roept hem = *ra-ime*; roept de twee = *ra-king-me* roept-ze (meervoudig) = *ra-ko-me.* Zoo nu voor het 4de gebod ‘eert vader en moeder’ geheel de zinsnede wordt:

Engamapumteking manatingkingme; letterlijk: uw vader en moeder getwee'n eert ze (beide) gij.

Ik heb hooger gezeid, dat ‘ik zag de koeien’ vertaald wordt: *uriko lelkedkoaing.* Maar ziet, de Mundaris zetten geern het onderwerp van voren, maar dat persoonlijk naamwoord als onderwerp gebruikt en kan op zijn eigen niet staan 't en zij als gij er wilt op steunen. Zoo bijv. zeggen zij: *aing lelkeda* - ik zag, als wilden zij zeggen: *ik* maar gij niet, oftewel: ik zag met mijne eigene oogen: en daarom wordt *ing* - ik, versterkt tot *aing.* Maar als zij eenvoudiglijk willen zeggen ‘ik zag’ zonder eenigen klem, dan zeggen zij *lelkedaing* en nooit *ing lelka.* Nochtans van zoo dat er een woord is waar zij het persoonlijk voornaamwoord kunnen bijsletsen, dan zal het altijd vóór het werkwoord staan. *Uriko lalkedkoaing* en wordt nooit gehoord, het is altijd: *urikaing calkedkoa.* En

dit is eene andere groote moeilijkheid om eenen Munda te verstaan. *Gapa senaing* - morgen zal ik gaan, verstaat gij rechtuit; maar als zij dan zeggen: *gapaing sena*, dan versmelt dat persoonlijk voornaamwoord om zeggens in het woord *gapa* - morgen, en gij en vat het niet; zooveel te meer, dat somtijds voor de welluidendheid een letter mag wegvallen. Gij hoort iets gelijk dit: *tüngrima.* Gij zegt tot u zelven: Wat is dat nu? *Ting* wilt zeggen ontsteken; *rima* en ken ik niet, of is het misschien eene afleidinge van *rim* = opheffen? Maar dan, wat wilt die vent? ontsteken, opheffen? Wat is dat?... En nochtans het is eenvoudig: *ti* wilt zeggen hand, *ti-ing* wordt in de uitsprake *tiing* of *ting* en geheel de zin is: ti ing rima = de hand ik zal opheffen = ik zal mijne hand opheffen. Ongelukkiglijk zit het Mundari vul met zulke raadselkes. De woorden zijn bijna al zoo kort, dat er geen pak aan en is, zij plakken en naaien al die bestanddeelkes te zamen, zoo vlugge, zoo gemakkelijk, zoo kunstig, dat gij den naad niet en vindt en nadat gij, maanden en maanden Mundari geleerd hebt en u inbeeldt reeds eenen schoonen voorraad van de meestgebruikte woorden te kennen, staat gij daar, met oogen en mond wijd open naar dien zwarten Munda te luisteren, die met veel gebaren en veel laweit tracht zijne gevaarten uit een te doen en als gij op het einde hier of daar 4, 5 woorden duidelijk gevat hebt, zoodanig dat gij ten minste *daaromtrent* weet *waarover* hij spreekt, gij moogt u beloven. Ja, ware dat al geschreven en kondet gij alles onderzoeken en ontleden, gij zoudet vinden dat de man misschien maar 2, 3 woorden gebezigd en heeft, die gij niet en kent en gij zoudet hunne beteekenisse uit den samenhang kunnen vatten, gij haddet alles in den vollen vlucht te grijpen en gij ziet dat er bijna niets in uwe handen gebleven en is.

('*t Vervolgt*)

EDW. VAN ROBAYS

Blijde Gedachtenisse
der eerste heilige Nuttinge van Justine Dechièvre, te Nieupoort, den 23*sten in Bloeimaand (Mei)* 1899.

IUSTIENTJE, *dierbaar kind*,
met blank en bloeiend herte,
zoo blank als 't witte kleed
waarop van in de verte,
des Hemels blijde licht
kwam glanzen uit den hoogen,
ah! wilde God ons nu
uw blinkend zielken toogen,
en konden wij den gloed
van zijn verborgen stralen,
- die duiken in uw hert -
met de oogen achterhalen,
elkeen van ons, verrukt,
zou zinken op de knie'n
en zeggen: God is daar!
zijn woonste heb ik gezien.

Ja, Jesus was 't, die daar
met 't vroege van den morgen,
verblijf en zate nam;
Hij is er nog geborgen
met 't leven zijner liefde
en 't licht van zijn genade,
met groeite en krachtherstel
voor zwakte en levensschade.
Oh! 't was den eersten keer
dat Hij, met eigen wezen,
zelfstandig, gansch en g'heel,
als Godmensch, 't uitgelezen
en deugdzaam kind kwam voên,
dat langde menig jaar,
en eind'lijk zeggen moogt:
‘ah! Jesus, zijt ge daar!’

Justientje, *dierbaar kind*,
wiens vreugde ik nu aanschouwe
in 't glanzen van 't gelaat,
Oh! blijft den Heer getrouwe!
Blijft 't deugdzaam evenbeeld
van Vader en van Moeder,
de zoete levenstroost
van Zuster en van Broeder,
en trekt uw nut, voor nu,
en voor den dag van morgen,
uit Vaders *minzaamheid*
en Moeders *vrome zorgen.*
Behoudt voor Vriend en Maag,
dien goeden *vlaamschen* aard,
waarmede '*t christen* kind
zoo blij deur 't leven vaart.

A.M.

Aertrycke, in Bloeimaand 1899.

Het gravelijk Slot van Franchimont
(*Vervolg van bladz.* 185)

ALS de Pelgrim nu zijne bekomste g'eten hadde, knielde hij neder, vouwde zijne handen en zei, trage en plechtig:

‘Gezegend en geloofd zij God de Vader, God de Zoon en God de H. Geest, om al de weldaden die ik vandage hun te danken hebbe. Zij hebben mij op eene wondere wijze beschermd tegen de wilde dieren van het woud, mij bevrijd van de strikken die de dwaallichten mij spanden, in de veenlanden van Fagne, en van al de heksen en spoken die er hoekeren en woekeren, en eindelijk mijne schreden geleid naar het slot van den machtigen en edelen ridder Guido van Amblève, markgraaf en heer van Franchimont, daar ik hertelijk ontvangen worde en heilige herbergzaamheid geniete.’

Daarna stond hij rechte, groette dankend den markgrave en zijne vrouwe en zette hem geheel betamelijk en deftig bij het vier.

Die aardige woorden, die doeninge, hadden bij eenieder groote nieuwsgierigheid verwekt. Elkeen dacht bij zijn zelven, met vreeze en schrik in het herte: wat mag er dien man overgekomen zijn, in de veenen van Fagne en in de bosschen? Hij spreekt van dwalende lichten, van spoken en heksen en van de helft van 't helsch gespuis; en te dien tijde was men nog vele benauwder als nu voor alle dingen, die min of meer betrek hadden met de onderwereld. De markgrave alleen scheen met zijne gevaarnissen te spotten; hij strekte hem meer op zijn gemak in zijnen zetel, vouwde zijne handen op zijnen buik, gaf eenen spottersgrim tusschen zijne vereende knevels en sprak aldus:

‘Bij dat ik hoore, vriend, gij hebt in eene ronde gedanst met de heksen en ander pluimgedierte? Vertelt eens die kluchten? En wel, en wel! die dutsen, met al hunne inbeeldinge van spoken en duivels en helle!’ ‘Ach edele markgrave,’ antwoordde de pelgrim, zonder acht te nemen op die spotternissen, ‘ik heb zulke schrikkelijke gevaren beleefd, ja, ge moogt mij gelooven, 'k en zou voor uw slot en landingen die ure niet meer willen beleven.’

‘Komt, komt, al die omwegen, vertelt eens uwe zoo schrikkelijke gevaarnisen, want 'k heb al lange gezien dat uw herte nog ondiepe ligt.’

‘En wel, daar in de veeningen der Fagne, heb ik al met eens omringd geweest, 'k en zal niet zeggen van tiene of twintig of honderd, maar van een vendel weerwolven, met hunnen hoofdman voorenop. En gij weet, als een christene mensch in hunne macht geraakt, 't is gedaan met hem, voor altijd gedaan’.

‘Weerwolven!’ riep Guido en hij streelde zijnen langen baard, ‘ik zou 'k en weet niet wat geven om eens zoo eenen wolf te ontmoeten: die gasten moeten aardig zijn van doeninge... dat zijn er vast met krulhaar? Hebt gij nog andere gevaarnissen beleefd dezen avond, laat

eens hooren, 'k en hoore in de wereld niets liever...' Dit zeggende lei hij nog een houtschier aan en hitste het vier, dat 't laaide tot boven den hangelhaak.

De pelgrim, altijd even onverschillig en koel hernam: 'Ik zal u geheel mijne reize vertellen met al de gevaarnissen die ik tegengekomen hebbe, maar eerst moet gij weten wie ik ben, en waar ik naar toe ga. Gij hebt wis nog wel hooren spreken van den wonderbaren eenzater van Bolland, den eerbiedweerdigen Obrecht? Hij is, wijd en breed, overal bekend om zijn heilig en streng leven en om de menigvuldige genezingen die hij gedaan heeft door het verjagen van den duivel uit het lichaam der ongelukkige bezetenen. Enwel, ik ben zijn neef en wone bij hem. Mijn eerbiedweerdige oom hadde de belofte gedaan van naar Lierneux te gaan om de overblijfsels te vereeren van den heiligen Andries en den heiligen Symeter; maar, gelijk hij stokoud is en onbekwaam zijne belofte ten uitvoer te brengen, zoo verscheen hem, op gewissen nacht, een engel, die hem van zijne belofte ontsloeg en mij aanwees om ze te vervullen in zijne stede. 's Anderendaags vertelde hij mij de verschijninge en al wat de engel hem gezeid hadde, en ik aanveerde. Zoo is het, dat ik, op 't laatste van de verleden weke, vertrokken ben naar Lierneux, waar ik zonder ongevallen aangekomen ben. Lange en vele heb ik gebeden voor de rijve dier twee groote heiligen en eindelijk, na eenige hechtselen of *médaillen* gekocht te hebben waarin hunne ware beeltenisse geprint staat en na ze te hebben doen de heilige reliquien aanraken, heb ik wederom mijnen stok genomen en mijnen tweezak en 'k ben huize waard gekeerd. Hoe het gebeurd is, 'k en wete het niet; maar, in 't wederkeeren ben ik verdoold geloopen en na zes uren lastig klemmen en dalen, draaien en keeren, zag ik verre voor mij een groot zwart woud; mijn weg liep er naartoe, 'k moeste erdoor, 't begon reeds te duimsteren en de koude wind schuifelde door die bladerlooze boomen en voorspelde eenen stormachtigen nacht: 'k en was op mijn gemak niet en, om de waarheid te zeggen, 'k was benauwd, 'k en ging altijd maar gaan, en 't zweet stond op

mijn voorhoofd en ik gerochte aan den ingang van dien benauwdelijken bosch. Daar kwam ik eenen herder tegen, die haastig naar huis trok met een tropken geeten, 'k sprak hem aan en 'k vroeg:

‘Mijn vriend, ik ben verdoold, 'k kome van Lierneux en 'k moete naar Bolland, en de weg dien ik volge, loopt door dezen bosch; kan ik in die richtinge nog te huis geraken?’

‘Ja vast, mijn vriend,’ sprak de herder, als gij dezen bosch zult gedweerscht hebben, zult gij daar eenen breeden weg vinden, op uw slinker hand, volgt hem en gij zult wederom op de goede richtinge komen.

‘Zoudt gij mij niet willen, gelijk een braven man, den kortsten weg toonen door dezen bosch; want 't begint te duimsteren en de nacht zal schrikkelijk donker zijn? 's Nachts alleene, verdoold in eenen bosch waar er waarschijnlijk wolven in hoekeren, dat en is van 't geestigste niet.’

‘Geheel geern, ik zal een ende met u medegaan om u te beter den weg te kunnen wijzen.’

Na zijnen hond door een teeken en eenige onverstaanbare woorden geboden te hebben voor de geeten te zorgen, ging hij meê met mij, de breede dreve in, die door dien bosch liep. Als wij eenige honderden stappen verre waren, stond hij stille en, met den vinger rechts op wijzende, sprak hij:

‘Mijn vriend, alhoewel gij mij teenemaal vreemd en onbekend zijt, luistert wel naar hetgeen ik u zal zeggen: volgt stipt den weg dien ik u wijzen zal of anders gij komt aan uw ongeluk.’

‘Wat!’; riep ik, ‘aan mijn ongeluk? zijn er moordenaars of baanstroopers in dezen bosch?’

‘Erger als dat, mijn vriend; maar luistert gij zult gaan hooren. - Volgt deze dreve altijd voort, tot dat gij zult op eene kruisdreve of beter eene opene plaatse komen, waar er wel vier of vijf dreven malkaâr kruisen. - Daar wel op te letten - gij moet dan de dreve volgen die rechte op de uwe als het vervolg is van deze die gij reeds begaan hebt. - Mist gij in 't kiezen van dreve,

gij loopt gevaar van eenen verkeerden weg in te slaan en uit te komen op eene ander slag van kruisweg, daar ik voor al de koninkrijken der wereld niet en zou durven gaan. Ja, ge moogt mij vrij gelooven, geen mensch van geheel deze streke en zou daar durven gaan binst den nacht.'

'Waarom dat, mijn vriend?' vroeg ik angstig en nieuwsgierig.

'Ik zal 't u al vertellen: die kruisweg is eene groote breede opene plekke, daar er noch struik, noch boom en staat en te midden dier plekke is er eene mote - en die mote is holde van binnen en heeft eenen uitgang al den westkant. Daar wonen kwaadaardige wezens in. 'k En wete niet hoe ik ze heeten zou, maar zij zijn zoo wreed en hebben het zoodanig op den mensch gemunt, dat iedereen op deze streke er van vergruwd en verschrikt is.

's Nachts, als 't zeer donker is, komen zij uit en dansen en springen zij in wilde ronden en huilen en tieren, dat het benauwdelijk en vereend is om hooren; als 't mane is en helder weder, blijven zij binnen en dan hoort men een doof geronk in die mote, dat de grond ervan beeft. Somtijds zwerven daar klare lichtjes in den omtrek en de late reiziger, meenende dat het licht is van ievers een brandende keerse, door de vensters van een huis, gaat er naartoe en wordt alzoo op die mote gelokt, daar hij op eene onmenschelijke wijze geradbraakt wordt en zijn bloed uitgezogen. Op die mote en in den omtrek en groeien er geen andere als vergiftige gewassen en de lucht dien men inasemt, stinkt en als 't waait de wind die door de struiken vliegt maakt een droevig geruchte als van klagen en kermen. De wolven, de herten en de wilde zwijnen vluchten verschrikt dat geweste; integendeel, de vuile padden en de slangen krioelen er. De nachtuil alleene, van al de vogels, durft aldaar vliegen en nog hoort men aan zijnen scherperen schreeuw, dat hij benauwd is.

'Zoo, vriend, volgt wel mijnen raad en zwicht u van de dreve, die uitkomt op de duivelsmote, die, hier in de streke, de mote van Becco geheeten wordt. Dat de Heilige Remakel u bescherme; want 't is morgen vrijdag.'

Na deze woorden, verliet de herder mij en keerde weder naar zijne geiten, en ik, verlegen en benauwd, sloeg wel twintig keeren mijn kruis eer ik verder op durfde gaan.

Al met eens de pelgrim verbleekte en eene rillinge liep over al zijne leden. De caplaan, bij het hooren van die benauwdelijke dingen, hadde zijn kruis gemaakt en de pelgrim hadde het bemerkt en hij was geheel uit zijn lood geslegen.

‘Wat schilt er, vriend pelgrim?’ vroeg Reginhard, ‘wordt gij onpasselijk?

‘Neen, jonge heer, 't en is niets, 't is dat ik nog half verschrikt ben als ik denke op Becco. 't Is nu voorbij, luistert, ik zal voort vertellen.’

('*t Vervolgt*)

J. LEROY

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(7de vervolg.)

's Anderdagsmorgens, rees 't zonnelicht
blijde over 't dorpken van Grand-Pré.
Blijde glom in de zoetstille lucht ook
de Bochte van Minas,
waar de schepen met wiklende schauwte
op hun zandhaken wiegden.
Lange al, was 't leven aan 't roeren in 't dorp,
en 't geruchtmakend werken
trof met honderde vuisten
de guldene deure van 't dagrood.
Nu, uit 't ommeland[219], kwamen van
hof en naburig gehuchte[220],
kwamen, gekleed op hun beste,
de vroolijke[221] Acadische landliên.
Menige blijde *goên dag*,
en 't schertsend gelach van de jonkheên,
gaven meer glans aan de stralende lucht;
zij togen uit 't meerschland,

wáár, buiten 't speur van de wielen op 't gers,
er geen wegel te zien was,
en zij verschenen bij hoopkes,
vergaarden, of sloegen de bane op.
Lang voor den middag, verging in het dorp
al 't geruchte van 't werk; de
wegen stroopten van 't volk;
voor de deuren zat 't lustig gezelschap
in de lachende zonne, en hield leven[222]
met leute[223] en gebabbel.
Ieder huis was èn herberge,
en elk was er wilkom en gast[224], want
onder die fraaie menschen,
die leefden lijk broeders deuréén, was't
al in 't gemeene, en had 'et den éénen
zoo had 'et den andren.
Doch, in Benedict's huis
scheen de dakjunste méér uit als elders,
want te midden heur vaders gasten
stond Evangeline
stralend en monklend van wezen,
en 't woord, vol wilkom en blijdschap,
viel van heur bloeiende lippen,
en wenschte '*geluk*' als zij 't bier gaf.

Onder den blooten hemel,
in geurende lucht van den bogaard,
zwakkend van 't gulden ooft,
wierd den dag der verloving gehouden.
Dáár, in de schaduwe van den ingang,
zat Herder en Deelman.
Dáár zat Benedict met Baselis
den spiervollen smid; niet
verre van hun, bij 't getuig waar men
ooftdrank[225] miek, en de biehal,[226]
zat Michiel ook de vedelaar,
blijzaamst van herten, en schoonst van
onderlijf[227]; 't licht en de schauwte van
't boomloof, speelden bij beurte op
't sneeuwwit haar, dat wuifde in den wind.
't Blij gelaat van den speelman
gloeide als èn levende kole
wen[228] de asschen van 't hout is geblazen.
Lustig zong nu de grijzaard
bij 't rillend geluid van zijn snaarspel:
'*Tous les Bourgeois de Chartres*,
en *le Carillon de Dunkerque*',

en hij gaf dadelijk met zijn kloefkes[229]
de mate van 't deuntjen.
Vroolijk, vroolijk, wervelde[230] 't wielen
van 't duizelend[231] walzen[232]
onder het loof van den bogaard,
tot leege op den wegel naar 't meerschland;
Oudvolk en *jonkvolk* te gader,
en kinders gemengeld met hun. De
schoonste der deernen[233] was Evangeline,
was Benedict's dochter;
onder de jonkmans, den eêlsten was
Gabriël, zoon van den hoefsmid.

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(219) OMMELAND, of OMLAND, = 't omliggende land; omtrek, omstreke. Eng. *the country around: omme* of *om* heeft hier den zin van *rondom*; vergelijkt *omboorden*, *omzoomen*, *omgrenzen*, *omringen*, *omeinden*, *omperken*, *omgaan*, (ommegang), om-end-omme, *om*trent, enz.
OMMELANDEN, gezeid ook in naderen zin, bijv.: van de landstreke die de stad *Groningen* omringt, voor zoo verre als zij met de stad één geweste uitmaakt, alverre in den zelfsten zin als ons VEURNE-AMBACHT, ('t oude *rechtsgebied* van *Veurne*). In *Java* bestaan ook de *Bataviasche ommelanden.*

(220) GEHUCHTE: middelned. *ghehuchte*, *ghehochte*; *cht* uit *ft*; hoogd. *gehöfte*; naarvolgens *Vercoullie* zijn er *in feite* twee woorden *gehucht;* een van *hoeve* en een van *hof* (hofstede). Voor de *ch*, *gh*, *g* die verwisselen met *f*, vergelijkt onder ander: *genoeg*, *ploeg*, te WONTERGHEM en omstreken uitgesproken als *genouf*, *plouf*: 't engelsch *enough* (genoeg), wordt ook uitgesproken met de *f* (e-nu*f*').

(221) VROOLIJK: middelnederl. *vrolyck*; oudsass. *frôlîk*; oudhoogd. *frôlîch*; nieuwhoogd. *fröhlich*, gemaakt van *vroo*, *vro*, dat eertijds ook gebruikt wierd in den zin van *vroolijk*, bij MELIS STOKE, COSTER en anderen. Uit het nederlandsch *vroolijk*, komt het engelsch *frolic*, en 't werkwoord *to frolic.*

(222) LEVEN HOUDEN = *geruchte maken.*

(223) LEUTE, hier: *vreugde*, *vermaak* (meest uitwendig), ook *voldoeninge: hij had er zijn leute in: 't is voor de leute = 't is om te lachen; leute*, ook = *grap*, *poetse.* Men zegt nog: *uit leute spelen* (kaarten, enz., zonder te moeten betalen). Te WONTERGHEM als de kinders, de meisjes, *in 't spelen*, gaan *winkel houden*, of *volk ontvangen*, zeggen ze: willen wij *leute* houden?
Leute van den zelfst. wortel als *leuteren*, *loteren = waggelen* (lijk ne kunstemaker), van daar ook 't engelsch *lout = clown*, kunstemaker, spelspeelder (angelsass. *lutan* = stuipen buigen).

(224) GAST, eigentlijk *vreemdeling*; ook ne *kerel* in 't algemeene; bijv.: *dat is ne gast*, *wat voor gasten zijn dat? vieze* (*rare*) *gast*, enz. Verwant met latijn *hostis = vreemdeling*, *vijand*, omdat de vreemdeling bij de *Romeinen* aanzien wierd als *vijand van 't land.*
HOSPES is *gastmeester*, deze die de *vreemdelingen* of genoodigden ontvangt (weerd). Van daar 't fransch *hôte*, *hôtel*, *hôpital.* Wij hebben nog *gasthof* (hôtel), *gasthuis* (hôpital), *gastmaal*, *gastvrij*, *vergasten*, enz.

(225) OOFTDRANK: drank gemaakt van *fruit* (ooft), meest van *appels* en *peren; cider.*

(226) BIEHAL, BIEHALLE, elders ook *biehutte*, *bieloge*, *biehuis*, *biekotje.*

(227) ONDERLIJF, eng. *waistcoat;* elders *onderveste*, fr. *gilet.* Vergelijkt *lijf*, *bovenlijf*, *lijfrok*, *rijglijf* (*corset*), enz.

Hier is er sprake van Michiel's onderlijf, dus entwat *bijzonders*, en zonder twijfel eene van die *lange geblomde ondervesten* of *gilets* van den *ouden tijd.*

(228) WEN, engelsch *when*, duitsch *wenn*, het zelfste als *wan*, in *wanneer* (wan-eer).

(229) KLOEFEN (fr. *sabots*), elders *blokken*, *holleblokken*, *klompen*, *houten schoen* (eng. *wooden shoes*).

(230) WERVELEN = draaien. Ziet talmerk ([10]).

(231) DUIZELEND = duizeligmakend. Duizelig, eng. *dizzij*, verwant met *dwaas* (*daas*), en *door*, middelnederl. *dore*, hoogd. *thor* (r = s, z), vergelijkt onder ander: *was* en *waren*, *verliezen*, duitsch *verlieren*, *bevroren* of *bevrozen.*

(232) WALZEN = *draaien*, *dansen* (van *wallen* = draaien, vergelijkt *wal*), van daar 't fransch *valser*, *valse.*

(233) DEERN, DEERNE = *maagd*, *meid*, *jonge dochter* (ongehuwd), middelnederlandsch *deerne*, *dierne;* bestaat onder ander ook in 't *oudsassensch*, in 't *oud-*, *mid-* en *nieuwhoogd.* en in 't *oudnoordsch.* *Deerne* wordt gebrocht tot den zelfsten wortel als *dienen.*
Deern, *dierne* (misschien samengetrokken uit *dienarin*), was eertijds *dochter* van leegere *afkomst*, dochter van nen *dienaar*, nen *knecht.*

Mingelmare

UIT Mosciska, een stad in Polen, wordt gemeld: ‘Hier noemt men Cinxen groene heiligdag, (dat zal nog uit de oude geschiedenis zijn van het Hebreeuwsche volk). Te dier gelegentheid hangen de Polakken groene takken aan de euziën der daken. ...Bij den goddracht van 't Hoogweerdigste vlecht men rond den kring van 't Allerheiligste een bandeken van blommen en groen.’

A.D.L.

[Nummer 14]

Maren uit Indenland
(*Vervolg van blz.* 198)

IMMERS de Mundaris en hebben om zeggens geene woorden: zij en hebben niets anders als stammen of wortels en zij maken hunne woorden, al sprekende, met al die stammen of brokken op de eene of de andere wijze te zamen te plakken. De beteekenisse van de woorden is deerlijk onbepaald; gij moet ze hooren in den samenhang en dan zult gij de eigentlijke beteekenisse vatten. Ieder woord 't zij naamwoord, voorzetsel, bijwoord, enz. kan een werkwoord worden.

Bijv. *ora* = huis, wonen, een huis koopen, een huis bouwen.

oro' = en, ende, meer, bijvoegen, vermeerderen, bijvoegen, herhalen.

he - ja, ja zeggen, toestemmen, toestaan.

Hon wilt zeggen kind, *hontam* - uw kind. En van daar, in een gebed tot O.L.V. dat in 't vlaamsch luidt: H. Maria, aanziet mij als uw kind, zeggen de Mundaris:

S. Maria, *hontamingme.* Van het woord *hontam* - uw kind maken zij een werkwoord en gelijk zij zeggen: *lel-ing-me* - beziet mij, zoo zeggen zij: *hontam-ing-me* - (lett.) uw kind mij - maakt mij uw kind.

Isu - veel, *din* - dag, *isu din* - veel dagen, lange tijd. Daarvan maken zij een werkwoord en ze zeggen: *isudinjana* - (lett.) het is geveeldaagd - het is lange geleden.

Bir - bosch, *hora* - weg, vandaar: *hora birakana* - de weg is beboscht, der is veel bosch langs den weg. Een jongen zei tegen eenen zendeling, die eenen bril droeg: *upunia-med-akan-te-o kamlelakada? upunia* - 4, *med*' - ooge, *akan* - wezende, *te* - bijwoord van wijze of hoedanigheid, *o* - zelfs, alhoewel, *kam - ka-m* - gij niet, *lelakad* - gestadig zien. Zoo de zinsnede is letterlijk dit: alhoewel ge vieroogdzijnde gij en ziet het niet?

Jomtisateme, zeggen zij. En wat is dat? *jomti* - eethand, rechthand, *jomtisa* - rechterkant, *jomtisate* - naar den rechterenkant; en van dat laatste woord maken zij een werkwoord en gelijk zij zeggen: *rame* - roept! zoo zeggen zij: *jomtisateme*: rechterenkant-'t! - gaat naar den rechteren kant.

Een knecht was geboden het bedde gereed te maken en hij en wist niet al welken kant hij moest het oorkussen leggen en hij vroeg: *nesa bocam chi transa*? (lett.) - zult gij al dezen kant hoofden of al den anderen kant. Als wij, Vlamingen, een werkwoord willen bepalen, zetten wij er gewoonlijk een bijwoord vooren of achter. 't Is bij uitneminge dat het bijwoord om zeggens in het werkwoord opgenomen wordt en een nieuw werkwoord voortbrengt. Zoo zeggen wij: doet dat *nogmaals*, legt dat *weder*, gij hoordet *wel*, enz. Wij hebben eenige samengestelde werkwoorden, die ik nochtans zal vergroeide werkwoorden heeten, gelijk *wederleggen - refuter*, doorloopen, vergaan, ondergaan.

De Mundaris zijn verlekkerd om van alles één werkwoord te maken, hoe lang het ook worden moge. Zij smijten 2, 3 stammen te gader en behandelen ze als een

onafscheidbaren nieuwen stam, als een vergroeid werkwoord. Alzoo *aium* - hooren en *bes* - wel, maken een nieuw werkwoord *aiumbes* en zij zullen zeggen: *auimbeslaing* alsof wij zouden zeggen: ik heb het ge-welhoord; zij en zeggen niet ‘geeft het rond’ maar ‘geeft rond het,’ niet ‘hij is doodgestuikt’ maar ‘hij is gestuikdood;’ niet: ‘ik zag u komen’ maar ‘ik zien kwam u,’ enz. Wij zeggen: hij heeft ze gelaafd en gespezen, de Mundaris: hij heeft ze gelaafdspezen. Wij zeggen: wij hebben hem Jan geheeten, wij noemen dat een doornhage; de Mundaris: wij hebben hem gejand, wij doornhagen dat.

Wilt gij nog aardigheden? Wij, Vlamingen, meenen dat wij geen weg en zouden kunnen zonder het werkwoord ‘hebben,’ dat geheele dagen te stade komt. Nochtans zulk woord is onbekend zoowel in Mundari als in Hindi en zij zeggen: dat is het mijne, dat is bij mij of zoo iets. In den beginne gevoelt gij gestadig den nood van dat woord ‘hebben’ en na eenige maanden en denkt gij er niet meer op.

De Mundaris en hebben geene betrekkelijke zinsneden. Uilspiegel zei: waar dat het rookt, daar is er vier. Die betrekkelijke *waar* en *daar* en hebben de Mundaris niet. En toch, drukken zij zulke zinnen uit? Ja wel, maar ziet wat zij zeggen: Het rookt daar, niet waar? Zoo daar is vier. Of eenvoudig weg: het rookt daar, zoo daar is vier.

‘De man die gekomen is zegt:’, gaat wel in 't vlaamsch, maar de Mundaris en kunnen dat alzoo niet zeggen. Zij doen het als volgt: Een man is gekomen en hij zegt: oftewel: de gekomen man zegt... oftewel: de komer zegt... Om te zeggen: ‘de boek, dien ik u gegeven heb... ligt daar,’ zullen zij zeggen: ik u gegeven den boek... ligt daar; voor ‘deze die dat zegt is een leugenaar’ zeggen zij: ‘de zoo zegger is een leugenaar.’

De Mundaris en kunnen zelfs geene onrechtstreeksche zinnen uitdrukken. Bijv. daar wij zouden zeggen: ‘Hij zei dat hij mij zou een Roepi geven’ zeggen zij: ‘Ik zal u eenen Roepi geven zeggende hij zei mij;’ ‘zegt hun hier te komen’ in Mundari luidt: ‘komt hier zeggende zegt hun.’

En, wilt gij nu een staalke om te weten hoe Mundari in de ooren klinkt, hier is de *Onze Vader* in het Mundari, met zijne letterlijke vertalinge:

> He alea Aba - am sirmare menamea - ama nutum pobiteroka - ama rajhijuka - ama uru sirmare hobaotanleka otereo hobaoka - alea dinaki jomea tising omaleme - oro alea papkedko ale arajadkoleka, alea papko araleme, - oro biraure alom uiuirikalea - mendo etkanaete banchauleme. Am.
> He! onze Vader - gij in den hemel verblijft - uw naam geheiligd weze - uw rijk kome - uw wil in den hemel geschiedt gelijk op de aarde ook geschiede - ons dagelijksch eten vandage geeft ons gij - en onze hebbende gezondigd wij ontbinden ze gelijk, onze zonden vergeeft ons gij, - en in bekoringe en laat ons niet vallen - maar van het kwaad verlost ons gij.

Nu, beste vriend, ik meene dat gij genoeg zult weten om een redelijk goed gedacht te hebben van het Mundari. In mijne oogen is het eene der schoonste en merkweerdigste talen der wereld! 't Is jammer, dat zij nooit maar gesproken en wierd door onbeschaafde, halfwilde volkeren, die er niet en hebben kunnen uittrekken al dat er in ligt en geheel waarschijnlijk en zal zij niet verder ontwikkeld worden, want het Hindi komt meer en meer in, en tale en volk loopen groot gevaar in den warrelstroom te verdwijnen.

En is het geen wonder, dat eene tale die nooit geboekt en wierd en nooit maar op lippen van het volk te vinden en was, eeuwen en eeuwen lang, zoowel haars zelfs gebleven is; bezonderlijk als gij inziet, dat zij zoo fijn en zoo kunstig samengesteld is.

Jawel, het Mundari heeft zijne tongvallen, maar de bouw van de tale blijft in den grond de zelfste, en het is misschien wel omdat die bouw der tale zoo eigenaardig is en zoo verschillig van al andere taalgedaanten, dat de tale zoo wel en zoo zuiver bewaard wierd. Hier rond Rantsji zijn de Mundari-sprekende stammen om zeggens ver-

smoord te midden der kinders van alle verwen en zij hebben vele indische woorden overgenomen, maar die vreemde woorden krijgen eene min of meer mundarische gedaante en zij worden dan in de mundarische *vorms* gegoten en zoo verwrongen en verwrocht, dat gij ze bijna niet meer en verkent. Hier in sommige dorpen zitten er misschien meer indische woorden in hunne taal als mundarische, maar de mundari-taalsmete is zoo doorslaande dat gij met eens hoort dat zij Mundari spreken en dat een zuivere Hindoe omtrent geen woord en zou verstaan.

Geheel waarschijnlijk was het Mundari eertijds over geheel Tsjota Nagpoer verspreid; want al de dorpen dragen mundari namen. De Uraons moeten later opgekomen zijn en de Mundaris in 't algemeene uit hunne dorpen verdreven hebben. Hier rond Rantsji nochtans heeft de strijd waarschijnlijk lange geleden, want de Uraons hebben de tale aanveerd der vroegere bewoners. Maar omtrent in ieder dorp zijn er nog eenige Mundaris wonachtig, omtrent altijd de *pahan* of druide en 't volk van zijnen stam. Immers de indringers hadden altijd te vreezen voor de goden der verdrevene Mundas. Die goden waren noodzakelijk mistevreden en mochten misschien hunne wrake laten gevoelen. Daarom behielden de Uraons den Mundaripahan, die met die goden welstond en wiste hoe ze te verzoenen of te temmen. Het schoonste Mundari wordt rond Sarwada gesproken. Daar en kwam het volk nooit in betrek noch met Uraons noch met Hindoes en daar het Mundari mannenvolk, ten minsten van andere streken, Sadani of leeg Hindi verstaan, zoo en verstaat het volk van Sarwada en omstreken volstrekt niets anders als Mundari. 't Is in dat Mundari dat al de boeken gedrukt zijn. Wij hebben tegenwoordig in het Mundari den communieboek, den katechismus, de H. Geschiedenisse, den zangboek en een of twee werken liggen bijna gereed om gedrukt te worden. De Lutheranen hebben geheel het nieuw Testament vertaald maar omtrent al het werk wierd gedaan door hunne mandari-schoolmeesters onder het geleide van eenen Europeaan, die waarschijnlijk wel Hindi kon, maar weinig Mundari, en de vertalinge en is maar al te dikwijls Hindi in Mundari woorden.

Niettemin, moet het Mundari niet verdwijnen, het is toch nu gedeeltelijk geboekt en weest er zeker van, de geleerde wereld zal nog van het Mundari spreken: die tale is immers te schoone en te eigenaardig om niet grondig opgezocht te worden. Eene der laatste ontdekkingen is, dat er tot hiertoe nog maar eene tale gevonden en is in de welke het persoonlijk voornaamwoord alzoo in 't midden van het werkwoord ingelascht wordt, en die tale wordt gesproken door eene der wildste stammen van Siberiën.

Hand ende groet en blijve uw zeer toegenegen

EDW. VAN ROBAYS S.J.

Het gravelijk Slot van Franchimont
(*Vervolg van bladz.* 205)

EINDELIJK, meer heere van mijn zelven, en ziende dat er geen tijd te verliezen was, wilde ik nog voor den nacht door den bosch geraken. Ik stapte stout vooruit en ging helder aan 't gaan. Ja maar, 't wierd altijd van langs om donkerder; de wind waaide, ja, stormde door de boomen en de drooge blâren der eekenstruiken ruttelden en vlogen tegen en rondom mij. 't Wierd pekdonker, zoodanig, dat ik geen hand meer voor mijne oogen en zag. 'k Hadde schoon kijken en herkijken, wijds en zijds, 'k en zag niet, 'k late varen van te weten of ik op eene kruisstrate was of niet; 't was al dat ik met tasten en zoeken kon gewaar worden, dat ik in eene dreve was. Waar mag nu die eerste opene plaatse zijn waarvan die herder mij daar zoo even sprak? dacht ik. 'k Heb nu al zoo lange gegaan en 'k ben altijd in de zelve nauwe dreve, van wederzijden geboord en bezet met eeken struiken en dikke dikke boomen. 'k Wierd verlegen; ja, 'k wierd benauwd. Nu en dan hoorde ik aardige geruchten in de verte; den eenen keer was het 't geschreeuw van wel

twintig, dertig nachtuils, dan takken die kraakten en blâren die stoven, alsof er een geheele bende dieren vluchtten zoo veel als zij maar vluchten en konden door tak en struik.

Eindelijk hoorde ik het gebas van eenen hond; daar viel een pak van mijn herte wel van honderd pond, en 'k hadde vrijen asem. Een hond, dacht ik, waar een hond is, daar is allichte wel een mensch, de hond trouwens is een menschenvriend. Eenige oogenblikken later hoorde ik hem nog eens bassen, maar veel nader, veel nader; 'k piepte en ik riep, en 't en leed al niet lange, hij sprong door de takken te midden den weg voor mij. De hond toonde mij al de vriendschap dat hij koste, hij lekte mijne handen, hij sprong op mij, hij kwispelsteerte en hij liet hem laaien en streelen, net alsof ik zijn baas hadde geweest. Het was eene groote sterke hond, met lang lang haar, en 't scheen mij dat hij pekzwart was zonder ievers eene blesse of teeken. Hij liep nu stillekes voor mij den weg op, alsof hij mijne ongewisse stappen wilde geleiden. Ik was blij eenen getrouwen leidsman gevonden te hebben en ik volgde hem gerust en te vreden.

Als wij alzoo een vierendeel uurs gegaan hadden, zag ik al met eens tusschen de struiken weg, nog wat verwijderd, maar toch ik zag duidelijk een lichtje branden. Wat was ik blijde! Ik zou algauw in een huis zijn, daar ik den helderen dag kon afwachten. Gered uit dien spokenbosch en zulk eenen benauwdelijken donkeren nacht. De hond gaf eenige korte blijde baskens en sprong vooruit, en ik achter hem: 'k en mochte hem toch uit mijn ooge niet verliezen.

Al met eens waren de struiken en boomen die mij langs wederzijden den weg afsloten, weg, en 'k stond daar op eene opene plaatse en bij de klaarte van dat luchtje, zag ik schoone eene ronde hoogte te midden. O hemel, peisde ik, 't is de mote van Becco. Wat zal er van mij geworden? Nu verdwenen het luchtje en de hond en 'k stond daar, meer dood als levende, gelijk aan den grond vastgevezen. Daar begint het al te huilen en

te brieschen rondom mij, en daarachter hoorde ik een benauwdelijk gerommel onder de aarde, dat de grond onder mijne voeten beefde. Boven mijn hoofd, in de lucht, gaat het aan 't schuifelen en aan 't blazen, om eens zinnen er bij te verliezen.

't Wordt helder rondom mij, maar zoo eene onaangename rostachtige helderheid, die noch van mane noch van sterre en koste komen, en 't en was maar die opene plaatse met die duivelsche mote die verlicht was; dieper in de boomen was 't altijd even pekdonker. En dan zag ik daar voor mij.....

O edele heeren en mevrouwe, 't gedacht alleen beneemt mij nu nog de sprake, mijne tonge wordt drooge en plakt aan 't verhemelte van mijnen mond en mijn voorhoofd staat vol koud zweet.'

De vreemdeling, bij deze laatste woorden, beefde waarlijk en zijne stemme wierd heesch en hij zag er verschrikt uit. En al die daar zaten te luisteren wierden benauwd en verbleekten, uitgenomen Guido, die zat te greten in zijnen verstreuvelden baard.

'En wat zaagt gij?' riep Guido, hem half draaiende in zijnen zetel.

'Ik zag Gorr, den koning der weerwolven, den menscheneter....' zei de vreemdeling en hij vaagde 't zweet van zijn aangezichte.

'Gorr!' riep men ten allen kante.... 'wat dingen!.... hebt gij Gorr gezien? En gij leeft nog, hoe is 't mogelijk?'

'Ja vast, met mijne eigene oogen heb ik hem gezien, hij zat boven op de mote, benauwdelijk groot is hij, geheel zijn lijf is met lang spokkelhaar overgroeid, zijn kop is afgrijselijk en zijne oogen, fonkelen bloedachtig rood, zijne schrikkelijke muile is met lange witte scherpe tanden bezet. Al mijn bloed steef in mijne aderen en eene koude ridderinge liep over en door mij en deed al mijne lidmaten schudden en beven.

'Ik keerde mij om en wilde weg; maar wat zag ik nu? 't Is om te sterven van schrik. Achter mij, in halven kring, stonden er wel honderd en meer nog, bloeddorstige wolven, weerwolven nog zoo groot als gewone wolven.

Zij stonden daar roerloos, mij met hunne laaiende oogen te bezien en schenen een teeken af te wachten om op mij te springen en mij te verscheuren. Gorr gaf eenen korten grol en geheel die bende weerwolven begon rond mij te dansen en te springen, dat 't schijverde, 'k moeste mijne oogen toedoen; 'k wierd draaiingen te krijgen van 't louter schijveren van al die vierige oogen. Een nieuw teeken van Gorr en allen blijven pijlebout stille en daar stond ik, in eenen reeds vernauwden kring van jagende ijselijke wangedrochten. Nu begonnen zij opnieuw te springen en te huilen rondom mij, altijd maar den kring vernauwende. Ik gevoelde hunnen brandenden stinkenden asem, 'k en wete niet hoe ik niet en stierf van schrik. Al mijn bloed stond stille en mijn herte, dat zoo schrikkelijk gebonkt en geslegen hadde, hield op van kloppen; eene aardige en warme zinderinge, liep van mijne voeten opwaard naar mijn hoofd, mijne oogen verbijsterden en mijne zinnen meteenen. Ik zag de dood voor mijne oogen, ik gevoelde reeds hunne scherpe klauwen en die afgrijselijke scherpe tanden, ik voelde ze door mijn vleesch gaan, en mijne beenderen verbrijzelen. O welke dood! Gorr zat daar nog altijd boven op dien oever, gelijk een standbeeld. Al met eens stampt hij met zijnen machtigen poot op den zandheuvel, dat hij davert en openscheurt. Uit eene breede klove, aan den voet dier mote, komen er vlammen, bleeke, aardige vlammen, en een stank zonder weêrgade verpest de lucht. Ik gevoelde schoone dat eene onzichtbare kracht mij er naartoe stootte, nog eenen stond en ik zou in dien laaienden stinkenden poel geworpen worden, als het, al met een keer, mij te binnen kwam dat ik gewijde geheiligde zaken op mij droeg, daar de helsche macht niets tegen en vermag.

Mijne krachten komen weder en ik spring met alle geweld achterwaard en grijpe met mijne twee handen de *medaliën* vaste, die op mijne borst hongen en 'k zwaaide ze rond als om al die spoken van mij te verjagen, al roepende zoo veel ik roepen kon: In den name van God en van de Heiligen Andries en Symeter, zijne welbe-

minde vrienden, vertrekt van mij, en verdwijnt, helsche geesten!'

Nauwelijks heb ik die woorden uitgesproken of het gehuil en gebriesch dier gedrochten verdubbelde en de afgrijzelijke Gorr begon te beven, dat zijne machtige pooten schudden en tegen malkander sloegen, hij wankelde en dreigde te vallen. Bij toeval gewis, kwam die zwarte hagelvlage op met eenen geweldigen wind en de bladeren stoven zoo afgrijzelijk stuiven, dat ik mijne twee handen voor mijne oogen sloeg om ze te beschermen. Als ik wederom mijne oogen opendeed, en zag ik noch Gorr noch weerwolf meer en al dat gehuil hadde opgehouden. Ik stond daar geheel alleene, in dien afgrijselijken donkeren, aan den voet van die vreezelijke spokersmote.

Dat ik op mijne knie'n viel en wel vijftig keeren mijne *medaliën* kuste en gedurig mijnen God en mijne heilige beschermers bedankte, dat kunt gij wel denken. o Ja, zij zijn het, die mij beschermd hebben of anders, daar en is niet aan te twijfelen, was ik op dezen oogenblik dood na vele folteringen onderstaan te hebben. Och! 't koud zweet berst nog uit mijn lijf, als ik dat al overpeize.

Eindelijk was de hagelvlage boven en ze vielen dikke en hard; 'k en hadde niet meer te vertellen, 'k sprong rechte en 'k vluchtte van die vervloekte plaatse weg, goed kome het uit, zonder te weten waar de dreve liep die ik ingeslagen hadde. Als ik een ende verre geloopen hadde, hield ik stille en 'k horkte, en 'k hoorde schoone dien verraderlijken hond bassen, gewis om andere verdoolde reizigers aan te lokken en ze aan rampe te helpen. Dan zette ik mijnen weg voort, en na eene ure gaans, door dat afgrijzelijk weder, gerochte ik uit den bosch en 'k kwam alzoo, ja, nog altijd geleid door mijne beschermheiligen, aan de valbrugge van dit zoo herbergzaam slot van Franchimont. Ik klopte en daar wierd mij opengedaan, ik vroeg en ik hebbe verkregen, gelijk het geschreven staat in de heilige godsboeken.

('*t Vervolgt*)

J. LEROY

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow(*)
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(8ste vervolg.)

Zóó ging de morgen voorbij.
Maar ziet![234] met èn dreunend geroep nu,
klepte[235] 't geluid uit zijn luchtsteê;
nen trommel[236] sloeg over de wee'n[237], en
seffens stropte[238] Gods huis van
't mannevolk. Buiten, op 't Godshof[239],
wachtte 't vrouwvolk te midden de graven,
en hing op hun steenen
kranzen[240] van herfstloof[241] en eeuwiggroen,
evens geplukt op den woudgrond.
Dan kwam de wacht van de schepen,
ging deur de vrouwliên met trotscheid,
en trok de heilige deure in.
Met luid en scheurend geruchte
sloeg de klank van hun brazen trommels,
van welfsel tot glasraam
enkel nen stond maar;
trage nu, sloot men de lijvige voordeur,
en 't bijéengehoopt volk
wachtte zwijgend den wille af der krijgsliên.
Dan rees den hoofdman,
en sprak hun van op den tert van den wijsteen[242],
houdende hooge in zijne hand,
de gestempelde boodschap des Konings:
'Op bevel,' zei hij, 'van zijne Hoogmogendheid,
wierdt gij ontboôn hier.
Goed en genadig was Hij,
en hoe gij zijn goedheid in acht naamt,
dát getuige uw geweten!
Gezien mijnen aard en gesteldheid,
valt de boodschap mij lastig,
die, 'k wete't, u al moet bedroeven;
buigen, gehoorzamen moete ik,
en 't woord van den vorst u verkonden,
namentlijk: dat uwe akkers, uwe woonste,
en gelijk welke vee, den
Koning verbeurd zijn, en dat gij zelve
uit dees gouwe,[243] naar vreemde
streken vervoerd wordt. God geve 't
dat ge elders mocht thuis zijn, als trouwe
lieden, 't gezag onderdanig,
als volk dat in vrede en geluk leeft.

(*) In 't voorgaande talmerk:
de wegen *stroopten* van 't volk, - leest: *stropten*.

Nu, ik zegge u gevangen,
want zóó behaagt het den vorst!' - Als
's zomers, in 't gloeien der zonnewende[244],
en bij heldere lucht, er
schielijk èn onweêre broeit,
en als 't doodend geweld van den hagel
's landmans koorn verwoest op den akker,
zijn ruiten verbrijzelt,
't zonnewiel dekt, en den grond
bestrievelt met stroo van de daken,
't loeiende vee dan, vlucht,
en 't zoekt deur zijn tuinen te breken.
Zóó, op de herten van 't volk daar,
vielen de woorden dier boodschap.
Zwijgend èn wijle, stond het lijk
stom en verslegen; daar achter
ging er, luider en luider,
èn klachte op van weedom en woede,
en met den zelfsten driftocht,
stormde't dol naar de deure,
maar geen hope van vluchten!...
Hun roepen en vreeslijk verwenschen
galmde in 't huis van 't gebed,
en ver boven de hoofden der andren,
rees, met zijne arms omhooge,
't gestalt van Baselis den hoefsmid,
lijk ne mast[245] die zwankt
op de baren in stormende zee. Zijn
wezen was rood en getrokken van woede,
en hij burrelde[246] in 't wilde:
'Weg met de beulen van England,
nooit 'n zwoeren we hun trouwe!
Dood! moet het uitheemsche[247] krijgsvolk,
dat huizen en akkers hier aanslaat!
Méér ging hij zeggen te wege,
maar de hand van nen krijger, genaadloos,
gaf hem nen slag op den mond,
en trok hem dan neêr op den steenvloer.
Ziet! te midden hun streven,
hun woelen, en grimmig betrachten,
ging er e zijdeurken open,
en Vader Felicianus
kwam vol ernste binnen,
en klom op den trap van den wijsteen.
Eerbiedwekkende rees zijne hand,
en zijn teeken brocht stilte in
't roepen en 't dringen dier menigte.

Hij sprak tot zijn volk, met èn stemme
diepe en plechtig, en tevens
met woorden gemeten en weevol,
sprak lijk 't geluid, dat achter
het brandkleppen duidlijk den tijd slaat.
‘Oh! wat doet ge, mijn kinders!?
Wat dwaasheid toch, grijpt er u aan nu?
Veertig jaar[248] van mijn leven,
wrochte ik bij u hier, en 'k leerde u,
niet aleene met *woord*,
maar met *daad* ook, malkander beminnen!
Is dat de loon van mijn zwoegen,
mijn waken, mijn bidden en arm zijn?
Hebt ge zoo gauwe de leering vergeten
van liefde en vergeven?
Hier is het huis van den vorst van vrede,
en wilt ge 't onteeren
met uw woelig geweld,
en met herten die over van haat zijn?
Hier ter plekke, waar Christus
van 't galgehout[249] zijn oogen op u heeft?
Ziet, in dien smertvollen blik,
wat al zoetheid, wat heilig meêdoogen!
Horkt[250] hoe die lippen 't gebed nog
herhalen: O Vader, vergeef 'et hun!
Zeggen wij 't zelfste gebed ook,
nu, dat men snood ons hier aanvalt,
laat het ons samen herhalen,
en zeggen: O Vader, vergeef 'et hun.
Weinige woorden,... 't vermanen zonk
diepe in het herte van 't volk, en
snikken van leedwezen volgden
op 't uitbersten van hunne gramschap,
en zij herhaalden 't gebed,
en zeiden: O Vader, vergeef 'et hun!...

Dan kwam den avonddienst aan,
en het waslicht glom op den wijsteen.
Gloedvol en diep was de stem van den Herder,
en 't volk gaf zijne antwoord,
niet met de lippen aleen,
maar ook uit der herten, en 't zong den
‘*Ave Maria*,’ en 't knielde!...
De zielen, ontvoerd deur de godsvrucht,
klommen in 't vuur van 't gebed,
lijk Elias vroeger ten Hemel.

(*'t Vervolgt*)

Eindnoten:

(234) MAAR ZIET! eng. *lo!* (Waarschijnlijk van *look* = ziet!) Die uitroepinge zouden wij hier kunnen vervangen door: *hoort! Maar hoort!* vermits er sprake is van geruchte! Maar in 't *Vlaamsch*, even als in 't *Engelsch*, valt die uitroepinge op alle toestanden die schielijke veranderinge aanduiden. Bijv.: zij *zaten rustig te klappen*, *en ziet! al met nen keer begon het te donderen.*

(235) KLEPPEN of KLIPPEN voor KLOPPEN. met dat verschil dat *kleppen* gezeid wordt van de *klokke*, terwijl *kloppen* geldt voor klokke en ook voor *ander geluid.* Bijv.: *kloppen met den hamer.* Vergelijkt *kleppe* (krekel, ruttelare), fr. *crécelle; klepel* (battant de la cloche); *klepperen*, *kleppertanden.*

(236) TROMMEL, van *trom*, eng. *drum*, fr. *tambour*, is klankweêrgevend. *Trom* en *trompe*, beteekent nog *speeltuig.* Te Wonterghem houdt men de *trompe* tusschen de tanden, en de *veere* wordt bewogen met den duim. Van *trom*, *trompe*, komt 't fr. *trompette. Trombal* (fr. *grosse-caisse*) heeft den zelfsten oorsprong, en beteekent *boemtrommel*; uitgang *bal* misschien onder invloed van 't fr. *timballe*, 't latijn *tymballum.*

(237) WEE'N: weeden, weiden; meerv. van wede, weide, fr. *prairie*, *paturage.* Veurne-Ambacht heeft zijn *vette wee'n. Weide*, eigentlijk *jachtveld*, (jacht naar voedsel), vandaar *grasveld.* Angelsass. *wa□d* = jacht, oudnoordsch *veidr* = jacht. Verwant met 't latijn *venari.*
Weid in den zin van *jacht*, hebben wij nog in *weidman*, *weiman* = jager; *weidtach*, *weitasch* = jacht- of wildzak; *weidmes*, *weimes* = jachtmes.
Weid niet te verwarren met *weit* (nog in boek*weit*) = graan, koorn; eng. *weath.*

(238) STROPPEN: hier: vol zijn dat het *stropt*, stroppende vol, gansch vol: nog daaglijks gehoord. Ziet DE BO. C. DUVILLERS, zegt ook: '*Daer zijn' herberg altijd stropte van 't volk.*'

(239) GODSHOF = kerkhof; vergelijkt het duitsch *friedehof=vredehof;* nog *Godsakker*, dat staat bij KRAMERS, en VAN DALE. (*Groot woordenboek der nederlandsche taal*, *geheel opnieuw bewerkt door* KUIPER, OPPREL, en VAN MALSSEN.)

(240) KRANS, eng. *garland*, (fr. *guirlande*); verwant met *sanscritschen* wortel *granth = binden*, in 't *Lithuaansch* is *grandis = armband.*

(241) HERFSTLOOF; eng. *automn-leaves:* ons woord *herfst*, bestaat ook in 't eng. *harvest* = oegst; bij ons dus is 't *jaargetijde*, in 't eng. is 't den *opbrengst* van 't jaargetijde. *Herfst* verwant met grieksch *karpós* = vrucht, en latijn *carpere* = plukken.

(242) WIJSTEEN = autaar, altaar, outer: (*wij*, *wijg*, *wig*), werkw. *wijgen*, *wigen*, *wijden*, aan God toeheiligen, *toewijden*; vergelijkt: *wijwater* (ook *wijg-* of *wigwater*), *wierook*; *wijsteen* dus *heilige steen*, *offersteen.*

(243) GOUWEN, *gouw*=streke: komt ook voor in de germaansche zustertalen: nog in de eigennamen *Henegouwen*, *Haspegouw*, (la Hesbaye).

(244) ZONNEWENDE: eng. *solstice*, (uit fr. *solstice*), eigentlijk *zonnestand*, omdat de zonne dan *in den schijn*, heuren hoogsten of leegsten stand bereikt, staat van klimmen of *dalen*, en weder keert, weder *wendt*, van waar ze gekomen was: de *zomerzonnewende* (solstice d'été), geschiedt op 22 *in zomermaand* (juni), en 't is de langsten dag van 't jaar; de *winterzonnewende* op 22 in *wintermaand* (december).

(245) MAST: eng. *spar; mast*, waarschijnlijk *eerst denneboom*, *mastboom* die op 't schip zijnen naam *behield.* Uit germ. *mast* komt fr. *mât.* 't Engelsch *spar*, is in den zelfsten zin gebruikt - eerst *sperre*boom, bleef *spar* op het schip. 't Engelsch heeft ook *mast.*

(246) BURLEN, *beurlen*, 't zelfste (met omzettinge der *r*), als *brullen*; ook *bulderen*, = hard schreeuwen: eng. *to shout*; *burlen* wordt meest gezeid van het rundvee, dat *zacht* of *hevig* loeit; ook van menschen die woest en luide spreken, en in dien zin soms gebruikt als lap- of bijname: bijv: *burl X...*

(247) UITHEEMSCH = *vreemde*, (eng. *foreign*), van buiten het *heem* of *heim = woonstede*, *geboortestreke:* (vergelijkt heemlijk, geheim, heimwee, eng. *home;* duitsch *heim* en uitgang *ghem*, in *Wonterghem*, *Denterghem*, enz.) Ziet talmerk 171.

(248) VEERTIG JAAR: voor veertig *jaren:* enkelvoud in den zin van 't *meervoud.* Vergelijkt: tien *voet* vierkant, honderd *pond*, vijftig *frank*; *koei*stal, *schaap*herder, oude*man*huis, enz.
Neemt bijv: *vijf frank*, dat is de *weerde* van 5 fr., terwijl vijf *franks*, of vijf *franken*, ook de beteekenisse heeft van 5 *stukken* van 1 fr.: bijv.: Hij gaf vijf *franks* en twee halve *franks.*

(249) GALGEHOUT: GALGEBOOM (van 't kruis); *galga*, in 't *gotisch*, beteekent *kruis*; galge eerst genomen in algemeenen zin van *stake* waaraan de veroordeelden *genageld*, en later *opgehangen* wierden; dat woord ontmoeten wij in al de germaansche zustertalen, en 't is verwant met 't *lithuaansch zalga* = staak.

(250) HORKEN, ook HURKEN (eng. *to hark*): versterkinge van *hooren; horken* is zijn *gehoor* op iets zetten, fr. *écouter; hooren* is meer in den zin van 't fr. *entendre.*

Middelnederl. *horken*, *herken;* oudhoogd. *hôrechen;* midden- en nieuwhoogduitsch *horchen;* angelsass. *héarcjan* en *hyrcnjan;* engelsch *to hearken* en *to hark;* oudfriesch *hêrkja.*

Mingelmare

TE London heeft men in 1898 een oud huis afgesmeten, dat in de geschiedenis bekend is, en dat in de nabijheid van *Whitehall* langs de *Horseguards avenue* stond.

Dit huis wierd in 1696 door Jan Van Brugh gebouwd en, uit reden van zijne kleine uitgestrektheid, de ‘pilledoze’ geheeten.

Vóór 1831, hield wel edele Stuart de Rothsay hier zijn verblijf, maar sedert dien wierd het gebouw in een slag van

tooghuis herschapen, tot dat het over eenigen tijd tot eene bijzondere bestemminge afgestaan en nu eindeling afgesmeten wierd voor het oprichten van het nieuw *War Office.* Heer Jan Van Brugh was een uitgelezen bouwmeester en treurspelschrijver van vlaamsche afkomste, en wierd geboren omtrent het jaar 1666.

Men kent maar weinig over zijn vroeger leven, maar in 1695 verbleef hij in Engeland, want te dien jare wierd hij met anderen gelast het paleis van Greenwich te voltooien.

Onder de andere van zijne meesterstukken, als bouwmeester, moet men noemen de edele praalgebouwen van het burgslot Howard, daar de hertog van Carlisle zijn verblijf houdt, alsook het hooggeprezen prachthof van Blenheim, dat hij van wege het huis der gemeenten, gelast wierd te bouwen voor den graaf van Marlbourough. Verscheidene edelmans-woningen die hier en daar over het land verspreid liggen, alsook de schouwburg die op den hooimarkt stond, wierden door hem geteekend.

De bijzonderste treurspelen van Van Brugh waren:

'*The Provoked wife*,' '*The Relapse*' en de '*Confederacy.*' In 1708 wierd hij tot *Clarencieux King at arms*[1] aangesteld. Hij was lid van de vermaarde '*Kit Cat*' *club*[2] en daar, zegt men, gaf hij zijnen geestigen inborst lucht. Hij stierf den 26sten in Lentemaand 1726 in het huis dat nu wierd afgesmeten.

Dit is vertaald uit eene mare, die den 14sten in Zaaimaand 1898, uit London naar '*The Statesman*,' een dagblad dat te Calcutta verschijnt, wierd gestuurd, en het wierd in het talmerk van den 6den in Slachtmaand opgenomen. In dit dagblad wordt de afteekeninge van dat huis als toemaatje bijgevoegd.

Weet er iemand meer over dien Jan Van Brugh, zoo de Engelschen hem noemen? Is dat misschien een Jan, die te Brugge geboren wierd of was het een Van Brugghe of Verbrugghe, die van Vlanderen naar Engeland overstak, en er hem door de kunstgaven van zijnen geest liet onderscheiden? Die er verder bescheed over weet gelieve het aan 'Biekorf' te melden.

C.D.L.

(1) In het woordenboek van Webster, lees ik:
King at arms an officer in England whose office is of great antiquity and was formely of great authority, *whose business is to direct the heralds*, *preside at their chapters*, *and have the jurisdiction of armory. There were three kings at arms*, *viz Garter*, *Clarencieux and Norroy. The latter* (*wich means litterally north roy or north king*) *officiates North of the Trent.*

(2) Uit Chambers's etymological dictionary vertaal ik:
KITCAT: is de naam van eene gilde die te London onder het beheer van koningin Anna, ten huize van Christophel *cat*, vergaarde: beteekent ook eene beeldtenis van 28 op 36 duim grootte, alzoo genoemd naar de beeltenissen van de kit-cat gilde, die door den heer G. Kneller geschilderd wierden.

[Nummer 15]

Het gravelijk Slot van Franchimont
(*Vervolg van bladz.* 218)

‘**D**AAR zijn mijne wedervaarnissen van dezen nacht,’ zei de pelgrim, eerbiedig en beleefd buigende, ‘'k en wensche het mijnen ergsten vijand niet. Zij hebben uwen avondstond aangenaam gemaakt, daar ik op uwe wezens zooveel belangstellinge gelezen hebbe en zij zullen in uwe herten uw geloof nog versterken, daar gij hierin wel ziet, dat de helsche machten niets en vermogen tegen den Almachtigen God en zijne heilige vrienden.’

Binst geheel het wreed verhaal van den pelgrim, hadde Guido, van tijd tot tijd, spottend zijne schouders opgehaald, en, onder zijnen streuvelbaard, hadde hij menigen keer gegreet; somtijds zelve wilde hij onderbreken; maar, om de wille van zijne vrouwe die hem smeekend bezag, hadde hij hem nog ingehouden. Doch, als het verhaal ten einde was, moeste hij zijnen spotlust lucht geven en hij sprak:

‘Ach, jonker, neef van den eenzater Obrecht, ik zie wel waar gij naar schole geweest hebt. Uw oom en meester heeft vele bijgeloovigheden in uwe jonge hersens gesteken. Al die zoogezeide bezetenen, die, bij geheele benden, naar uw lief oomke komen geloopen om verlost te zijn, hebben uw verstand in deerlijken toestand gebracht, zoodat gij nu overal duivels en spoken ziet. Al hetgene gij daar zooeven komt te vertellen, met 't zweet der kinderachtige benauwdheid op uw voorhoofd, zijn louter inbeeldingen, of beter, gij hebt het gedroomd en meent dat gedroom wezentlijkheid is. Kom, kom, lief neefken, ik en geloove daar zuiveruit niets van, en, als gij mijne jaren zult hebben, gij en zult niet weinig beschaamd zijn over uwe ingebeelde gevaarnisse, die gij ons zoo overtuigd hebt weten op te draaien. Tut, tut, tut, met al die prullen! Wat gaat er van de wereld geworden als de mannen van onzen temper eens zullen verdwenen zijn? De jongelingen met al hunne bijgeloovigheden en droomen zijn oprechte meiskes en 'n zullen nooit geen mannen worden. En wat komen uwe medalien en heiligdommen hier te passe tegen Gorr en zijne weerwolven, die maar en bestaan in uw zoo ziek hoofd’?

De caplaan Poppo, gewoon zijnde aan spotternissen van dat slag, liet algelijk zien dat hij zijnen heer afkeurde; maar hij zwichtte hem wel in redetwist te komen met hem; want de ondervindinge hadde hem geleerd, dat twisten met den koppigen slotheer olie op 't vier gieten was. Daarom en sprak hij geen woord; maar hij bezag mevrouwe, sloeg zijne oogen ten hemel, als iemand die God smeekt om bermhertigheid. En Odila, met eenen diepen zucht, vezelde ook zachtjes een gebed voor haren versteenden spotter van een man.

De vreemdeling integendeel, alsof hij den spotter noch gehoord noch verstaan en hadde, bleef koelbloedig, en glimlachende zei hij:

‘Heer markgrave, ik en ben in de gewoonte niet van te slapen al gaan, en noch veel min van te droomen. Ik herhaal het u, al wat ik verteld hebbe, heb ik gehoord en gezien. Beziet eens mijne oogen, hoe helder, hoe

gezond; en mijne ooren en zijn niet slechter, en, Gode zij dank, mijne zinnen en zijn nog op den dool niet; maar wel te mijnent thuis. Kendet gij mij beter, ik vergewisse u, dat gij alzoo niet en zoudt spreken. Duizende gevaren heb ik getrotst en, als de Schepper de benauwdheid deelde, ik en was daar noch bij noch omtrent; maar...'

''t En was niet noodig, lief pelgrimke', sprak Guido hem in de rede, 'want wie een hazen herte in zijn lijf heeft, en moet bij die deelinge niet meer tegenwoordig zijn. Hoor, 'k mag honderd keeren die bosschen in alle richtingen doorkruist en doorloopen hebben en daar en is noch boom, noch struik, noch kruistrate, noch dreve, die ik van hier niet en zie; 'k ben op jacht geweest zoowel bij dage als bij nachte en dikwijls heb ik op die mote gerust gezeten, waar al uwe duivels en uwe weerwolven woekeren, al wat ik wete, 't is dat die mote een sluiphol is van vossen, en daar zijn vele van die zoogezeide weerwolven, die van mijne pijlen en van mijne honden weten te spreken of beter die er nooit geen woord meer en zullen van voortvertellen. En hier, kijkt,' en hij trok zijne dierenvellen hoofddeksel af, 'deze mutse is gemaakt van eenen van uwe weerwolven die mijne honden verscheurd hebben, zonder medalien of heiligdommen op hunne borst te dragen; ach! ach! ach! wat kindervertellinge'!

De vreemdeling zweeg eenige stonden, en 't was al stille, buiten twee diepe zuchten en een binnensmondsch gemurmel van Poppo en Odila, die verbleekten bij het hooren van die goddelooze lastertale.

'Edele Heer, ik en wil uw zeggen niet in twijfel trekken, verre van daar; maar gij weet zoo wel als ik, de duivel is slim, hij heeft zijne ontwerpen en besluiten, gelijk de Voorzienigheid, hij kan u ongedeerd naar zijn verblijf hebben laten komen, om u zooveel te vaster en zooveel te wreeder te kunnen bedriegen en verleiden op dag en tijd'.

'Wat wilt ge daarmêe zeggen?' riep Guido, half gestoord. 'Wat bediedt dit slag van voorzegginge'?

'Ik wil zeggen', sprak de pelgrim verschietend, 'dat

die helsche bijeenkomsten maar stede en hebben den vrijdag en dat gij waarschijnlijk bij de mote van Becco geweest hebt op tijden dat er geene vergaderinge en was, en ja.....'

'Bij Satan!...' huilde Guido rechtspringende, 'ik wil u toogen dat al de dagen goed zijn om aan kiekenkoppen en flauwe hersenpannen te bewijzen dat er hier op de wereld niets te vreezen en is buiten een snijdend zweerd in een kloeke en bedreven vuist'.

Dit zeggende, ging hij in eenen donkeren hoek van de zale, opende daar eene ingemaakte lade waarin er alle slag van wapens hongen. Hij greep daar een lang slagzweerd, kwam ermêe voor den pelgrim staan en, hem vlak in zijne oogen kijkende, sprak hij:

'Ik heb groote gadinge om seffens naar uwe duivelsmote met dit zweerd te gaan. Ik zal al die weerwolven uit hun nest kotteren en ze beroepen eenen kring te maken rondom mij, en dan zal ik hun eens eenen dans leeren op eenen deun, waarvan mijn zweerd de mate zal slaan. Ik zal daar kort spel mede maken'.

Bij dit hooren liep er eene rillinge over het lijf van alle de tegenwoordigen, en een benauwde gil kwam uit ieders kele.

'Ja, ja, 't is besloten, bloodaards al te gader,' riep Guido, over van gramschap, 'op staanden voet ga ik naar Becco; ik wil Gorr en al zijne weervolven en Satan met geheel zijn gesleep uitdagen, ik zal ze gaan tergen in hunne holen. Ach! 'k heb het schoone nu, ik zal algauwe gaan weten of er waarlijk duivels nestelen op deze wereld, en, is 't dat er waarlijk zijn, ik wil weten wat zij vermogen tegen de kracht van mijnen arm en tegen mijne wapens.'

Daarop liep hij haastig weder naar de ingemaakte lâ, en trok zijne hertevellen jachtkleêren aan. Daar en was niet meer aan te twijfelen; hetgeen hij gezeid hadde, was vaste besloten en hij ging het ten uitvoer brengen. Odila, zijne brave vrouwe zag het; zij kende hem, en, bleek en bevend van verlegentheid, ging zij bij hem en met de tranen in hare oogen smeekte zij:

‘Och, mijn heer Guido, in Gods name toch, en om die liefde die ik u toedrage, steekt dat zot gedacht uit uw hoofd, ik bid u, ik smeek u!’

Poppo was ook opgestaan en bij den markgrave gegaan en trachtte hem tot verzinninge te brengen, door zijne welsprekendste woorden en menigvuldige uittreksels uit den heiligen Bijbel; maar 't was al verloren moeite. De markgrave was zoo koppig als ruw en onbeschoft, en, zonder ze ooit te bezien of naar hen te luisteren, bereidde hij hem voort om zijn besluit uit te voeren. Reginhard, jongeling, die nauwelijks achtien jaren telde, opgevoed in de gedachten zijns vaders, kwam ook bij: maar, verre van zijnen vader te willen afhouden, zei hij kort en drooge weg:

‘Vader, ik ga mede.’

En hij begon hem ook te kleeden en gereedschepe te maken.

De eene en de andere nog, de stoutste en de oudste der lijfknapen, kwamen ook bijgetrappeld, en waagden eenige woorden: maar 't was al even vruchteloos. Guido deed voort en stond welhaast gereed; hij weerde zijne weenende vrouwe van hem, stootte al de andere ruw op zijde en sprak barsch weg: ‘Ik wil, en als ik wil...’

Och! zij wisten al genoeg, trouwens zij kenden hem sedert lange. Odila, schier van haar zelven, ging al wankelen naar haren bidbank, liet er haar op neer vallen en begon al snikken te bidden.

De pelgrim was binst geheel den tijd stille blijven zitten bij het vier en, als hij hoorde en zag dat Guido onherroepelijk besloten was, blonken zijne oogen van innige voldoeninge.

Guido deed het lichtvat aansteken en was te wege weg, als zijne vrouwe al met eens van haren zetel opsprong en aan zijnen hals vloog, hem herhalende malen omhelzende. Dan liep zij naar haar lief kind, kustte het met al de teedere liefde eener moeder en sprak, terwijl nieuwe tranen overvloedig over hare bleeke wangen rolden.

‘Och mijn lieve echtgenoot, wil ten minste mij de voldoeninge geven, dit heiligdom mede te nemen, 't is

de reliquie van den heiligen Eligius, het zal u vrijwaren van alle rampe of ongeluk.'

'Al prullen en oudewijvenpraat, met uwe heiligdommen en reliquiën, ik heb beter verweer als al dien bucht, tegen weerwolven, tooveraars of heksen. Hier is het, zie, mijn beste zweerd, goed getemperd en fijn gevaagd: als het in benauwde krinkels rond mijn hoofd en lijf, zal bliksemen zal het mij beter beschermen als al de reliquiën van de gansche wereld.'

Op dien oogenblik riep een nachtuil driemaal: dood! dood! dood!, maar zoo luide en zoo benauwdelijk, dat Poppo ervan verschrikte en al die het hoorden.

'Luistert,' riep Poppo plechtig, 'ik aanzie dit benauwdelijk geroep van dien nachtuil als eene laatste vermaninge, het is de doodsbode, die u komt verwittigen, doet toch uwe oogen open en gaat niet uit.'

Reginhard was ook bleek geworden en geheel verlegen ging hij bij zijnen vader en zei:

'Vader, 'k geloove waarlijk, dat wij beter zouden doen van thuis te blijven.'

'En laat uwen moed niet zinken, mijn zoon, om al die kinderprullen en inbeeldingen, die men maar en vindt in zieke hoofden en vrouwenherten, gij zult het licht dragen en aan mijne zijde gaan.'

'Als uw vader niet te overhalen is,' smeekte Odila, en dat hij kost wat kost wil en moet gaan, mijn kind, aanveerdt gij uit liefde voor uwe moeder die heilige reliquie.'

En dit zeggende, hing zij het heiligdom met eene zilveren keten rond Reginhards hals en kustte het met eene stichtende ingetogentheid.

'Kom, Reginhard, hier is het licht, laat ons gaan', riep Guido barsch, 'tot later!.....'

Allen gingen mede tot aan de groote slotpoorte, al zuchten en bidden voor hun behoud en, als zij weder kwamen in de zale, die pelgrim was verdwenen en niemand en wiste noch hoe, noch waar, waarover zij geheel verwonderd en nadenkend waren.

('*t Vervolgt*)

J. LEROY

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.(*)
(9ste vervolg.)

Midlerwijl vloog het rouwvolle nieuws
over 't dorp. - Allenthenen,
doolden van huis tot huis,
de klagende vrouwen en kinders.
Lange aan heur vaders deure,
stond Evangeline, en beschutte heur
oogen met de hand, voor de
reiszijnde stralen der zonne, die daalde, en
heemlijk den dorpweg beglansde,
en 't woonhuis van iederen boer in
guldenen stroodak lei,
en de ruiten in laaienden gloed stak.
Lange, in den huize, lag 't sneeuwwitte kleed
al gespreid op het eetberd.
Dáár stond het tarwen brood,
en 't geurende zeem, met de veldbloem.
Dáár stond de kruike met bier,
en het wrongelbrood(251) versch uit het melkhuis.
Tenden het bord, stond de lijvige zetel
bestemd voor den landman.
Zóó, wachtte 't meisken aan vaders deure,
als de duikende zonne, op
't breede en 't stoorende(251) weiland,
de lange schauwte der boomen
dreef. Ah! èn diepere schaduwe,
dekte heuren geest nu van binnen,
en uit 't veld van heur ziele
steeg er nen hemelsche geur op,
liefde, *zoetheid*, *verkleefdheid*,
hope en *vergevend geduld* ook.
Dan, al heur zelven vergeten,
trok zij het dorp in, en beurde er,
met heuren blik en heur woorden,
het troosteloos herte op der vrouwen,
die met raadloozen stap
langs de duistere velden vertrokken,
voortgepraamd deur hun huiszorge,
en 't steegwordend(252) voetjen der kinders.

(*) In voorgaande talmerk voor *driftocht*, leest *drifttocht.*

Groot en rood, zonk de zonne,
en omsluierde heur blakend gelaat, met
gulden en glimrende dampen,
lijk Moses die kwam van den Sina.
Zoetjes, klonk over 't dorp nu
't geluid dat den Angelus klepte.

Evangeline ondertusschen
doolde in den donkren om 't huis des
Heeren; 't was stille van binnen,
vergeefs daar, aan deure en aan glasraam,
stond zij en horken en loeren,
ont zij, lijk over van angste,
luide en al sidderen '*Gabriël*' riep,
maar geen antwoorde 'n kwam uit
't graf van de dooden,
noch uit het ijslijker graf van die leefden.
Trage op èn einde, keerde zij weêr
naar de wepele(253) woonst van
vader. Het heerdvier lag uit,
en op 't bord stond, onaangeroerd, 't eetmaal.
ijdel en eenig scheen ieder plekke,
en vol nare(254) verkeersels.
Treurig dan, sprak heuren tert
op den trap, en den vloer van heur slaapsteê.
ze hoorde in den doodschen nacht,
de ruischende regenbui vallen,
luide op 't verslokerde(255) loof,
van den boom daar die stond voor de ruiten.
Snijdende luchtte den bliksem,
en 't galmend geluid van den donder
zei heur, dat God in den Hemel,
de wereld zijn werk ook bestierde.
Dan, kwam 't verhaal heur te binnen,
dat ze hoorde over 't recht zijn van God; heur
diepgeschokt herte viel stille,
en rustig nu, sliep zij tot 's morgens.

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(251) WRONGELBROOD = *kaas* (dat komt uit latijn *caseus*), *brood*, *vast voedsel*, dat van *wrongel* gemaakt is. *Wrongel* = gestremde en *gewrongen* melk, dienende om kaas te maken. 't Woord *brood* in den zin van iets dat vast is en geëten wordt, vinden wij in *oliebrood*, *biebrood*, *kalissiebrood*, *suikerbrood*, *paddebrood* (fr. *champignon*).

(251) STOOREN = *sterken geur geven*, in *aangenamen* en soms in *onaangenamen* zin. Ziet DE BO. Hier: *stoorende* weiland = *welriekende* weiland.

(252) STEEGWORDEND VOETJE: voetje der kinders dat steeg, dat steigerig is, dat *tegenhoudt* deur de vermoeidheid. Eng. *weary*, ons *wers*, dat ik elders gebruike.

(253) WEPEL = ijdel, ledig. Ziet De Bo.

(254) NAAR = schrikgevend, ijslijk, treurig, (*lugubre*). *Nare verkeersels*, vertaalt het engelsch: *phantoms of terror;* 't engelsch *narrow* is ons woord *naar*, (benauwdlijk, akelig), doch 'n wordt in geenen anderen zin gebruikt als in dezen van *nauw*, *eng*, enz. Ons voorzetsel *naar* (fr. *près*, *près de*), heeft ook zijn weêrsplete in 't eng. *near.*

(255) VERSLOKERDE LOOF, eng. *withered leaves. Verslokeren* = verslenzen, verwelken; 't eng. WITHERED, met wortel van *weather*, ons *weder*, ware eigentlijk *veranderd*, *verdroogd*, *verzengd* of *verslensd* deur het *weder; verwederd.*

Nog vlaamsche woorden en spreuken[1]

Vrouwen-tranen zijn goedkoop.
Van lachen en krijgt men geen aksteroogen.
Ongeleide eiers zijn onzekere kiekens.
Meenen en missen beginnen met den zelfden letter.
't Is beter onder de galge gebiecht als nooit.
Men vangt veugels, muizen, enz. met een *slagijzer.*

Ge'n moet niet t'haastig zijn, want het zwijntje zou zijn steertje vergeten.

‘Hij zal wel zijn ooren intrekken’ als er sprake is van geld.

Trezetje, mijn bezemtje, wanneer gaat 't zijn?
t' Avond, ten achten, als 't maantje schijnt;
't Sterretje ga' blinken, 't trommeltje ga' slaan,
En Trezeken ga' moeten naar zijn beddetje gaan.

Van een die trage gaat: ‘Hij heeft lood in zijn schoen.’

't Geluk vliegt, en die 't vangt heeft het. - Maar: 't komt al vooren in, en 'tgaat al achter uit.

Als iemand iets doet dat straf moeielijk is, en als men wilt beteekenen dat iedereen het niet en zou kunnen nadoen, dan zegt men: ‘Die dat kent, koopt dat.’

Dat en is *geenen rosten duit*, geenen tinnen knoop weerd: ‘'k Heb nog zoo een op mijnen zolder hangen.’

(1) Bl. 176, in steê van *blauw of geluw*, leest *blauw op geluw.*

Speelt (of slaat) ze maar binnen (of: trekt weg), 't zijn kauwels.

Cyrille, bobille, wanneer ga 't zijn?
t' Avond, in den avond, als 't maantje schijnt:
't Hondtje zal bassen, en 't katje zal piepen;
Cyrille, bobille zal de speelman zijn.

Belle (of Treze) moeiens hondtje,
't zat op haren kloef;
het wikkelde zijn steertje,
en Belle (of Treze) moeie loeg.

Nen eerpel met de pele,
nen haring van ne cent:
't en is wel niet te vele,
maar 'k ben dermêe content.

Ge zoudt hem uit zijn vel schudden van vettigheid.

'Hij en is er maar voor een bakkersjaar,' voor ne korten tijd. 't Moet zijn dat de bakkersknechten bijzonder geerne van baas veranderen.

Do, do, kinne van de winne,
slaapt en doet uw oogskes toe;
hebt gij geene' vaak, g' en moet niet slapen,
wij gaan u een bobbelette maken.

Als men achter iets zoekt en dat het stuk in de nabijheid ligt, men zal zeggen: 'Dat 't nen hond ware, hij zou bassen' of 'hij zou bijten.'

Kinderspel: Men doet twee einden touwe kruiswijs over malkander rap en zeere glijden, terwijl men zegt:

Zinge, zinge, zage,
den torre ga mêe naar Gent;
en als mijn moeder koeken bakt,
wij zitten er zoo geerne omtrent.
Stookt vier! maakt vier!
ter eere van Sinte Maartensvier.
Wij zetten hem daar in 't hoeksken,
wij geven hem daar een koeksken;
wij zetten hem onder de tafele,
wij geven hem daar ne wafele;
wij steken hem onder den trap,
en wij geven hem daar ne scheutel pap.

Als de kinders schreemen, dan zingt de moeder:

Tjonke, *tjonke*, *de vijle gaat aan*;
t' avond gaan wij dansen;
me'n gaan geene speelman moeten hên;
ons Jantje zal wel tjonken.

Dat het mijn *doens* ware, dat spel zou kort keeren.

'Ik ben voor ne' God die gauwe loont': Ik beb geerne dat alles rap en zeere gaat.

Jodezweet = water en melk.
Ge'n gaat nooit geen potjes breken als ge geene en handelt.
Jans haar gaat nog *wederschieten*: herschieten.
Ne *kruimebijter* = een zaalrugde peerd.

Die pruttelare, 't is juiste lijk een henne die moet leggen, lijk een oud pitje van 80 jaar.

Van ne vierigen, nen hitsigen: 'Hij is nijdig lijk een spook.'
Van den hane maken = beslag maken.
Nen derde knie hebben = met ne slijpsteen gaan = klets zijn.
Van ne ruttelare, pruttelare, enz.:
Grol, prol, voor ne niemendol.

Hij is den worme doorkropen. = Hij en zal van die ziekte niet meer weten, hij is al te oud gegroeid.

Zijnen hamer in 't dak steken. = Er niet meer achter kijken.

Hij en is geen blende, geen beschimmelde kluite (niemendalle) weerd.
G.V.D.P.

Mingelmaren

D*RIJ geestelijke voordrachten door E.H. Hugo Verriest*, dit is de hoofding van een lief boeksken, van 66 bladzijden, dat onlangsleden bij Siffer, te Gent, verschenen is. Deze voordrachten die voor de leerlingen van de Hoogeschool te Leuven uitgesproken wierden, geven gansch het wezen, het hert en de ziel weder, van onzen eigenaardigen begaafden vlaamschen redenaar. Alle bladzijden zijn zooveel stralen uit den geest van den beeldrijken dichter, van den kunstbeschouwer, van den uitmuntenden leeraar.

In drie voordrachten geeft hij eenen kunstigen schets van het christelijk vlaamsch leven bijzonderlijk bij den deugdelijken landman, en ook wat het bij de hoogstudenten is en zijn moet. Hij zoekt en vindt de wetten die hunnen geest verlichten, hunnen wil versterken, en hunne werkdadigheid vervromen, en alzoo heeten zijne drie voordrachten licht, sterkte, vroomheid.

Licht geeft eene dichterlijke, nog al breedvoerige schildering van de eenvoudige christene vlaamsche buitenlieden, wier doen en

denken, wier streven en strijden, wier sprake en zede, wier vreugden en kruisen spreker gestadig gadeslaat en doet bewonderen.

De landman, altijd in betrek en strijd, met de schoone maar vreezelijke nature, bewondert, vreest en boet.

Hij zoude zelfs de nature aanbidden ware het niet dat de man Gods die hem verder wijst en dieper sticht, hem toogt en leert dat al deze wonderheden maar uitwerksels en zijn van een Opperwezen, van God die de bronne is van alle waarheid, van alle goed zijn en van alle schoonheid. Op de veropenbaring en door eigen leeren staaft de priester zijne gezegden. De eenvoudige mensch aanveerdt de waarheid, omdat hij in zijn zelven eenen nood naar hooger licht gevoelt; omdat hij ziet hoe het leven van den priester met dat licht overeenstemt, en omdat hij gewaar wordt dat daarbuiten maar ongeluk, verlaging, onvatbare mist te vinden is.

De geleerden zien wat verder, grijpen wat dieper in de wetten der nature, wegens den loop van hemellichten, het wassen en bloeien der planten, het ontstaan en het groeien der dieren... maar het laatste woord, de hoe, de waarom, de waarnaar blijven op te helderen, blijven eeuwig weg. Zij ook zij moeten naar God om licht... In 't voorbijgaan handelt spreker over de kunst met eene bevoegdheid die hem eigen is: ‘Gelijk de schoone nature’, zegt hij, ‘de weerspiegel is van God, zoo is de kunst zielenwoord, zielenzang, herschepping. Zij moet de ware weerspiegeling zijn der ziele; zij ook moet schoon, goed en waar zijn of zij en doet niet zinderen, niet gevoelen noch genieten.’

Sterkte. - De buitenmensch staat rotsesterk in de waarheid en in zijn geloove. Waarom? Omdat hij ineenvoudig is, omdat hij in eenen kleinen kring van werken en denken, van minnen en begeren, beweegt. Hij is verre van het bederf, van de slechte huizen en lezingen der bedorvene steden, zijn leven ligt in eene korte grepe samengevat, 't is van een stuk.

Geheel zijn leven en wezen is omwald en doorweven van den godsdienst, die hem in het hert en de ziele, ja tot in het merg der beenderen zit, en dat van aan de wiege tot in het graf. Dit wordt gestaafd door vele christene geplogentheden.

Een mist nochtans komt soms die heldere zonne benevelen. 't Is 't bijgeloof, 't is slecht voorbeeld van de hoogere standen die in tegensprake leven met hunne overtuiging, 't is slecht varen al wel leven, 't is de dam die gemetst is tusschen hen en de hoogere wereld in tale en gebruiken.

Veel hooger volk is flauwer in zijn geloove, omdat de godsdienst alzoo met hem niet vergroeid en is, omdat het te gemakkelijk zijn gedacht ziet involgen. Het is te veel geholpen en voorgedaan, ondernemingsgeest en werkzaamheid en bezielen het niet genoeg...

De opvoeding is niet krachtig genoeg, zij en is de uitbreiding niet van het begin des levens, noch het versterken der vlaamsche christene kindsheid.

Vroomheid legt ons op christen en vaderlandslievend te zijn en is gesteund op een vers van onzen vlaamschen Meester:

> Doet wat ge doet
> Doet wat ge moet
> Gebaren is niet goed.

Buitenmensch en hoogstudent moeten een oorbeeld hebben gesteund op de liefde tot den godsdienst en tot het vaderland; en die dat niet en heeft, of het maar gedeeltelijk en heeft, en handelt niet met vroomheid.

Hij moet zijnen vlaamschen aard, zijn eigen wezen bewaren, hij moet zijn eigen volk doen herworden in taal, in kunst, in geheel zijnen levenswandel, hij moet de spreuke logenstraffen:

> Het bloed des volks roept vlaamsch,
> en gij, ge en hoort het niet.

Hij moet God en de Kerke beminnen

'Uwe kerk,' zoo eindigt de spreker, is de groote kerk; waar hooger ramen klaarte gieten over leerend woord, en warmte in hert en doenden wil; wier klokkengalm en zanggeluid de verre geesten, de verre herten, de verre volkeren binnenroepen, waar open poorten den volke toevlucht geven en rustensoord.

Gij zijt de zonen der Kerk.

Zult gij het zijn?

Ik hope van ja, ik ben zeker van ja.

De plaats die gij in de wereld bekleeden gaat, het werk dat gij in de wereld verrichten gaat, het woord dat gij in de wereld spreken gaat, het leven dat gij in de wereld leven gaat, zal maken dat gij zijt:

> ons *hooger*, *vlaamsche*, *christen* volk.

Daarover sluite ik, en keerend naar den autaar, spreke ik dit laatste woord:

> Heer, hier zijn uwe trouwe knapen!
> Zend over hen licht, en sterkte, en vroomheid.'

Dr C.P.

HOEVEEL vrome sproken en stichtende gebeurtenissen over Gods lieve Heiligen, liggen er onder het stof der jaren en in het geheugen van ons volk niet verborgen, die 't christen Geloove en Vlanderen ter eere zouden strekken, wierden ze aandachtig nagespeurd en thoope gelezen. In afwachting, dat vakmannen voor geheel Vlanderen hand aan 't werk slaan, zij het ons toe-

gelaten hier een nieuw levensbericht aan te kondigen van eenen van Gods lieve Heiligen, die hier in onze streke voortijds nog al veel vereerd wierd.

Leven van den heiligen FRANCISCUS VAN GERONIMO, *vermaarden volksprediker*, *door E.H.* HECTOR CLAEYS, *onderpastoor en leeraar aan 's Rijks middelbare school te Nieuwpoort.* Dit is het voorblad van eenen boek van 250 bladzijden, die te Pitthem, bij de weduwe Veys-David in 1899 gedrukt wierd, en er te verkrijgen is tegen 2 franks.

'Over omtrent een zestigtal jaren, was de godvruchtigheid tot Sint-Franciscus van Geronimo zeer bloeiend te Oedelem, onze geboorteparochie,' zoo begint de opsteller zijne voorrede. 'Vele personen kwamen er zijn beeld vereeren en hem aanroepen tegen alle slag van ziekten en kwellingen.

De geestelijkheid van Oedelem heeft thans de hand aan 't werk geslegen om die godvruchtigheid, welke sedert lang reeds zeer vervallen is, herop te beuren. Om daartoe eenigszins mede te helpen, hebben wij het leven van den vermaarden volksprediker, die zooveel voor het geluk en welvaren van het volk, en inzonderheid van de werklieden en de arme menschen gedaan heeft, beschreven.'

En verder zegt schrijver: 'Wij wenschen uit ganscher herte dat onze levensbeschrijving iets zoude mogen bijdragen om Sint-Franciscus van Geronimo bij het vlaamsche volk meer te doen kennen, beminnen en eeren.'

Uit deze woorden, gelijk uit geheel den inhoud van den boek, moet men besluiten dat de opsteller, niet eene uitgebreide drooge geschiedenis, maar veeleer een stichtend levensverhaal, eenen deugdelijken volksboek over den heiligen Franciscus van Geronimo heeft willen schrijven, en 't is dan als dusdanig dat hij dient beoordeeld te worden.

De opgaven van levensberichten, en de menigvuldige aanhalingen die van onder op de bladzijden aangeteekend staan, getuigen dat de opsteller vele geschriften geraadpleegd, en ze tot grondslag en leiddraad van zijn werk genomen heeft. Zij zijn zoo wel uitgekozen dat zij de aantrekkelijkheid van het werk vermeerderen.

De taal en de trant van den opstel, alhoewel verzorgd, zijn eenvoudig en gemoedelijk, en bijgevolg door iedereen vat- en genietbaar. De belangstelling van den lezer is gestadig opgewekt en aangejaagd door levende voorbeelden en ingrijpende toestanden, en 't is te voorzien dat dit boek met gretigheid zal gelezen worden van het deftig volk.

Daarenboven schijnt deze boek geroepen te zijn, om in onzen tijd van maatschappelijke aangelegentheden en volksroeringen, vele meer goed te stichten als de beste verdichtsels die dagelijks door ons volk gelezen worden.

Goed zal hij teweeg brengen bij de leidende mannen in de samenleving. Immers aan al de edelmoedige zielen, die de gaven van hert en geest gebruiken, om het volk en bijzonderlijk de werklieden en de armen op te helpen en te richten, zal het laten kennen wat het Geloove vermag als het gepaard gaat met heilige overtuiging, met christene zelfsopoffering en rustelooze werkzaamheid.

Het lezen van dit werk zal hun voor de oogen stellen, eenen man die hem dag noch nacht ruste gunde, eenen man die, steunende op God en wantrouwig van zijn zelven, de menigten aangreep, de diepte hunner ziele peilde, hunne gebreken en kwalen bloot lei en genas, eenen man die volherde in het werken, boeten en bidden voor zijn volk, tot zijn 74ste jaar! Teleurstelling, ondankbaarheid en smaad heeft hij somtijds op zijne bane ontmoet, maar hoe heerlijk, hoe prachtig en was de oogst niet, dien hij in de schuren van den hemelschen landman mocht bergen!

Deugd zal hij doen aan de ongelukkige verlatene en schuldige kinderen van het volk.

Want zij zullen gevoelen hoe de kerk met hare priesters niemand en verlaat, niemand en verstoot, maar hoe zij hulp en troost heeft voor alle kwalen, zalve en lavenisse voor alle wonden; hoe zij niet meer als hare meester, de wieke uitdooft die nog veust, noch het gebroken riet vertrapt. Immers al de standen der samenleving zijn de aandacht en de zorgen van Franciscus weerdig. Hij gaat bij armen en rijken, bij zondaars en deugdzamen, bij buitenmenschen en steêlieden, bij zieken en ongeneesbaren, bij kaailoopers en matroozen, bij gevangenen en galeiboeven, en ja tot bij dezen die het diepst in de ondeugd verzonken lagen, en allen weet hij door den heiligen godsdienst te verheffen en te veredelen.

De tijd dien Sint-Franciscus te Napels beleefd heeft, mag in menige opzichten, met den huidigen staat van zaken in onze streken, vergeleken worden en daarom is dit werk te goeder stonde verschenen.

De onvermoeibare schrijver verdient, over het opstellen van zijn twaalfde boekdeel, den rechtzinnigen dank van het vlaamsche volk.

Dit levensbericht is wel geschikt om als prijsboek uitgedeeld of als aanmoediging uitgeloofd te worden in vergaderingen, zondagscholen en allerhande beschermgilden, want het verdient in alle christene werkmansgezinnen binnen te dringen en het zal er uittermaten vele goed doen.

C.D.L.

IN de geschiedenis van Polen heb ik het volgende gevonden. Ik vertaal:

In de stad Rheims, in Frankrijk, ligt van onheugelijke tijden, een Evangelie in slaafsche taal (Slowiauska) gelijk de H. Cyriel en Methodius het vertaald hebben. Op dit evangelie legden de koningen van Frankrijk den eed af bij de krooning en zalving. Rijkelijk bewrocht met gouden deksel, versierd met edelgesteenten en heilige relikwie'n; het is gekend onder den naam van *Texte du sacre.* Het wierd bewaard bij de kleinooden der koninklijke krooning. Lang bleef het een raadsel, van waar, wanneer en op welke manier het te Rheims gerocht was, bij welke gelegenheid, door wien en ook wanneer het geschreven wierd? Eindelijk Pieter de Groote, keizer van Moskou, die het bezichtigde in 't jaar 1717, bekende aan de opzieners van den schat, dat dit stuk *Slovaksch* geschrift was. - Ten tijde der fransche revolutie was dat boek als verloren beschouwd; alleenlijk verschillige werken mieken er nog gewag van. Het geluk wilde dat zeker reiziger uit Rusland, Turginiew bij name, bij het onderzoeken der handschriften der Rheimsche bibliotheek, op dit evangelie viel.

Het is geweten dat Napoleon I, nadat hij consul uitgeroepen wierd, gebood de laatste bewaarde handschriften en raargeworden boeken in 't land zonder uitstel naar de municipale bibliotheek te brengen.

Op die manier, bestond de '*Texte du sacre*' van zijne kostbare versiersels ontbloot, in de stedelijke bibliotheek van Rheims. Szaffarzyk beweerde dat dit geschrift voortkwam uit de XIIIde of XIVde eeuw. Later wierd Jastrzebski, leerling bij de diplomatische school van Parijs, naar Rheims gezonden om hem oogenschouwelijk te overtuigen van de weerde van dit handschrift. Hij gaf een officieel verslag en beweert dat dit eerste deel geschreven was door den heiligen Prokopus, abt bij de Bohemers Czesi les tchech, daaromtrent tusschen de jaren 1010 en 1040. Bij dit deel was nog een ander, later geschreven, volgens het bijstaande jaartal 1395.

Tot het zelfste besluit kwam Hauba, die in 't geheele niet en wist van het werk van Jastrzebski. - Het eerste deel van deze evangeliën, door Prokopus geschreven, is het oudste gedenkteeken van het Cyrielsgeschrift. Karel IV, keizer, gaf het geschrift in 1347 aan het klooster der Benediktijnen in de voorstad van Pragen. Het schijnt dat het binst den oorlog der Hussieten is dat dit Evangelie naar Konstantinopelen overgebracht wierd; en op het einde kreeg de kardinaal van Lotharingen het in handen, en gaf het aan de kerk van Rheims.

A.D.L.

[Nummer 16]

Het gravelijk Slot van Franchimont
(*Vervolg van bladz.* 230)

DE nacht was altijd even donker, geen sterre en was er te zien in geheel den hemel, die dikke vol zat en zwart; 't en hagelde niet meer, maar 't waaide en 't stormde, dat de boomen plooiden en dat de takken krakend beneden vielen. De wind was ijskoud. Vader en zoon stappen met een slag van razen vooruit; zij kennen den weg en de dreven naar den bosch der Veenen. Reeds gaan zij eene groote half ure; de wind woedt feller en feller; 't begint te regenen; dikke half vervrozene druppels kletsen tegen hunne kaken en op hun leêren jachtgewaad, de druppels vallen dapperder en dichter en 't begint te stortregenen. Die regen is koud als ijs; hunne beenen worden stram van de koude en hunne borsten jagen van 't lastig asemhalen. Zij zijn aan den bosch gekomen, hebben de dreve erkend, en stappen altijd voort, lekende van 't ijswater; zij en spreken geen woord, maar kijken en loeren onder hun haren hoofddeksel.

Al met eens zijn zij geware, dat zij van den weg af zijn en te midden de struiken en de bramen zitten. Hoe is dat gekomen? Zij en kunnen het niet denken, zij kennen nochtans wel den weg; over eenen stond nog waren zij in de dreve. Waar mag die weg nu zijn? Gezocht! Zij stappen rechts op, de doorns en de bramen schrampen en steken, maar hunne beenderlingen zijn van sterk leder en met stalen gespen hard toegesnoerd. Bateloos, nievers noch wegel, noch weg. Dan slaan zij slinks op, maar geen dreve te vinden. Eindelijk schijnen zij een nieuw besluit genomen te hebben en stappen voorwaards goed kome het uit. Nu en dan hooren zij luider en dichter: Dood! dood! dood! De wind stormt altijd even geweldig, en 't regent voort, dat 't giet.

‘Dat is aardig,’ grolde Guido in zijnen vervrozen baard, ‘ik wete wel dat deze bosch maar eene mijle breed en is, op twee lang, en wij gaan reeds drie uren in de zelfste richting en wij zitten nog altijd te midden die verduivelde bramen en doorns.’

Eindelijk gerochten zij er toch uit; maar zij zonken nu tot halfwege hunne beenen in 't slijk; zij waren in eene zompe of moeras. Hunne knie'n en leden wierden stijf en stram en hunne borst joeg van langs om meer. Hier komen zij op vasten grond. 't Is eene breede dreve; zij herkennen ze. 't Is de dreve die naar de mote van Becco geleidt.

Al met eens zitten zij in eenen draaiwind en 't ronkt en 't huilt al dat rondom hen is.

‘Vader!’ roept Reginhard, ‘kijkt eens wie er daar staat?’

Guido staat stille en kijkt, en wat ziet hij? Tien stappen voor hem, daar staat een manskerel. Hij schijnt, de armen gekruist op zijnen borst, in eenen langen pelgrimsmantel gewonden, 't is te donker om zijn wezen te zien.

‘Reginhard, heft uw licht wat hooger,’ zei Guido.

‘'t Is de pelgrim, vader, ja, mijne oogen zijn jong en zij zien helder, 't is hij.’

Ja-ja, 't was hij, en zonder ooit te denken hoe aardig en onuitlegbaar de tegenwoordigheid van dien pelgrim op die ure en op de plaatse ook mochte zijn, gaan Guido en Reginhard rechte naar hem toe, maar naarmate zij naderen, zoo gaat hij achteruit. Een schaterlach klinkt in hunne ooren en zij zien 's pelgrims oogen laaien en stralen gieten, alsof ze van vier waren.

Guido wordt gram. Nu voelen zij onzichtbare dieren, die rond hen springen en in de ijzeren gespen hunner beenlingen bijten, dan worden zij alhier en aldaar gestooten, alsof zij tegen iemand of iets liepen; maar zij en zien noch boom noch mensch noch stake, 't en zij die helsche pelgrim, die op eenige stappen van hen blijft achterwaard gaan en nu en dan afgrijzelijke schetters uitsmijt. De lucht wordt verdossemd en 't asemhalen lastig en moeilijk; nu begint het rondom hen te blazen en te schuifelen, alsof zij omringd waren van duizende serpenten. Daarachter omringen hen wel honderd wolven, die afgrijzelijk beginnen te huilen. Zij hooren dat wreed gehuil, maar zij en zien geen wolvengedaanten. Guido wordt woedend, hij neemt den lichthouder en wil beter zien. Daar, op een tiental stappen voor hem ziet hij de mote van Becco, en boven daarop eene groote zwarte gedaante. Den benauwdelijken Gorr.

Al met eens voelt Guido hem langs alle zijden vastgrijpen en met onweêrstaanbare kracht voortsleuren.

‘Mijn zoon Reginhard!’ klinkt het benauwdelijk en droevig. Reginhard verschiet, kijkt en voelt rond hem, zijn vader is weg en verdwenen en nievers en ziet hij zelve het licht noch het lichtvat meer. Wat verder op hoort hij nog een pijnlijk gegil gevolgd van ijzelijk getier en vreugdegeroep. De mote berst open en uit die borste komt er licht en helderheid. Reginhard verschrikt, en sluit zijne oogen toe; hij voelt zijne krachten weggaan, zijne knie'n plooien en zijne beenen weigeren hem nog te dragen, hij zinkt ter aarde, maar al vallen heeft hij zijne reliquie genomen en aan zijne lippen gebracht....

***

(*'t Vervolgt*)

J. LEROY

Het huisgerief van onze Voorouders
Volgens eene boedelbeschrijving van de jaren 1600.

I. - In de kuecken

Alvoorens een latte, met drie hanghes.
Item drie spitten, met rollen.
Item een ander spidt, met een rolle.
Item een spidt, dat van 't zelfs draait, met drie groote sticken loodt.
Twee yser tumelaerkens ende een aen den cleenen brander om de spitten in te drayen.
(Een *thumelaer* zegt *De Bo* is: ‘Een elleboogde ijzer dat klinkt of basculeert op eenen nagel of spil die door den elleboog zit.’)
Item een yser braetpanne.
Item drie yser lepels.
Item een yser vischpaen.
Drie roosters, twee cleene ende een groote.
Item een druipere.
Negen potschyven.
Item twee keersnuyters.
Item een trochschreper.
Item een scharfmes.
Item twee raspers.
Item een brander.
Item een schippe ende tanghe.
Item twee hanghyzers.
Item twee polyzers.
Item vier yser potten, onder cleen en groot.

Metael in de keucken

Twee copere coffoiren, met houtte voeten.
Een panneken met een waterschepper.
Een stamyne.
Twee vischpaenen, met ijzer staerten.

Een vuerpanne.
Een koelback van copere.
Een mortier met een stampere.
Item een groote metaele tassche.

Bleckwerck in de keucken

Een blecke comptoir kandelare.
Twee blecke kaffoiren.
Een blecke raspere.
Een blecke coelbak
Item VI blecke decseles, onder cleene ende groot.

Thin

Item XXII plateelen, ghenaemt drie ponders, van ghelyck thin, omghewapent.
Item VI plateelen, van ghelyck thin, onghewapent, ghenaemt vier ponders, weghende t' samen mette naervolghende partie acht steen, twee pont.
Item twee plateelen, van ghelyck thin, onghewapent, d'eene genaemt vyf ponder, ende andere VI ponder.
Item vier dosynen en half Ingelsche telliooren, ghewapent met 's besitters wapen.
Item XV gelyke thinne schotels, ghewapent alsvooren, ghenaempt vier ponders.
Item achtien ghelycke Ingelsche schotels, om fruyt in te dienen, ghenaemt drie ponders, ghewapent alsvooren.
6 thinne lepels.
Kandelaers.
Com, met een pynte.
8 commekens.
Een lampte.
2 crousekens.
2 zoudtvaten.
2 mostaerdpotten.
Een pynte kanneken.
Een botercom.
Een becken.
3 waterpotten.

Ander keuckengerief

XVI steenekannen, onder cleen ende groot, soo staende op het boort als hangende aan het kannereck.
Twee houtte zoudtvaten.
Drie backen en de schotelen van houttewerk.
Neghen mattestoelen, onder cleen ende groot.
Item twee cussens.
Item een driepeckelstove.
Item een tafelken, van witten houte, om de dienstboden op te eten.
Item een dwallier van wagenschot.
Item een lynwaetkasse van waghenschotte.
Een cleen toevoeghende tafelken van waghenschotte.
Een spint schapraede, met vyf dueren, van waegheschot.

II. - In de cleene sallette

Alvoorens een lydecant met gheluwe ende zwarte behangsels, ende vier vergulde appels daarop.
Item een bedde ende oorpullen, twee spaensche saerdgen, III roode ende wit, een tierentyne beddecleet, oorcussen ende lendecussen daertoe dienende.
Item een behangsel van goude leeren, de grondt zwart, t' saemen zes sticken.
Item een buffet, boven gemaect by vorme van scribane.
Item een vuttreckende tafele.
Item een tapyt vlu daarop.
Item een stuck ghemaect mette naelde wesende onsen Heere aan het cruyce, staende op het voornoomde buffet op een voet.
Item twee effigies representeerende haerlieder doorluchtigste hooghede Albertus ende Isabella.
Vyf andere schilderyen, representerende de huusvrauwe ende voorhouders van den overledenen.
Item een beeldeken van Marie en Jhesu, staende voor de schauwe.
Item zes ynckel mans stoelen.
Item vyf ynckel vrouw stoelen.
Item een manszaelstoel.

Item een dobbel vrauwestoel.
Item zes zittecussens van tapyede vlu.
Item twee metale branders, met twee yser duyckerkens.
Item een schippe, tanghe, ende blasebalck, gheaccomodeert met metael.

III. - In de salette

Alvooren een behangsele van goude leer, de grond zwart, tsamen makende acht stucken.
Item een voetmatte, lanck omtrent drie stappen.
Item een metaelen coelback.
Item een tanghe ende vierschippe, gevrocht met metael, daer benevestens een blaesbalcke met een metaelpype.
Item twee metale branders, met twee yser duyckers.
Item drie vrauwe dobbel stoelen van zwart leder.
Item drie groote tapytzittecussens, ligghende in de voornoemde dobbel vrauwe stoelen.
Item vier schabellebancken, met vyf pilaeren.
Item een groote uuttreckende tafel.
Item een tafereel benevestens de schauwe, met twee luycken, betoonende het uuterste oordeel, de moulleuren vergult, daer in dat staen eenige voorouders van den bezitter.
Item een stick schilderye voor de schauwe, ghenaempt Patricius Romanus, representeerende eene dochter die haer vader in de vanghenesse norrierde.

IV. - In de groote zale

Alvoorens een carotse, met een dysele daertoe dienende.
Item een schabellebanck.
Item een quaerte van den Nederlanden.
Item een ander quaerte van Amsterdam.

V. - In de cleene zale

Item een cleerschaprae, met twee deuren.
Item twee barders, teene met kussen, om craeghen op te recken.

VI. - In het groot comptoir neffens de zael

Alvoorens een trasoir van wagenschot, met twee pillaeren.
Item een schabelle.
Item een casse van witten houte, daerin hanghen besitters wapenen, rappieren, bussen ende voetbogen.
Item twee luyten.
Item eene metaele trompe.
Item twee yser gheghoten branders.

AUG. VAN SPEYBROUCK

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(10ste vervolg.)

Viermaal was 't zonnelicht op-
en ondergegaan, en ten vijfden
dage, riep vroolijk den haan
naar de slapende meiden der hofsteên.
Zaan, langs de geluwe(256) velden,
in zwijgenden treurenden optocht,
kwamen de Acadische vrouwen,
van hof en gehuchte uit den omtrek,
drijvende op zware wagens
hun huishave(257) strandwaard. En staande,
keeken zij ruggewaard nog,
om weêr eens hun woonoord(258) te aanschouwen,
eer het verdween uit hun ooge,
in den draai van de bane, en in 't woudland.
Dicht aan hun zijde, liepen de kinders,
en tierden op de ossen,
wijl zij nog vaste in hun handjes
wat brokken van speelgoed omklemden(259).

Zóó nu, haastten ze hun voort,
naar den mond van het Gaspereauwater.
Dáár, op den zeevloer, gehoopt al deuréén,
lag het huisgoed der boeren.
Gansch den dag deure, wrochte den boot,
tusschen 't strand en de schepen;

gansch den dag deure, kwamen de wagens
al zwoegen het dorp af.
Late nu, in den namiddag,
als 't zonnelicht 't ondergaan naarsde[260],
galmde wijd over 't veld,
't geroffel der trommels op 't Godshof.
Derwaard[261] woelden de vrouwen en kinders.
De deur van Gods huis ging
plotseling open; de wacht kwam vooruit,
en in rouwvollen stoet nu,
volgden geduldig de Acadische boeren,
zoo lang daar gevangen.
En lijk beêvaarders, reizende verre
van huis en van streke,
zingen al gaan, en in 't zingen
hun wers zijn en moe zijn vergeten,
zóó, met het lied in den mond ook,
daalden de Acadische landliên,
van Gods huis naar de zee toe,
te midden hun vrouwen en dochters.
't Jonkvolk stapte van vooren;
zij sloegen hun stemmen te gare, en
zongen met bevende lippen,
e lied van de Roomsche geloofsboôn[262]:
‘Heilig Herte van Jesus,
gij altijdspruitende bronne,
vult ons herte vandage,
met sterkte en gelaten geduld!.... en
de ouderlingen die volgden,
en 't vrouwvolk dat stond langs de bane,
zongen dien heiligen zang meê,
en boven hun hoofd, in de zonne,
mengde er de vogel zijn lied in,
lijk stemmen van geesten die weg zijn.

Evangeline, halfwege naar strand toe,
stond zwijgend te wachten,
niet overmand van droefheid,
maar sterk op dees stond van lijden.
Stille en bedrukt, zóó wachtte zij daar,
ont de stoet heur nabij kwam;
nu, aanschouwde zij Gabriëls wezen,
dat bleek en ontroerd was,
en met heur oogen vol tranen,
zoo liep zij met haasten hem tegen,
greep zijne handen, lei heur hoofd
op zijn schouder, en suisde hem:

‘Gabriel, jongen, heb moed!..
   is 't dat wij malkander beminnen,
niets in der waarheid 'n kan er ons schaden,
   wat onheil ons treffe ook.’
Monkelend sprak zij die woorden,
   maar zweeg al met eens, want heur vader
zag zij daar traagzaam vooruitgaan,
   maar, ai toch! wat was hij veranderd!
Weg, was de gloed van zijn wangen,
   en 't vier uit zijne oogen, zijn voetstap
scheen nog zwaarder, deur 't moedeloos herte,
   dat woeg in zijn boezem.
Maar met nen zucht, en nen grimlach,
   zoo vloog ze hem ten halze en omarmde hem,
ende sprak woorden van liefde,
   waar woorden van troost niet 'n baatten.
Zóó trok de weevolle stoet,
   naar den mond van het Gaspereauwater.
Dáár, stond het al overende
   in 't woelen en 't roeren van 't laden.
Neerstig wrochte den boot met zijn vrecht;
   in 't geharrewar, wierden
vrouwen gescheurd van hun mans,
   en moeders ook zagen te late, hun
kinders die bleeven aan land,
   en die kermend hun handjes uitstaken.
Zóó moest Baselis, moest Gabriël meê,
   op verschillige schepen,
binst dat Evangeline met vader
   vol wanhope aan strand bleef.
't Werk 'n was niet halfwege,
   als de zonne ging slapen, en 't dumster,
dieper, verdonkerde alomme,
   en met haasten trok de ebbe van 't zeevlak
vluchtende voort van den oever,
   en liet er de strepe van 't zand, vol
aangespoeld goed van 't getij,
   vol kelp[263] en vol slibberig zeewied[264].
Verder, en ruggewaard voort,
   te midden hun huisgoed en wagens,
lijk e leger[265] van Heidens[266],
   of krijgers verstrooid na den veldslag,
met de zee, die den weg afsneed,
   en de schildwachten naast hun,
lagen de Acadische boeren,
   huisloos gelegerd voor 's nachts daar.

Nu ging het water al burlen weêr
naar zijn onderste diepten,
trok naar beneên, langs den zandvloer,
de rutlende keien, en liet er
inlandsch, en ver op den oever,
't gestrande bootjen van 't scheepvolk.
Dan, met valavond,
kwamen de koeien naar huis uit hun weiland;
zoete stoorde in de vreedzame damplucht,
de melk van hunne uiers;
Loeiende, wachtten ze en lange,
aan 't welbekend schof[267] van den hofgrond,
wachtten, en keeken vergeefs,
naar de stemme en naar de hand van de melkmeid.
't Dorp was stille allerwegen;
geen Angelus klonk uit Gods huis meer,
nievers, geen rook op de daken,
geen licht meer, dat blekte uit de ruiten.

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(256) GELUWE VELDEN, eng. *yellow fields;* waarschijnlijk de *stoppelgrond* der akkers; immers 't koorn was binnen, zooals Longfellow het hooger getuigt.
Geluw of *geel*, elders *geelve*, *geelf*, *geelwe*; in 't middelnederlandsch: *ghele*, *ghelu.* De *w* ontmoeten wij in 't engelsch *yellow*, alsook in den tweeden naamval van 't middenhoogd. *gel*, *gelwes.* Nieuwhoogduitsch *gelb;* latijn *helvus.*
Geel is verwant met *gal* en *goud.*

(257) HUISHAVE = huisgoed: eng. *household goods* ('t goed van 't huishouden). HAVE, middelnederl. *have*, oudhoogd. *haba*, middelhoogd. en nieuwhoogd. *habe*, oudfriesch *hava*, van den zelfsten stam als *hebben*, eng. *to have*, duitsch *haben.* Verwant met latijn *habe□re.*
HAVE heeft den algemeenen zin van 't is gelijk welke goed; vandaar *liggende have* (onroerend goed), *tilbare have* (roerend goed, tillen = opheffen), *levende have* (*vee* en huisdieren). Niet te verwarren met *haven*, fr. *port*, dat in Vlaanderen ook zonder *n* gebruikt wordt; bijv.: 't schip is in de *have*; *Brugge-zeehave*, enz.
't Werkwoord *havenen* heeft de beteekenisse van *behandelen*; van daar *handhavenen* of *handhaven.* Vergelijkt nog 't woord *handhave* = *handvat*; (de handhave van 't mes), ook *handhave* = *behandelinge* van 't *handvat;* bijv.: *geeft de spâ* (spade) *hier*, *ge'n hebt er geen* HANDHAVE *van.*

(258) WOONOORD = oord, ook *hofstede*, waar zij woonden: engelsch, *dwelling*, werkwoord *to dwell*, verblijven, van dáár *dwelling-house* = woonhuis, en *dwelling-place*, woonoord, verblijfoord; 't woord *oord* beteekent 1°/ *spits*, iets dat uitsteekt, (in 't angelsass., 't oudnoordsch, en 't middenhoogd.); 2°/ *hoek*, (in 't middenhoogd.); 3°/ *plaats*, *plekke*, (in 't hoogd. en 't nederlandsch); *woonoord* dus, woonplaats, ook verblijfgrond, in naderen zin hier, hun *geboerte*, hunne *hofstede.*

(259) KLEMMEN, in den zelfst. zin en van den zelfst. wortel als *klampen*, eigentlijk VASTHOUDEN, ook *vastzetten*, *doen vasthouden*, van *klem*, *klam*; omklemmen = met handen, vingers of arms stevig vasthouden, eng. *to clasp. Klemmen* of *klimmen* in den zin van rijzen, fr. *monter* heeft den zelfsten grondzin, en als eerste beteekenisse: *rijzen al vasthouden*, (op nen boom klemmen of klimmen, nen berg be*klimmen*, *klimoprangske*), later in algemeene bediedenisse van *monter*; bijv. *Hoe is Christus ten hemel geklommen?...* men zegt ook de *Hemelvaart* van Christus, VAREN

is hier in den zin van *voortbewegen*: indogermaansche wortel *per* = doorgaan, vergelijkt nog *bedevaart*, *bedevaarder.* Geschiedt de beweginge op 't *water*, dan is 't fr. *naviguer*, geschiedt ze bijv. met *rijtuig*, duitsch, *fahren*, dan is 't *rijden*; vergelijkt de spreuken *vaarwel*, *vaartwel* (adieu); hij heeft *welgevaren* (iets is hem gunstig geweest), enz.; vergelijkt nog: *ervaren* (peritus), *vaart*, *vaardig*, bereid tot de *vaart* of *reize* (ook veerdig), *varende vrouwe* = draaiwind, wervelwind, windhoos (fr. *cyclone*), enz., voor VARENDE VROUWE, ziet den *volksuitleg* in DE BO. (West vl. IDIOTICON, Heruitgegeven door J. SAMYN, 1892, bl. 1072) zoo als hij daar wonderschoone gegeven is door G. GEZELLE; *'t is 't lezen weerd.*
De varende vrouwe is bij *ons volk*, dat licht vooruitloopende, varende, draaiwindeke, dat zelfs bij zomertijde, langs de wegen, zand en blaren èn endeken meêvoert.

(260) NAARZEN = naderen; gebruikt ook door ED. DE DENE, K. CALLEBERT, en K. DE GHELDER.

(261) DERWAARD of *derwaarts*, zoovele als *daarwaard*, *naardaar*, eng. *thither* ook *thitherward.*
Den uitgang *waard*, *waart* of *waarts*, vinden wij op 't einde van menige woorden om de richtinge te bedieden, bijv.: *huiswaard*, *Bruggewaard*, *opperwaard*, *aanwaard*, *omleegewaard*, *te landewaard op*, enz., ook hij kwam van *huiswaard*, van *Thorhoutwaard* ('t is te zeggen *uit* die richtinge); wij hebben nog bijv. *dien berg ligt noordwaard*, *zuidwaard* van stad, zoovele als *in* de richtinge, langs de zijde van 't noorden, van 't zuiden).
Middelnederl. *waert*, oudsass. *werd*, oudhoogd. *wert*, middelhoogd. *wert*, nieuwhoogd. *wärts*, angelsass. *weard*, eng. *ward* en *wards;* 't gotisch heeft ook de *s.* De BEIDE GEDAANTEN *zonder* s en *met* s (*waard* en *waards* of *waarts*, ook *weerd*, *weerds*), zijn gangbaar in Vlaanderen.

(262) GELOOFSBODE = zendeling, missionnaris.

(263) KELP of *kilp*, eng. *kelp:* is zeekruid, wiens asschen gebruikt wordt in 't maken van *soda;* vandaar vind men *kelp* in de woordenboeken ook opgegeven voor *soda.* Eertijds wierd de *kelp* gebezigd in 't maken van glas (ziet Chambers), vandaar *glaskruid* (bij Kramers).

(264) ZEEWIED: eng. *sea-weed = zeekruid;* WIED, middelnederl. *wied*, oudsass. *wiod*, angelsass. *weod*, eng. *weed;* nader toegezeid bijv.: *melkwied. Wied = onkruid*, ook *kruid* in 't algemeene; werkwoord *wieden* = 't onkruid uittrekken; van daar ook *wiedster.*
Te WONTERGHEM is 't woord *wied* onbekend, en vervangen deur *kruid* (in den zin van *onkruid*); 't werkwoord *wieden* is nogthans mondsgemeene: *'t vlas wiên*, enz., ook *wiedster.* In andere streken is 't ommegekeerd; daar zeggen ze *wied*, en bezigen 't werkwoord *kruien* (kruiden).

(265) LEGER: hier *legerstede*, ligplaats; eng. *encampement. Leger*, van *liggen*, verwant met grieksch *lechos* = bed.
Wij hebben nog; leger = bed, bedlegerig, enz.; 't Woord *leger* (fr. *armée*) is eigentlijk de *liggende* menigte, oftewel: de wapenmannen die in hun *leger* verblijven, van daar *legerman* (soldaat), voor krijgsman. (J. Craeynest).

(266) HEIDENS; GIPTEN of DJIPTEN, eng. *Gipsy*, *Gipsey*, of *Gypsy;* fr. *Bohèmes* of *Bohémiens*, *Egyptiens*; duitsch *Zigeuner*; in Italien zegt men: *Zingari*; in Spanjen: *Gitanos*; in Schotland: *Cairds*; in Rusland: *Trengani.* Al verschillige namen, van die eigenaardige, vreemde volksbenden die over Europa zwerven, hier en daar voor eenige dagen zate nemen, waarzeggen, 't geluk voorspellen, potten en pannen vermaken, lepels vertinnen, of met ander handwerk, of vlugheid van *lange* vingers, trachten aan wat geld te geraken. Men noemt ze *Gipten* enz., naarvolgens 't land waaruit men ze herkomstig waande. Vroeger kwamen ze waarschijnlijk al uit Asia, (Hindostan).
SCHUMANN, heeft '*Zigeunerleben*' op prachtigen *zang* gezet; 't wierd vertaald in 't fransch, LES BOHÉMIENS, en GUIDO GEZELLE zette 't over in 't vlaamsch: de GIPTEN. Voor die naderen uitleg begeren nopens de *Heidens* of *Gipten* in Vlaanderen, over hunnen oorsprong, looze doeninge, deugnietstreken, goochelwerk, en eigenaardige geplogentheden, ze nemen *Rond den Heerd*, van 1875 (X^e jaargang).

(267) SCHOF, van *schuiven:* engelsch *bars;* e slag van openschuivend hekken of *barriere*, met een of meer *ribben* of *stangen*, die den deurtocht laten aan 't vee, en 't weiland van den hofgrond scheiden.

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Van ne gierigaard: ‘Da'-je een haar uit zijn hoofd trokt, 't zou klinken lijk een belle.’
‘Hij heeft den uil (of de katte, den hond) in 't pateel gevonden’ = 't En was niemendalle meer over.

Van een die rechtzinnig is: ‘'t En zijn geen eggels (graten) in zijnen pap;’ of ook: ‘'t En steekt geen haar in zijne boter.’

Van een die niet en bezit: ‘Hij en kan geen keerse vlaên.’

Van vleesch dat taai is: ‘Die koe heeft zeven jaar met nen bril geweed.’

‘Ge meugt dat stoven.’ = Ge en zult dat nooit kwijt geraken, nooit kunnen verkoopen.

‘'t En zijn niet altijd uwe vrienden die op u lachen.’ = Vriendelijke gezichten zijn dikwijls valsch.

‘'t Zal nog al dikwijls noene luiên eer dat ik dat geloove.’
Hij stond bachten de deure, als dit of dat uitgedeeld wierd.

‘Ge kunt den dien tasten’ = ‘Gelooft dat er vlooien in d'helle zijn’ = ‘Ge kunt den dien voelen aan uwen elleboge’ = 'k En geloove er niet van.
‘'t Is ne kozen van in den zak.’ = 't En is geen familie, 't en zij van name.

Beter ne vogel in d'hand of tiene die daar vliegen.

Van ne slechten die dood is: ‘Hij is naar den peerdenhemel.’

Hij en heeft er niet om gedaan.
Kogelen = smijten.

't Is taai vleesch: '*t Is juj*, peerdevleesch; '*t is van nen ouden osse; 't is van nen ouden ezele.*

‘Ne gaai afschieten.’ = Eene dommigheid begaan.

‘Eene schoone ganze per weke trekken’ = Een groote daghure winnen.

Onthouden van ten noene tot ten twaalven, als 't zeere slaat.

't Gaat schoon weder zijn: ‘'t Schuim van den koffie gaat naar den midden.’

‘'t Klaart op,’ zei Mietje, en 't regende nog drie dagen.

‘Geeft ze vandage een peerd en morgen een' koe, g'hebt overmorgen ondank toe.’ = Ne keer dat men vermindert in 't geven, men krijgt nog ondank toe.

Vandage een voetje en morgen een schreedtje.

‘Hij heeft kalfvleesch (of pit) bachten zijne ooren’ = 't Is nen dommerik.

Er van onder gaan. = Vertrekken.
Pakt nog een beetje!
'k En doe! 'k ben al dikke genoeg om gekeernd te zijn.

Die koe is zoo oud als de oude eerdstrate: z'heeft Meulebeke kerke nog weten branden.

Jan moet die doeninge geheel alleene *bezorgen en bezeilen.*

Alle lakens komen op hunne snêe.
't En nijpt maar als 't vel afgaat.

Al loopende en kunnen de peerden niet beslegen worden.

Hebzucht baart afgunst, haat en nijd,
met groote schâ voor kleen profijt.

Werk gereed gemaakt, is half gewrocht.
Al dat blinkt en is geen goud.
Bezig zijn is gelukkig zijn.

‘Bij 't volk is de neringe,’ zei de mosselman, en hij kwam met de mossels in de kerke.

Wilt naar het laken uwe kleêren maken.

Als de wijn gaat in de man,
ligt de wijsheid in de kan.

‘Ge kunt dat drinken,’ zei den boer, en hij at pap.

Eigen heerd
is goud weerd.

Een ongeluk en komt nooit alleene.
De roep van 't volk is de roep van God.
‘Schinkt rond,’ zei Ko Bakkers, en hij was alleene.
Als 't moet zijn, 't moet zijn, zei Cissen, en hij stierf.
‘'t Kan gebeuteren,’ zei de vent, en hij at smout.

‘Alle baten helpen,’ zei de vent, en hij droeg water naar de zee.

g' En moet u geen schaap maken, want de wulf eet u op.

‘'t Is 't eerste,’ zei Zwarten, en hij sloeg zijn wijf eene blauwe ooge.

Als de katte weg is, dansen de muizen op de tafele.

‘'t Verstand en komt voor de jaren niet,’ zei de vadere, en zijn dochtere was veertig jaar.

't Is met te sparen dat de stake blijft staan.

Een huisduivel 'n wint niet;
een straatduivel wint vele.

Een' vliegende kraaie vangt meer als een' zittende kraaie.

Steekt ne warme patat in uw mond, en ge gaat Engelsch kunnen.

Die een hoofd van boter heeft, en mag bij 't vier niet gaan.

Een sulfertjen in tween,
en een pinte in ne keer.

't En is aan de pluimen niet dat men de vogels erkent.
Die altijd vroeg opstaat mag ne keer lange slapen.

De boomen en komen malkaâr niet tegen, maar de menschen wel.

G.V.D.P.

Mingelmare

DIERBARE gedachtenisse van Edward-Alfons-Arthur-Julien-Gerard Jonckheere, geboren te Nieuwpoort den 10^{n} Februari 1899 en overleden te Westende-Baden den 7^{n} Juli 1899.

Edwardje, ach! uw name gaf ons
't zoet herdenken van nen broeder.
Hij ook was eens, zoo als gij, de
vreugd van vader en van moeder.

En met u kind, wordt zijn herte,
wordt zijn ziele met heur gaven,
wordt zijn beeld, en gansch zijn leven
voor de tweedemaal begraven.

Diepe trof ons 't staal der droefheid
doomend viel den traan ten gronde,
maar zoet kind, gij zijt bij God! geen
klachtwoord meer uit onzen monde!.

Heeft ons ooge recht tot treuren?
Mag ons hert beneveld blijven?
Neen!... wij zien onze Hemelgeesten
hier, in de hooge wolken drijven.

En wij hooren ze in het roeren
van den wind en van het water
en tweestemmig, met het zeelied,
roept hun woord ons: ‘moed, tot later!’

[Nummer 17]

Het gravelijk Slot van Franchimont
(*Vervolg van bladz.* 243)

OP het slot van Franchimont en was er niemand te bedde noch in de ruste, maar allen zaten, met doodelijken angst in hun herte, rond de markgravinne in de groote zale. Poppo las luide-op zijne gebeden en iedereen volgde zijn voorbeeld: 't was al zuchten en bidden dat men zag en hoorde, terwijl de wind buiten stormde en dat eene hevige slagregen kletterde op de ruiten, dat zij benauwdelijk ruttelden in hunne looden ramen. De uren vergingen trage en het wierd eindelijk middernacht, 't wierd één en nog niemand hadde de pijnlijke stilzwijgenheid durven onderbreken.

Odila, de goede vrouwe, over van droefheid en verlegentheid om het lange wegblijven van haren man en van haar kind, wendde haar ten langen laatsten tot hare wapenknechten en sprak:

‘Als brave lieden, die mijn angsten en mijn verdriet

verstaat, wilt toch, ik smeek u, eens gaan zien waar zij geblonden zijn; ik sterve van verlegentheid?'

Daar en was geen een die antwoordde, geen een die roerde en allen bezagen, bleek van benauwdheid, hunne goede meesteresse.

'Om de liefde Gods, mijne vrienden,' hernam zij, 'ik zal er u rijkelijk voor beloonen, gaat toch zien, ik vreeze dat er hun een ongeluk is overgekomen.'

'Edele vrouwe,' sprak de oudste lijfknape, 'gij weet dat wij u niets en kunnen weigeren, maar dezen keer, 't is sterker als wij, wij en durven niet. Zondt gij ons tegen tijgers, leeuwen of beren, of tegen woeste vijanden, wij zouden allen gelijk één man aanstonds vertrekken en strijden en vechten en sterven om het gevaar van u te weren; maar tegen helsche geesten ten strijde trekken of ons aan hunne macht blootstellen, dat is de dood vruchteloos te gemoet loopen, dat en kunnen noch en mogen wij niet doen en dat en moogt gij van ons niet eischen. Hebt gij dien pelgrim niet belet, hoe aardig in zijne doeninge, welke vreugde in zijn oogen als de markgrave 't besluit nam tegen Gorr te gaan strijden, hoe verlegen hij wierd iedermaal dat de eerweerde caplaan zijn kruise sloeg, en dan dat plotseling en onopgemerkt verdwijnen, o edele vrouwe, ik ben overtuigd dat die pelgrim, geen pelgrim en was, maar Satan in menschenlijve. Hij is gekomen om onzen edelen Heere uit te dagen en in zijn verderf te storten, dat is mijne innige overtuiginge. Daarbij, die ongewone donker en die storme, die zoo ijzelijk huilt daar buiten en geheel het slot bij stonden doet schudden en beven, dat al en schijnt ons niet natuurlijk en heeft ons herte vervuld met eenen onweêrstaanbaren schrik. Gedoogt toch dat wij u voor den eersten keer van ons leven ongehoorzaam zijn. Wij en hebben ook maar één leven. Gij zult ons rijkelijk beloonen, zegt gij; maar, wat kunnen ons al de schatten der wereld baten, als wij dood zijn? Uitgaan nu naar de mote van Becco is voor ons zoovele als gaan sterven.'

Odila zweeg. Zij verstond hoe redelijk de antwoorde van haren getrouwen lijfknape was, en zij weende en bad

voort en allen voegden hunne gebeden bij deze der diepbedroefde markgravinne.

Zoo verliep het overige van dien akeligen nacht en 't wierd eindelijk wederom te helderen; de wind en de storm waren gevallen en de eerste zonnestralen vergulden reeds het Oosten. Guido en Reginhard bleven weg en Odila lag van angst in bezwijming in haren zetel. Men klom op den torre om te zien of men nievers in de verte den slotheer en zijnen zoon en zou ontwaren. Omgerukte boomen lagen hier en daar. De velden waren bezaaid met afgescheurde takken; beken en dijken stroomden over en geleken aan breede en wilde vloeden. Ginder verre zagen zij dit schrikkelijk woud zwart afteekenen; maar nievers geen menschenwezen te ziene.

Nochtans met het aanbreken van den dag, was hun schrik verminderd en hun voorige moed was wederomgekeerd, en zij besloten op zoek te gaan achter hunne meesters. Poppo schikte alles; zulke en zulke ging op het slot blijven om te waken over de markgravinne en hij zou hem aan hun hoofd stellen en geheel den bosch in alle richtingen doorkruisen. Eenige stonden later was geheel de bende gereed en sterk gewapend en zij vertrokken rechte naar den bosch, daar zij de dreve insloegen, die uitkwam op de duivelsmote van Becco.

't Was volop dag als zij daar kwamen en wat ijzelijk schouwspel zagen zij daar. Onder eenige afgewaaide takken zagen zij daar Reginhard bijna onkennelijk en vol slijk; zijne lange haren waren nat en op zijn aangezichte geplakt. Hij lag daar roerloos als een doode. Poppo ging bij hem, men rechtte hem op, men onderzocht hem, hij asemde nog, hij was alleenlijk buiten zwee. 't En leed al niet lange eer hij bekwam, dank aan de wijze zorgen van Poppo. Hij herkende zijne trouwe wapenknechten en was in state van te spreken.

Al de afgrijzelijke gebeurtenissen van dien schrikkelijken nacht kwamen hem te binnen en zijn eerste woord was ‘vader, waar is vader?... leeft hij nog?’ En, ziende dat zij niet en antwoorden, sprong hij rechte; de angst hadde hem al zijne krachten wedergegeven en hij liep

vooruit in de richtinge van den laatsten en akeligen schreeuw, dien hij gehoord hadde. Al de wapenmannen volgden hem. ‘Alhier! alhier!’ riep Reginhard, alhier moet vader ievers liggen.’

Eenige stappen van daar, vinden zij Guido's zweerd, geheel geschaard en in twee'n, in drie plaatsen gespleten en geborsten.

‘Hij moet schrikkelijk geworsteld hebben,’ riepen de eene, ‘beziet eens dat zweerd, in welk eenen staat!’

‘Wie weet!’ zuchtten de andere, ‘laat ons voort zoeken!’

Nog wat verder vonden zij eene plaatse geheel plat getrappeld en de boomen in 't ronde waren met bloed besmeurd aan stam en tak. Hier en daar lagen stukken kleêren, half in den grond geplakt, men onderzocht ze, 't waren stukken van Guido's kleêren: geen twijfel meer, hij was dood... hoe schrikkelijk! Men zocht voort en wat vonden zij? Oh! ijzelijk schouwspel! Daar lag een hoop afgeknaagde menschenbeenderen en daar rond wel honderd wolvenpooten nog bijna versch in 't slijk geprent.

't Was al dat er nog overbleef van den roekeloozen slotheere. Zij namen alles zorgvuldiglijk mede en keerden vol schrik en angst naar het gravelijk slot terug.

De markgravinne, die tot haar zelven wedergekeerd was, stond aan een raam te kijken. Zij ziet de bende wapenlieden naderen, zij herkent Poppo en Reginhard, haren zoon. Over van blijdschap loopt zij naar haren bidbank om God te bedanken. Och! zij en twijfelt niet, Reginhard keert ongedeerd weder en bijgevolg Guido ook, het onweder dat haar leven bedreigde, is over.

Eenige oogenblikken later, vliegt de deure der zale open en Reginhard ligt aan den hals van zijne moeder.

‘Waar is uw heer vader, mijn kind?’ vraagt zij, verwonderd hem nog niet te zien.

Voor alle antwoorde kreeg zij twee natte zoenen gevolgd van onbeschrijfelijk gesnik en geween. Dan begon Poppo op de voorzichtigste wijze mevrouwe in te lichten over het gebeurde, en eindigde met deze woorden ‘..... 't is zoo wreed te vallen in de handen van den

levenden God, laat ons bidden om bermhertigheid over zijne arme ziele.'

En al de lijfknapen en dienstboden, die stillekens in de zale waren gekomen, vielen op hunne knie'n en baden een stil gebed voor hunnen rampzaligen meester.

Odila, bij 't vernemen van dit onherstelbaar ongeluk, viel van de eene kwalijkte in de andere en 't liep zeer lang aan, eer zij waarlijk stelde en stilde.

Als 't nu begon te beteren, vroeg zij achter de reliquie van den Heiligen Eligius en overlaadde zo met kussen.

'Och!' riep zij, 'zonder uwe bescherming was ik alles kwijt, nu toch heb ik tot mijnen troost nog mijnen lieven Reginhard. Och lief kind, stelt uw betrouwen op God en zijne Heiligen, maar vreest hun ooit in eerbied te kort te blijven en beweent geheel uw leven het rampzalig einde van uwen vader. Och! mocht hij toch bij den goeden God erbarming vinden!'

's Anderendaags, nam Odila, door het gebed versterkt, en verlicht door het storten van eenen vloed van tranen, het besluit die plaatse te gaan bezoeken, daar haar man zoo ongelukkig omgekomen was. Poppo en Reginhard gingen mede; veel volk van 't omliggende, dat 't wreede nieuws vernomen had, volgde in eerbiedige stilte de bedroefde weduwe.

Hier waren zij getuige van een nieuw wonder: de mote was ingezonken en geheel die opene plaatse was zoo plat en zoo effen, dat men moeilijk nog kon zien waar de ronde heuvel gestaan hadde.

Naderhand wierd deze plaatse door kerkelijke gebeden gezuiverd, en op de kosten der markgravinne wierd er daar eene prachtige capelle gebouwd, daarin de reliquie van den Heiligen Eligius bewaard wierd, als een onweêrlegbare getuigenisse van de machtige bescherminge der Heiligen. Later, met den loop der tijden, wierden rond de capelle huizen gebouwd, zoodanig dat het een schoon dorp wierd en heden ten dage bestaat het nog en draagt den name van Becco. De kerke is toegewijd aan den Heiligen Eligius en daarin is nog die kostbare reliquie bewaard van den laatsten slotheere van Franchimont;

'k zegge laatsten slotheere, want Reginhard vertrok naar het Heilig Land, daar hij stierf en het slot en geheel het markgraafschap overliet aan Balderic, bisschop van Luik. Van dien tijd af bleef het markgraafschap van Franchimont een leengoed van de bisschoppen van Luik en Franchimont bleef er de hoofdstad van. Eindelijk, in de fransche omwentelinge van 't jaar 1794, wierd het prachtig gravelijk slot door 't fransch gespuis in brande gesteken en nu en blijven er maar de droevige puinhoopen meer van over. Laat ons hopen dat ze met der tijd nog zullen hersteld worden, gelijk zoovele andere gedenkteekens onzer voorvaders.

J. LEROY

Des morgens

DES morgens, eer het haantje kraait,
eer merelaar of vinke slaat,
eer 't vroegste licht in 't oosten laait,
eer 't jachtgewoel de stad verlaat,
dan moogt gij hooren,
wilt ge 't niet stooren,
dat God onzichtbaar uit wand'len gaat.

Des morgens, eer de dauw verdwijnt,
eer 't dag is en de zonne blaakt,
eer al dat gers is groene schijnt,
eer al dat sliep voor goed ontwaakt,
dan moogt gij hooren,
wilt ge 't niet stooren,
hoe God u diepe aan 't herte raakt.

Des morgens, als geloken al,
of uitgebloeid, de blommen staan,
als verruwloos nog overal
de weide is en de wandelbaan,
dan moogt gij hooren,
wilt ze niet stooren,
de stille stappen des Heeren gaan.

Uit het Hoogduitsch, door Guido Gezelle.

In hoecxkens ende boecxkens

‘**I**N alles hebbe ick ruste ghesocht, maer en hebbe 't niet ghevonden, 't en sy *in hoecxkens ende boecxkens*.’

Zoo sprak vroeger de eerbiedweerdige man *Thomas Haemerken*, anders geheeten *a Kempis* of van Kempen.

Ja, de *hoekskens* zijnder nog wel, bij de eenzaten of kloosterlingen, in de groene bosschen of in andere verdokene schuilsteden; maar de *boekskens*, die Thomas las en daar zijn zoekend herte ruste in vond, waar zijn die altemale gebleven?

Velen zijn te nieten gegaan ofte gedaan; anderen, wier zwijnsvellen band de hongerige ratten of de lijmkokende menschen ontkomen zijn, staan ievers ongenaakbaar, voor den gemeenen man; of ze zijn in sinte Pieters boekstaven gedrukt en, voor die de moeite ontzien, onleesbaar geworden. Anderen zijn herdrukt en verknoeid (verbeterd heet men dat), dus, zoo niet onleesbaar, toch ongenietbaar geworden.

De eerweerde Heer Hendrik Rembry, broeder van den zeer eerweerden Heer Grootvicaris van ons Bisdom, doet de *Res summa*, de groote Hoofdzake, een uitstekenden dienst, met de goede *boekskens* zoo te vertalen, dat ze in de stille *hoekskens* onzer invlaamsche huizen en eenzaten, met veel geestelijke bate, ja, met ruste des herten, zullen gelezen en herlezen worden.

Onder de menige boekskens die *de eerweerde Heer Rembry*, in leesbaar en verstaanbaar menschenvlaamsch, vertaald heeft, is onlangs ook *het boeksken over de liefde Gods*, *van den Heiligen kerkleeraar Franciscus de Sales*, vorst en bisschop van Genf of *Genève* in Zwitserland, verschenen.

Die dat boeksken begeren te lezen, te laten of te doen lezen, kunnen 't krijgen bij *Vanderschelden*, in de Donderstrate, eigentlijk *de Onderstrate*, *talmerk* 24, *te Gent.*

Het boeksken van de Liefde Gods, daarvan sprake is, draagt kerkelijke goedkeuringen en aanbevelingen, onderteekend door *H. Kan. Lahousse*, *B.K.* Brugge 22 Fe-

bruari 1899, en door *C. Kan. Roelants*, *L.C.*, Gent 7 April 1899.

Mijne aanbevelingen zijn, bij de bovenstaande, van geene of kleene weerde, nochtans en wille ik ze niet ontgeven of achterwege laten blijven, dat ware kwalijk en tegen mijn herte gedaan: elk koope dan het *boeksken* en leze het met zooveel genoegen als

GUIDO GEZELLE

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellon(*)
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(11ste vervolg).

Maar op 't strand ondertusschen
had men het nachtvier ontstoken,
aangeleid met het drijfhout van 't wrak(268),
dat de storm op het zand wierp.
Al omtrent zag men donkre gestalten
en smertvolle wezens,
hoorde men stemmen van vrouwen,
van mans, en van krijschende kinders.
Aanwaard, van vier tot vier,
lijk van heerd tot heerd in het dorp eens,
stapte de trouwen Herder,
die troostte en die heilsprekend moed gaf,
lijk, na zijn schipbreuke, Paulus
op Melita's gruwzame stranden.
Zóó nu, kwam hij ter plekke
waar Evangeline met vader
zat, en in 't flikrende licht
aanschouwde hij 't gelaat van den grijzaard,
dat verwilderd, en holde, en doodsch,
noch gedacht noch gevoel had,
even als 't blad van èn tijdwijs,
dat van zijn wijzers beroofd is.

(*) Misdrukt in 't voorgaande talmerk:
maar sterk op dees *stond* van lijden
leest: maar sterk op dees *stonde* van lijden.
vind men kelp
leest: *vindt* men kelp.

Nutteloos trachtte zijn kind hem
met zeggen en streelen te troosten,
nutteloos voedsel geboôn,
nooit 'n roerde, 'n keek, of 'n sprak hij,
maar bleef staren[269] met wilden blik
in den spelenden laaigloed.
‘Benedicite,’ zuchtte vol deernis
de stem van den Herder;
méér wilde hij zeggen, maar zijn
herte was vol, en zijn woord nu
haperde en bleef op zijn lippen,
lijk 't voetje van 't kind op de zulle,
stom bij 't gene hij daar zag
in 't aaklig vertoog van de smerte.
Zwijgende lei hij zijne hand
op 't hoofd van de dochter, en sloeg zijn
oogen vol tranen naar de eenzame sterren
die boven hun hoofd, hun
wegen afleîn, ongestoord deur het onrecht
en 't wee van de menschen.
Dan zat hij neêr aan heur zijde,
en zij weenden te gader, in stilte.

Schielijk rees er uit 't zuiden e licht,
lijk in 't najaar de bloeroô
mane, als ze 't wandglas des hemels bestijgt,
en breed langs de kimme[270] heur
honderde reuzige vamen[271] rekt
over bergen en meerschland,
steenklip[272] en watervloed grijpt,
en machtige schauwten opéén hoopt.
Breeder en breeder wierd de gloed
op de daken van Grand-Pré,
schingende op hemel en zee,
en de schepen die lagen ter reede[273].
Blekkende rookzuilen reezen,
en stralende laaie sloeg deur hun
vouwte, en verdween, lijk het sidderend gebaar
van nen held die voor God sterft.
Ook, als de wind, de gloeiende kolen
en 't brandende stroo greep,
en in de lucht deed wervlen,
dan schoot er uit honderde vursten[274]
plots ne wentlende rook omhooge,
gemengeld met laaiglans.

't Volk, van op strange en op schepen,
keek vol schrik naar die rampe.
Spraakloos, stonden zij eerst,
en riepen dan luide in hun angste:
‘nooit 'n zien wij onze huizen meer weêr,
noch ons dorp ook van Grand-Pré!’
Luide, en schielijk, begonnen nu
de hanen te kraaien op de hofsteên,
want zij meenden dat 't dag wierd;
met één kwam het loeien van 't vee op
in den avondwind, en onderbroken
deur 't bassen[275] der honden.
Dan was 't èn ijslijk geruchte,
waar 't slapende jachtvolk voor opschiet,
verre ten westen, in 't gersland,[276] en 't woudland
bezijds de Nebraska,
als er de orsen in 't wilde, vol schrik,
lijk nen draaiwind voorbijvliên,
of als de bijzonds[277] met hoopen
al burlen naar 't vloedwater rennen.
Zulk e gedruisch was het nu, binst den nachttijd,
als orsen en vee, hun
perken en tuinen deurbraken,
en woest deur de weilanden ruischten[278].

Deur dat gezicht lijk verpletterd,
staarden ook herder en dochter
spraakloos op 't ijslijk vertoog,
dat rooder en wijder uitéén liep.
En als ze hun eindelijk keerden,
met 't woord tot den zwijgenden vader,
ziet! van zijn zate gestuikt,
en van langsten gestrekt op het zand, zoo
lag daar de man, met zijn roerloos gestalt,
waar de ziele uit verhuisd was.
Traagzaam hief nu den Herder
het levensloos hoofd op; de dochter
knielde aan heur vaders zijde,
en jammerde luide en vol doodangst.
Dan ook, zonk ze in bezwijminge,
en lag met heur hoofd op zijn boezem.
Gansch den nacht deure, bleef zij in diepen
vergeetvollen sluimer.
Als zij ontwekte uit die schijndood,
zag zij veel menschen bij heur, en
merkte nu wezens van vrienden,
die smertvol de dochter bezagen,

bleek, en met oogen vol tranen,
en blikken vol treurende deernis.
't Laaien van 't brandende dorp,
verlichtte nog immer het landschap,
zette den hemel in 't rood,
en glom op de wezens omtrent heur,
en het scheen aan heur wanklende zinnen
als was het den doemdag[279].
Dan vernam zij èn stemme heur bekend,
en die zei tot het volk daar:
'komt! wij gaan hem begraven aan zee hier,
als beteren tijd ons
uit de vreemde gewesten van 't ballingschap
weder naar huis brengt,
dan, wordt zijn heilig gebeente
met eerbied geleid in het Godshof.'
Zóó sprak den Herder:... Daar nu ter plekke,
en met haasten, langs 't zeestrand,
met den gloed van het brandende dorp
voor hun lijklicht, en zonder
boek of geluid, begroeven zij samen
den landman van Grand-Pré.
Binst dat de stem van den Herder
't gebed van den rouwdienst liet hooren,
ziet!... met droevig gedruisch,
lijk 't smeeken van tallooze beêliên,
antwoordde plechtig de zee,
en mingelde heur reren[280] met 't graflied;
't was de vloed, die verre uit het oode[281]
van 't watervlak opkwam,
en met 't krieken des morgens,
al hijgen[282] hem haastte naar land toe.
Nu begon daar opnieuw
het warren en 't woelen van 't laden,
en met de ebbe dan, zeilden
de schepen de reede uit, en lieten
ver bachten hun, nen dooden op 't strand,
en het dorp in zijn puinen.

('*t Vervolgt*)

EINDE VAN 'T EERSTE DEEL.

Eindnoten:

(268) WRAK: eng. *wreck;* hier overblijfsels van e schip dat gestrand is. *Wrak*, in 't vlaamsch en in 't engelsch is ook bijvoegl. naamw. en bijwoord, en beteekent dan iets dat *niet gave* 'n is, dat *beschadigd*, dat *slecht* is.

(269) STAREN: eng. *to stare*, *to gaze*, vaste kijken; van *star*, *ster* = stijf, vast, verwant met 't grieksch *stereos* = hard. Van daar ook *star-* of *steroogen*, *sterreblind*: *sterlinge* kijken; zelfst. wortel als *sterk.*

(270) KIMME, kim = rand van den gezichteinder; fr. *horizon.*

(271) VAAM, VAME (vadem, vademe). Longfellow geeft *hands;* maar lijk er sprake is van *strekken* en *rekken*, zoo kan *vame* geheel wel gebruikt worden; *vaam* is hier de mate van de *uitgestrekte* hand, van aan den duim tot den top van den middenvinger; van daar 't werkwoord *vamen* dat de jongens te *Wonterghem*, te *Denterghem* en elders, nog gebruiken in 't *marbelspel*, om te meten wie er naast ligt.
VADEMEN of vamen is nog: meten met de UITGESTREKTE ARMEN, dan is 't de *armvame*, fr. *brasse;* van daar: *èn vame lezen*, *bidden* = e kruisgebed doen, bidden met uitgestrekte armen, zoo als Ons Heere genageld wierd aan zijn kruise. Vergelijkt nog *omvademen = embrasser.*

(272) STEENKLIP = steenrotse; *klip* verwant met *klif*, eng. *cliff.* De witte klifs of cliffs van England, treffen de ooge van deze die bijv. van Oostende naar Dover varen: 't is e grootsch vertoog, die witte schemerende steenhoogten van verre in den grijsden smoor, en lijk uit het water, te zien opdagen.

(273) REEDE = eng. *roadstead* (eigentlijk *reedstede*). 't Eng. heeft ook *road* en *roads:* daarnevens beteekent *road* ook *weg*, *bane.* CHAMBERS brengt het woord in de twee zinnen tot *to ride*, rijden. 't Gallisch *rêda* bediedt *wagen. Roadstead* ware de plekke waar de schepen op hunnen zandhaak of anker rijden, wiegen, roeren; ons woord REEDE wordt gebrocht tot *reed*, *gereed*, dus stand, plekke, waar de schepen hun uitrusten, *gereed* maken, voorraad opdoen, enz. Uit 't germ. komt fr. *rade.*

(274) VURST of VORST. (Vergelijkt *durst* en *dorst*, *burstel* en *borstel*, *vurke* en *vorke*, *hurken* en *horken*, enz.), Longfellow geeft *house-top*, huistop, bovenste van 't huis, fr. *faîte.* In Vlaanderen zegt men ook nog *veurst*; in 't uitspreken valt de *r* weg. (vust-veust).

(275) BASSEN = BLAFFEN, eng. *to bark*; 't engelsch heeft ook *to blab* dat *babbelen* bediedt; 't woord is onomatisch of klankweêrgevend.

(276) GERSLAND = *grasland*, eng. *prairies*; die uitgestrekte en bijna grenslooze gersgronden in America, bijzonder in 't verre westen (far west), waar *orsen*, *bijzonds* (buffels) en allerlei dieren in 't wilde leven; 't gers groeit zeer hooge, en soms ontstaat er *brand*; 't aloverweldigend vier jaagt de dieren vooruit in wilde vaart, en 't is daarop dat Longfellow hier zinspeelt.

(277) BIJZOND = *bizon*: (wilden buffel) fransch *bison*, uit latijn *biso* (bisonis) grieksch *bison*, hoogst waarschijnlijk van echt germaanschen oorsprong; 't oudhoogd. geeft *wisunt*; sommige brengen het tot het duitsch *wiese* (weide); volgens andere misschien te brengen tot *bijzen*, *biezen*, gezeid van 't vee als 't de vlucht neemt, met den steert in de lucht; in dien zin ware *bijzond* de *bijzende.*

(278) RUISCHEN, eng *to rush*, hier: met *geweld*, *haastig*, *geruchtmakend bewegen*, *loopen*, enz., 't woord is klankweêrgevend.

(279) DOEMDAG of DOMDAG, DAG VAN 'T LAATSTE OORDEEL: eng. *day of doom*: voor *doemen*, ziet talmerk ([170]) KILIAEN geeft *doemesdagh;* en *doemsdagh*: MAERLANT zegt ook: *dat wert die leste domesdach*, in Vlaanderen bestaat nog bijv. *doemdag houden* = groot lawijd, groot leven of geruchte maken, ziet DE BO.

(280) REREN: (*scherplang*) *huilen*, *schreeuwen*, *brullen;* bestaat nog in Vlaanderen, maar 'n vinde ik *nievers* geboekt; 't woord *reren* is zonder twijfel de weêrsplete van 't eng. *roar*; angelsass. *rarian*; oudduitsch, *reran*; nieuwhoogd. *röhren*: huilen, schreeuwen; ons *reren*, eng. *to roar*, mogelijk in verband met *roer*, *roeren*; duitsch, *rühren*; (in *rep en roer*; *oproer*, enz.) (ziet CHAMBERS).

(281) OODE, *ood*, bij KILIAEN ook *oede*; *woest*, *onbewoond*, *eenzaam*, *wild.* KRAMERS (2de uitgave) en andere, 'n geven 't woord niet, dat nogthans zeer oud is - wij ontmoeten 't ook in SINT JOOS-TEN-OODE (en niet: *ten-noode)*; 't engelsch geeft *waste*, (angelsas. *weste)*, dat uitkomt op ons *woest*, *woeste*; duitsch, *wüst*; en verwant met latijn *vastus.*
Even als eng. *waste*, zoo wordt ook *oode*, *zelfstandig* gebruikt of als *bijvoeglijk naamwoord*, bijv.: *het oode* (woestijne) - en *oode streke*, *oode vlakte.*

(282) HIJGEN: *lastig* of *jagend adem halen*: fr. *haleter*; *hijgen* is nadoenderwijze gemaakt uit het geruchte der asemhalinge, en is verwant met *hik* (fr. *hoquet*), en hikken, ook *snikken*, *snik*, en *nik.* (Voor *snik* en *nik*, vergelijkt *sneb* en *neb).*

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Schreiende kinders maken zingende moeders.
Koud bier maakt warm bloed.

Al doende leert ge,
en al draaiende keert ge.

Bitter in den mond,
maakt het herte gezond.

Loopt naar de mane!

‘Waar is de lepel?’ zei de vrouwe.
‘Hier!’ zei de man, en hij stak zijne kloef in de pappot.

‘Knipt!’ zei den boer, en hij had den vos bij zijnen steert.
Die niet en rischiert en heeft niet: de jongens wagen wel ne knikkere.

God borgt wel, maar hij en scheldt niet kwijte.
Ende wel, alles wel.

Eerste spel is kattespel.
Veel kleentjes maken een groot.
Armoe en is geen schande.

Waar de naalde gaat,
volgt de draad.

Die slaapt in den zaaitijd
en heeft geenen maaitijd.

Ja maar! 'k ben kender van de visch.
De wind van achter, en de zunne van vooren!
Hij schept in 't geld.
Een huis zonder gevel en is geen huis.
Een ezel en strompelt geen tweemaal over den zelfsten steen.
De morgenstond heeft goud in den mond.
Arbeid baart welvaart.
Rijkdom baart zorgen.

Het geld dat stom is,
maakt recht dat krom is.

Met passen en meten
wordt de tijd versleten.

Kwaad kruid en vergaat (bederft) niet.
De kruike gaat zoo lang te water tot dat zij breekt.
Een zacht windtje krult het water.
Ne kleene regen eindigt met ne grooten storm.
Waar kwaad is, komt kwaad bij.
Zij liggen onder een laken.

Hooge ziet, verre ziet;
vele klapt, vele liegt.

Hij en kan niet zien dat de zon in 't water schijnt.
Den appel en valt niet verre van den stam.
Wiens brood men eet, wiens woord men spreekt.
Als er veel erfgenamen zijn, is het erfdeel smal.
Dat is een ander paar mouwen.

‘Ouders vóóren,’ zei de zeune, en hij smeet zijn vader van den tram.

De valsche vrienden zijn vogelen die reizen, die met het schoon weder komen, en met het slecht vertrekken.

De schoenmaker blijft bij zijnen leest,
en de taartebakker bij zijnen trog.

Ge zult nog te late komen in het laatste oordeel:
ge zult nog moeten nen boterham eten.

Eerst gedaan en dan gedacht
brengt menig menschen in den gracht.

Het eten in den krop,
en de sarge daarop.

Een slot en past op alle deuren niet,
een paar schoen en past op iedermans voeten niet.

Klare watertjes spiegelen goed.

Messe hooren en verlet niet.

Nen hoed is voor alles goed.

Schelden en doet geen zeer,
en slaan en deurt niet lange.

'k En zou al gelijk niet willen uit mijn kloefen stappen, om in zijn beste schoen te gaan.

God weet mijn hert en mijn 'zin
en alzoo kruip ik erin (in bedde).

Trouwen en pracht
komt al in den nacht.

G.V.D.P.

Mingelmare

TE Brugge in de hoofdkerk wordt er sedert oude tijden een beeld van Onze Lieve Vrouwe van Smerten veel vereerd. Voor mij hebbe ik een afdruksel liggen van een prachtig etswerk waaronder er geschreven staat: *F heijlbrouck fecit.* Op een voetstuk dat manhoogde is en voor opschrift draagt SANCTA MATER DOLOROSA ORA PRO NOBIS, staat de bedrukte Moeder recht, met het wezen vol gelatene droefheid en de oogen half ten hemel verheven. Hare rechtere hand rust op den top van een wepel kruisken dat op het voetstuk steunt; terwijl hare linkere hand eene wonde dekt,

die door eenen rechtstaanden dolk, in haar herte gemaakt is. Van boven ziet men zwarte onweers-

wolken, door de stralen van eene hemelsche helderheid, die op de bedrukte Moeder nedervallen, vaneenscheuren en wegdrijven.

Al de rechtere kant van het beeld staat de geestelijke overheid: een paus, een bisschop en andere geestelijken; al den linkeren kant ziet men het wereldlijk gezag. De kragen die zij dragen wijzen op den spaanschen tijd. 't Zijn edellieden mitsgaders twee gekroonde hoofden, en op den vanvoorn staat in halfknielende houding, een vorst met schoon en edel gelaat, met ontblooden hoofde, godvruchtig en smeekend de bedrukte Moeder aan te staren. Op een kussen voor zijne voeten ligt zijnen blooden degen en zijne kroon.

Deze afbeelding is ongetwijfeld door eene kunstige hand gedreven, met vele behendigheid geschikt, en zij verbeeldt hoe op het einde der vijftiende eeuw de broederschap van Onze Lieve Vrouwe van de zeven Weedommen eerst in Brugge ingesteld wierd, hoe zij van de geestelijke overheid goedgekeurd, en door het wereldlijk gezag en bijzonderlijk door dit van Philips den Schoone hooggeschat en alom verspreid wierd, dat zeggen ons ten andere deze rijmreken die onder de printe te lezen staan, en die ik hier onveranderd wedergeef:

> ‘Philippus Stock als graef van Vlaender, hier geboren den eersten van die naem koning van Spagnien, heeft In Sint Salvators kerck, de moeder godts, verkoren voor patroners, op dat godt, door haer voorspraeck geeft hier troost in onsen nood, en kracht om wel te leven, en naer maels 't eeuwig heijl: hy heeft dan ingestelt dit weirdig broederschap der seven weëen, dien held, daer noch meer vorsten met er tyd sijn in geschreven.’

Dat deze reken van eenen rederijker komen dat zal iedereen wel opmerken, maar waarom noemen zij Philips de Schoone, vader van Keizer Karel, ‘*Philippus* STOCK’?

En is de naam van de Philipstokstrate, te Brugge, die volgens sommige geleerden de Slypstokstrate zoude moeten zijn, niet in verband met den insteller van de broederschap der Zeven Weedommen van Maria.

De etser F. Heylbrouck is ongetwijfeld deze die, in 1750, hielp de grondteekeninge van Marc Gheeraert maken; maar er dient over dien kunstenaar beter en nader bescheid gevonden te worden. Wie geeft er aan ‘Biekorf’ of aan den schrijver dezer, de noodige inlichtingen om hem van naderbij te doen kennen?

Wie geeft er nauwkeurige oorkonden over het ontstaan en de uitbreiding in Vlaanderen van het genootschap van de Zeven Weedommen van Maria?

C. DELAERE

[Nummer 18]

Toebakdozen

TOEBAKDOZEN! oude toebakdozen, in geluw of rood koper, oftewel gemengeld.

Van die lange smalle, met pijpekoteraar en pijpeschreper derin; of van die korte ronde, voor toebak alleene. Dezen van allen slag en zin; besneden en bewrocht, al onder en al boven, met verbeeldingen uit het H. Schrift, met vertoogen uit het heeren- en boerenleven, met spreuken en dichten, met grappen en kluchten, ja, van die oude toebakdozen!

Alla! liefhebbers, waar blijft gij ermede!

Haalt ze voor den dag!

't Is nu albij een jaar geleden dat *Biekorf* ernaar vroeg; brengt ze maar te berde!

Het eerste is een.

Deksel en bodem in geluw koper, haastig besneden. Te middel in rood koper.

Op 't deksel twee landschappen.

Eerst. - Een man met een vorke in zijn hand komt huiswaards; twee vrouwen staan buiten aan hun werk. Rondom en in de verte een breed veld, met boomen, daartusschen een kerktorre uitsteekt. - Koeien, aanden en ander pluimgedierte staan op den voorgrond.

Dan - een gezicht op een koorenveld met schooven die gestuikt staan op den akker. Langs den weg een koppel peerden, met eenen hooggeladen wagen. De twee vertoogen zijn van onder tot boven in die plaatsen doorsneden met eenen wimpelboord, daarop te lezen staat:

> Al wat de heer haelt uyt de velden
> Is voor pagters ten ongelde
> Maar so het de heer niet comt versoeten
> Sal de boer het lant uit moeten.

Op den bodem wederom twee vertoogen:

Eerst een binnenhuis bij den boer. De man is voor eenen tafel gezeten en een rijke heer en vrouw komen binnen. Door de ramen ziet men het land, en ontwaart men een' koppel peerden in een' openen stal.

In het laatste vertoog ziet men den boer met zijn vee wegvluchten.

Op den middel der doos, in rood koper, staat er, in groote staven: verlaat de werelt.

Jammer dat op vele dier dozen, met den tijd, en met 't wrijven, alles onduidelijk geworden is.

Tot Belle, in Fransch-Vlanderen, zag ik eene prachtige toebakdoze, met de geschiedenis van den verloren zoon erop gesneden.

De verzen waren hier en daar uitgesleten:

> Een rijcke..... zoon
> hadt..... en onbedagt
> zijn vaderlijck erfgoedt
> zoo schandig doorgebragt.
> maar keerde nu heen wederom
> met de tranen op de wangen
> die hem ter nood bekeert
> die wordt in genaden ontfanghen.

Andere dozen hebben wel verbeeldingen, doch 't en staan geen verzen op. Men ziet er met de afbeeldsels van koningen en keizers, tot van vermaarde mannen toe; met zinnebeelden, met pijpen en pijpekassen, met potten en kannen uit den ouden tijd, en wat weet ik al.

Die der heeft, of der weet staan, beschrijve ze, hoe eerder hoe beter, het wordt tijd.

J.V.

Op het vijf-en-twintigste verjaren

van Waereghems burgerlijk Oude-lieden-gasthuis, ingericht onder den name en de bescherminge van Sint-Joseph, 't jaer O.H. 1874, en plechtiglijk bezongen te Waereghem, op den 2n van Schrikkelmaand, wezende O.L.V. Lichtmesse, 't jaar O.H. 1899.

‘Pax huic domni!’
Zij vrede aan dit gebouw!

Die Waereghem veracht als kleen, ik zal 't u toogen,
van zijn geschiedenis hij weinig weet of niet;
haalt de oude boeken uit en legt ze voor uwe oogen,
't is ware grootheid, dat ge op elke bladzij ziet.
Ja, Waereghem is eerst, dat 't niemand en verdoove,
zijn naam getuigt het al, getrouwe aan 't oud Geloove.

Daarnaast is Waereghem vermaard om zijne mannen,
vermaard om zijn gedrag, in oorloge en in vreê;
een kroone zou ik geerne om drie-'f-vier hoofden spannen,
maar één is mij genoeg, die hier met ons is meê:
de toogplooie is hij van, die eertijds overleden,
zoo Vader Storme doet, bij lange niet en deden.

Daar zwijge ik van: ik moet aan ander' zware zaken
nog roeren. Die 't mij vroeg gebiedt mij, als hij bidt:
Heer Deken Loncke zei: ‘Ge moest een dichtje maken
op Poteghems Casteel, daar nu de vlagge uitzit:
't is vijf-en-twintig jaar, God gave wierd het honderd,
en meer, dat men aldaar Gods liefdewerk bewondert.’

Het draagt nen schoonen naam, dat hof, dat, oud en edel,
van oorspronge, in 't begin wierd Poteghem genaamd;
van verre aanschouwdet gij den eerbiedweerden schedel
van 't huis, wanneer gij hier te voete of anders kwaamt.
Het heet nog Poteghem, voorwaar, en in de keuken
daar kookt men 't potje Gods, en riekt men goede reuken.

Marina, roosmarijn, een kruid dat helpt genezen;
   met Zuster Tryntje, een wiel, dat altijd liefde spint;
hier zijn ze nog, die twee, van iedereen geprezen,
   van iedereen gekend, van iedereen bemind;
hier zijn ze nog, die twee, die 't weten en die 't zagen,
hoe hier den eersten keer, het spel ging op den wagen.

Ge'n weet het niet, misschien, maar 'k zal het uit gaan leggen:
   Mevrouw van Poteghem, geheeten Duwasier,
Vilain quatorze moeste er moeike tegen zeggen,
   en moeike was Mevrouw van huis en erve alhier.
Ze stierf en Heer Vilain quatorze was zijn name,
wierd na zijn moeikens dood, zijn moeikens erfgename.

Zoo was 't, te Poteghem, 'k en wete, op zesse of zeven,
   de jaren niet, maar 't was als Godefroid Boulez
daar ook nen langen tijd gewoond had en gebleven,
dat 't hof te gelde wierd verwisseld; en daarmeê
   was Ido Van Robays hier bans; en, ik verdole,
of langen tijd nadien zoo hield hij hier zijn schole.

Och, Ivo Van Robays, God moet uw zielke troosten,
   die zoo veel jongens hebt gekweekt en opgevoed,
die reeds gestorven zijn, in 't westen of in 't oosten;
   die leven nog, wie weet, van lijf en ziele goed;
och! Ivo Van Robays, hoe dikwijls hoore ik praten,
van gasten, die vóor u hier op de banken zaten.

Ge sloegt ze, met de roe, de wijsheid in de rebben;
   uw Zuster gaf ze pap, met brokken in; ze liet
ze van den fijnen kam verdiende lessen hebben,
   ze hielp ze 's navens in en 's nuchtens uit hun sliet;
en zoo waart ge, uws getween, zij zuster en gij broeder,
   van heel het huisgezin de vader en de moeder.

Een ander edel herte ik eeren moet, bij dezen,
   Mevrouw van Kerkhove en van Denterghem het is;
Vilain quatorze was heur grootheer' hooggeprezen,
   van wien een streke lands ze kreeg als erfenis,
dat Poteghem behoorde en dat ze dertig jaren
en zeven is 't geleên, liet in goe handen varen.

Goe handen, ja, zoo zijn 't goe handen, daarvan velen
   de voeten onder 't berd, den schootdoek op den schoot,
ik vagen zie nu hier, al met de vorke spelen,
   het glas in 't witteberd, 't een ijdel, 't ander bloot;
goe handen zijn't, voorwaar, en daarin goed gebleven,
zal 't goed te Poteghem Gods armen voedsel geven.

Dan was er een genaamd De Ruyck, die leefde en waakte -
  och leefde en waakte man en vrouwe op dezen dag! -
die de arme onterfde liên zijne erfgenamen maakte,
  die wel de vader van dit gasthuis heeten mag.
Dat veertig duizend maal zijn goedheid bij den Heere
beloond zij, en dat elk zijn voorbeeld volgen leere!

Gustaf Du Faux was ook, en meester Nachtegaele,
  daarbij, wanneer het huis voor goed wierd ingericht;
met Pauwels, Meyers en Heer Pieter Senesaele,
en Pastor Werbrouck, die niet ver van hier en ligt;
  benevens velen, die hier levend aan en bij zijn,
maar, zei ik goed van hun, die zouden kwaad op mij zijn.

Maar, kwaad op mij of niet, hoe kon ik u vergeten,
  die niemand en vergeet, o nooit vermoeide maagd;
die, 't is van iedereen, op Waereghem, geweten,
  dit gasthuis, dag en nacht, als in uw herte draagt;
die, naast uw broeder, als een wijngaardranke schoone,
zijt, Iefvrouw Sidonie, zijn vrouwelijke kroone.

Zij vrede aan dit gebouw, zij vrede aan de arme lieden;
  zij vrede aan allen, die hier werken dag en nacht;
zij vrede aan allen, die hier horken of gebieden;
  zij vrede aan allen, die hier wonen, zonder pacht;
zij vrede aan allen, die hier leven of hier sterven;
zij vrede aan bedde en bank, aan potten en aan scherven.

Nu stormende altemaal den stijven slag geslegen:
  dat elke rechte hand heur slinke weêrhand sla,
ter eere van dit huis, dat, na veel wondre wegen,
  van menschen ingericht, berust op Gods gena:
het blijve honderd jaar zijn rechte gangen gaande:
zoo lange als Waereghem blijft staan, zoo blijve't staande!

GUIDO GEZELLE

Kortrijk, op den 31^{n} in Nieuwjaarmaand 1899.

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Als de jongens geld hebben, de kraantjes hebben neringe.
't Zal mêegaan tot dat 't gat uit de mande valt.
Den dien zet wel vele op zijn neuze!
't Gaat vele in een mande zonder gat.

Ne mensch en is nooit te oud om te leeren, als hij niet te dom en is.

Die vent peist, geloove ik, als de naalde gedraad is, dat 't al gedaan is.

Ge zoudt er al gelijk nog vele eten, eer dat uw' neuze afvalt.

Hij heeft een tale
lijk ne nachtegale.

‘Krulhaar is dul haar,’ zei Wantje, en ze ging aan 't vechten.

Het heeft geld gekost, en 't moet uit.
Pijptje, waar gaat ge met dat mannetje?

‘De zee zal nog wel overloopen, vooraleer het avond is:’ dat is onmogelijk.
‘'k Zal ne keer een spelle in zijn' oore steken,’ 'k zal hem ne keer aankotteren, op zijn tee'n duwen.
Als er iemand trutselt of trantelt b.v. in 't kaarten: ‘Nen boer en weunt zoo lange op zijn hofstêe niet.’

Ja! gij hebt gelijk! maar gij schiet onpaar.
‘Hij lei zijn beenen in zijnen nekke.’ = Hij liep zeere weg.

Wij gaan wachten tot dat Pietje nood
zal komen achter zijn brood.

g' Hadt er een muize hooren loopen.

Hij kan zoo vele liegen als een geheel *regiment* soldaten te gâre.

- Hij zou liegen dat de steenen uit den grond springen.
‘Dat is een kalf van Moyzes!’ nen dommerik.

‘'k En ben niet benauwd van tiene,’ zei Jan, en hij vloog omverre van den wind.
‘'t Weêre zal veranderen,’ zei Ko, en hij sloeg zijn wijf met een schiê (stuk hout waarmêe dat de bakkers hun vier aanleggen).
G.V.D.P.

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
Tweede deel.
(12de vervolg.)

Menig vervelende jaar was verloopen,
sinds Grand-Pré in vier stond,

toen, bij 't afgaan der zee,
de vlote vertrok met heur vrecht[281], en
gansch nen volkstam, met huisgoed en al,
in ballingschap meêdroeg,
endeloos ballingschap, zonder zijn weêrgâ
in 't leven der volken.
Verre en uitéén, in verschillige streken,
zoo landden de boeren,
weg en verstrooid, lijk de sneeuwvlokken,
als de wind van 't noord-oosten,
schuins, den smoor openbreekt,
die den bank van New-Foundland verduistert.
Vriendloos doolden ze, en huisloos en hooploos,
van stede tot steê; van
't killige noordermeer, tot het
brandende gersvlak van 't Zuiden[282],
van den bleekgrauwen zeedijk,
tot 't land, waar de vader der stroomen[283],
de hillen grijpt in zijn vuisten,
en dellingwaard[284] meêsleept naar zee, om
diepe in hun zand, het verloren
gebeente der Mammouths[285] te bergen.
Vrienden zochten ze, en heerd ook,
en vele, vol wanhope en wee, 'n
vroegen hun graf maar aan de aarde,
en niet langer nen vriend of èn viersteê.
Hunne geschiedenis stond vermeld
op de zerken van 't godshof.
Lange, met hun daar, zag men e meisken
dat wachtte, en dat doolde,
zoete en ootmoedig van aard,
en dat alles met lijdzaamheid opnam.
Schoone was 't meisken, en jong,
maar, och arm! nu lag voor zijne oogen
treurig daar, wijd en stil,
de woestijne[286] van 't leven, waar 't voetpad
vol stond met graven van dezen
die vóór heur getreurd en geleên hân,
vol met smerte die uit was,
en hope lang dood en verlaten,
lijk in het woeste Westen,
waar 't speur der verlanders nog blijkt, uit
't nachtvier, al lange verteerd,
en 't gebeente dat bleekt in de zonne.
Iets in heur leven was onvoltooid,
onvolmaakt, onvoleindigd,

lijk ne zomersche morgen
die daagt vol klank en vol zonne, en
die meteens in het hemelruim stilhoudt,
om derf[287] en om langzaam,
weder in 't Oosten te zinken
waaruit hij zoo evelings[288] opkwam.
Somtijds, doolde ze in steden,
ont, lijk gejaagd met den koorts van
binnen, gedreven deur rustloos verlangen,
dien honger en dorst der
ziele, zij andermaal 't eindeloos zoeken
en streven weêr aanging.
Slenterend soms op e godshof,
beschouwde zij kruise ende zerk, of
zat bij e nameloos graf,
en dacht, dat misschien in zijn boezem,
hij reeds rustte!
En *zij*, ze verlangde om te rusten bij hem daar.
Soms kwam èn mare of e zeggen,
en 't minste dat ooit wierd gefluisterd,
lijk met luchtige vingers iets wijzen,
en wenkte ze voorwaards.
Somtijds sprak zij met dezen
die Gabriël gezien en gekend hân,
maar 't was lange geleên,
en de plekke was verre of vergeten.
‘Gabriel,’ - antwoordden zij, -
‘o ja toch! wij zagen hem, vroeger,
't was met Baselis den hoefsmid,
maar beiden zijn voort naar het Gersland;
woudloopers, zijn ze geworden,
en handige weimans[289] en stroopers.’ -
‘Gabriël,’ - zoo spraken andere, -
‘o ja toch! wij kwamen hem tegen,
nu, is hij huidenverkooper[290],
in 't leegland van Louisiana.’
En ze zeîn verder: ‘lief kind,
waarom droomen?... en wachten naar hem?... 'n
zijnder geen andere jonkmans,
zoo schoon als uw Gabriël? Jonkmans,
met èn herte zoo goed en zoo trouw,
zoo rechtschapen van geest ook?
Ghebt daar Baptiste Le Blanc,
den zoon van den Deelman! Hij minde u
menig jaar dat hem lang scheen,
toe, geeft hem uwe hand, en ‘goed heil’[291] dan;

Gij zijt te schoone om het haar te vlechten
van sinte Cathriene[292].
Evangeline dan, antwoordde zoete
maar treurig: ‘'k en kan niet!
Dààr waar mijn herte naartoe is,
daar *volgt* ook mijne hand, en niet elders.
Want als het hert voorenop
lijk e licht onzen voetweg beschingt, dan
giet het zijn glans op veel dingen,
die anders, zoûn staan in den donkren.’
Daarop taalde den Herder,
heur vriend en heur biechtvader, ende
zei met nen grimlach: ‘- o dochter, 't is God
die zoo spreekt tot uw ziele;
oh! 'n rept niet van liefde die uit is,
de liefde 'n vergaat niet;
zoo zij andermans hert niet 'n laaft,
heur water gaat weêr lijk
regen, naar 't herte zijn bronne,
en vult het met deugdoende koelte.
't Gene uit de bronne naar boven spruit,
keert weêr naar de bronne;
moed, en volherdt in uw streven,
voltrekt het werk uwer liefde,
lijden en zwijgen kan veel,
en geduldig verdragen is godlijk.
Houdt dus aan in het werk uwer liefde
ont uw herte zij godlijk,
zuiver, gesterkt en volmaakt,
en beter geschikt voor den hemel!’
's Herders zeggen gaf moed,
en 't meiske worstelde, en wachtte.
Ze hoorde in heur binnenste steeds nog
't rouwvolle graflied der zee, maar
't zong in dat ruischen èn stemme
die suizelde: ‘'n geeft het niet op, kind.’
't Arme schepsel dus, doolde vol nood,
en vol moedeloos treuren,
bloedende en barvoets, al over de scherven
en doornen van 't leven.
Zanggeest, helpt, 'k zal trachten
heur dwalende voetspeur te volgen,
niet langs iederen omweg,
en wislenden jaarkring heurs levens,
maar lijk ne reisman, die deur de leegte
de beke wilt nagaan,

nu eens, ver van den oever,
en ziende den glim van het water,
hier en daar, en van tijd tot tijd maar,
in opene ruimten;
dan, van nader de banken,
deur 't donkere woud, waar ze wegduikt.
Al 'n bemerkt hij de beke niet,
immer toch hoort hij ze ruischen,
blijde ten slotte, als hij 't pleksken vindt,
waar zij komt op nen uitweg.

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(281) VRECHT of *vracht*; 't engelsch geeft hier *freighted* = *bevrecht*, *bevracht*, met de vracht beladen; 't woord *vrecht* = loon, vervoerweerde, ladinge.

(282) GERSVLAK VAN 'T ZUIDEN; eng. *southern savannas*, fransch *savanes*; 't is 't spaansch *savana*, of *sàbana* = beddelaken; latijn *sabanum*, en grieksch *sabanon* = linnen kleed; verder overgebracht tot den zin van uitgestrekt *gerskleed.*
't Gersland van 't midden en 't westen van Noord-Amerika behield den franschen name *prairies*: 't Gersland in 't zuiden van Noord-Amerika wierd *savanna* geheeten, deur invloed van Spanje, dat vroeger in die streken veel land bezat. (Mexico, enz.).
De STEPPEN (russensch stepj.) zijn de oode en wilde gers- en kruidvlakten, die men vindt in *Rusland*, en in de Russensche gewesten van *Asia.*
De *Jungels* (les Jungles), zijn de vlakten van Oost-Indiën, vol riet, gers, en struikgewas, schuiloord van *tijgers* en *luipaarden.*

(283) VADER DER STROOMEN = *Mississipi.*

(284) DELLINGWAARD; *delling*, afgeleid van *del*, dat komt van *dal*, (dalen). *Delling* = leegte.

(285) MAMMOUTH, die even als de *Mastodonte*, e slag van olifant was; ontzaglijk dier uit de voorwereld (*du monde primitif)*, nu verdwenen, maar wiens gebeente nog hier en daar wordt opgedolven.

(286) WOESTIJNE, *woestijn*, middelnederl. *woestine*; oudsass. *wôstinnja*: oudhoogd. *wuostinna;* angelsassensch *wésten*; (eng. weste = woest). Den uitgang *ijn* (woest-ijn) is dezelfden als in *ijzer-en*, met 't verschuiven der stemzate, *woê□sten = woesti□jn.*

(287) DERF = *bleek*, *doodsch*, *zonder leven*, eng. *fade*, *fading*; 't fransch *fade* draagt meer op *smake* en op *gemoedgesteldheid.*
Derf ligt mijns dunkens in be*derven*, ver*derven*; 't engelsch heeft ook het woord *therf* = ongezuurd, ongedeesemd (brood), en dat den *zin* van 't fransch *fade* verraadt.

(288) EVELINGS, ook *evelinge*, *evelingen*, voor *even*, *evens.* Ziet DE BO.

(289) WEIMAN = *jager.* Ziet ([237]), en vergelijkt *weitasch* = jacht of wildzak; *weimes* = jachtmes.

(290) HUIDENVERKOOPER = *pelshandelaar*, (*marchand de fourrures*); amerikaansche zin van 't fransch *voyageur*, dat Longfellow gebruikt als aangenomen en kenmerkenden name. Twee reken hooger behoudt hij ook 't fransch woord: *coureurs-des-bois.*
HUID = vel, dierenhuid, eng. *hide*, dat ook als werkwoord gebruikt = verbergen, dekken. *Huid*, (indogermaansche wortel *keu*, en *skeu* = bergen) verwant met latijn *cutis* (vel), en *scutum* (schild, deksel). 't Woord *vel*, verwant met latijn *pellis.*

(291) HEIL=*geluk*, van daar *heilig*=gelukkig, zalig, *heiland* (heelend, heelende) = zaligmaker; *heil* is verwant met *heel* (geheel) = ongeschonden, gezond; *heelen* = gezond maken, genezen, vandaar ook *heel*kunde = geneeskunde; *heelmeester* = geneesheer, enz.
HEELEN niet te verwarren met HELEN (bergen, verbergen), dat verwant is met *hullen*, (bijv. ook in omhullen, onthullen) en *verholen*, en waarschijnlijk ook met *hol*; alsmede met latijn *celare*,

cella (fr. *céler*, *cellule*), en grieksch *kaluptein* = verbergen. Vergelijkt nog *hul*, *hulletje* = linnen vrouwenmuts (hoofddeksel) en *hulle* (deksel) ook in *pothulle*, *stoofhulle*, enz.

(292) 'T HAAR VLECHTEN VAN SINTE CATHRIENE, oud fransch spreekwoord, dat zeggen wilt: als *ongehuwd* of *jonge dochter* sterven, even als Sinte Cathriene.
't Engelsch geeft: *to braid*, ons woord *breien*; (fransch *tricoter*); *breien* = heên en weêr trekken, van daar ook *vlechten.*

Mingelmaren

HET vereeren van de zeven weedommen van Maria begint het eerst in Vlaanderen en stilt de onlusten tijdens de XV^{de} eeuw.

De Dienaars van Maria hebben weliswaar het vereeren beoefend en verspreid van *de* weedommen van Maria; doch van de *zeven* weedommen was bij hun nog geen sprake. Hedendaags is het bidsnoer van de *zeven* weedommen overal in gebruik; hedendaags spreekt het Roomsch Misseboek en het Roomsch Getijboek (op Goeden Vrijdag en op den 3^{en} Zondag in Herfstmaand) van de *zeven* weedommen van Maria. Welnu, de eeredienst van Maria's weedommen, zooals hij nu over heel de wereld bestaat en door de geestelijke overheid goedgekeurd is, te weten de eeredienst van de *zeven* weedommen van Maria, ontstond het eerst, niet in Italie en tijdens de middeleeuwen, gelijk nog al te dikwijls beweerd wordt, maar wel in Vlaanderen op het einde

van de XV^{de} eeuw. Evenzoo is het aandoenlijk beeld van O.L.V. met de zeven zweerden het eerst door Vlaamsche kunstenaars uitgedacht, gemaakt en verspreid geworden.

Ge moet weten, op het einde van de XV^{de} eeuw, waren 't nogmaals droevige en woelige tijden. De geweldige aanhangers van Wicleff en Hus verspreidden over Europa allersnoodste dwalingen, die geestelijke en wereldlijke samenleving moesten omverhelpen. Ze leerden de christene menschen opstaan tegen hun opperherders, de burgers tegen hun vorsten, de werkliên tegen hun bazen, de boeren tegen hun grondeigenaars. Ook naar Vlaanderen sloeg die dwaalleer over, en het volk stond op tegen oversten en wethouders. Dagelijks werd gevochten en gemoord: heel het land was in burgeroorlog. Een heilig man, Jan Van Coudenberghe, herder op Sint Salvator's te Brugge en naderhand boekhouder bij Keizer Karel, voelde daarover groot hertzeer. En wat deed hij? Overtuigd dat het gebed alleen dien rampzaligen toestand verhelpen kon, zoo liet hij in al de kerken die van hem afhingen, een beeld zetten van O.L.V. met eenige rijmreken daaronder, om het volk indachtig te maken hoe dat Maria, voornamelijk in *zeven* omstandigheden, groote smerten had moeten uitstaan. Hier verschijnt voor de allereerste maal in de Geschiedenis het vereeren van de *zeven* weedommen.

Bij het nadenken over die zeven weedommen, waarin Maria's ontelbare smerten heel gevoeglijk bevat en begrepen zijn, vielen de gemoederen aan 't bedaren, en aan oproer en burgertwist kwam een einde. In 't jaar 1519 liet Jan Van Coudenberghe een boek verschijnen dat 205 wondervonissen vermeldde, die gebeurd waren ten voordeele van de nieuwe broederschappen van O.L.V. van de zeven weeën. Koning Filips de Schoone, Koningin Johanna van Spanje en hun zoon Keizer Karel hielpen zooveel mogelijk die broederschappen uitbreiden en vermenigvuldigen. Het is dus een eer voor ons Vlaanderen, dat de godvruchtigheid tot O.L.V. van de zeven weeën, zooals ze nu over geheel de wereld bekend is, hier het eerst een aanvang nam.

IN het *Tweemaandelijksch Tijdschrift* voor letteren, kunst, wetenschap en politiek, uitgegeven te Amsterdam, onder hoofdopstellerschap van L. Van Deyssel en Albert Verwey, lezen wij, (V^{de} jaargang, hooimaand '99, bladz. 64) ten slotte van eene beoordeeling van Regenscheidt's *Starkadd*, door Albert Verwey:

'Ik verzoek u, mijne vlaamsche vrienden, zooals gij uit uw taal niet alle gewestelijke woorden zult verwijderen, maar de goede en krachtige houden opdat die uw werk oorspronkelijk

en deugdzaam maken, - behoudt zoo van uw schuwheid tegen het noorden alleen zooveel als noodig is ter bewaring van uw persoonlijkheid, - maar, voor het overige sluit u erbij aan, maakt u eraan gelijk.'

Het is het melden weerd dat tal jongere Nederlanders eene zekere gewestelijke en kenmerkende eigenheid van zeggenskracht meer en meer aan het toegeven zijn. Eenheid van taal moeten wij hebben, geene doodende, maar eene kwiklevende eenheid, licht gekleurd en getint naar de eigene ziel van ieder geweste. Daarin ligt vloeibaarheid, daarin ligt kracht en leven.

***

Eene reke verder schrijvende over meester Guido Gezelle, dien men ook de eer aandoet op het voorblad van het tijdschrift onder de medewerkers op te teekenen:

'Behalve dat gij dien goeden ouden dichter Guido Gezelle hebt, zijn er nu onder u verscheidene jongeren die gebroken hebben met de vlaamsch-retorische opgewondenheid en die door verzen en proza hun verwantschap met ons hebben getoond.

D.L.

ZIJNE Heiligheid Paus Leo XIII heeft onder de katholieken van Italie eenen wetenschappelijken bond doen stichten die de kern moet worden van een verjongd leven in wetenschap en kunst.

De Gilde werd verdeeld in 5 vakeigene takken:

1. Godgeleerdheid en godsdienst.
2. Maatschappelijke en huishoudkundige wetendheden, rechtsgeleerdheid en politiek.
3. Natuur- en wiskunde.
4. Geschiedenis en al wat er mede in verband staat.
5. Wijsgeleerdheid, letterkunde en kunst.

Zijne Heiligheid wenscht dat de gansche Kerstenheid door, de hoogere en geleerde standen met verjongden bloede, de heerlijke bane van wetenschap en kunst zullen betreden naar het voorbeeld van Italie.

Zou Vlanderen achter blijven?

IN een ouden rekeningboek der kerke van Oostkerke bij Brugge, lees ik: Betaelt van *crabelynghen* gheoorboort upden witten donderdag?

J.V.

Oude geplogentheden

OVER eenige dagen zag ik buitenlieden, een flesken met wijwater in de kist verbergen, waar zij eenen afgestorven broeder kwamen neder te leggen. Waarom dit wijwater? Het was een gebruik! Zij hadden het van ouds er in hun geslacht zien doen, en nagedaan!

Dit gebruik is merkweerdig. De Romeinen verborgen niet zelden nevens de overblijfsels hunner afgestorvenen, potjes met heidensch wijwater. De Franken deden het ook vóór hunne bekeering, en, christenen geworden, vervingen zij het heidensch door het christen wijwater.

Het ware belangrijk om na te gaan waar dit oud gebruik nog in gang is, alsook om te weten wat al dingen men, heden nog, in de doodkisten verbergt. Die daarover iets weet, gelieve het te zenden naar *Biekorf*. Het zal welkom wezen.

J.V.

Bijdrage tot de Folklore der Vlaamsche Zeekust

Doodsgebruiken

DE overledenen der afgelegen gehuchten worden op boerekarren naar de parochiekerk gevoerd.

De lijkkist rust op een bed van stroo, en op de kar, aan den voet der kist, zitten *twee vrouwen*, de naaste bloedverwanten van den of de afgestorvene.....

Weersvoorspelling

Het gerucht der zeegolven, dat men bij stillen avond in de verte hoort, heet hier *zeerot*.

Wanneer het ‘zeerot’ van het Westen komt, dan zegt men dat het slecht weder zal zijn; maar wanneer het van 't Oosten komt, dan zal het schoon weder zijn.

Tooverij, Bijgeloof en Sagen

Wondere schepen

Over 30-40 jaar kon men te Knocke het *vervloekt schip* zien. 't Was een driemaster, ‘Concordia’ geheeten, die met *roode matrozen* bemand was.

Op de vier groote feestdagen voer het schip des nachts door de duinen, alsof het zich in volle zee bevond.

Naar het schijnt, zou de ‘Concordia’ een vaartuig zijn geweest, met haver geladen, dat eertijds op de kust van Knocke zou gestrand zijn.

- Eene dergelijke sage wordt ook verteld van een ander schip.

Een vaartuig van Oostende, een driemaster, waaraan men den naam van *Osschaart* geeft, is een verwenscht schip, dat zijn kapitein in brand gestoken had. Het was *met goud beladen.* De kapitein 'had genade gevraagd voor hem en niet voor zijne bemanning.'

Dit schip verschijnt thans nog op de groote feestdagen van het jaar en vaart door de duinen.

Volgens een ander verhaal had het vaartuig in kwestie tegen zeven *Turksche* schepen gestreden. Men geeft zelfs den naam op van den kapitein: hij hiet Jan van Jacob en was geboortig van Oostende.

Wanneer dit wonderschip, dat *op zee en in de duinen vaart*, op de zee visschersbooten ontmoet, vraagt het hun of de vangst goed is.

Zoo men ja antwoordt, dan mag men verzekerd zijn, dat men niets meer vangen zal.

Het spookschip komt uit het Zuid-Westen.

De matrozen waren allen gekwetst geworden in den strijd tegen de Turken; de kapitein alleen had niets geleden. Hij vroeg aan God hem te beschermen en verwaarloosde zijne matrozen in zijn gebed mede te rekenen; daarom werd hij veroordeeld om eeuwig met zijn vaartuig op het land en de zee te dwalen.

Zijn schip strandde op het zand, zeggen de eenen; maar volgens anderen deed hij het springen. In het eerste geval zou hij zijne matrozen tijdens de schipbreuk verlaten hebben, en zou al vloekende en God lasterende vertrokken zijn.

De Waterduivel.

De waterduivels houden hun verblijf in de duinen, de moerassen, de beken en het Zwijn; zij schijnen eerst zeer klein en worden eensklaps zeer groot. Gewoonlijk hebben ze de gedaante van dieren, van konijnen, peerden, menschen zonder hoofd, enz., maar hunne oogen, alsook hun kop zijn machtig groot. Er zijn groote en kleine waterduivels.

't Is vooral ten tijde van den winter, wanneer de arme lieden hout gaan oprapen, dat de zee op het strand gespoeld heeft, dat men de waterduivels ontmoet, die uit de duinen komen en hen volgen, terwijl zij de grilligste gedaanten aannemen.

Een boer kwam op zekeren avond eenen waterduivel tegen, die de gedaante had van een peerd; hij mengde zich onder andere peerden en ging den stal binnen. De boer bezigde hem aan zijn werk eenen halven dag lang, doch terwijl de boer aan 't middagmalen was, verdween de geest en de boer en zag hem niet meerweder.

De Duivelsput.

Te Knocke bestaat een duivelsput, een soort van vijver te midden van eene kleine weide, waarover men menige sage vertelt. In dien put zou, naar het schijnt, eene kerk verzonken zijn.

Eertijds hoorde men er op hooge feestdagen, de klokken der verzonken kerk luiden.

Een herbergier beweert in de nabijheid van den put vier mannen zouder hoofd gezien te hebben, die eene doodkist droegen. Meer andere verveerlijke vertellingen zijn nopens dien poel in omloop.

De overlevering wil ook dat de put zoo diep is, dat men nooit den grond heeft kunnen vinden. Ook zou iedereen die in het water van den duivelspoel zou baden of er bij ongeluk zou in vallen, terstond naar de diepte getrokken worden en onvermijdelijk verdrinken.

De Bieën.

Men zegt dat in den Kerstnacht, op klokslag van middernacht, de bieën in hunne korven beginnen te zingen.

ALFRIED HAROU.

(Uit: *Ons Volksleven*).

Oude uitsteekberden

OP eenige boogschoten der oude stad Belle in Fransch Vlaanderen, staat er eene herberge met een steenen uitsteekberd daar op, in uitsprong gekapt, men twee kalvers ziet dansen. Een speelman is in den hoek nedergezeten. In den muur zitten nog drie steenen ingemetst. Op de middensteen leest men: gemaekt door Baes Balein 1726.

Op de hoeksteenen staat er: Hebuna, en Maria. Nevens het uitsteekberd in uitsprong, staat een ander met de volgende rijmen:

> In den calverdans
> Is schoon logijs,
> oock tracteren wel
> voor cleenen prijs.
> Hier vercoopt men
> bier en wijn
> voor die goet
> van wille zijn.

J.V.

[Nummer 19]

Kloefhandel en -nijverheid

IN ‘Volk en Taal,’ (1894) VI, 180 en VII, 3, 19, 36, 67, vinden wij eene welbewrochte bijdrage tot den algemeenen Dietschen taalschat over ‘de Blokmakerij:’ 't is te weten eene woordenzantinge aangaande ‘de bezigheden, werktuigen en werkingen van den blokmaker,’ al Sint Niklaas in 't land van Waas.

Medeenen zijn van De Bo's woorden daarin aangestipt, uit het Idioticon. Laterhand kwam in ‘Biekorf’ (1898) IX, 15, eene leze over ‘het gereedschap der kloefkappers,’ uiteengedaan door 'nen Hulstenare van 't ambacht.

Nog later ook in ‘Biekorf’ IX, 224, insgelijks over 't kloefkappers allaam van te Becelaere.

Bij al deze vakwoorden hebbe ik nog de volgende vernomen te Oostcamp, van iemand die kloefen kapte voor zijn verzet.

1° 't *Wrijfmes*, dat is een ronde, houtene of ijzerene roede, met al den eenen kant een handhave, en al 't ander einde eenen haak daar het meê op het ‘snijpeerd’ (cf. De Bo in. v.) vaste zit: 't wordt dan op en neder

tegen de gerookte of gezwarte kloefen gewreven om ze te doen glanzen, net gelijk 't snijmes, weswegen het ook wrijf*mes* heet, (cf. ook 't 'krammes'. Volk en Taal, VII, 3);

2° Den *hielsteker*: een even gelijkaardig en -werkend getuig om de kloefhiele langs buiten zoodanig af te steken dat 't op een schoehiele trekt.

3° Den *ritser* = de *ritse* (cf. Volk en Taal VII, 4);

4° Den *knoppedraaier*: kleine ringswijsde steker om knopkes boven op de 'kappe' der kloefe benevens 'blommen' of 'plooien' in te etsen, zoodat men een echte 'besnedene' kloefe voor handen hebbe. Tot daar voor tuig- en werknamen.

***

'k Ben nu nog daarenboven te Brugge iets te weten gekomen, van eenen handelaar in kloefen, dat misschien ook 't melden weerd is, en dat eerder trek heeft op 't uitveerdigen der kloefen en den handel daarin.

Eerst over den HANDEL.

Op de mart te Brugge, zijnder '*Gentsche*' en '*Brabantsche*' kloefen:

De '*Gentsche*,' de schoonste en de gladste, zijn deze die al de kanten van Vlierzeele, Wetteren en omstreken gemaakt worden, dat is: meest uit Canadahout, ook genaamd achtkanttenhout (*PopulusCanadensis*), en gemeenlijk bruin gerookt met groene takkinge en peerdenmest.

De '*Brabantsche*' (of Noord-Brabantsche gewis, van tegen 't Hollandsch Brabant?) komen van 't Land van Waas en de omstreken naderwaard Brugge, en zijn ook meestendeel uit Canadahout gekapt, maar zoo schoone niet gerookt als de '*Gentsche*;' 't worden der haast zooveel witte en zwartgekladde verkocht als bruine.

Welnu, onder beiden, zoo onder de *Gentsche*, zoo onder de *Brabantsche* kloefen, heeft men een slag voor mans- en een voor vrouwenvoeten.

A. Eerst de kloefen voor mans.

Dat zijn de '*hooge*:' al hooge aan den wrijf, zelden met '*riemkes*,' en ondereen nog verdeeld naar grootte, zoodat de eene de andere dan ook, in verhoudinge, verschillig tel- en geldend zijn.

Laat ons dus zeggen:

Voor de Gentsche '*hooge*' kloefen:

SLAG:	**GROOTTE: (al binnen op de '*planke*;'**	**VERKOOPTAL: In éénen reesem of '*klisse*' is er:**	**WISSELWEERDE:**
1. '*Manskloefen*:'	0,25 tot 0,32 m.	13 paar,	8 klissen (104 p.) rekenen voor 100 p.
2. '*Hooge vrouwen*:'	0,17 tot 0,25 m.	15 p.	gerekend: 3 p. tegen 2 p. '*mans*;' zoodat één klisse 10 p. '*mans*' geldt.
3. '*Jongenskloefen*:'	0,13 tot 0,17 m.	16 p.	2 p. tegen 1 p. '*mans*;' dus 1 klisse = 8 p. '*mans.*'
4. '*Loopers*:'	0,10 tot 0,13 en 0,14 m.	20 p. ook verkocht in halve reesems, voor 't gemak,	5 p. tegen 2 p. '*mans*;' dus 1 klisse = 8 p. '*mans.*'
5. '*Mussels*:'	0,08 tot 0,10 en 0,11 m.	24 p.	3 p. tegen 1 p. '*mans*;' dus 1 klisse = 8 p. '*mans.*'

Bemerkt: is 't voor de 'manskloefen' alleene dat 104 p. gelden voor 100, zoo komt die grondwisselwet nochtans ook tusschen voor 't verkoop der anderen, zoodat in den handel b.v. 100 paar 'mans' (d.i. 104 p.) gelijk te stellen is met 156 p. 'hooge vrouwen,' enz.

Aangaande alsdan de Brabantsche '*hooge*' kloefen:

SLAG:	**GROOTTE:**	**VERKOOPTAL: één klisse =**	**WISSELWEERDE:**
1. '*Mans*:'	In alles, zooals voor de gentsche 'mans;'		
2. '*Hooge vrouwen*:'	Item = de gentsche;		
3. '*Tweelingen*' of '*halfwerkskens*:'	= De gentsche 'jongens;'	12 p. en een '*kleintje*' (d.i. een paar drielingskens).	Gerekend 2 p. tegen 1 paar 'mans,' zoodat 1 klisse = 6 1/2 p. 'mans;'
4. '*Drielingen*' of '*derdelingen*:'	= De gentsche 'loopers;'	15 p. en een p. 'tweelingen.'	5 p. tegen 2 p. 'mans,' dus 1 klisse = 1 klisse 'tweelings' = ½ reesem 'mans.'

Alle de hooge kloefen wat er nu ook van hunne verschillige namen zij, worden bijna uitsluitelijk door mans gedregen.

B. Benevens deze '*hooge*' komen nog, uit beide streken, de '*leege*:'

dat is te weten, al 'plat' of met leege 'kappen' (hullen), en met riemkens, en bijna alleenlijk door vrouwvolk gebezigd. 't Zijnder weêrom van verschillig slag, en deze nog eens oftewel bruin oftewel wit: de witte komen altemets zwartgeverfd vóór, en dan met glimsel of ook nog, wat eertijds meer gedaan wierd, met was overstreken. Allen nochtans, bruine of witte, worden gelijk gehouden ten opziene van grootte, tel of wisselweerde: de verkoop weerde alleene kan stijgen voor die kloefen die geverfd of geglimd zijn.

SLAG:	**GROOTTE:**	**VERKOOPTAL:**	**WISSELWEERDE:**
1. '*Leege vrouwen*:'	0,22 tot 0,28 m.,	20 p. in 1 klisse;	
2. '*Leege drielingen*' of '*derdelingen*:'	0,13 tot 0,21 m.,	19 p. en 1 paar '*tweelingen*;'	3 p. voor 2 p. '*vrouwen*,' zoodat 1 klisse = 13 p. '*vrouw.*'
3. '*Leege tweelingen*' of '*leege halfwerkskes*:'	0,08 tot 0,13 m.,	26 p., in halve reesems verkocht, voor 't gemak;	2 p. voor 1 p. '*vrouwen*,' zoodat 1 klisse = 13 p. '*leege vrouwen.*'

Tot daar van kloefen in den handel.

Zeggen nu, dat er in West-Vlanderen en ringsom Brugge geene andere gemaakt 'n worden als ‘Gentsche’ of ‘Brabantsche’ ware onwaar. Maar die andere kloefen 'n komen te Brugge in den handel niet, en worden meest om standelijken nood of alledaagsche nut in de verschillige dorpen verveerdigd en verkocht.

En daaraan zal 't te wijten zijn dat ze daar en daar verschillig geheeten en verdeeld worden(1). (Vgl. Biekorf IX, 15 en 224). Zoo is 't anders te Hulste en anders te Becelaere, en voorzekers nog anders elders ook.

Verschil is er b.v. tusschen Oostcampsche en Zwevezeelsche kloefen, hierin dat, beiden scheunsch van kappe gesneden zijnde, de eerste met een scherp topken, en de anderen met breeder neuze staan. Iets dat ze van malkaâr hebben, is dat ze alle twee nog aan wedereinde van de manskloefen de ‘*zaagsneê*’ behouden, te weten die sneê waardoor de ‘*klossen*’ (zie verder) meê uit den boom gezaagd wierden.

***

Om eventwel voort te doen met al de kloefen in 't algemeen, en met de Brabantsche en Gentsche in 't bijzonder, maar nu meer ten opziene der nijverheid, vernamen wij dat de kloefen VERVEERDIGD worden uit achtkantten, soms uit wilgenhout, en al de bruine uit beukenhout. Het bul(2) of stam van den boom wordt ten behendigsten gezaagd in ‘*klossen*’ of ‘*einden*’, die dan in 4^{en}, 6^{en} of 8^{en} gespleten worden volgens de zwaarte van den boom.

(1) Bemerkt nochtans dat de *kloefmaatstaf* daaromtrent overal een eigene en dezelfste is voor 't ambacht: ne stok van een 0,32 m. lang, ‘blind’ tot aan 0,08 m., en dan gekerfdeeld in vieren, daarvan elk deel 3 1/2 ‘*steken*’ telt, zoodat één steke 0,017 m. doet. - Kloefkappers hebben dan nog ook eenen *zaagmaatstaf*, die aangegeven is in Volk en Taal, VII, 67, om ‘af te leggen’ (ib.).

(2) Dikwijls mag de houtkapper den boom vellen ‘*voor de kappelinge* (splenters, schelfers) *en de takkelinge*’ (spillen, takken, rijzels).
Wie geeft er de ambachtstale met gereedschap, werktijd en -wijze en -voorwaarden van den ‘*boomvelder*’?

De zware boomtakken dienen meest voor de kinderkloefen, de twijgen ('t fasceel) en ranken worden gebruikt voor brandhout, en de ‘kappelinge’ voor 't rooken.

Als de klosse verspleten is, wordt het stuk ‘verbijld’, ‘verdisteld’... enz., ‘uitgegourzd’ (Biek. IX, 224) d.i. uitgegoesd met de goeze of gorze (De Bo) of goezie (Volk en Taal, VII, 67), zuiver ‘uitgemaakt’ met bijzondere messen, en ‘opgemaakt’ al buiten. Alsdan worden de blokken te droogen gezet te zonne en te winde binst enkele dagen, zoodat zij ervan krimpen, doch niet te lange, immers tegen 't springen. Nu legt men ze, deze te weten die niet geschilderd en worden, in den oven op eenen rooster, waaronder vier gestookt wordt van groen hout en kleen gewas totdat zij goed gerookt en gebruind zijn. In het Gentsche wordt er nog peerdendrek bij de brandinge gesmeten om aan de kloefen een zekeren meerderen glim te geven. En eindelinge, om de laatste wreve te krijgen, en tevens ook altemets om de macht van verwe te sparen, moet de kloefe onder 't wrijfmes, van daar in eenen reesem, en toen... naar de mart.

Nopens de DEELEN der opgemaakte kloefe, zie men deze die te Hulste opgegeven wierden aan geachten en weleerweerden Heer G.V.D.P.: 't zijn de zelfste: 't zijn daarbij hooge en leege *kappen*, *hielen* en *planken*, breede en smalle *neuzen;* de Gentsche nochtans hebben meestal smalle.

***

Het REESEMEN der kloefen geschiedt ook op verschillende wijze, volgens de streke.

Langs de binnensponde van ieder kloefe is er een snoertje dóór twee gattjes getrokken, en 't is met dat snoertjen dat de klompen vastgeklist worden; dat is: de Gentsche, met een groote touwe daardeure, paar boven paar, rechts op elkander, top en hiele; de Brabantsche integendeel, met wiedouw- of eekenwissen, ook getween en getween top en hiele, maar met de hiele van de eene in de muile van de andere, en de toppen van

wêerkanten al buiten. Aldus is de Brabantsche klis leeger en breeder, maar de Gentsche hooger en zoo breed slechts als de kloefen lang zijn.

In alle klissen worden de grootste, in het zelfste slag, van boven en de kleinste van onder geregen, met verschil onder hen van eenige mm.

***

Wat de VERKOOPWEERDE betreft, zijn de Gentsche blokken doorgaans één frank dierder op de klisse dan de Brabantsche; 't zit immers meer hout in en beter hout; ze vallen schoonder van gemaaksel, en zijn schoonder gerookt.

De kloefen uit wilgenhout zijn bijzonder taai en waterdichte, en 'n weten van geen bersten; ook gelden zij één frank het getwee of nog meer; 't en is dan niet te verwonderen dat er weinig naar gestaan wordt, buiten door werkliên die in de natte moeten hermen, als brouwersgasten, bleekers enz.

Gewone ‘manskloefen’ uit het Gentsche gaan 0,50 fr. tot 0,60 fr. het paar of het getwee; de ‘vrouwen,’ de ‘leege’ 0,40 fr. tot 0,45 fr. De Brabantsche een 0,40 fr. tot 0,50 fr. het manspaar, en wat min voor de ‘vrouwen.’ En in verhoudinge met de ‘mans’ en de ‘leege vrouwen’ worden al de verschillige grootten of kleinten verkocht, naar dat 't hierboven gewezen wierd.

***

Dat is nu een gedacht van den kloefhandel: ieder ambocht heeft zijn tale die leeft op de lippen van de ambachtsliên. Ware 't niet gewisser ook al die talen in de ramen van onzen korf te vergâren?

A.

Op het vijf-en-twintigste verjaren

van eerweerden Heer Alwin Baelen, *als Beleeder van Sinte-Anne-Godshuis bij Kortrijk.* 1874-1899.

OCH, Baelen, Baelen, vriend van die
eilaci, leven moeten
ellendiglijk, ontzind, van elk
gestooten met de voeten,
hebt troost daarin: de ziele is 't al
en..... God het u vergelden zal.

Hebt troost en doet zoo Hij, weleer,
met werken en met woorden,
u 't voorbeeld gaf, die iedereen
van die Hem toebehoorden,
aan 't Kruise, alwaar Hij stervend hong,
den vijand uit de vuisten wrong.

Hij werkt met u nog hedendaags,
Hij ziet u, naast Hem, streven
om zielen, door Hem losgekocht,
den Schepper weer te geven;
om ze, eindlijk eens, en banden af,
te ontvechten uit des lichaams graf.

De ziele is vrij, 't zij wie of wat
ze dwong in diepe ellenden:
de ziele is vrij, geen boeie en kan,
geen ballingschap ze schenden;
verlosser, blijft, in s' Heeren naam,
uw edeldadig werk bekwaam!

Gij, vijf-en-twintig jaar alreê,
zijt, onvermoeid, den Heere
getrouw: zij u de loon daarvan
eens toegekend en de eere:
door ons niet, maar door hooger een,
die 't kaf zal uit het kooren schee'n.

G.G.

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(13ste vervolg).

't Was in Bloeimaand[293].
Verre beneênwaard het heerlijke water[294]
de oevers voorbij van den Ohio,
over den mond van de Wabash[295],
op den gulden en vluchtigen stroom
van den breên Mississipi[296],
zwoegde er lastig nen boot,
geroeid deur Acadische bootliên.
't Waren ballingen thoope,
e reddinggevaarte van 't volk, dat
na de schipbreuk verstrooid is langs zee,
en te gare daar vlot nu,
saamgebonden deur 't zelfste geloove
en deur rampe hun gemeene.
Mannen, en vrouwen, en kinders,
gedreven deur hope of deur mondnieuws,
zochten naar vrienden en magen,
te midden de kleine geboerten,
langs het strand van Acadie[297]
en 't gersland van 't schoone Opelousas[298].
Onder dat volk was Evangeline
en den Herder heur leidsman.
Aanwaard, en over den zandgrond,
deur wildernis zwart van de wouden,
gleeden zij dagen op dagen,
en mondwaard, den woeligen stroom af,
rustten zij nachten op nachten,
bij 't laaiende vier, op zijne oevers.
Nu deur schietende tochten[299], en tusschen
groene eilanden, waar de
wolboom[300] zijn schaduwvol vederloof nijgde,
zoo vloôn ze den vloed meê.
Dan kwamen ze uit op breedziende plassen,
waar zilvere zandbank
blekte in het water, en dáár,
langs de rimplende baren der zoomen,
waadde de kropgans[301] bij hoopen,
en glansde er met sneeuwblanke veders.
't Landschap wierd effen, en langs de
boorden van 't roerende water,
onder de koorstboomen[302], midden het

gulzig gewas van hun gaarden,
stonden daar de huizen der kweekers[303],
met kotjes voor zwarten[304], en duiven.
Zóó nu naarsden zij 't land
waar de zomer gestadig in gang is,
wáár deur de '*golden coast*'[305],
en tusschen oranje- en citroenboom,
met èn prachtige bochte,
de waterstroom oostwaard vooruitdrijft.
Zij verlieten hun bane ook,
voor 't watervlak van Plaquemine, en
zaten allichte verdwaald
in nen doolhof van slapende meren[306],
die lijk e stalen netwerk,
daar lagen gespreid allenthenen.
Boven hun hoofd, kwam den hoogen
en donkeren tak der Cypressen
duistere bogen maken, en 't moskruid
in vendels, halfwege,
wuifde lijk vanen die hangend
den wand eener hoofdkerk versieren.
Doodsch was de stilte, en nooit er
gestoord ook, tenzij deur den reiger
die met zonondergaan huizewaard kwam,
naar zijn roest[307] in de ceders,
of deur den uil, die met helschen spotlach
de mane kwam groeten.
Zoete was 't maansching, daar het nu
glansde en blonk op het water!
't Glom op cypres- en op cederzuilen,
die 't bogewerk stutten,
en 't viel neêr, deur 't gebroken gewelf,
lijk deur spleten van puinen.
Alles omtrent hun, droomde en schemerde,
en kwam hun zoo vreemd voor!...
ook e gevoel vol verbazinge en droefheid
schoof over hun hert, lijk
heemvolle voorbô van onheil,
onzichtbaar en niet te bedwingen.
Even als bij den hoeftert van 't ors
op den turfgrond[308] van 't gersland,
lange voordien, het zinkruid[309] krimpt,
en zijn hertbladjen toenijpt,
zóó, bij den hoefslag van 't noodlot,
met treurig vooruitzicht op euvel,
krimt en sluit ook het hert,
vooraléér het den schok krijgt van 't onheil.

Evangeline's herte bleef sterk
deur èn beeld, dat al scheemren,
zweefde en dreef voor heur oogen,
en dat heur kwam wenken bij 't maansching.
't Was 't gedacht van heur brein(310)
dat in levende lijve dien geest schiep.
Deur dit schaduwvol beukwerk
had Gabriël vroeger gedoold, en
iedere plets van het roeispaan,
brocht hem nu nader en nader.

Dan, van zijn zate, aan de snebbe(311)
van 't vaartuig, rees er ne roeier,
blies nen trek op den hoorn,
als vrage of er andere liên, bij
nachte, en bij toeval, ook vaarden
lijk zij daar, op 't donkere water.
Wild klonk 't geluid, deur de
duistere zuilen en bladergewelven,
brak er den stempel der stilte,
en gaf er lijk tongen aan 't woudland:
Op dat geschal ook, wuifden de mosvendels
stille in de lucht, en
menige weêrklank kwam er ontwaken,
en stierf in de verte,
over den watervloer, diepe beneên,
in de galmende twijgen.
Maar geen stemme die taalde,
of die antwoorde gaf uit den donkren.
Nauw, was het galmen gedaan,
of de stilte viel hard op hun ziele.
Evangeline sliep;... maar de
bootmannen roeiden bij nachte, en
zweegen bij stonden, of zongen hun
welbekend Canadeesch bootlied,
zoo zij het vroeger deên dreunen
op eigen Acadischen landstroom.
Binst den nacht nu, hoorden zij
't heemvol gerucht der woestijne
verre en onduidelijk, even als baren,
of wind in de wouden,
hoorden 't met 't roepen der krane(312)
en 't gebrul van den kwaân aligator(313).

(*t' Vervolgt*)

Eindnoten:

(293) BLOEIMAAND = Meimaand; eng. *the month of May.* Hier onder geve ik den *echtgermaanschen* name der maanden van 't jaar, zooals ze onzen Eerw. en geleerde vriend J. CRAEYNEST volledig

geboekt heeft. Merkt wel op, dat *ieder jaargetijde* zijnen name geeft aan de maand waarmede het aanvangt:

LENTE.	**ZOMER.**
1. *Lentemaand* (Maarte).	4. *Zomermaand* (Juni).
2. *Grasmaand* (April).	5. *Hooimaand* (Juli).
3. *Bloeimaand* (Mei).	6. *Koornmaand* (Augusti).
HERFST.	**WINTER.**
7. *Herfstmaand* (September).	10. *Wintermaand* (December).
8. *Zaaimaand* (October).	11. *Nieuwjaarmaand* (Januari).
9. *Slachtmaand* (November).	12. *Schrikkelmaand* (Februari).

Schrikkelmaand (Februari), is die maand, waarin wij altijd den *bijgevoegden* dag van '*t schrikkeljaar* hebben (*de l'année bissextile*): alzoo telt Februari alle vier jaar, 29 dagen.

(294) 'T HEERLIJKE WATER = den OHIO = in 't zuid-oosten van Noord-Amerika, en meeste linksche *nevenvloed* of *bijstroom* van den Mississipi, en vermaard ook (*the beautiful River = de schoone stroom*) om reden van zijnen prachtigen loop deur de overheerlijke en weeldige landstreken van 't zuid-oosten.

(295) WABASH = nevenvloed of bijstroom van den OHIO.

(296) MISSISSIPI = vermaardste en machtigste stroom van Noord-Amerika.

(297) ACADIE. Hier is er sprake van èn *tweede* Acadie, ten zuiden van *Louisiana.*

(298) OPELOUSAS. Ten zuid-westen van *Louisiana.*

(299) TOCHTEN = *watertocht.* Longfellow geeft *Chute*; hier *geene eigentlijke waterval*, maar snelle tochten van 't water, daar waar de bodem schietende ligt, (in 't duitsch *stromschnellen*): fransch, *rapides.*

(300) WOLBOOM = *katoenboom* (eng. *cotton-tree*); die 't wit en donzig katoen in knoppen of bollekes draagt. Als de knoppen rijp zijn, bersten ze open, en de witte wolle wordt zichtbaar. De knoppen worden bijeengelezen en de nijverheid komt den opbrengst van 't rouw katoen of de boomwolle, verder bewerken en benuttigen.
Wij hebben e staaltjen van den wolboom, in onze *achtkanters* of *populieren*; zij ook, geven kleine krabbekes die vol zitten lijk met witte en donzige watte; soms liggen wegen en akkers er mede bestrooid.

(301) KROPGANS = pelikaan.

(302) KOORTSBOOM, in 't duitsch *fieberbaum;* eng. *china-tree;* 't is eigentlijk *cinchona*- of *quinquina*boom, en niet *china*boom, als kwame hij uit *Chinaland.* Longfellow geeft *China*, hoogst waarschijnlijk met den zin van *quina:* te meer *china-root* in 't engelsch, is 't fransch *squine* of *esquine*, dat KRAMERS vertaalt met: *onechte* KINAWORTEL. De name *cinchonaboom*, komt van èn *Spaansche* (volgens andere, èn Portugeesche) onderkoninginne van *Peru*, de gravinne DEL CINCHON, die in de jaren 1600, deur die gemalen boomschorse, van wisselkoorts genas, en het heelmiddel naar Spanje zond. Alzoo wierd *cinchon*, *cinchona*, *cinchonine*, den algemeenen en wetenschappelijke name der *Quinquina* en *Quinina*, heden ten dage nog gebruikt tegen de koortsen.
De *Cinchonaboom* vindt men meest in 't zuiden van Noord-Amerika, (Mexico, enz.) ook in Brasiliën, en in de noorderlanden van Zuid-America.

(303) KWEEKERS: eng. *Planters*: fr. Planteurs, zijn die mannen, en meest van vreemden oorsprong, die in America den *veldbouw* en *veekweek* in 't groote aanleggen.

(304) ZWARTEN = negers.

(305) GOLDEN COAST, eigenname, en beteekent *gulden kust*, fr. *côte d'or.*

(306) SLAPENDE MEREN: eng. *sluggish waters.* Hier is er sprake van de menigvuldige watervlakten die afgeweken, (devious), nevens den onderloop van den MISSISSIPI, hier en daar blijven liggen.

(307) ROEST: eng. *roost* = nest; eigentlijk *stok* waarop de hoenders slapen; van daar *nachtleger* van vliegende wild.
Roest (stok) is verwant met *rast* (grove lat van èn hekwerk), en *rasteel* (voor de peerden of orsen), dat te WONTERGHEM *rosteel* wordt uitgesproken.
Rasteel is dat schuinsloopend en open *lat*werk, waardeure de peerden of orsen hun *hooi* en *klaver* te hunnewaard trekken.

(308) *Turfgrond*: eng. *turf.* Het engelsch woord *peat* heeft ook den zin van ons *turf*, fransch *tourbe*, eng. *turf*, bediedt ook *zode*, en grond die deurweven en bedekt is met allerhande gers- en kruidwortels.
Uit het germaansch hebben wij 't fr. *tourbe*; den *turf* komt uit de *veenen*, en bevat halfverrotte bestanddeelen van *kruid-* en *houtgewassen*; van dáár, *turfgrond*, *turf steken*, *turf delven*, *turfput*, (te mijnen tijde, herbergname te *Denterghem*). Oudsas. *turf*; hoogduitsch *torf*, oudhoogd. *zurba*, oudnoordsch *torf*, en is verwant met sanskritsch *darbha* = grasbundel.
In Veurne-Ambacht, en elders ook, heeft men het woord *dering*, of *derring*, (eertijds *daring*, en *daerinck*): slag van zwarte turf die als *brandinge* gebruikt wordt. De VEENEN bevatten turf, dering, en *veen* beteekent eigentlijk *moerasgrond*; middelnederl. *venne*; eng. *fen*; gotisch *fani* (slijk); uit 't *germaansch* komt het Luikerwaalsch les *vennes*, en 't fr. *fagnes*, en ook *fange* (slijk).

(309) ZINKRUID = *mimosa*; komt onder 't slag der *gevoelige kruiden*, waarvan de bijzonderste de *mimosa pudica* is = *kruideke roer-mij-niet*, *kruideke tik-mij-niet*, (fr. la *sensitive*).

(310) Brein = *hersens*; verder = *verstand;* eng. *brain;* middelnederl. *brein*, *bregen*, *bragen;* hoogd. *brägen*; angelsass. *broegen*; verwant met grieksch: *brechmos* = bovenhoofd.

(311) SNEBBE, SNEB: 't scherpe en voorenste gedeelte van 't vaartuig, dat deur 't water snijdt. Nog *snebschip* = schip met scherpen voorsteven.
Sneb, verwant met *snavel* (bek) en *snuiven.* Wij hebben nog *neb* en *nebbe* = lange scherpen bek: (voor *sneb* en *neb*, vergelijkt *snik* en *nik*).
Snep, *sneppe* (vogel met langen scherpen bek), is ook verwant met *snavel.*

(312) KRAAN, KRAANVOGEL: eng. *crane*, behoort tot het slag van de *steltloopers* of *hooggepootte*, en houdt hem meest op met visch. Fr. *grue;* latijn: *grus.*
Kraan, in den zin van *werktuig*, *ophaaltuig*, (insgelijks *grue* in 't fransch), is hetzelfste woord, en die name wierd aan dat werktuig gegeven naar zijn verre gelijkenisse met den *kraan*vogel.

(313) ALIGATOR, van 't *slag* der crocodilen:
Crocodile (in Egypte) - *Aligator* en *Caïman* (in America) - *Gavial* (in Indiën).

Mingelmare
Het mirakelbeeld van O.L.V. vereerd in Sint-Janskerk te Poperinghe.

DE lezers van '*Biekorf*' hebben nog in het geheugen hetgene gezeid werd, dit jaar (zie Biekorf, 10e jaar, tn 4 en 5) over het prachtig werk van den E.H. Opdedrinck, *Poperinghe en omstreken tijdens de godsdienstige beroerten der XVIe eeuw*, *of den Geuzentijd.* Iedereen weet hoe de bevoegde Hoogleeraar G. Kurth, met den grootsten lof van dit werk gesproken heeft, en wij zijn overtuigd dat al wie dit kostbaar boekdeel gelezen heeft, geheel en gansch met ons gedacht instemt.

De reeds zoo hooggeprezene geschiedschrijver komt zijne geschiedeniskunde in eenen nieuwen boek te doen uitschijnen, die voor hoofding heeft: *Het mirakelbeeld van O.L.V. vereerd in Sint-Janskerk te Poperinghe.* Dit werk dat gedrukt is bij K. van de Vyvere-Petyt te Brugge, is met verscheidene prachtige platen van St-Janskerk, van het mirakelbeeld, enz., versierd.

Het werk, zooals de lezer hem bij het lezen zal kunnen overtuigen, onderzoekt en staaft met de meeste zekerheid, den oorsprong van den eeredienst, welken in de voormelde kerk een oud Mariabeeld geniet.

De daadzaak die hem te bewijzen valt is het mirakel of het wonder van de verrijzenisse van een doodgeboren kind, hetwelk wonder geschied is door de voorspraak van de H. Maagd, den

14sten in Lentemaand van het jaar O.H. 1479. Drie dagen reeds was het ongedoopte kind begraven op eene ongewijde plaatse, in den hof van zijne ouders. De moeder en andere godvruchtige vrouwen, bedroefd zijnde dat dit kind zonder doopsel was gestorven, hun vertrouwen stellende op Gods almacht en op de voorspraak van zijne Heilige Moeder, hebben het kind doen ontgraven, en daar het blijkbare teekens van leven gaf, het ter kerke gedragen, waar het gedoopt werd. Na het heilig doopsel heeft het kind nog eene ure of daaromtrent geleefd, waarna het stierf en in de gewijde aarde begraven wierd.

In onze tijden van ongeloof, komt dit boekwerk de godsdiensthaters en al deze die alles in twijfel trekken wat de krachten der natuur te boven gaat, een nieuw en onweerlegbaar bewijs leveren van Gods wondere bovennatuurlijke werken. Voor de talrijke geloovigen die uit gansch het westland, uit Fransch-Vlaanderen en uit alle vlaamsche gewesten den zoo vermaarden ommegang en bedevaart komen doen, geeft dit werk eenen vasten grond aan hunnen eerbied. Geen twijfel of dit werk zal den eeredienst tot Maria nog meer doen aangroeien, met de daadzaken voor oogen te leggen en de echtheid ervan te bewijzen.

Zooals voor zijn voorgaande werk, heeft de E.H. Opdedrinck nauwkeurig de oorkonden geraadpleegd van den tijd zelve waarop het wonder geschied is, en zelfs heeft hij eenen afdruk doen maken van de oorspronkelijke mirakelbulle.

Na de verrijzenisse duidelijk gestaafd te hebben, heeft de moedige navorscher, nog altijd de oorkonden nagaande, zooals de rekeningen van St-Janskerke en van de stad, alsook de resolutieboeken derzelfde stad, den eeredienst gedurende de vier verloopene eeuwen doen kennen, die O.L.V. van Sint-Jan genoten heeft. Vele nuttige en leerrijke bemerkingen komen erin voor, die ons den godsdienst en de betrekkingen der burgerlijke overheid met de kerkelijke leeren kennen; die ons de rederijkers doen opdagen, dewelke in hun midden eene zoo wondere stoffe vonden om hun vernuft te toonen, en hunne kunde in het voordragen van hunne gewrochten. De schrijver en laat niet na, ons voor oogen te leggen hoe drie malen de dankbare stad een honderdjarig jubelfeest vierde in 1680, 1778 en in 1879.

Geen twijfel of dit boekwerk dat de gekende schrijver zooveel moeite en arbeid gekost heeft, door vele Vlamingen geerne zal gelezen worden, tot vermeerdering van Maria's eeredienst en stichting der geloovigen.

[Nummer 20]

Over het ontstaan van den eeredienst en het Broederschap van de zeven weedommen van Maria

OP onze dagen vereert het christen volk van geheel de catholijke wereld de zeven weedommen van Maria.

Maar er is ongetwijfeld, onder de kappe des hemels, geen een land waar die godsvruchtigheid dieper in het herte van het volk gedrongen is, en waar er meer broederschappen van de zeven weedommen van Onze Lieve Vrouwe bestaan, als in ons vrome Vlanderen.

Buiten den diepen christenzin, en de voorvaderlijke gehechtheid van ons volk aan den eeredienst van Onze Lieve Vrouw, is er nog eene andere reden waarom ons zoo iets niet en moet verwonderen. 't Is dat deze godsvruchtigheid, gelijk zij nu geoefend wordt, hare instelling en hare eerste uitbreiding aan onze voorvaders te danken heeft. En gelijk deze eeredienst Vlanderen tot roem en eere strekt en zal het ongetwijfeld aan de Lezers van onzen ‘Biekorf’ niet onaangenaam zijn eenige

wetensweerdigheden over de zeven weedommen van Maria te vernemen[1].

***

Van in het begin der catholijke kerk, hebben de Christenen Maria de Moeder van Christus in hare droefheid en in haar lijden vereerd onder de benamingen van ‘de bedrukte Moeder,’ ‘Onze Lieve Vrouw van medelijden,’ ‘de Moeder van smerten,’ of onder andere namen, die aan de inbeelding en het gevoelen van onze voorouders spraken.

Maria's lijden, om zooveel te gemakkelijker voorgesteld te worden, en zooveel te beter de herten te raken, wierd door godvruchtige schrijvers en redenaars ontleed en verdeeld, en, volgens eigene zienswijze of uit nood van de omstandigheden, tot een grooter of kleiner getal bijzondere smerten gebracht, naar gelang men meer of min bittere toestanden in het leven van Maria aanschouwde.

Sommigen[2] noemen Maria's weedommen ontelbaar. Alanus de Rupe geeft er 150 op; Eerweerde Vader Michaël Francisci Predikheer van Rijssel brengt ze op 15; de heilige Hilarius op 16, terwijl de heilige Anselmus vijf wonderschoone gebeden maakt op de vijf weedommen van O. Lieve Vrouw, daar andere geleerden houden staan dat zij al tot eene kunnen herleid worden.

En zoo geraakt men tot op het einde der 15e eeuw, vooraleer het getal van de *zeven* weedommen van Maria met vastheid vooruitgezet wordt.

Deze bewering schijnt in tegenspraak te zijn met de derde godvruchtige leerrede die de heilige Vincent Ferrier († 1419), op den feestdag van Onze Lieve Vrouw geboorte, hield, en die voor hoofdinge draagt: *De Nativitate*

(1) *Oorkondschap.* De inlichtingen over deze godsvruchtigheid zijn getrokken onder andere uit de volgende boeken:
Geschiedenis van het Koninglijke Broederschap der zeven weedommen van Maria.... door *A. Vande Kerckhove*, pastoor te Coolkerke, Rousselaere bij D. Van Hee, boekdrukker, 1860.

Bulletin des publications hagiographiques, 1898, bl. 333-352. *La Vierge aux sept glaives*, door Eerw. Vader Delahaye, gez. Jesu.

(2) Ziet Vande Kerckhove, bl. 9-13.

beate Marie Virginis vel de septem gaudiis et septem tristiciis.

Dat er in deze leerrede, geene spraak en is van de reeks van de zeven weedommen, gelijk zij door de heilige kerke goedgekeurd is, noch dat de heilige er niet op gedacht heeft ze op het juiste getal zeven te brengen, is gemakkelijk te begrijpen uit het onderzoek van gemelde aanspraak.

De heilige(1) had het volgende gedacht voor onderwerp genomen: Op deze wereld is er geen geluk zonder druk, zijn er geene vreugden zonder tranen. Het bewijs zijner bewering zoekt hij, in de blijde geheimenissen van Maria. 't En is niet te verwonderen dat de redenaar de zeven blijdschappen overloopt, en tegen iedereene van hen eene droeve omstandigheid van Maria's leven tracht te stellen. Zoo handelt hij over de Menschwording, de Geboorte, de Aanbidding der Koningen, de Verrijzenis, de Hemelvaart, de Zending van den heiligen Geest, en de Hemelvaart van Onze Lieve Vrouw, en, bij iedere dezer geheimenissen, weet hij de eene of andere droefheid van Maria te doen uitkomen.

Wij hebben hier dus niets anders als eene letterkundige ontwikkeling, die, ten hoogste van verre, een overgang *van de zeven blijdschappen* tot de *zeven* weedommen kan genoemd worden.

Dit staat zooveel te vaster, daar onder de zeven droefheden, waarvan de heilige Vincent spreekt, er maar eene is die hedendaags onder de zeven weedommen van Maria geteld wordt.

Het is algemeen geweten dat, in het begin der XVe eeuw, tijdens de beroerten in de heilige Kerke, teweeg gebracht door de leering der Husieten, de godsvruchtigheid tot de bedrukte Moeder fel toenam, en zoo is het niet te verwonderen dat het christen volk van Vlanderen, in even pijnlijke omstandigheden, zijne oogen gewend heeft tot de Moeder van Smerten.

***

(1) Zoo zegt Eerw. Vader Delahaye, bl. 337.

Maria van Burgondie[1] 30e gravin van Vlanderen, stierf te Brugge den 27sten in Lentemaand 1482. Zij liet twee kinders achter: eenen zoon, genaamd Philips, die den 22sten in Zomermaand 1478 te Brugge geboren wierd, en die haar in al hare staten moest opvolgen, en eene dochter, Margareta bij name.

Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk, echtgenoot der overledene gravin, ontbood op den 8sten in Grasmaand 1482, de afgeveerdigden der drie leden van Vlanderen te Brugge, om als voogd van zijne kinderen aangesteld, en als rechtmatige bestierder van het land erkend en ingehuldigd te worden. Maar tusschen vorst en volk ontstond er welhaast een verschil van zienswijze, die aanleiding gaf tot groote verdeeldheid, bloedige burgertwisten en onberekenbare ellende voor Vlanderen.

Holland, Zeeland en Friesland vielen in strijd met Vlanderen en Brabant; Brugge en Yper waren, nu in vriendschap, dan in twist met Gent; de koning van Frankrijk stond tegen den keizer van Duitschland, en onze streken wierden, te water en te lande, door inlandsche legerscharen en vreemde gelukzoekers verwoest en uitgeplunderd; en dat leed tien jaar lang!

Brugge had bijzonder veel te lijden, bij zooverre dat, in 1490, de hongersnood zoo verschrikkelijk was, dat er vele menschen voor de bakkerijen doodgedrongen wierden, en dat anderen langs de straten bezweken!

In 1491, kwamen de Gentenaren bijna dagelijks uit wraakzucht Brugge aanvallen. De Duitschers overtroffen nog, in wreedheid, de Gentenaars, en nergens buiten hunne stad en waren de Bruggelingen nog in veiligheid. Daarbij viel de koophandel stil, de werkwinkels bleven gesloten, het gebrek aan geld was zoo groot, dat alle koopmanschap met verwisseling moest geschieden.

Nooit en was Vlanderen zoo diepe gevallen. Het platte land was op de schrikkelijkste wijze verwoest en bijna onbewoond; in de steden heerschte er eene onbeschrijvelijke armoede, en 't scheen of de bloedige broedertwisten nooit geen einde zouden nemen.

(1) Ziet Vande Kerckhove, bl. 54 en vgg.

Is het dan te verwonderen, dat, in zulk een nijpenden nood, ons volk, dat altijd zoo godvruchtig geweest had tot de bedrukte Moeder, nu wederom tot haar zijnen toevlucht nam, om, met vereende en aanhoudende gebeden, door hare tusschenkomst, die rampen en die ellenden van Vlanderen te doen afkeeren? Volk en vorst zullen hier te samenspannen, om geestelijke middels in het werk te stellen, die, door menige schrijver, als het uitwerksel van eene geheele bijzondere ingeving en genade geprezen zijn.

Te dien tijde leefde, te Brugge, Eerweerde Heer Jan de Coudenberghe. Hij was deken van de St. Gillis kerke te Abbenbroeck, in Holland(1). Hij oefende ook het herderlijk ambt uit in de kerken van de heiligen Pieter en Pauwel, te Reymerswael, in Zeeland(2) en van den heiligen Verlosser, te Brugge.

Later schreef hij de geschiedenis van Philips den Schoone, en wierd boekhouder van keizer Karel.

Deze eerbiedweerdige geestelijke liet zijn hert ontroeren, door de ellende waarin zijn volk te zuchten lag, en, aangedreven door zijne diepe godvruchtigheid tot Maria, liet hij drie schilderijen maken van de Allerheiligste Maagd, en deed ze hangen in de drie kerken die onder zijn beheer stonden.

Om de godvruchtigheid der christene geloovigen tot de bedrukte Moeder op te wekken, had de Eerweerde Heer de Coudenberghe, bij iedereene van die schilderingen, een dichtstuk van 12 reken doen voegen, dat de regelmatige opnoeming *der zeven* weedommen van Maria behelst, en dat, tot nu toe nog, de eerste en de oudste oorkonde is, waarin de zeven weedommen van Onze Lieve Vrouw vermeld staan, gelijk ze nu door gansch de christene wereld vereerd worden.

(1) Abbenbroek ligt in het voormalig land van Voorn, in de huidige gouwe van Zuid-Holland, in het rechtsgebied van den Briel.

(2) Eene stad die op het eiland Zuid-Beveland in Zeeland gelegen was, en die, in later tijden, door brand en overstroomingen vernield wierd.

Groeft in uw gedacht ons leven nutte pijnen,
opdat zij t'elken dag vruchtbaar voor U verschijnen.
Dat een scherp spitsig sweerd mijn ziele zou doorwonden
en dragen mijn kinds leed, was Simeon's verkonden.
Voort als de kindermoord kwam Betlehem beroeren
zoo ging ik naar Egypte, mijn kind met vreeze voeren.
Ik schreide als Hij nog jong de Wet-bedieders leerde,
en als dat Sassem (?) kruis zijn schouders teer verzeerde.
Als Hij vast hing gehecht, en dood geleid op de aarde
en als het droevig graf zijn lichaam koud bewaarde.
Gij dan die met aandacht ons leed gaat overdenken
zult voelen dat mijn kind u ziel zal hulpe schenken.

Jan de Coudenberghe, in den boek dien hij op verzoek van Keizer Karel in 't latijn schreef over het ontstaan van den eeredienst en het genootschap der zeven weedommen, geeft dit dichtstuk alzoo op:

Disce, salutator, nostros meminisse dolores
Septenos: prosint ut tibi quaque die
Proedixit Symeon animam mucrone feriri,
Et matrem nati vulnera ferre sui.
Hunc cum coesa fuit puerorum turba piorum
Pertuli in Egiptum: non bene tuta meum,
Et dolui quoerens puerum divina docentem
In templo; hinc captum: pondera ferre crusis
Cum vidi: et ligno fixum: tum morte sopitum
Deponi: inque petra linquere pulsa fui.
Hos igitur nostros quisquis meditare dolores
Percipies natum ferre salutis opem.

Welke ook de taal van den opstel was, het blijkt klaar dat de zeven weedommen van Maria duidelijk en in volgorde aangegeven worden.

I. Maria hoort Simeon haar lijden voorzeggen.
II. Maria moet wegvluchten naar Egypten.
III. Maria verliest haar kind te Jerusalem.
IV. Maria ontmoet Jesus op den weg naar den Calvarieberg.
V. Maria ziet Jesus sterven aan het kruis.
VI. Maria ontvangt Jesus'lijk op haren schoot.
VII. Maria ziet Jesus begraven.

('*t Slot volgt*)

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(14de vervolg.)

Zóó, eer 's anderdaagsmiddags,
gerochten ze uit 't schaduwland; - vóór hun
lagen in 't guldene zonlicht
de meren van de Atchafalaia(314).
Duizende waterleliën
wiegden in 't zwakke(315) gerimpel,
dáár waar het roeispaan voorbijging.
De wompelbloem(316) glanzend en schoone,
stak heuren goudgelen kop
tot ver boven de hoofden der bootliên.
Zoel(317) was de lucht,
in den stoorenden adem van beverboombloesem(318),
bange ook in de hitte des middags.
Eilanden, talloos en houtvol,
geurend en dik overhangen
met bloeiende roozelaarhagen,
noopten(319) ons reisvolk tot slapen,
terwijl het die boorden voorbijgleed.
Zaan, naast 't schoonste uit die eilanden,
haalden ze hun werszijnde spaan op,
en onder 't takloof der Wachitawilgen,(320)
die groeiden ten oever,
meerden(321) ze veilig den boot,
en verspreid op de groenswerde alom, en(322)
afgebeuld deur het nachtwerk,
zoo sliep nu 't ontzenuwde reisvolk.
Boven hun hoofd, strekte breed en hooge,
't gewelf van nen Ceder.
Zwingende(323) van zijn groote armen,
trompbloeme(324) en druivelaar, haakten
hooge er hun leere(325) aan van reepwerk(326)
- als was het de leere van Jacob, -
waar, langs hangende sporten,
lijk geesten die klommen en daalden,
de honingzuigertjes(327), haastig,
vloogen van bloezem tot bloezem.
Zulk e vertoog was't, dat 't meiske beneên,
en al sluimren, daar gasloeg.
Liefde nu, vulde heur herte,
en 't dagen van 't opengaande Oosten,

schong heur ziele ook in slape,
   met stralende pracht van den hemel.

Tusschen de ontelbare eilanden,
   nader, en altijd maar nader,
schoot er e licht en e snelvliegend bootje,
   dat spoedde over 't meervlak,
voortgeduwd deur de kloekgespierde armen
   van weimans en stroopers,
met zijn snebbe naar 't Noorden,
   naar 't land van den bijzond en bever.
Dáár, aan den helmstok[328], zat er èn jonkheid,
   vol kommer en hertzeer.
Zwarte onbezorgde lokken
   omschaûwden zijn voorhoofd[329], en weemoed
zoowat boven zijn jaren,
   stond duidlijk gedrukt op zijn wezen.
Gabriël was het, die wers van wachten,
   die heilloos, en rustloos,
wilde in het woeste Westen,
   zijn wee en zijnzelven vergeten.
Snel, zoo gleeden zij voort,
   alonder den lijboord[330] van 't eiland,
langs den bank[331] tegenover,
   en bachten e schutsel van palmloof,
zonder den boot te zien
   die gedoken lag onder de wilgen.
't Pletsen van 't roeispaan, 'n stoorde hunnen slaap niet,
   geen één die bemerkt wierd,
ook, geen hemelgeest was daar,
   om 't slapende meisken te wekken.
Vlugge nu, schooven zij voort,
   lijk schauwte van wolken op 't gersland,
en, als verre, 't geruchte van 't spaan
   in den roeidol[332] vergaan was,
dan ontwiek daar het volk,
   als uit tooverberoerte, en het meiske
sprak met nen zucht tot den Herder:
   -‘o Vader Felicianus!
iets hier, zegt me van binnen,
   dat Gabriël doolt in den omtrek.
Is het ne zotten droom,
   èn ijdel en los bijgelooven?
Trok er ne geest hier voorbij,
   die 't *ware* aan mijne ziele bekend miek?’
Blozende zei ze nog ‘hersenschim, ach!

en ik hechte er geloove aan
ook, voor ooren lijk de uwe,
'n is zulke tale maar onzin.'
Maar de weerdige man gaf zijn antwoorde,
en monkelde al spreken:
'Dochter, uw woord is niet ijdel,
voor mij ook, 'n is 't zonder zin niet,
stille en diepe is 't gevoel,
en 't woord dat dobbert al boven,
is lijk het wiegelend hout[333],
dat toogt waar den haak in het zand duikt.
Dus, vertrouwt op uw herte
en op 't gene de wereld bedrog noemt.
Gabriël is wis u nabij,
en zuidwaard, niet verre van hier, langs
de oevers der Têche[334], daar liggen
de steden St-Maur en St-Maertens.
Dáár wordt de dolende bruid,
heuren bruidegom wedergeschonken,
dáár, vindt den herder, zoo lange al afwezig,
zijn kudde en zijn schaapstal.
Schoone is het land, met zijn gersgrond, en wouden
vol ooftdragend boomhout.
Onder den voet is 't nen blomhof,
en blauwer als ievers ook, buigt den
hemel er boven, en steunt met zijn dak
op de wanden van 't woudland.
't Volk, dat daar woont, noemt die gouwe
den 'LUSTHOF van Louisiana.'

Met dat moedgevend woord nu,
reezen ze, en zetten ze hun vaart voort.
Stil kwam den avond aan.
De zonne uit de diepte van 't Westen,
ging lijk al tooveren met heur
guldene roede over 't landschap.
Blinkenden damp steeg op,
en hemel, en water, en woudland,
't scheen al in vier bij dien roeslag,
en 't smolt al, en 't liep al deuréén lijk.
Hangende tusschen twee hemels,
èn wolke met zilveren rand, zoo
vlotte den boot met zijn druipende roeispaan
op 't roerlooze water.
Evangeline's gemoed
was vol onzeglijke zoetheid,
en bij 't werk van dat tooverspel,

gloeide ook, in 't licht van de liefde,
de heilige bron van 't gevoel,
lijk hemel en water omtrent heur.
Dan, uit 't naburige voorhout(335),
de spotvogel,(336) wildste der zangers,
wiegend daar hooge op e wilgetaksken
dat hong boven 't water,
joeg uit zijn keelken(337), zulk nen
klankvloed van zotluidend zangspel,
dat ook de lucht, dat wouden
en water, lijk zweegen om te horken.
Eerst waren't klagende galmen, vol droefheid;...
dan sloegen ze in 't wilde, als
moesten ze 't joelen(338) der dolle Bacchanten(339)
of volgen of opleên.
't Kwamen dan enkele klanken,
vol treurig en zoetstil gejammer,
ont hij het al lijk vergaarde,
en spottend alom in het ruim smeet,
even als, achter den storm,
e windeke, schuivend deur 't boomloof,
kletsenden regen beneên schudt,
in glanzende buie(340) op de spillen.
Onder zulk e gezang, met èn herte
dat klopte en ontroerd was,
sloeg men den Têchevloed in,
waar hij vloeit deur de groene Opelousas,
en in 't geurende luchtruim,
boven den top van het woudland,
zagen ze èn rookzuile rijzen
uit èn naburige woonste, en
vatten 't geschal van nen hoorn,
met 't loeien van vee in de verte.

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(314) ATCHAFALAIA = een der *mond-arms* van den Mississipi. De mond of mondinge van sommige groote stroomen splitst dikwijls tot verscheidene bijstroomen, die opengaan bij wijze van *delta* of *grieksche* D: Δ (*Delta* van den Nijl enz)

(315) 'T ZWAKKE GERIMPEL: in 't eng. *slight ondulations*: 't engelsch *slight*, *gering*, *onbeduidend*, *gemeene*, *zwak*, is ons woord *slecht*: ook in 't werkwoord *slechten* = omverwerpen, verderven, plat (effen) leggen.

(316) WOMPELBLOEM, LOTUS, in 't eng. *lotus*, *lote*, en *lotos*, is de latijnsche en grieksche name van verscheidene waterbloemen die, alhoewel ze iets of wat verschillen volgens hun streke, toch samen behooren tot het slag der *nymphoeaceën* of *waterleliën*, waaronder de *lotus van Egypten* (meest in den Nijl) de *lotus van Indiën*, enz.
Dodoens geeft PLOMP, middelnederl. *aplompe*; in de woordenboeken ook: *plomp*, *plompeblad.* In Vlaanderen is 't WOMPELBLOEME, WOMPELBLAD (elders *pompelbloeme*, *pompelblad*) ook waterlelie, waterrooze enz.. Niet te verwarren met westvl. *pompe*, *pompekruid*, *waterpompe*, fr. *ciguë d'eau.*

De *nymphea alba*, in 't fr. *le nenuphar blanc*, is de *witte wompelbloeme* of *waterlelie*:
De *nuphar luteum*, in 't fr.: le *nenuphar* of *nuphar jaune*, is de *geluwe wompelbloeme*, of *geluwe waterlelie*, ook *kaasbloeme.* Beide, *witte* en *geluwe*, heeten te Brugge nog: *vestebloemen* (die groeien in 't water der vesten). De bloeme van 't wompelblad, heet men in Vlaanderen ook, *kallemoeie.* (Benevens DODOENS, ziet nog: *kruidwoordenboek* van DE BO-SAMYN. Voor de beteekenisssen van *wompel*, ziet westvl. *Idioticon* of *streekwoordenboek* van DE BO.
In de warme landen van Asia en van America, vindt men nog den *nelumbo*, die van 't zelfste slag is als de hier vermelde wompelbloemen.
Eenige reken boven, spreekt *Longfellow* van *waterlilies*, waarschijnlijk e slag van hooge *lischbloemen*, in 't duitsch *wasserlelien. Dodoens* gewaagt er van (bl.395), maar *plompen* (wompelbloemen) komen onder 't duitsch: *wassergilgen.*
Mijns dunkens, moet er verschil bestaan tusschen Longfellow's *waterlilies* en den *lotus*, 't en ware waterlilies, naar Longfellow's gedacht, genomen wierden voor de *witte wompelbloemen*, vermits *lotus* bij hem voorkomt als de *geluwe* (lifted her *golden* crowns).

(317) ZOEL = zwoel: drukkend, laf, bevangen, bange (voor de luchtgesteltenisse). Eng. *fainty air.* In Vlaanderen zegt men nog *zoelte* voor *zoelheid*: van daar: de *zoelte speelt*, 't is te zeggen: 't weerlicht aan de kimme (van de warmte) (zonder donder).

(318) BEVERBOOM = MAGNOLIA; in 't duitsch *biberbaum*, *schirmbaum* (schermboom), met prachtig schuttend loof, en schoone bloemen, en meest gevonden in Noord-America. De name Magnolia wierd ontleend aan den eigenname van Pierre MAGNOL, leeraar in de kruidkunde, te MONTPELLIER.

(319) NOPEN = stooten, treffen, aangaan, porren, bewegen, vandaar *exciter à*, *inviter à* = lokken, uitlokken, aanzetten tot, enz. Wij hebben nog *nopens* = aangaande, betreffende.

(320) WACHITAWILGEN = de *wilgen* of *wulgen* die meest en liefst langs den Wachita wassen: *Wachita*, bijstroom van den Colorado.

(321) MEREN, eng. *to moor* = hier 't vaartuig aan den oever *vastleggen*, en verwant met latijn *mora* = stilstand, oponthoud. Wij hebben ook *marren*, eng. *to mar*, (naarvolgens VERCOULLIE, niet verwant), en = dralen, talmen, ook vastleggen, meren (fr. *amarrer*), dat naarvolgens TROUSSET zou komen uit keltisch *amarr* = lien, fr. *amarre*, kabel, ankertouw. 't Woord *marren* in eersten zin, beteekent ergernis geven, *hinderen*, *stooren*, waaruit 't verouderd fr. *marri* (niet *mari*), gestoord, bedroefd, treurig.

(322) GROENSWERDE, eng. *greensward*; met ons hedendaagsch *zwoord*, *zwoerd*, vel, huid, (bijz. verkenshuid), ook vel of *zwaerde van den hoofde* (KILIAAN).
Verder tot deksel, zode, gerskleed; middelnederl. *swerde*, *groenswerde.* De DIETSCE RIME van Dr K. de Gheldere, geeft ook *zwaerde*, (bl. 92, 10ste reke), met zijnen eersten zin: *vel.*

> *Doe u die dornenine crone wel harde,*
> *Ghedruct wart in uwe zwaerde.*

Zwoord uit den zin van spekhuid, geeft nog *zwoordachtig = couenneux*: *les marsouins ont la peau couenneuse* = dè bruinvisschen hebben eene *zwoordachtige* huid; (dik en vetachtig) (KRAMERS).

(323) ZWINGEN of *zwenken*, *zwanken* (zwinken), eng. *to swing.* Zwingen staat tot zwinken (zwenken), gelijk *klingen* tot *klinken* en (zwinken) *zwenken* staat tot *zwijken*, gelijk *blinken* tot *blijken.* Van germ. wortel: SWIK: ook nog *zwijken* (*bezwijken*), *zwichten*, *zwikken*, *zwengel* (*zwenkel* of *zwenkel*, *zwenghout*, van de wagens), *zwang*, *zwanger*, *zwanken*, *zwengelen* of *zwingelen* (fr. écanguer). In Vlaanderen zegt men ook: *zwikzwakken* = wankelend gaan; en nog: dat is ne *zwikzwak* van ne vent.

(324) TROMPBLOEME, *trompettenbloem* of trompet = eng. *trumpet flower*, slag van *Fuchsia*, met lange bloemen, in trompegedaante, *fuchsia fulgens*, fr. *fuchsia éclatant. Fuchsia* ook nog: klokke, klokske.

(325) LEERE = leer, ladder; fransch *échelle*; oudfriesch *lâdra*; middelnederl. *ledere*; oudhoogd. *hleitar*; mid- en nieuwhoogd. *leiter*; angelsass. *hloedder*; eng. *ladder.*
Van indogermaanschen wortel *klei*, en germ. wortel *hli*, nog in *lenen*, *leunen*, *laning* (leuning).

(326) REEPWERK: *reep*, eng. *rope*; bij ons, slag van groote *touwe* (koorde); duitsch *reif*: klokreep (klokzeel, klokstring, enz.). Voor andere zinnen, ziet VAN DALE en DE BO.

(327) HONINGZUIGER = *colibri*; eng. *humming bird* (*to hum* = gonzen; *bird* = vogel), eigentlijk *gonzende vogel*; vogel die gonst lijk èn *bie*, lijk èn *vliege*; van daar *vliegenvogel*; fr. *oiseau-mouche.*

(328) HELMSTOK = roerstok, roer, eng. *helm.* Ons *Helm* (roer), dat in *helm*stok nog voorkomt, en verwant met middelned. *helve*, oudhoogd. *halb*, (engelsch *helve* = handvat). 't Middelned. *helve*, gekrompen gedaante van *halster*, *halftér* = band, touw, om den kop van orsen en lastdieren, om ze te vatten en te leiden, fr. *licou.*

2° Wij hebben nog *helm*, hoofddeksel, fr. *casque*, dat èn ander woord is, en wellicht verwant met *helen* = dekken, verbergen.

3° Helm (gras), afgeleid van halm, verwant met grieksch *kâlamos*, (waaruit latijn *calamus*) en latijn *culmen* = spits. Uit 't germaansch komt fr. *heaume* (healme), als *casque*, en als *roer.* (*Heaume*, bij KRAMERS).

(329) VOORHOOFD: eng. BROW dat den grondzin heeft van *brug*: voorbrugge van 't hoofd. *Brow* nog behouden in ons wenk*brauw*; (de brugge van de oogen); uit (winken), wenken, knikken der oogen, en *brauw* benevens andere germaansche gedaanten = brug. Vergelijkt nog oog*wenk*, oogen*blik* (voor de werkinge der oogen).

(330) LIJBOORD = *lijzijde* of *lij*; eng. *lee;* hier de zijde langs waar de wind, die uit het eiland *waaide*, wegging. Alzoo moest het schallen van den hoorn den wind tegengaan, en derhalve wierd het *niet* of weinig gehoord deur 't volk dat lag op de overzijde.
Lij is ook de *zijde van 't zeilschip* waar de wind uitgaat die drukt tegen 't zeil in tegenstellinge met *loef*, zijde van 't schip langs waar de wind inkomt (waaruit fr. *lof* = windzijde van 't zeilend schip.)
Lij, middelnederl. *lieu*, *ghelie*, (oudsass *hleo* = beschutting tegen het weder,) oudnoordsch *hlyja* = beschermen. Wij hebben nog *luw* (eng. *lew*) = tegen den wind *bedekt*, *beschut*: dat gedacht kwam ongetwijfeld uit het schutwerk van 't scheepszeil.

(331) BANK: eng. *bank*; hier *oever*, voor de andere zinnen van *bank* ziet de woordenboeken. Bestaat ook in de germ. zustertalen. Uit het germ. komt fransch *banc*, *banque* en ital. *banco*, *banca*, waaruit *bank* met den zin van *credietinstelling* (Vercoullie). *Bank*, (zate), is 't eng. *bench*; en *bank* (verhoog, boord, rek), is 't eng. *shelf*, ons *schelf. Bank* (tafel), (vergelijkt communiebank), gaf fr. *banquet*; *banken* (aan tafel zitten) fr. *banqueter.* In de woordenboeken en in sommige streken blijft bank, algemeen *vrouwlijk*, en 't bestaat nog met dat geslachte in '*ter bank.*' In West-Vlaanderen en elders ook nog, is Bank *mannelijk.* P. DEVYNCK zegt ook: *wij bleven daer soo langh aen den banck*, (aan tafel).
Banken, aan tafel zitten: nog bijv. in: 'of wilt gij *banken* in de Filistijnsche keuken?' (VONDEL).

BANKEN = tuischen met de kaart, (gehoord te Nieuwpoort en elders), komt voort uit den zin van geld*bank*, speel*bank*, houden, Den *banker* (waaruit fr. *banquier*), of bijzonderste speler *trekt* of *geeft*, naar volgens hij wint of verliest. (Ziet den uitleg van dat spel bij DE BO.)

(332) ROEIDOL: *dol.* eng. *thole*, *thowl*, of *thowel* = *roeipen*, *roeipinne*, ijzeren getuig, waarop het roeispaan rust en beweegt, *dolboord* = boord, rand van den boot waarin de *dollen* bevestigd worden; uit germ. *dol*, komt fr. *tolet* of *toulet.*
DOLE in Vlaanderen beteekent ook *moederkoorn*, *wulvetand*, lange en zwarte *korrel*, die groeit in de aren, bijzonderlijk van de rogge: 't is mogelijk hetzelfste woord met den grondzin van *pinne;* of misschien is het af te leiden uit *dol*, met den zin van *wild* (wilde korel). Vergel. *dolle* kervel (*wilde* kervel) = fr. *ciguë.*

(333) WIEGELEND HOUT: eng. *the tossing* BUOY, de wiegelende, vlotende BOEIE, (*tonne*, stuk hout) die al boven vasteligt aan de *ankertouwe.*
BOEI: eng *buoy*; is eigentlijk het stuk hout aan *boeie*, aan *kluister*, aan *keten*, aan *touwe*: *boeie* uit oudfr. *boge* en fr. *bouée*; in middellatijn *boia* = kluister en latijn *boioe* = lederen halsband, van daar nog: *iemand de boeien aandoen*; *in de boeien slaan*, enz.
BOEIE, *hut*, *afdak*, *werkplaats*, èn ander woord, dat verwant is met *boedel* (boel), *inboedel*, en uit den zelfsten wortel als *bouwen.*
Draagt dien bak naar de *boeie* (achterkot). De KOOLBOEIE, op de kaaie te NIEUWPOORT. DE WEEFBOEIE, 't weefhuis (de fabrieke), 't leerwerkhuis te AERTRYCKE.

(334) TÊCHE: bijstroom, omtrent de mondinge van den Mississipi.

(335) VOORHOUT, eng. *thicket;* 't licht hout dat van vooren staat KRAMERS geeft *bocage en avant d'un bois.*
't Engelsch *thicket* eigentlijk = *dicht*, *dik* hontgewas. Wij hebben in naderen zin *kreupelhout* van kruipen; ook *wervenhout* (*wervelhout* bij KRAMERS), *werfhout*, dat komt van *werve*, *warve* (saule amandier, osier brun, marceau). In Vlaanderen onderscheidt men het *werfhout* in *paaschwerve* (die omtrent Paschen in katjes komt) en *schietwerve*, *waterwerve.*

(336) SPOTVOGEL of *spotlijster* (omdat hij op de *lijster* trekt), *minus polyglottus*, in 't eng. *mocking-bird* = spotvogel. Wordt gevonden in Noord-America, en is vermaard om zijnen *zotten*, *spottenden*, *wilden* zang, waarmede hij ook anderen vogelzang, en allerhande klanken, misleidend kan nadoen.

(337) KEELKE: *little throat* = 't eng. *throat* is ons woord *strot. Kele* is verwant met latijn *gula*, waaruit fr. *gueule.*
Wij hebben nog *gorgel*, overgenomen uit latijn *gurgulio*, luchtpijp, waaruit fr. *gargouille*, bek, gote, spuiger.

(338) JOELEN: andere gedaante van *jolen*, *nadoenderwijze* gemaakt uit *jo!* (uitroepinge), verwant met 't latijn *io!* en 't grieksch *iô.* Wij hebben ook nog *jou!* waaruit het werkwoord *jouwen*, *uitjouwen.*

(339) BACCHANTEN = de *Bacchuspriesters*, en *priesteressen*, ook = de ontuchtige en soms dronke vrouwlieden, die al *huppelen*, al *tieren*, en *leelijk doen*, meêleden in de *heidensche plechtigheden*, (Bacchanalia), den afgod BACCHUS ter eere.

(340) BUIE, bui, fr. *averse.* 't Engelsch geeft *shower*, ons woord *schoer*, onweersbui, donderbui (Kramers, Van Dale).

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Ge moet het pakken lijk dat het komt.
Er staan twee oogen in den weg.

Ge kunt nu genoeg *op de lappen loopen*, *met Annetje en mannetje loopen*, zwieren.

't Zijn slechte papieren.
Hij telt daar al zoo vele, als een zerotje in 't cijferen.

Terwijl het schaapje bleet
verliest het zijne beet.

Hij maakt daar zijnen God van.

Met een' pleute geraakt men in de leute,
en met ne schavuit geraakt men der uit.

Al wat gij spaart uit uwen mond,
is voor de kat of voor den hond.

Al etende komt den appetijt.

Die wel werkt, kan wel eten.

De hazen en pakken de honden niet,
maar de honden pakken de hazen.

Hij heeft meer geluk als verstand.

't Zijn knoppen zonder gaten.

Ko, hoe gaat het?

Lijk of dat gij ziet: *met mijne beenen overhands*, ofwel: *het hoofd blijft alsan boven.*
'De kasse is leêg,' zei Ko Joos, en hij ging er van deure.
Elk vast en leeft voor zijn zelven.

Ne mensch die leeft ziet vele af,
maar hij bijt nog meer.

Redelijk kan overal deure.
Nood zoekt listen.

Met het trommeltje gewonnen, met het fluitje weêre verteerd.

Het zotje kijkt uit de mouwe.
Die vier begeert, zoekt in de asschene.

Geen koorn zonder kaf,
geen roozen zonder doornen.

Iemand bachten den grendel draaien.
Al *kort en kleene* eten wat er is.

Eten dat de krotte op uwen rugge groeit, dat de muizen op den zolder loopen.

Ze kunnen daar een woordeken verleggen in nen dag.

Zijn herte luchtgeven. - *Lucht op iets hebben*, iets geern hebben, er achter zitten.

Klagen en stenen, dat men er zou bij zweeten.
Ge zoudt gij ne mensch zijn hair van zijn hoofd schelden.
't Weder loert en poert in 't westen.
Haddet gij gekeken, gij hadt er kunnen over vallen.
Jan zal gemakkelijk zijnen weg maken.
De wantrouw is de moeder der veiligheid.

Dat mannetje is geheel zijn vader, *gebraakt en gespogen;* ze zijn lijk op denzelfden vorm gegoten.

Men zou er met geen djakke deureslaan.
Hij en kent er 't eerste lettertje niet van = Hij is ezeldom.

In ne God-zegent-u, zitten allen u op het lijf. - *In min als een woord* hangen ze al aan uwen nekke. - *In één-twee-drie* spannen ze al t'hoope.

Hunne tongen hebben ze t'huis gelaten.
't Is van hooren zeggen dat de leugen in het land komt.
Men is maar wijs als men van schole komt.
Hij is er slecht van afgekomen.
Den moed in de schoen' laten zinken.

Zonder ende of grond,
zonder paal of perke.

'k En zal nooit geen rouwen duit krijgen.

't Zal schuw gaan! 't Zal pruisens zijn! De glazen gaan dansen op 't tafel!

Hij hoorde hier en daar *ditjes en datjes.*

Van ne slechten betaalder: ‘'k En wete niet wat munte dat hij slaat.’

Aan Gods zegen, is alles gelegen.
Wie niet vordert, gaat achteruit.
Een oude ledigganger, een oude bedelaar.
Wie liegt, zal ook stelen.
De leugenaar gaat op zwakke beenen.
Waarheid bestaat, leugen vergaat.
Tijd is geld.
De leêgaard heeft altijd tijd te veel.
De tijd vliegt snel, gebruikt hem wel.

Hoeveel verstand en geest vermag,
men wordt niet wijs op éénen dag.

Neemt altoos uwen tijd te baat,
te vroeg is beter of te laat.

G.V.D.P.

[Nummer 21]

Tillo's Lied

ZOO klinkt de hoofdinge van het nieuw Vlaamsch gedicht, dat de Eerw. Heer Dierick, leeraar in 't klein Seminarie te Rousselare, laat drukken, en dat rond Nieuwjaar aan de liefhebbers van Vlaamsche Tale en Vlaamsche zangen zal gegund worden.

'*Tillo*' - dat is Tillo de Saks, daar kanunnik Duclos de aandoenlijke geschiedenis van schreef, die nu andermaal ook gedrukt wordt; Tillo, die vlaamsche knaap van Sassenschen oorsprong, die, in de bosschen van Thourout door roovers gevangen, te Parijs verkocht wierd aan 's konings goudsmid Eloi. Eloi bekeerde Tillo, en, als hij later bisschop wierd van Doornik en Tillo priester, kwamen zij tegader weer naar Vlaanderen.

Dat is Tillo.

En '*Tillo's Lied*'? Dit verhaal in dichtmate overgebracht? Ja en neen; doch veeleer neen.

Voor zooveel ik uit aandachtige lezing van 't handschrift kan wijs worden, laat de zanger éér de geschiedenis raden dan lezen.

't Verhaal zit erin, nog meer eronder, en dient alleenlijk tot grondslag van het ware lied, zijnde eene dichterlijke uitboezeming en schildering van gevoelens, die de gebeurtenissen doen ontstaan in de ziele - niet van den zanger, maar van die in de gebeurtenissen betrokken zijn, vooral van Tillo.

De ziele is immers, zegt de voorzang,

> ..... een harpe, rijk aan snaren,
> Die bij elken indruk trillen,
> Weeklank zuchtende onder 't stormen,
> Vreugde galmend bij 't verstillen.

En 't is de

> Zoete wellust van den ziener
> In 't geheim der ziel te dringen,
> In de zangen, daar aan 't helmen,
> Op zijn snaren na te zingen.

Elke mensch is ziener, want

> Draagt - die mensch is, niet, daarbinnen,
> Fijngevoelig oog- en oortuig
> Niet een hert om mee te minnen?

Zoodus:

> Luistert, hoe eene wilde roofslag
> Eens een hemelveld ontklaarde;
> Hoe een jonge Sassenziele heur
> Weedom zong, en weedom baarde.

***

Begeert gij van naderbij den aard van 't gedicht te kennen, laat er ons eenen vluchtigen oogslag op werpen.

Dat *hemelveld* is de jonge onbekommerde ziele van den speelknaap Tillo, die met zijne ouders op Sassenhove een gelukkig landelijk leven geniet; zoo stil en ongestoord alsof het leven hun een lange zomeravond ware:

> Lustig moet, op Sassenhove,
> 't Droomen in de zielen glijden;
> Als een zomeravond, moet er
> 't Landlijk leven henenrijden.

Maar een *roofslag* komt dit stil genot stooren, en uit een herte dat het lot van Tillo vermoedt; luidt het *Vaderwee*:

Tillo? Tillo! och! waar zijt gij?
Hebben u de wilde golven,
Scheurende onder 't wangewichte,
In den afgrond meêgedolven?

En uit een ander herte stijgen *moederklachten*:

Vloeit, o, vloeit, gij, zure tranen,
Uit mijn zwart benevelde oogen.
Vloeit, geen nachtrust kan u stelpen,
Vloeit, geen daglicht kan u droogen!

Tillo, binst dat hij, op het roovers*schip*, naar Parijs gevoerd wordt, slaakt zijne *slavenzuchten:* zijne roovers, zegt hij.

..... spotten met beminnen,
Neen, 't en zijn geen menschenkinders,
Hunne voedsters zijn beerinnen.

Wierden ze op den moederschoot van
Eene menschenvrouw gedregen,
Door hun' hand en wierd geen kind van
Zijne moeder weggeslegen.

Doch, nood zoekt troost. En Tillo's moeder zoekt en vindt er bij den christen kluizenare Domlijn. - Haar wee is verzacht, maar niet verdwenen:

'k Heb den nacht der duisternissen
Uit mijn hert zien verzinken;
'k Zie een helderblauwen hemel
Voor de ontnevelde oogen blinken.....

Doch twee wolken blekken duister
Uit dit helder blauw mij tegen.....:

Haar echtgenoot die hardnekkig heiden blijft, en Tillo die zij tot haren en zijnen troost zou willen christen heeten. Daarom bidt zij:

Heere, rotsen kunt gij breken,
Eikenstammen kunt gij kraken.....
Raak en buig en breek zijn herte...

Maar eene nieuwe gemoedsgesteltenis is bij Tillo ontstaan, als hij de zoet- en goedheid van zijnen kooper Eloi bewonderd heeft; hij bemint dien man die, na zijn goed verbeurd te hebben om hem te koopen, hem nu de vrijheid voorenstelt.

Ook wanneer die milde mensch hem vraagt nog eenigen tijd te blijven, eer hij van Frankenstad naar Sassenhove wederkeere, geraakt het edel en gevoelig hert van Tillo in strijd.

Eerst volop vreugde: 't is lente. Tillo zou willen zijne tale leenen aan de vogels die naar Vlaanderen vliegen, en ze naar zijne ouders zenden:

> Zeggen zoudt gij, dat de winter
> Mag verdwijnen uit hun herte,
> Dat de sneeuw hier is gesmolten,
> Dat het zomert in de verte!

Maar, in 't overdenken aan wien hij de vrijheid verschuldigd is, komt verlegenheid... O begeerte mijns meesters, zegt hij:

> ..... gij dwingt mij
> Tusschen u en hen te kiezen,
> Zij, die licht en leven schonken,
> Gij, die 't weergeeft na 't verliezen.

En als zijn meester hem morgen antwoord zal vragen, wat zal hij doen?

> Tranen zijn de spraak des herten,
> Als het hert de woorden breken.
> Zoek mijn antwoord in mijn tranen,
> Meester, weenen is mijn spreken.

Op dezelfde wijze gaan de zangen voort.

Tillo blijft bij Eloi. Maar 't wordt zake van bekeeren. Hoe staat het in Tillo's ziele, als hij, onder 't werken, de eerste onderrichtingen ontvangen heeft? Men kan het niet zeggen. Daar is twijfel. Zoo bij de lente, als de andere boomen en blommen van de streke aan 't schieten

zijn, ziet men soms een vreemd hout uit warme streke ten achteren blijven:

> Heeft het blazen van het Noorden
> 't Merg des Zuiderlings versteven?
> .....
> 't Zoomren zal ons antwoord geven.

Zoo ook Tillo, in de smisse, tusschen Eloi en Baldrijk, een christene leerknaap, staat daar:

> ..... wllde noorderscheure,
> Tusschen oud en jong die groeien
> In den glans der lente Christi,
> Zelf ontblaard en zonder bloeien.

Dwaling en waarheid, kwade geest en goede geest staan te velde om Tillo 's ziele.
Hoort de tale der Helle:

> Hij beloofde een grooten schat u,
> Wee! zijn schat is zijn geloove.
> Haast u uit het land der Franken
> Eer die schat u alles roove!
>
> Maak u christen! Maak u minder!
> Laat u knotten slag en veder,
> Maar in 't vrije land der Sassen,
> Keert dan nooit, o nooit meer weder.

En het dringend, teeder geweld van Tillo's Engel:

> Zwarte heiden, die 't moet minnen,
>
> Geeft uw hert aan onzen Vader,
> Dat zijn liefde ons kan vereenen,
> Of... aan mij, uw tranende oogen
> Om, bij u, om u, te weenen.

Tillo keert, doch moet den doopdag, Kerstmisse afwachten.

Ondertusschen gevoelt hij spijt om zijn ijdel verleden, en hankert naar Kerstdag, die eindelijk komt, en die Tillo zoodanig overwelt van zaligheid, dat hij al zijn leed

vergeet en, uit dank en tevens uit kinderlijke liefde, aan al wat hem dierbaar is, vaarwel zegt en kloosterling wordt:

't Klooster.

> O! voor Tillo is 't een kruisboom
> Waar hij boetend op wil sterven
> Om een druppel van dit Heilbloed
> Voor zijn ouders af te werven.

Eindelijk heeft de vogel des tijds 15 jaar gevlogen.

> Sinds hij Tillo riep: gevangen!
> .....

En

> Hoort nu! Hoort! Na langen noodkreet,
> Klept de vogel, God te love!
> Blij de wieken; schreeuwt en gallemt
> 'Blijdschap!' over Sassenhove!

als Tillo zijne ouders terugvindt.

Zoo eindigt het stuk.

***

Zulke inmengeling van het gevoelige lied in een verhaal geeft ongetwijfeld eene zeldzame eigenaardigheid aan dit gedicht; en heeft het voordeel, levende waarheid en werkelijkheid aan het lied te geven; want, aangezien het vloeit uit eene gebeurtenisse, zoo klinkt het ons als de stemme der herten van eenen bekenden, nauw bepaalden mensch, die onder onze oogen leeft, gevoelt en zingt.

Eischt men eenheid? Zij is ook vooral te zoeken in het gevoelen.

Een grondgevoel: droefheid, doorzweeft het geheele. Hare oorzake, haar ontstaan, haar werken op ouders en kind, hare verzachtinge bij de eene, hare vermeerderinge bij den andere, hare misprijzinge zelf en eindelijk hare ontbinding en oplossing en vreugde bij allen; ziedaar geheel den grond van Tillo's lied.

Voor het overige kunnen de aangehaalde rijmreken een gedacht geven van de bezorgdheid der tale, de vloeiendheid van den versbouw, de keurigheid der beelden in dit gedicht.

Een nader onderzoek en eene breedvoeriger bespreking over ‘Tillo's Lied’ ware nutteloos, zoolang de lezer het gedicht onder de oogen niet en heeft.

Daarom sluiten wij onze schets, met al de liefhebbers van Vlaamsche dichtkunde aan te wakkeren dit kunstgewrocht nader te leeren kennen, het aandachtig te lezen en te herlezen. Bij allen zal ‘Tillo's Lied’ ongetwijfeld welkom zijn.

Uit Rousselare.

C.D.J.

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(15de vervolg)

Dicht bij den bank van den stroom,
overschaduwd met eeken, waar, zachtjes,
't vendel van 't spaansche mos hing te waaien
met heemvollen mistel[341],
- 't kruid dat de Druden[342] eens afsneên
met gouden hakmes[343] bij joeltijd[344] -
stond dáár, eenzaam en stille,
de woonst van den veeman. Ne lochting[345]
zoomde en omringde ze alom
met nen gordel van machtigen bloezem,
die zijnen geur in de lucht zond.
't Huis was uit bouwhout getimmerd,
dat, uit cypressen gekapt,
met zorge was samengevoegd. Het
dak was breed en leege;
en steunend op rijzige zuilen,
liep om het huis, den breeden
en opene lustgang[346], versierd met
roozen, beslingerd met druivlaars,
bezocht deur veugels en bietjes.
Aan de twee enden van 't huis,
en midden in 't bloemkleed der hoving,
stond er èn duivekot, waar, als
blijvende beeld van de minne[347], er
aanhoudend liefdebetoog was,
en eindeloos twisten van minnaars.

't Oord was stille allerwegen;
   de strepe van schaduwe en zonne
liep in den top van de boomen,
   maar 't huisgebouw was al omschaduwd,
en uit 't hoogste der kave,
   ging er, al trage verbreên in
de avondlucht, rijzend, èn dunne
   bleekblauwe rookzuile omhooge.
Bachten het huis, van aan 't hekken der hovinge,
   liep er e pad[348] deur
donkere gronden vol eeken,
   naar 't zoom-oord van 't grenzeloos gersland,
wáár, de zonne in èn bloemenzee,
   nu stillekes neêrzonk.
Verder, en vlak in het lichtspeur,
   - lijk schepen met schaduwvol zeildoek,
hangende sluts[349] aan den mast,
   in de roerlooze stilte des keerkrings, -
stond er èn hulleke boomen
   met touwwerk van druivelaarranken.

Dáár, waar het woudland
   de bloeiende branding[350], van 't gersland genaakte,
hooge op zijn ors gezeten,
   met spaanschen zadel en steegreep[351],
kwam er ne veeman met binders[352] aan,
   en hertsvellen lijfkleed.
Breed en bruin van gelaat,
   zoo tuurde[353] hij van onder den spaanschen
zonhoed[354], op 't vreedzaam vertoog,
   met den deftigen blik van nen huisbaas.
Allenthenen omtrent hem,
   graasden er tallooze koeien
vreedzaam en rustig op 't gersvlak,
   en trokken de dampende koelte op,
die uit den stroomenden vloed steeg,
   en spreidde alomme over 't landschap.
Traagzaam hief hij den hoorn
   van nevens zijn zijde, en bij 't zwellen
van zijn breê diepe borst, zoo
   blies hij nen trek dat het deunde,
wild en zoete en verre,
   in de doodstille damplucht des avonds.
Schielijk reezen uit 't gers,
   de lange witte hoornen der koeien,
reezen lijk vlokken schuim

in 't strijdende woelen der zee. Zij
staarden e stondeke, al zwijgen,
en ruischten dan loeiend deur 't gersland,
ont den hoop lijk èn wolke wierd,
lijk èn schauwte in de verte.
Als nu de veehouder 't huis kwam,
zag hij deur 't hekken der hoving,
herder en meisken, in levende lijve,
en die kwamen naar hem toe.
Dadelijk sprong hij, verrukt, van zijn ors,
en ijlde ze tegen,
met zijn arms wijd open,
al roepen, en uiterst verwonderd.
Beiden bezagen 't gelaat,
en herkenden Baselis den hoefsmid.
Hij, met vroolijken willekom,
leedde zijn volk naar den hof, en,
onder e roozengewelf,
met eindlooze vrage en met antwoord,
haalden ze hun herte op, daar,
en vernieuwden ze hun vriendlijk omhelzen.

Nu was het lachen, dan weenen,
of zwijgende zitten, en zinnen.
Zinnen... want Gabriël 'n kwam niet;
achterdocht, duisteren twijfel,
sloop over 's meiskes gemoed,
en Baselis, èn beetje verlegen,
brak het stilzwijgen en zei: -
- ‘daar ge komt uit de Atchafalaia,
hoe 'n ontwaardet gij nievers
mijn Gabriëls boot in de kreken?’
Met die vrage schoof er èn wolke
over 's meiskes gelaat; zijn
oogen kwamen vol tranen,
en 't zei met èn bevende stemme:
‘weg?... is hij weg?...’
En dan met zijn hoofd op Baselis zijn schouder,
loste den overlast van zijn gemoed
met weenend misbaar; toen
zei de goedhertige man:
- en zijn stemme wierd blijde, als hij 't uitsprak, -
moed, kind! Gabriël 'n is maar
sedert vandage vertrokken.
Zotten donder![355] hij liet mij aleene
met vee en met orsen.

Treurig en rustloos wierd nij;
zijn ziele gescheurd en gejaagd, 'n
kon niet langer de stilte meer herden[356]
van 't vreedzaam verblijf hier.
Altijd bezig met u,
en altijd vol twijfel en weemoed,
altijd zwijgende, of sprekend maar enkel
van u en zijn hertzeer,
wierd hij ten lesten zoo tegen te steken
aan manne- en aan vrouwvolk,
'k wierd 'et zoo moê ook, dat ik, ten slotte,
iets verzinde, en ik zond hem
heen, naar Adayes[357], op handel in ors-ezels[358] daar,
met de Spaanjaards.
Nu zal hij voort zijn, langs 't Indiaansch woudpad
naar 't Ozarkgebergte[359], al
jagen op huiden[360] in 't woud,
of vangend den bever[361] bij 't water.
Hebt goeden moed, wij zullen den
vluchtenden minnare volgen;
verre 'n kan hij niet zijn nog,
en noodloot en stroom zijn hem tegen.
Morgen is 't op en weg!... deur den
blinkenden dauw van den uchtend[362]
zullen wij vast hem gaan speuren,
en brengen hem weêr onder 't huisdak.

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(341) MISTEL: eng. *mistletoe* (ook *misletoe*, of *misseltoe*), verder mistelboom, mistelkruid, misteltak, ook *marentak*: fr. *gui* (*gui de chêne*). De mistel is èn houtkruid (van de klimopranken), dat vastkleeft aan boomen, en liefst aan eeken. De mistel bezat, naarvolgens 't oudgermaansch en keltisch volksgeloove, veel *geheime* en altijd *weldoende* krachten.
De mistel- of MARENTAK wierd aan de balken gehangen om de *mare*, (nachtspook) van den veestal verwijderd te houden; dat gebruik wierd verkristlijkt met het inbrengen van gewijden palm, die uit de gebeden der H. Kerke zijne geestelijke beschermkracht houdt, tegen allerhande kwaad. Uit het germaansch *mare* komt het tweede lid van 't fransch *cauche-mar.* De *nachtmare* wierd bij 't volk gebrocht tot *nachtmerrie*, 't woord *merrie* (merriepeerd), (in 't eng. met beide zinnen *mare*). *Maar* in 't nederl. hebben wij nog in *maarschalk* (peerdeknecht, peerdesmid), waaruit fr. *maréchal.*

(342) DRUDEN: priesters en propheten, *wijmans en zienders* bij de oude Kelten (Britten, Galliërs) en Germanen, ziet talmerk (5).

(343) HAKMES: eng. *hatchet*, naarvolgens anderen was 't met gouden *zikkel*, eng. *sickle*, bij ons, *zikkel*, (*zichel*, *sikkel*), dat komt uit 't latijn *secula*; (van *secare* = snijden).

(344) JOELTIJD: eng. *yule-tide*, dat den oude noordsche name was van de heidensche plechtigheden de *zonne* ter eere, en die verkristelijkt wierden met *kersttijd. Yule*, angelss. *geôl*; islandsch *jôl*; naarvolgens GRIMM, waarschijnlijk verwant met *wheel* (wiel): islandsch *hjol.* Dus tijd der *winterzonnewende.* Voor Kerstmaand (December) hebben wij nog JOELMAAND. Ziet ook de

merkweerdige aanteekeninge nopens *Kerstdag*, in Dr KAREL DE GHELDER'S, '*Dietsce Rime*', (blz. 146).

(345) LOCHTING, eng. *garden* = hof, tuin, bloemhof, moeshof; benevens *garden*, heeft het engelsch nog *yard* (gaard, gard) en beteekent in naderen zin ook omsluitinge, perk; fr. *enclos*, (*farm-yard* = hofplaats, *church-yard* = kerkhof). Voor ons *gaard*, *gaarde* (waaruit fr. *jardin*), vergelijkt *boomgaard*, *wijngaard*; nog *gaardenier*, *gardenier*, (fr. *jardinier*), ook dierengaarde, (en WONNEGAARDE, lusthof, paradijs, G. GEZELLE, '*Goddelijke Beschouwingen*', blz. 37.) *Lochting*, onder 't volk gebruikt, geeft in Vlaanderen nog: *lochtingman* (hovenier), *lochtenieren* (hovenieren, den hof bewerken), *lochtingvoeten* = groote breede voeten, en wel geschikt dus, om de bezaaide beddekes van den lochting toe te trappelen.
N. DESPARS zegt: *Een lelie die dweers duer een steen ghegroeyt was binnen sconincx* LOCHTINCK.
C. VRANCX zegt ook: *eenen zeer fraeyen hof ende playsanten* LOCHTINCK.
't Woord *lochting*, misschien van *locht*, *lucht*, (fr. *air*), maar waarschijnlijker van *locht*, *lucht*, met den zin van eng. *loft*, bovenste verdieping (vergel. *cornloft* = koornzolder); wij hebben nog *ipper* of *opperlucht* van de deure, ook *luif* = galerij, de bovenste verdiepinge, afdak, tuinhuisje; van daar lochting: opene plaats.

(346) LUSTGANG: lustdak, glasgang, glasdak, hier *veranda* of *verandah*, open gang met doek, loof, riet (of glas) bedekt, en steunende op slanke zuilen. De veranda kwam ons over uit de warme landen, en bekleedt deurgaans maar èn deel van 't huis; in dat geval kan men het ook *lustdak* of *glasdak* heeten. 't Buitenvolk kent genoeg de *glazen strate* van Gent, niet *geleid* maar *overdekt* met glas.

(347) MINNE, min = liefde; nog in *beminnen* enz. uit germaanschen wortel *men* = gedenken; 't engelsch *mind* beteekent zin, oordeel. Uit 't germaansch *-minja* komt 't fransch *mignon* = lieflijk, bevallig. Van den zelfsten oorkomste is ook *manen* (herinneren, vermanen), verwant met latijn *monere* (vermanen); *meminisse* (gedenken) en *mens* = zin, verstand. ook *meenen*, met indogerm. wortel *mein* (bedoelen) is verwant. Vergelijkt nog de *minne* bij de oude kerels, '*t minnedrinken*, de *minneschale.*

(348) PAD = voetpad, voetwegel; eng. *path*, ook *footpath* en *pathway* (padweg); verwant met *baan*, en met 't grieksch *pàtos* (weg), 't duitsch geeft *pfad*; vergelijkt ons *peerd*, en duitsch *pferd*; *plicht* en *pflicht*; *ploeg* en *pflug*, enz.

(349) SLUTS = slap, los; eng. *loose*; bij KILIAEN, *slus = laxus*; VAN DALE, geeft *sluts* en *slus.*

(350) BLOEIENDE BRANDING, beeld waarbij de bloeiende beweginge van 't gersland, vergeleken wordt met de schuimende brandinge der zee.

(351) STEEGREEP: eng. *stirrup.* Ons steegreep is waarschijnlijk de *reep* (touwe) om te *stijgen.* De woordenboeken geven *stijgbeugel*, fr. *étrier.*

(352) BINDERS = 't gene om de beenen gebonden wordt, ook *beenderlingen*, (vergelijkt vingerling), *schachten*, *getten*; fr. *guêtres;* eng. *gaiters.* KRAMERS geeft *slobkous*, *overkous*, *reiskous.* Bij KILIAEN, *beenlink* = (lat. *tibiale*), en *dyelink = femorale.*

(353) TUREN = scherp kijken.

(354) ZONHOED of ZOMERHOED met breede boorden. Longfellow behoudt het spaansch *sombrero*, uit *sombra* = schaduwe. Ziet spaansch woordenboek van Vicente Salvà. Vergelijkt fr. *sombre*, waaruit ons *somber* = uit latijn *umbra* = schaduwe.

(355) ZOTTEN DONDER = zotte jongen: eng. *foolish boy*; 't woord *donder*, ook *dondersche jongen*, enz., wordt vele gebruikt als halve volksverwenschinge ook in *donders! om* of *voor den donder*, enz. KRAMERS geeft *weêrlichtsche* jongen - en bij VAN DALE komt het voor zoo als bij ons, en hij geeft onder ander tot voorbeeld: *wacht jou donder*, *ik zal jou krijgen.*
Donder, middelnederl. *donder*, en *donre*: de *d* hebben wij ook in 't eng. *thunder*; in de andere germ. talen is 't zonder *d*, verwant met latijn *tonitru*: indogerm. wortel *ten* = deunen.
Donderdag, geeft in 't engelsch *thursday*, in 't zweedsch en deensch *torstag*, zoo dus bij ons is 't: dag van den *donder*, genomen als dag van den *dondergod*, die in 't engelsch, in 't zweedsch en in 't deensch, met zijnen name voorkomt, *Thurs*day, *Tors*tag, dag van Thor. (Jupiter. Zeus). Latijn: dies Jovis, fr: *jeudi.*
DONDERBAARD, *donder-* of *dunderbare*, elders *donderblaren*, is struikkruid met vet blad, dat men soms op de daken vindt, en dat naarvolgens 't avergeloove onzer voorouders, 't huis tegen den donder bevrijdt: 't fr. geeft *joubarbe* (barba Jovis).

(356) HERDEN, *harden*, eng. *endure* = uithouden, verdragen: (fr. *endurer*, *supporter*), *van hard = dur*: (eng. *hard*), vandaar ook *volharden*, *volherden* = herden tot het einde toe = volhouden.

Benevens *hard*, *harde* hebben wij in Vlaanderen ook *hart*, harte; bijv.: *hart yser*, *harte* kost, *harte* steenen. Die gedaante met *t* vinden wij in 't middelned. *hart*, in 't *oudhoogd*, in 't middel. en nieuwhoogd. *hart*; van 't germaansch komt 't fransch *hardi.*

(357) ADAYES: kleine stad in *Texas.*

(358) ORS-EZEL (peerd-ezel) = muilezel, muil, muildier, uit latijn *mulus*, eng. *mule.*

(359) OZARKGEBERGTE, gelegen tusschen den *Missouri* en den *Rooden vloed.*

(360) HUID = vel; hier *dierenhuid* die, tot den dracht bereid, *pels* wordt. *Pelswerk*, eng. *fur*, fr. *fourure.*

't Woord *huid* (eng. *hide*, dat ook *dekken* bediedt), verwant met 't grieksch *kútos*, latijn *cutïs*, van indogerm. wortel *keu* = bergen, met bijgedaante *skeu*: (grieksch *skutos* = leder, latijn *scutum* = schild.)

(361) BEVER, eng. *beaver*; duitsch *biber*; zweedsch *bäfver*; deensch *bäver*; verwant met sanskritsch *babhrus* = roodbruin. *Bever*, alsook *beer* komen uit indogerm. wortel *bher*, en germ. *ber*, in *bruin.* Uit 't germaansch hebben wij 't fransch *bièvre* en *brun.*

(362) UCHTEND, ochtend; ook *ochten*, *uchten*, *nuchtend.* De *d* bestaat ook in *avond* en *morgend.* De gedaante *uchten* is 3de naamv. van *uchte.* De beginnende *n* van *nuchten*, is misschien te wijten aan 't voorz. *en*, dat wij vinden in daar*en*boven, daar*en*tegen, of mogelijk is zij gebleven van *morgen*, uit het zoogebruikte zeggen: *morgen-uchtend* (*morgenuchtend*) (VERCOULLIE). Voor de klankverwisselinge (*ocht*, *ucht*) vergelijkt *locht* en *lucht.*

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Ieder vage vóór zijn deure, dan is 't vóór alle deuren schoone.

Twist verkwist.
Beproeft uwe schouders, eer gij draagt.
Gissen doet missen.
Is kleen 't gezin, de zorg is min.

Bouwt g'een huis hoog in de lucht,
Weest voor zijnen val beducht.

Schande duurt langer als armoe.
Weest wat gij schijnt, schijnt wat gij zijt.

Houdt goede maat in spijs en drank,
zoo wordt gij ouder zelden krank.

Allemans vriend is buurmans gek.
Misbruik verkeert het zoetste zoet in bitter roet.

Ziet goed waar gij de voeten zet,
't hangt al af van den eersten tred.

Met neerstige hand en sparenden tand,
koopt men renten in 't land.

Een zake die gij niet sparen moet,
dat is de rand van uwen hoed.

Als de meester weg is, maken de knechten het weg.

Een slapende katte en vangt geen ratte.

Honden die blaffen, en bijten niet.
Twistzoekende honden loopen met gescheurde ooren.
Die nen hond wilt slaan heeft gauw ne stok gevonden.
's Nachts zijn alle koeien zwart.
Hij, wien de koe toebehoort, vat ze bij de hoorns.
Het is te laat den put gevuld als 't kalf verdronken is.
Al vallende leert men rijden.
Als de ganzen water zien, hebben zij dorst.
Voor eene zwaluw en blijft de zomer niet achter.
Kromme boomen moet men rechten als ze jong zijn.
Men moet om de rupsen den boom niet uitkappen.

Dat een ieder in zijn eigen water roeie,
en hem eerst met het zijne moeie.

'Wie weet waar men de paling vangt,' zei Pé, en hij stak zijn' fuike in den wagenslag.

Een gebruikte spâe is altoos blank.

Spreeuwen willen wel kersen eten, maar geen boomen planten.

Geen boom valt met den eersten slag.

Met den hoed in de hand,
komt men door gansch het land.

Onrechtveerdig goed en gedijdt niet.
Het beste reisgeld is de deugd.
Hij is rijk, die alles zonder moeite ontberen kan.

Wie hooger klimt dan 't hem betaamt,
die valt wel leeger dan hij raamt.

Een kleene stand, een groot gemak.
Kaarten en kannen, maken arme mannen.

Die maar één klokke en hoort, en hoort maar éénen klank.

Onder in den zak vindt men de rekening.
Al smedende wordt men smid.
Tegen een overmond is het slecht gapen.
Gelijk het koorn, zoo het meel.
Men moet het water niet van zijnen molen jagen.
Eén valsche pijpe bederft het gansche orgelspel.

Van den stijfkop en den zot, vult den avocaat zijnen pot.

Den vogel kent men aan zijn' vlerk,
en den werkman aan zijn werk.

Heilzaam nutte medecijn, ten ontij gebruikt, keert in venijn.

Daar is een ooge die alles ziet;
en loopt waar ge wilt, ge ontvlucht ze niet.

Hij is wijs en welgeleerd,
die alle ding in 't beste keert.

Die groot kwaad in een ander vindt,
is somtijds in zijn eigen blind.

Achter lijden komt verblijden,
en achter regen zonneschijn.

't En is niet al blij dat zingt.

Gelukkig kind,
dat God bemint.

Goed verloren, iets verloren;
moed verloren, veel verloren;
eer verloren, meer verloren;
ziel verloren, al verloren.

Kruisken, kruisken, goed begin;
Wat heeft 't kruis toch wonderen in!

G.V.D.P.

Mingelmare

Kampstrijd voor Rederijkers

MIJN heeren ende confraters,

Terwyl de reden maegd nu met den tyd van vrede
door geheel Vlaenderen in steden en dorpen mede
verheert word en gehacht naer dat haer edel const
nu swiert ten allen cant door kracht der liefde jonst
de jeught van Ooteghem die noyt en heeft geweken
in liefde tot de const en wilt noch niet ontbreken
maer send Mercurius om 't redenryck geslaght
te nooden in haer hof, op dat sy door de kraght
van pegassis fonteyn den geest en breyn ontsluyten
tot oeffeningh der konst, en aldus antword uytten
op 't goon hun wort gevraeght, voor alle hunen loon
soo is 't dat-sy alhier dry prysen stelt ten toon
den tweeden sondagh nu van Julius verheven
in d'herberghe d'houbarsch daer inne komt te leven
Francis Augustinus de Vos de welcke staet

juste op de plaets, hy wenscht aen niemand quaet

ten twee uren naer noen sal het gelaegh beginnen
voor seven stuyvers gelt, stelt vry u herte en sinnen
op winste ende op eer, ghy hebben sult goed bier
en die de prysen wint vermaek en groot plaisier.

Eerste vraeghe geestelyck op twintigh versen.

Voor dese is gewin, een schoone kan van thin,
in weirde just presis, vyf pont parais;

1e Vraeghe.

Dry saeken hebbe ick ende geen ander lieden
noch ten sal voortaen aen niemand meer geschieden
dat ick dees saeken heb is Godts bermhertigheyd
den wil ende begeirt van Godts dry eenigheyd.

Tweede vraeghe geestelyck op twintig versen.

Een dry ponder pateel dees vraeghe voor haer deel.

2e Vraeghe.

Naer het verloop van tyd van veel verscheyde jaeren
quam mynen meester my een saeke te verclaeren
die my docht teghen reght maer als ick had verstaen
dat het was synen wil, heb ick dees saek gedaen

Derde vraeghe geestelyck op sesthien versen.

Voor dese is gewin een twee ponder van thin.

3e Vraeghe.

Om dat ick het gebod van God had overtreden
heb ick door last van God de bitter dood geleden
waer door de gramschap Godts was teenemael vergaen
naer dat ick om myn quaet de dood had onderstaen.

Noch eene loterie om prysen sal daer wesen
twee stuyvers ider lot dat seg ick hier midts desen
dat moet gegeven syn ende terstont betaelt
daer is noch twee pont thin, voor die syn ongefaelt
de afgelegendste, noch twee pont van gelycke
voor die met meest getal hun sullen laeten blycken
komt dan met minsaemheyd ten twee uren naer noen
wy sullen op syn tyd uw weder d'eere doen;
ider een moet met de solutie op de vraegen
sonder dispuyt content wesen,
daer sal oock een kamer vraeghe syn
voor dese is winst een pont van thyn.

Waer mede blyve in afwachtinghe ende respeckt Ul. oodmoedighen dienaer F.A. De Vos herberghier op de plaetse t'Ooteghem.

[Nummer 22]

Eigennamen in de Aardrijkskunde

‘**I**N de spelling van geographische namen heerscht (in Zuid-Dietschland) niet minder weifeling. Dat is licht te begrijpen. Onze schrijvers kregen onderwijs in de aardrijkskunde in 't Fransch en alleen de Fransche namen zijn hun over 't algemeen bekend.... Dagelijks zal men in onze dagbladen *Audenaarde* voor *Oudenaarde* lezen; de spelling met *au* is Fransch; onze taal geeft dien klank door *ou* weer. *Abyssinië* leest men voor *Abessinië*.... Onder Franschen invloed komt *Araben* voor in plaats van *Arabieren. Burgondië* leest men doorgaans bij Vlaamsche schrijvers voor *Bourgondië*; verder *Hindoustan* voor *Hindostan*; *Hongariê* voor *Hongarije* (vgl. Turkije); *Japonië* in plaats van *Japan* en de afleiding *Japonees*, *Japoneesch* in plaats van *Japanner*, *Japansch*, *Japanees*, *Japaneesch.* Een *Lorreiner* prins ontstond naar aanleiding van fr. *lorrain*; het Nederl. spreekt van een *Lotharingschen* prins. *Nieupoort* komt voor in plaats van *Nieuwpoort. Ostende* leest men wel eens voor *Oostende.*

Onder den invloed van het Fransch schrijft de Vlaming *Nuremberg* in plaats van *Neuremberg.* Geregeld leest men *Portugaal* voor *Portugal*; soms *Portugiesch* voor *Portugeesch.* De oorlog tusschen de Vereenigde-Staten en Spanje leerde de Vlaamsche bladen, op 't voorbeeld van de Fransche, spreken van de *Philippienen* in plaats van de *Philippijnen....* Onder den invloed van het Fransch treft men *Spartiaten* aan voor *Spartanen.*'

Uit *Onkruid onder de Tarwe*, *door H. Meert.*
Gent, 1899. Bladz. 70-71.

Over 't algemeen heeft H. Meert gelijk. Hij hadde er zelfs menig ander voorbeeld kunnen bijvoegen, zooals *de* Afghanistan, *de Breziel*, voor *Afghanistan*, *Brazilië*, *de* Congo en ook *Congo* voor *Congoland*; *Congoleezen* voor *Congolanders*; enz.

Een kleine aanmerking.

H. Meert geeft te verstaan, dat het Vlaamsche *Burgondië* op Fransche leest geschoeid is en het Nederlandsche *Bourgondië* niet. Het omgekeerde is waar. De spelling met *ou* is louter Fransch. Hadde het Nederlandsch den Franschen naam ongewijzigd overgenomen, dan zou daarin *ou* te wettigen zijn evenals in: Douai, Toulon, Boulogne, enz. Doch Bourgondië en Burgondië komen geenszins van de Fransche woordgedaante *Bourgogne*, maar wel van de Latijnsche *Burgundia.* Moeten we nu het eerste deel van dat woord, op zijn Nederlandsch en op zijn Fransch, met den ouden klank van de *u* uitspreken, daar hebben we niets tegen; maar dan dient men *Boergondië* te spellen, op zijn Dietsch. Vergelijkt bij KRAMERS: Fr. *Brousse* (stad in Klein-Azia) = Nederl. *Brusa* en (beter) *Broessa* (waarom hier *ss?*); Fr. *Caboul* (hoofdstad van Afghanistan) = Nederl. *Kabul* en (beter) *Kaboel.* Daarenboven, vermits het volk van die gouw oorspronkelijk een Germaansch, geen Latijnsch volk is, waarom het woord in onze taal een Latijnschen uitgang geven? We zeggen: in Beieren, in Pruisen, in Saksen; dat is de 3de naamval meerv. van den naam van de inwoners, dus de 3de naamval meerv. van: een Beier,

een Pruis, een Saks. Evenzoo zouden we dienen te zeggen: in *Boergonden*, d.i. in Boergondenland. Een *Bourgondiër* is een *Boergond* of - wil men volstrekt een nieuwere gedaante evenals in *Duitscher*, *Dietscher* - een *Boergonder*; een *Bourgondische* (vrouw) is een *Boergondsche* (vrouw). Ge zult tegenwerpen: Dat *zegt* men niet. Ik antwoord: Dat zou men gemakkelijk *leeren* zeggen. Zulke woorden toch leert men schier uitsluitend uit de boeken.

Araben en *Arabieren* zijn beide, dat spreekt vanzelf, uitheemsche woorden. *Arabieren* evenals *Batavieren* is een misbaksel uit *Arabië* en *Batavië.* Arabië en Batavië, uit de Latijnsche woordgedaante Arabia en Batavia, hebben den nadruk op *ra* en *ta.* Van rechtswege dus moest de naam van de landzaten *Arabiërs* en *Bataviërs* zijn, met den nadruk op *ra*, *ta.* Vergel. *Armeniërs*, *Assyriërs*, *Bourgondiërs*, enz. En zoo is het ook een tijdlang geweest. Naderhand is men die woorden heel verkeerdelijk gaan uitspreken met den nadruk op *i*, en alzoo kwam men aan het wanstaltige en Franschklinkende *Arabieren*, *Batavieren.* Naast die woordgedaanten, die uit den landnaam Arabië, Batavië (lat. Arabia, Batavia) gemaakt zijn, ontstond, uit den Latijnschen volknaam *Arabus*, *Batavus* - gewis onder den invloed van den Franschen volknaam *Arabe*, *Batave* - een andere en betere woordgedaante, te weten *Araab*, *Bataaf*, meerv. *Araben*, *Bataven*, hoedanigheidsw. *Araabsch*, *Bataafsch.* Terecht laten de Nederlanders de woorden *Batavier*, *Batavieren*, *Batavisch* meer en meer in het vergeetboek. Ze zouden wijs handelen, deden ze, lijk de Vlamingen, hetzelfde met *Arabier*, *Arabieren*, *Arabisch.* Wie zou willen zeggen *de Belgieren* (uit: België, Belgiër, Belgier), als hij het veel taalmatiger woord *de Belgen* aan de hand heeft? Ten anderen, de naamgedaante *Araben* is geenszins nieuw: ze bestaat op zijn minst sedert de jaren 1500.

Zoo ook mogen *Japanees* en *Japaneesch* achterwege blijven: met het veel betere *Japanner* en *Japansch* kunnen we voort.

De Zuiddietschers zeggen *Hongarië*, met den nadruk

op *ga*, de Noorddietschers *Hongarije*, met den nadruk op *ij*. 't Een is slecht, en 't ander is niet goed. Laat ons het verschil deelen en zeggen *Hongaren.* Vgl. *Boergonden* en het Duitsche *Ungarn.* Nevens *België*, met zijn ondietschen uitgang, bestaat het betere *Belgenland* en, in de volkstaal, ook *Belgen.* We spreken van Griekenland, Kabylenland, Zwitserland, Kafferland, Rusland, Ierland, Schotland, Friesland, enz. Sedert eenige weken staan de nieuwsbladen vol Zuidafrikaansche namen zooals: Zoeloeland, Swaziland, Bazoetoland, enz. Dát zijn landbenamingen op zijn Germaansch en op zijn Dietsch. Hoe jammer, dat de Nederlanders ons ook niet leeren zeggen hebben *Turkenland*, *Brittenland*, *Perzenland* en, zoo mogelijk, nog andere dusdanige benamingen! Is het te laat?

Ostende voor *Oostende* zal H. Meert waarschijnlijk bij een franschelaar tegengekomen zijn; misschien eveneens in het werk van een al te volgzieken Vlaming, die *Ostende* in Kramers' woordenboek tot driemaal toe door *Ostende* verdietscht vindende, zal gezegd hebben bij zijn eigen: De Nederlanders zullen 't wel het best weten.

Dat we naar 't Noorden in de leer moeten, ook wat de vaktaal van de aardrijkskunde betreft, staat onbetwistbaar vast; maar, dat de Nederlanders zouden wel doen met op hun beurt eens bij de Vlamingen in de leer te komen, is even stellig.

In Vlaamsche boeken en bladen is dikwijls sprake van *Congoland*, *Congolandsch*, de *Congolanders*, *Elzaten*, een *Elzaat*, een *Elzatin*, *Elzaatsch.* Daarvoor zeggen de Nederlanders, onder Franschen invloed, *Congo*, *Congoleesch*, de *Congoleezen*; en, onder Duitschen invloed, *Elzas*, een *Elzasser*, een *Elzasserin*, *Elzassisch.*

Waarom heet *La Crimée* in 't Nederlandsch *De Krim*, op zijn Fransch, en niet *Krimland*, op zijn Germaansch? Waarom *De Weichsel* (Lat. *Vistula*), en niet *De Wijsel?*

Ook in 't verbeelden van sommige klanken is de Nederlandsche spelling nog veel te weifelend. Zoo geeft Kramers *Brusa*, met de uitheemsche *u*, en *Broesa*, met de Dietsche *oe*; *Beloedschistan*, met de Duitsche *sch*, en

Beloedsjistan, met de Dietsche *sj*; enz. enz. In 't Latijn zetten ze '*Sinarum* imperium'. Kramers heeft *Sina* en *China.* Over 't algemeen spellen de Nederlanders *China* en spreken het woord uit met de Fransche *ch.* Of die uitspraak de beste is, weet ik niet. Zoo ja, dan zou 't moeten *Sjina* zijn; het woord is immers geen Fransch en het land behoort ook niet toe aan Frankrijk. De spelling *China* bewijst dus alleszins, bij de Nederlanders, noodeloozen Franschen invloed.

Als de eene hand de andere wascht, worden ze beide schoon.

Uit Moescroen, den 25sten van Slachtmaand '99.

J. CRAEYNEST

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(16de vervolg.)

Dan, vernamen ze vroolijk geroep; -
van den oever van 't water,
kwam, gedregen op de hand zijner makkers,
Michiel onze veedlaar.
Lange, als ne God van Olympus,
verbleef hij in 'thuis van Baselis,
enkel bezorgd maar om 't menschdom
't genot van zijn kunste te jonnen,
en hij was verre vermaard
om zijn zilveren haar en zijn vedel.
'Leve Michiel!'... riep het volk,
'onze knappen Acadische speelman!'...
en zij brochten hem aan,
in stoet en vol eere; zoo even
kwam ook den Herder met Evangeline,
en zij groetten den grijzaard,
minzaam en dikwerf, herdachten 't verleên,
wijl Baselis, verrukt nu,
oude vrienden en maten(363)
met geestige(364) blijdschap onthaalde,
lachende luide en lange,
en omhelzende moeders en dochters.
Elk stond vergaapt bij de weelde

van dezen die vroeger hun smid was,
staarde op zijn land en zijn vee,
en op zijn oudvaderlijk[365] uitzicht.
Elk bleef verstomd als hij sprak
over grond daar, en streeklucht en gersland,
waar 't ontelbare rundvee,
behoorde aan den eersten die 't meênam.
Iedereen dacht bij zijn eigen:
'k wou gaan ook, en doen van 's gelijken.
Zóó beklommen ze 't traphout,
dweerschten den luchtigen gang, en
trokken nu de huiszale binnen,
waar 't maal van Baselis alreeds zijn
late komste verbeidde[366]; en zij rustten
en aten te gader.

Plotseling daalde de duisternis[367]
over de vroolijke maaltijd.
Buiten was 't stille, en de mane,
al 't land overgieten met zilver,
rees nu zoetjes en dauwvol, met
duizende sterren; maar binnen
schongen nog blijder de vriendenwezens
bij 't glimren van 't huislicht.
Dan, van zijn hooge zate, en aan 't hoofd[368] van
het bord, goot de smid zijn
herte uit, met zijnen druivendrank,
ende was mild zonder weergâ.
Nu ontstak hij, met geurende
smoorkruid van Natchitoches[369],
sprak, en zei aan zijn gasten,
die horkten en monkelden tevens: -
'nog eens, "*willekom*" vrienden,
zoo lange reeds vriendloos en huisloos,
willekom ja, hier te mijnent[370],
't is beter wellicht als voordezen!...
Hier 'n stremt er geen *hongrige* winter
ons bloed lijk de stroomen;
hier 'n moeten de boeren
den steenharden grond niet verwenschen.
Zochte snijdt onze ploeg deur 't land,
lijk ne kiel[371] deur het water.
gansch 't jaar deure, bloeit den oranjeboom hier,
en het gers[372] groeit
méér op nen enkelen nacht,
als in Canada binst uwen zomer.

Hier loopt het vee, zonder eigenaar,
vrij en ontelbaar in 't gersland.
Zaaigrond, ge krijgt hem voor 't vragen;
het timmerhout wast in het woud, en
wordt met nen bijlslag zoo even gekapt,
en verwrocht in onze huizen.
Nu, als uwe huizen gebouwd staan,
als 't koorn al rijpt op den akker,
dan, 'n jaagt er geen Jooris van England
u weg uit uw woonste, 'n
brandt er uw dak en uw schure af,
'n rooft er uw hoeve en uw rundvee!' -
Met dat woord, en vol spijt, joeg Baselis
den rook deur zijn neusgat,
en zijn breedgespierde[373] hand, viel
donderend neêr op het eetberd;
al de gasten verschooten,
en Felicianus, ontsteld, hield
schielijk zijn vingers in,
met e snuifken halwege zijn neuze.
Maar de goede Baselis herging het,
wat zoeter en blijder: -
'Vrienden, ah! enkel gelet op de koortsen,
ja, zwicht hier de koortsen!
Hier is 't wat anders,
als in de killige[374] lucht van Acadie,
waar men genas, van zoo zaan,
m'in èn nootschulle èn kobbe om den hals droeg!'
Dan, aan de deure, vernamen ze stemmen,
en voetstappen naarsden,
dreunend al over den trap en den vloer
van het luchtige glasdak.
't Was het landvolk der streke[375],
met kleine Acadische kweekers.
Allen waren genood
naar het huis van Baselis den veeman.
't Ging er nu lustig naartoe,
onder oude gebuurs en gezellen;
vrienden omarmden vrienden,
en velen, gansch vreemde te vooren,
wierden in 't ballingschap,
seffens lijk vrienden ook, onder malkander,
saamgesnoerd met den edelen band
van hun streke en hun oorkomst.
Maar in de zale daarnevens,
ging er èn deuntje op, en 't kwam uit

't zoetklinkend snaargeluid
van Michiel zijnen zingenden vedel.
Nu was 't uit met het praten,
en weg ook, lijk vroolijke kinders,
die al 't ander vergeten,
zoo liepen ze naar het ontzettend
wervelend duizelig walsspel,
en zweefden en zwaaiden in droom lijk,
met hun ooge die straalde,
en hun kleêren die ruischten en sloegen.

(*'t Vervolgt*)

Eindnoten:

(363) MAAT: makker, gezel: 't engelsch heeft ook *mate*, maar Longfellow gebruikt hier *companion*; (fr. *compagnon*); *maat* is afgeleid van 't oudsass. *mat*; oudhoogd. *maz;* angelsass. *mete*; (eng. *meat* = vleesch), oudfriesch *met*; oudnoordsch *matr;* zweedsch *mat;* deensch *mad*; gotisch *mats*; allen met de grondbeteekenisse van *voedsel*, *spijze;* verwant met grieksch *mastaxs*, en latijn *mandere* = kauwen, knabbelen.
Maat ware dus in *eersten zin* = spijsgezel, tafelgezel. Wij hebben nog de gedaante *gemaats.* (Vergelijkt: broeder en *gebroeders*, zuster en *gezusters*, enz.).

(364) GEESTIG: eng *hilarious* = vroolijk, lustig, opgeruimd, luimig, gemoedelijk.
Geestig (even als *vrij*) beteekent nog in sommige streken van Vlaanderen, *mooi*, *lief*, *aangenaam*; bijv.: geestig huis; geestig kleedje.

(365) OUDVADERLIJK: 't echtgermaansch voor *aartsvaderlijk*, eng. *patriarchal* (*oudvaders*, aartsvaders, patriarchen).

(366) VERBEIDEN, afwachten: op iemand of op iets wachten = ook BEIDEN, (beien) = wachten. VERBEI: afwachting, fr. *attente.*
In 't engelsch *a-bide* = wonen, verblijven, wijlen, wachten (*a-bode* = verblijf), is de weêrsplete van ons *beiden*, en van denzelfsten wortel als *bidden.*

(367) PLOTSELING DAALDE DE DUISTERNIS; in de ZUIDELIJKE KEERKRINGSTREKEN, waar de zonne omzeggens loodrecht onder de kimme zinkt, is er weinig avonddumster, en 't wordt lijk al met eens donker.

(368) AAN 'T HOOFD VAN HET BORD: eng. *at the head of the table*, 't is te zeggen op 't EINDE der tafel. Dáár, en niet in 't *midden*, lijk als bij ons, was, en is op heden nog in England, de plekke voor den baas van thuis. Te Dudzeele, vond ik bij gildemaaltijden, dat gebruik nog in leven.

(369) NACHITOCHES = stad in Louisiana, en vermaard om haren smakelijken tabak (smoorkruid), die in Amerika straf gegeerd was. Vergelijkt onzen *Wervickschen* toebak = (*tabac de Wervicq*), *tabac d'Obourg*, *de S*^{t}*-Omer*, *de Richmond*, enz.

(370) TE MIJNENT, ook *tot mijnent*, *tmijnent* en *t' mijnen* = in mijnen huize. Vergelijkt: *t'uwent*, *t'onzent*, ook *t' uwen*, *t'onzen*, en de spreuke: *nen thuis en nen t' onzent.*

(371) KIEL, eng. *keel*, is eigentlijk den *bodembalk* van 't schip, en komt uit 't noordsch *kjölr* (oorsprong onbekend), van daar ook 't fransch: la *quille* du navire. Wij hebben nog:
Kiel = groot schip; dat met noordsch *kjölr* niet verwant 'n is, en dat ook in 't engelsch als *keel* voorkomt; oudhoogd. *cheol*; angelsass. *céol*; noordsch *kjoll*; 't wordt in verband gebrocht met grieksch *gaulos* = koopvaardijschip. (Ziet VERCOULLIE.)
Kiel (kleedingstuk, fr. *blouse*), (oorsprong onbekend). Middelnederlandsch *kidel* verwant met middenhoogd. *kitel* (nieuwhoogd. *kittel*).
Kiel = wig, weg, wegge (fr. *coin*), is misschien verwant met *keil*, dat gemaakt is uit *kegel*, met den zelfsten grondzin.

Kegel is afgeleid van *keg*, *kegge* (wig, wegge). *Keg* beteekent eigentlijk *pin*, verder *sleutel* (eng. *key*), oudfriesch *key*; en uit *kegel* komt ook 't fransch *quille* (jeu de quilles = kegelspel), 't engelsch *kails.*

(372) GERS (ges) = gras, (*gars = gas)*; engelsch *grass*; voor *gers* en *gars*, (ges, gas), vergelijkt *bersten* en *barsten* (besten, basten) *wers* en *wars*), enz.; gras is gars met 't verzetten der *r*; vergelijkt *burlen*, *brullen*, *born*, *bron*, enz. Vergelijkt nog GERST of GARST (fransch *orge*), en engelsch GRIST, dat hetzelfste woord is met veranderden zin. Immers *grist* is eigentlijk in 't engelsch = *gemalen koorn*, en waarschijnlijk in verband met *to grind* = malen. Voor 't *baardkoorn* dat wij *garst*, *gerst* of *geerste* heeten, gebruiken de Engelschen het woord *barley*; gotisch *baris;* oudnoordsch *barr*; latijn *far.* Voor zulkdanig verschil van beteekenisse, (GERST en GRIST), die nogthans tot nen algemeenen grondzin kan overgebrocht worden, vergelijkt:
HERFST (jaargetijde), eng. *harvest* (oegst of opbrengst van 't jaargetijde).
LENT, LENTE (jaargetijde), eng. LENT = de groote 40daagsche vastentijd, die in *'t voorjaar* komt.
Voor fransch *printemps*, gebruiken de Engelschen *spring* (ontkiemtijd) - werkw.: *to spring*, hier: *ontspringen*, ontkiemen.
GARST, GERST, eng. GRIST, niet te verwarren met vlaamsch GRIEST, GEERS of HEERS, eng. HIRSE, (fransch *millet*, *mil*), en waarvan *gierstebrood*, *gierstepap*, enz.

(373) GESPIERD: eng. *brawny*, van *brawn* = vleesch (zwijnevleesch), vleeschachtig deel, van daar *brawn* = spier, *brawny* = vleeschzig, gespierd (fr. *musclé*).
Brawn, niet te verwarren met *brown* = bruin.
Het woord *brawn* is mijns dunkens in verband met ons *braai*, *brade*, (kuit, kijte), fr. *mollet* = het gevleeschde, gespierde deel van 't been.
Braai, *brade*, wellicht te brengen tot denzelfsten wortel als *braden*, fr. *rôtir*, oudgermaansch *brato*, volgens Chambers; *flesh* (*for roasting*) = braadvleesch. Naarvolgens Vercoullie, ware 't uit grondzin van *braden* = (*week maken*, smelten door de hitte), verwant met grieksch *prethein* = *branden*, en uit dien grondzin, zou *braai*, het *zachte*, *weeke* deel zijn van 't been.
SPIER (*muscle*), lang en dun stuk vleesch, overgebracht uit *spier* = scheut, fr. *brin*: verwant met latijn *spica* = koornaar en *spina* = doorn; aldus ontstond ook 't fransch *pas un brin* = geene spier.

(374) KILLIG, KIL, eng. *chill*; hier onze *k* = engelsche *ch.* Vergelijkt nog *kin* = *chin*, *kaak* = *cheek*, *kieken* = *chicken.* In Vlaanderen voor *kil* ook *kiltig*, *keltig*, van *kilte*, *kelte* of *kelde*, germaansche wortel *kel*, en indogerm. wortel *gel*; (latijn *gelu* = vorst, koude; en *gelare* = vriezen); oud-slavisch *golatu* = ijs; verwant met *koel* en *koude* (duitsch *kalt*).
In Vlaanderen hebben wij nog KELLEN = 't verkouden: bijv. van de vingers, en dat gemeenlijk voor het tintelen komt. KELDE = is koude, ook verkoudheid (eng. *chill*), vallinge, fr. *rhume*, ook KELTE, verkoudheid, stijfte in de leden = fr. *rhumatisme.* KELTE, KELTEWIND ook KELDERWIND, koelte, zachte wind, fr. *brise*; KELTEN = frisch en zacht waaien.
Voor *kelde* en *koude*, vergelijkt *elde* en *oude.*
In Zaaimaand (October) van 't jaar 1891, hoorde ik binnen Londen, uit den mond der stormende dagbladverkoopers, den herhaalden kreet opgaan van: *Parnell dead! Parnell dead!* Ik wilde de kwale weten, waaronder de vermaarden Iersche leider bezweken was, en 't stond daar te lezen, dat het was *by a chill*, ten gevolge eener *verkoudheid.*

(375) LANDVOLK der streke; = geboren in 't land; hier *Creolen* = afstammelingen der Europeanen, bijzonderlijk in de *Spaansche* en *West-Indische* volkszaten van America:
De CREOLEN bezitten van *aardswegen* iets dat hun *eigen* is, en hebben deuréén, *bruinachtig vel*, *zwart haar*, en *sneeuwwitte tanden.*
De CREOLEN niet te verwarren met METIS, die in America geboren zijn uit het samenkomen van *Blanken* met *Indianen*, (soms ook met *Negers*).

De bedrogen duivel

't **I**S al lang geleden, maar 't en is daarom niettemin waar gebeurd.

't Was kerremesse op eene parochie en 't kanon schoot al geheel den dag; 't ging 's avonds groote feeste zijn en een prachtig vierwerk. Vele weken te vooren en was er van niets anders meer gesproken, in herberg en op 't veld. Iedereen wilde er tegenwoordig zijn, en men lei zijn boontjes daarop te weeken. 't Was ook het geval met Grietje, eene kloeke struische boerenmeid. Zij woonde bij eenen rijken boer, al sedert hare kinderjaren; zij hadde vroeg hare ouders verloren, en zij wierd bij dien

rijken boer besteed. 't Was een doorbraaf, werkzaam meisje, van haren meester zeer bemind, en van iedereen geacht. Sedert twee weken was zij reeds met de feeste bezig, zij zou er ook naartoe gaan. Met hare spaarpenningen, hadde zij een schoon kleed gekocht en eene nieuwe mutse, al gesneden en gemaakt naar den laatsten dracht. De langverwachte dag kwam aan en Grietje, die reeds twee, drie dagen al die nieuwe kleederen ontvangen hadde en betaald, haalde ze voorzichtjes uit de kasse, en legde ze schoon open, op eenen stoel, in haar kleen slaapkamertje.

'Och!' sprak zij, 'wat zal het geestig zijn, dezen achternoene, al mijne kennissen en vriendinnen zullen er ook zijn. En die vreemde muzieken! En die kunstenaars, die koordedansers en andere kluchtigaards! Och, wat verlang ik toch.' Zoo, zij kwam geestig en blijgezind uit haar kamerken en vloog aan 't morgenwerk. Nog nooit en hadde zij zoo vlijtig gewrocht, en bij ieder kanongeschot, bonsde haar herte, als wilde 't uit haar lijf springen.

De boer was naar de plaatse gegaan; 't was eene misse voor de gilde, waarvan hij de hoofdman was.

't Gerocht noen, en Griete had al haar werk gedaan; de tafel was gedekt en men wachtte naar de thuiskomst van den boer om seffens te eten. En dan, o, dan zou zij haar wasschen en optooien, met al die schoone nieuwe dingen, en naar de feeste gaan. Zij hadde reeds de toelatinge bekomen.

Eindelijk zag zij den boer komen in de dreve; Grietje liep nog zeere de koeien in de groote weide jagen, en kwam, rood gelijk een haantje, bijna tenden asem, naar binnen geloopen. Zij paste 't juiste met den boer.

'Ah, Grietje,' sprak hij, en hij schartte in zijn haar. 'Gij weet dat wij morgen op den langen driesch moeten terwe zaaien. 'k En wete niet hoe dat 't mogelijk is, 'k en vergete niet gauwe iets en nochtans, nu al naar huis komen, is mij te binnen geschoten, dat de mest dien wij over drie dagen er op gevoerd hebben, nog in hoopen ligt. Dat moet, kost wat kost, nog vandage gebreed

zijn, want 't is morgen te zaaien. Gij zult dus moeten, achter den noene, zeere den greep nemen en aan 't werk vallen. Daar en is niets aan te doen; 't werk gaat vóór alles.'

Grietje meende dat de aarde onder hare voeten scheurde. Haar schoon kleed niet mogen aandoen, hare schoone mutse, met roode en blauwe lintjes, en die feeste missen. Zij stond daar, en van rood wierd zij bleek, gelijk eene doode.

'Toe, Grietje, laat ons nu zeere eten, en loopt dan zeere dien mest breeden; als gij daarmeê gedaan hebt, moogt gij dan naar de feeste gaan.'

Grietje en hadde geen honger, hare kele en mage waren toegesnoerd, en zij trok, al zuchten, naar haar kamerken en bekeek met betraande oogen hare schoone kleêren. Zij hadde reeds haren rok van roode wolle aangedaan, en nu moest hij af. Daarna deed zij hare ruwe baalschorte aan, en hare kloefen, en zij trok, al trekhielen, naar dien verwenschten driesch. Al gaan berekende zij hoelange zij wel zou moeten werken, om al dien mest te breeden, en zij moeste bekennen, dat, al wrocht zij nog zoo zeere, zij niet kon gedaan hebben vóór zonnenondergang.

'Vaarwel feeste! Vaarwel schoone kleêren! Vaarwel leute en vermaak!' zuchtte zij, en zij begost met tegenzin den eersten hoop open te smijten.

Zij was al eene ure bezig, en hadde al vele van hare kennissen plaatsewaard zien optrekken, met hunne beste kleêren aan.

'Grietje, gaat gij niet naar de feeste?' riep de eene. 'Wordt uwe boer stapelzot, dat hij u, op zulke dagen, doet werken, 'k zou wel weten,' riepen andere.

Dat en was al niet om Grietje te troosten, integendeel, haar hertje bloedde van langs om meer.

Almeteens, daar komt al over de velden een kleen mannetje gesukkeld en 't gaat recht naar Grietje. Wat aardig dingen! krom en scheef, al kreupelen en manken, in twee groote waterleerzen, een hoogen hoed en eenen langen, puntigen, grijzen baard. Grietje hadde het zien

komen, en al schudden en rondsmijten met haren greep bekeek zij het bijna zonder ophouden. Zij en had er geen de minste kennisse aan, zij en had het nog nooit gezien. Zij moest bijna lachen, in al haar verdriet, om de aardige doeninge van dat ventje.

Als dat manneke nu bij haar kwam, glimlachte het en groette, maar, zoo aardig, dat 't meisje er van verschoot, zonder wel te kunnen zeggen waarom.

‘Dochter,’ sprak het, ‘gij zijt hier alzoo aan 't werk, terwijl de andere meisjes van het dorp volop aan 't feesten zijn.’

‘'t Is waar vriend; maar ik en ben geen meesteresse, 'k ben eenvoudige dienstbode, en met te doen wat men mij oplegt, ben ik streke; als ik hiermêe gedaan krijge, zal ik ook nog gaan, al ware 't maar voor een uurken.’

‘Gedaan krijgen, meisje, gedaan krijgen,’ zei het manneke al grijnzen in zijnen baard, ‘de zonne zal reeds onder zijn, eer gij hier mede zult gedaan krijgen, en bijgevolg zal de feeste zijn van bezijds uwen neuze; maar wilt gij met mij overeenkomen, ik verzeker u, dat gij binnen eene ure reeds op de feeste zult zijn, 'k heb ginder in den bosch vele makkers, die op mij wachten, ik zal ze roepen en, in een twee drie is het werk af en gedaan, wilt gij?...’

‘Van welke overeenkomste wilt gij spreken?’ vroeg Grietje een weinig verlegen, ‘ik en ben maar een arme dienstbode.’

‘Oh! ik en zal u niet lastig vallen,’ zei 't manneken, en zijne twee kleene oogskens schitterden, en zijn leelijk gezichte wierd afschuwelijk, ‘ik en vrage noch geld noch goed, ik en vrage alleenlijk maar, dat het eerste, dat gij morgen nuchten zult binden, voor mij zou zijn.’

De dochter dacht, 't eerste dat ik morgen zal doen, is strooibinden; als 't maar dat en is, een bondel strooi, 't en kan niemand schaden; 'k zal maar toeslaan.

‘En wel, 't is goed!’ zei zij, ‘gij zult het hebben; maar het werk moet zoo rap mogelijk, en wel gedaan worden.’

‘Gij zult tevreden zijn,’ sprak dat aardig gedraaisel en zijne oogskes blonken van blijdschap.

Daarop haalde het een beenen dingsken uit zijnen zak en begon te schuifelen, en seffens kwamen er, van uit den bosch, wel twee honderd zulke kromme kleene grijze mannekens, allen gelijk gekleed, en ze begosten met handen en voeten den mest links en rechts te smijten en te bedeelen, dat 't niemand en zou verbeterd hebben. In de weerdij van tien minuten, was 't werk af, en zij verdwenen gelijk zij gekomen waren.

't Ventje zei nog, al weggaan, aan Grietje:

‘Gij ziet wel, vele handen maken licht werk, tot morgen.’

Dat was al zoo rap en zoo zeere geschied, dat 't meisje nog geen tijd gehad had om hare zinnen bijeen te, krijgen, en zij stond daar, verbaasd en verwonderd, te kijken; zij en kon bijna hare oogen niet gelooven. Eindelijk begost zij alles wel te overdenken.

‘Sapper de pinte,’ zei ze, ‘waren dat nu geesten of volk van d'onderwereld, die mij ter hulpe gekomen zijn?’ En zij overpeisde al de zeisels en vertelsels, die zij binst de wintersche avondstonden gehoord had. Zij had nog hooren spreken van geesten, die de menschen soms diensten bewezen, als ze in nood waren. Zij en hadde dat nooit kunnen gelooven, maar nu en was er geen twijfel meer mogelijk.

‘Nu, nu,’ zei ze, ‘dat manneke is met weinig tevreden, eenen strooibondel, laat ons nu maar zeere naar huis gaan. Binnen eene halve ure ben ik opgeschikt. Wat zal de boer aardig staan kijken, als hij mij daar zal zien op de feeste.’

Inderdaad, 't en leed al niet lange of Grietje, preusch en pret gelijk veertig, was op de plaatse en wandelde met vier of vijf gezellinnen, van het eene kraam naar het andere. Zij stond effen aan een kunstenmakerskot te lachen, dat de tranen langs hare kaken liepen, met de koddige spreuken en grappen van den hansworst, als de boer haar meende te herkennen.

‘Hoe zoo Grietje....’ peisde de boer, en hij wreef zijne oogen, ‘'t is nogthans zij, ja, ja.... en haar werk laten staan.... wacht een beetje.’

Hij ging stillekens achter Grietje staan, klopte op haren schouder, en met een zeur en steur gezichte, zei hij: ‘Griete, hoor eens hier!’

De jonge meid verliet hare gezellinnen, en ging met haren meester tot buiten het gedrom.

‘En wel, Griete, hoe zijt gij hier? en uw werk?’

‘Mijn werk is gedaan, de mest is gebreed’, antwoordde zij gerust.

‘Hoe gedaan, zoudt gij, in eene ure, een werk kunnen verrichten, dat ten minste eenen halven dag tijd vroeg?’

‘En nochtans 't is alzoo, 't werk is gedaan, maar om de waarheid te zeggen, ik hebbe hulp gehad, men is komen een handje toesteken.’

En zij vertelde, met sluize en schroô, al wat er gebeurd was.

('*t Slot volgt*)

J. LEROY.

Eenige woorden uit de Goddelijke Beschouwingen (193-208) van Guido Gezelle zaliger. (*Vervolg van Biekorf* 1899, *bladz.* 96).

BESLUITREDEMATIG. - Gevolgtrekkend (196).
BESLUITREDEHANDELEN. - *Ratiocinari* (200).
GELOOFREDE. - *Motivum fidei* (193).
GELOOFSCHULDIGHEID. - *Credentitas* (194).
(van) GEWORDENSWEGEN later komen: *naturâ* posterius esse (198).
HEFFEN EN LEGGEN. - Overwegen (De Bo) (204).
LICHTVOORDRAGEND. - *Praelucens* (194).
LOOZEN OMLOOP. - *Circulus* (196).
MEÊ- OF TEGENWILLENSVRIJHEID. - *Libertas contrarietatis* (204).
ONOMSTOOTBAAR. - *Inconcussus* (204).
(om) REDENSWILLE. - Omdat (207).
(van) TIJDSWEGEN later komen. - *Tempore* posterius esse (198).

TOEGANGSTAPPEN tot het geloove. - *Proeambula fidei* (193).
(in hare) VOORDAAD. - *Radicaliter* (203).
WILLENS- OF NIETWILLENSVRIJHEID. - *Libertas contradictionis* (203).

G.V. D P.

Mingelmaren

IN de laatste afzending, 1899 t^{k} XXII, van het Latijnsch tijdblad *Vox Urbis*, vraagt een lezer welke uitspraak, voor het Latijn, bij de verschillende volkeren als algemeen aanveerde uitspraak zou kunnen gelden.

Door de berekkers van het Roomsche tijdblad wordt geantwoord, dat het oplossen van gemelde vraagstuk vrij moeilijk is en dat ze hun lezers uitnoodigen om in *Vox Urbis* de zaak breedvoerig te bespreken.

Vrij moeilijk, inderdaad. Nu spreekt ieder volk daaromtrent het Latijn uit met de klanken van zijn eigen moedertaal. Zou Frankrijk de Duitsche, of Duitschland de Fransche uitspraak willen aannemen? Bij lange niet. Zouden alle volkeren het Latijn op zijn Italiaansch gaan uitspreken? Heel waarschijnlijk neen.

Aangezien in alle landen het Latijn, dat bij het oudtalig middelbaar onderwijs geleeraard wordt, hoofdzakelijk het Latijn is uit Cicero's tijd, zoo ware 't ook redelijk, overal de uitspraak aan te nemen van dien tijd. Dat ware misschien het doelmatigste.

Die uitspraak is gekend.

J.C.

IN de voorrede van *Verouderde woorden bij Kiliaan*, *door Jozef Jacobs*, *Gent*, *A. Siffer*, *1899*, is er sprake van De Bo 's en Schuermans' *Idiotica.*

Van Dale 's *Groot woordenboek der Nederlandsche taal*, opnieuw overzien en uitgegeven in 1898, kent maar één meervoud: *Idioticons.*

Wat is nu eigentlijk het meervoud van Idioticon? En moet ik zetten Idioticon, in 't enkelvoud, ofwel Idioti*k*on? Dat zou ik geerne weten.

Antwoord. Het meervoud van *Idioticon* is eigentlijk *streekwoordenboeken.*

Zet in 't enkelvoud *streekwoordenboek.* Dan is 't wel voor iedereen.

J.C.

[Nummer 23]

Dood van Guido Gezelle

EEN onverwachte mare liep gisteren namiddag door stad: ‘Gezelle is berecht en ligt om sterven!’ Dat droevig nieuws en was maar al te waar: de godvruchtige priester had rond den noene de laatste Heilige Sacramenten ontvangen, en dezen voormiddag was men allen oogenblik zijne dood verwachtende. Hij is zachtjes gestorven tusschen twaalven en één, en hij is, zoo verhopen wij, in den hemel den loon gaan ontvangen van een godvreezend, een stichtend, waar priesterlijk leven.

't En is het oogenblik niet om veel over Gezelle te schrijven of hem te beoordeelen: wij zullen bidden, en de lezers van *Biekorf* zullen met ons bidden voor den stichter en hoofdopsteller van ons tijdschrift.

Wij vernemen dat de plechtige begraving op Vrijdag aanstaande zal geschieden; wij hebben gezorgd om zonder uitstel eene korte levensschets voor onze inschrijvers te doen drukken; op het einde der week zullen zij dat bijblad met een afbeeldsel van Gezelle ontvangen.

Dat zijne ziele in vrede ruste!

Het Berek.

Brugge, Maandag avond 27^{n} van Slachtmaand 1899.

Vlaamsche christene kunst

DAT Vlaamsch en christen van oudtijds hetzelfde geweest zijn hoeft niet meer bewezen. Woorden en daden onzer voorvaderen in het openbaar leven getuigen daarvan; en dit uitwendig bewijs van hunnen godsdienstzin is niets anders dan de uitdrukking van hunne inwendige gevoelens van bewondering voor het edele en het schoone.

Ook zien wij in den huiselijken kring, meer nog dan in het openbare, den Godsdienst doorstralen, en dit niet aleen in woord en daad, maar ook nog door den stempel van hun geloof te zetten op de voorwerpen van alledaagsch gebruik.

Hoeveel huismeubels vinden wij inderdaad niet, die op prachtige wijze voorstellingen van onzen heiligen Godsdienst gebeiteld dragen?

In bijzondere verzamelingen vinden wij somtijds schoone voorbeelden van deze Christen-Vlaamsche kunst, zelfs in kleine zaken.

Zoo heb ik in ‘Biekorf’ van toebakdoozen gelezen, die besneên zijn. 'k En twijfel er niet aan of meer dan ééne moet ook het godsdienstig kenmerk dragen.

Maar nevens de toebakdooze hebben wij de pijpekasse of -kastote (*custode*); en ik ken alzoo een eigenaardig en merkweerdig ding, waarmede ik den lezer wil bekend maken.

't Is eene kasse voor een half lang pijpje, 0.18 m. Ze is fijn besneden in palmenhout. Een weinig onder den hiel, waar de kop van den steert gescheiden is, is er een ringvormige knoop waarop te lezen staat: 1784. *Wilhelmus Vossen heeft dit gemaeckt t' meder eer en geloorie van Godt.*

Ziedaar toch wel de godsdienstzin in een doodeenvoudig voorwerp: eene pijpekasse!

Het overige van het werk staaft de woorden: t' meder eer en geloorie van Godt; want:

Rond den steert der pijpekasse staat eene zinnebeeldige vertooning gesneden. Een huisgezin is bezig den

wijngaard te plukken. Terwijl eene soort van knecht op eene leêre staat om de bovenste ranken af te snijden, staat vader beneên en neemt de trossen over, om ze aan moeder te geven, die nevens hem staat, en de vruchten in een mandetje legt, wijl een kind, hunkerend, de handen uitsteekt naar moeder.

De kop der kasse geeft den uitleg van de zinnebeeldige voorstelling van den steert. De bovenkant stelt het H. Sacrament voren, aanbeden door twee engels en door eenen vorst en eenen bisschop. Al onder staan de volgende letters:

H.B.D.E.M. - V.T.W.V.D.H.

Wie legt mij dat uit?

De onderkant, langs waar de pijpekasse open gaat, is besneden met het afbeeldsel der H. Drijvuldigheid: De Vader met de drijkroon op het hoofd; aan zijne rechter hand, de Zoon met het kruis, en, tusschen hen, de H. Geest, onder de gedaante eener duive.

De hiel, waarop men duwen moet om de kasse te openen, is versierd met een liggend dier, een lam waarschijnlijk.

***

Nog een ander voorbeeld wil ik aanhalen: 't is dit der tinnen borden, die dikwijls, bij doopen, als geschenk aan den doopeling door peter en meter gegeven waren. Dit gebruik bestond in de voorgaande eeuw in vele huisgezinnen, en het stamt waarschijnlijk van vroegere eeuwen af.

Zoo heb ik een tinnen bord van eene doorsnêe van 0.39 m., waarop het H. Sacrament verbeeld staat, omringd van licht en aanbeden door twee engels.

Maar een ander tinnen bord is 't beschrijven weerd. Het meet 0.49 m. doorsnêe. 't Is schoone bewrocht en gansch bedekt met de teekens der hamerslagen.

De rand die eene breedte heeft van 0.08 m. geeft, in zes voorstellingen, de geschiedenis van den verloren zoon. Tusschen de laatste voorstelling en de eerste, staan door-

eengekronkeld de eerste hoofdletters van den naam der gevers. Op den grond van het bord, staat in eenen versierden kring, waarvan de binnenkant 0.20 m. doorsnêe, heeft, de slachtofferande van Abraham afgebeeld. Isaac knielt op den grond nevens den brandstapel, vader Abraham houdt hem bij het haar en heft het zweerd op; een engel komt uit de wolken en houdt het zweerd tegen en men ziet, nevens Abraham, den bok, die op den stapel de plaats zal nemen van Isaac. Dit alles in een landschap waarop in de verte huizen staan.

Rond de afbeelding leest men, op eenen band, de volgende zinrijke spreuke:

God geboot een Gebodt en Hij meende het niet - en het wierde volbracgt en het geschiede niet.

't Is te zeggen: God gebood aan Abraham zijnen zoon te slachtofferen; dit was een waar gebod, maar Gods meeninge was dat het niet volvoerd wierde. - En het wierd volbracht door de onmiddellijke instemminge van Abraham met den wille van God, en het had zelfs stoffelijk volbracht geweest, hadde God het laten geschieden; maar 't en geschiedde niet, daar God, door de tusschenkomst van eenen engel, getuigde dat Hij de bereidwilligheid van Abraham in het volvoeren van zijn bevel voor genoegzaam achtte.

Zoo zien wij eens te meer de kernachtigheid onzer schoone tale, die in zoo korte woorden zulke verhevene en uitgebreide gedachten kan vorenstellen.

Welaan dan, Vlaamsche zoekers. Er moeten in den huiselijken kring nog teekens overgebleven zijn van onze voorvaderlijke eenvoudige christene zeden. Speurt ze na, zet ze op het papier, opdat die kostelijke oorkonden niet verloren gaan. De tijd verslindt alles, zelfs hout en steen, tin en ijzer; maar ons nakomelingschap zal nog met vreugde herlezen hetgeen de drukkunst, die aan de eeuwen spreekt door duizende monden, zal nagelaten en overgeleverd hebben.

L.D.P.

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(17de vervolg)

Midlerwijl zaten Herder en veeman
nu tenden de zale, en
spraken te saam tusschen hun,
over *heden*, *verleden*, en *toekomst*,
binst dat Evangeline daar stond
lijk ontgeest. - In heur ziele
reezen er beelden uit vroegeren tijd,
en luide in het snaarspel
hoorde zij 't ruischen der zee nog.
Onwederstaanbare weemoed
zonk op heur herte, en heimelijk
sloop ze dan voort naar den lochting.
Heerlijke nacht... ginds bachten de
donkere wanden van 't woudland,
rees de mane, en zoomde de
toppen met zilver. Op 't water,
hier en daar deur de takken,
viel bevend de glans van heur licht, lijk
zoete gedachten van liefde,
op èn duister en radeloos herte.
Nader, en om heur, gooten de
duizende bloemen der gaarde, hun
ziele uit met geur, als of 't hun gebed
en belijdenis was daar
tot den nacht, die lijk ne Carthuizer
stilzwijgend voorbij toog.
Voller met geur als de bloemen,
met even veel schaduwe en nachtdauw,
hing daar 't herte van Evangeline.
't Zoet manegetoover
scheen heur ziele te vullen thans
met onzeglijk verlangen,
als ze deur 't hofhekken,
in de donkere schauwte der eeken,
langs het pad, naar het zoom-oord trok
van 't onmeetbare gersland.
't Zwijgende gersland!... met zilveren smoor op,
en viervliegen(376) die al
glimmen ter zijde vloogen,
gemingeld deuréén, en ontelbaar.
Boven heur hoofd, lijk gedachten die
spraken van God in den Hemel,

blonken de sterren voor 't volk,
dat niets meer ontzag of vereerde,
buiten de glanzende steertsterre
als ze op den wand van die bidstêe
wierd gezien lijk èn hand dat verscheen,
en UPHARSIN[377] er op dreef.
's Meiskes geest nu, tusschen de
sterren, en glimmende vliegen,
daalde daar eenzaam!... 't riep uit dan:
- 'o Gabriël! o mijn beminde!
zijt ge zoo dichte bij mij,
en 'n kan ik u nievers aanschouwen?...
zijt ge zoo dichte bij mij,
en 'n komt nog uw stemme tot hier niet?...
ah! hoe dikwijls, betorten uw voeten
dit pad naar het gersland!...
ah! hoe dikwerf beschouwden uwe oogen
het woudland omtrent mij!...
ah! hoe menigmaal, onder dien eeke,
als ge kwaamt van uw dagwerk,
laagt gij te rusten, en droomdet
van mij in uw sluimer!... wanneer toch
zullen mijne oogen u zien,
en mijne arms u mogen omhelzen?' -
Luide, schielijk en dichte,
klonk nu lijk rietspel in 't woudloof
't zingen der nachtzwaluw[378] ...
voort, en dweers deur 't naburige struikhout,
vlotte 't steeds verder en verder,
en drupte 't lijk weg in de stilte.
De eeken uit donkere leegten,
lijk godsprake, suisden 'geduld kind!'
en uit 't gersland, in 't maansching,
weêrtaalde er ne windzucht 'tot morgen!'

's Anderdaags, rees de zonne vol gloed,
en de bloemen der hoving
baadden hun glanzende voeten met tranen
en zalfden hun hoofdhaar
met het stoorende reukwerk
dat woeg in het glas van hun hertvat.
'Vaarwel!' zei hun den Herder,
die stond op de omschaduwde zulle,
'brengt den verloren zoon,
uit zijn nood en ellende weêr huiswaard,
saam met de dwaze maagd,
die sliep als den bruidegom aankwam'[379].

- ‘Vaarwel’ antwoordde 't meiske,
en al monkelen ging het nu dalwaards,
met Baselis, den brink(380) van den stroom toe,
waar 't bootvolk reeds wachtte.
Zoo begonnen ze hun reize, des morgens,
met zonne en met wonne(381), en
volgden gezwind nu het vluchten
van dezen die wegspoedde vóór hun,
en dien 't noodlot vooruit blies,
lijk 't looverken in de woestijne.
Binst dien dag, noch 's anderdaags,
zelve op den dag niet die volgde, 'n
troffen ze 't speur van zijn reize,
in meren in wouden en stroomen,
noch veel dagen nadien ook,
'n vonden ze hem!... Half en onduidlijk
mondnieuws aleen(382) wierd hun richtsnoer
deur wilde en afschuwelijke streken,
out ze in èn herbergsken(383) landden
van 't spaansche steedjen Adayes,
afgebeuld en versleten. Daar meldde
de praatzieke weerd(384) hun
dat, sedert daags te vooren,
met orsen, gezellen(385) en leidsmans,
Gabriël weg was uit 't dorp,
en de bane had gekozen naar 't gersland.

(*'t Vervolgt*)

Eindnoten:

(376) VIERVLIEGE: eng. *fire-fly*, meervoud *fire-flies*, fr. *luciole*, waarnevens Kramers italiaansche *lichtkever* geeft. 't Is nu te weten als het bestaande *luciole* en *lichtkever* de amerikaansche *fire-fly* is. Dat woord heb ik vertaald met *viervliege*, en Chambers zegt: *a winged luminous* FLY, *wich emits a bright light like a firespark.*

(377) UPHARSIN: andere gedaante voor PHARES uit MANE, THECEL, PHARES, de drij doemwoorden die de heemvolle hand op BALTHASARS wand kwam drijven. (Ziet *Boek van Daniel*, 5. 25):
UPHARSIN of UFARSIN is de Amaraïsche gedaante in MANÊ, TEGÊL, UFARSIN. Ziet 5de deel: (de groote Propheten) van het OUD TESTAMENT, in 't VLAAMSCH vertaald en uitgeleid door J. TH. BEELEN, V.J. COORNAERT, J. CORLUY, O.E. DIGNANT, PL. HAGHEBAERT en A.G. VAN DE PUTTE.
Hier nog eens trekt Longfellow zijn vergelijkenisse uit de Heilige Boeken.

(378) NACHTZWALUW: eng. *whippoorwill*, ook *geitenmelker*, duitsch *ziegenmelker*, omdat hij, naar de valsche meeninge van 't volk, geitenmelk dronk, en daarmeê leefde (Schmick).
't Engelsch-Amerikaansch woord *whippoorwill*, is *nadoenderwijze* gemaakt uit hetgene die vogel dikwijls schijnt te roepen.

(379) DIE SLIEP ALS DEN BRUIDEGOM AANKWAM. In deze reke met de vier bovenstaande trekt Longfellow zijn vier beelden uit de boeken der NIEUWE WET. 't Zalven en de tranen van MARIA-MAGDAGLENA. DE VERLOREN ZOON. DE TIEN WIJZE EN DE TIEN DWAZE MAAGDEN. Evangeline sliep ook, en dat op den boord van het eiland, als Gabriël met zijnen boot daar voorbij vloog; maar 't arme schaap 'n wist van zijn komste niet.

(380) BRINK: eng. *brink*, den hooge *gersboord* van den stroom; *grasrand*, *grasheuvel.*
Middelnederlandsch = *brinc;* engelsch, zweedsch en deensch = *brink*; oudnoordsch = *brekha* (heuvel); verwant met Welsh *bryncu* (heuvel).
Vergelijkt onze eigennamen: TEN BRINCK en BRINCK.

(381) WONNE, WUNNE, vroeger ook *wonst* = groot genoegen, wellust.
Van *wonen*, oudnoordsch *una* en gotisch w*unan* = in iets genoegen, vreugde scheppen.
Ons *wonen*, *woonen*, *weunen* (fr. *demeurer*), duitsch *wohnen*, enz. uit germaansche wortel *wen = ievers geern zijn*; (indogerm. wortel *wen = geern hebben*); verwant met sanskritschen wortel *van* = beminnen, en met latijn *Venus* = godin der liefde.
Vergelijkt *gewennen*, *gewoon*, *wensch*, al uit denzelfsten wortel.
Uit wonne, hebben wij nog *wonnig* (duitsch *wonnig*), *woonzaam* (genoegelijk), en *wonnemaand*, de meimaand van Karel den Grooten. WEBER begint zijn DREIZEHNLINDEN met:

> WONNIG IST' IN FRUHLINGSTAGEN
> NACH DEM WANDERSTAB ZU GREIFEN.

(382) ALEEN, aleene; middelnederl. *alene*, middelhoogduitsch *alein* (nieuwhoogd. *allein*), eng. *alone*, uit AL en EEN. Men gelieve te bemerken dat de *ll* enkel in 't nieuwhoogduitsch voorkomt, overal elders is 't met één *l.*

(383) HERBERG met onzen *hedendaagschen zin* is 't Engelsch *inn.* Naarvolgens CHAMBERS angelsassensch *inn* en inlandsch *inni* = huis van 't voorzetsel *in.* Evenals men in 't Engelsch uit 't voorzetsel *in*, den *inn* gemaakt heeft, woon*huis* te bedieden, zoo om hebben wij in Vlaanderen uit voorzetsel *bachten* ook den BACHTEN gemaakt (fr. *cabinet d'aisances*, *cour*, enz.). Van 't voorze*t*sel *in*, eertijds *inne*, nog ons werkwoord *innen* = (meest gezeid voor 't geld) doen binnen komen, 't geld vorderen, verzamelen, oo*k innig* = fr. intime.
HERBERG (van *heir*, *heer*, *her* = leger, en *bergen*, dekken, verschuilen), beteekent dus in eersten zin: legerbergplaats, legerverblijf. Uit 't germaansch komt fr. *auberge.* 't Engelsch *harbour*, *harbor*, bediedt toevlucht, schuiloord, haven, enz.

(384) WEERD (waard) = (hospes); middelnederl. *wert*; oudsass *werd*; gotisch *wairdus*; duitsch *wirt* = den baas van 't *huis* hier, van de *herberge.*

(385) GEZEL, middelnederlandsch GHESELLE; oudhoogd. *gisello*; midden- en nieuwhoogd. *geselle*; is afgeleid van ZAAL, en beteekent in eersten zin *zaalgenoot*, *huisgenoot.*

De bedrogen duivel

De boer en sprak geen woord meer; maar meenende dat Grietje hem bedroog, liet hij haar staan en ging zoo medeen naar zijn veld kijken, en vond inderdaad, dat de mest geheel goed en regelmatig gebreed was. Hij wierd verlegen en ontsteld, en kwam naar de feeste weder, waar hij Grietje algauw gemoette.

‘Hoor hier, Grietje,’ sprak hij, ‘hetgeen gij gedaan hebt, ik meene dat gij het te goeder trouwe gedaan hebt, of beter uit onwetendheid, maar, geloof mij, die mannekens die u zijn komen helpen, zijn kwade geesten, 't is met den duivel dat gij akkoord geslegen hebt.’

Grietje wierd bleek gelijk een kalken muur.

‘Laat ons naar Mijnheer den Pastoor gaan, hij alleen kan u uit de klodden helpen,’ zei de boer.

Zoo gezeid, zoo gedaan. Grietje en de boer verlieten trommel en fluit, gedromsel en gewoel, en gingen bellen aan de stille woning van den Pastor.

De brave oude man was thuis en ontving ze geheel beleefd, maar niet zonder eenige verwondering.

De meid, geheel bedeesd en verlegen, vertelde aan Mijnheer den Pastor, zoowel mogelijk, geheel het voorval en voegde er, tot hare verschooninge, bij: ‘Mijnheer de Pastor, 'k en hebbe het niet gedaan, om kwaad te doen, 't was 't verste van mijn gedacht.’ Dat geloof ik geerne, dochter,’ sprak de pastoor, al zijn brilglazen kuischen, ‘maar dat en belet niet, dat gij eene groote misse begaan hebt. Gij moogt blijde zijn, dat gij naar hier gekomen zijt, want gij loopt groot gevaar; maar weest gerust, als gij wel doet, al wat ik zegge, 't en zal niets zijn. De duivel is een slimme en doorslepen bedrieger; zijne netten zijn boos gedoken, en hij vangt er zoovele en zoo gemakkelijk. - Luistert:

‘Hij heeft u doen beloven, morgen, bij uw ontwaken, dat gij hem zoudet geven het eerste dat gij zoudet binden, niet waar? Eh wel, let wel op, dat gij morgen noch kousseband, noch mutse, noch rok of zoo iets en bindt; maar, gelijk gij uit uw bedde komt, loopt naar de schuur,

en bindt eenen bondel strooi, en werpt hem voor het manneken dat zal komen. Daarom, gaat dezen avond te bedde, gereed gekleed voor uw werk van morgen. Haddet gij iets moeten binden om of aan uw lijf, uw lijf hadde hem toebehoord, en 't ware gedaan geweest met u. Maar nu, wees gerust, als gij doet wat ik u kom te zeggen, zult gij er van af zijn met eenen slapeloozen nacht en wat schrik.'

Grietje en de boer bedankten wel honderdmaal mijnheer den pastor en keerden zeere weder naar huis. 't Was uit met de feeste, en zij waren weinig nieuwsgierig in het vierwerk. Het beste kleed en die schoone mutse wierden zorgvuldig in de kasse gedaan, en, korte stonden later, kwam Grietje uit haar kamerke, geheel in hare werkekleêren, met haren paternoster en haren kerkeboek, en 't was lezen en bidden, geheel den avond, tot late in den nacht.

Eindelijk, 's anderendaags morgens, als 't begon klaar te worden, stond Grietje al beven op, sloeg haar kruis, bevool haar aan God en al de Heiligen van den hemel, en ging al trekhielen naar de schure.

Nauwelijks was zij daar bezig met een paksken strooi te vergaren, of de winketdeure gaat open, en dat zelfste manneken is daar terug. 't Hadde de zelfste kleêren aan, den zelfsten hoed en de zelfste groote waterleerzen; maar 't was bleek gelijk de dood. Zijne oogen draaiden vereend in zijn groot hoofd, en zijne lippen beefden. Hij kruipt over de deure binnen, en zijn hoed stropt en valt van zijn hoofd.

Grietje heeft effen gedaan met haren bondel strooi te binden, en zij ziet dat er tusschen zijn grijs streuvelhaar twee gekrulde hoorntjes staan. Zij is verschrikt en werpt zeere haar bondeltje voor hem, valt op hare knie'n en begint te bidden.

De duivel wordt razend van gramschap, omdat hij zoo bedrogen is, hij neemt den bondel en vliegt ermêe door 't dak, twee driemaal rond het boerenhof, en knabbelt en bijt het strooi, al in korte endetjes, die hij met geheele grepen rondstrooit, en eindelijk verdwijnt hij.

Men zegt dat nooit niemand dat gat, in het dak, en heeft kunnen vermaken. En was er nog iemand die het vandage durfde toesteken, des anderendaags was 't wederom open, gelijk te vooren. Men voegt er nog bij, dat Grietje, door dit voorval, eenen gruw kreeg van fooien en feesten, vaarwel zei aan de wereld, en in een klooster ging, waar zij, na een boetveerdig leven, een heilige dood gestorven is.

J. LEROY

Nog vlaamsche woorden en spreuken

God is nog altijd den besten boer.

Hoort en wilt zwijgen,
zwijgt en leert verstaan,
verstaat en leert onthouden,
onthoudt en doet er naar.

Den oude zal men eeren,
den jonge zal men leeren,
den wijze zal men vragen,
den dwaze zal men verdragen.

Al wat gij ziet, oordeelt het niet;
al wat gij hoort, gelooft het niet;
al wat gij weet, en zegt het niet;
al wat gij moogt, en doet het niet.

Hoe veel *waschegen* hebt ge daar over de kuipe liggen?
Hij en is met geen penneke te laven.
Ons broodje is gebakken voor ons leven.
Gemak vóór eere, en *solaas* vóór geld.
Hij droomt met open oogen.
Den redenaar en kosten de woorden geen' oorden.
Daar ligt het peerd gebonden.
Die zijne plicht verricht,
vindt vermaak in zijne taak.
Maat houdt staat,
te veel is kwaad.
Vroeg aan 't werk, maakt gezond en sterk.

Wat gij niet wenscht dat u geschiedt,
doet dat ook aan anderen niet.

Deugd is kostelijker dan goud.
Wees vrolijk en blij, maar wijs daarbij.
Gezondheid is de grootste schat.

Geen rijker man in alle steden,
dan die met 't zijne is tevreden.

Wat gij doet, doet het goed.
't Meeste geruchte en is 't meeste geweld niet.
Eendracht maakt macht, maar twist verkwist.

Die vleesch koopt, koopt beenen;
die land koopt, koopt steenen.

't Is beter benijd als beklaagd.
't Ligt in Gods handen.

Hoort die u leeren
den weg des Heeren;
volgt die u wijzen
d'hemelsche paradijzen.

De mensch wordt gewoonlijk te late wijs, en te vroeg oud.
Eer wij wat weten, zijn wij versleten.
Het einde der gramschap is dikwijls het begin van 't berouw.

Spreken is verzilveren,
zwijgen is vergulden.

Weten is de akker,
willen is de ploeg.

De wortel heet tevredenheid,
de takken heeten stevigheid,
de bloesems heeten lieflijkheid,
de vruchten heeten zaligheid,
de heele boom heet matigheid.

Slijk blinkt als de zunne schingt.

De twee kortste woorden om uit spreken, *ja* en *neen*, zijn deze die meest willen overpeisd worden.

Het lijden slijt door moedig lijden.
Die u zouden moeten de hand leenen, leenen u den voet.
't Is beter spegel zien, als spegel zijn.

Zoo de klok, zoo de klank;
zoo de zinger, zoo de zang;
zoo de vogel, zoo zijn ei;
zoo de boer, zoo de wei;
zoo de bakker, zoo de koek;
zoo de schrijver, zoo de boek;
zoo de meester, zoo de zalf;
zoo de koe, zoo het kalf;
zoo den ouder, zoo zijn jong;
zoo de danser, zoo de sprong;
zoo de heer, zoo de knecht;
zoo de krijger, zoo 't gevecht.

Hoe meer de wind de takken waait,
hoe meer de wortel diepe staat.

Geene keten of ze weegt, schudt ze af, ze doet u zeer.

De verduldigheid is de sleuter van alle deuren, en de *remedie* tegen alle kwalen.

De portier van ne zot mag altijd zeggen dat er niemand t' huis en is.

De slechte is lijk een' doove kole: hij en brandt u niet, maar maakt u zwart.

Wilt gij namaals zijn verblijd,
brengt wel over uwen tijd.

Een geestig woord of vrome daad
brengt somtijds wel een man in staat.

Kleen gewin, brengt rijkdom in.

Het is een wel gesteld gemoed,
dat 't zuur ontvangt gelijk het zoet.

Blauwe oogen onder blond hair, zijn als koornblommen onder rijp graan.

Daar en is niets dat de menschen zoo geern bewaren, en dat zij zoo weinig sparen, als hun leven.

O mensch, ziet van uw' boosheid af,
eer dat gij daalt in 't duister graf.

Laat uwen zoon ongedeerd,
en koopt nen ezel,
dan hebt gij er twee.

Spaart vader, kwist kind.

Men kan deur geenen meulensteen zien, of er moet een gat in zijn.

Ontneemt de deugd den strijd en pijn,
en deugd en zal geen deugd meer zijn.

Gij leeft om te sterven, sterft om te leven.
Een' wijze vrouw, is 's mans behouw.
Tijd genoeg en al te vroeg, ze kwamen alle twee te late.

Een brouwer zonder mout,
een timmerman zonder hout,
een boer zonder beesten,
zijn drie arme geesten.

Eénen keer weelde, verslaat zeven keeren armoê. - Babe Suikers zei het ook, en z' hield 's zondags kermesse, en ze at ook geheel de weke droogen brood met vette tanden.

Niet en handelt, niet en breekt.

‘'t Is al verloren vlaamsch’, zei de vent, ‘en de Waals hèn 't zoo noodig.’

Die geen' koe en heeft, en moet geen gers pachten.

Sparen als gij 't hebt, en sparen als gij 't niet en hebt, is altijd sparen.

De kouse rekt naar 't been.
't Komt te peerde, en 't gaat te voete weg.

Hij zegt hij al vele in ne zomerschen dag, maar nog meer in een' wintersche weke.

't Gaat daar al even *nauw en dichte*, bendig.

De Meie koel en wak,
is koorn in den zak.

Een natte Maarte en nen droogen April,
is een' g'heele boerescheure vul.

Wie aan God wilt behagen,
moet den armen onderschragen.

Mijn herte is gezond,
weegt mijn beurze geen pond.

Altemets en is geen gewente.

Doet een ieder vóór zijn' deure kuischen, de strate zal net liggen.

Met een glas proeft men een tunne.
Hij valt van 't rad op 't wagenwiel.

‘Die met zijn zelven boft, en deugt niet, maar ik ben goed’, zei Stoffele.

Twee katten aan één muis,
twee vrouwen in één huis,
twee honden aan één been,

komen zelden overeen.

‘t Is 't laatste en 't alderlaatste,’ zei de vent, en hij spoog zijn herte uit.

G.V.D.P.

Mingelmaren

Van Wijn

WAT voor wijn oydt is gheschoncken,
En met monde oydt ghedroncken,
Dat ick seggh' gheloovet vry,
En is niet te verghelycken
(Omdat alle wijn moet wycken)
By het Bloet van Christi sy.
Wyn van Tours, Langon, Gascogne
Smaecken wel en van Borgogne
Wyn de Graeu, en de Pary,
Van Briard, die wast beneen
Aen de Berghen Pirineen.
Wyn Claré, en Wyn d'Hay,
Wyn van Alba wert ghepresen
Wyn gheperst uyt sek're besen
Dat ghenoemt wordt Christi Traen
Is seer raer, maer die nu binnen
Tot gheen traenen, maer bly sinnen
U verweckt van stonden aen.
Ick bekenn' de soeticheden
Van den wyn van Barameden,
Ende van Caramanchel.
Het is waer dat van Lucenen
Soete wynen komen henen,
Ende smaecken wonder wel.
Duytsche princen, ende vorsten
Smeiren dikwils hunne borsten
Met verscheyden koelen wyn,
Drincken Bachara en Necker,
Wynen uytermaeten lecker
't Syn de beste van den Rhyn.
Hypocras en Limonaede,
Honingh-soet als de succaede,
Ende wermen Wyn-Brulé
Is seer goet, en dat veel vrouwen
Gheerne drincken: ooch veel houwen
Van dry-jaerigh witten mé.

Al dees' drancken niet en maecken
Schoon sy soet zyn, en wel smaecken
Jae den alder besten wyn
Die oydt jemandt dronck met monde
By het Bloedt van Christi wonde
Is ghelooft my, maar azyn.

Bovenstaande verzen zijn getrokken uit: ‘De Bruydt Chrïsti ghekleedt naer de Mode van Parijs en Paradijs, van pater Gabriël à S. Joanne-Baptista 1690.’ Zij maken ons bekend welke de bijzonderste wijnen waren, die onze voorouders in de jaren 1600 dronken,

Pater Gabriël heeft een gemakkelijken en aangenamen verzenbouw. Zijne boeken zijn gemengeld, rijm en onrijm, en schilderen ons, merkweerdiger wijze, zijn tijdstip af.

J.V.

Wangeloove

OM de tooveressen te kennen, neemt men eene greep aarde, van dezelfde welke de priester op de kist geworpen heeft, en na de begraving, als de menschen wederom in de kerk zijn en het laatste gebed, gewoonlijk een kruisgebed, lezen, bestrooit men er mede den drempel der kerk, en de tooveressen zullen er niet meer uit kunnen.

***

ALS men eenen boterham of een ander stuk eten dat gebreed is bij ongeluk laat vallen, en dat de *boterkant* al boven blijft, 't is een teeken dat men dien dag nog niet gelogen heeft.

***

DE kinders op goê vrijdag geboren zullen tooveraars of tooveressen zijn.

J.V.

Oude gebruiken

IN vele rijke huisgezinnen begraaft men de overledenen met hunne beste kleederen, en met hun goud of zilverwerk als het een eenige zoon of dochter is.

Sommige oude menschen willen begraven zijn, met het een of het ander werktuig van hun ambacht.

J.V.

[Nummer 24]

Over het ontstaan van den eeredienst en het Broederschap van de zeven weedommen van Maria
(*Vervolg van bladz.* 305)

HET rampzalig maar christen volk uit onze streken, liet hem bewegen door het aanschouwen van deze aandoenlijke beelden en het overwegen van deze godvruchtige rijmreken; en het nam meer en meer zijnen toevlucht tot de bedrukte Moeder. Het begon algauw, één voor één, al de weedommen die hier aangeduid waren, in zijn eigen te overwegen, voegende een *Onze Vader* en een *Wees Gegroet* bij iedere overdenking. Deze oefening van godsvrucht breidde, stillekens aan, verder en verder uit, en welhaast wierd er, eerst te Reimerswael, en seffens daarna te Brugge, als een beginnende genootschap van godminnende zielen gesticht, om gezamentlijk de zeven weedommen van Maria te vereeren.

'En gelijk[1] eene sprank vuur, die in het stroo valt

(1) Zoo leest men in Van de Kerckhove op bl. 74.

terstond eene groote vlam veroorzaakt, alzoo ontstak de beschouwing der maagdelijke weedommen, de herten der menschen, niet alleenlijk in die drie plaatsen, maar ook in andere. Deze vereeniging wierd in korte dagen zoo zeer verspreid, dat er vele menschen hen met malkander vereenigden om God te bidden, dat Hij, die de gever van den vrede is, zijn bedrukte volk zoude aanzien, en door de verdiensten der Heilige Maagd, en hare zeven weedommen, hem zoude geweerdigen hetzelfde te verlossen van al zijne benauwdheden.'

Hoe benepender en ongunstiger de tijden wierden, hoe vaster de hope en het betrouwen groeide van ons volk, op de weldoende tusschenkomst van Onze Lieve Vrouw, bij zooverre dat de nieuwe godvruchtigheid al verder en verder gekend gerocht, en dat het nieuws van haar ontstaan aan de ooren kwam van den jongen Graaf van Vlanderen.

Toen de godvruchtige Philips deze mare vernam, zoo gevoelde hij aanstonds eene groote genegenheid en eene vurige liefde, tot den eeredienst der zeven weedommen van Maria. Maar om in alle waarheid en zonder overijling te werk te gaan, verkoos hij zijnen leeraar Eerw. Heer Frans Buslyde, en zijnen biechtvader Eerweerden Vader Michiel Francisci, twee wijze en strenge godsgeleerden, om deze godvruchtigheid te onderzoeken, en na te gaan of zij niet geheel of ten deele in strijd en was met de leering der Heilige Kerk. Als hij uit de getuigenis van deze Eerweerde Heeren vernomen had, dat hij langs dien kant mocht gerust zijn, begeerde hij in het Broederschap opgenomen te worden.

Sommige zijner raadsheeren en andere aanzienlijke mannen, deden den vorst bemerken, dat alvorens het Broederschap voor goed in te stellen en verder uit te breiden, hij de toelating en de goedkeuring zoude moeten bekomen van wege de hoogere geestelijkheid van Vlanderen. Hij wendde hem dus tot Zijne Hoogweerdigheid David van Boergondiën, die te dien tijde, bisschop was van Utrecht, onder wiens geestelijk beheer Brugge alsdan gelegen was.

De Bisschop deed het noodig onderzoek, aanveerdde gereedelijk de vrage van Philips, en zond hem dienaangaande de vereischte stukken toe. Maar, als de jonge graaf bemerkte, dat hij in deze schriften enkel als de *insteller* van dit Broederschap vermeld stond, drong hij aan, opdat men hem ervan ook *heer ende meester* zoude genoemd hebben. De nauwgezette godvruchtigheid, en de christene vroomheid van onzen jongen vorst, verblijdde den Bisschop bovenmate, bij zoo verre, dat hij hem de gevraagde wijziging met het grootste genoegen toestond, terwijl hij met vreugdetranen uitriep: ‘Hier is een wonderlijk teeken van den wille Gods in deze godvruchtigheid van mijnen neef.’

't Kwam alzoo dat Philips, met bisschoppelijke goedkeuring, dit Broederschap voor goed instelde, in Sint-Salvator's kerk te Brugge, ten jare 1492, en om te toonen dat hij er waarlijk de heer en meester van was, benoemde hij den weledelen Heer Jacob De Voocht, burgemeester der schepenen van stad, om bij het Broederschap zijne plaats te bekleeden en hem te verbeelden in de oefeningen en betoogingen, waarin hij belet was aanwezig te zijn.

Nadat de Heer De Voocht overleden was, verzocht onze vorst bij brieve van 18den in Herfstmaand 1493, den Heer van Uitkerke, zijnen raadsheer en kamerling, die tevens schout van Brugge was, dat hij voor hem in de diensten en werken van het Broederschap zoude willen verschijnen, en er hem bezig houden gelijk Heer Jacob De Voocht het in zijn leven gedaan had, en dat hij in zijne afwezigheid, zijn vervanger daarmede zoude gelast hebben. Daarenboven beval hij hem bijzonder zorg te dragen over de kapel van het Broederschap en den goddelijken dienst die er verricht wierd.

De mannen van het vorstelijk leenhof van den Burg van Brugge, betoonden ook vele godvruchtigheid en genegenheid voor het nieuwe Broederschap, en verkregen van Philips de toelating, om den eeredienst van Onze Lieve Vrouw van de zeven Weedommen te ondersteunen en op te luisteren.

Vele lieden van vorstelijken- of edelen bloede, vele mannen van aanzien en hooggezag, volgden het vrome voorbeeld van onzen edelen graaf, en staan bekend als ijveraars en uitbreiders van het nieuwe genootschap. Onder hen muntte bijzonderlijk uit Margareta van Oostenrijk, Philips 's zuster, die te Brugge buiten de ezelpoorte, een klooster herstichtte en begiftigde tot verheerlijking van de Weedommen van Onze Lieve Vrouwe.

Weinig tijds na de instelling van dit Broederschap, wierd het voor goed vrede in ons land; en 't is daaruit gemakkelijk te verstaan, hoe dat het vlaamsche volk, dat men zoolang uitgeplunderd en bevochten had, nu over was van vreugde en dat het zijne dankbaarheid tot de bedrukte Moeder, niet genoeg lucht en kon geven.

Deze godvruchtigheid sloeg algauw over naar Holland, Braband en Fransch-Vlanderen, en wekte aldaar moedige werkers en groote geleerden op, om het nieuwe Broederschap altijd verder uit te breiden en het tegen de aanvallen van andersdenkenden te verdedigen. Want deze nieuwe eeredienst gelijk alle nieuwe gedachten had ook duchtige tegenstrevers te overwinnen.

Van in het begin van zijn ontstaan wierd dit Broederschap door sommige mannen, als nieuw, als onnuttig aangevallen, en zelfs als schadelijk voor den godsdienst, uitgekreten. Allerhande schriften en boekskens tegen dezen eeredienst gericht, wierden rondgestrooid; en men vroeg een beroep op het oordeel van de leeraars der hoogeschool te Leuven, maar ongelukkiglijk voor de aanvallers, dit oordeel keurde alles goed.

Welhaast had men nieuwe opwerpingen uitgevonden die door Eerweerden Vader Michiel Francisci, in een latijnsch werkje wêerleid wierden. 't En leed niet lange of ten allen kante, geheel het rijk der Nederlanden door, stonden er nieuwe verdedigers op. De dichters wilden hun aandeel hebben in den strijd en verheerlijkten de zeven Weedommen in hunnne zangen. Een tooneelspel, dat door Jan Smeeckin en Jan Percheval van Brussel opgesteld wierd, verdedigde deze godsvruchtigheid tot

groot genoegen van het volk. 'Alzoo[1] vertoonde men met ijver de Weedommen van Maria in de openbare schouwburgen, en de kwaadwilligen wierden zoo beschaamd gemaakt, dat zij geene schuilplaatsen genoeg vonden om hen te verbergen.'

'Daar de medebroeders altijd bezig waren met de nieuwe instelling te vervoorderen, maakte de heer Henricus Maes, kanonik te Mechelen, die ook een goede dichter was, op hun verzoek, een nieuw tooneelspel van de voorzeide Weedommen met de afbeeldsels van het oud Testament, dat zoo geleerdelijk opgesteld was, dat geheel de stad Mechelen hare hulp en kunst beloofde om de schouwplaats te versieren, zoodat er voor dien tijd te Mechelen nooit zulke vertooning was gezien geweest. De aartshertog Philips, vergezeld van zijne hovelingen, den kanselier en de raadsheeren, en andere aanzienlijke en geleerde mannen van de omliggende steden, woonden dit tooneelspel bij, alwaar er vele tranen gestort wierden.

Daar waren twee mannen, die voor iederen weedom, in afbeeldsel aan het volk voorhielden, wat men zou vertoonen, en alhoewel dit vertoog 5 uren duurde, was er niemand die naar het einde haakte. Integendeel, allen wilden het nog eens zien, zoodat de stad Mechelen, op het bevel van den aartshertog, en het dringend verzoek van het volk, verplicht was dit schouwspel voor de tweede maal te doen vertoonen, tot hetwelk zooveel volk kwam dat de markt te klein was.'

Welhaast begonnen geleerden en geestelijken, zoowel priesters als kloosterlingen, over die godsvruchtigheid in hunne kanselredenen te spreken en het volk ertoe op te wekken. De negen preken van Eerweerden Vader Martin Roebaert, van het order van den heiligen Augustin, en de zeven van Jacob Rogiers, onderpastor, van Reymerswael, bevestigen deze bewering.

Te Rijssel stond een nieuwe vijand van het Broederschap op, maar hij wierd genoodzaakt, te Doornik, zijne dwaling te herroepen, en Hoogeerweerde Heer Boude-

(1) Ziet: Van de Kerckhove, bl. 86-87.

win Vilani, doctor in de Godsgeleerdheid, Bisschop van Sarepta en abt van St-Andries bij Brugge, schreef een werk om hem te weêrleggen.

Vele kloosterlingen maakten de leden van het nieuwe Broederschap deelachtig van al hunne gebeden en goede werken, en de eeredienst der zeven Weedommen spreidde verder en verder.

Intusschentijd wrochten geleerde priesters aan de getijden en de Misse, ter eere van de zeven Weedommen, die op het bevel van den aartshertog, onderzocht en gekeurd wierden van Bisschoppen en hoogleeraars. De opstel van Pieter Manso, deken te Briel, wierd als de beste uitgekozen.

Weldra wierden Misse en getijden op koorzang gesteld door behendige toonkunstenaars, en de zangwijze van den Heer Pieter Du Wez, proost te Condé, kreeg den voorkeur.

Eerw. Heer Jan Van Furne, abt van St-Maartens te Leuven, en andere geestelijken, hielpen, door het schrijven van kleine boekskens in verschillige talen, deze godsvruchtigheid binnen en buiten de Nederlanden verspreiden.

Tusschen al dit werken en twisten in, had onze graaf maar altijd voort getracht, zijn Broederschap te Roomen te doen goedkeuren en bevestigen. Zijne Heiligheid Alexander de VIe willigde dezen vromen wensch in, en gelastte eerst den deken van Zoningen met dit onderzoek, om het daarna over te maken aan den Eerweerden Heer Pauwel de Porta, deken van Ronst, die binnen de hoogeschool van Leuven verbleef. Deze Eerweerde Heer, na de hulpe van God en van de heilige Maagd Maria afgesmeekt te hebben, bevestigde in het jaar 1495, uit naam van Paus Alexander VI, het Broederschap met zijne wetten en vereeringen.

Zoo stond eindelijk de nieuwe godsvruchtigheid op vasten grond, en de tegenstrevers waren tot stilzwijgen gebracht en voor goed overwonnen.

Later kreeg dit genootschap den naam van koninklijk broederschap, omdat Philips, na de dood van zijne schoonmoeder, Isabella van Castiliën, in 1504, tot koning

van Castiliën, van Leon, van Toledo en Grenade uitgeroepen zijnde, nog immer, niettegenstaande zijne koninklijke weerdigheid, heer en meester van genoemd Broederschap wilde blijven.

Dit Broederschap, onder de hooge bescherming van vorsten en edellieden, verspreidde met eene ongehoorde snelheid door de gansche Nederlanden, alsook door Vrankrijk, Duitschland, Italië en Spanje.

De wonderdaden die hierop volgden, en waarvan er tot 210 in schriften van dien tijd aangeteekend staan; de bezorgdheid en de ijver der Bisschoppen van Brugge en andere kerkvoogden; het voorbeeld en het gezag van onzen graaf Philips, en diens opvolgers op den troon van Spanje, hielpen niet weinig om den eeredienst der zeven Weedommen in de ziele van de geloovigen ankervast te zetten, om hem tot de verste uiteinden der aarde te verspreiden, en hem tot heden ten dage in achting en aanzien te doen houden, bij alle catholijke volkeren der wereld.

Het is gewis onmogelijk, in eenen opstel gelijk dezen, stap voor stap de uitbreiding van dit koninklijk Broederschap te volgen; maar in afwachting dat Eerweerde Vader Soulier, van de orde der Serviten van Maria, de algemeene geschiedenis van dit genootschap late verschijnen, ware het geraadzaam, al de oorkonden en inlichtingen die te allen kant in Vlanderen over dien eeredienst moeten verspreid liggen, in onzen ‘Biekorf’ aan te teekenen en bijeen te verzamelen, ter eere van de zeven Weedommen van Maria, en tot verheerlijking van ons christen Vaderland.

Mochte deze vrome vlaamsche godsvruchtigheid voortbloeien, en stijgen in achting bij ons volk! Mochten wij, door het vereeren der zeven Weedommen der bedrukte Moeder, gelijk onze voorouders van over vier honderd jaar, erin gelukken, de onheilen en rampen af te keeren, die ons dierbaar vaderland bedreigen.

Uit Nieuwpoort, den 19^{en} in Wintermaand 1899.

C. DELAERE

Aan Guido Gezelle!

O WEERGALOOZE MAN!
die onze tale herschiept,
die vreemde banden braakt,
die 't al tot leven riept,
wat onberoerd, van ouds,
lag in het stof gedoken,
met al wat hier en daar,
deur 't volk nog uitgesproken,
lijk goud, gekeurd wierd in
de schaal van uw verstand,
en dat ge ons achterliet
als erfgoed van uw hand[1].

O VINDER VROED EN ZOET!
die zinnend, deur het veld,
alom Gods wijsheid vondt,
de bloemkes hebt geteld,
die beke- en vogellied,
en lichtgloed hebt gevangen,
en alles zingen deedt
in ongehoorde zangen,
waar 't vlaamsche woord uitbrak,
vol zwier, vol mate en slag,
Waar vrij, uw ziele in zong,
en waar uw herte in lag[2].

GERMAANSCHE TAALVORST ook!
aan uitheemsch eêlgesteent,
hebt gij met laaiend woord
nog vlaamschen glans verleend,
en tooverend kwaamt gij ons
de wilde wegen banen,
langs onbekenden grond,
naar 't land der Indianen[3],

(1) Loquela.
(2) Dichtoefeningen, enz.
(3) Hiawatha.

waar 't licht lijk zwemt en zweeft,
   waar 't woudloof geurt en ruischt,
waar wind het gersland streelt,
   of deur den ‘WIGWAM’[1] buischt.

O VLAMING DEUR EN DEUR!
   die 't volk veredeld hebt,
voor al waaruit het hier
   zijn vlaamsche wezen schept,
die 't leerdet bidden, en
   zijn dooden deedt betreuren[2],
die 't nieuwe hem openleidt,
   die 't oude liet bespeuren,
die van ons huisgezin
   den onraad hebt geweerd,
en kind en ouders deedt
   vergaren ‘ROND DEN HEERD’[3].

VOORZIENIG VOOR UW VOLK,
   en NEERSTIG LIJK DE BIE!
zoo droegt ge naar den korf
   uw beste zeem... en wie
uit Oost en Noord en Zuid,
   bij de halle[4] kon geraken,
om daar, met eigen mond,
   uw vlaamsche zeem te smaken,
bevond dat de honingraat
   zoo zoet zijn herte trof,
dat hij nen BIEKORF[5] nam
   voor 't perk van zijnen hof.

O WONDRE MENSCHENVRIEND!
   die zoo bedienstig waart,

(1) Wigwam = hutte, tente der Indianen. (Roodhuiden = peaux rouges).
(2) Kerkhofbloemen, doodbeeldekes, enz.
(3) ROND DEN HEERD = weekblad.
(4) Biehalle, biehutte, (bielogie) enz.
(5) BIEKORF = Tijdblad voor Vlamingen.

wiens hand den wegel trok
deur last en levensvaart,
wiens woord lijk zalve was,
die menigeen kwam vragen,
wiens herte 't herte stool
van al die u beklagen,
wiens leven leven goot,
lijk dauw en zonneschijn,
op 't vlaamsch gemoed ook, en
't GEZELLIG samenzijn.

O VROME DIENAAR GODS!
die God steeds hebt betracht,
die needrig en ontgeest,
met herte- en zieleklacht,
voor God in 't stof u wierpt,
al zuchten en al rouwen(1),
en die ons later ook,
de Godheid liet aanschouwen
in 't WERK(2) dat nu de Dood,
bij onverwachten schok,
lijk spottend vastegreep,
en uit uw handen trok.

Stijgt op te Godewaard,
O MAN VAN DEUGD EN PLICHT!
geniet in 't hoog geheim
de schoonheid van Gods licht,
de volheid van Gods geest,
die deur ons aardsche dalen,
bij zwakken schemerschijn,
kwam in uw oogen stralen.
Stijgt op te Godewaard,
voor eeuwig vrij van band,
en stervend hier, HERLEEFT!
in 't vrije Vlaamsche land.

Uit Aertrijcke, 30-11-1899.
A. MERVILLIE.

(1) Gedichten, gezangen en gebeden.
(2) Meditationes Theologicae = GODDELIJKE BESCHOUWINGEN, van Zijne Hoogw. Bisschop Waffelaert. (Vertaald en onvoltrokken).

Evangeline van Hendrik Wadsworth Longfellow(*)
op mate vertaald uit het Engelsch in 't Vlaamsch.
(18de vervolg.)

IV.

Verre ten Westen, ligt er
èn eendelijk(386) land, waar de bergen,
hooge, en met blijvende sneeuwkleed,
hun rijzige spitsen doen glanzen.
Van hun diepe en geschaarde gleuven(387),
waar engten als deurtocht
lastigen uitweg laten
voor 't wielend getrek der verlanders(388),
vloeit den Oregon westwaards,
met Walleway en Owehee.
Oostwaards, met menige bochte,
en tusschen het windvloedgebergte,
dweers deur de zoetwaterdellinge,
springt de Nebraska beneden.
Zuidwaards, van aan Fontaine-qui-bout,
en het spaansche gebergte(389),
tusschen zandhil en steenklip,
gezweept deur den wind der woestijne,
dalen er tallooze stroomen,
met aanhoudend razen naar zee toe;
machtige snaren van klankspel,
die luide en die plechtig hun lied slaan.
Tusschen die stroomen,
strekt het schoon en het wonderbaar gersland,
groene en golvende zee,
steeds roerende in schaduwe en zonne,
blinkend met gulzige roozestruiken,
en roodblauwe amorphas(390).
Dáár, zwerven de ossen bij kudden,
dáár, loopen eland(391) en reebok,
dáár zwiert de wolf en het ors
dat nooit geenen ruiter 'n droeg, en
drijven er zengende vuren(392),
en winden die moê zijn van reizen.

(*) Misdrukt: in 't voorgaande talmerk:
Bl. 358, 9ste reke: *daalde* daar eenzaam; - leest: *doolde*:
Bl. 359, in de aanteekeninge op Upharsin:
Ufarsin is de Amaraïsche gedaante in Manê, Tegêl, Ufarsin, leest: in Menê, Teqêl, Ufarsin.

Dáár ook, dolen verstrooid,
de geslachten van Ismaëls stam[393], die
't oode lijk verwen met bloed!...
en boven hun ijzelijk strijdspeur,
draait en zeilt, op machtige vleugels,
de gier in de lucht, als
onverzoenbare geest van nen hoofdman,
die stierf in 't gevecht, en
die nu, hemelwaard klemt,
langs steegers die niemand'n zag ooit.
Hier en daar rijst de rook
uit de ruststeê van 't zwervende roofvolk.
Hier en daar daagt er hout op,
langs de oevers der vluchtende vloeden.
Eenzaat[394] van de woestijne, trekt,
grimmig en zwijgend, den beer daar,
naar de donkere diepten, om
wortels te delven uit 't beekland[395].
En daarboven is 't hemelgewelf,
al zoo helder als glas, en
buigt over 't oord, lijk
de albehoedende schuthand van God. Nu
in dat wonderbaar land,
aan den voet van het Ozarkgebergte,
was onze Gabriël verre vooruit,
met zijn weimans en stroopers.
Dagen op dagen, volgden het
meiske en Baselis hun speur, met
Indische leidsmans, en dagelijks
hoopten ze hem toch te achterhalen.
Soms ontwaarden ze, of meenden te ontwaren
den rook van zijn nachtvier,
rijzende in morgenlucht, verre ter vlakte,
maar ach! met valavond
als ze ter plekke kwamen,
'n bleef er maar kolen en asschen.
En hoe wers ook van herten bij stonden,
hoe lam ook van lijve,
toch, joeg ze de hope vooruit,
als het toovren der Fata Morgana[396]
't blinkende lichtmeer deed spelen,
dat wegschoof en smolt voor hun oogen.

('*t Vervolgt*)

Eindnoten:

(386) EENDELIJK LAND: eng. *a desert land.* Ons *eendelijk* hier, met den zin van latijn *solitarius*, van daar *benauwdelijk*, *eenig*, *naar*, *schrikgevend*, ten gevolge der woestheid.

(387) GLEUVEN: eng. *ravines.* GLEUF = (groef, spleet, kloof, diepte), oostfriesch = *glife;* oudnoordsch *gljufr*; verwant met grieksch *glúphein*; russensch *glubì* = diepte, en verwant ook met *gluipen*, (loeren), dat afgeleid is van gluip (glop) = opening; nog verwant met sleuf=groeve, holte,

(hoogduitsch *schluft*, *schlucht*), van den zelfsten stam als *sluipen*; waarvan ook ons *slop* elders *sloep* = engte, wegelspeur, gewonen uitweg of deurtocht van hazen, konijnen, of ander loopende wild. Wij hebben nog *sloef*, *sloeve*, en SLOOVE; dat laatste onder ander = groote geule op 2 *stonden* of 2 *uren* van Blanckenberghe, en waar men bijzonderlijk tongen vangt. In 't westvl. bestaat ook het woord *sloeze*, met den zin van *speur* dat menschen of dieren achterlaten met te sleepvoeten of te kruipen.

(388) VERLANDER: eng. *émigrant. Verlanden*, veranderen van land, 't land verlaten. Vergelijkt *verhuizen* (veranderen van huis).

(389) SPAANSCHE GEBERGTE: eng. *Spanish sierras.* 't Spaansche woord *sierra*, beteekent eigentlijk *zage*, (fr. *scie*), uit latijn *serra*, en wierd overgebrocht tot den zin van *geschaarde*, *getande* bergketen.

(390) AMORPHA = de noordamerikaansche *Indigobloeme.* Het engelsch geeft *purple amorphas.* Het woord *purple*, (ons purper uit latijn *purpurum*), vertale ik met *roodblauw*, om reden dat die twee verwen lijk vermengd zijn, en in 't purper meest deureslaan.

(391) ELAND: Longfellow gebruikt *elk*, latijn *alces* of *alce*, grieksch *alkè*, van 't slag der herten. Uit 't nederlandsch *eland* komt fr. *élan*, waarnevens KRAMERS 't volgende opgeeft: *eland*, *elanddier*, *elandhert. Élan d'Afrique* = hert-os (antilope bubalus); *élan d'Amérique* = canadeesch hert (cervus canadensis); *élan du Cap* = hertebeest (antilope Caäma).
Voor HERT, in gewennen zin, gebruikt het engelsch 't woord *deer* (ons *dier*). Wij 'n hebben de vlaamsche weergâ niet, voor *elk*, maar 't engelsch heeft ook *eland*, dat eerder de zuidafrikaansche antilope bediedt; *resembling the* ELK *in having a protuberance on the larynx* (CHAMBERS). En voor *elk* geeft dezelfde CHAMBERS: *the largest species of deer*, *found in the north of Europe*, *and in North-America.*
Ons *eland* kan *elk* vertalen, en 't staat wezentlijk zoo vertaald bij CALISCH, Van Dale zegt: het *grootste hert*, zoo *groot als een peerd*, met *lange pooten*, *horizontalen hals*, *ruwe bruin behaarde huid*, *manen in den nek*, *en een sterk veelvertakt gewei* (hoornen).

(392) ZENGENDE VUREN. Longfellow bediedt hier waarschijnlijk de *branden*, die somwijlen in 't drooge gersland ontstaan, en menschen en dieren vol schrik op de vlucht drijven.

(393) ISMAËLS STAM, de wilde Indianen, wel geene afstammelingen van Ismaël, maar die evenals Ismaëls geslachte, verjaagd en verstooten worden.

(394) EENZAAT = kluizenaar, eremijt: *solitarius.* Van *een* (aleen), en *zaat* = zitter. Vergelijkt nog *voorzaat*, *nazaat*, *landzaat.*

(395) BEEKLAND, eng. *brook-side*, eigentlijk *beekzoom.* 't Engelsch *brook* en angelsassensch *broc* = beke. Bij ons is 't woord gebleven met den zin van *drasland*, *moerasgrond*, leege wakke *meerschgronden*; de *Eerneghemsche* broeken; de broeken van *Handzaeme*, van *Wercken*, enz.

't Woord *broek* misschien verwant met middellatijn *braium* (uit het keltisch), oudfransch *brai* = slijk, teer, en *breeuwen* dat afgeleid is van fr. *brai;* ons ander woord *broek*, engelsch *breeches*, fr. *pantalon*, is van onbekenden oorsprong; 't germaansch ging over in 't keltisch; gallisch *bracca*, waaruit latijn *braccoe*, fr. *braie*, *braguette.*

(396) FATA MORGANA = De TOOVERESSE MORGANA, 't italiaansch *fata* is 't fransch *fée* = hekse. *Luchtspiegelinge*, *luchtspel* (fr. *mirage*), waarbij men van op den zeeoever van *Calabre*, in de zee-engte van *Messine* (canal de Messine), den zeeboord van Seciliën, met alle slag van dingen, in de lucht soms afgebeeld ziet. Naar de volksmeeninge in 't land van Calabre, was er tooverspel op handen, en die luchtbeelden behoorden tot het verblijf, of luchtpaleis, van de tooveresse MORGANA. In de woestijnen gebeurt het ook dat men zulk wonder in de ooge krijgt, en verre ter vlakte of soms dichter bij, dagen er meren en landschappen op, die de reizigers aanlokken, maar die welhaast lijk bij tooverslag verdwijnen. Dat verschijnsel legt men in sommige gevallen uit, deur 't weêrspiegelen, 't weêrblinken in de lucht, van verre dingen, maar die onzichtbaar zijn voor de ooge, uit reden dat ze beneden de bolkromte, beneden de grensvlakte der aarde liggen, en alzoo hun beelden op de kimmelucht komen afteekenen. In de woestijne ontstaat dat wonder meest uit het breken der lichtstralen in de ongelijke luchtlagen, en het zand, bij dat luchtspel, krijgt de gedaante van watervlakten.
Longfellow zegt hier, dat nieuwe maren, nieuwe hope gaven, en dat die hope voor hunne oogen speelde lijk de *Fata Morgana;* immers, telkens zij ter plekke kwamen, was Gabriël weg; en zij stonden teleurgesteld, en deerlijk bedrogen.

Een woordeken over Guido Gezelle

uitgesproken, op 29n van Slachtmaand 1899, door P.P.M. Alberdingk Thijm in zijnen leergang van Gesch. der Nederl. Taal en Letterkunde ter Hoogeschool van Leuven.

WEZEN wij zijne ziel indachtig.... Maar ook zijn voorbeeld van oprechten christen vlaming: ja, zijn voorbeeld, en trachten wij hem na te doen in zijnen dichtzin, zijne overtuiging en zijne volherding.

Iedereen is dichter, al zijn 't sommigen meer als anderen, en Guido Gezelle vooral; maar die anderen moeten dan volgen in dezer verhevene gedachten en meê willen naar hun hoog en edel doel.

Overtuigd was hij, met één gedacht, beschouwer van de taal, maar die de taal beschouwde zooals zij is, als uitdrukking der ziel: en deze is meest te vinden in de volkstaal. Daarom was 't dat Guido Gezelle den zoo genoemden Westvlaamschen strijd aanging. Wat men daar ook van zegge, die Westvlaamsche strijd is en blijft nu voorimmer eene geschiedkundige gebeurtenis: 't is onze tale teruggebracht tot haar wezentlijk doel. Daar was men

van afgeweken sedert een, twee- of driehonderd jaar, eerst in Frankrijk, met een zeker gevolg alhier: en wel heeft men zoo doende, schoone en edele zegwijzen gevonden, maar nimmer een ware taal. Men zal misschien wel opwerpen dat Gezelle het daadmatige, het praktijke deel der zaak uit het oog verloren heeft, dat is te weten de poging om een algemeene taal te krijgen; maar het getal van dezen die hen daar mêe ophouden is zoo groot, dat het, ja, eene dubbele weerde wint, het werk van dezen die de tale meer geschiedkundig beschouwen en beneerstigen.

Dat wilde Gezelle, dat, en met eene standvastigheid die wij misschien nog 't meest in hem moeten bewonderen: dat redewijsde werken altijd om datzelfde doel. Want in de volherding ligt de grootheid, de rechtveerdigheid van den mensch ‘stabunt justi in magna constantia’; daar vinden wij 't schoonste voorbeeld van in Christus den Rechtveerdige, met zijne standvastigheid die nooit eenen dag gewankeld en heeft. Niet dat wij moeten koppig staan of stuur zien, want volherding 'n sluit geene vrolijkheid uit, wat men ook in Gezelle bemerkt heeft.

Immers, Gezelle was een ware dichter, een overtuigde, een standvastige en gedienstige, een oprechten christen Vlaming’.

Guido Gezelle

herdacht door Hgl. P.P.M. Alberdingk Thym, leeraar van geschiedenis der Ndl. Taal en Letterkunde, als Hoofdman van 't genootschap ‘met Tijd en Vlijt’ te Leuven, in diens vergaderinge op 1sten van Wintermaand 1899.

WIJ 'n weten niet wat wij in Gezelle meest te bewonderen hebben, den Priester of den Dichter. Want hij is even groot als priester en als dichter: immers geheel zijn leven was eene aaneenschakeling van Edelmoedigheid en offer: offer voor zijnen naaste, offer voor den Godsdienst, offer voor de Taal, voor de Letteren, voor 't Land, offer aan eere en aan aanzien. En dat omdat hij standvastig was van den eersten dag tot den laatsten: niemand 'n zal ontkennen dat in die zijne standvastigheid eene oorzake voor hem lag van vele ellende; maar ook is het genoeg geweten dat in zulke standvastigheid het kenmerk zit van eenen genius: en zoo heeft Gezelle getoond dat hij ware genius was, een boven alle anderen. Ook was het niet onverdiend dat hij daardoor wel soms mocht zegevieren: 't was 't gene hem dan verkwikte, en die stond van vreugde in al zijne kwellingen was hem genoeg voor lange. Ten anderen, altijd was hij een gevierde christen en toen men hem zei dat hij, in stêe van tegengewrocht te worden, eer had moeten in hooge dieningen staan, toen monkelde hij en sprak: ‘ik ben priester! en dat is al veel!’

Ja priester, dat was veel; maar hij was nog dichter ook, en nog eens te meer gestand tegen den tegenspoed, omdat hij daar wederom eenen middel gevonden had om de kondschapper en lijder van Gods waarheid te wezen.

Alzoo leeren wij uit zijn voorbeeld de standvastigheid!

En nu dat hij ons ontvallen is, hebben wij bijgevolge reden tot treuren: maar het mag daar niet bij blijven; neen! wij moeten 't weenen staken, en moed scheppen in zijne dood, en ons verheugen zelfs, en lachen! ja lachen op zijn graf, maar lachen als christenen, lachen, zooals hij zelve zei in de lijkvaart der *kerkhofblommen*, lachen dat is God danken over zijne weldaden, over het Land dat hij ons gaf, en de schoonheid ervan, en de goede lieden ervan... en den Dichter om die te bezingen!

Zeker valt het te betreuren dat in ons Belgenland niet allen Gezelle konden vatten, en kennen, en zelfs... weten bestaan, zoodat ik dezer dagen iemand hoorde vragen: ‘Ce Gezelle, est-ce un homme remarquable?’ Ach arme! hadde 't een Victor Hugo geweest of een Montalembert, hadden zij dat moeten vragen?... Daarop treuren wij terecht! Maar troosten moeten wij ons, en daar boven zien, en aanschouwen wat hij deed en leed en uitwrocht voor vlaamschen godsdienst, en vlaamsch geloof, en vlaamsche zeden, en vlaamsche kunst, en tale en letteren en eigen bestaan! Wij ten minsten 'n moeten ons niet afvragen, als wij dat al aanzien: ‘Est-ce un homme remarquable?’ Meer! de dag zal komen dat men hem wijder zal kennen en dieper doorgronden en dat hij voor allen zal blijken wat hij was: ‘een groote priester en een groote dichter!’

En ondertusschen sluiten wij met 't gene hij zelf, en in de zelfste omstandigheden over 't graf van Hendr. Conscience sprak:

> Maar is hij dood voor andren,
> ons zal hij eeuwig leven,
> die bidden zooals hij
> met ons te bidden plag!

Opgelet!

ONZEN innigsten dank aan 't Berek van *La Société d'Émulation* dat ons den bladwijzer van zijn 50 eerste boekdeelen heeft ingezonden. Dat heeft ons de gedachte ingegeven van insgelijks den omstandigen bladwijzer van onze tien eerste jaargangen op te maken. Dat doen we volgeerne tot nut van onze lezers, en om hun veel tijd te sparen, in het opzoeken. Dat gewichtig toemaatje zal hun in den loop van 't jaar 1900, als Bijblad, geworden.

BIEKORF.

Bijvoegsel van ‘Biekorf’

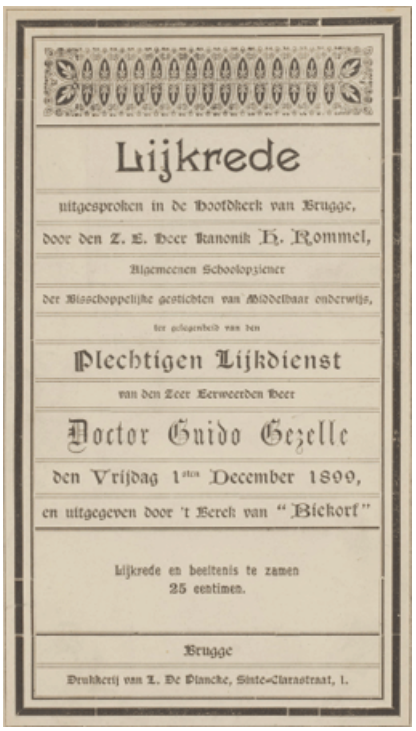

Lijkrede

uitgesproken in de Hoofdkerk van Brugge,
door den Z. E. Heer Kanonik H. Rommel,
Algemeenen Schoolopziener
der Bisschoppelijke gestichten van Middelbaar onderwijs,
ter gelegenheid van den
Plechtigen Lijkdienst
van den Zeer Eerweerden Heer
Doctor Guido Gezelle
den Vrijdag 1ᵉᵉⁿ December 1899,
en uitgegeven door 't Berek van “Biekorf”

Lijkrede en beeltenis te zamen
25 eentimen.

Brugge

Drukkerij van L. De Planche, Sinte-Clarastraat, 1.

Lijkrede
uitgesproken in de Hoofdkerk van Brugge,
door den Z.E. Heer Kanonik H. Rommel,
Algemeenen Schoolopziener
der Bisschoppelijke gestichten van Middelbaar onderwijs,
ter gelegenheid van den
Plechtigen Lijkdienst
van den Zeer Eerweerden Heer
Doctor Guido Gezelle
den Vrijdag 1sten December 1899,
en uitgegeven door 't Berek van ‘Biekorf’

Lijkrede en beeltenis te zamen 25 eentimen.

Brugge

Imprimatur.

Brugis, 30 Nov. 1899.

H. LAHOUSSE, Can. Libr. Cens.

Dr Guido Gezelle, 1830-1899.

Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens.... narrationem virorum nominatorum conservabit.... Occulta proverbiorum exquiret.... Et ipse tanquam imbres emittet eloquia sapientiae suae et in oratione confitebitur Domino.

De wijze man tracht de wijsheid aller ouden te kennen.... Hij houdt in zijn geheugen al wat beroemde mannen gezegd hebben... Den diepen zin hunner spreuken vorscht hij na... Hij stort de uitspraken zijner wijsheid als eenen overvloedigen regen uit, en hij looft den Heer in zijne gebeden.

(Uit den boek van den *Ecclesiasticus*, XXXIXe hoofdstuk, 1ste tot 9ste vers.)

Hoogweerdigste Heer, Mijne Heeren en zeer lieve Broeders!

MEESTER GUIDO GEZELLE was een wijze en een geleerde man, en de goddelijke Voorzienigheid had hem tevens het uitstekendste vermogen van letterkundige en dichter geschonken. De geleerdheid en de letterkunde gaan zelden of nooit op zulke wondere wijze gepaard; en toch is het zonneklaar dat deze die als dichter zal onsterfelijk wezen, ook overvloedig allerhande kennissen bezat die merk- en roemweerdig mogen heeten.

Doctor Gezelle sprak of schreef ten minste vijftien oude of levende talen; terwijl hij Onder-Rector was van het Engelsch Seminarie te Brugge, gaf hij daar met de grootste bevoegdheid de lessen van wijsbegeerte; en sedert verschillige jaren, medewerkend met Z.H. den Bisschop tot het vertalen der *Goddelijke beschouwingen*, heeft hij bewezen hoe ervaren hij was in de Godsgeleerdheid en hoe hij, als bij tooverslag, de moeilijkste gedachten dier wetenschap wist te verdietschen.

En toch, 't en is in dien zin alleen niet, noch om zijne andere veelvoudige kennissen, dat wij hem de aangehaalde woorden der Heilige Boeken zullen toepassen; 't is met eene meer verhevene beteekenis dat wij Ued. hem bijzonderlijk

willen voorstellen, namelijk als een oorbeeld van wijsheid, 't is te zeggen van godsdienst en deugd; als een oorbeeld van menigvuldige hoedanigheden die door deze onuitputbare bronnen bevochtigd, in zijn edel herte hunne diepe wortels geschoten en er de rijkste vruchten voor het eeuwig leven voortgebracht hebben.

Eene volle levensschets of eene grondige beoordeeling van den diep betreurden overledene en moet gij hier, in deze droevige omstandigheden, niet verwachten; wij zullen u alleenlijk eenige woorden toespreken om eenigzins het leven en de werken van den priester, ons zoo plotseling ontrukt, op te helderen; wij zullen alzoo in het korte toonen welken onwaardeerbaren schat het Vlaamsche land verloren heeft en om welke redens Brugge en Kortrijk, West-Vlaanderen en geheel Belgenland, in eenen algemeenen rouw gedompeld liggen, bij het afsterven van den Zeer Eerweerden en geleerden Heer en Meester Guido-Pieter-Theodoor-Josef Gezelle, bestuurder van het Engelsch Klooster, Kanonik van het Heilig Graf te Jerusalem, Doctor in Wijsbegeerte en Letteren der Leuvensche Hoogeschool, werkend Lid der Vlaamsche Academie van letterkunde, Ridder der Leopoldsorde, en vereerd, door Z.H. Leo XIII, met het pauzelijk eerekruis *Pro Ecclesia et Pontifice.*

Wij hebben Ued. reeds gezeid, Z.L.B., dat onder den naam van wijsheid, in onze Heilige Boeken, godsdienst en deugd bedoeld worden. Onder dit opzicht waren de vader en de moeder van Guido Gezelle ook inderdaad wijze ouders; eenvoudige menschen van te lande, zij hadden tijdens de vervolgingen onder het fransch bewind, in het begin dezer eeuw, hun geloof moedig weten te belijden, en dien kostelijken schat hebben zij aan hunne kinders als eenen pand zonder weêrgâ overgezet.

Het kind dat op korten afstand der parochiekerk van Sinte-Anna geboren, daar, den 1^{n} Mei 1830, kersten gedaan wierd, was de oudste zoon van dit braaf en eerlijk huisgezin. Zijne christelijke moeder bracht haren eersteling op in de diepste gevoelens van godsvrucht; en toen de jonge Guido zijne eerste stappen uit het vaderlijk huis kon zetten, het was dikwijls om 's zondags, met moeder, naar het lof te gaan, in de nabijzijnde kapel van het Engelsch klooster. Wat

later, een kloeke jongen van acht of negen jaar geworden, was zijn groot behagen in den huizelijken hof te gaan huppelen, bijna altijd rond vader, eenen behendigen boomkweeker, die hem met genoegen toeliet hier en daar zijne kleine handjes, voor het een of het ander werk, toe te steken, en hem alzoo allengskens zijne eerste en praktische lessen van boom- en plantenkunde wist te geven.

Na zijne eerste schooljaren die maar late begonnen, en toen Guido reeds zijn veertiende jaar bereikt had, ving hij zijne latijnsche studiën aan, in het bisschoppelijk collegie van Brugge, dat toen in de Abdij Ten Duinen gevestigd was. Na zijne humaniora en wijsbegeerte te Rousselare geeindigd te hebben, trad hij, met October 1850, in het seminarie. Er valt weinig te zeggen over dit tijdstip van den gevierden schrijver: nu en dan maakte hij een gelegenheidsgedicht; hij was ook reeds eenige vreemde talen machtig, en, ja, met twee of drie zijner bekwaamste medeleerlingen, beraamde hij het vervlaamschen van David's psalmen, een werk dat met veel iever en moed deels ondernomen was, maar om verschillige redens onderbleven is.

Priester gewijd door Z.H. Bisschop Malou zaliger, op 10sten Juni 1854, wierd de jonge geestelijke, in dit zelfde jaar, leeraar in het klein seminarie van Rousselare benoemd. Hij bleef daar tot dat hij den 16sten Oegst 1861, Onder-Rector wierd van het Engelsch Seminarie hier ter stede. Na eenige jaren wierd hij onderpastor op Sinte-Walburga te Brugge, (1865) en daarna op O.L.V. te Kortrijk (1872). In 1889 vinden wij hem als bestuurder van een klooster te Kortrijk, en op Witten-Donderdag van dees jaar kwam hij als Almoesenier der Engelsche Damen naar zijne moederstad terug.

Zekerlijk ware de Eerw. Heer Gezelle uiterst bekwaam geweest om hoogere en ja om de verhevenste plaatsen in dit Bisdom of elders te bekleeden. Maar iedereen weet hoe hij er aan hield, als schrijver, nevens zijne geestelijke bedieningen tijd genoeg te vinden om de lettervruchten te bezorgen die gedurig uit zijne penne vloeiden en die eenen zoo rijken oogst van dichtkunde en geleerdheid uitmaken.

Ja, Gezelle was een onvermoeibare werker en bij voorkeur hield hij hem bezig met zijn teêrgeliefde Vlaanderen. Oh, welk een aantal gevoelens en gedachten lagen voor

hem begrepen in den naam van dit klein doch zoo beroemd landeken! De oude overleveringen van Vlaanderen nagaan en naspeuren; de oude schrijvers en de oude taal van Vlaanderen lezen en doorgronden, ophelderen en verklaren; zijne christene en vaderlandslievende gedachten lucht geven en ze in eigen vlaamsche klanken en lied bezingen; doch, vooral en bovenal, leven en spreken, schrijven en werken als priester en dienaar der Roomsch katholieke Kerk: dáár ligt, ons dunkens, in eenige woorden, de gansche loopbaan besloten van den dierbaren overledene.

O Landeken! o, zijt maar kleen:
niet meerder zou 'k u geren;
en 'k zie u - zulk en is er géén -
en 'k zie u toch zou geren!

Mijn Vlaandren! dat en moogt gij, noch
en zult gij nooit veranderen,
onleugenachtig heet gij nog:
'het katholike Vlaanderen!'

En nievers, in géén ander land,
hoe vruchtbaar 't moge wezen,
kan Jesus, in zijn blinkend hand,
meer Hemelblomkes lezen.

Mijn Vlaanderen spreekt een eigen taal;
God gaf elk land de zijne,
en, laat ze rijk zijn, laat ze kaal:
ze is vlaamsch, en ze is de mijne!

't Is in die begeesterde toonen dat Gezelle, in de inleiding zijner *Dichtoefeningen*, zijne dierbare leerlingen aansprak, en een deel ten minste van zijn programma de letterkundige wereld inzond.

Doch, sedert lange jaren was hij reeds bezig aan het verzamelen van al wat de vlaamsche oudheidkunde aanging! *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens:* ja, de nog jonge schrijver trachtte de wijsheid der vlaamsche oudheid te kennen; maar 't was slechts met het einde van het jaar 1865, dat hij zijnen schat van opzoekingen

en aanteekeningen aan het vlaamsche volk begon mede te deelen. Velen onder u weten ongetwijfeld nog met welken vreugdekreet het verschijnen van *Rond den Heerd* in West-Vlaanderen onthaald wierd. Dit leer- en leesblad drukte, in eenige jaren, zoo menige verhandelingen over Kerk en Vaderland, over kunst en letterkunde, over wetenschap en allerhande levensbeschrijvingen, over heidensche of christene geplogentheden, dat het nu nog als eene onuitputbare bron van kennissen mag aanzien worden. Daarenboven verschenen daar insgelijks een aantal vlaamsche spreuken en spreekwoorden, vertellingen en legenden in dicht en proza, - en meest al die gewrochten waren het werk van Gezelle of ten minste van de jonge medewerkers die hij door raad en daad wist aan te moedigen om op zijne voetstappen te wandelen. Ja, de wijze man houdt in zijn geheugen en deelt aan anderen mede al wat beroemde mannen gezegd hebben: *narrationem virorum nominatorum conservabit.*

Later, in 1889, stichtte hij, onder den naam van *Biekorf*, een ander ‘leer- en leesblad voor alle verstandige Vlamingen’ en daar ook, onder zijn geleide en naar zijn voorbeeld, die nu eilaas zullen ontbreken, blijven er menige schrijvers medehelpen tot het opzoeken en verspreiden van allerhande wetensweerdigheden.

't Is bijzonderlijk terwijl hij binnen Brugge als onderpastor stond, dat Gezelle leefde en zoekende was te midden der oude handschriften en handvesten, en dat hij de jonge beginners aanmoedigde om het oude Vlaanderen en het oude Brugge beter te doen kennen en in meerdere eer te stellen. Mij dunkt, ik zie hem daar nog zitten, in zijne eenvoudige, ja schier arme werkkamer, te midden zijner boeken en schrijfbladen, met zijn minzaam gelaat de jonge bezoekers onthalende en hun moed in het herte sprekende, om ze, overal waar het zijn kon, tot zoeken en snuisteren aan te sporen. Hoevelen en zijn er niet, onder deze toehoorders zijne vrienden, die op het woord van hunnen wijzen meester, voor geheel hun leven, eene nuttige richting aan hunne studiën en werkingen gegeven hebben!

Maar de tijden vlogen, en nieuwe werkzaamheden van den onvermoeibaren schrijver kwamen den geest en het herte der ware Vlamingen verheugen.

Meester De Bo - nog een dier talentvolle doch eenvoudige priesters, die bij uitstek de geestelijkheid van Vlaanderen ter eere strekken - De Bo, zeg ik, had zijn *West-Vlaamsch Idioticon* uitgegeven, en door dit reuzenwerk eenen welverdienden roem verworven. Doch, 't is alleenlijk als zulk een boek voltooid is dat men ontwaart hoe onmeetbaar verre het veld der taalkunde uitstrekt. Ook, hoe wonderveel woorden en wendingen ook door De Bo bijeenvergaderd en op orde geschikt geweest waren, Gezelle en zijne vrienden vonden dat de taalkenners nog dieper en dieper het levend vlaamsche woord op de tonge van het volk moesten nagaan. Uit dit gedacht ontstond een bijzonder tijdschrift dat onder den naam van *Loquela*, sedert het jaar 1881, de leemten van het *Idioticon* weet aan te vullen en waar, onder het bestier en meest door het werk van Gezelle, bij duizende woorden uit den volksschat gestudeerd, gewogen en gewikt zijn geweest. Ja, de wijze man vorscht den diepen zin der spreuken uit de oude tijden na, *occulta proverbiorum exquiret*, en door zijne edele voorbeelden weet hij de jeugd tot het beoefenen van het schoone, het ware en het goede mede te slepen.

Beminde christenen, wij spreken Ued. sedert eenige oogenblikken over stoffen die maar weinig of geen betrek met den godsdienst schijnen te hebben, en toch is ons doelwit, Ued. van op dezen predikstoel, door de voorbeelden van den nooit volprezen overledene te stichten.

Maar voor alwie de schriften van Gezelle gelezen en gesmaakt heeft en kan er geen twijfel bestaan: al die werken zijn ver van onverschillige werken te wezen; schier op iedere bladzijde treft men het christen gedacht aan. Wie was er immers ooit meer in God verslonden, wie wist beter van al zijne woorden en werken gebruik te maken om tot het binnenste der zielen te dringen en alles tot God en Godsdienst te richten? Indien deze bewering waar is als het zijne onverschillige lettergewrochten geldt, zal zij nog veel meer als onbetwistbaar voorkomen wanneer wij de gedichten van Gezelle in het oog hebben

Maar hoe zou het mij, onervaren op het gebied van dichtkunde, mogelijk wezen dit deel van Gezelle's werk eenigzins te bespreken? Aan eene beoordeeling en zou ik niet durven denken, om den genialen schrijver gelijk het

behoort, te prijzen en te loven. Van velen miskend, van sommigen misacht en misprezen, van anderen, ja, afgekeurd en veroordeeld zonder dat zij genoegzaam zijne geschriften en gedichten gelezen hadden, staat Gezelle tegenwoordig bij al onze dietschsprekende stammen zóó hoog in roem en eere, dat mijn lof als eene overtollige zaak mag aanzien worden. Het weze mij hier toegelaten eene persoonlijke herinnering aan te halen. Over omtrent twee jaren spraken wij eens met eenen verstandigen jongeling, thans een der best franschschrijvende Belgen. Wij deden hem opmerken dat hij dikwijls zijne bewondering neêrschreef over dicht- en prozaschrijvers van tweeden of derden rang, terwijl wij nevens ons eenen dichter bezaten die, hadde hij in het fransch, engelsch of duitsch zijne zoogenoemde oefeningen uitgegeven, als een der grootste en wonderste dichters dezer eeuw zou aanzien worden. Onze jeugdige medespreker, die te lang zijne vlaamsche taal verwaarloosd had, heeft ze op nieuw aangeleerd en op korten tijd heeft hij met eene ongelooflijke bewondering ons oordeel over Gezelle waar gevonden. En het is eigentlijk zoo: Gezelle is een geniale dichter en zijne beroemdheid zal mettertijd bij onze nazaten steeds hooger en hooger klimmen.

Gezelle is in de vlaamsche letterkunde als baanbreker opgetreden, en daar is de oorsprong der tegenspraak die hij ontmoet heeft. Over veertig jaar, men heeft het reeds doen opmerken, waren de gedachten der letterkundige wereld in Vlaanderen en in geheel het Vlaamsche Belgenland nauw en bekrompen. 't Was in 1858; de betreurde afgestorvene was toen professor te Rousselare. Op het einde van het schooljaar zagen zijne *Dichtoefeningen* het licht, en - men gelieve het te bemerken - met de volle, ja, met eene vleiende goedkeuring van den doorluchtigen Bisschop Malou. ‘Dit werk, zei de kerkvoogd, dit werk dat den schrijver moet ter eere strekken, zal ook, verhopen Wij, van langs om beter bewijzen dat Godsdienst en deugd de schoonste stoffen leveren voor Letter- en Dichtoefening; het zal Onze jonge leerlingen meer en meer aanmoedigen om hunne taal te beoefenen en in weerde te houden.’

Waaruit kwam het dus dat de *Dichtoefeningen* later zooveel tegenspraak moesten lijden? Was het misschien

om reden der door en door christene gedachten van den schrijver? Zekerlijk neen; maar wel uit hoofde der bijzondere richting die hij in het schrijven van zijne moedertaal gevolgd had.

Verre zij van ons, Mijne Heeren, de minste opspraak te doen tegen dezen die, om lofweerdige redens, meer eenheid in het vlaamschschrijven zoeken te weeg te brengen! Veel vrienden van Gezelle zijn overtuigd dat zulk een oogwit mag behertigd worden, op voorwaarde nochtans dat men in de algemeene vlaamsche letterkunde de rechten van den Westvlaamschen tongval niet verwaarlooze. 't Is om die rechten te doen kennen en gelden dat Gezelle zijne penne gescherpt en eenen taalstrijd ondernomen heeft. Baanbreker gelijk hij was, is hij verder gegaan en mocht hij verder gaan als het nu noodig of nuttig wezen zou. Ja, Gezelle is West-Vlaming geweest in woorden en wendingen, in gedachten en uitspraak, en hij is zulkdanig tot het laatste toe gebleven. Wilt gij, Mijne Heeren, eenige zijner redens aanhooren, gij zult erkennen dat hij misschien ver was van ongelijk te hebben.

In zijne ‘verantwoordinge’ die als aanhang komt op het einde der Dichtoefeningen, begint hij met te zeggen dat ‘onze letterkunde hooger opklimt dan 1830, en dat vlaamsche lettergeleerdheid in iets anders bestaat dan een deel romantische woorden en redens wijs te zijn.’ Daarna drukt hij zijnen dank uit omdat ‘onze oude dichters en prozaschrijvers al langs om meer toegankelijk worden voor iedereen.’ Hij beweert met Dr Snellaert dat er eene gewestelijke spraak bestaat ‘welke men niet verwaarloozen kan, als die den sleutel geeft tot vele, anders moeielijk op te lossen verschijnselen in onze oude letterkunde, en van eene thans nog geëerbiedigde onderscheiding tusschen uitspraak en schrijfswijze.’ Dr Snellaert, die het Westvlaamsch bedoelde, voegt er bij dat gedurende de middeleeuwen deze tongval ‘grootendeels voor regel in het schrijven diende’, en Gezelle zelf doet opmerken dat Van Maerlandt voor de West-Vlamingen ‘geen oud boek is, noch *Kiliaans Etymologicon* ook niet; vele woorden die daar als oud vlaamsch geboekt staan hooren wij dagelijks; en 't valt ons aardig op, als wij, bij door-end-door geleerde uitleggers van oude gedichten, lange

en verkeerde noten vinden, op een woord, daar wij, van kindsbeen af, meê gespeeld hebben.'

Gezelle klaagt verder dat de hedendaagsche stijl maar al te veel op franschen of hoogduitschen leest geschoeid wordt en 'zoo weinig naar 't voorouderlijke vlaamsch smaakt. En, voegt hij er bij, bijaldien nu in Vlaanderen, en wel meest in West-Vlaanderen, de taal dier oude gewrochten met de *zuivere* volkstaal eene en dezelve is, behoort men dan niet twee maal na te denken, eer men eigen vlaamsch voor Archaïsm of Provincialism afroept? Natuurlijk zal een Vlaming geen ruw en ongezuiverd vlaamsch gaan schrijven, zoo als hij 't op straat hoort; even zoo min zou hij met ongemeulend koorn durven naar de markt gaan.'

Daar is dus de grond waarop de *Dichtoefeningen* gesteund waren: 'dat de volkstaal, die, bij ons toch, zoo nabij de oude taal gebleven is, in eeniger mate, mag en moet gebruikt worden... Dat gaat vast inzonderheid als het op dichten aankomt,' zegt Gezelle al eindigen, en hij beroept hem op Snellaert en Bilderdyk om zijne toen nog nieuwe gedachten te staven, - die zelfde gedachten en grondbeginselen die heden ten dage in al de Europeesche talen door ontelbare voorvechters ondersteund en verspreid worden[(1)].

Wij zijn reeds te lang bezig met den uitwendigen vorm van Gezelle's gedichten. Laat ons nog eens den Meester zelf aanhooren om het doelwit van zijn schrijven te leeren kennen.

'Oefeningen zijn het en pogingen, onvoldoende genoeg, 't is waar, maar toch goed van meeninge en oprecht van inzicht, om het aanschouwen van natuurlijke, zedelijke en christelijke schoonheid, dat uwe en mijne ziele voorenzweeft, zoo getrouw als 't zijn kan, in onze tale en mondsprake, af te schetsen en te verbeelden.

(1) In zijne inleiding zegt Gezelle dat zijne oefeningen 'pogingen zijn om ons vlaamsch vooren te staan en te doen gelden, als meêgerechtigd om deel te maken *des grooten Dietschsprekenden Vaderlands*: Tale waarvan de woordenschat nog niet verzameld is, waarvan de spraakwetten alle dage nauwkeuriger uitgezocht en geboekt worden.' (*Vlaamsche Dichtoefeningen van den Eerweerden Heer Guido Gezelle*, *pbr.*, *Professor in 't kleen Seminarie*, *te Rousselare.* Rousselare, Stock-Werbrouk en Zoon; 1858. Zie bl. VI.).

Pogingen om u, studeerende Jonkheid, dichterlijke en altijd beminnelijke jeugd en jongelingschap van Vlaanderen, tot gelijkdanige, ja treffender krachtinspanning aan te sperken en te bewegen; immers rondom ons wordt het van langst om wijder en grooter; gedachten, menschen en zaken vliegen, met de snelheid van den bliksem, over end weder, 't roert alles en 't waagt dat er is: zoo behooren wij dan ook sterker hand te slaan en gesloten te houden aan al wat er nog vlaamsch is: aan vlaamsche taal, aan vlaamsche zeden, aan vlaamschen, dat is katholieken Godsdienst en christene Godvruchtigheid.

Eindelijk, pogingen zijn het, om, al waar 't maar een ijzeren, toch éénen schakel te meer aan de keten te doen van zoo veel treffelijke en christelijke taaloefenaars, die eertijds, hier in West-Vlaanderen, zoo wel als in andere streken, waar men Dietsch hoort, eene vrije, ongeborgde en onverwrongene taal spraken en schreeven.'

Mijne Heeren, het is de overledene die deze woorden uitspreekt, *defunctus adhuc loquitur*, en jammer is het dat hij ons niet kan verklaren hoe hij dat veelvoudig oogwit, veertig jaren lang, heeft zoeken te bereiken. Wie zal er ons eens eene volledige studie over Gezelle bezorgen? Welke dichter zal eens met den vinger in de ontelbare lettervruchten van Gezelle aanwijzen, hoe hij met leven en zwier, met vuur en kracht, het schoone, het ware en het goede weet uit te drukken door het nagaan en het idealiseren der natuur?...

God, onze opperste Heer, heeft den mensch omringd met alle slag van schepselen, levende en andere, die in hoogeren of lageren graad de schoonheid van zijn volmaakt Wezen weêrspiegelen.

Vele Heiligen hebben de zichtbare natuur bewonderd en bezongen, namelijk de wondere kloosterling van Assizië. Maar zou er onder de christene schrijvers één gevonden worden die aan Gezelle kan vergeleken worden? Vogels en dieren, zon en maan, lucht en sterren, donder en winden, bergen en dalen, bosschen en beken, bloemen en planten, ja tot het minste, het onbekendste, het misprezendste kruid of gewas dat wij langs grachten en velden beterdten: alles is voor Gezelle een middel om de wijsheid en de schoonheid

van den Schepper te vermelden en te bewonderen. Hij beziet, hij vat en hij beschrijft al wat zijne zoekende oog ontwaart, en in dit kunstwerk dat op honderden bladzijden herneemt, is eene afwisseling van woorden en kleuren, eene pracht van klank en harmonie, een rijkdom van gelijkenissen en beschrijvingen die den lezer verwonderen en verrukken, die den dichter zelven aan deze aarde ontvoeren, hem in dank en aanbidding voor de eeuwige schoonheid van God doen nederbuigen.

‘O schrijverkes, schrijverkes zegt mij dan,
wat schrijft gij, wat schrijft gij zoo zeer?
.....
Wij schrijven, en kunt gij die lesse toch
niet lezen, en zijt gij zoo bot?
Wij schrijven, herschrijven en schrijven nóg
den heiligen name van God!’

En elders den aanbiddelijken Naam van den God mensch geworden bezingt Gezelle in weêrgalooze toonen, *Principium a Jesu*, en draagt den Zaligmaker der menschen zijne eerste gedichten op.

Te midden de zichtbare natuur ontwaart de dichter den mensch, het meesterstuk van den Schepper. Hij bezingt de kinders en de jongelingen die hij altijd bijzonderlijk genegen was; hij verkondigt den roem van priester en van priesterschap; hij beschouwt het werk der verlossing en de glorie der Heiligen; hij klaagt en hij weent met de christene ouders die een kind verloren hebben; hij jubelt bij feesten en plechtigheden; hij lacht en hij schept genot waar vreugde mag heerschen: ja, men mag het zeggen, niet ééne omstandigheid in familie- of volksleven of zij gaf gelegenheid tot omstandigheidsgedichten, waar de schrijver soms de wonderbaarste, de verrukkendste toonen aanhief. *Et ipse tanquam imbres emittet eloquia sapientioe suae:* en Gezelle stortte de dichterlijke uitspraken zijner wijsheid als eenen overvloedigen regen over geheel zijn geliefde Vlaanderen!

Er blijven mij nog eenige woorden te zeggen over den ootmoedigen en eenvoudigen priester wiens stoffelijke overblijfsels hier berustende zijn. *Cor suum tradet ad*

vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum..... et in oratione confitebitur Domino. De wijze heeft de gewoonte 's morgens vroeg op te waken tot den Heer zijnen Schepper ..... en hij looft Hem in zijne gebeden. Ja, het was indrukwekkend 's morgens vroeg bij het altaar geknield te zijn waar de eerweerde heer Gezelle het onbloedig slachtoffer aan God opdroeg: hoe ernstig, hoe ingetogen, hoe stichtend was hij daar, priester der nieuwe Wet, om in naam van de Kerk en van 't Christen volk genade en bermhertigheid af te smeeken! 't Was daar, in de onpeilbare ootmoedigheid van zijnen Zaligmaker, dat de geniale dichter tevens de wonderen des Scheppers herinnerde en in zich zelven den ootmoedigsten dienaar van den Godsdienst herkende. Gezelle had eene stille en vreesachtige inborst, en zelden liet hij aan zijne beste vrienden de innigste gevoelens van zijn herte kennen. Maar toch, als hij met gelegenheid zijn hert uitstortte, stond men niet weinig verbaasd. Zoo sloeg hij, over eenige weken nog, zijnen getijdenboek open, en las er het volgende uit de sermoenen van Paus Gregorius-den-Groote: ‘Men spot met de eenvoudigheid van de rechtveerdigen; dezen zijn de ware wijzen: die nooit zoeken te schijnen hetgene zij niet en zijn, die hun gedacht uitdrukken met klare woorden, die de waarheid beminnen gelijk zij is, die al wat valsch is vluchten, die het goed doen zonder baatzucht, die het kwaad verdragen in stede van het te verrichten, en zich nooit over onrecht zoeken te wreken; worden zij gehoond om hunne rechtzinnigheid, zij aanzien het als eene verdienste tot het winnen des Hemels’[(1)].

Ja, Mijne Heeren, de priesterlijke weerdigheid en de christene ootmoedigheid waren voor Gezelle de grondsteen van allerhande deugden en hoedanigheden die men in het oefenen van zijn ambt heeft kunnen opmerken.

Deus superbis resistit, *humilibus autem dat gratiam* (Mattheus). God weerstaat aan de hooveerdigen en geeft zijne genade aan de ootmoedigen; en die genade wierd in overvloed verleend aan deze die zijn leven lang een wijze raadsman geweest en gebleven is. In het klein Seminarie van Rousselaere had de Eerw. Heer Gezelle

(1) En libro moralium Sancti Gregori Magni. Lib. X, cap. 16.

reeds wonderlijk het betrouwen van de talrijke studenten, die hij in het pad der deugd wist te geleiden; later, te Brugge en te Kortrijk, waren zij ontelbaar die hem hun vertrouwen schonken; en zijne ervarenheid als Biechtvader verwierf hem eene algemeene volksliefde.

Maar wat zal ik Ued. zeggen, Mijne Heeren, over hetgene ik zelf maar gisteren in den vroegen morgen vernomen had? Eene der grootste beproevingen die aan de menschheid kan overkomen, is deze der besmettelijke ziekten. De onuitsprekelijke vrees die het inbrengen der pest in het Zuiden van Europa heden veroorzaakt, kan ons eenigzins een gedacht geven van hetgene Brugge, tijdens den cholera van 1866, ondervonden heeft.

De Eerw. Heer Gezelle had bijzonderlijk te zorgen voor de wijk die op Sinte-Walburga parochie onder den naam van *het Hoogstuk* bekend staat. Daar waren zeer veel huisgezinnen met de schrikkelijke ziekte aangetast; dag en nacht stond de heldhaftige priester ten dienste der ongelukkigen; men zag hem gaan van 't een huizetje naar het ander, niet alleen om er zijn geestelijk ambt uit te oefenen en de heilige Sacramenten te bedienen, maar ook om er milde aalmoesen en, volgens de omstandigheden, beddegerief, heelmiddels of eetwaren uit te deelen. Op het einde van deze beproeving wist men dat er in eenige weken op het Hoogstuk dertig menschen gestorven waren; een grooter getal waren genezen en wisten niet hoe den lof uitgesproken en de zelfsopoffering van den Eerw. Heer Gezelle te herkennen.

't Is aan eenen inwoner van het Hoogstuk die deze wonderen van liefdadigheid gezien heeft, dat ik deze bijzonderheden te danken heb. Ja, 't is alzoo dat de godvruchtigste der priesters zijn leven voor arme zieken zocht ten beste te geven en zich aan de grootste gevaren blootstelde.

Deze ootmoedige man had eene andere gave welke wij moeten doen uitschijnen: namelijk zijnen eerbied voor de wettige overheid, zijne voorbeeldige onderdanigheid in al de omstandigheden zijns levens.

Z.D. Hoogw. Bisschop Freppel sprak in 1881 de volgende woorden tot de ouders van een zijner onderwijsgestichten te Angers:

‘....Tot dat onze jongelingen later hunnen keus zullen doen moeten tusschen de tegenstrijdige gedachten die ons land verdeelen, laat ons maken dat zij vreedzaam en gerust leven in dees gesticht waar de bewegingen van buiten niet binnendringen. Dat zij zich geheel en gansch bezig houden met hunne studiën en andere oefeningen die aan hunnen ouderdom eigen zijn! Dat niets hen kome storen te midden een leven waar godsdienst, wetenschap en huisgezin aan geene andere vooringenomenheden hunne plaats dienen af te staan’[1].

Gezelle beminde innig de leerende jeugd van Vlaanderen; maar vroeg niet beter dan ze naar den wensch der overheid te wenken en te leiden; en hield er bijzonderlijk aan dat, in zijn werk, zijn geest van onderdanigheid nooit kon verdacht worden. Edel voorbeeld van eenen man die vooral zijnen plicht behertigt en door zijne handelwijze getuigt dat, voor den wijzen man, de gehoorzaamheid boven alles te verkiezen is.

Over eenige maanden keerde Guido Gezelle naar zijne moederstad terug. Hij was gelukkig wederom in zijn oude Brugge t' huis te zijn; hij was tevreden over het verheven werk der opvoeding waartoe hij ging medehelpen; doch in zijne eenvoudigheid was hij bekommerd met hetgene hij aan zijne leerlingen zeggen zou om den Godsdienst te doen achten en het Evangelie te doen beminnen. Zijne eerste onderrichting over O.H. Hemelvaart overtrof al hetgene men van den gevierden dichter verwachtte en liet eenen diepen indruk op de aanwezigen. Wie zou er toen gedacht hebben dat de nieuwbenoemde bestuurder de eerste zou wezen om naar het hemelsch vaderland te vertrekken?

't Is reeds eenige weken geleden dat onze duurbare vriend onpasselijk wierd. Voor zijn zelven zorgen was hem onmogelijk Man van werk en plicht, hij bleef zijne bezigheden voortzetten. Rond den 5^{en} October was hij nog de zitting der Academie gaan bijwonen: 't was te veel voor zijne gezondheid die voor goed gekrenkt was! Den Zondag 19^{en} November wierd hij genoodzaakt te bed te blijven;

(1) FREPPEL, *OEuvres pastorales et oratoires*, T. VII, p. 112.

den Donderdag daarna vroeg hij zelf, met zijn volle verstand, om de HH. Sacramenten te ontvangen; op het einde der week was zijn staat hopeloos; hij ontving het H. Oliesel Zondag laatst, en, zonder veel te lijden noch te klagen, gaf hij Maandag, rond 1 ure, zijne schoone ziel aan haren Schepper terug. Aan zijnen neef, priester gelijk hij, die hem, een zijner laatste dagen, vroeg of hij met niets meer bekommerd was, antwoordde hij: 'Neen, ik ben over alles gerust; ik geloof dat ik altijd geleefd hebbe *in simplicitate cordis et veritate.*' 't Zijn de laatste woorden van dezen die er zoo veel wondere gedurende eenen langen levensloop geschreven en gesproken heeft.

Godvreezende priester, hij wist met den profeet David dat God de herten keurt en de eenvoudigheid bemint: *Scio*, *Deus meus*, *quod probes corda et simplicitatem diligas* (I Paral. XXIX, 17). En misschien dat hij, op dien plechtigen stond, aan zijne meesterlijke gewrochten denkende en aan het vlaamsche volk dat hij zóó bemind had, misschien, zeg ik, dat hij in het binnenste van zijne ziel daarbij voegde: *unde et ego in simplicitate cordis mei laetus obtuli universa haec* (ib.): en daarom wil ik U, in de eenvoudigheid mijns herten, dit alles met vreugde opdragen; *et populum tuum qui hic repertus est*, *vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria* (ib.): en Uw volk, dat hier, in dit klein landeke, bevonden wordt, zag ik altijd met groote blijdschap U zijne giften en aalmoesen, zijn geloof en zijne liefde opdragen; *Domine Deus... patrum nostrorum custodi in aeternum hanc voluntatem cordis eorum:* O Heere, God onzer vaderen, bewaar in eeuwigheid deze bereidwilligheid van hunne herten! *et semper in venerationem tui mens ista permaneat* (ib.) en dat dit gemoed van het Vlaamsche volk in U te eerbiedigen en te dienen standvastig blijve tot het einde der wereld!...

Mijne Heeren, op het einde van deze eenvoudige aanspraak, weze het ons toegelaten Ued. allen te bedanken over de prachtige, ja de koninklijke eer die gij aan eenen ootmoedigen priester bewezen hebt.

Wij bedanken u vooral, Hoogweerdigste Heer, die eenen getrouwen vriend en den machtigen vertaler uwer geleerde werken zijt komen vereeren; wij bedanken U, Hooggeachte

Heeren Minister des Konings, Gouverneur van West-Vlaanderen en leden der bestendige Deputatie; wij bedanken U, Heeren arrondissements-Commissarissen van Brugge en Kortrijk; U Heeren Burgemeester, Schepenen en Gemeenteraadsleden van Brugge, die den doorluchtigsten uwer medeburgers in deze plechtige omstandigheid de grootste eerbetuigingen bewezen hebt. Aan U insgelijks de uitdrukking onzer erkentenis, Heeren Burgemeester, Schepen en burgers van Kortrijk, die uwe gebeden bij de onze zijt komen voegen voor dezen die 26 jaar uwe stad bewoond heeft en er zoo menig goed heeft gesticht. Wij bedanken Ued. ook, geachte collegas van Doctor Gezelle in de Vlaamsche Academie, over uwe tegenwoordigheid in deze plechtige begraving. Wij bedanken U allen over uwe gebeden, vrienden en kennissen, priesters en leeken, bekenden en onbekenden, die van alle kanten van het Vlaamsche land naar Brugge zijt toegestroomd om den grootsten der Vlamingen uwe eer en achting te betoonen.

En nu, Mijne Heeren, vooraleer dat de stoffelijke overblijfsels van Meester Guido Gezelle gaan ter aarde besteld worden, laat ons hem een laatsten vaarwel zeggen.

O Eerweerde en trouwe Vriend, gij ligt hier nu voor ons, te midden der eerste Kerk die de groote Apostel van Vlaanderen te Brugge opgericht heeft. 't Is deze Apostel, wiens feestdag wij heden vieren, die uw dierbaar Vlaanderen christen gemaakt heeft; 't is hij, de Heilige Eligius, die onder onze voorouders de christene gebruiken heeft beginnen inplanten welke gij zoo lief hadt en zoo bewonderdet; en 't is op den sterfdag van Sint-Elooi dat de Heilige Kerk ten uwen opzichte de ceremoniën gaat verrichten, en de gebeden uitspreken die gij met zoo veel herte en christen zin beschreven en uitgelegd hebt. Mochte hij U dus in het hemelsch Jerusalem binnenleiden, deze wondere Apostel van Vlaanderen, die in U een der beste zijner opvolgers en medewerkers zal erkennen!

Uwe gedachtenis zal bij de menschen, ja, in zegening blijven, maar uwe werken, uwe talrijke, uwe wondere, uwe vaderlandslievende, uwe godsdienstige dichtwerken en andere gewrochten zullen U bij de nakomelingschap de ontsterfelijkheid verwerven!

En toch, haddet gij, over eenige dagen, de toekomst kunnen voorzien, gij zoudt *in simplicitate cordis* geene woorden genoeg gevonden hebben om den triomf van dezen dag af te keuren; gij zoudt onze gebeden afgesmeekt hebben; gij zoudt den nietigen kant aanzien hebben der menschelijke erkentenis, en, uwe oogen hemelwaarts wendende, zoudt gij dit of een ander gebed tot God gestuurd hebben:

‘Ik hope in U, die middenvast,
onwandelbaar in 't wezen staat;
die rondom U, dat waant en wast,
om Uwentwille, in 't leven laat:
ik hope in U, dien tel noch tijd
en tikt: die één, die eeuwig zijt!’

Ja, Eerweerde Vriend, uw geloof, uwe hoop, uwe liefde tot God zoudt gij in zulke of nog vuriger gedichten tot uwen eigen troost gezongen hebben; - of ook wel, met uwe gedachten op de laatste oogenblikken van uw leven gevestigd, zoudt gij uitgeroepen hebben:

‘Brand los, mijn hert, van al dat uw
gevlerkte vlucht ombindt;
brand los van kot en ketens; nu,
de weenende ooge ontblind!
Brand los, mijn ziel, 't is nu, 't is nu
dat de hemelvaart begint!...’

Errata.

Bl. 5, *lees alzoo*: Toen hij op 10sten Juni 1854 door Z.H. Bisschop Malou zaliger priester gewijd wierd, was de jonge geestelijke reeds, sedert de Maartemaand van het zelfde jaar, professor in het klein Seminarie. Den 16sten Oegst 1861 wierd hij Onder-Rector van het Engelsch Seminarie hier ter stede. Eenige jaren later stond hij als onderpastor op Sinte-Walburga te Brugge (1865), enz.

Bl. 6, *lees alzoo de laatste regels*: ja, de nog jonge schrijver trachtte de wijsheid die in de vlaamsche oudheid besloten ligt, te kennen; maar 't was slechts met het einde van het jaar 1866,.... enz.

Bl. 11, *in de nota*, *in plaats van* ‘om deel te maken des grooten.....’ *lees*: ‘om deel te maken van de tale des grooten.....’ enz.

Bl. 14, *lees*: *Deus superbis etc.* (Ep. Jac., IV, 6).

Deze vier bladzijden (17-20) komen in de plaatse der laatste bladzijden van de *Lijkrede.*

Bijblad van ‘Biekorf’ in Wintermaand, 't jaar 1899

Aanteekeningen over het leven van Zeer Eerw. Heer Doctor Guido Gezelle

DE nooit volprezen stichter van *Biekorf* is den maandag 27sten van Slachtmaand gestorven. 's Avonds te voren had de bevolking van Brugge te zelfder tijde vernomen dat de gevierde dichter ziek was en in stervensgevaar verkeerde. Den dag van zijne dood wierd ik, voor de lezers van *Biekorf*, eene korte levensbeschrijving over Guido Gezelle gevraagd, levensbeschrijving die met het afbeeldsel van den overledene, den dag der begraving overal zou kunnen verspreid en naar de inschrijvers verzonden worden. Tegen dien voorstel waren er eenige opwerpingen: toch, uit eerbied en genegenheid voor den dierbaren overledene, aanveerdde ik eenige bladzijden gereed te maken. 's Anderendaags wierd ik verzocht eene korte *Lijkrede* te bereiden, en uit deze oorzaak moest de levensschets daargelaten worden. Niettemin wierd er besloten den donderdag avond mijn handschrift te laten drukken om alzoo, op den dag der plechtige uitvaart van Gezelle, eene bijzondere gedachtenis onder het volk te kunnen verspreiden.

Het bovenstaande is noodig om uit te leggen hoe de *Lijkrede* lang en onvolledig is: lang bij gebrek aan tijd om ze... bondiger te maken, onvolledig om reden dat ik het moeilijkste daargelaten heb. Gezelle trouwens was vooral een beroemde *dichter*, en eenige gedachten over de christene dichtkunst en christen ideaal zouden daar, met wel gepaste aanhalingen uit Gezelle's werken, op hunne plaats geweest zijn, om te doen vatten hoe verheven, hoe wonderlijk hij als christen dichter is opgetreden. - Onvolledig is onze *Lijkrede* noodzakelijk nog, onder het opzicht van de eigentlijke levensbeschrij-

ving. Maar de volgende aanteekeningen zullen eenige leemten vullen. Verders durven wij verhopen dat vele andere zoekers het hunne zullen bijbrengen. Alzoo zal men later het noodige vinden voor eene volle levensbeschrijving van den beroemden Dichter.

***

Bl. 3. - *Doctor Gezelle sprak of schreef ten minste vijftien oude of levende talen*, namentlijk: vlaamsch, fransch, latijn, grieksch, hebreeuwsch, engelsch, duitsch, zweedsch, noorweegsch, deensch, italiaansch, spaansch, araabsch, provençaalsch en gotisch.

Bl. 3. - *Het vertalen der* '*Goddelijke beschouwingen*' is een wonder en kunstig werk, waarin Gezelle, onder andere, de ongeloofelijke plooibaarheid van het Vlaamsch en eene wondere veerdigheid bewijst tot het smeden van nieuwe of samengestelde woorden. De Eerw. Heer G.-H. Flamen, Pastor van O.L.V. van Meetkerke, schrijft daarover in dezer voege:

'In deze drie laatste jaren lei hij hem toe op eene taak die hem onder een nieuw licht deed uitschijnen.

Op verzoek van Zijne Doorluchtige Hoogweerdigheid G.J. Waffelaert, Bisschop van Brugge, die hem - tot groot geluk van al Gezelle's vrienden - met zijne bijzondere genegenheid vereerde, vertaalde hij de hoogwetenschappelijke en diepgrondige *Meditationes Theologicae* ofte Goddelijke Beschouwingen, dewelke de zoo geleerde Kerkvoogd, in de *Collationes Brugenses*, een tijdschrift van Godgeleerdheid en Heilig Schrift, ten behoeve van zijne priesters, uitgeeft.

Gezelle bewees, in het uitvoeren van deze stoute onderneming, dat zijne ervarenheid, op het gebied der goddelijke wetenschap, t'huis woonde, terwijl hij genoodzaakt was eene nieuwe vlaamsche tale - wel is waar uit loutere spijze - te gieten, om er in te slagen de vakwoorden van den oorspronkelijken latijnschen tekst ofte de scholastieke benamingen, naar behooren, in de moedertale, weêr te geven.

Jammer valt het ons dat de Meester deze wonderlijke vertaling onvoltooid laat. Of mogen wij verhopen dat de bekwame priester, wiens medehulpe hij had ingeroepen, den lijvigen boek van zijnen leeraar voordeelig zal ten einde leiden?'[(1)]

(*Burgerwelzijn* van zaterdag 2^{n} December 1899.)

Gezelle was een wondere vertaler zoowel in dicht als in proza: men leze in de *Kerkhofblommen* zijne vlaamsche *De profundis* en *Dies irae. Hiawatha* van Longfellow en menige andere stukken heeft Gezelle in vlaamsche verzen overgezet. In proza vertaalde hij de *Doolaards in Egypten* alsook *Van den kleenen hertog*, beide uit het oorspronkelijk engelsch van Neale. Eene zijner laatste verdietschingen is *het leven der Heilige Elisabeth*, *door graaf de Montalembert.* In al die werken, zoowel als in zijne eigene geschriften, zal men vruchteloos *gallicismen* of andere onvlaamsche uitdrukkingen gaan zoeken. Een groot getal vlaamsche schrijvers, zelfs onder de best gekende, laten daarin veel te wenschen. D^{r} De Vreese geeft daar menige voorbeelden van, in zijn bekroond werk *De Gallicismen in het Nederlandsch*, *met aanwijzing der zuivere nederlandsche uitdrukkingen*, *door W. De Vreese.* (Uitgaven der koninklijke Vlaamsche Academie). Onder de schrijvers die om hunne *gallicismen* aangehaald worden, zijn er verschillige leden der Vlaamsche Taalkamer; maar Gezelle, gelijk zijn vriend professor L. De Bo in den *Pastor van Quaethem* (vertaling uit Louis Veuillot's *Ce que c'est qu'un curé*), heeft aan die onvolmaaktheden ontsnapt; zijn vlaamsch is en blijft overal zuiver en ongemengeld.

Bl. 4. - De ouders van E.H. Gezelle waren *eenvoudige menschen van te lande*: zijn vader was geboortig van Heule en zijne moeder van Wyngene. 't Is om deze reden

(1) Die hoop is reeds verwezentlijkt en de Eerw. Heer J. Craeynest, onderpastor te Moscroen, zal het verdietschen der *Goddelijke beschouwingen* voortzetten.

dat Gezelle, die den brugschen tongval beter als iemand anders meester was, ondertusschen beweerde dat hij *Wyngensch* sprak!

De vader van Guido Gezelle is geboren op Sinte Michielsdag van 't jaar 1791 en gestorven den 27sten Mei 1871; zijne moeder kwam ter wereld den 31sten Maarte 1804 en stierf op Meiavond van 't jaar 1875.

Beiden zijn tot Heule overleden en begraven.

In zijne jongelingsjaren en vooraleer hij soldaat wierd, heeft vader Gezelle nog al lang te Rumbeke gewoond, op de hofstede en met de familie Dumoulin, die met hem bevriend en verwant was. Daaruit is het waarschijnlijk gekomen dat hij het klein Seminarie van Rousselare heeft leeren kennen en er later hovenier geworden is.

Ten anderen, is Guido Gezelle, professor zijnde, menige keeren met zijne 'Engelschmans' d.i. met de 20 of 30 engelsche studenten, die hij binst het verlof bewaakte, naar het hof van Dumoulin's gaan spelen. 't Was toen een geheele namiddag *picnic* op zijn vlaamsch, met wafels en pannekoeken, eiers en taarten, appels en peeren, bier of melk, enz. Pieter Dumoulin, de broeder van den deken van Ghistel zaliger, was een der deftigste landbouwers der parochie. Hij was buitengewoon wel t' huis in het vertellen van kluchten doorspekt met alle slag van echt vlaamsche spreuken. Gezelle heeft daar eenen waren oegst van woorden en wendingen kunnen opdoen.

Bl. 4. - Gezelle is geboren *op korten afstand der parochiekerk van Sinte-Anna*, te weten langs den Rolweg, in het roodgeschilderd huis waar nu nog een boomkweeker woont, te weten M. Ed. Leys; men ziet dat huis van op de vestingen, alover het klein soldatenplein, naar de stad toe.

Bl. 5. - Dat vader Gezelle als *een behendige boomkweeker* uitstak, en lijdt geenen twijfel. Te Brugge en elders heeft hij veel boomen geplant. Guido vertelde ons, over vier of vijf maanden, hoe hij, 10 jaar oud zijnde,

zijnen vader geholpen had, om de duinen, in de omstreken van *den Haan*, op Clemskerke, te beplanten. De zeer Eerw. Heer K. Callebert, in zijne lijkrede van Gezelle (zie *Gazette van Kortrijk*, zondag 10sten December 1899), spreekt van ‘den welbekenden treurwilge, door den dichters vader geplant’ langs de Mandelbeke, in het klein Seminarie te Rousselare. Daarna zegt hij het volgende:

> ‘Daar was eens sprake van, op het schoolplein van Rousselare, eenen hoogen italiaander omme te smijten. Meester Gezelle had van zijne tonge laten rollen dat zijn vader dien boom nog geplant hadde; men had gezien dat het hem deerde dien boom te zien verdwijnen. Het was Gezelle's boom! Het deerde ons al, en het deed ons deugd voor hem als Gezelle's boom mochte blijven staan.’

Maar het bijzonderste dat ik daarover te weten gekomen ben, betreft eenen boom, met neêrhangende takken gelijk deze van eenen treurwilge, eenen notelaar namentlijk dien vader Gezelle gevonden en gewonnen had te Brugge, in den hof van wijlent M. van de Walle-van Zuylen. M. van de Walle had er eene schote van gegeven aan Baron Bethune-d'Ydewalle: en nu nog staat die eigenaardige okkernotelaar bij het kasteel van Marcke, waar Gezelle dikwijls op bezoek ging, en er altijd aan hield dien wonderen *familieboom* te groeten.

Bl. 5. - Guido Gezelle *begon zijne latijnsche studiën in het bisschoppelijk collegie van Brugge* in October 1843; na zijne grammatica, in 1846, ging hij naar het klein Seminarie van Rousselare, waar hij de leergangen van wijsbegeerte eindigde in 1850. De plaatsen van Guido Gezelle in de kampstrijden, zoo wel te Brugge als te Rousselare[(1)], bewijzen zonneklaar dat hij als een zeer

(1) Te Brugge, in *Grammatica*, was Guido Gezelle, in het jaar 1847, onder verschillige sterke medekampers, de 3de in Uitmuntendheid. Het volgende jaar, te Rousselare, in *Syntaxis*, was hij de 5de en kwam onmiddelijk na Mr H. Lahousse, later Licenciaat in Godsgeleerdheid te Leuven, en professor in het groot Seminarie van Brugge. In *Poësis* was Gezelle de 4de in Uitmuntendheid: op meer dan twintig leerlingen waren er 3 prijzen, en bijgevolg had Guido Gezelle het eerste *accessit*; in de 3 laatste latijnsche prijskampen van het jaar was hij 5de; in christelijke leering, 8ste; in grieksch, 7ste; in fransch, 4de; in vlaamsch, 1ste, (en namentlijk altijd de eerste in de prijskampen van dichtkunde); in geschiedenis, 9ste; in sterrekunde, 5de; in natuurlijke wetenschappen, 4do. In *Rhetorica* heeft hij in de kampstrijden niet kunnen mededingen. In den leergang van *Wijsbegeerte* die 26 leerlingen telde, bekomt Gezelle tweemaal de 8ste plaats; hij is ook tweemaal in den tweeden helft der medekampers.
Maar, al die plaatsen daar gelaten, ziehier een ander bewijs der bekwaamheid van Gezelle. In de redetwisten van Wijsbegeer*t*e, die in 1850 met eene zekere plechtigheid geschiedden, wierd er een leerling aangewezen om de eene of de andere *Thesis* te verdedigen; twee studenten ook onder de beste gekozen, waren belast met de opwerpingen. In eene van die schoolplechtigheden, binst de maand December, waren de heeren Hendrik Lahousse, Guido Gezelle en Victor Huys (of Frans Bettenof) voor den redetwist aangewezen. Dat is wel een doorslaande teeken dat Gezelle, zoowel als zijne twee schoolmaten, voor een der verstandigste leerlingen aanzien was, drie maanden nadat hij als *onbekwaam* zou aanzien geweest zijn. Wanneer Gezelle in het groot Seminarie moest aanveerd worden, was Mgr Faict sedert een jaar Superior van het klein Seminarie; en 't en is dat jaar niet dat er welkdanige moeielijkheid overgekomen is.

bekwame student moest aanzien worden. En nochtans beweert de *Gazette van Kortrijk* (Donderdag, 14sten December) ‘dat Guido Gezelle zijne studiën in 't kleen Seminarie van Rousselaere geëindigd hebbende, eerst te Brugge *onbekwaam* geoordeeld wierd om in 't groot Seminarie te treden! 't Was dank aan den toenmaligen Superior die Gezelle's gekend gedicht, omtrent zijnen eersteling, te weten *De Mandelbeke*, naar Brugge ging toogen, dat de *onbekwame* student aanveerd wierd!...’

Hetgene hier uit eene voordracht aangehaald wordt steunt op een misverstaan. Ik ook heb Gezelle twee maal hooren vertellen dat het dichten hem ‘eens wel te passe gekomen was; daar het door mijnen *Treurwilge* is, zei hij, dat kanonik Nachtegaele mij in het Seminarie heeft doen aanveerden.’ 't Was al lachen dat Gezelle die woorden uitsprak; geen een der aanwezigen aanzag ze als ernstig. In alle geval is er niemand, noch onder zijne leermeesters, noch onder zijne medeleerlingen, die ooit aan *onbekwaam-*

heid gedacht heeft. Zijne oude schoolmakkers waren daar ééns over, gelijk er ook maar ééne getuigenisse bestaat wegens de ware, de voorbeeldige godsvrucht van Gezelle: iedereen bewonderde die uitstekende hoedanigheid, en de beste onder zijne makkers trachtten hem daarin na te volgen.

Hoe moeten wij dus de aangehaalde woorden van Gezelle verstaan? De knoop van die zake ligt in de onmogelijkheid waarin Gezelle geweest is van in de kampstrijden van Rhetorica mede te dingen. Het gevolg daarvan zal waarschijnlijk geweest zijn dat hij een meer of min onvoldoende *examen* onderging, voor Zijne Hoogw. den Bisschop en voor de andere Heeren die met het ondervragen der leerlingen uit de verschillige collegien belast waren. Wie en kent geene sterke studenten die in hunne examens zulk ongeval tegengekomen hebben? Het schijnt dood eenvoudig, in die omstandigheden, dat kanonik Nachtegaele de redens heeft doen kennen van het onvoldoende examen, en dat hij den schoonen uitslag herinnerd heeft dien de jonge Gezelle vorig jaar in *Poësis* behaald had. Het beste onder's jongelings gedichten kwam alzoo te passe, om, spijts zijn flauw examen, over den candidaat van Philosophie een beter oordeel te bekomen.

Aangezien er alleszins geen spraak en kan zijn van *onbekwaamheid*, zou men de moeilijkheid ook kunnen uitleggen met te doen bemerken dat de groote dichters, somtijds zeer eigenaardig zijn. Gezelle was, op het einde van zijne studiën, zoodanig van zwijgenden aard dat hij bijkans met niemand en sprak. Die gewoonte was met reden als eene onvolmaaktheid of een gebrek aanzien, en zij kan hem misschien eenigen tijd in den weg gelegen hebben; daarom ook kunnen zijne oversten geaarzeld hebben vooraleer Gezelle in het Seminarie te aanveerden; maar, nog eens gezeid, op *onbekwaamheid* en valt er niet te denken! Dit weze aangestipt opdat die zoogezeide onbekwaamheid geene legende worde.

Het gedicht waarvan spraak was is beter gekend onder den naam van *de Mandelbeke*; het wierd geschreven

in het jaar 1848, en staat in de *Dichtoefeningen* van 1858 te lezen.

Onze aanteekeningen en moeten zeker niet allemaal even ernstig zijn? De Rousselaarsche studenten, medeleerlingen van Gezelle, weten nog te spreken van zekeren Guilielmus, een mismaakten man, die zeer jong zijnen dienst begonnen had in het klein Seminarie als knecht en met een als koster, en, in de jaren veertig, zijne gulden jubelfeest vierde. Guilielmus was geestig; hij loech geern en liet anderen lachen, zonder ooit iets kwalijk te nemen. Gezelle, de rijkbegaafde zwijger, die toch reeds als gelegenheidsdichter gekend was, dichtte in dezer voege... *aut non multo secus*:

> ‘'t Is ruim vijf-en-zestig jaren,
> uit den hemel kwam gevaren
> eene ziele wijs en vrom,
> voor een lichaam scheef en krom.
>
> Deze ziele was uw ziele,
> die van boven tot aan d'hiele
> g'heel uw corpus heeft vervuld,
> zelfs uwe allerscheefste bult...’
>
> Enz., enz.

Als wij dien jongelingsdicht aan Meester Gezelle herinnerden, loech hij hertelijk: ‘ja,’ zei hij, ‘'t was eentwat in die goeste, om leute te maken. Ik heb dat nog ievers liggen.’

Er moeten uit den tijd van Gezelle's jonkheid nog andere dichtjes overblijven die hij, om redens welke men gemakkelijk verstaat, nooit en heeft laten drukken; zouden zij in *Biekorf* niet dienen overgenomen te worden?...

Bl. 5. - *Het vervlaamschen van David's psalmen* wierd door de eerw. heeren Guido Gezelle, Victor Huys, Aloïs Van Steenkiste en een of twee anderen in het Seminarie van Brugge aangegaan; maar deze onderneming was boven de krachten van jonge beginners, en zij vonden geradig daar van af te zien.

Bl. 5. - *Priester gewijd door Zijne Hoogweerdigheid Bisschop Malou*, deed Guido Gezelle te Rousselare zijne eerste mis met zijnen collega en vriend E.H. Victor Huys, nu Pastor te Zillebeke, en, het vlaamsche land dóór, allerbest gekend om zijne zóó kunstige, zóó boeiende volksverhalen over *Bakeland en de rooversbende van 't Vrijbusch*, alsook om zijne niet min geprezene *Legenden van Sinte Franciscus van Assisië.* Wanneer de studenten aan hunne professors, de twee nieuw-gewijde priesters, hunne gelukwenschen aangeboden hadden, sprak de E.H. Huys eenige woorden van bedanking; als dan nam Meester Gezelle ook het woord en zei dat de deftige redevoering van M. Huys hem moest aanraden te zwijgen, maar dat hij, in het Engelsch, de engelsche studenten wilde bedanken: hetgene hij met herte en nadruk wist te doen.

Bl. 5. - Guido Gezelle kwam als *leeraar in 't klein Seminarie van Rousselare* in Maarte 1854. ‘Hij wierd professor van koophandel, boekhouden, rekenen en tellen, met een woord, van geldwinnen!... Zijne leerlingen waren van hem ingenomen, en ze vertelden ons, leerlingen der latijnsche scholen, wat kundige en dienstige dingen zij leerden.’ (K. Callebert, loc. cit.). Toen de E.H. Castel, den 19^{n} November 1857 pastor te Vormezeele geworden was, wierd Gezelle professor van poësis. ‘Hier was dichter Gezelle op zijne plaatse: de man van zijn peerd, zegt de Vlaming’ (ib.).

Hoe verstond Gezelle deze nieuwe bedieningen? Was hij door iedereen evenwel verstaan?... Volgens den Z.E. Heer Pastor Callebert, die toen student in *Poësis* was, vond Gezelle bij al zijne leerlingen den zelfden bijval niet, bijzonderlijk bij drie of vier van de meest begaafden. 't En is maar na de lijkplechtigheden van van Ed. Van den Bussche, te Staden (3^{n} Mei 1858), dat die gedeeltelijke tegenkanting ophield, om plaats te maken voor eene rechtzinnige en zelfs geestdriftige bebewondering. - Eenige weken later drukte de jonge professor van *Poësis* zijn eerste werk: de alomgekende

Kerkhofblommen, een ontsterfelijk meesterstuk, dat nu, met andere geschriften van den vlaamschminnenden priester, aan de leerlingen onzer collegiën ter lezing is opgeleid.

Te beginnen met het schooljaar 1859-60, hield Gezelle hem bijna uitsluitelijk bezig met de talrijke engelsche studenten van het klein Seminarie, en hij wierd professor van levende talen in de vier of vijf hoogste klassen; menige leerlingen volgden dat jaar zijne lessen van engelsch, duitsch, italiaansch, en ook van zweedsch, meen ik, of van andere noordsche talen.

Tijdens de verlofdagen van 1860 verhuisden Meester Gezelle en zijne engelsche studenten naar Brugge. Met de hulpe van Dr Jos. Algar zaliger, kwam hij hier in de Wynzakstraat, een 'engelsch collegie' openen en bestieren(1). Maar na eenige maanden had die school opgehouden, en den 16sten Oegst 1861 wierd de Eerw. Heer Gezelle, die reeds in het engelsch Seminarie professor van wijsbegeerte was, Onder-Rector van dit gesticht, dat opgericht geweest was door sir John Sutton, maar, na de dood van dezen uitstekenden christen (1872), ook welhaast ten onderen ging.

Voegen wij hier nog bij dat Gezelle, binst het schooljaar 1860-1861, eenigen tijd de lessen van Engelsche taal gaf in Sint-Lodewijk's Collegie. De gevierde meester kreeg zulk eenen bijval dat zijn leergang, die niet verplichtend was, na eenige weken schier door al de leerlingen der humaniora gevolgd wierd. De Overste van het collegie uit gebrek aan plaats en de E.H. Gezelle uit gebrek aan tijd om zijne talrijke leerlingen te bezorgen, wierden genoodzaakt den leergang tijdelijk af te schaffen.

Bl. 7. - *Rond den Heerd* is een der belangrijkste werken van den vlaamschen Meester. Dit weekblad wierd begonnen den 2^{n} December 1866, door Guido

(1) In het huis waar nu de bureelen zijn van de verzekeringsmaatschappij Delarue en Vanderstraeten.

Gezelle en James Weale, eenen Engelschman, zeer geleerden oudheidskundige, die te Brugge woonde van 1849 tot 1876. Nogtans gaf M. Weale reeds den 26^{n} Mei 1867 zijnen dienst op, en Gezelle deed voort met eenige andere schrijvers. Voor eene volle levensbeschrijving van Gezelle ware het nuttig te weten, welke opstellen van *Rond den Heerd* aan zijne penne te danken zijn. Zijne eerste medewerkers zouden die zaak moeten klaar maken.

Die eerste medewerkers staan ten deele bekend; andere schuilen onder deknamen. Maar in West-Vlaanderen, weet iedereen dat de EE. Heeren Callebert, Duclos, Rembry, Slosse en andere voor de vijf eerste jaren van *Rond den Heerd* bijdragen geschreven hebben(1).

Onder de eerste opstellers dienen er twee in het bijzonder genoemd te zijn: Baron Joseph van Caloen, nu Pater Benedictijn en Abt van het klooster van Olinda in Brazilië, en Baron Jan Bethune, tegenwoordig lid der Bestendige Afveerdiging van West-Vlaanderen. In de jaren zestig waren de jonge edellieden weinig in het vlaamsch geoefend: Gezelle had eene bijzondere manier om deze twee jongelingen niet alleen hun vlaamsch beter te doen leeren, maar ook om hun gewrochten te vragen die aan deze jonge liefhebbers van oudheid en kunst ter eere strekken.

Die later het leven van Gezelle zal schrijven, zal in vermeld weekblad nog het eene en het andere kunnen opzandten, bij voorbeeld nopens het stichten der 'Bibliotheken van *Rond den Heerd.*' Onder dien naam stond niet alleen de boekenzaal bij Sinte Walburgakerk bekend, waar Gezelle alle slag van goede werken verzamelde en aan de treffelijke lieden te lezen gaf; maar ook eene reeks boeken, meest uit *Rond den Heerd* getrokken, en afzonderlijk gedrukt om overal verspreid te wezen en

(1) Noemen wij ook nog de Heeren Dr E.V.O., Dr K. de Gh., van de Meulebroucke, Van den Hauweelschen (de Somviele), Mgr. Cam. Maes, bisschop van Covington; de Eerw. Heeren kan. Mussely (Engeland), Pieter De Smedt (America), H. Verriest, H. De Badts, C. De Ceuninck, P. Baes, B. Van Dale, Pater Stanislaus, discals (Gust. Emsens), enz.

heilzame lezingen te verschaffen. Hier volgen de namen van eenige dezer verdienstige werken:

Jan Onraedt door den E.H. Karel Callebert.
Paul en Isabella, door den zelfden.
Veurne's beschermheiligen door den E.H. Adolf Duclos.
Tillo de Saks, door den zelfden.
De vier kruisreliquien, door Baron Josef van Caloen[(1)].
De Doolaards in Egypten, door Guido Gezelle.
Van den kleenen hertog, door den zelfden.
Het pelgrimsboekske van Adinkerke, door den E.H. Leopold Slosse[(2)].

Al die werken - en andere die wij vergeten hebben - zijn uit de eerste jaren van *Rond den Heerd* getrokken en bewijzen den iever waarmede Gezelle zijn weekblad ondernomen had en bestierde.

Iets dat bijzondere aandacht verdient is de goedkeuring, die Gezelle en de andere opstellers van *Rond den Heerd* in 1870 te beurt viel. Hun werk bestond sedert meer dan vijf jaar en het kon met volle kennis beoordeeld worden. De volgende brief kwam alle vlaamschminnende lezers verheugen. Hij staat in *Rond den Heerd* gedrukt, zesde jaar, n^{r} 3, 10sten December 1870.

‘Aan de Heeren schrijvers van het weekblad *Rond den Heerd.*
Mijnheeren,
Bij uwen brief van eersten dezer, noodigt gij mij uit om mijn gevoelen en mijne aanmerkingen over uw blad UEd. mede te deelen.
Zeer geern aan uw verzoek volkomende, heb ik de eer UEd. te bekennen dat *Rond den Heerd*, waarvan ik inschrijver en standvastige lezer ben, mij meer en meer bevalt, naarmate gij in 't schrijven voortgaat.

(1) 't Is bij misslag dat de Heer Frans De Potter, bl. 668 der *Vlaamsche Bibliographie*, dit werk aan den Z.E. Heer Ad. Duclos toeschrijft.
(2) Dezelfde misslag wordt begaan, bl. 672, voor dit boeksken, waarvan de schrijver, Eerw. Heer L. Slosse, nu als pastor staat te Rumbeke.

> De keus uwer artikelen is zeer goed, en de stoffen die gij verhandelt hoogst voordeelig. Laat mij toe, Mijnheeren, UEd. hier inzonderheid te bedanken over 't geen gij gedaan hebt, en, zoo ik verhoop, zult blijven doen om de christelijke en vlaamsche oudheden te leeren kennen en eerbiedigen. Bovendien schijnt mij de schrijftrant van *Rond den Heerd* onverbeterlijk: statig en zuiver, en, ter zelfder tijde, eenvoudig en vatbaar voor iedereen.
>
> Gaat dus voort, Mijnheeren, en weest verzekerd van mijne volle goedkeuring en van mijne vurigste wenschen om uw verdienstelijk blad meer en meer te zien toenemen en overal in mijn Bisdom te verspreiden.
>
> Aanveerdt, Mijnheeren, met mijnen hertelijken zegen, over uwe personen en pogingen, de verzekering mijner rechtzinnige genegenheid.
> † JOANNES-JOSEPHUS, Bisschop van Brugge.
> Brugge, feestdag van den H. Franciscus-Xaverius, 1870.'

In 1870 wierd Gezelle ziek; krachteloos en uitgeput ontving hij binst deze beproeving *daaglijks* (wij steunen op dat woord) het bezoek van Monsignor Wemaer, alsdan vicaris-generaal. Deze groothertige en minzame kanonik is altijd voor Gezelle een bijzondere vriend en een edelmoedige beschermer gebleven, gelijk hij ten anderen, als ware Mecaenas voor de Bruggelingen, menige jonge kunstenaars en studenten hielp en aanmoedigde, ja zelfs, waar het nood deed, door milde aalmoesen ondersteunde. Bekommerd met *Rond den Heerd*, deelde Gezelle aan den grooten Vicaarheer zijne vrees mede nopens de toekomst: hij had weinig hulpe, en zijn tijdschrift zou noodzaaklijk moeten vallen! Mgr. Wemaer vroeg wie, buiten zijne gewone medewerkers, dezen waren waarop hij meest rekenen mocht. Gezelle noemde de EE. HH. Ernest Rembry, onder-secretaris van het bisdom, Karel Callebert, onderpastor te Coukelaere en Leopold Slosse, onderpastor op Sinte-Kruis. 's Anderendaags na dit

gesprek, den 21sten Juli 1870, kregen deze drie heeren, van wege Mgr. Wemaer, het verzoek om, zoo veel het mogelijk was, Gezelle bij te staan en alzoo *Rond den Heerd* in het leven te houden.

Mgr. Wemaer bewees ook door andere middels zijne genegenheid aan Guido Gezelle, en was voor den vlaamschminnenden priester een beste steun, in allerhande omstandigheden.

Het volgende jaar, binst eene andere ziekte van Gezelle, bezorgde de Eerw. Heer Ad. Duclos *Rond den Heerd*, te beginnen met de aflevering die verschenen is den 18sten Februari 1871 (no 13 van het 6e jaar); doch Gezelle bleef schrijven, volgens de omstandigheden en zooveel hij kon, tot op het einde van het zesde jaar. Dat staat zeer eigenaardig geboekt in de 53ste aflevering van *Rond den Heerd*, die uitkwam den zondag 25sten November 1871. Men leze daar (op bl. 424) hoe Gezelle zijn laatste woord richt tot zijne lezers. De hoofding van den opstel is het woordeken WT of *uut:* ‘'*t Is uitgetuit*, placht vader zaliger te zeggen, als hij ievers mêe veerdig of klaar was, en hij liet mij ondertusschen in 't onbescheed of zijne spreuke zeggen wilde, uitgetuit met den tuithoorn, of uitgetuit met den drinkhoorn. Eens of anders, de spreuke bestaat en dient voor openinge aan dezen mijnen laatsten artikel in *Rond den Heerd* zijn zesde jaar.....’

Sedert dien, heeft de Eerw. Heer Duclos *Rond den Heerd* bestierd en geschreven, - met een aantal medewerkers. Eenigen tijd zijn deze en andere vlaamsche liefhebbers vereenigd geweest in de *Gilde van Sinte Luitgaarde*, die Guido Gezelle, over vier jaar, wilde tot een nieuw leven roepen. Waarom zijn deze pogingen vruchteloos gebleven?... Ondertusschen is *Rond den Heerd* ook, als weekblad, verdwenen den 28n November 1889, - tenzij nochtans dat er, voor de aanhouders, en ten koste van tien frank, een 25ste jaargang gedrukt wordt waarvan tot nu toe 288 bladzijden verschenen zijn. Wanneer zal dat lang en kostelijk jubeljaar eindigen en volledig zijn?...

Bl. 7. - *In zijne eenvoudige*, *ja schier arme werkkamer* van het huis dat hij langs den Verwersdijk bewoonde, ontving de Eerw. Heer Gezelle geern het bezoek der heeren Seminaristen. Velen onder hen waren ingeschreven op *Rond den Heerd*; zij waren bijzonder welgekomen wanneer zij vondsten wegens oudheid of taal medebrachten.

Bl. 11. - Nopens het *voorouderlijk vlaamsch* dat Gezelle in de letterkunde heeft doen herleven, enz., lezen wij in '*Ons Leven*'. (Vrijdag 8^{n} December 1899) het volgende, met het handteeken van Hoogleeraar Alberdingk Thijm:

> 'Onmetelijken dienst heeft Gezelle aan de ontwikkeling en verspreiding der natuurlijke taal bewezen. Doch dat die verdienste algemeen genoeg naar waarde geschat is, zal niemand beweren. Hij heeft zoo min loon naar werken ontvangen als de zendeling, welke in een heidensch land voor het christendom arbeidt, andere voldoening vindt, dan die het uitzicht op eeuwig loon hem voorspiegelt. Gezelle predikte als 't ware, jaren lang, *in partibus infidelium.*
>
> Het moge naar wereldlijke begrippen een slechte troost, maar van een hooger standpunt voldoening genoeg wezen, dat aan Gezelle geen grooter deel van erkentelijkheid is te beurt gevallen, dan aan J.-F. Willems, wiens nagedachtenis ons eene halve eeuw van zwoegen en zorgen, van strijd en lijden voor den geest roept, welke voorzeker hem niet vergoed is door hetgeen sedert zijnen dood in 1846 tot op heden, voor nationale volksbelangen door 't onderwijs en de algemeene verpleging der volkstaal is gedaan.
>
> De floersen, die te Brugge het licht der lantaarns bij de begrafenis van Guido Gezelle bedekten, schenen ons minder nog teekenen van rouw, dan wel zinnebeelden van hetgeen een groot deel des lands verricht heeft met het licht dat zich over geheel vlaamsch België verspreiden wilde, uit hart en hoofd van Willems en Gezelle; want nog heden is dat licht voor velen, zeer velen, omfloersd, onvruchtbaar.

> Blonken ze beiden door taalkennis en vaderlandsliefde, bij Gezelle valt nog de oorspronkelijkheid der dichtergave en de wederopbeuring der historische volksuiting op spraakgebied te schatten. Gezelle was om zoo te zeggen een modernist in den edelsten zin des woords, nevens den meer classischen Willems.
>
> Hij bestreed alle conventioneele valschheid in de kunst, alle valschheid in de taal, die niet op historische gegevens, niet op de natuur des volks berustte; hij deed de Westvlaamsche gewestspraak herleven en spiegelde in zijne gedichten het volksgenie af, aldus verzet aanteekenende tegen hetgeen men *Renaissance* pleegt te noemen, en niets anders is dan een fraai, verbloemde moord van volksgebruiken en volksoverlevering, eene misdaad langzaam en voortdurend gepleegd op den christenzin der natie. Hadde Gezelle zich geene andere verdienste verworven dan deze, dan zou hij reeds recht hebben op al onze dankbaarheid.'

Bl. 12. - *De omstandigheidsgedichten* van Guido Gezelle zijn ontelbaar. Vele zijn gedrukt en in zijne reeds uitgegevene werken verzameld. Maar hoe menige andere zijn hier of daar verstrooid, vergeten of verloren! Dat de vrienden van vlaamsche letterkunde aan het zoeken gaan en verzamelen wat zij vinden! *Biekorf* zal dankbaar zulke mededeelingen ontvangen en drukken, in afwachting dat de bijeenvergaderde stukken in eene algemeene uitgave van Gezelle's werken voor goed bewaard blijven.

Wij kennen eene reeks dichtjes in oud vlaamsch, die, 't was zijne meening, onder de handschriften van den overledene niet en bestaan: zij geven uitleg over de muurschilderijen en het gebeeldhouwd werk van het kasteel van Mevrouw de Baronnes van Caloen-de Gourcy, te Lophem. De dichter zingt er sommige gebeurtenissen uit het leven van Robrecht den Vries, van zaligen Karel den Goede en van den Heiligen Carolus Borromeus; verders ook het beleg van Jerusalem door de Kruisvaarders, en eindelijk het eene of het andere over het grafelijk slot van Winendale. Een deel dezer verzen wierden gedicht te Lophem

zelve, in het bijzijn van den kunstschilder Martin, van Keulen, terwijl Gezelle, te midden van spelende kinders en door alle slag van stoornis omringd, in eenen hoek zat om zijn handschrift te veranderen, te verbeteren en te voleindigen!

Wie weet er van andere omstandigheden waar Gezelle, ook onverwachts en om dienst te bewijzen, andere dichten op staanden voet geschreven heeft?...

Bl. 13. - Over de velerlei stoffen die Gezelle in zijne gedichten verhandelt, schrijft hoogleeraar L. Scharpé in dezer voege (*Ons Leven*, zelfde aflevering):

> ‘Lees alles wat in deze eeuw onze letterkunde, aan kunstenaarswerk, heeft opgeleverd. Gezelle schiep er dat het overtreft. Menig stukje, ja, dat opgenomen werd in zijn *Dichtoefeningen*, zijn *Kerkhofblommen*, zijn *Gedichten*, *gezangen en gebeden*, zijn *Kleengedichten*, zijn *Liederen*, *eerdichten et reliqua*, zijn *Tijdkrans*, ja, zelfs hier en daar nog wel een in zijn *Rijmsnoer om en om het jaar*, is geen meesterwerk en valt zwak.
>
> Doch, schonk ons een ander onder al onze dichters, iets dat de ziel dieper aangrijpt en roert dan die weinige bladzijden proza met verzen doorschoten, waarmede *Kerkhofblommen* aanvangt, en waarvan ons de dagteekening meer dan veertig jaar achteruit voert?... Werd de dood ooit bezongen in meer verheven klanken dan in zoo menig dier nederige *Zielgedichtjes*, bestemd om ouders en vrienden troost in te spreken, om als 't ware in een gebed de nagedachtenis van een betreurden afgestorvene te herdenken?... Wie bezong met meer gloed, met meer innigheid van gevoel zijn geboorteland, wie met hooger vlucht de heerlijkheid van zijn godsdienst, of met meer rijkdom, meer verscheidenheid, grooter kunst, Vlaanderen's natuur? En, laat het onmiddellijk ons erbij voegen: welken dichter was het ooit beschoren zóó, zóó als Gezelle, door zijn werk genot te wekken en bewondering af te dwingen in 't hart van een heelen stam, en goed te stichten, en troost in te spreken, en deugd te leeren, zóó, zooals hij, door zijn schrifter, door zijn voorbeeld?’

Bl. 15. - Tijdens *de cholera* die, in 1866, aan zooveel Bruggelingen het leven kostte, was Gezelle dag en nacht op de been. Zijne zuster, nu zuster Colomba, in het klooster van Passchendale, woonde bij hem op den Verwersdijk; den dag der begraving vertelde zij ons het volgende: ‘Ja, Guido ging de arme menschen, langs de *Coupure*, alle dagen bezoeken en troosten(1). Hij vertrok en keerde weêr op alle uren van dag en nacht. Ik weet nog dat hij veel aalmoesen kreeg bij de rijken, en dat hij veel soepe en ook ander eten deed koken in de school der zusters, voor de arme kinders. Onder andere is hij eens, 's nachts ten twaalven, t' huis gekomen, met 'nen ellendigen man die langs de straten doolde en ziek was. Die mensch loopt daar verlaten; hij heeft zeker de cholera, en wij moeten hem seffens bezorgen, zoo sprak hij. Ik ging den doctor Van Biervliet halen, en wij deden wat mogelijk was. Gelukkiglijk was die schamele man 's morgens beter; ware het anders gegaan, wij hadden de cholera in huis! - Op eenen anderen keer kwam Guido 's morgens ten vieren t' huis, met twee jongens van rond de 8 en 10 jaren. Hij kwam mij opkloppen: Haast u, zei hij; 'k ben hier met twee weezen, die noch vader noch moeder meer hebben, en nu langs de straten tjolen. Zij hebben honger en zijn versteven van de koude: ontsteek de stove, en geef hun warme koffie en boterhammen.’

De Bruggelingen die van de jaren zestig nog weten te spreken, getuigen dat de geestelijkheid van al onze stadsparochiën met eene ware zelfsopoffering de cholorazieken bezocht en bezorgde. Toch, zonder iemand te kort te doen, zeggen de armmeesters van dien tijd, dat Gezelle onder alle andere priesters uitmuntte en meermalen den naam van held verdiend heeft. Daarom ook wierd hij aan het staatsbestuur aanbevolen om een eerekruis te bekomen: maar in dien tijd waren er voor katholieken, veel min voor priesters, geene belooningen te verwachten.

Het bovenstaande was reeds gedrukt toen de weled.

(1) Langs de *Coupure* ligt *het Hoogstuk*, waarvan de naam in de Lijkrede voorkomt.

Heer advocaat Coppieters T'Wallant, een der armmeesters van 1866, *Biekorf* door het zenden der volgende regelen vereerd heeft:

> ‘Tijdens de cholera van 1866, was M.G. Gezelle Onderpastor op St. Walburga parochie, te Brugge, en, als dusdanige, gelast met eene der wijken waer de ziekte allerhevigst woedde - die gene van het Hoogstuk.
>
> Niet alleen kweet hij zich op voorbeeldige wijs van zijne zending als priester, maar verleende hij overal lichamelijke zorgen en stoffelijke hulp.
>
> Onder dit dubbele opzicht werd hij zoo hoog door de armen geschat dat ook dezen van de aanpalende wijk (Hooistraat en Ganzestraat) dagelijks tot hem hunne toevlucht namen, zoo dat hij weldra gansch zijnen tijd overbracht in het uitgestrekt en zwaarbevolkte deel der stad, gelegen tusschen de Ganzestraat en de Predikheeren-Rei en dat men aldaar geen stap kon doen zonder uit alle monden te hooren: *Onderpastor Gezelle is nievers van benauwd!*’

Bl. 15. - *Milde aalmoesen.* Gezelle was een van die priesters die, altijd arm blijvende, toch altijd de armen weten te helpen. Maar hoe dikwijls en was het niet met zijn laatste geldstuk! Te Kortrijk, wanneer arme lieden bij hem hunnen nood gingen klagen, kregen zij het eerste en dikwijls het eenigste geld dat hij in zijn huis bezat. De welhebbende familiën die hem kenden, vroegen hem ondertusschen van misse te willen lezen en gaven hem doorgaans eene aalmoes van vijf frank; doch het was zeker dat de eerste behoeftige, man of vrouw, die hem iets vroeg, met het vijffrankstuk wegging. Ik weet van eenen ooggetuige het volgende, dat in 1881 of in 1882 gebeurd is: Gezelle was alleen t'huis, met eenen onderpastor uit de omstreken van Kortrijk. Men belde en Gezelle zelve deed open: hij stond voor eene arme vrouw die hem eene caritate vroeg. ‘'t Is jammer, vrouwe,’ zei hij, ‘maar mijne beurze is ijdel.’ - ‘Om de liefde Gods,’ antwoordde de sloore, ‘mijn man is oud en zieklijk, en wij hebben niets te eten!’ - ‘Ja, 't is ongelukkig

genoeg, maar niet en heeft niet en geeft.' - 'Och, Mijnheere, als 't u belieft, en spreekt toch alzoo niet, en troost ons! Gij zegt dat zeker om mij kwijt te zijn.' - 't Was hard om hooren voor eenen rechtschapen en milddadigen priester gelijk Gezelle. Op dien oogenblik vielen zijne oogen op eenen regenscherm, die daar in eenen hoek stond; hij greep hem vast: 'ziet,' zeide hij, 'dit is 'nen zijden parapluie, dien ik van rijke menschen ontvangen heb; hij heeft boven de 20 frank gekost: verkoop hem voor al wat ge kunt krijgen.'

Die trekken verhaal ik in hunne eenvoudigheid gelijk ik ze gehoord heb. Zij schilderen den goedwilligen man af in levende lijve, *in simplicitate cordis.* Maar hoe menschlievend, hoe heldhaftig was hij die - hij meende het ten minste - de cholera in zijn huis bracht en ontelbare malen zijnen laatsten penning ten beste gaf uit liefde Gods!

Gezelle gaf dus mildelijk zijn geld... wanneer hij er had, en hij deed alzoo menige goede werken, uit ware edelmoedigheid. Ten opzichte van zijne vrienden en zelfs van menschen die hij schaars kende, wist hij ook zijne genegenheid te toonen: bij voorbeeld, hij was een bijzondere liefhebber van oudheden en kunstwerken; men kon hem nooit aangenamer zijn dan met hem voorwerpen van dien aard te bezorgen. Maar kwam er een vriend die zijne bewondering uitdrukte en voor het eene of het andere genegen scheen: 'zoudt gij daarmede gediend zijn?' zei Gezelle... en alzoo gaf hij schier alles weg, niet uit onverschilligheid, maar om het genot en de verdienste te hebben van anderen gelukkig te maken.

Bl. 15. - Over de wijze op welke Gezelle zijne plichten van priester en onderpastor op Sinte-Walburga vervulde, geven wij nog het volgende uittreksel van eenen opstel dien wij aan de bevoegde pen van den Heer K. de Flou, lid der Vlaamsche Taalkamer, te danken hebben. (Zie *De Kunst*, derde jaar, bl. 177 en volgende.) 't Is eene bewonderaarster van Gezelle die antwoordt 'op de haar gezonden mare van afsterven.'

‘Zeker,’ zoo schrijft zij, ‘moest die bedroevende tijding ons hart met weemoed vervullen. Ach, dat Guido Gezelle, de groote dichter en taalkenner, er nu niet meer is! En - macht der indrukken op jeugdige gemoederen - eene der eigenaardigste en lieflijkste herinneringen onzer kinderjaren daagt nu weêr voor onzen geest. Wij leeren voor onze eerste communie en gaan des zondags in de groote, stille Ste-Walburgakerk, naar de ‘kapelle’ waarover een nog jonge priester het toezicht houdt. Zoo ooit een herder de ziel der kudde was, dan was *hij* dat wel. Heel de kinderschaar kende en minde hem, niet als ‘de heer onderpastor,’ dien men duchten zal, maar als een vriend naar wien men opkijkt met liefde en vertrouwen, als naar eenen ouderen broeder. Och, wat deed hij ook al niet voor ons! Van hem kregen wij printjes, ‘sanctjes’, zooals wij er elders geene zagen; hij deelde ons losse bladjes uit, met dichtjes op, zoo kinderlijk lief; in zijn huis had hij eene bibliotheek ingericht, waar zij, die goed lezen konden, na de ‘leering’ een boek mochten halen om mede te nemen naar huis. En steeds was hij daar om in te lichten, aan te moedigen, de kinderlijke vragen op bevattelijke wijze te beantwoorden. En wij! wij vermoedden niet dat een geleerde, die later een groot geleerde zou worden, zijnen kostelijken tijd aan ons verbeuzelde... Doch, was dat wel tijdverlies? Kenmerken die liefde en die zorgen, die tot in het uiterste gedreven werden voor de hem toevertrouwde kinderen, niet juist den priester als edel mensch, edel in zijnen eenvoud en verregaande nauwgezetheid zijner plichten?... Wat wij echter met ons fijn kindergevoel wel vermoedden, was: dat hij *niets* deed als een ander priester, en dat alles van hem beter en keuriger was; dat hij het merk van den kunstenaar prentte op zijn eenvoudig werk van kinderleeraar. Zijne sermoenen waren pereltjes: in zuivere taal, zonder bombast of gedonder, zeer dikwijls opgehelderd door lieflijke vertellingen, roerden zij in hooge mate en moesten zij zeker treffen en tot nadenken brengen. Kort, het waren toch zoo door en door ‘menschelijke’ sermoenen.

‘Hoeft het dan gezegd, dat 's mans vertrek uit Brugge

aldaar door velen zeer lang werd betreurd? Ook zullen velen, die hem naderhand niet mochten leeren kennen als man van groot talent, toch van harte instemmen met de hulde hem nu door zijne waardeerende stadgenooten en vrienden toegebracht, om den wil van den goeden mensch, dien zij wel kennen. Voor hen echter, die weten welken schat Gezelle nalaat op letter- en taalkundig gebied, is het een heilige plicht ook *dat* eens te herdenken...'

Bl. 15. - Guido Gezelle heeft te Kortrijk eenen langen tijd overbracht; geven wij daarover het woord aan eenen ooggetuige zijner werken. Den woensdag 6^{n} December, in zijne welsprekende redevoering ten stadhuize van Kortrijk, zei de Eerw. Heer Bruloot, onderpastor op O.L. Vrouw, het volgende, in de tegenwoordigheid der familie en vrienden van Gezelle, die den nadienst van den overledene gingen bijwonen:

'Wij staan hier ten stadhuize van Kortrijk, in dat gemeentegebouw waar zijn woord zoo gemoedelijk, zoo eigenaardig, zoo geestig weêrklonk, toen heer Burgemeester Reynaert hem vroeg een woord te zeggen, bij 't uitdeelen van prijzen en belooningen aan de arme huisgezinnen, die uitgemunt hadden in order, schik en netheid... Wij spreken te Kortrijk, waar Meester Gezelle, als priester, bij de dertig jaren werkzaam was en zoo bedrijvig; te Kortrijk, waar geene familie schier geen dichtje gelezen of geen woord gesmaakt en heeft van hem, bij eerste communie- of rouwplechtigheden...; te Kortrijk, waar Mijnheer Gezelle, omstraald met den eereglans van geleerdheid en dichterlijkheid, nog meer gekroond is door het volk met dat edel sieraad van den eenvoudigsten, den vreedzaamsten en bedienstigsten van alle priesters.

Hij die geen rijmreke geschreven, geen lied gedicht, geen zang geheven en heeft, waarin de stempel niet en prent van godsdienstig gevoel en verheffende gedachten; hij was in den dagelijkschen handel en wandel zoo goed, zoo zielezorgend, zoo heilig, eenvoudig en liefdadig... Was hij vriend van rijkbegoede en hooggestande familiën,

waar zijn wijze raad altijd gretig aanhoord en zoo betrouwend gevolgd wierd: dat en belette Mijnheer Gezelle niet, aan elk en al zijn vriendelijken groet, zijn vlaamschen goên dag te junnen, trooster te zijn van zedelijke ellenden en stoffelijke kwalen... Ah! waar' het ons gegeven hier het woord te mogen verleenen aan anderen en velen die dát van bij gekend en gezien en ondervonden hebben! Zij zouden spreken, die arme menschen aan wien hij onberekend zijn eigen noodige weggaf: zoo milde en medelijdend... Zij zouden spreken die behoeftige vrouwen, die moesten verboden zijn van rond den noene bij hem te bellen, uit vreeze dat Mijnheer Gezelle zijn zelven zou vergeten, en 't geen hij zelve nuttigen moeste, aan anderen overzetten... Zij zouden spreken, die verdoolden en verdwaalden voor wie geen hope meer en lichtte, noch geen verzoening meer te verwachten stond: Meester Gezelle baande den weg, stak moed en hoop in 't herte en zei zegen en zaligheid.

Zij zouden kunnen spreken, die meisjes van de spinnerij, over hunnen onvergeten bestierder en leidsman, die 's zondags-avonds bij en tusschen hen was, 25 jaren lang, met 't goede woord, met den opbeurenden raad en 't vaderlijk vermaan...'

***

Er zouden zekerlijk nog menige aanteekeningen dienen aangestipt te worden. Wij laten dat werk aan anderen over, ten volle overtuigd dat de minste bijzonderheden over onzen wonderen dichter verdienen gekend te wezen. Eene kunstige pen zal wel eens alles ten nutte brengen en ons een volledig leven bezorgen van den onvergetelijken priester, dien het Vlaamsche land nog langen tijd zal beweenen.

Bijblad van ‘Biekorf’ in Wintermaand, 't jaar 1899

Guido Gezelle; begraving en lijkplechtigheden

DE lijkdienst van den stichter van *Biekorf* is prachtig geweest, en was eene treffende hulde van Brugge en van geheel Vlaanderen ter eere van den onsterfelijken dichter.

Het droevig nieuws van zijne dood was in korten tijd, alom verspreid geworden: de rouwgevoelens in de geboortestad van Gezelle waren in het herte en op de lippen van alle Bruggelingen; en den Dijnsdag, 28sten van Slachtmaand, kon men reeds, in de fransche zoowel als in de vlaamsche dagbladen, uitgebreide bijdragen lezen, met den welgemeenden lof van den ootmoedigste der priesters. Den zelfden dag, las men 's morgens, te Brugge, op de muren der kerken en bidplaatsen, het volgende bericht:

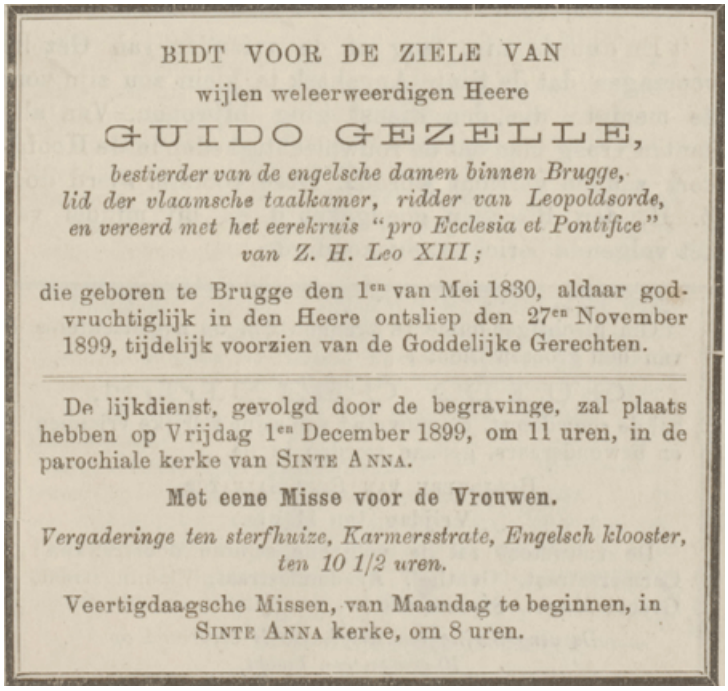

BIDT VOOR DE ZIELE VAN
wijlen weleerweerdigen Heere
GUIDO GEZELLE,
bestierder van de engelsche damen binnen Brugge,
lid der vlaamsche taalkamer, ridder van Leopoldsorde,
en vereerd met het eerekruis “pro Ecclesia et Pontifice”
van Z. H. Leo XIII;
die geboren te Brugge den 1en van Mei 1830, aldaar godvruchtiglijk in den Heere ontsliep den 27en November 1899, tijdelijk voorzien van de Goddelijke Gerechten.

De lijkdienst, gevolgd door de begravinge, zal plaats hebben op Vrijdag 1en December 1899, om 11 uren, in de parochiale kerke van SINTE ANNA.

Met eene Misse voor de Vrouwen.

Vergaderinge ten sterfhuize, Karmersstrate, Engelsch klooster, ten 10 1/2 uren.

Veertigdaagsche Missen, van Maandag te beginnen, in SINTE ANNA kerke, om 8 uren.

BIDT VOOR DE ZIELE VAN
wijlen weleerweerdigen Heere
GUIDO GEZELLE,
bestierder van de engelsche damen binnen Brugge, *lid der vlaamsche taalkamer*, *ridder van Leopoldsorde*, *en vereerd met het eerekruis ‘pro Ecclesia et Pontifice’ van Z.H. Leo XIII;*
die geboren te Brugge den 1en van Mei 1830, aldaar godvruchtiglijk in den Heere ontsliep den 27en November 1899, tijdelijk voorzien van de Goddelijke Gerechten.
De lijkdienst, gevolgd door de begravinge, zal plaats hebben op Vrijdag 1en December 1899, om 11 uren, in de parochiale kerke van SINTE ANNA.

Met eene Misse voor de Vrouwen.

Vergaderinge ten sterfhuize, *Karmersstrate*, *Engelsch klooster*, *ten 10 1/2 uren.*
Veertigdaagsche Missen, van Maandag te beginnen, in SINTE ANNA kerke, om 8 uren.

Het is ongehoord hoe het brugsche volk in het afsterven van zijnen stadsgenoot deel nam. Geleerden en ongeleerden spraken den lof uit van den *Koning der vlaamsche dichters.* Geen wonder dat de stedelijke Overheid, door den volgenden oproep, de inwoners tot het bijwonen van den lijkdienst uitnoodigde:

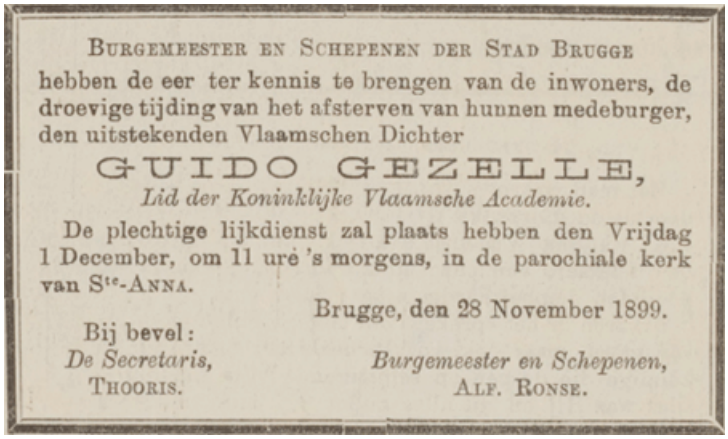

BURGEMEESTER EN SCHEPENEN DER STAD BRUGGE
hebben de eer ter kennis te brengen van de inwoners, de droevige tijding van het afsterven van hunnen medeburger, den uitstekenden Vlaamschen Dichter
GUIDO GEZELLE,
Lid der Koninklijke Vlaamsche Academie.
De plechtige lijkdienst zal plaats hebben den Vrijdag 1 December, om 11 ure 's morgens, in de parochiale kerk van Ste-ANNA.
Brugge, den 28 November 1899.
Bij bevel:
De Secretaris,
THOORIS.
Burgemeester en Schepenen,
ALF. RONSE.

BURGEMEESTER EN SCHEPENEN DER STAD BRUGGE
hebben de eer ter kennis te brengen van de inwoners, de droevige tijding van het afsterven van hunnen medeburger, den uitstekenden Vlaamschen Dichter
GUIDO GEZELLE,
Lid der Koninklijke Vlaamsche Academie.
De plechtige lijkdienst zal plaats hebben den Vrijdag 1 December, om 11 ure 's morgens, in de parochiale kerk van Ste-ANNA.
Brugge, den 28 November 1899.
Bij bevel:
De Secretaris,
THOORIS.
Burgemeester en Schepenen,
ALF. RONSE.

't En duurde niet lang of de vrienden van Gezelle voorzagen dat de Sinte-Annakerk te klein zou zijn voor de menigte die den dienst ging bijwonen. Van alle kanten vroeg men dat de rouwplechtigheden in de Hoofdkerk zouden verricht worden. Deze voorstel wierd door Z.H. den Bisschop goedgekeurd en bij middel van het volgende bericht aangekondigd:

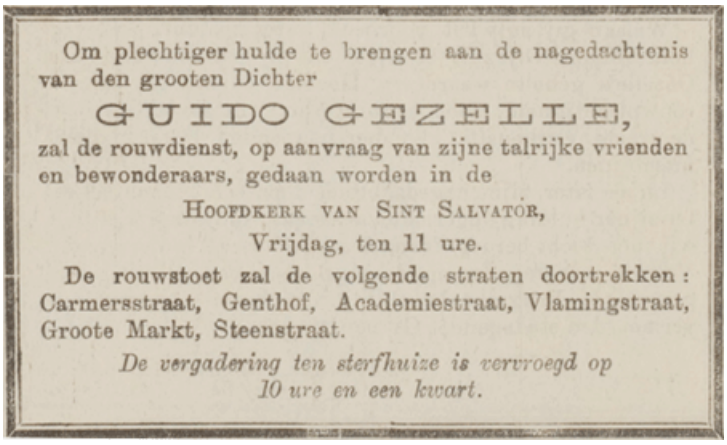

Om plechtiger hulde te brengen aan de nagedachtenis van den grooten Dichter
GUIDO GEZELLE,
zal de rouwdienst, op aanvraag van zijne talrijke vrienden en bewonderaars, gedaan worden in de
HOOFDKERK VAN SINT SALVATOR,
Vrijdag, ten 11 ure.
De rouwstoet zal de volgende straten doortrekken: Carmersstraat, Genthof, Academiestraat, Vlamingstraat, Groote Markt, Steenstraat.
De vergadering ten sterfhuize is vervroegd op 10 ure en een kwart.

Ondertusschen vergaderden de bijzonderste gilden en maatschappijen, om hunne leden tot het bijwonen der plechtige uitvaart van Gezelle aan te manen.

De volgende plakbrieven, die den dijsendag 28 November overal uithingen, en algemeen door het volk gelezen en besproken wierden, gaven meer en meer het onherstelbaar verlies te kennen dat het vlaamsche land was komen treffen:

MEDEBURGERS,

Een man waarover wij, Bruggelingen, fier waren, is ons door de dood ontrukt. GUIDO GEZELLE is gestorven.

Al wat het Vlaamsche Land telt als geleerden, als bewonderaars van onze spraak en onze letteren, schatte hoog den diepbetreurden afgestorvene.

Ervaren in het spreken van menigvuldige talen, dichter vol gloed maar ook vol kernachtige gedachten, letterkundige die de pen op schitterende wijze hanteerde: dit alles was Hij en dit alles zullen wij, zijne medeburgers, ons herrinneren op het oogenblik dat wij eene laatste hulde zullen brengen aan zijne stoffelijke overblijfsels.

Weest allen, Medeburgers, welke ook de stand weze aan denwelken gij toebehoort, tegenwoordig aan de Lijkplechtigheden van den grooten Vlaamschen Schrijver.

Het afsterven van GUIDO GEZELLE, zoo oordeelt men er over, dompelt ons Vlaamsche Belgie in de rouw en onze bestuurlijke overheid rekent het als eene plicht, officieel aanwezig te zijn in die treurige betooging van Vrijdag toekomende, omdat zij besef heeft van het verlies van een der perels onzer Brugsche Kroon.

Welaan gij zult het voorbeeld onzer bestuurlijke overheid volgen. Gij zult bewijzen dat gij mannen van Guido Gezelle's gehalte waardeert. Hoemeer luister gij aan die rouwplechtigheid, door uw bijwezen, wilt geven, hoemeer de groote verdiensten van den beweenden Dichter zullen uitschijnen.

En als later, zijne nagedachtenis door een gedenkteeken, ter zijner hulding opgericht, zal vereeuwigd worden, zullen wij met recht beroep doen, door uw talrijk opkomen van Vrijdag aanstaande, op de algemeene bewondering van gansch de Brugsche bevolking voor hunnen overledenen vermaarden stadsgenoot GUIDO GEZELLE.

DE VLAAMSCHE BROEDERBOND.

En als later, zijne nagedachtenis door een gedenkteeken, ter zijner hulding opgericht, zal vereeuwigd worden, zullen wij met recht beroep doen, door uw talrijk opkomen van Vrijdag aanstaande, op de algemeene bewondering van gansch de Brugsche bevolking voor hunnen overledenen vermaarden stadsgenoot GUIDO GEZELLE.
DE VLAAMSCHE BROEDERBOND.

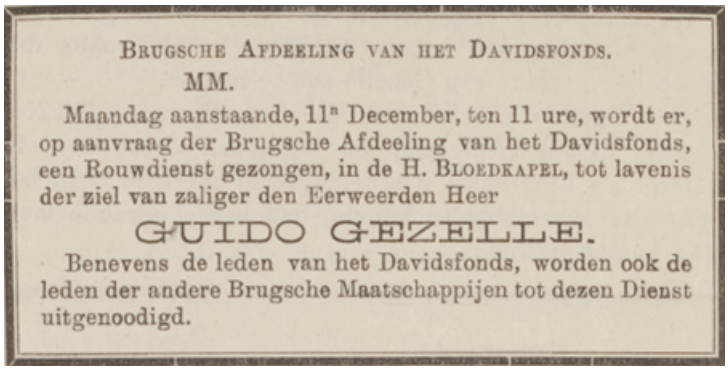

BRUGSCHE AFDEELING VAN HET DAVIDSFONDS.

MM.

Maandag aanstaande, 11ª December, ten 11 ure, wordt er, op aanvraag der Brugsche Afdeeling van het Davidsfonds, een Rouwdienst gezongen, in de H. BLOEDKAPEL, tot lavenis der ziel van zaliger den Eerweerden Heer

GUIDO GEZELLE.

Benevens de leden van het Davidsfonds, worden ook de leden der andere Brugsche Maatschappijen tot dezen Dienst uitgenoodigd.

BRUGSCHE AFDEELING VAN HET DAVIDSFONDS.
MM.

Maandag aanstaande, 11n December, ten 11 ure, wordt er, op aanvraag der Brugsche Afdeeling van het Davidsfonds, een Rouwdienst gezongen, in de H. BLOEDKAPEL, tot lavenis der ziel van zaliger den Eerweerden Heer
GUIDO GEZELLE.
Benevens de leden van het Davidsfonds, worden ook de leden der andere Brugsche Maatschappijen tot dezen Dienst uitgenoodigd.

Ondertusschen was het pijnlijk nieuws het land dóór verspreid. Maar nievers en was de rouw algemeener als te Kortrijk, waar Gezelle zes-en-twintig jaar lang de liefde, de genegenheid, de erkentenis en de bewondering van rijken en armen verworven had.

Zijne vrienden deden overal, in de Leiestad, de volgende rouwmare uitplakken:

GUIDO GEZELLE

IS OVERLEDEN.

GUIDO GEZELLE
IS OVERLEDEN.

Men verwachtte, te Brugge, dat de toeloep van volk naar de begraving, buitengewoon groot zou wezen. De Gemeenteraad had besloten er officieel deel aan te nemen, en men rekende op de aanwezigheid van veel leden der Vlaamsche Taalkamer, van de bestendige Afveerdiging van West-Vlaanderen, en van ontelbare vrienden of vlaamschminnende taalgenoten. Maar de plechtigheid zelve moest de algemeene verwachting nog grootelijks overtreffen. Wij geven het verhaal ervan volgens de dagbladen van den Zaterdag 2n in Wintermaand, bijzonderlijk volgens de *Gazette van Brugge:*

Het weer was droevig 'lijk de plechtigheid: overtrokken lucht, 'lijk de gazelanteerns die met rouwfloers omhangen waren, van aan het Engelsch klooster, t' einden de Carmersstrate, tot aan de hoofdkerke van Sint-Salvators. Het dansende licht onder de zwarte stoffe maakt altijd indruk. Aan veel gevels hing de vlagge half top; in geheel de Steenstraat waren er schier geene uitzonderingen. Overal stond het volk dicht en eerbiedig opeengedrongen zoowel in de Carmersstraat, die een volkskwartier is bij uitmuntendheid, als in de voornaamste straten.

Aan het Engelsch klooster kon men, van tien uren af, noch weg noch weêr. Overheden van alle slag en graad kwamen gedurig toe. Soldaten van het 4de linieregiment stonden daar als eerewacht. Een waar bosch van bontkleurige vlaggen, waaronder deze der studentengilden van Leuven met het muziek der *Katholieke Burgersgilde* waren er ook.

Het lijk van Gezelle rustte in de prachtige kapel van het klooster, waar de leerlingen, in 't zwarte en met het wit floers op het hoofd, eene brandende keerse in de hand, met zilveren stemmen de passende gebeden der Heilige Kerke zingende waren.

De Eerw. Heer Joseph Gezelle, pastor tot Steene, broeder van Guido zaliger, ontving met het overige der familie, het rouwbeklag der ontelbare menigte in een nabijgelegene kamer. Daar kwam onder ander het gemeentebestier, onder het geleide der heeren schepenen Ronse, de Crombrugghe en De Clercq, in officiele kleedij. Verders bemerken wij ook de Eerw. Heeren pastors van Kortrijk, te weten den Z.E. Heer Degryse, pastordeken van Sint Maartens, den Z.E. Heer Bossaert, pastor van Sint Rochus; den Z.E. Heer Deconinck, pastor van O.L.V. Noemen wij nog MM. A. Janssens, volksvertegenwoordiger van Sint Niklaas; Edw. Gailliard; de Flou; pastor H. Claeys; Frans de Potter; doctor Karel de Gheldere: allen leden der Vlaamsche Academie; Eerw. pastor Karel Callebert van Blankenberghe; Eerw. Heer Hugo Verriest; doctor Eugeen Van Oye; deze vier laatste en veel anderen oud leerlingen van Gezelle;

Julius De Geyter, van Antwerpen; Julius Lagae, beeldhouwer; de zeer Eerw. Heeren Raemdonck, deken van Aalst; Cuppens, den Limburgschen dichter; MM. Cam. Vercruysse, Baron Jos. Bethune, en verschillige andere vrienden van Gezelle uit Kortrijk. Andere namen nog zullen verder aangeteekend worden.

De heer schepen Ronse, vervangende graaf Visart de Bocarmé, uit het land afwezig om gewichtige redens, had last, van wege Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Albrecht van Belgie, in zijnen naam de deelneming van den Prins in het verlies van Vlaanderen's grooten Dichter uit te drukken. Vroeger had Prins Albrecht van Belgie Guido Gezelle ontmoet; hij had zijne werken gelezen en had de grootste bewondering voor zijn karakter en talent opgevat.

't Was een andere priester en groote vlaamsche dichter, E.H. Claeys, die aan de familie het rouwbeklag der Vlaamsche Academie overmaakte.

En voort ging de onafzienbare rij van vrienden, bekende en onbekende, beroemde mannen in letterkunde, of nederige en verdokene bewonderaars van Guido Gezelle's heerlijke gewrochten.

Rond 10 ½ ure kwam de geestelijkheid van de parochiale kerk van Sinte-Anna. Het lijk wierd belezen, buiten gebracht en van daar tot aan de hoofdkerk op de schouders gedragen van priesters, leeraars uit Sint Lodewijk's collegie en Sint Leo's gesticht.

Het lijk werd met geweervuur begroet...

Indrukwekkender stoet had men zich moeilijk kunnen inbeelden. Vorenop het muziek der *Burgersgilde*, roerende rouwmarschen spelende; dan talrijke vlaggen met floers omhangen, vergezeld van afgeveerdigingen van vlaamsche maatschappijen; vervolgens de geestelijkheid van Sinte-Anna; daarna het lijk, omringd van soldaten.

De hoeken van den pelder wierden vastgehouden door M. den schepen De Clercq, volksvertegenwoordiger, namens de stad Brugge; M. Reynaert, volksvertegenwoordiger en burgemeester van Kortrijk; M. Frans De

Potter, namens de Vlaamsche Taalkamer; M. den doctor Verriest, professor van Leuven, namens de bijzondere vrienden.

En daarna een onafzienbaar leger van vrienden van Guido Gezelle: priesters bij honderden, oude en jonge onder anderen Mgr. Bethune, aartsdiaken, E.H. Dambre, aartspriester, veel kanoniken en pastors van stad en van te lande; wereldlijken; vertegenwoordigers der burgerlijke macht; enz.

M. de Trooz, landschepen van binnenlandsche zaken, met M. Guelton, zijnen algemeenen schrijver, was de begraving komen bijwonen. Hij volgde gansch den weg van den rouwstoet. Vrijheer Ruzette, gouverneur van West-Vlaanderen, was ook in het sterfhuis met gansch de bestendige afveerdiging van den provincialen raad: MM. Van Hee, Bon Bethune, Biebuyck, Cauwe, Liebaert, Loontjens, Vercruysse en Verhaeghe, alsook M. Verougstraete, greffier der Provincie. De Vlaamsche Akademie was uiterst talrijk vertegenwoordigd; wij hebben hierboven verschillige zijder leden genoemd De gemeenteraad van Brugge was in volle getal opgekomen. Nog bemerkt in den stoet eenige afgezanten van het gemeentebestier van Kortrijk, waaronder den heer schepen Van Daele; de heeren arrondissements-commissarissen van Brugge en Kortrijk, Alberic Kervyn en Ernest Reynaert; letterkundigen, enz., enz.

Het was juiste elf ure en half als de rouwstoet in Sint Salvatorskerke binnenging. Gansch de middenbeuk was afgesloten. Het lijk wierd op een groot verhoog vóór den koor geplaatst. De koor was voorbehouden voor de geestelijkheid. Zijne Hoogweerdigheid de Bisschop was op zijnen troon, om de begraving van zijnen goeden vriend bij te wonen, alsook zijne Vicarissen de Zeer EE. HH. Rembry en Houtave, met geheel het Kapitel der Hoofdkerk.

Onmiddelijk begon de lijkdienst. Hij wierd gedaan door den E.H. Mervillie, pastor van Sinte-Anna, bijgestaan door de geestelijkheid dier parochie.

De offerande geschiedde, voor de mans alleene, op twee plaatsen te gelijk: in den koor voor de priesters; in

de middenbeuk voor de overige aanwezigen. Na de familie gingen de minister en de gouverneur de eersten ten offeren. De kerk was opgepropt met volk. Aan den autaar waar de Vrouwenmis gelezen wierd, stond men ook offrande, tot op het einde van den Dienst: immers ontelbare vrouwen van alle standen waren ook komen bidden voor den dichter, die zoo menige vlaamsche moeders over het verlies van hunne kinders had weten te troosten.

Na de heilige Misse heeft Zeer Eerweerde Heer kanonik Rommel, den predikstoel beklommen, en in eene meesterlijke lijkrede, de verdiensten van den dierbaren overledene in overzicht genomen.

Het was 1 ¼ ure als de plechtigheid in de kerke ten einde liep. Het lijk is dan opnieuw door de zelfste priesters tot aan de stadspoort gedregen geworden, voorafgegaan door de vlaggen der maatschappijen en vergezeld door een groot getal vrienden en ook door het schepencollegie van Brugge.

Op het kerkhof heeft de Eerw. Heer pastor Claeys, van Gent, namens de Vlaamsche Akademie, eene lijkrede uitgesproken en een student van Gent heeft een laatste vaarwel gezeid aan den betreurden Vlaamschen Meester, namens het katholieke jongelingschap der Hoogeschool dier stad.

Het was 2 ¼ als de begraving gedaan was.

De stoffelijke overblijfsels van Meester Gezelle rusten, voor eenigen tijd, in den grafkelder van den Heer Adolf De Wulf, in afwachting dat men een praalgraf oprichte op den grond dien de Gemeenteraad van Brugge onvergeld toegestaan heeft, uit eerbied en bewondering voor den ontsterfelijken Brugschen dichter.

***

Het ‘doodsanctje’ met den tekst op twee kanten gedrukt, dat binst den dienst uitgedeeld wierd, luidt als volgt:

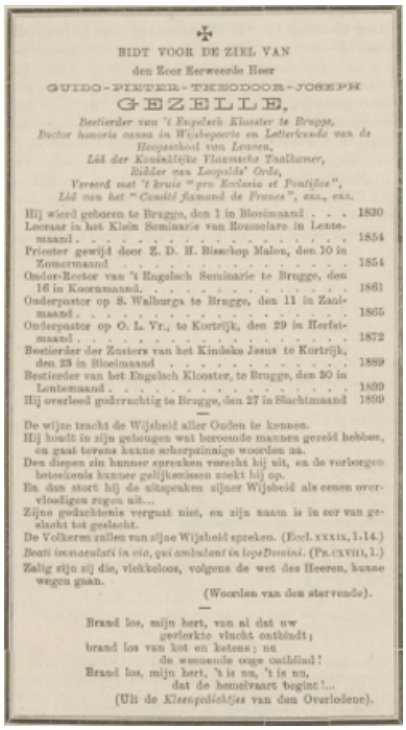

✠

BIDT VOOR DE ZIEL VAN
den Zeer Eerweerde Heer
GUIDO-PIETER-THEODOOR-JOSEPH
GEZELLE,
Bestierder van 't Engelsch Klooster te Brugge,
Doctor honoris causa in Wijsbegeerte en Letterkunde van de Hoogeschool van Leuven,
Lid der Koninklijke Vlaamsche Taalkamer,
Ridder van Leopolds' Orde,
Vereerd met 't kruis "pro Ecclesia et Pontifice",
Lid van het "Comité flamand de France", enz., enz.

Hij wierd geboren te Brugge, den 1 in Bloeimaand . . . 1830
Leeraar in het Klein Seminarie van Rousselare in Lentemaand . . . 1854
Priester gewijd door Z. D. H. Bisschop Malou, den 10 in Zomermaand . . . 1854
Onder-Rector van 't Engelsch Seminarie te Brugge, den 16 in Koornmaand . . . 1861
Onderpastor op S. Walburga te Brugge, den 11 in Zaaimaand . . . 1865
Onderpastor op O. L. Vr., te Kortrijk, den 29 in Herfstmaand . . . 1872
Bestierder der Zusters van het Kindeke Jesus te Kortrijk, den 23 in Bloeimaand . . . 1889
Bestierder van het Engelsch Klooster, te Brugge, den 30 in Lentemaand . . . 1899
Hij overleed godvruchtig te Brugge, den 27 in Slachtmaand 1899

—

De wijze tracht de Wijsheid aller Ouden te kennen.
Hij houdt in zijn gehengen wat beroemde mannen gezeid hebben, en gaat tevens hunne scherpzinnige woorden na.
Den diepen zin hunner spreuken vorscht hij uit, en de verborgen beteekenis hunner gelijkenissen zoekt hij op.
En dan stort hij de uitspraken zijner Wijsheid als eenen overvloedigen regen uit...
Zijne gedachtenis vergaat niet, en zijn naam is in eer van geslacht tot geslacht.
De Volkeren zullen van zijne Wijsheid spreken. (Eccl. XXXIX, 1.14.)
Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. (Ps. CXVIII, 1.)
Zalig zijn zij die, vlekkeloos, volgens de wet des Heeren, hunne wegen gaan.

(Woorden van den stervende).

—

Brand los, mijn hert, van al dat uw
gevlerkte vlucht ontbindt;
brand los van lot en ketens; na
de wenende oogen ontbliind!
Brand los, mijn hert, 't is nu, 't is nu,
dat de hemelvaart beginl!...

(Uit de *Kleenpoëziejes* van den Overledene).

□

BIDT VOOR DE ZIEL VAN
den Zeer Eerweerde Heer
GUIDO-PIETER-THEODOOR-JOSEPH
GEZELLE,
Bestierder van 't Engelsch Klooster te Brugge,
Doctor honoris causa in Wijsbegeerte en Letterkunde van de Hoogeschool van Leuven,
Lid der Koninklijke Vlaamsche Taalkamer,
Ridder van Leopolds' Orde,
Vereerd met 't kruis 'pro Ecclesia et Pontifice',
Lid van het 'Comité flamand de France', *enz.*, *enz.*
Hij wierd geboren te Brugge, den 1 in Bloeimaand... 1830
Leeraar in het Klein Seminarie van Rousselare in Lentemaand..... 1854
Priester gewijd door Z.D.H. Bisschop Malou, den 10 in Zomermaand..... 1854
Onder-Rector van 't Engelsch Seminarie te Brugge, den 16 in Koornmaand..... 1861
Onderpastor op S. Walburga te Brugge, den 11 in Zaaimaand..... 1865
Onderpastor op O.L. Vr., te Kortrijk, den 29 in Herfstmaand..... 1872
Bestierder der Zusters van het Kindeke Jesus te Kortrijk, den 23 in Bloeimaand..... 1889
Bestierder van het Engelsch Klooster, te Brugge, den 30 in Lentemaand..... 1899

Hij overleed godvruchtig te Brugge, den 27 in Slachtmaand 1899
De wijze tracht de Wijsheid aller Ouden te kennen.
Hij houdt in zijn geheugen wat beroemde mannen gezeid hebben, en gaat tevens hunne scherpzinnige woorden na.
Den diepen zin hunner spreuken vorscht hij uit, en de verborgen beteekenis hunner gelijkenissen zoekt hij op.
En dan stort hij de uitspraken zijner Wijsheid als eenen overvloedigen regen uit...
Zijne gedachtenis vergaat niet, en zijn naam is in eer van geslacht tot geslacht.
De Volkeren zullen van zijne Wijsheid spreken. (Eccl. XXXIX, 1-14.)
Beati immaculati in via, *qui ambulant in lege Domini.* (Ps. CXVIII, 1.)
Zalig zijn zij die, vlekkeloos, volgens de wet des Heeren, hunne wegen gaan.
(Woorden van den stervende).
Brand los, mijn hert, van al dat uw
gevlerkte vlucht ontbindt;
brand los van kot en ketens; nu
de weenende ooge ontblind!
Brand los, mijn hert, 't is nu, 't is nu,
dat de hemelvaart begint!...
(Uit de *Kleengedichtjes* van den Overledene).

Nadienst te Brugge

Den Maandag 11sten in Wintermaand deed de brugsche afdeeling van het Davidsfonds in de H. Bloedkapel, ten 11 ure, eenen dienst zingen tot lavenis der ziel van Meester Guido Gezelle. Een groot getal priesters en veel geloovigen woonden die plechtigheid bij. Hetgeen hier bijzonderlijk dient aangestipt te worden, 't is dat een brugsche priester, oude schoolmakker van Gezelle, de Z.E. Heer Lodewijk Van Haecke, eerste kapelaan van Sint-Baselis, na het Evangelie van op den Predikstoel eene Lijkrede uitsprak ter gedachtenis van den dierbaren overledene. De zeer eerweerde redenaar deed met den gloed van eenen jongen spreker aan zijne toehoorders eene deftige en zielroerende aanspraak. Hij trachtte zijnen vriend van weleer af te schetsen volgens zijne persoonlijke herinneringen, en op het einde zijner rede wist hij allerbest eenige der treffenste dichten van Gezelle aan te halen en te doen gelden. De indruk op al de aanwezigen was zeer groot; en na den dienst, waar iedereen tot einde toe gebleven is, hoorde men uit alle monden de gevoelens van bewondering voor den overledene, die men, nu dat hij gestorven is, van langs om meer leert kennen en naar weerde schatten.

Nadienst te Kortrijk

Op het einde der week binst dewelke Meester Guido Gezelle gestorven was, deden zijne Kortrijksche vrienden aan de bewoners der Leiestad, den volgenden oproep:

STADSGENOOTEN!

Toont uwe dankbare genegenheid en bewondering voor Eerw. Heer en Meester

GUIDO GEZELLE.

Kortrijk moet Hem huldigen als zijn roemrijksten gewezen stadsgenoot.

Woensdag 6en aanstaande :

Bevlagt uwe huizen in rouwfloers. — Ten 9 3/4 komen de Maatschappijen met de overheden bijeen op het Stadhuis. — Aanspraken.

Ten 10 1/2 : Choordienst in O. L. Vrouwkerke. — Lijkrede door Eerw. Heer Pastor CALLEBERT.

STADSGENOOTEN!
Toont uwe dankbare genegenheid en bewondering voor Eerw. Heer en Meester
GUIDO GEZELLE.
Kortrijk moet Hem huldigen als zijn roemrijksten gewezen stadsgenoot.
Woensdag 6en aanstaande:
Bevlagt uwe huizen in rouwfloers. - Ten 9 3/4 komen de Maatschappijen met de overheden bijeen op het Stadhuis. - Aanspraken.
Ten 10 1/2: Choordienst in O.L. Vrouwkerke. - Lijkrede door Eerw. Heer Pastor CALLEBERT.

De *Gazette van Kortrijk* drukte den 10sten van Wintermaand het volgende verslag wegens dezen nadienst:

De plechtigheid te Kortrijk was even aandoenelijk en grootsch als te Brugge.

De vergadering op het stadhuis was eene zoo als er hier zelden gezien wierd van zoo talrijke, hoogverhevene geestelijken en wereldlijken, van deftige lieden van alle standen, van een geheel volk dat bij de laatste hulde waarmeê een zijner roemrijkste kinders begroet wordt, wilt zijn.

Aan eene opnoeming van aanwezige bijzondere mannen zullen wij niet beginnen, daar zij ons te verre zou brengen: melden wij alleenlijk onze achtbare heeren Burgemeester en schepenen, in ambtelijk gewaad, en onze gemeenteraadsleden.

Onze schepenraad, had alles gedaan wat mogelijk was om op ambtelijke wijze zijn deel in de hulde bij te brengen, en hij verdient en verwerft daarom den rechtzinnigsten dank van alle vrienden en bewonderaars van Guido Gezelle, van alle Vlamingen.

Dien dank verdienen ook de zoo talrijke maatschappijen en gilden die door hunne vaandels en bestierleden vertegenwoordigd waren.

De aanwezigheid van een vijftigtal pompiers in groote kleedij, hun trommelen en klaroenen, op straat en in de kerk, heeft insgelijks aan de plechtigheid gepasten luister en leven bijgebracht.

Dank nog aan de talrijke medeburgers die hunne rouwvaandels uitgehangen hebben!...

De diepste stilzwijgendheid heerschte in de groote zaal toen Eerw. Heer Bruloot het verhoog beklom en met ontroerde stem eene lofrede uitsprak, waarvan wij het bijzonderste uittreksel in een onzer vorige bijbladen overgedrukt hebben.

Luidruchtige toejuichingen waren hier niet gepast; maar op ieders wezen las men den diepen indruk die M. Bruloot's aanspraak in de herten gemaakt had.

M. Sevens volgde M. Bruloot op, en wist ook de gemoederen te treffen met eene lofspraak die insgelijks in de *Gazette van Kortrijk* verschenen is en met veel bijval aanhoord wierd.

De plechtigheid op het stadhuis was daarmede ten einde, en stoetsgewijze trok men naar de O.L. Vrouwkerke. De kerke was prachtig in hare rouwbekleeding. 't Zwart gewaad hing wijd en statig tusschen de spitsbogens, bedekte de marmeren zuilen in 't kruise der kerke en in den choor, waar, hoog boven den autaar, in groote witte letters te lezen stond *Pie Jesu*, *dona ei requiem.* Goede Jesus geef hem de ruste! Het praalgraf was prachtig, omringd met die allerschoonste, grootsche koperen kandelaars van O.L. Vrouwkerk die brandende waskeersen droegen, waaraan kleine zwarte schilden waren gehecht met, in 't wit geschilderd, de doorstringelde voorletters GG. Hier dient ook oprechten dank gezeid te worden aan de kerkfabriek, die zoo heerlijk en zoo rijk hare liefde, hare dankbaarheid, hare bewondering voor den nederigen priester bewezen heeft.

Stoelen waren in den choor voorbehouden voor de bloedverwanten (die maar later, tegen de offerande, konden toekomen) alsook voor de overheden, de bestierleden van maatschappijen en de vrienden. Geheel de kerke was proppens vol: jong en oud, arm en rijk kwam bidden voor den geliefden Menheere Gezelle.

De plechtige misse wierd gedaan door den Z.E.H. Pastor van O.L. Vrouw, bijgestaan door den Z.E.H. Pastor Verriest van Ingoyghem en den Z.E.H. Delaere, Principaal van 't collegie van Kortrijk. Waren cantors de EE. HH. De Winter en Vandenbussche, van 't zelfde collegie. Het doxaal, samengesteld uit een dertigtal heeren, grootendeels leden van den zangkring *Amicitia*, onder het kundig geleide van hunnen bestierder M. Leopold Gillon, zong op deftige en meesterlijke wijze de misse in gregoriaanschen zang, zoo grootsch en zoo hertroerende, zoo wonderlijk schoon in zin en woorden, zoo prachtig in klanken en geluid...

Was het geen zegestoet die macht van volk die ter offerande stroomde, wat gewoelig, misschien al te gewoelig, maar met een gewoel dat men verschoonen kan omdat het gold liefde en eere aan Gezelle's gedachtenis te bewijzen!

Nooit en was dat gezien in Kortrijk; nooit, en nooit

en zullen wij het nog zien. Duizend rouwgedachtenissen wierden uitgedeeld en nog moesten de helft der aanwezigen ongeriefd de kerke verlaten...

Het ‘doodsanctje’ geeft al den eenen kant de beeltenis van G. Gezelle met het volgende opschrift:

TER ROEMRIJKE GEHEUGENISSE
van
ZEER EERWEERDEN HEER ENDE MEESTER
GUIDO GEZELLE,
doctor der Hoogeschool van Leuven,
lid der Vlaamsche Taalkamer,
vereerd met 's Konings Ridderschap en 's Panzen Huldekruis,
1 Mei 1830 - Brugge - 27 November 1890,
wonderen leermeester,
Priester naar Gods herte,
27 jaar werkzaam te Kortrijk
1872-1899.

Op de keerzijde stond het volgende:

S T E R V E N
Necessitas mori.
Ik moet allichte entwat gaan doen,
dat, dravensmoe en drillens,
och arme, ik nooit en deed, en dat
ik doen zal, willens nillens.
o Heere, staat mij bij, en leert
mij, herte en armen open,
hetgeen Gij, op uw Kruise deedt,
u nadoen en toch hopen.
Toch hopen dat, zoo Gij het graf
ontreest, ik ook, nadezen,
de dood, die Ge overwonnen hebt,
zal overwinnend wezen.
28 Sept. '96.
G.G.
Ik sterve gerust... ik heb het goed betracht in de eenvoudigheid en in de waarheid...
G.G. 22 Nov. '99.

Die offerande duurde tot op het einde der misse, dewelke gedaan zijnde, de Zeer Eerw. Heer Pastor Callebert, van Blankenberghe, den preekstoel beklom en er eene aansprake deed, welke diep de herten trof en menige tranen in de oogen deed opwellen. Dat was toch zoo eenvoudig, zoo hertelijk, zoo liefelijk gezeid; en Gezelle rees voor ons oogen op in al zijne eenvoudigheid en prachtige hoedanigheden. M. Callebert heeft de herten en de gemoederen geraakt en wij bedanken hem daarom uit den grond onzes herten(1).

Na de Lijkrede zong men de laatste gebeden voor den overledene en de menigte verliet de kerke onder den diepen indruk van die grootsche en onvergeetbare plechtigheid.

De Nadienst te Thielt.

't Is op Zondag 17sten in Wintermaand dat er te Thielt voor Guido Gezelle, van wege het *Davidsfonds* en de *d'Hulsterzonen*, eene plechtige misse gezongen wierd. In stoet trokken de gilden en bonden van aan den 'Katholieken Kring' kerkewaart. Hunne vaandels waren in den rouw en zij werden door het muziek der *Goê Vrienden* opgeleid. De Eerw. Heer C. Huys, leeraar van Rhetorica in 't collegie van Thielt, hield de Lijkrede. Onder de offerande, voerde het muziek van den Katholieken Kring eene keurige rouwmarsch uit, en treffende gedachtenissen werden uitgedeeld.

De *Gazette van Thielt* aan wie wij die bijzonderheden te danken hebben geeft in het zelfde talmerk (100) den tekst der 'zoo schoone lijk- en lofrede, welke prof. Huys over Gezelle gehouden heeft, en waar hij, in den grooten Vlaming en forschen dichter, den grootmoedigen christen en weerden priester doet uitschijnen.'

De Nadienst te Leuven.

Twee dagen na de dood van Gezelle schreven de leden der *West-Vlaamsche studentengilde* naar Brugge het volgende:

(1) De *Gazette van Kortrijk* geeft *in extenso* den tekst dezer Lijkrede.

Leuven 29 November 1899

> ‘De dood van den eerweerden Heer ende Meester Dr Gezelle heeft hier de Westvlaamsche studentenwereld in opschudding gebracht: Gezelle was immers hun man, hun dichter. Zijne werken prijken op de studietafel van menigen van hen, en nauwe banden waren het die hen met den diepbetreurden priester vereenigden. Wij vernemen dat het bestuur van de Westvlaamsche studentengilde eenen plechtigen dienst beraamt tot zielelavenis van den afgestorvene.
> Daartoe zullen de vlaamsche hoogleeraren en de vlaamsche studentenmaatschappijen uitgenoodigd worden. Een beroemde kanselredenaar zal er eene lofrede uitspreken en de verdiensten van den wonderen schrijver doen uitkomen, op grondgebied van kunst en Christen vernuft.’
> Ten gevolge van hun besluit hebben de West-Vlaamsche studenten van Leuven eenen plechtigen dienst doen zingen ter kerke der Preêkheeren, en zij hebben den Eerw. Heer Alfons Doom, leeraar van Rhetorica in 's Heiligen Lodewijks gesticht binnen Brugge, uitgenoodigd om de Lijkrede uit te spreken van den alom beroemden dichter.
>
> De plechtigheid van Leuven heeft plaats gehad op Donderdag 18sten van Nieuwjaarmaand 1900, ten 11 uren voormiddag. De Zeer eerw. Heer Hemeryck zong de Misse, en onder de aanwezigen waren er, nevens den Rector Mgr. Hebbelynck, een zeer groot getal hoogleeraars en studenten. De lofrede van den eerw. Heer Doom aanschouwde Gezelle als dichter, als vaderlander en als priester. Menige aanhalingen uit Gezelle's gedichten wierden door den redenaar met indrukwekkende stem gelezen en brachten niet weinig bij om Gezelle beter te leeren kennen, hoogachten en beminnen.

Hulde der Gemeente-besturen van Brugge en Kortrijk aan Guido Gezelle

Ziehier eerst een uittreksel uit de verslagen van den gemeenteraad der stad Brugge.

Zitting van den 4 *December* 1899:

> ‘De openbare zitting begint ten 5 ure 20 m. onder voorzitterschap van M. Visart, burgemeester.

M. *de burgemeester.* - De gemeenteraad heeft er aan gehouden zijne hulde te betoonen aan den grooten dichter Gezelle, met officieel deel te nemen aan de plechtigheden der begraving van den grooten meester.
M. Ronse heeft de tolk geweest van den raad om ons rouwbeklag aan de familie van den dierbaren overledene uit te drukken.

De schepenraad stelt thans voor bij eeuwige vergunning een stuk grond af te staan, op het stedelijk kerkhof, voor het oprichten van een grafzerk boven de stoffelijke overblijfsels van den gevierden dichter. Daarenboven zou aan eene der straten of openbare plaatsen van stad den naam van Guido Gezelle gegeven worden. Een der leden van den schepenraad heeft voorgesteld van den naam van *Guido Gezelle-laan* te geven aan de straat die de Consciencelaan met de Gulden Vlieslaan verbindt. Guido Gezelle-Laan zou daar wel passen.

Deze beide voorstellen worden door den raad aanveerd.
M. *Stock* bedankt namens de vergadering den schepenraad voor de eer die het stadsbestier aan de nagedachtenis van Guido Gezelle bewezen heeft en nog van zinne is te bewijzen. Het stadsbestier zal hier de goedkeuring hebben van al de Vlamingen, gelijk aan welke denkwijze zij mogen toebehooren (*Toejuichingen*).'
Het is eene eere voor volksambtenaars van zulke verhevene gedachten op te vatten en uit te drukken; het is eene eer ook voor al dezen die helpen om dergelijke maatregels te nemen. De vlaamschminnende Bruggelingen hebben redens om over hunnen gemeenteraad te vreden te zijn, en verschillige maatschappijen hebben er aan gehouden aan het gemeentebestuur der stad hunnen dank uit te drukken over de hulde die aan den ontsterfelijken dichter bewezen wordt.
Wij moeten hetzelfde zeggen wegens den gemeenteraad der stad Kortrijk: daar ook hebben Burgemeester en schepenen den voorstel gedaan van aan eene der straten den naam van Guido Gezelle te geven, naamlijk aan de Bleekerijstraat waar onze betreurde overledene eenigen tijd gewoond heeft.

Een gedenkteeken van Guido Gezelle, te Kortrijk.

Eenige dagen na de dood van den gevierden dichter wierd de volgende oproep gedaan aan al de inwoners van Kortrijk:

> ‘Eerweerde Heer en Meester Guido Gezelle, vorstelijk geuitvaart te Brugge en koninklijk vereerd te Kortrijk, moet, in de Leiestad waar hij 27 jaar verbleef, gegeerd en bemind van alleman, gehuldigd en in beelde blijven.
> Daarom hebben eenige vrienden van den braven priester, van den diepen taalgeleerde, van den onovertroffen vlaamschen dichter, besloten tot elk en al eenen oproep te doen om van elk zijnen penning te krijgen voor Gezelle's borstbeeld dat moet prijken te Kortrijk.
> Gelief die vrage goedwillig te aanveerden, milde te ondersteunen, en, bij vrienden en kennissen, 't ontwerp vooruit te helpen.
> Lijsten tot inschrijvingen zullen aanstonds in omloop komen.
> Wij bedanken u op voorhand en bieden u onzen vlaamschen groet.
> HET COMITEIT:
> *De Eerevoorzitters*,
> E. DE GRYSE, Deken.
> *De Ondervoorzitter*,
> AUG. REYNAERT, Burgemeester.
> *De Voorzetier*,
> A. DECONINCK, Pastor van O.L.V.
> CAMILLE VERCRUYSSE.
> *De Schrijvers*,
> C. BRULOOT, Onderpastor.
> GEORGES VANDALE, Schepen.
> *De Schatbewaarder*,
> ROMAIN ICKX.
> *De Leden*,
> Dr A. GHYOOT, Schepen.
> JOSEPH VERRIEST.
> Dr EMILE LAUWERS.
> GEORGES BEYAERT.
> Bon JOSEPH BETHUNE.
> Dr ALFONS DEPLA.
> JOSEPH CANTILLION.
> HECTOR STEYT.
> LEOPOLD GILLON.
> ALBERT DE GRYSE.
> FREDERIC D'HONT.’

De oud-medeburgers van Gezelle hebben aanstonds aan bovenstaande verzoek beantwoord, en den 17sten Januari 1900 is de alomgekende beeldhouwer Julius Lagae belast

geweest met het marmeren borstbeeld van Guido Gezelle te maken. De plechtige inhulding van dat gedenkteeken zal in de Oegstmaand van het loopende jaar plaats hebben.

De beeltenis en het praalgraf van Guido Gezelle, te Brugge.

Het berek van *Biekorf* heeft die zaak in handen genomen, en den 31sten in Wintermaand 1899 het volgende bericht, bij duizende afdruksels, naar alle vlaamschminnende Belgen gezonden:

> *Beeltenis van E.H. Guido Gezelle*, *in lichtdruk* (*Héliogravure*), *uitgegeven door het Berek van 'Biekorf'*, *onder voorzitterschap van Z.E.H. Kanonik Rommel en weledelen Heer Baron Jan-Baptiste Bethune.*

Mijnheer,

Guido Gezelle, onze edele vlaamsche dichter, is overleden! Nederige priester, die hij was, zoo 'n heeft hij in zijn leven noch naar eere gestreefd, noch roem betracht; 't is weerd dat hij roem en eerlijkheid verwerve in zijne dood, en dat de erkentelijkheid van gansch een volk, zijn volk, hem volge tot in het graf!

Om die reden heeft het berek van het tijdblad 'Biekorf', daar E.H. Gezelle hoofdopsteller van was, reeds de lijkrede en de beeltenis van den overledene laten drukken. Die beeltenis nochtans, die slechts de afdruk is van eene teekening, 'n is niet voldoende; zij is te kleene, te weinig bezorgd, bij gebrek aan tijd; en vooral zij'n geeft Gezelle niet weêr, zooals hij in de laatste jaren van zijn leven was.

Daarom laat bovengemeld berek eene nieuwe beeltenis maken, *in lichtdruk* (*héliogravure*), op eene grootte van ten minste 45 × 55 c^{m}, *de schoonste*, *bestbezorgdste en kunstrijkste*, die zal te vinden zijn, en die het beeld is van Gezelle, één jaar voor zijne dood.

De Heeren Jan Malvaux & A., van Brussel, de vermaarde, zoo niet de vermaardste der lichtdrukkers van Belgenland, zullen het werk uitvoeren, onder toezicht van Heer Joseph Casier, gemeenteraadslid van Gent, dien wij, om zijne welwillendheid, onzen vlaamschen dank verschuldigd zijn.

Het berek van Biekorf en verricht noch uitgevers-, noch drukkerszaken; het slavelijk werk, en het geloop zal gedaan worden uit eerbied en genegenheid voor zijnen hoofdopsteller; en de *winst*, eens de uitgaven gedekt zijnde, moet dienen voor het *praalgraf*, van den dichter op het kerkhof te Brugge.

Op een groot getal inteekenaars rekenen wij, en daarom zal de beeltenis te koope zijn tegen *drie* franken, in stêe van *vijf*, die de gewone inteekeningsprijs is. Voegt daarbij 0,35 fr. voor uitgave van verzenden en innig van geld, en voor een *boeksken*, *bevattende* de namen van al de *inteekenaars*, dat u met de beeltenis zal toegezonden worden.

Vlamingen, vrienden en kennissen, bewonderaars van Gezelle, een laatste woord: Gij hebt de werken van Gezelle gelezen; gij hebt hem gekend, geacht en bemind! Iedereen van u zal zijne beeltenis willen bezitten; iedereen zal vooral een steentje willen bijbrengen tot het oprichten van een praalgraf, dat den name van Gezelle moet verheerlijken!

Nu de grafsteen en weleens het standbeeld!

Namens 't Berek van Biekorf:

AD. DE WOLF, *Apotheker.*

B.W. - 1°/ Vele vrienden en kennissen zullen ongetwijfeld vergeten zijn, en bijgevolge geen inteekeningsbewijs ontvangen. Wij bidden alle vlamingen van zelve inteekenaars aan te werven of van ons het thuiswijs op te zenden van dezen hunner gemeente, bij wien een inteekeningsbewijs mogelijks zou welkom zijn.

2°/ Wij vragen aan iedereen, dat hij ons de dichtstukken van E.H. Gezelle zou opzenden, *gelijk dewelke*, zooals gelegenheidsgedichten van eerste communie, huwelijken, begrafenissen, verjaardagen en andere, die in zijn bezit zijn en, waar hier, waar daar verstrooid, nog ongeboekt, en naar alle waarschijnlijkheid voor altijd zouden verloren zijn. Zij zullen overhandigd worden aan de rechthebbenden, en dienen voor eenen nieuwen dichtbundel.

3°/ De lijkrede, met beeltenis van G. Gezelle, is voor de derde maal herdrukt, en nu met aanteekeningen over het leven van den dichter; het boeksken beslaat omtrent

50 bladzijden en is te verkrijgen bij drukker L. De Plancke, H. Clarenstrate, te Brugge, tegen 0,50 fr.

***

Uit der oogen, *uit der herten*, zegt een oud spreekwoord, dat ten opzichte van Gezelle onwaar is; 't is zelfs iets gansch bijzonders dat Gezelle, die binst zijn leven weinig te voorschijn kwam en gekend was, na zijne dood zóó buitengewoon vereerd, en, ja, bemind wordt: want 't is vooral uit genegenheid dat er voor hem, na eene prachtige begraving met lijkrede, nog vier nadiensten met lofreden plaats grepen. Wij kunnen ten anderen hier alles niet vermelden, en moeten zwijgen over de voordrachten van E.H. De Quidt, te Brugge; van E.H. Verriest, te Kortrijk; van anderen te Gent, Antwerpen, Leuven, enz.

Ja, wij zijn ver van de tijden wanneer Max Rooses, in zijn *Nieuw Schetsenboek* dorst schrijven: 'Hij zelf, (te weten Gezelle) noch zijne leerlingen, voor zooveel zij hem trouw bleven, brachten een gedicht voort dat merkwaardig mag heeten; zij verdienen dubbel en dwars de aanvallen waaraan hunne buitensporige vormen en denkbeelden bloot stonden.' De algemeenheid der lofspraken ter eere van Gezelle, in West-Vlaanderen en het overige Vlaamsch Belgie, alsook in Noord- en Zuid-Nederland, bewijst dat wij andere tijden beleven dan deze die voor Gezelle gekenmerkt werden door tegenkanting en miskenning van zijne taal en van zijn geniaal dichtvermogen. Ook, na al hetgene wij den stichter van *Biekorf* ter eere vermeld hebben, eindigen wij met de hoopvolle woorden van de Brugsche Afdeeling van het Davidsfonds, die, den 30sten November ll., aan hare leden, wegens Gezelle, schreef: '*God zal zijne werken loonen*, *en het vlaamsche volk zal zijne nagedachtenis heerlijk weten te vereeuwigen.*'

Die woorden bedoelden eene betooging die het Brugsche Davidsfonds en de Broederbond reeds vóór den lijkdienst van Gezelle besproken hebben, en die al de andere betoogingen zal overtreffen: wij spreken van het ontwerp dat eens te Brugge zal verwezentlijkt worden, door het plechtig oprichten van

EEN STANDBEELD AAN GUIDO GEZELLE.

Bladwijzer van woorden en zaken

Boeken.

	Bladz.
Drij geestelijke voordrachten	235
Een oud gebedenboek	30
Het boeksken van de liefde Gods	263
Het mirakelbeeld van O.L.V. vereerd in Sint-Janskerk te Poperinghe	303
Leven van den H. Franciscus van Geronimo	237
Poperinghe en omstreken	63
Rijmsnoer om en om het jaar	57
Tillo's lied	321

Eigennamen.

Autryve	122
Albo	23
Belsbeke	126
Berckhem	124
Calmont	125
Dumont	122
Gheynstenfonteyne	126
Grijkoord	122
Kerckhove	124
Moenipré	125
Moutsaert	122
Muinkwee	125
Pansemont	124
Perrebolle	126
Quaremont	122
Kluisberg	126
Kluiscapelle	126

Ter Donckt 125

Fransch-Vlanderen.

Vlaamsch 142

Gedichten

Aan den eerw. Heer Emile van Acker 93
Aan Guido Gezelle 376
Blijde gedachtenisse 199
Blijde geheugenisse 85
Bruiloft 7

	Bladz.
Des morgens	262
Evangeline	86, 103, 117, 137, 155, 166, 186, 205, 219, 231, 248, 264, 279, 298, 311, 327, 341, 357, 379
Herinnering	135
Is in uwen breeden korf	32
Kampstrijd voor rederijkers	335
Op het vijf-en-twintigste verjaren	297
Op het vijf-en-twintigste verjaren	275
Requiescat in pace	56
Sinaï	154
Vader overleden	54
Van wijn	367
Winterlandschap	102
Zielgedichtje	16
Zielgedichtje	256

Geplogentheden.

Begraven	368
Bezweerspreuken	8
Bezweren	11
Doodsgebruiken	286
Folklore der vlaamsche zeekust	286
Groene heiligdag	208
In de kist	286
Kinderpit	9
Vontekroon	79
Weervoorspelling	286

Geschiedenis.

Acadie	73
Engeland	73
Grand-Pré	73
Jan van Burgh	223
Lodewijk XV	73
Nederduitschers	23
Sassensche boerenwoning	24

Gods lieve heiligen.

H. Audoënus	12
Over het ontslaan van den eeredienst en het Broederschap van de zeven weedommen van Maria	305, 369
De zeven weedommen van Maria	283
O.L. Vrouw van smerten	271
Sente Milane	12

Kinderwereld

Kinderspel	234

Kunst en wetenschap

	Bladz.
Artsen	8
Asschebaksken	2
Boomen	44
Broodberden	2
Draaischijven	5
Geizer	9
Getouwe en zijne deelen	44
Gezelle	78
Heeler	9
Huisgerief van onze voorouders	244
Ketelbuisschers	9
Klijt- of pijpaarde	4
Kloefhandel en nijverheid	289
Kunstvaatwerk	17
Maes Leo, pottebakker	3
Oude Damsche graanmaten	41
Pottebakkerij te Torhout	3
Potten en pannen	2
Rubens	78
Scheermolen	44
Serzijns	8
Toebakdozen	273
Vlaamsche kunst	77
Vlaamsche christene kunst	354
Vlaamsch kunstvaatwerk	2
Vlaamsche schilderkunst	78
Weven	43, 48

Oordkondschap.

Evangelie in Slaafsche taal	240
In hoecxkens ende boecxkens	263
Oude beeldekens	80, 111, 144
Oude Damsche graanmaten	41
Oude uitsteekberden	288
Van der seven blomme	30

Taalkunde.

Albsfelde	23
Bergakker	122
Beteraar	9
Boeter	9
Eigennamen in de aardrijkskunde	337
Ganzer	9
Geizen	9
Leergather	122
Mundari	193, 209
Om en weerwevende wandelweg	122
Pandstrate	122
Quaremont	122

Verdietschingen.

	Bladz.
Admittere = Waarkeuren	96
Argumenta = Bewijsspreuken	94
Arguendi modus = Redehandel	96
A saeculo = (van) Menschentijden	95
Catholici = Algemeengeloovigen	94
Circulus = Loozen omloop	351
Christianus = Kerstenmensch	95
Christus = Kerst	95
Concilium = Kerkdag	95
Conclusio = Besluitinge	94
Concretus = Toedrachtelijk	96
Correlativum = Wederbetrekkelijk	96
Credentitas = Geloofschuldigheid	351
Crystalliseeren = Verijskertelen	23
Determinatum = Welbestaakt	96
Directe = Rechtsnoers	95
Directe et per se facere = Zelfverrichten	96
Ecclesia Christi = Kerstgenootschap, kerstgezin	95
Efficax = Uitwerkzaam	95
Electivum = Kiesveerdig	95
Evidens = Zelfblijkbaar	96
Evangelium = Heilboodschap	95
Ex altera parte = Anderweegs	94
Ex una parte = Eerstweegs	94
Fecunditas = Baarveerdigheid	94
Fecundus = Beklijfbaar, kinderbarig	94, 95
Firmissimum = Godvast	95
Formale = Hoewezentlijk	95
Gubernare = Beleeden	95
Historice certum = Geschiedenisvast	95

Idioticon = Streekwoordenboek 352

Immunis a praejudiciis = Onvoorkomen, onvooringenomen 95

Inconcussus = Onomstootbaar 351

Infallibitas = Ondoolbaarheid 95

Intellectio = Verstandenisse 96

Iterum monere = Hervermanen 95

Judicium = Oordeelvellinge, het oordeelvellen 95

Kaas = Wrongelbrood 232

Lectio = Leze, lezinge 95

Libertas contrariatatis = Mee- en tegenwillens vrijheid 351

Materia = Watheid 96

Misschreven = Misboekstaafd 95

Motio = Bewegenisse 94

Motivum fidei = Geloofrede 351

Naturâ posterius esse = Van gewordenswegen later komen 351

Objectum formale = Hoewezendheid 95

Objectum materiale = Watheid 96

	Bladz.
Ordo dicendi = Volgreden	96
Postea = Nagaandelijk	95
Proeambula fidei = Toegangstappen tot het geloove	352
Proelucens = Lichtvoordragend	351
Proemissa = Besluitbeginsel	94
Propagare = Uitmeerderen	99
Propagatio = Voortvermeerderinge	96
Radicaliter = In hare voordaad	352
Ratiocinari = Besluitredehandelen	351
Ratiocinium = Besluitredehandel	94
Salvari = Het zaligworden	96
Scriptor = Woordsteller, boekstaver	96
Societas = Gemaatschap	95
Subjectum = Wiewezendheid	96
Summa convenientia = Hoogstwelvoegelijkheid	95
Statim = Stap aan stede	96
Studium partium = Aanhangdienst	94
Suprema potestas = Opperbeweld	95
Tempore posterius este = Van tijdswegen later komen	351
Testis = Oorkondschapper	95
Via investigandi = Speurbane	96

Verhalen

Broederliefde	33, 49, 65, 81, 97, 114.
De boer en het tooverboekske	165
De bedrogen duivel	346, 361
Het gravelijk slot van Franchimont	181, 200, 214, 225, 241, 258
Van een houtraperken	150

Vlamingen.

ZENDELINGEN.

Allaeys H	74
Hoogeerweerde Heer Lodewijck Schram	145, 161
Van Robays, Edw.	177, 193, 209

Vragen en antwoorden.

Crabelynghen, - wat?	285
Roozenhoed, - wat beteekent de?	79

Wangeloove.

Avergeloove	12, 192
Duivelsput	288
Om tooveressen te kennen	368
Tooverij	286
Waterduivel	287

Wetensweerdigheden.

Aanteekeningen over het leven van Z.E.H. Doctor Guido Gezelle, bijblad.

Albrecht Verwey	284
Dood van Guido Gezelle	353

	Bladz.
Een woordeken over Guido Gezelle	282
Gewoonworden	129
Guido Gezelle	383
Lijkrede van Guido Gezelle, bijblad. Poperinghe en omstreken	79
Uitspraak van 't latijn	352
Vlaamsche Academie	13
Wetenschappelijke bonden	285

Volkszeg.

Belle moeiens hondtje	234
Cyrille, bobille	234
De wortel heet tevredenheid	364
Do, do	234
Kinderpit	9
Nen erpel	234
Tjonke, tjonke	234
Van Martyntje	192
Vlaamsch geluk	110
Worme, worme vliegt	192

Woorden en wendingen.

Aflezers	10
Aleen	360
Aligator	303
Amorpha	381
Anderlieden	94
Apejaren	173
Arend	121

Asem	106
Bachten	158
Bank	317
Bar	191
Bassen	268
Beêsnoer	106
Begaan	119
Behangsel	191
Bekken	29
Besluitredematig	351
Beuk	159
Bever	333
Beverboom	315
Bezaaite	13
Beze	106
Bezweerders	10
Bidsteê	121
Biebuik	107
Biehal	208
Biernap	189

	Bladz.
Bijzond	268
Binders	332
Bleten	140
Blijdag	119
Bloeimaand	301
Bloelakens	10
Blok	107
Bochte	91
Boeie	317
Bord	344
Braken	160
Brame	106
Branding	169
Brazen beeld	172
Brein	302
Brijnen	141
Brink	360
Brouwen	106
Buidel	189
Buie	318
Burlen	223
Carote-zwart	29
't Dak lag in stroo	91
Dal	91
Deern	208
Dellingwaard	282
Denne	89
Den tjonker steken	109
Derf	282
Derwaard	252
Diele	24
Dijk	91

Doemdag	269
Donders	172
Dorpmond	171
Dreelvoeten	140
Druden	90, 330
Duivekot	108
Duivepier	109
Duizelend	208
Dumster	90
Eegde	107
Eemer	107
Eendelijk land	380
Eenzaat	381
Eetberd	188
Eland	381
Elde	169
Euvel	159
Euzie	108

	Bladz.
Familie hebben	29
Fata Morgana	382
Fazelen	29
Fraai	139, 169
Garre	120
Garst	345
Gast	207
Gebinte	106
Geblek	191
Geboerte	119
Gedoemd	171
Geestig	344
Gegaadheid	95
Gehuchte	207
Geloover	95
Geluwe velden	251
Gerimpel	314
Gers	345
Gersland	269
Geschiedenisbron	95
Gespierd	345
Getij	91
Gezel	360
Gezind	160
Gierige blikken	121
Gleiven	381
Godshof	222
Godsprake	171
Godszang	120
Gouwen	222
Grijsde zangers	90
Grijzaard	159

Grimlach	159
Groenswerde	316
Haak	188
't Haar vlechten	283
Hageleeder	12
Hakmes	331
Halle	190
Heemlijk	171
't Heerlijke water	301
Heerdelijk	175
Heffen en leggen	351
Heidens	253
Heil	283
Heirschilden	159
Helmstok	316
Hemelbrugge	95
Hendriks	91
Herberg	360

	Bladz.
Herden	332
Herfst	345
Herftsloof	222
Heijgen	269
Hille	106
Hoef	120
Hoegedaan	95
Hoepel	120
Hoewordinge	95
Hof van gevederde vrouwen	107
Honingzuiger	316
Hoofdtooi	92
Horken	223
Huid	283, 333
Huidenverkooper	283
Huishave	251
IJzeren klopper	119
Ingang	106
Jesus-dief	110
Jodezweet	235
Joelen	318
Joeltijd	331
Kabouter	170
Kave	92
Keelke	318
Kelp	252
Kervel	90
Kiel	345
Killig	346
Kimme	268
Kindervoere	11
Klei	173

Kleinood 140
Klemmen 252
Kleppen 222
Kloefen 208
Knikken 241
Kraan 303
Krans 222
Kreek 139
Kropgans 301
Kruik 106
Kruimebijter 235
Kruis-abeele 27
Kobbe 171
Koekoek 91
Koeren 139
Kogelen 254
Koningrij 190

	Bladz.
Kopkes van kinders	121
Kop voeren	28
Koornmaan	159
Koorntas	108
Koortsboom	301
Kwakzalvers	10
Kweekers	302
Kwispel	141
Laaie	158
Landvolk	346
Leech	10
Leefte	160
Leger	253
Leke	10
Lente	345
Leute	207
Lieke	10
Lijboord	317
Lijkelakens	10
Limpoogen	27
Lochting	331
Loongeld	189
Loover	90
Louisbourg	160
Lustgang	331
Maanders	10
Maar rechts	160
Maar ziet	222
Maat	344
Mammouth	282
Masseeren	10
Mast	223

Meerschnat	109
Meren	315
Minne	331
Mistel	330
Mot	27
Muiken	16
Murpelen	11
Murtelen	11
Naar	233
Naarzen	252
Nachtzwaluw	359
Neigen	141
Niet el.	159
Nopen	315
Ommeland	207
Onderlijf	208
Onkersten	170
Ont	139

	Bladz.
Ontluiken	121
Ontsteken	160
Ontvorst	95
Oode	269
Ooftdrank	208
Ooftkoppen	121
Oorwoud	89
Oorzaken	95
Opdurven	95
Ophalen	140
Opkunnen	95
Ors	107
Ors-ezel	332
Oudvaderlijk	344
Over end weêr	141
Overpampelen	10
Pad	331
Palampers	10
Peerdelam	174
Persen	140
Peuren	172
Pijnboom	89
Plataan	140
Pruime-mondje	109
Pruimen	27
Rechtege	190
Ree	90
Reed	208
Reepwerk	316
Reken	190
Reren	269
Reunen	11

Rietspel 159
Rijpen 121
Roeidol 317
Roeispa 169
Roest 302
Ruischen 269
Rundvee 188
Schaal 172
Schaaptuin 107
Schapraaie 158
Scheerde 172
Scheerling 89
Scherlinge 169
Schingen 106
Schootvel 120
Schoûrkleed 140
Slaapruim 191
Slagijzer 233

	Bladz.
Slagzweerd	172
Slapende meren	302
Slinder	126
Slinger	106
Slot	92
Sluts	332
Van zijn smerde maken	28
Smoorkruid	159
Snake	120
Snebbe	303
Solaas	363
Speelberd	189
Sperke	120
Sperre	89
Spoeteren	120
Spotlijster	318
Spreuken	12, 32
Staren	268
Stave	92
Staven	120
Steeger	190
Steegheid	96
Steegreep	332
Steegwordend voetje	233
Steeneterter	109
Steenklip	268
Stek	121
Stokrooze	141
Stooren	233
't Straal van den donder	172
Stroppen	222
Terre	89

Tiegen 119
Tijdboge 96
Tijdwijs 159
Timmer 191
Tinnewerk 158
Tobbe 107
Tochten 301
Tort 160
Traphol 190
Trappelaars 10
Trog 107
Trommel 222
Trompbloeme 316
Trouwens 171
Tuinlink 106
Tuinloos 91
Tuk 141
Turfrond 302

	Bladz.
Turk	108
Tzeventig	105
Uchtend	333
Uitheemsch	223
Uitwijzens	96
Upharsin	359
Vaam	268
Vaantje	92
Veegheid	175
Veertig jaar	223
Veerze	140
Veraanzichten	96
Verlander	381
Verleiders	344
Vervriezen	173
Verslokerde loof	233
Vesten	119
Viervliege	359
Villok	141
Vlas	92
Vlerk	139
Vloedgat	91
Vloeiende vul	27
Vlote	171
Voetpad	107
Voorhoofd	316
Voorhout	318
Voorwaardskunnen	96
Vrecht	282
Vroolijk	207
Vurst	268
Vuurboom	89

Waardoen	96
Waarwezendheid	96
Waatren	170
Wage	172
Walzen	208
Walzen	119
Wand	158
Wange	105
Weelde	92
Wee'n	222
Weên	106
Weerd	360
Weerwolf	170
Weiman	283
Welle	107
Wen	208
Wer	170
Wervelen	90, 208

	Bladz.
Wezel,	170
Wiekvat	188
Wierook	92
Wijsdom	169
Wijsteen	159, 222
Welkom	120
Woestijn	282
Wolboom	301
Wompelbloem	314
Wonne	360
Woonoord	251
Woordkavelinge	96
Wrak	268
Wrongelbrood	232
Wuiven	140
Zaan	190
Zadel	141
Zalvers	10
Zate	106
Zeem	139
Zeewied	252
Zeisel	90
Zengende vuren	381
Zinder	120
Zinkruid	302
Zoel	315
Zoldermeubel	29
Zonhoed	332
Zonnewende	223
Zoppenat	109
Zotten donder	332
Zuile	172

Zusterkes	120
Zwingen	316